UAB Biblioteca de Ciències Socials

18 *Cautio iuratoria malis imbuto moribus non, niſi tempore quo contraxit eiſdem eſſet conditionis, defertur,* & n. 19.

20 *Fideiuſſor, qui diu in fideiuſſionis nexu ſtetit, etiam ante ſolutionem, vel condemnationem ab ea liberari iuſtè petit. vel ſi malè ſubſtantia debitor vti cœperit,* & nu. 21. *Limita,* vt n. ſeq.

23 *Mulier ob mariti inopiam dotem repetere poteſt, niſi cũ paupere viro cõtraxiſſe &* n. 24. *Vagabundo ſcienter nubens, eum ſequi tenetur,* ibid. d. n. 24.

25 *Paupertas executionem in ciuilibus impedit, &* ſeqq. *præcipuè* num. 39. *Et an vltra tempus, quod indicatis miſerationis cauſa datur?* n. 27. & ſeqq. *Et an etiamſi poſt contractum ſuperueniat?* num. 36.

26 *Debitor etiam poſt interpellationem, ſi ſoluendo à principio non erat, idque notum creditori, non conſtituitur in mora.*

28 *Intellectus ad* text. in l. Continuus, 137. §. Illud, D. de verb. obli. & n. 30. & ſeq.

29 *Debitor ſub conditione, verè debitor eſt, licèt interim ſuſpenſa ſit exactio.*

31 *Intellectus ad* text. in l. Incendium, 11. C. ſi cert. pet.

33 *Intellectus ad* Regias leges *debitores creditoribus addicentes.*

34 *Obligatio quantitatis in qua expreſſa, & euidens difficultas adeſt; an in contractibus ſaltem ſtricti iuris vitietur?*

38 *Exceptio qualibet legitima, quæ intra decem dies fuerit probata, in executione admitti debet, eamque impedire.*

QVÆSTIO XLV.

PRæcedenti proxima præſens quæſtio eſt, illiuſque declaratoria. In ea enim indiſtinctè egimus, An debiti exactio, vel executio ob paupertatem differri poſſit, vel debeat, aliquo temporis ſpatio à lege, vel à Principe, maioriuè creditorum parte conceſſo? Nunc verò ſequitur videre, An ſi obligationis contractæ tempore paupertas debitoris adeſſet; obligationis effectum, actionẽq; naſci impediat? Vel exactionem ſaltem differat, non ſolùm ad legale ſpatium, quod miſerationis cauſa conceditur, vel ex Principis gratia (quod ad quinque, vel decem ad ſummum annos, ex probabiliori ſententia, vt diximus, extenditur) ſed etiã vſq; ad tempus, quo debitor ſoluendo abſq; alicuius termini præfinitione ſit? Quæ quidẽ quæſtio, & admodũ ſubtilis, & multum eſt in foro neceſſaria, cum nil frequentius. quàm huiuſmodi poſſint accidere obligationes, à pauciſq; tracta. Quare eam ex profeſſo tractare decreui.

Igitur prima fronte reſpondendum videtur (ne moque forte negaret) & actionem naſci, & exactionem vltra tẽpora miſerationis cauſa conceſſa
1 non differri, † licèt tempore, quo debitor contraxit, ſeq; obligauit, pauper, impotenſq; ad ſolutionẽ, obligationiſq; ſatisfactionẽ eſſet. Quod & ex traditis præcedenti quæſtione deduci poteſt, & probare videtur expreſſe *tex. in l. Continuus,* 137. §. *Illud. D. de verb. oblig.* vbi *Vennleius* Iureconſultus talem proponit quæſtionem. *Illud inſpiciendum eſt: An qui centum dare promiſit, ſtatim teneatur? An verò ceſſet obligatio, donec pecuniam conferre poſſit? Quid ergo, ſi nec domi habeat, nec inuenit creditorem? Sed hæc recedunt ab impedimento naturali, & reſpiciunt ad facultatem dandi.* & ibi: *Si ab eo ſtipulatus ſim, qui efficere non poſſit, cum alij poſſibile ſit; iure factam obligationẽ Sabinus ſcribit.* Ex quorum *Vennlei,* & *Sabini* reſponſis, obligationem ſtatim efficacẽ, validãque eſſe, nec ob paupertatem, inopiamq; vitiari, executionemvè differendam conſtat. Debitoremq; quãtũcumq; pauperem atreſtari, †& detineri pro debito poſſe, notarunt Maſuer. *in praxi, tit. de execut. & ſubhaſtat.* poſt Angel. & alios, *in l. Pro hærede, §. Si quid tamen, D. de acquir. hæredit.* quos (cũ aliis) refert; & ſequitur Petr. Pechius, *in tract. de iure ſiſtendi, par. 2. c. 4. n. 1.* vbi, quòd talis debitor non multò aliter, quàm is, qui ab alio redemptus eſt, †donec pretium redemptionis ſoluerit, de-
3 tinetur. *l. Senatus,* 43. §. *fin. D. de legat. 1. l. Qui teſtamento, §. Poteſtatis. D. qui teſtam. facere poſſunt, l. 2. & fin. de poſt limin. reuerſ. l. Si patre redẽpto,* 15. *D. eod. tit. de capt. & poſtlimin. reuerſ. Mutuum namq; recipiens* (vt Prouerb. c. 22. dicitur) *ſeruus eſt fœneratis.* Creditoriſq; ſeruum quodammodò debitorem eſſe, notauit *gloſſ. in l. 3. C. de nonat.* cenſereque leges debitores creditoribus ſuis adiicientes, de quibus ſuperiori egimus quæſt.

Contrariam tamen ſententiam plura iura, authoritateſque ſuadent) paupertatem ſcilicèt, & obligationi ortum impedire, † exactionemque
4 ſuſpendere.) Probat primò *text. in l. 3. §. Qui ita ſtipulatur* (aliàs incipit, *Si quis ita ſtipulatur*) *D. de eo quod cert. loco,* vbi qui ſe ad dandum, vel ſoluendum certo loco, die certa non adiecta obligat, ne interim peti poſſit, dum illuc pecunia remitti non valet, cauere intelligitur. Verba text. ſunt: *Qui ita ſtipulatur, Epheſi dari, ſi ante diẽ quàm Epheſum peruenire poſſit, agat, perperam ante diem agit. Quia & Iulianus putat, diem tacitè huic ſtipulationi in eſſe.* text. elegans *in l. Interdum, 73. & in d. l. Continuus,* 137. §. *Cum ita ſtipulatus ſum, D. de verbor. oblig. text.* etiam ad propoſitum *in l. Inſulam,* 58. §. 1. *D. locat.* ibi: *Eatenus autem obligationem contrahi puto, quatenus vir bonus ſpatio temporis æſtimaſſet, quia id actũ apparet eſſe, vt eo ſpatio abſolueretur, ſine quo fieri non poſſet.*

Si verò intra diem certum ad dãdum, vel ſoluẽdũ, ſe quis adſtrinxerit, intra quẽ præſtari impoſſibile ſit, inutilis obligatio eſt, *d. §. qui ita ſtipul. in fin.* ibi: *quare verũ puto quod Iulianus ait, eum qui Romæ ſtipulatur, hodie Carthagini dari, inutiliter ſtipulari.* text. in §. *Loca, inſtit. de verb. oblig.* Impoſſibilẽ namq; obligationem promiſſionẽvè inutilẽ eſſe, vulgaria iura clamitãt, §. *Impoſſibilis, inſt. de inutil. ſtipul.* cũ aliis iã ſuprà relatis.

Vndè deducitur, eum qui ſe pro certa ſũma ad diem certũ obligauit, cuius præſtatio ob paupertatẽ ei impoſſibilis eſt, quia nec vnde ſoluere, aut conſequi, cõpararivè poſſit habet; hac impotentia liberari, ortumq; obligationis impediri. Ita docet Bart. *in d. §. Illud, n. 3. & 4.* in contractibus ſaltem ſtricti iuris, de quibus latiùs infrà.

Si autem abſque certi diei, vel temporis adiectione facta obligatio fuerit, exactionem quouſque melior debitori ſuperueniat conditio ſuſpendi, idque tacitè videri actum, reſpondendum (ex citatis iuribus) videtur.

Cui tamen argumento ſatisfieri poteſt, rei impoſſibilis promiſſionem inutilem eſſe, vbi impoſſibilitas prouenit à natura, † non ab accidenti, reſpondendo iuxta *textum in d. l. Continuus,* 137. §. *Illud, de verbor. oblig.* hanc approbantem diſtinctionem,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ctionem, ibi: *Sed hæc recedunt ab impedimento naturali, & respiciunt ad facultatem dãdi.* De cuius interpretatione latiùs infrà Nobis erit agedũ

Pro suprà dicta etiam sententia, eiusq; confirmatione facit *text. in l. Itaque fullo*, 12. *D. de furt.* quæ furti actionem fulloni contra furem pro veste, quæ illi polienda data fuerat, & surrepta concedit, quia cum custodiam præstare debeat, pro ea potest à domino conueniri: si tamen pauperi fulloni data sit, furtoque sublata, contra eum denegatur domino actio. Verba text. sunt: *Itaque fullo, qui curanda polienda vestimenta accepit, semper aget, præstare enim custodiam debet. Si autẽ*
6 *soluendo non est, ad dominum actio redit. Nam qui non habet quod perdat, †eius periculo nihil est.* Concinit text. in *l. Nam is*, 6. *D. de dolo mal. Nã is nullã videtur actionem habere* (inquit text.) *cui propter inopiam aduersarij inanis est actio.* text. etiam in *c. Olim, el* 1. 16. *in ordine*, extra *de restit. spoliat.* ibi: *Verùm quoniam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit.* facit q; text. in *l. Titius*, 76. (*vbi glos. & Doct.*) *D. de procur.* cum aliis; eleganter Valer. Marcial. *epigram. lib.* 2. *epigram.* 3. *ad Sextum.*

Sexte nil debes, nil Sexte, fatemur,
Debet enim si quis soluere, Sexte, potest.

Firmatur tertiò, & potentiùs ex *text. in l. Qui bona*, 13. §. *de damno infecto*, vbi sic ait Vlpian. *de illo quæritur, an inquillinis suis dominus ædium cauere possit? Eo Sabinus ait, inquillinis non esse cauendum. Aut enim ab initio vitiosas ædes conduxerunt, & habent quod sibi imputent: aut in vitium ædes inciderunt; & possunt ex conducto*
7 *experiri: quæ sententia verior est.* Per quem *text.* conductori nõ remitti mercedem propter bellũ, † quod iam tempore conductionis vigebat, dicit *ibi Bald.* Ei namque imputandum, qui conditionem, statumque rei sciens, contraxit Sequitur Alexãd. *cons. 6. in fin. lib. 2. & consil. 112. in fin. lib. 1.* Cattel. Cott. *in suis memorabil. verb.* Guerra, *& verb. Conductor*, Ripa *in tract. de peste, n.* 44. Marc. Anton. Natta *cons. 46. n. 7. & cons. 110. n. 9.* Laurent. Syluan. *cons. 40. n. 29.* Roland. *à* Valle *cons. 9. n. 25. lib. 1.* Franc. Bursat. *cons. 11. n. 27.* refert, & sequitur Petr. Surd. *cons. 374. n. 20. & 21.* latè Vincent. Carot. *in tract. de locat. & conduct. 4. par. tit. de remissione mercedis, quæst. 8. n. 3.* vbi, quòd remissionis facultatem scientia tollit, vt puta si periculum belli, pestis, vel sterilitatis imminere solitæ conductor sciebat, allegat Riminal. Seniorem *cons. 33. n. 10. & 11.* Neuizan. *consil. 81. n. 10. & 13.* Afflict. *decis. 365. n. 8.* Riminald. Iun. *cons. 49. n. 6. & consil. 92. n. 5. lib. 1* Roland. *à* Valle *con. 52. n. 29. lib. 2.* dicitque communem ex Ioseph. Ludouic. Ioan. Lup. Ioseph. *de Rustic.* aliisque relatis ibidem.

8 Cum regulariter propter sterilitatem, bellum, vel pestem soleat fieri remissio, † *c. Propter sterilitatem, 3. de locat. l. Si merces*, 28. §. *Vis maior, ff. eod. & l. Licet, C. eodem tit.* latè prosequitur idem Carot. *vbi suprà, q. 1. per tot.* pulchrumque sui ipsius factum, remissionemq; vindemiarum suarum propter spem mentitam, emptoribus à se factã, Plinius refert, *epistolar. lib. 8. Caluisio suo* scribẽs.

9 Inde etiam est, custodiam arcis tempore belli †suscipientem, etsi vi extrahatur, teneri. Ita Ioan. Andre. *ad Specul. super rubric. de locato*, Bassius *de remission. merced. conduct. n. 85* Cattel. Cott. Roland. & alij sup. Vincent. Carot. *d. q. 8. n. 4. & n. 11. in addit.*

Conductor item domus ruinosæ, quam locationis tempore ruinosam esse sciuit, † non eam 10
ob causam ante finitum locationis tempus (nisi priùs integra pensione soluta) è domo migrare potest, secùs si vitium ignorauit; *text. in d. l. qui bona*, §. *De illo, leg. Inquillino*, 33. *D. de damna infect. glos. in leg. Habitatores*, 30. §. *fin. in verb. Verè, D. locat.* Bald. *cons. 366. per tot. lib. 1.* Andre. Gail. *lib. 2. obseruatio. 29. numero 10.* Carot. *d. tit. de remis. merced. quæstione 8. numero 20. in fin.* vbi, nec mali aeris, malorumvè spirituum timore recedere conductori licere, nisi pensione soluta, si tempore contractus scientia aderat, resoluit. sic *Guidonem Papam decis. 630.* licere conductori propter malum aerem à domo conducta recedere, dicentem, limitans.

Quartò pro suprà dicta sententia facit *text. in leg. Si is à quo*, 3. §. *Si semel, D. vt in poss. legat.* vbi sic ait Vlpian. *Si semel. fuerit satisdatum, quæsitum est, an etiam rursus cauendum sit, si fortè dicatur, egenos fideiussores fuisse datos? Et magis est, vt cauere non debeat, hoc enim Diuus Pius rescripsit Pacuniæ Licciniana. Ipsa enim facilitati suæ expensum ferre debet, minus fideiussores idoneos accepit.* Et in hanc eandem est *text. in l. Si ab arbitro*, 10. *ff. qui satisd. cog.* ibi: *Multoque magis si sua voluntate accepit fideiussores contentus his esse debet.* Qui apertè probant, creditorem, qui minùs idoneos, † paupe- 1
resque fideiussores accepit, eis contentum esse debere, nec de nouo satisdandum, tenentque Angel. & alij in *dict. l. Si ab arbitro*, Cattel. Cott. *in memorab. verb. Debitor non potest allegari*, Anton. Gomez *variar. lib. 2. cap. 13. num. 7.* Ioan. Gutierr. *de iuram. confirmat. cap. 16. num. 22. par. 1.* Castillo *controuers. lib. 4. cap. 59. num. 25.* Petr. Surd. *cons. 18. num. 1. & seqq.* vbi etiam id procedere dicit, si ignorantiam creditor alleget, quia qui cum alio contrahit, vel est, vel esse debet non ignarus conditionis eius, iuxta vulgarem iuris regulam. Eiusque cum quo contrahit conditionem contrahentem scire presumi, docent Petr. Barbos. *in l. In omnibus, num. 70. D. de iudic.* Anton. Hering. *de fideiussor. cap. 8. num. 77. & seqq.* vbi, nec ditari quem posse, obstare dicit, quia ea, quæ à Fortunæ euentu pendent, incerta sunt.

Ideoque si nec fideiussores ab eo cum quo cõtraxit accepit (nisi noua superueniat causa) †aliam 12
nequibit creditor cautionem postulare, vt probant dicta iura, ex quibus (multisque authoritatibus relatis) hanc comprobat sententiam Petr Barbos. *in d. l. In omnibus, numero 58. & seqq.* latissimè hac de re agens, omninoque videndus, vbi etiam *num. 65.* non leuem ad id paupertatis casum sufficere, aduertit.

Firmatur 5. principalis superior sententia ex eo, quia licèt debitor supectus capi possit, †*l. Ait* 13
Prætor, 10. §. *debitorem*, vbi notat Bart. *n. ff. quæ in fraud. credit. glos. in princip. instit. de act. ver. In iudicio*, cum qua omnes transire testatur Aldrobaud. *ibi &* Ias *numero 72.* allegans etiam *glos. in capit. 1. §. 1. verb. Potestatem, de pact. iuram. firmand. in vsib. feudor.* & aliam *in* §. *Necessitatem, verb. detinere, in auth. Vt iudic. sine quoquo suffrag. coll. 2.* Die quoque feriata, non solùm ob necessitatem hominum (vt probat *text. in capite fin. de iudic.* per quem dicit expeditum Ias. *in dict princip. instit. de*

de action. num. 77.) Sed & in Dei honorem, *gloss. in l. Dies festos*, 10. verbo, *Fideiussionis*, *C. de feriis*, Bart. *in dict. l. Ait Prætor*, §. *Si debitorem*, *num.* 3. *& ibidem*, Andreas Barba. *in eius addit. litt. D*, D. *de his quæ in fraud. credit* Ias. *dict. princip. institut. de action. num.* 77. Barthol. Socin. *regul.* 78. Anchatran. *cons.* 95. *num.* 1. *& cons.* 112. *in fin.* Alexand. Trentacinq. (plures referens) *variar. resolut. lib.* 2. *tit. de solut. resolut.* 10. *num.* 26. Roderic. Xuar. *in l.* 2. *Fori leg. lib.* 2. *tit.* 11. *num.* 20. *&* 21. vbi est *text.* & notat eius *Addit.*

Id tamen ita demum, si suspitio post con- 14
tractum emersit; † non si iam tempore contractus aderat, procedit argument. *dict. l. Qui bona*, 13. §. *De illo*, D. *de damno infect. dict. l. Si is à quo*, §. *fin.* D. *vt in possess. legat. & in l. fin. C. de sponsal.* tenet Bart. *in l. fin.* (per illum *text.*) D. *de feriis*, Bald. *in l. Si pro ea, in princip. D. mandat. & in rubric. num.* 5. *C. quæ in fraud. credit.* Angel. *in l. Nemo carcerem, C. de exact. tribut. lib.* 10. *& in dict. l. Si ab arbitro* §. 1. *D. qui satisd. cog.* Aretin. *in l.* 2. *num.* 6. *D. solut. matrimon.* Cornel. Benincac. *de paupertat. speciali* 8. *in iudiciis, num.* 8. *cum duobus seqq.* Cattel. Cotta *in suis memorab.* dict. verbo, *Debitor non potest*, Paris. de Pur. *in tractat. de syndicat. in tit. de capturis*, versiculo, *Captura, num.* 6. & 8. Franciscus Becci. *cons.* 220. *num.* 18. *&* 19. *lib.* 1. Iosephus Ludouic. *decis. Perus.* 41. *per tot.* Rolandus à Valle *consuet.* 65. *num.* 8. *& seqq. lib.* 3. vbi plenissimè Iacob. Menochius *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 87. *num.* 16. Bellon. *cons.* 29. *num* 10. Petrus Barbos. *in l. Hæres absens*, §. *Proinde*, *num.* 120. *D. de iudic.* Petr. Surd. *cons.* 68. *num.* 5. Contraque Aduocatos, vel Assessores, qui debitorem tanquam suspectum de fuga detineri consulunt, nulla priùs fide Iudici facta, quòd tempore contractus soluendo debitor erat: inuehit Angel. (mille capturas ob id irritas fecisse asserens) in §. *Superest, num.* 84. *institut. de action. & in dict. l. Si ab arbitro*, §. 1. *num.* 2. D. *qui satisd. cog.* quem sequuntur Alexand. Ias. Aretin. Deci. & alij adducti per Surd. *suprà*, Doct. *in l.* 2. (vbi Castrens. *num.* 95. *&* Ripa, *n.* 37.) D. *solut. matrimon.* Hippolyt. de Marsil. *singul.* 284. Socin. *dict. regul.* 78. Alexand. Trentacinq. *dict. resolutione* 10. *numero* 5. Petr. Pechi. *in tractat. de iure sistendi. part.* 2. *capite* 5. *numero* 24. Ioann. Gutierrez *dict.* 1. *part. de iur. confirmat. cap.* 16. *num.* 22. & alij suprà.

Sextò pro eadem parte facit *text. in dicta l. Hæres absens*, 19. §. *Proinde*, D. *de iudic.* Ex qua contrahenti cum aduena, vel forensi, quem statim recessurum recederevè posse, putaret
15 † illum inibi (in contractus nempè loco) conueniendi facultas denegatur, domiciliumquè eius sequi compellitur; nec cautionem, vel securitatem aliquam ab eo sic contrahenti exigere conceditur. *Nunquid dicemus, eum qui à mercatore quid comparauit aduena, vel ei vendidit, quem sit inde confestim profecturum; non oportet ibi bona possideri, sed domicilium sequi eius?* (Consultus ait.) Qui enim cum tali contrahit eius fidem sequi videtur, suspectumque dicere non potest, idque sibi debet imputare, *gloss. in l.* 2. §. *Sed etsi dubitetur*, D. *cod. tit.* Roderic. Xuar. *in dict. l.* 2. *Fori leg. lib.* 2. *tit. de los emplazamientos*, vers. *Ulterius nota istum textum, n.* 5. *&* 7. plures referens, Ioan. Matienz. *in l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 5. *nouæ Reg. Collect. gloss.* 1. *n.* 8. *&* 9. Borgnin. Caualc. *decis.* 2. *n.* 5. *part.* 1. communem dicit Petr. Pechi. *in tract. de iure sistend.* 2. *part. cap.* 4. *num.* 2. Cauauit. *in ritib. magn. Curiæ ritu*, 70. *num.* 8. & hanc sibi placere dicit sententiam Alex. Trentacinq. *var. resol. dict. lib.* 3. *tit. de solut. resolut.* 10. *num.* 8. vers. *Contra hanc opinionem*, firmat latissimè Petr Barbos. *in dict. l. Hæres absens, dict.* §. *Proinde, à n.* 116. *cum seqq.* præcipuè *n.* 121. *& seqq.*

Septimò facit, quia venditor pro euictione 16
satisdare, nisi noua † superueniat causa, non tenetur, *l. Habitatio*, *num.* 18. §. *fin.* (*vbi* Bart. Bald. & Salyc. (D. *de peric. & commod. rei vendit. l. fin.* §. 1. (vbi etiam Bart. Bald. & Salyc.) *C. de rescind. vendit.* plures referens Gaspar. Canalin. *in tract. de euict.* §. 2. *n.* 8. Petr. Surd. *cons.* 68. *n.* 5. *lib.* 1.

Octauò facit communis Doctorum traditio, quæ beneficium legis secundæ, C. de rescind. vendit. (scienti læsionem † vltra dimidiam iusti 17
pretij non concedit. Eo namque casu, partim vendere; partim præsumitur donare, per *text. in l. Quæritur*, 14. §. *Si venditor*, D. *de ædilit. edict.* Alexand. *cons.* 126. *num.* 1. *lib.* 2. Decius *cons.* 883. *num.* 1. vbi communem dicit, communem etiam profitetur Andr. Gail. *practic. obseru. lib.* 2. *obseruat.* 29. *n.* 11. Roland. à Valle *consil.* 9. *n.* 26. *lib.* 1.

Nonò firmatur, quia licet cautio iuratoria malis moribus imbutis non deferatur: † (vt 18
latiùs suo dicemus loco, notatque Roder. Xuar. *in l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 2. *Fori leg. in princ. n.* 6. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 18. *n.* 36. (idem tamen ipse ibi, *n.* 37. id nisi tempore quo contraxit eiusdem esse conditionis limitat, † quia tunc 19
cautio sufficeret iuratoria: cùm hoc sibi debeat creditor imputare.

Decimò, quia etsi fideiussor, qui diù *in* fideiussione stetit, etiam ante solutionem, vel condemnationem à fideiussionis nexu liberari † 20
possit exigere, *text. in l. Lutius Titius*, 38. §. *Non absimilis*, *D. mandat. cap. fin.* extra *de fideiuss. glos. in l. Si pro ea*, 10. verb. *Feceris*, *C. mandat.* Alex. *in l. Facere*, 29. *n.* 1. D. *solut. matrimon.* Guid. Pap. *decis.* 117. *n.* 1. Matth. de Afflict. *decis.* 241. *num.* 3. vers. *Secundò si diù stetit in obligatione, & ibid.* Yrsil. *n.* 4. Bartholom. Socin. *reg.* 191. Eugen. *cons.* 89. *n.* 40. Aluar. Valasc. *cons.* 16. *n.* 1. & 2. Iacob. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *casu* 41. *num.* 2. Pyrrh. Maur. *in tract. de fideiuss. sect.* 5. *cap.* 3. *n.* 32. *fol. mihi* 323.

Vel etiamsi diu in fideiussione non steterit, debitor tamen male vti † substantia cœperit. 21
dict. l. Lutius Titius, 38. *in fin.* D. *mandat. dict. l. Si pro ea*, 10. *C. eod. & dict. cap. fin.* extra *de fideiussor.* Afflict. *vbi suprà*, *num.* 3. versiculo, *Quinimò si cœpit*, Pyrrh. Maur. *d. loco, n.* 28. & alij ex proximè relatis.

Qui tamen scienter pro paupere fideiussit, † pro eouè qui fideiussionis tempore 22
bona sua dilapidabat (etiamsi diù in fideiussione steterit) liberationem petet ineptè, ex *text. in l. Si creditores*, 15. §. *Planè*, D. *de priuileg. credit.* Cuius sunt verba: *Planè in recenti adita hæreditatis audiendi erunt, qui suspectum*

postulant. Caterum si probentur passi eum in hæreditate morari, nec quidquam in eum possint obiicere criminis, quasi dolosè versato eo; non debebit post multum temporis ad hanc necessitatem compelli. ex dict. l.3. §. *Si semel, cum lege sequenti, D. vt in possess. leg.* & magis in terminis est *text.* (à contrario sensu) *in dict. l. Si pro ea,* 10. *C. mandati,* per quem ita in specie notat ibi Bald. *num.*2. Ioann. Faber *in* §. *Si quis autem, num.*1. *& ibid.* Bellon. *num.*4. *instit. mandat. idem* Bald. *consil.*315. *num.*1. *lib.*4. Hippolyt. de Marsil. *in rubric. D. de fideiussor. quæst.*31. *n.*216. Pyrrh. Maur. *suprà dict. cap.*3. *num.*19. Andr. Gail. *pract. observat. lib.*2. *observ.*84. *n.*2. *& observ.*89. *num.*9. *eod. lib.*

Vndecimò, principalis firmatur assertio, quia licèt mulier ob mariti inopiam dotem repetere possit † *text. in cap. Per vestras, de donat. inter vir. & vxor. l. Si constante,* 23. (*vbi glos. ordin.* & communiter Doct.) D. *solut. matrimon. text. in l. Vbi adhuc,* 29. (*& ibi glos. & Doct.*) C. *de iure dot. text. in l. In rebus,* 30. *in fin.* versiculo, *Cum constante, eod. tit. auth. de æqualit. dot.* §. *Illud quoque,* versiculo, *Nos autem, coll.*7. *text. in l.*29. *tit.*11. *part.*4. 25

24 Id tamen in muliere, quæ cum paupere † *contraxit locum non habet; tunc enim dotis repetitionem ei denegari* (cum mariti conditionem approbasse, visita sit) firmatur argumento *text. in l. Inter causas,* 26. §. *Abesse,* D. *mandat. in l. Promittendo,* 42. §. *Si à debitore,* D. *de iure dot. & in l. Si legibus,* 16. *C. de Episcop. Aud.* tenentque Iacob. de Arena. Petr. Cyn. Bald. Angel. & Roman. *in dict. l. Si constante,* D. *solut. matrimon.* vbi communem dicit Iaf. *num.* 172. verioremque, & magis æquitati consonam *Practic. Papiens. in forma libelli, quo agitur ad dotem,* Ioan. Lup. *in repet. dict. cap. Per vestras, in princip.* §. *Et propter ista forte, in princip. in* 2. *ampliat.* Paris. de Pur. *vbi sup. dict.* versiculo, *Captura, num.*9. Petr. Surd. *cons.*374. *num.*22. *lib.*3. Andr. Gail. *dict. observat.*84. *num.*1. *lib.*2. Petr. Barbos. *in dict. l. si constante, num.*23. *vers. Item secundò,* Anton. Gomez *in d. l.*50. *Tauri, num.*33. *col.*5. *in fin. vers. Quod tamen limita, & intellige,* P. Ludouic. Molin. *de iust. & iure, tract.*2. *disput.*430. *num.*5. Paul. Æmil. Gal. *in tract. de exceptionib. tit.*4. *except.*6. *num.*15. Ioan. Bapt. Cost. *de facti scientia, & ignor. centur.*2. *dist.*80. *n.*15.

Bonus denique hanc adiuuat sententiam *text. in l. fin.* § *Hic illud, C. de sponsalib. & arrhis,* vt similia alia ommittamus; quodque de muliere vagabundo scienter nubente, vt eum sequi teneatur, tradunt (post Tiraq. aliosque ibid. adductos) Did. Couar. *de sponsal.*2. *part. cap.*7. *num.*7. Menoch *de arbit. casu* 469. *num.*4. 5. *& 7.* Emman. Rodr. *in sum. p.*1. *cap.*2. *num* 15. Sanch. *de matr. lib.*1. *disput.*41. *num.*5. Farin. *quæst.*142. *num.*272.

Ex quibus omnibus, vel obligationis ortum impedire impotentiam, atque inopiam, quæ à principio extitit; vel eius saltem executionem, aut exactionem suspendere, donec melior pauperi superueniat conditio, idque tacitè videri actum, ac sibi imputare debere creditorem, qui cum paupere contraxit, haud dubiè deducitur.

25 Paupertatemque executionem in ciuilibus suspendere, † tenent Abb. *in cap. Cum olim,* 16. *n.*1. *de restit. spol.* Sebast. de Medic. *in tract. de casib. fortuit.*2. *p. q.*4. *n.*19. aliique infrà *n.*37. referendi.

Conducit, quod tradit Alexand. *in l. Quod te mihi, n.*9. *col.*2. *ante med.* Debitorem scilicet, etiam post interpellationem in mora non constitui, si à principio non erat soluendo, † idque 26
notum creditori erat. Idem quoque tenet Salycet. *ibid. n.*24. præcipuè *in fin.* Bartoli distinctionem obligationis quantitatis, vel speciei, improbans.

Paulus tamen Castrensis suspendendam solùm *executionem in obligatione quantitatis pro* tempore, quod miserationis causa † iudicatis 27
datur, nec ampliùs expectandum, incarcerariquè pro debito posse, nisi ad cessionis bonorum beneficium confugiat, contendit, tenentque alij *in dict. l. Continuus,* §. *Illud, D. de verb. oblig.* per illum *text.* qui capitalis est, & vnicus in materia.

Cui tamen responderi potest: † *Consultum* 28
ibi differendam debiti executionem non negasse; tantumque An contrahi possit obligatio eius rei, cuius difficilis præstatio est, non solùm quando impedimentum à natura prouenit; sed etiam *ex parte eius, qui est* obligatus agere. Inquè hoc vltimo casu, obligationem à principio tenere, respondit, nec suspensam esse, donec pecuniam conferre possit debitor: non tamen executionem, vel exactionem contra pauperem, donec conferre pecuniam possit, suspendendam, inficiatus est. Imò; tunc suprà relatæ doctrinæ contra eum, qui cum paupere contraxit, militant. Et hoc inter difficultatem à natura vel ex accidenti discrimen vertitur: vt *illa vitiet contractum à principio: hæc executionem tantùm suspendat, ex dictis iuribus supra in princip.* pro hac parte *num.* 4. adductis, & ex §. *fin. instit. de inutil. stipulat.*

Facit quod etiam dixerunt aliqui: Debitorem sub conditione, verè debitorem esse, † ne- 29
que in tempus conditionis obligationem suspensam, sed verè à principio extare, suspensam tamen interim exactionem, vt per Anton. Thesaur. *decis.* 235. *num.* 3. aliqua in huius rei confirmationem adducens. In diemque debitorem, verè debitorem esse firmauit Anton. Faber *in suo Cod. definit. lib.* 3. *tit.* 7. *definit.* 14. *numer.*1.

Nec suprà dicta interpretatio aliquam vim, vel controuersiam cum verbis dicti §. *Illud,* patitur: imò initium tantùm † obligationis, non 30
eius executionem, vel exactionem respicere; ex eis manifestè deprehenditur; & ita eum *text.* intelligit *ibi* Bart. *num.*5. vbi de dicto § *fin. inst. de inut. stipulat.* opponendo; hæc adiicit: *Sed contra hoc, instit. de inut. stipulat.* §. *fin. Solue, non potest agi quoad effectum executionis, vt ibi, sed quoad effectum condemnationis sic.*

Et licèt statim opponat *ibidem,* secundum hoc, non posse exigi, qui in pecunia non habet, nec condemnatum in carcerem detrudi; & sic bonorum cessionem necessariam non esse, contra *legem* 1. *C. qui bon. vedere possint.* (Quo argumento, & ratione, *Bartoli* sententiam suprà relatam, improbant Paul. Castrens. & alij *in dict.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

dict. §. *Illud*) velitque ſatisfacere idem Bart. *ibi*, inter obligationem dandi ſpeciem, vel quantitatem diſtinguendo: vt primo caſu differatur executio, non ſecuudo: ea motus ratione; quia ſicut caſus non liberat debitorem; ita nec difficultas vltra tempus, quod iudicatis datur, exactionem impediat, *per text. in dict. l. Cum res*, 47. §. 1. *D. de legat.* 1. quam etiam differentiam conſtituit *in dict. l. Quod te mihi*, *num.* 14. D. *ſi cert. petat.* inter quantitatis, vel ſpeciei obligationem, vt debitor ob præſtationis difficultatem in mora conſtituatur, vel non: Adhùc tamen ſuſtineri huiuſmodi in præſenti caſu diſtinctionem non poſſe, idemque in obligatione quantitatis, & ſpeciei dicendum fore videtur ex eodemmet *text. in dict.* §. *Illud*, vtrumque impotentiæ præſtandi quantitatem, vel ſpeciem æquiparante caſum, ibi: *Quia in pecuniâ, & in Sticho illud commune eſt, quod promiſſor. in præſentiâ dare non poteſt.* Ad quod notat *text.* hunc Alexand. *in dict. l. Quod te mihi*, *num.* 9. *col.* 2. *circa princip. & ibidem* Salycet. *num.* 24. verſic. *Ego vero teneo, quòd idem ſit in obligatione quantitatis, quod ſpeciei.*

Nec *text. in d. l. Cum res*, 47. §. 1. *D. de leg.* 1. (ſupra à Bartolo adductus) eius probat ſententiam; nec quando legatum ſpeciei, vel quantitatis præſtandum ſit; ſed vbi, determinat.

Nec pariter æquiparatio Bartoli de caſu ad difficultatem (quod ſicut caſus non liberat debitorem; ita nec difficultas impediat exactionem) procedit. Non enim ſequitur neceſſariò: Caſus non liberat debitorem; ergo nec ob caſum differtur exactio, vel caſus dilationem non præſtat. Cuius aſſertionis plurima poſſent adduci exempla, in quibus, licèt caſus non omninò liberet, præſtat tamen dilationem. Idque ipſum, ſupràque principalem relatam ſententiam (*differendam ob impotentiam, etiam quantitatis exactionem, caſumque obligationem principalem non perimere*) probat elegans deciſio text. *in l. Cum quidam*, 7. *C. de condit. inſert.* vbi *Imperator Iuſtinianus*, talem proponit quæſtionem: Si quis liber eſſe iuſſus ſit ſub conditione ſi centum, vel quid aliud hæredi alterivè præſtiterit; qui dum quantitatem, vel rem ſub cuius præſtationis conditione libertas relicta eſt, afferebat, incurſu latronum hoſtium, vel alio caſu amiſit, an & abſque illius rei, vel quantitatis præſtatione libertas ſeruo competat? omninoquè à tali obligatione liber remaneat? vel donec rem, vel quantitatem præſtet, ei libertas denegetur? Libertatemquè ſtatim ſeruo competere, non tamen obligationem rem, vel quantitatem dandi ob caſum, impotentiamvè ſequutam, extinctam eſſe, licèt eius exactio ſuſpendatur; reſpondet. Imperatoris verba ſunt: *Cum quidam teſtamento condito libertatem ſeruo ſuo dereliquit ſub conditione*, Si ſuo hæredi certum numerum ſolidorum præſtaret, vel aliam quandam ſpeciem, vel vicarium ſeruum; *ille autem ſeruus non in eodem loco conſtitutus, vbi etiam hæres fuerat, herili teſtamento cognito, properabat ad hæredem cum ipſo, quod iuſſus erat dare hæredi, ſed in medio latronum, vel hoſtium incurſione, vel alio fortuito caſu peremptum eſt, quod portabat: Quærebatur inter antiquos, ſi præpediretur libertas, quia hoc dare ſeruus non poteſt propter memoratum fortuitum caſum? Itaquè veterum dubietate quieſcente, Nobis placuit, vt libertas omnimodo competat, & commodum, quod hæredi, vel extraneo relinquitur, non abſtrahatur. Ex quacumque igitur cauſa impediatur, ſiue per hæredem, ſiue per cum cui dare aliquid iuſſus eſt, ſiue per fortuitos caſus: in libertatem quidem ipſe omnimodò perueniat, niſi ipſe ſeruus noluerit adimplere conditionem: obnoxius tamen conſtituatur poſt libertatem hæredi, vel ei cui dare aliquid iuſſus eſt, &c.* Cuius textus deciſio noſtram quoque firmat. Cui nec obſtat *dict. l. Incendium*, 11. *C. ſi cert. pet.* adducta per Bart. *in dict.* §. *Illud*, quia ſolùm obligationis reſpicit radicem, † eamquè ob caſum ſuperuenientem non perire determinat; non tamen obligationis effectum, executionemvè ſuſpendendam negat. *Incendium* (inquit textus) *are alieno non exuit debitorem.* 31

Vndè vera ſuprà tradita à Nobis reſolutio redditur, caſu quo à principio † difficultas, ſeu impoſſibilitas præſtandi quantitatem adfuit: in quo rationes *ex num.* 4. *cum ſeqq.* adductæ militant, in eoque Bartholi ſententia *in dict.* §. *Illud*, *num.* 5. (diſtinctione impotentiæ præſtandi ſpeciem, vel quantitatem reiecta) locum habebit. Quam etiam in iſto caſu (dicta diſtinctione contempta) tenet Salycet. *in dict. l. Quod te mihi*, *numero* 24. *in fin.* D. *ſi cert. petat.* 32

Opinio verò Pauli Caſtrenſis, & aliorum quando poſt contractum, vel obligationem ſuperuenit indigentia, intelligi poterit, tuncquè forſan ad bonorum ceſſionis beneficium confugere debitorem, aut in carcerem detrudi, neceſſarium erit; quod & contrariam proximè citandorum indiſtinctè paupertatem executionem ſuſpendere tenentium opinionem ſuſtinet. Si tamen præfatam teneamus diſtinctionem, ſecundum eam intelligendæ *Regiæ leges*, † quæ creditori debitores addicunt, venient: de quibus *quæſtione præcedenti*, *numero* 23. *&* 24. egimus. 33

Imò plus voluit Bart. *in dict.* §. *Illud*, *num.* 3. & 4. quòd ſi in obligatione quantitatis expreſſa, euidenſque difficultas adſit, † vitietur obligatio, eiuſque (in contractibus ſaltem ſtricti iuris) ortus impediatur. Cuius ſententiam impugnat (falſam dicens) *ibid.* Angel. *num.* 2. addens, quòd ſi notoriè mendicus, & ab amicis omnibus deſtitutus mille marchias promitteret auri, teneret obligatio, *ex dict.* §. *Illud.* Cui (quantum ad obligationis validitatem) aſſentior; expreſſus enim in id videtur *text. in dict.* §. *Illud.* 34

Differendam tamen obligationis executionem, † tenendum exiſtimo cum Bart. *ibid. dict. num* 5. ſpeciei vel quantitatis præſtationis differentia reiecta, cum Alexand. & Salycet. ſuprà relatis, pluribuſque aliis nouiſſimè adductis per Maurit. Apicell. *allegat.* 6. *num.* 19. Qui idem etiam vbi paupertas obligationem ſequuta eſt, † firmat, differendamque tunc quoque executionem ſi abſque debitoris culpâ accidat. Quidquid autem in hoc tenendum ſit, veram in caſu iſto à Nobis traditam ſententiam, tenendamque exiſtimo, debiti nempè exactionem, † donec debitori meliòr ſuperueniat conditio, ſolueréque poſſit, differendam. Nullaque facta diſ- 35 36 37

stinctione, paupertatem executionem suspendere, asseruit Francisc. Ripa *in l. Qui pro Tribunali, num.*3. *D. de re iudic.* quam etiam simpliciter (per *dict. l. Si ab arbitrio*; 10. *D. qui satisd. cog.*) tenet assertionem Marta *de iurisdict.*4. *par. cent.*1. *casu* 42. *num.*25. vbi debitorem qui tempore contracti debiti paupertimus erat, pro eo capi non posse, firmat, & Personal. *cons.* 45. *num.* 19. Cui & auxiliatur sententiæ, quam ex Cardinal. Francisc Toleto in specialibus quæstionum calce adiectis *num.* 8. 9. & 10. retulimus.

Quæ omnia etiamsi debiti contracti instrumentum publicum, guarentigiatumque sit confectum (stante adhuc *legis Regiæ* 1. & 2. *tit.*21. *lib.*4. *nouæ Reg. Collect.* dispositione) procedere, non dubium est: cum per eas legitimæ, quæ-
38 que intra decem dies † probatæ fuerint exceptiones non repellantur; quin ex earum verbis, communi praxi, Doctorumque sententia admittantur; vt (multis dictarum legum ponderatis, perpensisque verbis) tradit Paz *in praxi* 5. *partis*, *tom.*1. *cap.*3. *num.*34. versic. *Item executionem impediunt nondum exceptiones suprà relatæ*, fusissimè Ioann. Parlador. *rerum quotidianar. lib.*2. *cap. fin.* 5. *part.* §. *Undecimò, per tot.* Quod & apud Supremum Senatum obtinuit, in causa *Marchionissæ del Valle* cum Petro de Mendoça, quæ se pro debitis filiorum *Marchionis del Valle* mariti sui fideiussionis vinculo creditoribus adstrinxerat; à quibus cum ad solutionem (præfatæ obligationis virtute) Marchionissa vrgeretur: à Senatu (egestatis suæ prætextu, eâque probata) Regium impetrauit diploma, ne pro tunc, & vsquequò aliud iuberet Senatus, contra eam instrumenta mandarentur executioni, eiusque interim suspenderetur effectus.

VTRVM SPOLIATVS ante omnia sit restituendus, vbi quis spoliauit pauper est?

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus ante omnia restituendus est omni exceptione postposita.*

2 *Nec si vnus nummus deficiat, respondere tenetur spoliatus.*

3 *Ante omnia restituendus spoliatus est, siue iustus, siue iniustus possessor sit.*

4 *Et siue re corporali, siue incorporali sit spoliatus, vtili saltem interdicto vnde vi.*

5 *Interdicto vnde vi, spoliique actione non solùm contra ipsummet spoliatorem, sed etiam contra quoscumque ad quos res ipsa peruenit, agi potest.*

6 *Nec ante auditur qui spoliauit, quàm rem cum fructibus, & expensis restituat, non solùm perceptos, & stantes; sed qui percipi potuerunt, &* n.7.

8 *Fructus præstandi ab spoliatore, in loco rei vbi spolium fuit commissum, præstandi sunt.*

9 *In fructibus restituendis, an spoliatoris, vel spoliati persona sit habenda ratio?*

10 *Pauper qui spoliauit antequam fructus expensasque restituat audiendus est.*

QVÆSTIO XLVI.

PEt quam vulgatum est, spoliatum ante omnia restituendum, † neque ante spo- 1
liantem fore audiendum, omnique exceptione postposita de spolio cognoscendum; *text.* est *in l. Si quis ad defendendum*, 7. *C. ad leg. Iul. de vi public. l.* 1. *C. si per vim, vel alio modo*, *l.*1. *D. de vi, & vi armata*, *cap. In litteris* 5. *cap. Cum quis*, 6. *cap. Conquerente*, 7. *cap. Sæpè*, 18. extra *de restit. spoliat. cap.*1. 3. *quæst.*1. *cap.*2. *& per tot.*2. *quæst.*2. Ripa *in l. Naturaliter*, §. *Nihil commune*, *num.*47. *D. de acquir. possess. & ibi* Rub. *num.*142. Socin. *regul.*30. Oldrad. *cons.*124. *in princip.* Paul. Castrens. *cons.* 213. *in princip. lib.*2. Iacob. Menochi. *de recup. posse. remed.*1. *n.*12. Card. Seraphin. *decis.*1345. *num.*5. latè Anton. Gabriel. *commun. conclus. tit. de restit. spoliat. conclus.*1. Petr. Surd *de aliment. tit.*8. *priuileg* 96. *n.*3 Vincent. Carot. *decis.*129. *n.*1. & 2 plenissimè Cardina. Dominic. Tusch. *pract. conclus. liter. S. conclus.*385.

Quod adeò procedit, vt si vnus nummus spoliato deficiat, † in aliis respondere non te- 2
neatur, ex sententiâ Baldi per *text. ibi in dict. cap. Conquerente*, *num.* 1. *de restit. spoliat.* & prosequitur Rota Romana *Diuersor. decis.*652. *n.*2. *par.*2. Ouidi. de Amic. *de iure emphyt. q.*7. *n.*6. vers. *Quod si spoliato.*

Siue etiam spoliatus iustus, † siue sit iniustus 3
possessor, ante omnia enim erit restituendus, in pristinamque reponendus possessionem, *text. in dict. l.*1. §. *Qui à me*, *in l. Colonus*, 12. *d. Cum fundum*, 18. §. *Emptorem quoque*, *D. de vi, & vi armat. l.*1. §. *Denique*, *D. quod vi*, *aut clam. dict. cap. In litteris*, 5. extra *de restit spoliat. l. Si quis ad se fundum*, 7. *C. ad leg. Iul. de vi public.* tenent Bald. *cons.*135. *in princip. lib.*3. Ripa *in dict.* §. *Nihil commune*, *num.*47. communem dicit Menoch. *dict. remed.*1. *quæst.*11. *num.* 110. Cardinal. Tusch. *dict. conclus.*385. *num.* 17. *lit. S, & conclus.*373. *num.*1. Borg. Caualc. *de vsufruct. num.*6. Vincent. de Franch. *dict. decis.*129. *num.*4. latè Crauet. *cons.*140. *n.*2. 3. *&* 4. Anton. Faber *in sua Cod. definit.*18. *lib.*4. *tit.*3. *defin.*2. *num.* 2.

Et siue re corporali, † siue incorporali spo- 4
liatus sit (vtili saltem interdicto vnde vi) vt contra Azonem, & Accurs. probat Bart. *in l.*3. §. *vnde vi*, *num.* 3. *D. de vi, & vi armat.* cuius sententiam amplectitur Menoch. *dict. remed.*1. *quæst.* 8. *num.* 81. & 82. alios pro ea adducens, tenet etiam Tusch. *conclus.*375. *num.* 1. *dict. lit. S.*

Non solùmque contra ipsummet spoliato- 5
rem † interdictum vnde vi; spoliique actio competit, sed etiam contra quoscumque ad quos res ipsa peruenit, *text. in dict. l.*1. §. *fin. D. de vi, & vi armat. & in l. Si plures*, 9. *eod. tit.* Ripa *in dict. cap. Sapè*, *num.*8. *de restit. spoliat.* Matthæ. de Afflict. *decis.*118. *in fin.* Robert. Marant. *de ordin. iudic. dist.*7. *num.*28. Menoch. *suprà quæst.*14. *num.*152. prosequitur latissimè Tusch. *d. lit. S, concl.*375. *per* 22. *numeros*, Cardin. Seraphin. *decis.*1262. *n.*1.

Nec

Nec ante eum qui spoliauit, quàm rem ipsam fructusque & expensas vsque ad obolum restituat, † posse audiri, probat *text. in dict. l. 1. §. Ex die, D. de vi, & vi armat. & in l. Videamus, 38. §. In Fauiana, D. de vsur. gloss. in cap. 1.* verb. *Restitui*, extra *de restit. spoliat. ex text. in cap. grauis, eod tit.* vbi per Scrib. Bald. *in dict. cap. Conquerente, num. 1. de restit. spoliat.* Panormit. *in cap. Accedens, el 2. num. 5.* (*& ibid.* Andre. Barbat. *num. 27.*) *vt lite non contestat.* Ripa *in dict. l. Naturaliter, §. Nihil commune, num. 50. D. de acquir. possess.* Alciat. *responso 370. num. 5.* Plotus *in l. Si quando, num. 732. C. vnde vi*, Iacob. Menoch. *dict. remed. 1. num. 306. & 411.* Petr. Paul. Paris. *cons. 1. num. 147. lib. 1.* Cardinal. Tusch. *d. lit. S. conclus. 380. per tot.* Bertrand. Gonçalez *in reg. 8. Cancellar. gloss. 2. num. 25.* Cæsar. de Graf. *decis. 41.* (*aliàs 3.*) *num. 8. & 10. tit. de restit. spol.* Achil. de Graf. *eod. tit decis. 17. n. 1.* id tritissimum dicens, Paulus Æmil. Verall. *decis. 207. num. 5. part. 2. & decis. 171. & 184. par. 3.*

6

Non solùmque fructuum stantium, & perceptorum; sed etiam eorum, qui percipi potuerunt, † restitutionem faciendam, tradit Cardinal. Iacob. Pute. *decis. 373. num. 1. 2. & 3. lib. 1.* ex pluribus Rotæ decisionibus, scilicet *decis. 10. 11. & fin. de restit. spoliat in antiq. & decis. 34. tit. de re iudic.* etiam in antiquis Achil. de Graf. *d. tit. de restit. spol. decis. 20. num. 3* qui & *decis. 19. num. 1.* fructus soluendos ab spoliatore, etiam consumptos, inque loco rei, † in quo fuit commissum spolium, præstandos asserit; Quod maximè vtile aduertit; propter vsuras, cambia & recambia, etiam quòd pecuniæ pro fructibus consumptis soluendæ essent, ita decisum referens *n. 2. ibid.*

7

8

An verò in huiusmodi fructuum restitutione spoliatoris, spoliatæve personæ † fit habenda ratio? vt nempè tot restituantur, quot spoliatus an verò quot spoliator percipere posset? vide *text. in l. Fructus 35. & ibi. gloss.* verb. *Potuerunt, & in l. Nauis, 62. §. fin. D. de reiuend. in l. Apud Iulianum, 41.* (aliàs incipit Aphricanus) *§. 1. D. de legat. 1. in l. Si de possessione, 4. C. vnde vi, & in cap. Grauis, 11.* extra *de restit. spoliat.* quibus restituendos fore fructus, quos spoliatus percipere potuisset, probatur: etsi *text. in l. Donum, 5. de rei vend.* sufficere si præstentur, quos spoliator percepit, vel percipere fructus potuit, ostendat. Qua de re videndus latè Menoch. *d. remed. 1. n. 414. cum seqq.*

9

Paupertas tamen spoliatoris operatur, vt ante fructuum etiam, expensarumque restitutionem pauper, qui spoliauit, audiatur, † ac ei decernatur commissio, vt possessione, reque ipsa principali restituta, constito de paupertate expensis, & fructibus ad finem vsque litis reseruatis; ad vlteriora procedatur, deque negotio principali tractetur, vt tradit Octauian. Vester *in praxi Romanæ Curiæ, lib. 4. cap. 4. de dolo, & contumacia, num. 9. & lib. 7. c. 1. num. 8. & lib. 8. c. 3. de restit. in integr. num. 12.* Lancellot. *de attentat. 3. part. cap. fin. num. 93. & num. 154. & sequentibus, in noua impressione*, Staphil. *de liter. iustit. § penult. in fin.* Ioan. Baptist. Matchesan. *de commission. 2. part. cap. 2. de commissione super nullitatibus, num. 64. folio mihi 153.* Hieronym. Gonzalez *super dict. regul. 8.* Cancellar. *gloss. 2. num. 25.* Stephan. Gratian. *decis. 110. in addit. ad num. 10. num. 5.* Hercul. Marescot. *variar. resolut. lib. 1. cap. 86. num. 33.* Rota Roman. *decis. 363. in fin. part. 2. ex collectu a* Farinac. & nouissimè eadem Rota Romana, *coram* R.P.D. Alexandro Ludouic. (ad Summi Pontificatus apicem postmodum euecto, *decis. 361. num. 3.* vbi ita fuit decisum. Reseruandosquè in finem litis fructus, dixit etiam Rota *coram* R.P.D. Coccino, Decano, & Rota *in Elnen. præceptoriæ, 5. Iunij 1609. coram* R.P.D. Mançanedo. Ne si aliter fieret, bonam quantumvis causam ob impossibilitatem dimittere cogeretur pauper. Et ita in pauperum causis in præsenti rescribere *Signaturam* solere: *Constito de paupertate, dimissa possessione tantum, reseruatis fructibus, & expensis in fine litis*, &c. testatur Oliuer. Beltram. *in annotat. ad* Gregor. XV. *dict. decis. 361. num. 5. lit. B.*

10

VTRVM EXEMPTVS priuilegio exemptionis aduersus pauperem gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Exemptus, vel Iudicem conseruatorem habens, coram illo, & non alio conueniendus est*, & n. 6.
2 *Priuilegium dicitur lex priuata.*
3 *Et adstringit fortiùs, quàm generalis lex; cum specialis prouisio generali deroget.*
4 *Statutum potest legi derogare.*
5 *Statutum tanto fortiùs est, quanto specialiùs.*
7 *Exemptus aduersus pauperem priuilegio exemptionis non gaudet, &* num. 12.
8 *Pauperes ne extra Prouinciam trahantur, vtque alios ipsi trahant, priuilegio gaudent.*
9 *Nec post primam sententiam Prouinciam exire pauperes compelluntur.*
10 *Nec possunt huiusmodi priuilegio renunciare.*
11 *Nec cessionis bonorum beneficio, remissiuè.*

QVÆSTIO XLVII.

EXemptus, vel Iudicem Conseruatorem habens, coram illo, & non alio conueniri, debet, † *text. in capit. 1. de priuileg. in 6. cap. Sanè, 9. de priuileg. & excessibus priuilegiator.* 1

Priuilegium enim suum cuique seruandum est, cum lex priuata dicatur, † *l. 1. C. de Thesaur. lib. 10. l. fin. C. de inoffic. testam. cap. Priuilegia, 2. distinct.* 2

Fortiùsque adstringit, † quàm generalis lex, *text.* (*& ibi glos. magist. verb. plus*) *in cap. Quamquam, 6. distinct. 23.* Cum specialis prouisio generali deroget prouisioni, *text. in l. In toto, 41. D. de regul. iur. text. in l. Seruis vrbanis 97. §. fin. D. de legat. 3.* vbi plures concordantes adducit *glos. verb. Derogat, vulgar. regul. in cap. Generi 34. de regulis iuris, in 6.* Menoch. *consil. 141. num 26. cum sequentibus, & num. 37.* Surd. *de aliment. tit. 2. quæst. 15. num. 130. & titul. 9. quæst. 8. & decisione 255. num. 21. & consilio 352. num. 1.* Gutier. *practicar. quæst. libro 3. quæst. 24.* 3

*num.*6. Cæſar.Argel.*de contraaict. legit. quæſt.*2. *num.*112. Cardinal. Tuſch. *littera G, concluſione* 32. *& concluſ.* 36. latè *Nos in axiomat. & locis commun.iur. litt. G, n.*13.*& ſeqq.*

4 Ex quo, poſſe ſtatutum legi derogare, † dixit *gloſſ.in l.Nec ex prætorio,* 28.*D.de regul. iur. & in l.Neque pignus,* 46.*ver. Priuatorum, D. eod.* latequè conſuluit Paul. Caſtrenſ. *conſil.* 192. *n.*2. *verſ. Sed & talis, lib.*1. Riminald.*conſ.*333. *num.*2. *lib.*2. Iacob.Menoch. *conſilio* 4. *num.*14. *lib.*1.

5 Et quanto magis ſtatutum eſt ſpeciale, † tanto fortiùs, vt per Alexand.*in l.Gallus, §. Illæ cauſæ*, D.*de lib.& poſthum.* Corne. *conſil.*66.*in fin.* Aretin. & alios, quos, refert, & ſequitur Andr. Alciat. *in tract.de præſumpt. præſumpt.*36. *n.*2.*regul.*3.

Ideoque huiuſmodi exemptiones, ac Priuilegia Pontifice, vel Rege conceſſa ad vnguem
6 ſunt ſeruanda, † neque poſſunt à quoquam infringi, dictis iuribus ſuprà, & notat Ioann. Andr.*in addit.ad gloſ.dict.cap.*1.*de priuileg.in* 6. *verbo, Exemptionis.*

7 Paupertas tamen efficit, † vt exemptus aduerſus pauperem exemptionis priuilegio non gaudeat; tradit in ſpecie Cardinal. Marcel. Crecent. *deciſ.*16. *in tit. de priuileg.* (aliàs 223.) *num.*2. vbi, quòd probata paupertate, & impotentia eundi ad Magnum Magiſtrum, ibique litigandi, ac cauſam proſequendi, non poteſt pauper (vigore priuilegiorum Magno Magiſtro, ac Ordini Hieroſolymitano conceſſorum in Maltam euocandi, vbi magnus reſidet Magiſter) coram eo litigare cogi, quia licèt priuilegia ſint ampliſſima, & prægnantiſſima, clauſulas derogatorias habentia: nunquam tamen (ſecundum *Dominos in vna Pampilonenſi Prioratus ſancti Crucifixi, coram D.Mohedano*) videtur ſublatum priuilegium in corpore iuris clauſum, ad *gloſſ.* & Bart. *in Authent. Qua in Prouinciis, C. vbi de crimin. agi oport.* Bald. & Paul. Caſtrenſ. *in l.*2.§.*Omnes, de iud.* Roman. *conſ.*498.*col.*6.& Felin.*in cap.*1.*col.*9.*de reſcript. & in cap. Nonnulli, eodem tit. concluſ.*16. provt eos in id Cardinal.Crecent. citat.

Pauperibus autem conceſſum priuilegium
8 eſſe, † ne extra Prouinciam trahantur, vtque ipſi trahere alios poſſint, inque *legis vmcæ*, C. *quando Imperat.inter pupillum, & vidu.* diſpoſitione pauperes contineri; poſt multos, latè tradit Ioann.Bapt.Marcheſan.*de commiſſion.*2. *part. de commiſſione auocat.cauſ* §.2. *per tot.* præcipuè *num.*13.*&* 17. *&* Crecent.*vbi ſuprà num.*1. dicemuſquè *q.* 52. quodquè notauimus *q.* 39. *n.*7. vide.

9 Idquè poſt primam quoque ſententiam † obſeruate (*uriam Romanam*, teſtatur Achil. de Graſ. *deciſ.*27.*tit.de reſcript.* vbi quòd paupertas mulieris conuentæ ſola ſufficit, vt ad partes etiam remotas remittatur cauſa, nec à Curia Romana etiam poſt primam ſententiam auocetur.

10 Imò plus tenet Marcheſan. *vbi ſuprà n.* 20. huiuſmodi non poſſe priuilegio † renunciari, cum miſerationis cauſa conceſſum ſit, ex Felin. *in cap. Si diligenti, num.*3. *de foro compet. concluſ.*4.Neuiza.Bald.Salycet. Afflict. & aliis. Simile adducens de miſerabili ceſſionis † beneficio, ex pluribus ibi relatis, dicemuſque latiùs *q.*49.*n.*17.

Exemptum denique priuilegio exemptionis aduerſus pauperes † miſerabileſque non gau- 11
dere, ſtatuit, determinatquè expreſsè *Sacrum Concilium Trident.ſeſſione* 7.*cap.*14. *de reformat.* in cauſa mercedum, miſerabiliumquè perſonarum, hæc adiiciens. *Clerici ſeculares, aut regulares extra monaſterium degentes, quomodolibet exempti, etiamſi certum iudicem à Sede Apoſtolica deputatum in partibus habeant: in aliis verò ſi ipſum iudicem non habuerint, coram locorum Ordinariis (tanquam in hoc ab ipſa Sede delegatis) conueniri, & iure medio ad ſoluendum debitum cogi, & compelli poſſint, priuilegiis, exemptionibus, conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequaquam valituris,* & ſeſſione 14. cap.5. de reformat. ibi: *In cauſis verò mercedum, aut miſerabilium perſonarum, huius Sanctæ Synodi ſuper hoc decretum in ſuo robore permaneat.*

VTRVM ACTIO PERSONALIS contra tertium non contrahentem, vbi ſaltem debitor principalis pauper eſt, nec ſoluendo, detur?

SVMMARIVM.

1 *Actio perſonalis contra debitorem ipſum, vel eius hæredes datur, non contra tertium.*

2 *Actio perſonalis nec fundi poſſeſſorem ſequitur.*

3 *Statutum diſponens, vt inſtrumenta guarentigia executioni mandentur, & ne contra ea alia exceptio, niſi ſolutionis opponi poſſit, quoad principalem debitorem, non quoad tertium procedit.*

4 *Pro alterius debito nemo tenetur, conueniriue poteſt.*

5 *Nec filius pro patre, vxor pro marito, aut contrà.*

6 *Statutum diſponens vt vnus pro alterius debito teneatur, validum non eſt.*

7 *Paupertatis fauore actio perſonalis contra tertium datur,* & n.8.

Repetitio indebiti ſoluti aduerſus eum conceditur cui pecunia profecit, ſi cauſam habuit lucratiuam, vbi indebitum pauperi, nec ſoluendo præſtitum, ſolutumque eſt, d. n.7.

8 *Mutuans pecuniam pauperi, & exiſtenti nan ſoluendo, qui ex ea filiis præſtitit alimenta, poterit contra filios (habentes fortè res maternas, vel alias diuites) agere.*

9 *Vxor diues pecuniam, quam vt ſe, coniugemque aleret, mutuam maritus recepit, ſoluere tenetur.*

10 *Et non ſolùm pecuniam, pro alimentis neceſſariis mutuam à marito receptam; ſed ad ſtatus conſeruationem.*

Honor & vita in iure aquiparantur, ibid.

11 *Filij, vel vxor pro penſionibus domorum, quas pater, vel maritus pauper, vt ſimul habitarent, conduxerunt, conueniri poſſunt.*

12 *Vel pro expenſis in emendo, ſuſtinendoquè*

curru,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

curru, quo vxorem (ſi id eius depoſceret conditio) duceret.

13 *Vel ſi merces emptas recipiat, eaſquè vt filios ac vxorem aleret, reuenditerit, quamvis immediatè reuenditarum rerum pretium in alimenta non conuertatur.*

14 *Intelliguntur prædicta, quando qui pecuniam in dictis caſibus recepit, pauper, nec ſoluendo erat, ſecùs ſi pauper tunc non eſſet.*

QVÆSTIO XLVIII.

1 PErſonalis actio contra debitorem ipſum, † vel eius hæredem, non contra tertium dari ſolet, *text. in l. Non aduerſus*, 15. C. *ſi certum petatur*, cuius ſunt verba: *Non aduerſus te creditores, qui mutuam ſumpſiſti pecuniam, ſed eius cui hanc credideras heredes experiri; contra iuris formam euidenter poſtulas, l. Si is*, 8. C. *depoſiti*; *Si is qui depoſitam à te pecuniam accepit* (inquit textus) *eam ſuo nomine, vel cuiuſlibet alterius mutuò dedit, tam ipſum de implenda, ſuſcipiendaquè fide, quàm eius ſucceſſores teneri tibi, certiſſimum eſt. Aduersùs eum autem, qui accepit, nulla actio tibi competit, niſi nummi extent, tunc enim contra poſſidentem vti rei vendicatione pores.* text. *in l. His ſolis*, 49. D. *de conditione indebiti. His ſolis pecunia condicitur, quibus quoquomodo ſoluta eſt, non quibus profecit* (Conſultus ait) *text. in l. Cum qui*, 13. C. *de actionibus & obligationibus*, Decius *conſilio* 187. *num.* 1. Petr. Paul. Pariſ. *conſilio* 32. *num.* 103. *lib.* 1. Ioann. à Caſtillo *de vſufruct. cap.* 58. *num.* 8. Franciſc. Milane. *deciſ.* 19. *num.* 11. Ioann. Cephal. *conſilio* 352. *num.* 23. Petrus Surdus *conſilio* 17. *num.* 10. *& deciſ.* 236. *num.* 8. Quod & agnouit Seneca *de benefic. lib.* 5. *Sicut pecunia* (inquit) *ab eo petitur cui credita eſt, quamvis ad me illa aliquo modo venerit.*

2 Nec fundi poſſeſſorem † perſonalis obligatio ſequitur, *text. eſt in l.* 1. §. *Si hæres*, D. *ad Senat. Conſult. Trebel. & ibi gloſſ.* verbo, *Sequitur text. in l. fin.* §. *fin.* D. *de contrahend. empt. l. In cauſa la* 1. 14. *in ordine*, §. *Interdùm*, D. *de minor. gloſſ. in l. Ea lege*, 3. *in verb. Alienaret, in princ.* C. *de cond. ob cauſam.*

Ex quibus ſit, quòd ſi ſtatutum diſponeret, vt inſtrumenta guarentigia executioni mandentur, nec contra ea, niſi ſolutionis exceptio poſ-

3 ſit opponi: quoad principalem † debitorem ſolum, non quoad tertium procedat, vt obſeruant Bald. *in l.* 1. *num.* 6. C. *commun. delegat.* Iaſ. *in l. Juris gentium*, §. *Prætor*, *num.* 9. D. *de pact. & in l. Certi condictio*, §. *Quoniam*, *n.* 11. D *ſi cert pet.* Decius *conſil.* 198. *num.* 5. Roman. *conſil* 417. *num.* 7. Rodetic. Xuar. *in l. Poſt rem iudicatam, limitat.* 1. D. *de re iudic.* plures referens Vincent. Carot. *deciſ.* 128. *n.* 5.

Vndè dicendum omninò videtur, efficere non poſſe paupertatem, vt tertius cum quo contractum non eſt, pro principali debitore perſonali poſſit actione conueniri. Nemo enim

4 pro alterius debito tenetur, † conuenirivè poteſt, *text. in l. vnic.* C. *vt null. ex vicar. pro debit. alien. lib.* 11. *l. Hac definitione*, C. *de omni agro deſerto*, *eod. lib.* 11. *& id* §. *Quia verò in Auth. Vt nulli iudicum*, *collat.* 9. *l. Prouidendum*, 23 C. *de decurion. lib.* 10. *l. Ob as, & Auth. ibi poſita*, C. *de action. & obligat. Non enim habet rationem, alium quidem eſſe debitorem, alium verò exigi*; vt inquit Iuſtinian. Imperator *in Authent. Vt non fiant pignorationes pro aliis perſonis*, *collat.* 5.

Nec etiam filius pro patre, † vxorvè pro 5
marito, & è contra, vt *tot. tit.* C. *ne filius pro patre, & C. ne vxor pro marit. dict.* §. *Quia verò, in dict. Auth. Vt nulli iudic.* Deuteronom. c. 24. *Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus: ſed vnuſquiſque pro peccato ſuo morietur.* Hippolyt. de Marſil. *ſing.* 224. *num.* 1. Petr. Gregor. *de conceſſ. feudi, part.* 7. *quæſt.* 8. *num.* 21. Marius Giurba *in conſuet. Senat. Meſan. cap.* 7. *gloſ.* 15. *n.* 1. *par.* 1.

Imò nec ſtatutum diſponens, vt vnus pro alterius † debito teneatur, valebit, ſecundùm 6
Bald. Iaſ. Anchar. Imol. Franc. de Are. & alios, quos refert, & ſequitur Hippolyt. de Marſ. loco proximè citato.

Verum tamen eſt, paupertatis fauore † actio- 7
nem perſonalem contra tertium dari, probatquè *gloſ.* notab. *in dict. l. His ſolis*, 48. D. *de condict. indebiti*, dicens, quòd ſi indebitum ſolutum eſt ei, à quo repetitur, qui pauper eſt, nec ſoluendo; eademmet actio contra tertium cui profecit datur, ſi cauſam ſaltem lucratiuam habuit, argum. *leg. fin.* D. *per quem fact. erit, & leg. Planè, la* 2. §. 1. D. *de leg.* 1. quam ſequuntur communiter *Doctor.* teſte Bart. *ibidem in dict. l. His ſolis.* Notans pariter, quòd ſi mutuaui pecuniam pauperi, & exiſtenti non ſoluendo, qui ex ea alimentauit filios, potero contra filios, † qui res fortè maternas habent, vel aliàs diui- 8
tes ſunt, agere. Et licèt relinquat cogitandum; eam tamen ſententiam probant Iaſ. & Angel. *ibid. idem* Iaſ. *in l. Si & me & Titium*, 32. *n.* 3. *verſitem facit iſta lex, quòd ſi mutuauit*, D. *ſi cert. petat.* Ludouic. Roman *ſingul.* 213. ſingulare dicens, ex eoquè limitandum *tit.* C. *ne filius pro pat.* Franc. Crema *ſingul.* 37. Marſil. *dict. ſingul.* 224. *in fin. vbi* etiam *eius* Addit. Ioan. Lup. *in repet. rubric. de donat. inter vir. & vxor.* §. 66. *Illud autem num.* 6. *verſ. Etſi forte*, valde commendat Crot. *in l. Frater à fratre*, *num.* 9. D. *de condict. indebit.* Vincent. Carot. *deciſ.* 128. *num.* 9. verſic. *Et hanc opinionem*, vbi (poſt longam diſputationem) hanc tenet ſententiam, quam in princip. dict. quæſtionis pulchram, vtilem, valdeque delectabilem dicit Anton. Gam. *deciſ.* 366. *num.* 6. *in fin.* Petr. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 48. *num.* 5. *& ſequenti conſ.* 420. *num.* 1. communem profitetur. Quod in paupertatis fauorem cunceſſum eſſe; teſtatur Gaſpar. Baëça *de inope debitore, cap.* 1. *numero* 53. *& 54. in fine.*

Et idem quoad vxorem dicendum eſt. Si enim maritus ſit pauper, mutuumque vt ſe vxoremque aleret, recipiat; † illam pecuniam 9
ſoluere tenebitur dives vxor. Ita voluere Ioan. de Platea *in l. Vxorem*, *in fin.* C. *de decurionib. lib.* 10. Ioan. Lup. *ſuprà num.* 5. Crema *dict. ſingul.* 37. Baëça loco proximè relato *dict. n.* 54. Gamma *dict. deciſ.* 366. *num.* 7. Cordub. de Lara *in l. Si quis à liberis*, §. *Si quis ex his*, *num.* 101. (veriorem, ac receptiorem dicens) D. *de liberis agnoſcendis*, qui *ex num.* 38. *vſque ad n.* 115. hanc diſputat quæſtionem, in eaque reſidet ſententia. Ioan. Matienz. *in l.* 9. *tit.* 5. *lib.* 5. *noua Reg. Collect. gloſ.* 4. *num.* 2. vbi etiam Azeued. *n.* 31.

&

& seqq. Castillo *in l.61. Tauri, num.22.25. & 26.* Petr. Surd. *dict. tit.8. priuileg.48. num.6. & consil. 367. num.28.* & latiùs *cons.420. per tot.* præcipuè *num.fin.* P. Ferdinand. Rebello *de obligat. instit. lib.6. sect.1. quæst.2. num.8.* Marius Giurba *in consuet. Senat Mesanens. cap 9. gloss.3. num.10. p.1.* Hieronym. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.727. à num.41. vsque ad 94.* Stephan. Gratian. *discept. Forens. cap.107. num.3. & 4. & cap.108. num.29. lib.1. & cap.713. num.6.7.8. & 9. tom.4.*

Nec solùm dicta pro expensis à patre, vel marito in alimentis ad vitam omninò necessariis factis procedit opinio: sed etiam pro factis
10 ad status conseruationem. † Cùm enim honor, & vita in iure æquiparentur, *l. Iusta causa, 9. D. de manumiss. vindict.* vbi sic Marcianus: *Iusta causa manumissionis est, si periculo vitæ, insaniæve dominum seruus liberauerit*, & Paulus *in l. Isti quidem 8. §. Quòd si dederit*, D. *de eo quod met. caus. Quod si dederit* (inquit) *ne stuprum patiatur vir, seu mulier: hoc edictum locum habet: cum viris bonis iste metus maior, quam mortis esse debeat.* Damhouder. *in Euchirid. parium*, verbo, *Infamia*; & notauimus iam *q.4. §.4. num.177. & in axiomat. & locis commun. iuris, litt. H, num.48. & seq.* æquum est, vt sicut ius multa aliàs non concedenda ad conseruationem vitæ permittit: ita & ad honoris conseruationem multa aliàs non consentienda consentiat. Sic formaliter inquit Anton. Gamma *dict. decis.366. num.7.* limitans per hæc *Taurisiarum* placitum *in l.60. Tauri*, & Alphonsi Montalui *in l.14. lib.3. tit.20. Fori leg.* dicentium, ad solutionem debitorum, quæ maritus constante matrimonio contraxit, vxorem non teneri.

11 Vndè & pro pensionibus domorum, † quas pater, vel maritus pauper, vt cum muliere, filiisque habitaret, conduxit, poterunt filij, vxorvè si maritus, vel pater soluendo non sint, conueniri. Notant in specie Surd. Hieron. Ceuall. Azeued. & Stephan. Gratian. *d. locis.*

Quinimò, & pro expensis in emendo, sustinendoque curru † factis, quo (si id eius deposcat conditio) ducatur vxor, ex sententiâ Petr.
12 Surd. *cons.367. num.28.* assentirque Anton. Gam. loco iam relato.

Nec solùm si pater, vel maritus pauper debitum contrahens pro filiis, aut vxore alendis mutuam pecuniam, vel frumentum acceperit;
13 sed etiamsi merces † emptas recipiat, easquè vt illos alat, reuendat: pro huiusmodi namquè debito conueniri posse filios, pauperisvè vxorem, licèt immediatè mercium reuenditarum pretium in alimenta non conuertatur, sed emantur ex pretio merces, plurib. comprobat mediis Petr. Surd. *dict. consil.420. num.2. & seqq.* à nemine tactum reperisse asserens. Pro qua benè facit sententia *text. in l. Si ipsa res, 18. D. de eo quod met. caus.*

Hæcque (ex Angeli opinione *in dict. l. His solis, num.1. in fin.* versiculo, *Credo tamen*, D. *de cond. indeb.* quem sequitur Ioan. Lupus *in dict. rub. de donat. inter vir. & vxor. §.66. num.6. in fin.* versiculo, *Credit tamen Angel.*) procedunt etsi tempore contracti debiti maritus, vel pater
14 inops † esset. Imò in isto tantùm casu locum habere, non si eo tempore maritus, vel parer diuites, soluendoque extitissent; quia tunc filij vel vxor ex eo locupletiores facti non essent; cum ad prædictas expensas maritus, paterque tenerentur: voluerunt Petr. Surd. *de aliment. dict. priuileg.48. num.6. ad med.* versiculo, *Sed sanè prima opinio*, & Stephan. Gratian. *discept. Forens. cap.713. num.10. & 11.* aduertens, in his: loqui terminis Laram, Azeued. Matienz. aliosque ab eo relatos.

VTRVM PAVPER ALIVD pro alio inuito creditore soluere possit?

SVMMARIVM.

1 *Aliud pro alio inuito creditore soluendum non est.*
Nec etiamsi melior creditori offeratur conditio, n.4.

2 *Legatarius cui centum, quæ penes campsorem extant, legata sunt, quòd si hæres ea non præstiterit, vinea relinquitur, non alia centum si vineam velit; ab hærede accipere tenetur.*
Limita, & intellige n.seq.

5 *Debitor aliud pro alio inuitus soluere non cogitur.*

6 *Res vna pro alia retineri non potest.*

7 *Pauper potest vnum pro alio soluere. Amplia* n.9.10.16.17. & 20.
Censuarius qui ad pauperiatem deuenit, an rem censualem vendendo, aut eam æstimatam in solutum dando, liberetur? dict. n.7. in fin. *remissiuè.*

8 *Iulius Cæsar dum Dictaturæ fungeretur, edicto iussit, vt non solùm creditores in sortem principalem, & ad eius solutionem, quidquid interesse nomine à debitoribus accepissent, reciperent: sed etiam vt ad debiti residuum bona soli in solutum accipere tenerentur, ad bellorum ciuilium tempus æstimatione facta.*

10 *In pecunia numerata, & non aliter, vel simpliciter soluere iurans, an æstimationem soluendo debitor pauper liberetur? &* n.11.12.13. & 14.

12 *Vt dispositio* Authent. Hoc nisi debitor, C. de solut. *locum habeat quænam requisita qualitatesque desiderentur, debeantque concurrere?* remissiuè.

14 *Iuramentum*, rebus sic stantibus *intelligi debet.*

15 *Absolutio iuramenti an in præfatis casibus, vt periurium euitetur, fauorique* dict. Authent. Hoc nisi debitor *sit locus, necessariò sit obtinenda?*

16 *Debitor qui* dict. Authent. *fauori renunciauit an si paupertate prematur, aliud possit pro alio soluere? liberetur que æstimationem præstando?* & n.17. & 18. *Et quid si renunciatio generalis sit, omni legum auxilio?* remissiuè n.19.

17 *Cessioni bonorum renunciari non potest.*

21 *Mercatores an* dict. Auth. *fauore, priuilegioque fruantur?* remissiuè.

22 *Creditores decoctorum an aliud pro alio accipere compellantur?* remissiuè.
Debitor quæ bona vt d. Auth *beneficio gaudeat creditori offerre, insolutumque dare debeat.*

QVÆSTIO

UAB Biblioteca de Ciències Socials

QVÆSTIO XLIX.

1 NEscit nemo regulam, *Aliud pro alio inuito creditore* † *solvendum non esse*, de qua *in l.2.§. Mutui datio*, D.*si cert.petat.l. Si se non obtulit*, 4.§. *Ait Prætor*, D.*de re indicat. l. Item liberatur*, 6. §. *Qui paratus*, D. *quibus modis pig. vel hypothec.solvit. l. Eum à quo*, 16. C.*de solut.l.3. titulo* 14 *part.5. glos.fin.* & communiter Doctores *in dicto* §. *Mutui datio*, *& in dict.l. Eum à quo*, Roma.*consil.*163.*in princip.* Paul. Castrens. *consil.*47.*num.*3. *lib.*2. Gozad.*consil.*27. *num.*27. Tiraquel. *de retract.consanguin.* §.1. *glos.*7. *num.*21. Philip. Corne.*consil.*149. *numero* 7. *libro* 4.Ioseph.Ludouic.*decis. Perus.*64.*num.*4. Ioan. Gutierrez *de iuramento confirmat.*1.*part. capit.*29. *numero* 1. *& sequentibus*, *& practic. quæst. libro* 1. *quæst.*146. *num.* 16. Honded. *cons.*18. *numero* 24. Cephal. *consilio* 195.*numero* 3.*& sequenti.* Hieronym.à Laurent. *decis. Anitio* 132. *numero* 2. Antonin. Thesaur.*decis.*153. *numero* 1. latè Pyrrh. Maur. *in tract.at.de solut.oblat.& retent.capit.*7. *num.*1. *& sequentibus*, Ludouic.de Auendan. *in tract. de censib. cap.*110. *num.*9. Ludouic. Cens.*de censib.*1 *part.cap.*1.*articulo* 3. *num.*4. Rota Roman. *apud* Alexand. Ludouic. *decis.* 352. *num.*1. *& sequentibus*, Cardinal. Tusch. *littera S*, *conclus.*354.

Ex quo dicebat notanter Bart. *in l. Talis scriptura*, *num.*3. *in fin.* (per illum textum) D. *de legatis* 1. quòd si testator legauit mihit centum,
2 quæ erant penes campsorem, † & si ea mihi hæres non præstaret, teneretur vnam mihi vineam dare; si hæres illa centum, quæ penes campsorem erant, expendit, velitquè alia mihi centum dare, ea recipere non cogor, sed debeo vineam ex præfata regula habere, quem sequitur Ias.*in dict.* §. *Mutui datio*, *numero* 8.versiculo, *Tu amplia*, Pyrrh. Maur. *vbi suprà*) *num.* 14. Petrus Surd. (communem dicens, *cons.*217. *num.*31. Quod tamen quando pecu-
3 nia fuisset in saculo tanquam species † designata, procedere intelligendum est, secùs si vt quantitas adnumerata, vt aduertit Bartoli Additionat. *in dict.l. Talis scriptura*, *littera A*, *& ibidem* Iason.*num.*11.communem dicens, quos refert, & sequitur Pyrrh. Maur. *dicto numero* 14.

Nec aliud pro alio recipere compellitur cre-
4 ditor, etiamsi melior † ei offeratur conditio, *text.in l. fin.* D. *de vsu*, *& habitat.* §. *Præterea*, *instit. de actionibus*, *authent. Offeratur*, *& ibi glos. Cod. de lit. contestat.* Salycet. *in leg.* 1. *Cod. de procur.* Petrus Surdus *consilio* 201. *numero* 2.

Sicut autem creditor aliud pro alio recipere
5 non compellitur; ita nec debitor † inuitus aliud pro alio soluere cogitur, vt *in l. Domini prædiorum*, 5. *C.de agricol.& cens.lib.*11.Ripa *in dict. l.*2.§. *Mutui datio*, *num.*29. *D.si cert.pet.*Pyrrh. Maur. *dict. cap.*7. *num.*6. Petr. Surd. *cons.* 201. *num.*3.

6 Nec vna res pro alia retineri † potest. *text. in l. Si ex ea pecunia*, 16. *C. de rei vendic. l. Quamvis*, 2. *C.de pignor. l. Si maritus*, 19.*C. de distract. pignor.* Philip. Corne.*cons.*207.*num.* 3.*lib.*1.Pyrrh.Maur.*vbi supra num.*9.apud quem plures huius rei ampliationes videri poterunt.

Pauperi † tamen vnum pro alio soluere, con-7 cessum est, *text.in Authent.de fideiussor.*§. *Quod autem*, *collat.*11. *Authent. Hoc nisi debitor*, *C. de solut. l. Si quis argentum*, 35. §. *Sin autem donator*, *C. de donat.* Quibus iuribus probatur, quòd quando debitor est pauper, ad soluendumquè impotens, & diligentiam pro inueniendo emptorem adhibuit, neque inuenerit, voluerit què tot bonorum possessionem designare, quæ ad summam debitam ascendat, lista bonorum creditori oblata, & cautione de euictione præstita: ad solutionem in pecunia non poterit debitor præcisè adstringi, cogenduſque erit creditor tot de bonis accipere debitoris, quot debitam summam impleant: & de iure Regio est *text.in leg.*3.*titulo* 14.*parte* 5.*glos.*& Doctores *in dict.*§. *Mutui datio*, Roman.*singul.* 815. Iason. *consilio* 9. *numero* 22. *& sequentibus*,*lib.*1.Alciat. Parorg *lib.*10. *cap.*23. Capel. Tholos. *quæst.*68. *& ibidem*, *eius Addition.* Anton. Capit. *decisione* 42. *numero* 5. Gaspar Baëça *de inope*, *debit. capit.* 1. *numero* 46. Ioseph. Ludouicus *decisione Perusin.* 64. *per totam*, Antonius Thesaurus *decisione*153. *numero* 3. Ioannes Gutierrez *de iuramento confirmatione prima parte*, *capit. vigesimo nono*, vbi latè, *& dicta quæstione* 146. *numero primo*, *& sequentibus*, *libro primo*, *practicar.* fusè quoque Marian. Freccia *libro secundo*, *de sub feud. quæstione* 18. *&* 19.*pag.*204.*&* 205. Marc.Anton. Natta *cons.* 344. *num.*3. *&* 4. *lib.* 2. Franc. Bursat. *consil.* 9. *num.*51.*lib.*1.Pyrrh.Maur. *de fideiussor.*1. *parte*, *princip.sect.*3. *cap.*7. *in prælud. num.* 1. *& seqq. folio mihi* 100. Anton.Heringi. *eodem tractat. de fideiussor. cap.* 18. *num.*72. *folio mihi* 393. Hieronym.à Laurent.*dict. decis.*132. *num.*1 Marcus Antonius de Amat. *decis.seu casu* 91. *num.* 15. Ioann. Aloys. Riccius *in praxi variar. resolut. resolut.* 115. *num.*2. Philipp. Paschal. *de viribus patria potestat.*2.*part.cap.*9. *num.*75. Ludouicus de Auendaño *de censibus dict. cap.* 110. toto eo capite agens. An censuarius, qui ad paupertatem deuenit, rem censualem vendendo, vel eam æstimatam in solutum dando liberetur? quam etiam latè pertractauit Gutierr. *d. q.* 146. *per tot.*

Conuenit huic rei, quod iam alibi notauimus, Iulium Cæsarem, dum Dictatura fungeretur, edicto iussisse, † vt non solùm creditores 8 in sortem principalem, & ad eius extinctionem quidquid interesse nomine à debitoribus acceperent: sed etiam vt ad debiti residuum bona soli in solutum accipere facta taxatione, habitaque consideratione ad tempus bellorum ciuilium tenerentur, vt tradit Suet. Tranquil.in Iul.Cæsar. Plutarch.*in vita eiusdem* Anton. August. *lib. de lege*, *&* Senatus Consultus, *capit. de lege Iulia*, *de fundo dotali*, *pag.* 90.

Suprà dictaque conclusio etiamsi solutio in pecuniâ numeratâ, & non aliter, † fuisset pro- 9
missa (secundùm magis communem opinionem, de qua testatur Anton. Thesaur. *dict. decis.*153.*num.*3.*in fin.*) procedit

Quinimò etsi in huiusmodi obligatione (soluendi pecunia numerata, & non aliter adesset iramentum. † Adhuc enim æstimationem 10

soluendo pauper debitor pecuniam non habens, iuramento non obstante obligationi satisfaceret, secundùm Ioseph. Ludouic. *d. decis. Perusin.* 64. *ex num.* 8. *cum seqq.* vbi latissimè hanc confirmat sententiam eam magis communem dicens, sicque notantem allegans Benintend. *decis. Bonon.* 28. post *pract.* Papiens. *in tit. form. respons. in actione hypothecaria*, in versic. *Exceptionem*, *num.* 4. Romanus *consilio* 153. Federic. *de Senis consilio* 60. Ias. *cons.* 9. ver. *Aggredior*, *lib.* 1. & sic voluisse (satis doctè) Cephal. *consilio* 195. *lib.* 2. *in princip.* Honded. *cons.* 18. *num* 39. *cum sequenti*, & *consil.* 34. *num.* 26. *lib.* 2.

Licèt ad præcisè pecunia numerata soluendum sic promittentem, iurantemque debitorem adstringi, voluerint alij; probantque Alexand. *cons.* 37. *num.* 27. *lib.* 2. Ripa *in dict.* §. *Mutui datio*, *num.* 28. Gonzad. *cons.* 32. *num.* 9. & *sequentib.* Roland. à Valle *cons.* 6. *num.* 44. *lib.* 1. Gaspar Baëça *dict. cap.* 1. *num.* 50. Gregor. Lopez *in l.* 3. *tit.* 14. *parte* 5. *gloss.* 2. Ioann. Gutierr. *dict. cap.* 29. *de iuramen. confirmat. num.* 5. & *dict. quæst.* 146. *num.* 21. Cæsar. Barzi. *decis Bonon.* 40. *num.* 5. Hieronym. à Laurent. *dict. decis.* 132. *num.* 2. versiculo, *Et propter iuramentum*; Honded. *vbi suprà*, *num.* 48. Antonin. Thesaur. *dict. decis.* 153. *num.* 14. Hieronym. Gabr. *cons.* 127. *num.* 17. & *sequenti*, *lib.* 1. Vincent. de Franch. *decis.* 81. *num.* 5. & *sequentibus*, Tiber. Decian. *consilio* 13. *num.* 59. *lib.* 2. Philipp. Paschal. *de viribus patriæ potestat.* 2. *part. dict. cap.* 9. *n.* 76. Rota Roman. apud Alexand. Ludouic. (Summum postmodum Pontificem) *decis.* 152. *n.* 5. Bertazol. *de clausulis*, *clausula* 41. *gloss.* 5. *n.* 4. versiculo, *Vel si interuenit iuramentum*. Contrariam Iosephi Ludouici, sequaciumque opinionem intelligentes procedere, vbi simpliciter

11 † centum, & non in pecunia, nec alia re soluere promissum est: tuncque (quando nempè aliud non est additum) *dict. Authent. Hoc nisi debitor*, *C. de solut.* consimiliumque iurium dispositioni locum fore, putantes; si qualita-

12 tes adsint requisitæ, de quibus † per Ripam *in dict. l.* 2. §. *Mutui datio*, *num.* 5. Ludouic. Roman. *dict. consilio* 163. latissimè Pyrr. Maur. *de de fideiussor. dict.* 1. *part. sect.* 3. *cap.* 7. *num.* 5. *vsque ad* 18. inclusiuè, vndecim assignantem, vt *dict. Authent. Hoc nisi debitor* locus sit. Et sic fore intelligendam Iosephi Ludouici præfa-

13 tam sententiam † testatur, Antonin. Thesaur. *dict. decis.* 153. *num.* 14. vbi hanc distinctionem & intelligentiam probare dicit Senatum; sequitur Ioan. Gutier. *dict. quæst* 146. *lib.* 1. *practic. n.* 21. assentitque Vincent. de Franch. *dicta decis.* 81. *num.* 3.

Quæ sanè sententia, & distinctio, qui sic iu-

14 rauit; obligationis † tempore pauper erat, procedere validiùs poterit. Si enim in pecunia, & non in alia re soluere iurauit; non æstimationem præstando liberabitur; secùs si post iuramentum inopinatus impotentiæ superueniens casus iuramento implendo obstiterit, vt probant Ioan. Vincent. Honded. *cons.* 18. *num.* 44. *volum.* 1. Gutier. *dict. num.* 21. *in fin.* & *de iuram. confirmat. dict. cap.* 29. *num.* 5. & Hieronym. à Laurent. *dict. decis.* 132. *num.* 1. Cum iuramentum, quælibetque iurata promissio *rebus sic stantibus* intelligi debeat, *text. in l. Cum quis*, 38. *in principio*, & *in l. Stichum*, 95. §. *Vsumfructum*, *D. de solut. text. in cap. Quemadmodum*, 25. & *ibi gloss.* verb. *Conditio*, & verbo, *Oculos*, extra *de iureiurand. cap.* 2. *in fin. de renunciat.* tradunt in terminis (post Bald. Ripam Purpur. & alios, quos refert Hieronym. à Laurent. *vbi supra*) Ioseph. Ludouic. *dict. decis.* 64. *num.* 17. Petr. Paul. Paris. *cons.* 97. *num.* 59. *lib.* 1. Roland. à Valle *cons.* 7. *num.* 57. *lib.* 3. Gaspar Baëça *dict. cap* 1. *n.* 50. Ioan. Gutier. *dict. cap.* 29. *num.* 6. latè firmat Philipp. Paschal. *de viribus patriæ potestat. dict.* 2. *part. cap.* 9. *ex num.* 89. *cum sequentibus*, in consilio quod ibid. adiecit Vincent. Honded. *dict. cons.* 18. *n.* 46. & diximus *q.* 14. *num.* 3.

An autem in prædictis casibus absolutionem † à iuramento, vt non incurratur, vitetur que 15
periurium, vtque dictæ *Authent.* fauori locus fiat, sit obtinere necesse? vide Ioseph. Ludouicum *dicta decis.* 64. *num.* 19. 21. 22. 23. & 24. Gutier. *dicta quæstion.* 146. *num.* 21. & Antonin. Thesaur. *dict. decis.* 153. ab ipso relatum, absolutionem necessariam esse, sentientes. Quam tamen in præsenti necessariam omnino esse negant assuetanter Honded. *dict. cons.* 18. *num.* 52. (Iosephi Ludouici opinionem contemnens, paruique eius hoc in casu authoritatem faciendam dicens, quippè quæ nec lege, aut ratione fulcitur) Baëça *dict. num.* 50. Philipp. Paschal. *dict. cap.* 9. *num.* 101. *in fin.* fitmantque notata à *Nobis in* 2. *huius tractatus parte*, *quæstione* 65. *num.* 26.

Quid præterea, si debitor specialiter *dict. Authent.* fauori renunciauit, † an nihilominùs 16
si paupertate prematur, aliud possit pro alio soluere? libereturque æstimationem præstando? videre oportet. Et liberari tenet Ioseph. Ludouic. *dict. decis.* 64. *num.* 6. ex Bart. Alexand. Imol. & aliis magis communiter *in l. Alia* §. *Eleganter*, *D. solut. matrimon. & modern.* Arimi. ab ipso relato *in tractat. de cessione bonor. quæst.* 29. quem latissimè hunc articulum examinare dicit, præsertim *num.* 13. Vincentius de Franch. *dict. decis.* 81. *num.* 3. Gregor. Lopez *in dict. l.* 3. *tit.* 14. *part.* 5. verbo, *Del iudgador*, *in fin.*

Qui ea mouentur ratione; quòd sicut cessioni bonorum renunciari non potest † (vt tenent 17
Alberic. Angel. Dyn. Cardina. Specul. Ioann. Fab. Cuman. & alij, quos refert Antonin. Thesaur. *decis.* 36. *num.* 2. magisque communem dicendo Iacob. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 183. *num.* 18. Didac. Couarru. *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 7. Franc. Becci. *consil.* 10. *num.* 6. Ioseph. Ludouic. *suprà*, *num.* 13. Camill. Bottel. *in summa decis. tit.* 61. *de iurament. absolut. habilit. & relax. num.* 52. & *num.* 54. & 55. vbi nec interposito iuramento, talem valere renunciationem, imò nec ab eo absolutionem, aut relaxationem hoc in casu desiderari, & absque ea renunciationem iurantem ad cessionis bonorum beneficium admitti tradit, Vincent. de Franch. *dict. decis.* 81. *num.* 8. vbi, huiusmodi cessionis bonorum renunciationem non valere in dies seruati, & ita tenuisse Senatum asserit Thesaur. *suprà*, & *in dict. decis.* 153. *num.* 13. magis communem dicit Philipp. Paschal. *de viribus patriæ potestat. dicta secunda parte*, *cap.* 19. *num.* 54. & *numero* 97. Cardinal. Tusch. *practic.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

practic. conclus. littera P, conclus. concl. 4. num. 69. & littera C, conclus. 219. num. 2. & seqq.) Ita nec beneficio *dict. Auth. Hoc nisi debitor*, carcerationique fiendæ. Hancque sententiam iuuat, quod *quæst. 47. num. 10. & in specialibus*, in huius 1. partis calce adiectis *numero* 5. notauimus.

18 Contrariam tamen sententiam † (communem videri dicens, semperque secundum eam iudicasse Senatum) tenet *Antonin. Thesaur. d. decis. 153. num. 13.* vbi (superiori proximæ rationi, argumentoque respondens) differentiam inter vtramque renunciationem constituit. Ideò cessionis bonorum renunciationem non valere dicens; quia ad perpetuos carceres per eam se obligat renuncians; secùs in *dictæ Auth. Hoc nisi debitor* renunciatione: quia licèt ea interposita, bona sua in solutum dare (iuxta *dict. Auth.* dispositionem) debitor nequeat: poterit tamen bonis cedere. Et cum Thesauro tenent etiam Bertazol. *de clausul. d. clausul. 41. gloss. 5. n. 4.* vers. *Sed tamen*, Ioan. Gutierr. *de iuram. confirmat. dict. cap. 29. num. 3. & 4.* Vincent. de Franch. *dict. decis. 81. per tot.* vbi ita per Dominos trium Aularum decisum testatur, Philipp. Paschal. *dict. cap. 9. num. 77.* Pyrrh. Maur. *de fideiussoribus 1. parte, sect. 3. cap. 7. num. 20.* Rota Roman. apud Alexan. Ludouic. *decis. 352. num. 5.*

19 Et an etiam generalis † omnium legum, & iuris auxilio sufficiat renunciatio? vide per Gutierr. & alios ex proximè relatis.

Præterea *ad dictæ Auth. Hoc nisi debitor* materiam, eiusque pariter extensionem notandum,

20 ad hodiernum etiam retractum † pro rebus Progenitorum venditis recuperandis, oblata argenti massa, licèt pecuniam non habeat, si ex hoc creditori damnum non sequatur, admitti coniunctum, vt notat Greg. Lopez *in dict. l. 3. tit. 14. partit. 5. glossa 2.* verb. *Entrega de otras, propè med.* vers. *Quod nota.*

21 An autem mercatores † *d. Auth.* fauore gaudeant? vide Ioseph. Ludouic. *dict. decis. 64. n. 24. & 26.*

22 Et an etiam decoctorum creditores † aliud pro alio accipere compellantur? vide Bembener. Strach. *de decoct. part. 3. n. 42.*

Quæ verò bona, vt *d. Auth.* beneficio fruatur debitor, offerenda † creditori sint, in solutumque danda; non satis de iure communi constabat, variæque in hac controuersia fuerunt

23 Doctorum sententiæ, vt ex relatis *num.* 7. licet colligere, fuseque egit Ioseph. Ludouic. *dict. decis. 64.* & latiùs *decis. 65. per tot.* & Pyrrh. Maur. *dicto cap. 7.*

Hodiè verò per *dict. l. 3. tit. 14. part. 5.* Iudicis arbitrio relinquitur, ibi: *A bien visto del juzgador.* notatque ibidem Gregor. Lopez, & Gutierrez *dicto cap. 29. de iurament. confirmat. 1. parte, num. 2.* verfic. *Hodie est.*

* * *

VTRVM A SENTENTIA alimentorum (quoad effectum saltem suspensiuum) in fauorem pauperum lata, vel à sententia mercedis, eiusque taxatione appellari possit?

SVMMARIVM.

1 *Appellatio omni casu regulariter permissa est, nisi expresse prohibeatur.*

2 *In dubio appellationi locum fore, iudicandum est.*

3 *Et etiam in casibus, in quibus alioquin appellatio prohibita est.*

4 *Appellatio an & quando in alimentorum causa admittatur?* & n. seqq.

5 *Appellatio quoad vtrumque effectum in alimentorum causa conceditur, quando alimentandus succubuit.*

6 *Appellatio denegatur, quando res dilationem non patitur.*

7 *Ratio, quæ sola reddi potest, pro expressa habetur.*

8 *Venter non patitur dilationem.*

10 *Appellatio nec in causa pia, neque denegatur in dote, si celeritatis ratio, periculique in mora absit.*

11 *In alimentis pauperi siue officio Iudicis debitis, siue iure actionis, denegatur appellatio. Et etiam adultis, stante adhuc lege Regia, de qua* ibidem, & numero 20.

12 *In alimentis actionis iure debitis, appellatio conceditur; non in debitis officio Iudicis, nisi pauperi debeantur: quia vtroque casu quoad effectum suspensiuum denegatur appellatio*, & n. 13.

14 *Appellatio denegatur, si alimenta præterita petantur.*

15 *Fauor alimentorum futurorum in alimentis præteritis cessat.*

16 *Alimenta præterita hac in specie, quæ dicantur?*

17 *A sententiâ alimentorum pro paupere lata non datur appellatio, siue de omnibus alimentis, siue de eorum parte tractetur*, & duobus num. seqq.

18 *Habitatio, alimentorum appellatione continetur.*

19 *Idem dicendum est de parte quoad partem, quod de toto quoad totum.*

20 *Intellectus* ad text. in l. 6. tit. 18. lib. 4. nouæ Reg. Collect. & n. seq.

21 *Argumentum à contrario sensu non sumitur vbi absonus resultat intellectus.*

22 *Sententia mercedis, eiusque taxationis pro paupere lata inappellabilis est.*

23 *In charitatiuo subsidio pro pauperis Episcopi alimentis imposito non admittitur appellatio, nec suspendenda executio est. Nec in pensione pro pauperis Clerici alimentis assignata.*

QVÆSTIO L.

APpellatio regulariter omni casu permissa est, † nisi prohibeatur expresse, probat 2

text. in l. D. de appellat. l. In maioribus, 20. *C. eod. l. Si is quem*, 4. *C. de liberal. cauſ. l.* 2. §. *Si is, qui ex libertinitate*, *D. quando appellan. ſit*, *cap. De appellationibus*, 11. extra *de appellationibus gloſſ. in l. Qui reſtituere* 68. verbo, *Reſtituitur*, D. *de rei vendic.* Bald. *in l. vnic. circa princip. C. ſi de momentan. poſſeſſ.* Socin. *conſilio* 195. (incip. *Circa primum*) *num.* 1. *lib.* 2. *& conſil.* 39. *num.* 1. *lib.* 4. Alexand. *conſil.* 113. (Viſo themate) *num.* 3. verſiculo, *Hoc præmiſſo*, *lib.* 5. Andr. Tyraquell. *de priuileg. pia cauſa priuileg.* 153. Andre. Fachin. *controuerſ. iur. lib.* 1. *cap.* 77. verſiculo, *Probatur hæc ſententia*, Octauian. Veſter. *in praxi*, *lib.* 7. *cap.* 3. *num.* 1. Oſaſc. *deciſ.* 61. *num.* 6. verſiculo, *In contrariam*, pleniſſimè Scacc. *de appel. q.* 17. *n.* 1. *& ſeqq.*

Etſi quando dubium ſit, an appellationi de-
2 ferendum ſit necnè, † pro ea iudicandum (appellationi ſcilicet locum fore) teſtantur *gloſſ. & Doct. in cap. Vt debitus*, 59. verbo, *Ex rationabili cauſa*, *de appellat.* Innocent. *in cap. Dilectus*, *el* 2. *de reſcript.* Bald. *in l. Properandum*, §. *Sin autem*, *num.* 5. *C. de iudic.* Angel. *in l. Quoniam Iudices*, *C. de appellat.* & alij, quos refert, & ſequitur Andreas Tyraquel. *in tract. de iudic. in rebus exig. ferend.* verſiculo, *Nonò facit*, Chriſtofor. de Paz *de tenut.* 1. *part. cap.* 4. *num.* 9. Scacc. *vbi ſuprà*, *dict. num.* 1. Robert. Lancellot. *de attem. part.* 2. *cap.* 12. *ampliat.* 5. *num.* 8. Petr. Surd. *conſ.* 163. *num.* 3. verſiculo, *Secundò fundatur*, *& num.* 4. *lib.* 2. *& de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 60. *num.* 1. 2. *&* 3. vbi, id etiam in caſibus, in quibus alio-
3 quin prohibita eſt † appellatio, dicit procedere ſecundùm Bartol. *in l.* 1. *num.* 6. *D. nil nouar.* Ang. *in l.* 1. §. *Interdum*, *num.* 4. *D. à quib. appel. non licèt*, Bald. *conſil.* 141. *num.* 1. *lib.* 1. Hieronym. Grat. *conſil. fin num.* 11. *& num.* 51. verſiculo, *Vltimò inficiari*, *lib.* 2. Decius *in dict. cap. Vt debitus*, *num.* 23. quos refert, & ſequitur Cæſar Contard. *in l. vnic. C. ſi de moment poſſeſſ. fuerit appel. limit.* 27. *num.* 2. verſ. *Contrariam tamen opinionem.*

4 Ex quibus & in alimentorum cauſa † appellationem dari, tenuerunt multi, vt (ex Speculat. Ioan. Andr. & ab eis adductis) teſtatur Andr. Tyraquel. *de priuileg. pia cauſ priuil.* 153. *propè fin.* verſic. *Fuerunt enim multi*, ex eiſdemque tenet etiam Vital. *in tractat. de clauſul. clauſul. An poſſit alimentis renunciari*, *col.* 10. Petrus Surdus *de aliment. dict. priuilegio* 60. *num.* 8.

Licèt contrariam ſententiam veriorem dicat idemmet Surd. *ibid.* quam defendit *ex n.* 5. *cum ſeqq.* & poſt eum plenè (cuius eſt materia) Sigiſmund. Scacc. *de appellat. quæſt.* 17. *num.* 9. *& limit.* 7. *per tot. eiuſdem quæſtionis*, ne alios propè infinitos hac de re agentes referamus, quos latiſſimo calamo (vt eius moris eſt) congeſſit Marius Giurba *in conſ. Senat. Meſanenſ. cap.* 7. *gloſſ.* 15. *num.* 11. *& ſeqq. par.* 1. *& Nos q.* 39. *n.* 69. diximus.

Veritas tamen, & concordia harum diſſentientium opinionum eſt, quæ ſpeciale, priuilegiumque noſtrum conficit, ac firmat. Vt prima nempè opinio (appellationem in alimentorum cauſa etiam quoad vtrumque effectum concedi defendentium) ſi dies alimenta prætendat, intelligatur: Secunda verò (negantium) ſi alimenta pauper expoſcat, pro eoque ſit lata ſententia, procedat. Tunc namque appellatio ſuſpenſionem nequaquam operabitur eaque non obſtante, executioni mandabitur, ſententia, vt huius partis iam relati notant ſequaces, & Lancellot. Gall. *in conſuet.* Alexand. *in ver. Solidos*, *quæſt.* 6. *num.* 27. Nec ante admittitur appellans, quàm alimenta pauperi ſoluat; Petr. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 96. *num.* 1. *& dict. priuileg.* 6 *num.* 2. vbi etiam allegat Lancellot. Octauia. Oſaſc. & alios, & ita fuiſſe deciſum in Rota teſtatur Paulus Æmil. Verall. *deciſ.* 118. *lib.* 1. Cæſar Contard. *in l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit.* 3. *n.* 56. *&* 57.

Diximus, *Si pro paupere alimenta petenti ſit lata ſententia non fore eius executionem ſuſpendendam, nec quoad id appellationem admittendam*: Vbi enim alimentandus ſuccubuit, † 5
quoad vtrumquè effectum admitti appellationem, tradunt Iacob. Menoch. *de adipiſcen. poſſeſſ. remed.* 4. *num.* 876. Petr. Surd. *dict. priuileg.* 60. *num.* 25. *& ſeqq.* Molfeſ. *ad Reg. Neapol. conſuet. quæſt.* 4. *p.* 5. *num.* 20. Martin. Coller. *de alimen. cap.* 15. *num.* 7. & alij, quos refert, & ſequitur Marius Giurba *dict. cap.* 7. *gloſſ.* 15. *num.* 16. Marqueſan. loco proximè referendo, *n.* 175.

Ratio enim ob quam in prædicto caſu appellatio quoad vtrumquè effectum non admittitur, eſt, quia res dilationem non patitur, tuncquè appellationem non dari, † probat *text. in l. fin.* 6
D. *de appellat. recip. in l.* 1. D. *de feriis*, *& in cap. fin.* 2. *quæſt.* 6. *& in l. De pupillo*, 5. §. *Si quis rivos*, D. *de noui oper. nunciat.* Cæſar. Contard. *in dict. l. vnic. num.* 17. *in vltima ratione decidendi*, C. *ſi de moment. poſſeſſ.* plenè Ioan. Baptiſt. Marqueſa. *de commiſſ. part.* 1. §. 1. *de commiſſ. appellat. in cauſ. alimentor. num* 166. *& ſeqq.* Scacc. *de appellat. dict. quæſt.* 17. *limit.* 7. *num.* 12. *& ſeqq.* cum aliis etiam antecedentibus. Et eſt Regia in terminis *lex.* 6. *tit.* 17. *lib.* 4. *noue Reg. Collect.* cuius ſunt verba: *Como quier que el Alcalde deue otorgar la apelacion en los pleytos, que las leyes diſponen; pero ſon algunos pleytos en que no queremos, que ſe otorgue apelacio; aſſi como ſi ſe alçare algun hombre demandar que algun hombre que no era deſcomulgado, ò debedado, que no ſea ſepultado; ò ſobre coſa que no ſe pueda guardar como ſobre vuas antes que el vino ſea fecho dellas; ò ſobre mieſes que ſe han de ſegar; ò ſobre otra coſa ſemejante que perece por tiempo; ò ſi fuere ſobre dar gouierno a niños pequeños. Porque en tales caſos como eſtos ſi ſe alongaſſenlos pleytos para alçada, las coſas ſeperderian, y nacerian dello muchos daños. Pero bien queremos, que en los tales pleytos como eſtos ſe pueda querellar, y proſeguir ſu derecho aquel que entendiere que es agrauiado por el Alcalde.* Hancquè in noſtro caſu reddit rationem Surd. (eam in alimentorum materia omnes ferè conſiderare dicens) *dict. tit.* 8. *priuileg.* 60. *num.* 11. *&* 33. addens ibid. hanc ſolam poſſe reddi rationem; ideòquè pro expreſſa † 7
haberi, iuxta *gloſ. in l. Quamvis*, 16. *verb. Curauit*, *C. de fideicommiſſ. vbi* Bald. *&* Caſtr. Nicol. Euerard. *in locis legal. loco à ratione legis larga n.* 21.

Quæ ratio dictæ deciſionis cauſativa, cum dies alimenta prætendit, non ſibi locum vendicat: ideoque quoad vtrumque effectum appellatio tunc admitti debebi: ſecùs cum pauper pro alimentis contendit, cum venter dilationem

† non

8 † non patiatur, Surd. *de alimen. tit. 8. priuil. 11. num. 3. & deciſ. 319. num. 9.* Giurba *deciſ. 4. n. 45.* Eleganter in id Seneca de breuitate vitæ, *cap. 18. Cum ventre humano tibi negotium eſt. Nec rationem patitur, nec æquitate mitigatur, nec vlla prece flectitur populus eſuriens.*

Conſtat ex his manifeſtè, huiuſmodi priui-
9 legium, & fauorem paupertati, † non alimentis ſimpliciter, vel actioni alimentorum conceſſum, tenetque in ſpecie Surd. *dict. priuileg. 60. n. 22. in fin.*

Indequè deducitur, & infertur, nec in cauſa
10 pia, † nec in dote appellationem, ſi periculum in mora, celeritatiſquè ratio (ob quam in alimentis pauperi debitis appellatio non conceditur) abſit, denegari. Voluere ita Ludouic. Roman. *in Authen. Similiter, ſpec. iudic. C. ad leg.* Falcid. Andr Tiraq. *de fauore piæ cauſæ, priuileg. 153.* Bald. Nouel. *de dote, part. 9. ſpec. 7. num. 2. & 3.* Petr. Surd. & alij ab ipſo relati, *d. priuileg. 60. n. 7.*

Infertur ſecundò, non ſolùm in alimentis
11 officio iudicis; ſed etiam iure actionis debitis, † ſi pauperi debeantur) denegandam appellationem. Licèt enim communiter fieri diſtinctio ſoleat; *An alimenta officio Iudicis, iurevè actionis*
12 *petantur*? vt primo caſu denegetur † appellatio Secundo verò (*quando actionis iure petuntur*) concedatur, habeatquè vtrumque effectum, vt & tradunt Specular. *in tit. de appellat. rubric. In quibus caſibus, & à quibus cauſis appellari poſſit, num. 1. & ibid.* Ioan. Andr. *in addit.* Bart. *in l. fin. num. 1.* D. *de appellat. recip. & ibid.* Rapha. Cuman. *num. 4.* Vital. de Camba. *de clauſ. dict. clauſ. An poſſit alimen. renunciari? col. 2.* Octauian. Oſaſc. *dict. deciſ. Pedemont. 26. n. 20* Cordub. de Lara *in l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, n. 28.* D. *de liber. agnoſ.* Molfeſ. *ad conſuet. Reg. Neapol. dict. par. 5 quæſt. 4. num. 18. & 19* Marius Giurba *dict. cap. 7. gloſ 15. num. 15.* Andr. Fachin. *controuerſ iur. lib. 1. cap 77. in princip.* & multi, quos refert Scacc. *de appellat. quæſtione 17. limitat. 7. num. 26.*

13 Si tamen pauperi † iure actionis debeantur alimenta, ſicut in officio Iudicis alimentis debitis, denegabitur quoad ſuſpenſiuum effectum appellatio. Inopia namque ſubſiſtente inter qualitatem iudicij, in quo alimenta petuntur, diſcrimen conſtituendum non eſſe; teſtatur Bald. Nouel. *vbi ſuprà, dict. priuileg. 7. num. 2.* Et firmatur, quia Doctores iam relati diſcrimen inter alimenta debita officio Iudicis vel iure actionis, conſtituentes, non ſubeſſe paupertatem, vbi actionis iure alimenta petuntur, ſupponunt, vt plutibus relatis tradit Rota Roman. Diuerſor. *deciſ. 764. num. 1. & 2. part. 1.* tuncque appellationem concedi; manifeſtè ſuprà oſtenſum eſt, cum ratio principalis, *quòd non ſit in mora periculum*, deficiat: ſi autem ſubeſſet, pauperque alimenta poſceret, negaretur vtique quoad ſuſpenſiuum effectum appellatio. Ita intelligunt Bart. & Cumanum, ſuprà proximè relatos, hancque tenent ſententiam Aretin. *conſil. 97.* (incip. *In cauſa, & puncto*) *in fin.* Lara *in dict. §. Si vel parens, num. 31.* Lancellot. Gall. *in conſuet.* Alexand. *dict. verb. Solidos quæſt. 6. num. 27.* Petr. Surd. *dict. priuileg. 60. n. 19. & 22.* ſiue iure actionis, ſiue officio Iudicis alimenta petantur, ſemper ſententiam executioni mittendam ſi pauper ſit, qui petit, nec aliunde viuere poſſit, concludens, Rota Roman. *ſup. num. 3.* Ioan. Baptiſta Marqueſa. *dict. 1. part. de commiſſ. appellat. in cauſa alimentor. §. 1. n. 172.* Sigiſmund. Scacc. *de appellat. dict. quæſt. 17. limit. 7. num. 17.* ibi: *Verum ego reiecta hac declaratione de alimentis petitis officio Iudicis, & de petitis iure actionis, &c.* & ibi: *Aut enim adeſt inopia petentis alimenta; & concludo, generaliter non dari appellationem, ſiue alimenta petantur officio Iudicis; ſiue iure actionis; quia tunc inopia excludit dilationem: Aut non adeſt inopia & concludo, dari appellationem, ſiue petantur officio Iudicis; ſiue petantur iure actionis.* Et iterum ibi: *Quare licèt alimenta petantur iure actionis, vt puta, quia ſint legata; tamen ſi ſint legata alicui inopi, iſque ea petat; non dabitur appellatio, &c.* de qua re infrà facienda mentio.

Tertiò infertur, in cauſa alimentorum appellationem non denegari, vbi alimenta præterita † petuntur; cum tunc paupertatis, peri- 14
culique appellati ratio ceſſet, ne interim dum appellationis cauſa vertitur, fame prematur, aut in vitæ diſcrimen veniat; vt declarant, tenentque Ioan. Andr. Alberic. Cuman. Bart. Bald. Decius, Iaſ. Gigas, & alij, quos refert, & ſequitur Petr. Surd. *vbi ſuprà, num. 15.* Paul. Æmil. Veral. *deciſ. 14. lib. 1.* Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap. 47. num. 95.* Ruginel. *de appellat. §. 2. cap. 30. num. 272.* Molfeſ. *dict. quæſt. 4. num. 15. & 17.* Cæſar Vrſil. ad Afflict. *deciſ. 152. num. 1.* Pet. Dueñ. *reg. 365. num. 7.* Franciſc. Viui. *deciſ. 33. num. 4. & deciſ. 523. num. 42.* Martin. Collet. *de aliment. dict. cap. 15. num. 12.* Marqueſan. *ſuprà num. 176.* Scacc. *vbi ſuprà num. 14.* Mari. Giurba *dict. cap. gloſ. 15. num. 12.* Vincent. de Franch. *deciſ. 203. num. 2.* Cardin. Dominic. Tuſch. *pract. concl. litt. A, conſ. 286. num. 50.* Iacob. Menoch. *de præſumpt. lib. 1. quæſt. 35. num. 31.* Tiber. Decian. *conſilio 90 num. 4. volum. 5.* Rota Roman. Diuerſor. *dict. deciſ. 764. num. 4.* Iacob. Cancer. *variar. reſolut. lib. 1. cap. 16. de alim. n. 1.*

In præteritis enim alimentis futurorum fauor ceſſat, † *text. in l. De alimentis, 8. C. de tranſ-* 15
actionib. vbi latè Deci. *notab. 3. &* Anton. à Padilla *3. notab.* Vincent. de Franch. *dict. n. 2.* Ant. Theſaur. *deciſ. 44.*

Diciturque in hac ſpecie alimenta præterita, † quæ vſque ad diem litis motæ; futura verò, 16
quæ à die litis motæ in futurum debentur. Cæſar Contard. *dict. limitat. 3. num. 56.* Lancellot. *de attentatis, 2. p. cap. 12. limit. 24. num. 8.* refert & ſequitur Surd. *dict. priuileg. 60. num. 16.* & ſic in Rota ſæpiùs reſolutum fuiſſe, teſtatur Rota Diuerſor. *dict. deciſ. 764. num. 5. part. 1.* Paulus Æmill. Verall. *deciſ. 20. num. 4.* vbi ita tentum *in vna Romana ſtatus, & alimentorum, die 24. Februarij 1552.* dicit, *& deciſ. 22. num. 2. & ſeqq. & deciſ. 24. per tot. part. 1.* Hieronym. Ceuall. *commun. contra commun. quæſt. 897. num. 918.* plures Rotæ Romanæ deciſiones in id referens Vincent. de Franch. *deciſ. 605. num. 2.* Sigiſmun. Scacci. *de appel. dicta quæſt. 17. limit. 7. num. 15.* Borgnin. Caualc. *deciſ. 10. num. 41. part. 1.* plures alios referens Marius Giurba *dict. gloſ. 15. n. 13. & deciſ. 4. num. 4.* plenè etiam Ioan. Petr. Fontanel. *de pactis nuptialib. clauſ. 6. gloſ. 2. parte 3. ex num. 43.* cum multis ſequentibus Hercul. Mareſcot. *lib. 2. variar. reſolut. cap. 83. num. 2.* Paulus Æmil. Gall. *de except. parte 2. titulo 4. ex-*

cept. 1. *num.* 44. Marquesan. *vbi suprà, dicto num.* 172.

Quartò infero à sententiâ alimentorum pro paupere lata appellationem non dari, siue de
17 omnibus alimentis, siue de eorum parte, † vt de vestibus, vino, frumento, vel etiam habi-
18 tatione tractetur, quæ alimentorum quoque appellatione † continetur, *text. in l. Legatis, 6. & in dict. l fin. D. de aliment. & cibar. legat. glossa in capit. Episcopus, 10. quæstione secunda*, Petrus Surdus *de aliment. titulo secundo, quæstione* 3. *numero* 5. *& quæstione* 17. *titul.* 7. *num.* 12. In his enim periculum pariter est in mora, tamque in generalibus, quàm particularibus alimentis militat præfata ratio: Ac ideò
19 idem de parte † quoad partem, quod de toto quoad totum dicendum venit, vt in *l. Quæ de toto*, 75. *D. de reivendic.* tradit latè Euerard. *in loco à toto ad partem*, Cardin. Tusch. *practic. conclus. litt. A, conclus.* 499. *per tot. Nos in axiomat. & locis commun. iur. litt. A, num.* 543. & in terminis Petr. Surd. *de aliment. dict. tit.* 8. *privileg.* 60. *num.* 13. *&* 14. vbi etiam pro hac sententiâ Castrensis authoritatem adducit *in l. Cum ij, num.* 5. *D. de transact.* dicentis transactionem in causa alimentorum, etiam quando de parte tractatur, esse prohibitam; sequitur Lara *in dict.* §. *Si vel parens, num.* 30. Sigismund. Scacci. *de appellat. dict. quæst.* 17. *limit.* 7. *num.* 2.

Infero quintò, etiam hodiè stante *l.* 6. *tit.* 18.
20 *lib.* 4. *noua Reg. Collect.* † quæ solùm. *Quando el pleyto es sobre dar gobierno à niños pequeños*, loquitur; tuncque non concedendam appellationem determinat; à contrario autem sensu in adultis, quantumcumque pauperibus eius dispositionem locum non habere videbatur dicendum: Idem tamen in adultis, & quibusvis aliis pauperibus ex eadem ratione suprà à Nobis, & ab ipsamet lege Regia tradita, *Quia causa dilationem non patitur, celeritatemque desiderat* (quæ in omnibus pariter militat) erit firmandum. Nec *text. ibi* dispositiuè, ad illum solùm se referendo casum loquitur, sed exempli gratia illud apposuisse videtur, imò eius generalis est, ad omnesque extensiua ratio Argumen-
21 tumque à contrario sensu, non vbi absonus † (vt in præsenti) sequitur intellectus sumi tradit latè Cardin. Domin. Tusch *pract. conclus. litt. A, conclus.* 498. *num.* 1. *in fin. & num.* 82. 84. *& seqq. &* Nos *quæst.* 52. *num.* 25. tradidimus. Suprà dictamque sententiam, & intellectum ad dict. l. Regiam tenet, & defendit Ioan. Gutierrez *practic. quæst. lib.* 1. *quæst.* 106. *per tot.* Quæ omni prorsus dubitatione sine hæsitatione caret.

Sextò infero, idem quoquè in causa mercedis
22 † pauperis, quod in alimentis diximus, vt à sententia mercedis pro eo lata appellatio denegetur, ex eadem pariter ratione, *Quòd celeritatem causa requirat, sitquè periculum in mora*, statuendum fore. In terminisque sententiam mercedis, eiusque taxationis inappellabilem esse; tradunt Petrus Rebuffus *de sentent. prouisional. articulo tertio, gloss.* 7. *numero primo*, Rota Roman. Diuersor. *dicta decisione* 764. *numero secundo*, Ioann. Baptista Marchesan. *de commissionibus*, 1. *part. cap.* 19. *numero* 27. Stephanus Gratian. *decisione* 53. *in addit. ad numero secundo*, Sigismundus Scaccia *de appellat. dict. quæstione* 17. *limitat.* 7. *numero* 9. & nouissimè post hæc scripta sic reperi firmantem (ex iure Diuino Leuit. *cap.* 19. Deuteron. *cap.* 24. Tobiæ *cap.* 4. Matthæ. *cap.* 20. *&* Luc. 10.) Camill. Borrell. *in* 2. *parte, summa decision. titulo* 33. *numero* 548. *& tribus sequentibus*, Guillielm. etiam Rodoan. *de simonia mentali parte* 2. *cap.* 25. *numero* 5. de iure Diuino hanc conclusionem esse dicentem adducens Marquesan. *vbi suprà, de commission. appellat. in causa mercedis, numero* 24. *& seq.* in salario conuento id intelligens.

Sic pariter ex eadem ratione confirmatur, verumque esse constat, quòd *quæstione* 38. *numero* 30. *&* 31. diximus, in charitatiuo subsidio † pro alimentis pauperis Epis- 23
copi impositio, in pensionevè pro alimentis Clerici pauperis assignata, neque appellationem admittendam; neque suspendendam executionem; quam tenet etiam Ruginell. *tractat. de appellat.* §. 2. *cap.* 3. *numero* 277. *& sequenti*, Sigismund. Scacc. *de appellat. quæstione* 17. *limitat.* 7. *numero* 5. *& sequenti*, in vtroque casu pariter loquentes, idem dicens Scacc. *ibi numero* 7: in alimentis suspenso † 24
à beneficio Clerico præstandis, ex Rebuffo *de sentent. prouisional. in præfat. numero* 110.

VTRVM ABSQVE mandato pro paupere non appellante, etiam in causa ciuili liceat cuilibet appellare?

SVMMARIVM.

1 *In causa capitali licet tertio penitus extraneo pro alio etiam non mandante, imò contradicente appellare. Et quid de iure Regio?* ibid.

2 *Siue tanquàm procurator, siue defensor compareat.*

3 *Et non tantùm ad appellandum; sed etiam ad prosequendum appellationem admittitur.*

Et pro condemnato ad membri mutilationem licet tertio appellare n. 11.

Vel ad mortem ciuilem, deportationis scilicet, vel perpetui carceris, n. 12.

4 *In ciuilibus alius pro alio absquè mandato, vel nisi sua interfit, appellare non potest. Et quæ huius constitutionis sint rationes?* num. 6.

5 *Paupertatis fauore alius pro alio in causa ciuili absque mandato appellare poterit*, & num. seqq.

Et siue magna, siue parua sit quantitas, siue pauper agat, siue conueniatur, si in magnam conectus sit paupertatem, numero 25.

7 *Hominis interest, hominem beneficio affici.*

8 *Ob paupertatem litium tempora protrahuntur*, remissiuè.

9 *In dubio quid bono animo, & ex charitate fieri præsumendum est, cum præsertim actum*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

actum agenti nullum inde commodum sequatur.

Interesse, vtilitasque apparens non benè firmum in virtute animum sæpe in præceps ducit, ibid.

Malitia gratuita nulli placet, & suo etiam authori displicet, fœditatemque suam fallaci mercede tegit, ibid.

10 *Non dicitur consentire, qui contradicere non potest*, remissiuè.

13 *Paupertas est durior morte*, & numero 16.

14 *Pauperum vita, mortis genus est.*

15 *Genus mortis, durius est ipsa morte.*

17 *Priuationis omnium bonorum pœna, maior quàm mortis est.*

18 *Priuatus bonis, sanguine priuatus videtur.*

19 *Bona dicuntur alter sanguis, vel altera vita.*

20 *Pecunia est anima miseris mortalibus.*

21 *Sicut pro defensione vitæ aliam licet occidere; sic ob defensionem bonorum, vbi saltem res non sunt parui momenti, nec spes est probabilis eas commodè recuperandi.*

22 *Paria sunt insidiari vitæ, vel omnibus bonis.*

23 *Metus omnium bonorum amissionis, mortis æquiparatur metui.*

24 *An in lite omnium bonorum tertio pro alio absque mandato ad appellandum admittatur?*

26 *Respondetur ad* text. in l. Neque filius, 7. C. de reb. credit.

QVÆSTIO LI.

IN causa capitali, cuilibet etiam non consanguineo, sed penitus extraneo pro alio non mandante, imò contradicente appellare
1 licere, † textus est *in leg. Non tantum, 6. D. de appellatione, & relatione, leg. Addictos, sexta in fine, Cod. de Episcopis Aud. l. Addictos, 29. Cod. de appellatione & consultatione, leg. 3. D. de liberalibus causis*, & per Scribentes in dictis locis, Specul. *in titulo de appellatione*, §. 1. *numero* 10. Couarruuias *variarum, libro* 1. *capite* 1. *numero* 10. versiculo. *Procedit tamen*, Antonius Gomezius *variarum, tomo* 3. *capite* 1. *numero* 15. latè Sigismundus Scaccius *de appellatione, quæstione* 5. *articulo* 5. *ex numero* 44. plenè Sebastianus Guazius *de defensoribus reorum, defens.* 36. *capite* 1. *per totam.* Et quid circa hoc sit hodiè statutum? vide *leg. 6. titulo* 23. *parte* 3. firmatque prædictam Seneca *de beneficiis libro* 2. *Pulcherrimum* (inquit) *opus est, etiam inuitos, nolentesque seruare*, tanquamque grande dixit Horatius *epistola lib.* 1. *ad librum suum.*

Quis enim inuitum seruare laboret?

Quod siuè appellans tanquam procura-
2 tor, siuè tanquam defensor † compareat, procedit secundum Salycetum *in leg. Reos, numero* 7. *oppositione quarta, Cod. de accusatione*, Aretinus *in capit. Veniens, num.* 76. *in fine, & numero* 77. extra *de accusationib. & ibidem*, Marianus Socinus *numero* 220. Bartholo. Socin. *regul.* 302. *limitatione vltima.*

Non solumquè ad appellandum; sed etiam ad prosequendum † appellationem ad- 3
mitti in præsenti procuratorem; tradit ex pluribus Prosper Fatinacius *tertia parte, praxis crimin. quæstione* 99. *numero* 175. *& quæstione* 101. *numero vigesimo tertio, & sequentibus*, pleniſſimè Sigismundus Scaccia *dict. quæstione* 5. *articulo* 5. *ex dict. numero* 44. *cum sequentibus*, plures assignans ampliationes.

In ciuilibus † verò, alium pro alio abs- 4
què mandato, vel nisi sua interfit, appellare non posse, certum est; *text. in l. A sententia*, 5. *D. de appellat.* cuius sunt verba: *A sententia inter alios dicta appellari non potest, nisi ex iusta causa, veluti si quis in coheredum præiudicium se condemnari patiatur, vel similem ob causam*, text. *in leg.* 1. *D. de appellatione recipienda. Non enim* (inquit Vlpianus) *solent audiri appellantes, nisi hi quorum interest, vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur*, textu *in lege secunda*, §. *Sed si alius, in fine*, (ibi: *Quia in aliena causa ei, qui iudicio expertus non est, appellare non licet.*) *D. quando appellandum sit.*

Paupertatis tamen fauore † etiam in ciuili 5
causa (sicut in criminali diximus) alius pro alio appellare poterit, ita vt idem fauor paupertatis respectu pauperis; quod fauor vitæ, aut membrorum condemnatio respectu cuiusque operetur. Sic tenet, & formaliter inquit Ferdinandus Vasquez Menchaccius *controuers. illustr. libro primo, capite* 41. *numero nono*, per textum *in dicta lege Addictos, sexta Codice de Episcopis Aud.* & ex aliis, quæ antecedentibus ipse tradiderat numeris; in eoque loquitur paupere, qui tanta premeretur inopia, vt nec Aduocatum habetet, nec alium cuius consilio appellare posset, esſetque literarum expers: cuius probat sententiam Osualdus Hilliger. in Donelem *enucleat, libro vigesimo octauo, capite sexto, in annotatione litera G.*

Idque multis etiam aliis mediis confirmari potest. Et primò, ex responsionibus ad decidendi rationes, quæ iuribus appellationem tertio non ciuilibus, quibus sua non interest, prohibentibus assignari valent. Prima enim esse potest; quia quilibet pro suo interesse agere debet, † non 6
alius, quæ iisdem iuribus exprimitur, firmaturquè ex ratione textu *in lege Stipulatio ista*, 38. §. *Alteri, D. de verborum obligatione*, & in §. *Alteri, institutione, de inutili stipulatione.* Secunda, ob breuem litium expeditionem: Conuenit enim lites breuiari, & ne litigatores expensis, & sumptibus vexentur, iuxta

legem

legem Properandum, 11. *in principio*, *Codic. de iudicio*, & ibi communiter Doctores, & *textus in capit. finem litibus*, extra *de dolo*, & *contumacia*. Tertia, ne litigandi occasio deperditis, litigiosisque hominibus (qui hac litigantes vexare possent) præstetur; quod omninò ius abhorret, cuique malo obuiat *textu*, *in lege Per diuersas*, 22. *Codic. mandat.* ibi: *Hocque modo diuersis per nonas litigatorum vexationibus, afficere, &c.* Quarta, & vltima decidendi ratio esse potest; quia per tacitum consensum principalis non appellantis, sententiæ inducitur approbatio, eique acquieuisse videtur, iuxta *textum*, *in capit. Quoad consultationem*, 15. *de re iudicata*, *cap. Cum dilectus*, 32. *in fine*, *de electione*, *lege Si contra*, 8. (*vbi* Salycetus, & Alexander) *Codic. de appellatione*, & *consultatione*, *lege prima*, *Codice de postulatione*, *lege prima*, *Codic. si sapè restitutione in integrit. postulatione glossa in capit. Non solùm*, 7. verbo, *Innouata*, & *ibi* Geminianus *de appellatione*, *libro sexto*, Alexander *consilio* 136. *numero secundo*, *libro secundo* Andreas Gaill. *practicar. obseruatione libro primo*, *obseruatione centesima trigesima nona*, *numero secundo*, Farinacius *decisione nouiss. Rot.* 81. *numero primo*, *parte prima*, & *decisione tricentesima septuagesima*, *numero nono*, *eadem parte prima*, Hieronymus Magon. *decisione Lucens.* 9. *numero vigesimo octauo*, & *decisione sexagesima septima*, *numero secundo*, & *tertio*, Marius Giurba, *decisione septuagesima*, *numero duodecimo*, Rota Romana *Diuersorum* 119. *numero decimo*, *parte secunda*, Treuis. *decisione quinta decima*, *numero octauo*, *libro primo*, Aymon. Craueta *consilio septuagesimo nono*, *numero tertio*, versiculo, *Imò ex eo solùm*, & *consilio* 103. *in principio*, & *consilio* 108. *numero tertio*, Cardinalis Tuschus *practicar. conclusione*, *littera S*, *conclusione* 182. *numero nono*, & *decimo quinto*, & *littera A*, *conclusione* 388 *numero primo*, & *quarto*. Ideòque ad appellationem tertius absque mandato non debet admitti sententiæ eius, cui principalis acquiescere videtur.

Omnes tamen hæ *in paupere* deficiunt, aduersùsque eum locum non habent rationes. Prima enim ex eo destituitur, quòd
7 beneficio affici hominem, † interest hominis, vt inquit Papinianus *in lege Seruus*, 6. *D. de seruis exportand.* & Ouid. de Ponto *lib.* 2. *eleg.* 19.

Conueniens hominum est, hominem seruare.

Tradidimusque ex Seneca *suprà* qui idem *de ira libro primo*, firmat. Homo (inquit) *in adiutorium mutuum generatus est.* Nullaque re propriùs homines ad Deos accedere, quam salutem hominibus procurando, scripsit Cicero pro Ligario. Fortiùs Plinius *libro* 2. *cap.* 7. *natur. histor.* dum ait: *Deus est, mortali iuuare mortalem.*

Quæ sic in ciuilibus, quàm in criminalibus militat ratio, eius tamen effectum, interesse, & vtilitas publica) minuendarum, breuitandarumque litium, neve litigatores sumptibus vexentur) impedit, vt notat in specie Menchac. *dict. cap.* 41. *num.* 18. Quem in casu nostro non posset vtilitas publica effectum impedire; cum etiam eadem ipsa pauperes illæsos, indemnesque seruari deposcat, iuxta *text. in l. Illicitas*, 6. §. *Ne potentiores*, D. *de officio Præsidis.* Non seruarentur autem, imò eis quodammodo appellatio, & per consequens denegaretur defensio, si nec ipsi propter impotentiam, nec aliis ob iuris generalem prohibitionem, pro ipsis appellare liceret. Ideòque naturalis suprà dicta ratio, quæ fortiùs *in pauperibus* procedit, stare debet.

Nec secunda *breuiandarum litium* causa ex prædictis obstat, cum propter paupertatem litium tempora † prorrahantur, vt fusè *quæstione trigesima prima*, *& trigesima secunda*, ostendimus. 8

Neque hinc occasio litigiosis hominibus alios vexandi conceditur. Cum nullum inde commodum præter beneficium, quod pauperibus pro quibus appellant, appellationemvè prosequuntur, conferunt, consequentur, seque periculo expendendi, perdendique expensum offerant, iuxta *textum in leg. Qui rem aliam*, 128. (secundum vulgatam, aliàs 166. secundum Gothofredi impressionem) *D. de regula iuris. Qui rem alienam defendit; nunquam locuples habetur*, inquit Paulus. Quo quidem casu potiùs ex charitate, quàm animo doloso † fa- 9
cere videntur, ex textu *in leg. Cum pater*, 77. §. *Rogo*, 25. *de legatione secunda*, vbi æquissimè *Papinianus* (vt iniquitatis, doli, demeritique suspicionem repellat; & boni animi, meritique præsumptionem inducat:) meruisse præsumit, qui non demeruit. Probantquè latè deducta per Iacobum Menochium *de præsumptione lib. quinto*, *præsumptione tertia*, *numero decimo quarto*, *cum sequentibus*, Iosephus Mascardus *de probatione conclusionis* 1006. *per totam*, Petrus Surdus *consilio* 469. *numero vigesimo*, & *consilio* 540. *num.* 25. Conuenit in hanc sententiam, quod eleganter cecinit Ouidius Trist. *lib.* 3. *eleg.* 10.

Vix equidem credar, sed cum sint præmia falsi
Nulla; ratam debet testis habere fidem,

Et Metam. lib. 2.

Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo
Rure senex, Battum vicinia rota vocabat;
Diuitis hic saltus, herbosaquè pascua Nelei,
Nobiliumquè greges custos seruabat equarum.

Hunc

Hunc timuit, blandaque manu ſeduxit, & illi.
Quiſquis es hoſpes, ait, ſi forte armenta requiret.
Hæc aliquis, vidiſſe nega: Neu gratia facto.
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit: accepta, voces has reddidit hoſpes,
Tutus eas, lapis iſte primus tua furta loquetur,
Et lapidem oſtendit. Simulat Ioue natus abire;
Mox reddit, & verſa pariter cum voce figura,
Ruſtice, vidiſti, ſi quas hoc limite (dixit)
Ire boues? fer opem, furtoque ſilentia deme.
Inulta ſuo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At ſenior poſtquàm eſt merces geminata: Sub illis
Montibus, inquit, erant, & erant ſub montibus illis.

Et lib. 1.

Phrigiſque remouit ab armis
Conſilium ſapiens, ſceleris, niſi prænia magnas
Adiecisſet opes, animi irritamen auari.

Commodum enim, intereſſe, vtilitaſquè apparens non benè firmum in virtute animum ſæpè in præceps ducunt: Malitiam autem gratuitatem vlli placere, præſumendum non eſt; cum nec virtutem metipſam (ſui meredem pulcherrimam) gratis homines, oſtenderimus copioſè *qnæſt. 6. à num. 48. cum ſeqq.* Peccatumque fœditate ſua etiam authori diſpliceat, vt *Satyra 13. Iuuenal.* inquit.

Exemplo quodcumque malo committitur ipſi
Diſplicet authori.

Et Seneca epiſtola 42. *Nec vlla maior pœna nequitiæ eſt, quàm quod ſibi, & ſuis diſplicet.* Fœditatem verò ſuam fallaci mercede nequitia tegit, eaque ad peccandum homines inuitat. *Vitia te mercede ſollicitant* (inquit Senec. epiſt. 50.) *Auaritia pecuniam promittit; Luxuria, multas ac varias voluptates; Ambitio, purpuram, & plauſum, & ex hoc potentiam, & quidquid potentiam ponit.* Cum igitur in præſenti vtilitatis, mercedis, propriique intereſſe ratio ceſſet, benefaciendi autem adſit; pro paupere appellantem, & admittendum, & à ſuſpicione ſiniſtra liberari firmandum venit.

Cui reſponſioni non obſtat *tex. in d. l. Per diuerſas*, imò eam confirmat, vt ex eius integra ſerie colligitur, & expreſſiùs ſtatim in initio, ibi: *Comperimus quoſdam alienis rebus, fortuniſque inhiantes.*

Non denique quarta decidendi ratio quoad pauperes procedit, locumvè habere poteſt, quia non dicitur conſentire, † qui contradicere non poteſt, iuxta latiſſimè à Nobis *d. q. 17. ex n. 31. cum multis ſeqq.* adducta. In dubioque ex impotentia potiùs quàm ex voluntate appellationem in preſenti omiſſam ex ratione *legis Cum de indebito, de probat.* latèque congeſtis à Nobis ſup. *q. 21.* dicendum venit. 10

Ex quibus omnibus, poſſe tertium penitus textraneum pro paupere in cauſis ciuilibus abſque mandato appellare, cum deficiant in præſenti, quæ generali prohibitioni appellandi pro tertio abſque mandato in ciuilibus cauſam præſtiterunt rationes; extent autem, quæ in cauſa capitali contrariæ conſtitutioni præbuerunt anſam; manifeſtè deprehendi videtur.

Confirmari præterea hæc eadem ſententia poteſt ex eo, quia non ſolùm propter mortem; ſed ob membri etiam mutilationem † conceditur tertio appellatio, probant Farinac. *d. q. 101. n. 24.* & Sigiſm. Scacc. *de appellat. d. q. 5. art. 5. n. 51.* Sebaſt. Guazi. *de defenſ. reor. d. defenſ. 36. c. 1. num. 2.* 11

Proque condemnato ad mortem ciuilem † tantum (vt pura ad deportationis, vel perpetui carceris pœnam) tertio appellare licere tenent Guido Pap. *q. 119. n. 84.* Bernard. Diaz *in pract. crimin. Canon. cap. 144. n. 4* ex Innoc. & Felin. ibi per eum relatis, Proſp. Farinac. *d. quæſt. 101. num. 24.* Sigiſm. Scacc. *vbi ſupra, n. 51.* Sebaſt. Guazin. *de loco, & num.* 12

Si id autem morti ciuili conceditur, cur non & paupertati? quam duriorem † morte ipſa eſſe probat *text. in c. Caterum, 20. in ordine, diſt. 86.* ibi: *Quanto magis fames, quæ morte grauior eſt.* & in *l. Quiſquis, 5. §. Eſij verò, C. ad leg. Iul. Maieſt.* ibi: *Sint poſtremò tales, vt his perpetua egeſtate ſordentibus mors ſit ſolatium, vita ſupplicium.* Firmantque ad ipſum Sacræ litteræ *Eccleſiaſt. c. 40. ad fin. Melius eſt enim mori, quam indigere,* & c. 41. *O mors, bonum eſt iudicium tuum homini indigenti.* Thren. c. 4. *Melius fuit occiſis gludio, quam interfectis fame,* & Iudic. c. 7. *Conteſtamur hodiè cœlum, & terram, & Deum patrum noſtrorum, qui vlciſcitur non ſecundum peccata noſtra, vt iam tradatis ciuitatem in manum militiæ Holophernis, vt ſit finis noſter breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate ſitis.* Truculentior enim eſt famis gladius, quàm belli, vel peſtis, vt inquit D. Hieronym. *ſuper Amos lib. 3.* relatus per Luc. de Penna *in l. 1. n. 9. C. quibus muner. vel præſtat. nemini liceat ſe excuſ. lib. 10.* diciturque etiam Iob 3. *Quarè miſero data eſt lux, & vita his, qui in amaritudine animæ ſunt?* Humanæ etiam id demonſtrant literæ, inquit enim *Aphthonius Sophiſt. progiſnaſm.* vbi agit *de ſententia*, folio mihi 118. *Qui vitam in miſeria ducit, mori potiùs amet. Multo enim melius eſt è vita diſcedere; quam ſolem ſui dedecoris teſtem habere.* Huiuſmodique vita mortis genus † eſt, Quid. de Ponto *libro 1. eleg. 8.* ad Meſſalinum teſtante. 13 14

Nos ſatis eſt inter glaciem Scytaſque ſagitas
Viuere, ſi vita eſt mortis habenda genus.

Et lib. 2. eleg. 3. ad Maximum.

Quid enim ſtatus hic à funere differt?

E ibid.

Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.

Et lib. 3. eod. de Ponto, eleg. 3.

Si genus eſt mortis malè viuere.

Genus autem mortis durius † ipſa morte eſt, vt teſtatur Horat. 15

Peius eſt letho letbi genus.

Seneca etiam Troas actu 3.

O morte dira tristius lethi genus.

Idemque *Ouid. Trist. lib. 1. eleg. 2.*

Non lethum timeo, genus est miserabile lethi.

Dimitte naufragium, mors mihi munus erit.

Et in epistola Ariadni Theseo.

Morsque minus pœna, quam mora mortis habet.

Quintillian. declamat. 275. in fin. ibi: *Breuis enim pœna mortis est, nunc diu eget, diù male audiet.* 16 E nostris id ipsum † dixêre Bartol. Cassanæ. *in consuet. Burg. rub. 4. §. 7. verbo Supoze que les dists, n. 8. in fin.* Roland. à Valle *cons. 87. volum. 2. num. 42.* Pet. Cened. *in Collect. iuris Canon. Collect. 27. num. 10.* Sebastian. de Medic. *in tract. Mors omnia soluit, part. 1. num. 103. in princ.*

Ex quibus maiorem priuationis omnium bonorum pœnam, quàm mortis † esse, deducitur. 17

18 Priuatumque bonis, sanguine priuatum † videri, inquit Salycet. *in l. Admonendi, numero 19. D. de iureiur.* Gaspar. Baeça *de inope debitor, capite 2. num. 31.*

19 Bona namque alter sanguis, † vel altera vita dicuntur, bona *gloss. in l. Aduocati, 14. verbo Vitam, C. de Aduocat. diuersor. iudicior.* Ias. *in l. Ne quicquam. numero 2. D. offic. Procons.* Ripa *in cap. 1. numero 18.* extra *de iudic.* Gerard. *de Petra Sancta singul. 73. numero 5.* Andr. Tiraq. *de nobilit. capite 31. numero 365. & in l. Si vnquam, verbo Facultatem, numero 1. in fin.* Matthæ. de Afflict. *decis. 24. numero 4.* Didac. Couarr. *in 4. 2. part. cap. 3. §. 4. numero 18.* Hieronym. Gigas *consilio 32. numero 26.* Petr. Cened. *dicta collect. 27. numero 7. col. 1. in fin.* Ioann. Gratian. *regul. 327. numero 28.* vbi latè, Ioann. Maria Nouar. *de elect. & variat. fori, sect. 1. quæst. 16. numero 10. & 12.* quod eleganter cecinit *Pacificus in 2. Virginia.*

Nil opibus melius, nil est & sanctius illis;

Diuitias dicunt sanguinis esse loco,

Animamque miseris mortalibus pecuniam 20 esse † (ex Hesiodi carmine) tradit Ludouic. Celius *libro 4. antiqu. lect. cap. 2.* Baeç. *vbi suprà, &* Petr. Cened. Ioan. Maria Nouar. *d. quæst. 16. numero 9.* Petr. Royz. Maur. *decis. Lituanic. 3. numero 315.* Id quod per quam facetè, ac pulcrè ostendit Valer. Martial. *epigr. lib. 9. epigram. 63. in Cinnam.*

Dixerat Astrologus periturum te citò Cinna,

Nec puto mentitus, dixerat ille mihi.

Nam te dum metuis, ne quid post fata relinquas,

Hausisti patrias luxuriosus opes.

Bis quartum decies, non toto tabuit anno;

Dic mihi, non est hoc, Cinna, perire citò?

Firmauitque Sapiens Prouerb. cap. 13. *Redemptio animæ viri diuitiæ suæ*, ait.

Vndè sicut pro defensione vitæ alium licet occidere, *l. Vt vim, 3. D. de iust. & iur. Clement. Si furiosus, de homic. & ibid. Couar. 3. par. §. vnic. numero 1.* Anton. Gomez *variar. tom. 3. cap. 3. num. 10.* Mascard. *de probat. conclus. 1126.* plures referens Cened. *ad Decret. collect. 29. n. 2.* Farinac. *praxi. crim. quæst. 125. numero 3. & 10.* dubitauitque huius veritatis nemo sic ob defensionem bonorum, † *gloss. in verb. Nam iure in d. l. Vt vim,* Bart. *in l. Furem, D. ad leg. Cornel. de sicar. & ibid.* Marsil. *num. 2.* communem dicit ex pluribus Ioan. Gratian. *d. num. 28.* Didac. Couar. *in d. clem. Si furiosus, 3. part. §. vnic. num. 6.* latè Andr. Fachinæ. *controuers. iur. lib. 1. c. 31.* vbi saltem res non sunt parui momenti, nec spes est probabilis eas commodè recuperandi, ex sententia Diui Anton. *3. p. summ. tit. 4. c. 3. §. 2.* Caiet. *quæst. 67. art. 7.* Syluest. *verb. Homicidium, 1. num. 5. q. 1. art. 8.* communem sententiam dicit latè eam comprobans ex iure Diuino, & Humano P. Leonard. Lessius *lib. 2. de iust. & iur. cap. 9. dub. 11.* Gomez *in princip. Instit. de action. num. 55.* Benincas de Beninc. *in §. Superest, numero 382. Instit. eod.* Ioann. de Bonif. *in tract. de furt. §. 11. num. 32.* Carol. de Gras. *de effect. Cleric. effect. 58. num. 1.* Iuli. Clar. *in §. Homicidium, num. 24.* Cened. *collect. 96. ad Decretum, num. 3.* Farin. *d. quæst. 125. num. 180.* Nauar. *in manu. cap. 15. n. 2.* Tolet. *in sum. lib. 5. c. 6. versic. Tertius casus,* Beia *respons. cas. consci. part. 2. casu 23.* P. Molin. *de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 16. numero 1. vers. contrariam,* plenè Petr. Binsfeld. *ad capite 1. de iniur. & damn. dat. q. 6. concl. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.* vbi multipliciter ampliat. Et hodiè de iure Regio sunt textus *in l. 3. tit. 8. par. 7. in l. 1. tit. 17. libro 4. Fori leg. & in l. 4. tit. 13. libro 8. Ordinam.*

Paria enim sunt insidiari vitæ, vel omnibus bonis, † *text. in Authen. Quod mater C. de reuoc. donat.* DD. communiter in *l. Parentes, C. de testib. & in l. Reum criminis, C. de Procurat.* Sebastian. de Medic. (communem dicens) *in d. tract. Mors omnia soluit, 1. parte, numero 103. vers. Potest tamen dici.* 22

Omniumque bonorum amissionis metus, mortis metui æquiparatur, † vt (ex Hypolit. de Marsil. *in l. Si vt allegas, numero 5. C. ad leg.* Cornel. *de sicar.* Bart. Iacob. & aliis) tradit Sebast. de Medic. *d. n. 103.* de communi attestans docet in pulchro casu Ias. *consil. 165. incip. Viso & considerato casu, in princip. vers. Accedit alius metus,* eleganter Marc. Faui. Quintillian. *declamat. 276.* ibi: *Quare etiam credibilius videtur mihi, idcircò periisse eum, quod optaturam puellam bona existimaret. Sunt enim plerique, qui mortem potiorem, quàm egestatem putent.* 23

Inferri ex his etiam posset; ad appellandum absque mandato, vbi lis de omnibus bonis vertitur, † inque ea dicta sententia est, admittendum tertium, cum morti æquiparetur sententiæ. Quod licet ex supra dictis satis fit firmum: in terminis tamen à nemine dictum reperij. Et in paupere etiamsi excessiua non sit quantitas, in qua condemnatus est, † sed quæcumque sit, siue ad eam restituendam condemnetur; siue ab eius restitutione absoluatur aduersarius, si in magna coniectus sit paupertate, cum de eius tunc vita agi videatur, vt in capitali causa, permitti debebit tertio pro eo etiam absque mandato, ex iam dictis, appellare. 24 25

Neque huic resolutioni obstat, quidquamvè contradicit *text. in l. Neque filius 7. C. de reb. credit.* quem contra eam aliquantulum facere dicit Menchat. *dict. lib. 1. controuer. illustri. c. 41. n. 9.* Quia *tex. ibi*, quando actus sit contra voluntatem principalis, ipsique nociuus est, solùm loquitur; † Nos verò contrà, in actu cum pau- 26

peris

peris voluntate, expressa, vel præsumpta, ipsique vtili facto: verba text. sunt. *Nec filius, nec quisquam alius, neque litigando, neque pascisendo, sed neque iusiurandum contra voluntatem domini rei deferendo, præiudicium ei facere potest. Vnde si contra voluntatem, vel mandatum aliquid erga rem tuam filius tuus gessit, neque hoc ratum habuisti, nihil tibi oberit.* Præterea Nos in causa pauperis, loquimur, in qua specialitatis ratio etiam in isto adest casu, ex latè suprà deductis, quæ prædictas alias adiuuat solutiones, quibusque pariter firma redditur hæc sententia.

VTRVM PAVPER, VEL miserabilis persona possit laicum coram Iudice Ecclesiastico (etiam hodiè iuris Regij dispositione stante) conuenire?

SVMMARIVM

1 *Actor forum rei sequi debet, siue laicus sit, siue Clericus, & siue pro rebus propriis, siue Ecclesiæ suæ laicum cõueniat,* & n. 2.
3 *Index secularis non potest Clericum distringere, vel condemnare.*
4 *Clericus foro suo renunciare non potest.*
5 *Hodiè nec laicus se submittere foro Ecclesiastico potest, licèt olim posset.*
6 *Qui vno Iudice relicto ad alium vadit, ei iniuriam facit.*
7 *Iurisdictiones Ecclesiastica, & secularis distinctæ sunt, nec confundi debent.*
8 *Vnus officialis non debet se in alterius officium ingerere, nec in messem alienam falcem mittere.*
9 *Iudex Ecclesiasticus non debet, nec potest in temporalem se intromittere iurisdictionem. Nec à fortiori Iudices, Dominique temporales in Ecclesiasticam,* & n. 10.
11 *Aduersarium laicum coram Iudice Ecclesiastico, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Iudicis secularis pauper conuenire non potest. Contrà* num. 13. & seqq. *Et etiam hodie de iure regio,* num. 59. & seqq. *præcipuè* num. 49. *Et an pro relictis tam in vltima voluntate, quã aliter debitis (etiam d. l. Regia stante) procedat?* num. 50. & seqq.
12 *Iudex Ecclesiasticus adiri poterit à laicis, si in administranda iustitia negligens secularis sit. Et an ab Ecclesiasticis negligens sit?*
14 *Pauperes miserabiles dicuntur personæ.*
15 *Pauper pro alimentis sibi relictis conuenire aduersarium laicum coram Iudice Ecclesiastico potest; secùs si alimenta diuiti relicta sint,* & n. 16. *Amplia* n. 21. & 22.
17 *Legatum diuiti factum, etiam pro alimentis, pium non dicitur.*
18 *Vel si pro puellis non pauperibus maritandis relictum sit.*
Dotis causa non nisi cum pauperi relinquitur, aut promittitur, iudicatur pia, ibid.
19 *Nec etiamsi pro anima se relinquere testator dicat, pium huiusmodi reputabitur legatum si diuiti fiat.*
20 *Legatum pauperi relictũ absque aliqua alia expressione, vel adiectione, pium dicitur; proque eo consequendo Ecclesiasticus poterit adiri Iudex,* num. 21.
23 *Pauperes omnia priuilegia Ecclesiarum habent, eorumque bona Ecclesiarum aquiparantur bonis.*
24 *Laicus an pro rebus Clerici, vel Ecclesiæ corã Iudice Ecclesiastico conueniri possit? & n. seqq. præcipuè* n. 28. 30. & seq. ad n. 35.
Intellectus ad tex. in cap. Si Clericus laicum, 5. de foro comp. ibid. & n. 25. 26. & 27.
25 *Argumentum à contrario sensu non procedit vbi absonus resultat intellectus, legumvè correctio.*
26 *Verba narratiua legis nihil de nouo disponũt.*
27 *Arguere non licet à contrario sensu in verbis narratiuis legis, vel Canonis, nec etiam directè.*
29 *Clericus data violentia, dolo, vel fraude laicum poterit coram Iudice Ecclesiastico conuenire.*
30 *Priuilegium eligendi forum Ecclesiasticum aduersus laicos, solis miserabilibus personis pietatis ratione concessum est.*
31 *Miserabiles dicuntur super quibus ad miserendum Natura monetur; vel ex eo, quòd fœlicitatem amiserint;* & n. 32.
33 *Ecclesia, vel Clericus diues miserabiles dici nequeunt, vt fori priuilegio gaudeant,* & n. seqq. in fin.
34 *Ecclesia miserabiles, vt in prima instantia aduersarium suum ad Regis Curiam trahere possint, forique priuilegio gaudere, quæ dicantur?*
35 *Vidua, vel pupilli diuites aduersarium suum laicum ad Iudicem Ecclesiasticum nequeunt trahere,* & n. 38. *Et quando secùs?* ibid.
36 *Et an possint in prima instantia trahere ad Regiam Curiam?*
37 *Ditissimus etiã, persona miserabilis dici potest*
38 *Vidua, vel pupillus de foro seculari, cessante spolio, aut oppressione regulariter dicitur.*
40 *Causa pauperũ dicuntur pia, & earum respectu iurisdictionẽ in laicos Episcop. habet.*
In causis piis etiam in foro ciuili Canon Legi præualet, ibid.
Intellectus ad text. in l. 10. tit. 1. lib. 4. nouæ Reg. Collect. ibid. & n. seqq.
41 *Satutũ laicorũ non se ad piã cau;am extendit, nec leges super rebus ad pias causas pertinentibus, vel piis actibus deputatis factæ, nisi authorit. Eccles. confirmentur, valent.*
42 *Ius speciale per generalem prohibitionem non corrigitur.*
43 *Relicta ad pias causas spiritualia, remissionemque peccatorum respiciunt.*
Ildephonsi Azeuedi sententia circa intellectum d. leg. 10. *reiicitur,* ibid. & n. seqq.
44 *Iudex Ecclesiasticus etiam hodie de iure Regio pro legato facto alicui pio loco, Ecclesiæ, Capellæ, vel Hospitali authoritate Episcopi constructo, pro Missis, aut anniuersario dicendis, Cruce, Vel Calice reparandis, competens inter laicos erit.*
45 *Pauperes dicuntur fabricæ viuæ, quæ Ecclesiæ reparationi præferri debent.*
46 *Pro pauperum subuentione res Ecclesiæ possunt, debentque (si necessitas postulet) alienari, remissiuè.*

47 *Par saltem pietas, & religio est, pauperibus, & Ecclesiæ relinquere.*
48 *Profana, quæ dicantur?*
50 *Iudex Ecclesiasticus an in causa alimentorum, vel dotis, siue in testamento relictorum, sine aliter debitorum, competens sit?* & num. seqq.
52 *Causa dotis, & alimentorum de iure communi (ex recepta sententia) mixti fori erat. Et qualiter id intelligatur?*
53 *Mulier agens pro recuperatione dotis constante, siue soluto matrimonio, an possit aduersarios coram Iudice Ecclesiastico conuenire?*
54 Ioan. Gutierr. *distinctio circa intellectum* d.leg. 10. tit. 1. lib. 4. nouæ Reg. Coll. *reiicitur*, & n. seqq.
55 *Episcopus pro legatis non piis in testamento relictis exequendis, an, & quo tempore, quomodóque se possit intromittere?*
56 *Lex generaliter loquens, generaliter intelligenda est.*
57 *Lex, aut statutum generaliter loquens, pauperes non comprehendit.*
58 *Priuilegium pauperibus, & miserabilibus personis concessum, per clausulam* Non obstantibus, *nisi de eis expresse fiat mentio, non reuocatur.*
In quacumque generali dispositione paupertas videtur excepta, ibid.
59 *Pauper contra pauperem fori priuilegio non gaudet. Limita* vt n. seqq.
61 *Miserabilibus personis priuilegium eligendi Principis forum competit, etiam si cessionario nomine veniant.*
62 *Pauper vt fori priuilegio gaudeat, paupertatem suam probare debet*, remissiuè.
63 *Et quæ ad id sufficiens probatio sit?* remissiuè.
64 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ ad concedendum fori electionem paupertas sufficiens sit.*
65 *Vidua pro repetitione dotis aduersus pupillos agens, potest primum Iudicem habere Senatum.*

QVÆST. LII.

NOn minima fori hæc electio & solet, & potest vtilitatem afferre. Vel enim vnius Iudicis gratia, aut integritas; alteriusvè suspitio, odium, vel timor, necnon & Officialium; & faciliorem litis expeditionem, & iuris (quod fouere partes putant) conseruationem, causæ expectatum euentum, spémque vel præstat, vel aufert. Maximæ ideò super hoc oriri contentiones solent; ad nósque an pauperibus electio hæc competat, discutere attinet.

Et negatiuam partem suadet vulgaris regula
1 actorem rei forum † sequi omninò adstringens, laicumque coram suo Iudice laico conueniendum fore dictans: De qua in *l. 2. C. de iurisd. omn. iud. in c. Cum sit generale, 8. c. Suscepto*, 10. *c. Ex tenore*, 11. extra *de foro comp. l. 23. tit. 2. p. 3. l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. nouæ reg. coll.* Et ne in re tam nota plures referendo immoremur, videre licèt adductos à Petr. Cened. *in pract. qu. Canon. qu. 14. num. 1.* Ioan. *del* Castillo *controuers. lib. 3. cap. 5 num. 8.*
2 Quòd siue actor laicus sit, siue Clericus, † si-

ue pro rebus propriis, siuè Ecclesiæ suæ laicum conueniat; firmant *text. in c. Si Clericus laicum, 5.* & ibi Scribentes, *de foro comp.* Paul. Castr. *cons. 368. n. 1. lib. 1.* Pet. Surd. *de alim. tit. 8. priuil. 9. n. 1.* Estque hodiè expressus de iure Regio *text. in l. 6. tit. 1. lib. 4. nou. Reg. Col.* dicemusque latiùs infrà.

Quarè, & fortiori ratione, Iudicem secularem Clericum distringere, † vel condemnare non 3
posse, est *tex. in c. 2. de foro comp. c. Cùm non ab homine, 10. c. Decernimus, 2. de iud.*

Nec si vellet Clericus foro suo renunciare † 4
posset, vulgaris *text. in c. Si diligenti, 12. de foro comp.* Quod & in laicis hodiè † constitutum 5
grauibus sub pœnis extat, prohibitumque ne se Ecclesiastico submittant foro, per *tex. in l. 10. & 11. tit. 1. lib. 4. nou. Reg. Col.* Licèt olim id laicis permissum esset, ex *tex. in c. Significasti, 18. de foro comp.*

Roboratur prætereà principalis assertio, quia qui vno Iudice relicto, ad alium vadit, ei iniu-
riam infert, † *tex. in l. Litigatores, 11. D. de ar-* 6
bit. glos. in cap. Placuit, 2. verb. Nequè, 11. qu. 1. Cúmque iurisdictiones distinctæ sint, † Eccle- 7
siastica, & secularis; *Auth. Quomodo oport. Episcop. in princip. coll. 1. c. Celebritatem, de consecr. dist. 3. in fin.* not. Hostiens. *in summa, qui filij sint legit. §. Qualiter, & à quo, in prin.* confundi non debent. Neque vnus officialis in officium se debet ingerere † alterius, vt inquit Bald. *in l. 1.* 8
n. 2. D. de offic. Consul. In messem namque alienam falcem mittere licèt nemini Deuter. *c. 23. in fin.* Reddédaque sunt Cæsaris, Cæsari, & Dei, Deo, *cap. Ex parte, 9. in fin. de Cleric. coniug.*

Vndè Iudicem Ecclesiasticum nec debere, nec posse in temporalem se intromittere † iu- 9
risdictionem, comprobant dicta iura, *text.* etiam *in cap. Nouit, 13. in prin. c. Lator, 5. qui filij sint legit. c. 2. de priuileg.* de iure Regio *text. in l. 10. & 15. tit. 1. lib. 4. nouæ Reg. Collect.*

Nec pariter (& à fortiori) Iudicibus, Dominisvè temporalibus † in Ecclesiastica se inge- 10
rere negotia permissum est, Ecclesiasticamvè iurisdictionem impedire, dictis iuribus suprà *n. 3. &* 4. caueturque nominatim per *l. 5. tit. 3. lib. 1. nouæ Reg. Collect.*

In specie denique nec paupertatis, aut miserabilitatis rationem efficere, vt pauper aduersarium laicum coram Iudice Ecclesiastico, † nisi 11
super causa Ecclesiastica, vel in defectum Iudicis secularis, conuenire possit; probat *text. in d. c. Ex tenore, 11. de foro compet.* per quem ita tenet Henric. Bober. *in suis singul. verb. Iudex, n. 5.*

Quando autem secularis Iudex negligens in administranda iustitia est, regulare videtur, vt non solùm ad Iudicem Ecclesiasticum recursus detur, iuxta *tex. in d. cap. Ex tenore*; sed etiamsi lis inter Ecclesiasticos vertatur, negligensque sit Ecclesiasticus Iudex, ad secula-
rem † concedatur, vt docent *gloss. in cap. Fi-* 12
liis, vel nepotibus, verb. Regis, 16. quæst. 7. Guilliel. Benedict. *in repet. cap. Raynuntius, verb. Adelasiam, num. 404.* & alij, quos refert, & sequitur Iacob. Menoch. *de retin. possess. remed. 3. num. 354. cum seqq.* Petr. August. Morla *in empor. iuris, tit. 2. de iurisd. omn. iudic. quæst. 14. num. 4. &* 8. Contrarium licèt teneat (cui adhærendum puto) Stephan. Gratian. *discept. forens. lib. 2. cap. 238. numer. 72. cum sequentibus.*

Suprà

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Suprà dictis tamen non obſtantibus, vera reſolutio eſt, poſſe pauperem aduerſarium laicum coram Iudice Eccleſiaſtico, † etiamſi ſecularis Iudex negligens non ſit, conuenire, firmatque expreſsè *text. in cap. Super quibuſdam 26. in fin. de verbor. ſignific.* ibi *Item viduis, pupillis, orphanis, & miſerabilibus perſonis tenearis in iudicio Eccleſiaſtico reſpondere. & text.* (ſecundum vnum intellectum, quem ad hoc ſingularem dicunt *ibi* Abb. & Anton. *de* Butr.) *in cap. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor.* facit text. in *cap. Si quis de potentibus. 21. c. Si quis Romipetas. 23. cap. Illi qui. 25. in ordine. 24. quæſt. 3.* notant Scribentes in *cap. Significantibus. 38. de offic. & poteſt. iud. deleg. & in d. c. Ex tenore de foro comp.* hancquè tuentur ſententiam Specul. *in tit. de foro comp. §. 1. numero 16. verſic. Decimus nonus*, Palac. Rube. *in repet. d. cap. Per veſtras, §. 1. verſic. Nota ſecundò, ex numero 5. cum ſeqq.* Gregor. Lopez *in l. 48. titul. 6. part. 1. gloſſ. fin.* vbi communem, licèt quod difficulter in iſtis Regnis obtineret, dicat, Anton. Gabriel. *commun. opin. tom. 1. ſub tit. quando Imperat. inter pupill. & vidu. num. 6.* communem profeſſus per *text. in d. cap. Ex tenore*, vbi id omnes tenere aſſerit, & per *text.* (quem ad hoc notare dicit communiter Doct.) in *cap. Ex parte, B. 15. eod. tit. de foro compet.* teſtariquè Panormit. *ibi, &* Socin. *in cap. Licèt ex ſuſcepto, eod. tit.* & docent Cornel. Beninc. *de paupert. quæſt. 5. princip. numero 41.* Petr. Rebuff. *1. tom. ad conſtit.* Gall. *tit. de ſetent. prouiſion. art. 3. gloſſ. vlt. numero 30.* Sigiſm. Scacc. *de iud. lib. 1. cap. 12. numero 17.*

14 Pauperes enim miſerabiles perſonas eſſe, † nemo ambigit, vt notatur in dictis locis & tenent Anton. Butr. *in d. cap. Significantibus, numero 22. de offic. deleg.* Marc. Anton. Natta *conſil. 590. num. 7. libro 3.* Petr. Bellug. *in Specul. Princip. rubr. 23. §. Sed pone, num. 10.* Ioann. Bapt. Thor. *in ſuo compend. deciſ. verb. Pauper*, Antonin. Theſaur. *deciſ. 177. num. 1.* Franciſ. Viui. *deciſ. 222. num. 3.* Ioan. Maria Nouar. *in praxi electionis, & variat fori, ſect. 1. quæſt. 16. numero 1.* & per conſequens dicto debere gaudere priuilegio.

Vndè pro ſibi relictis alimentis poſſe pauperem aduerſarium laicum ad iudicium Eccleſiaſticum † trahere; obſeruant Bart. Immol. Gemini. & alij adducti per Petr. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 9. num. 1.* Didac. Couarr. *de ſponſalib. 2. part. cap. 8. §. 6. numero 8.* Lara *in l. Si quis à liberis, in princip. numero 39.* Petr. Cened. *in practic. Canon. d. quæſ. 14. numero 1.* Ludouic. Molin. *de Hiſpan. primog. lib. 2. cap. 15. numero 75.* proſequemurquè latiùs infrà.

15

Quæ ſpecialitatis ratio, non alimentorum, ſed paupertatis reſpicit fauorem. Si enim diuiti, vel non pauperi alimenta debeantur, † huiuſmodi ceſſabit priuilegium, coramquè ſeculari Iudice aduerſus laicum erunt alimenta petenda, vt affirmant Bart. *in l. Solent, numer. 13. D. de aliment. & cibar. legat.* poſt Specul. *ibi* per eum relatum, Palac. Rube. *in repet. dict. cap. Per veſtras. 2. notab. numero 19. verſic. Reſpondetur*, Lara *dicto numero 39.* Petrus Surdus *de aliment. dicto titul. 8. priuileg. 9. numero 4. in fin. numero 5. & priuileg. 1. numero 3.* Petrus Cened. *ſuprà numero 3.* Lancellot. Gall. *in conſuet.* Alexand. *gloſſ. Solidos, quæſt. 6. numero 54. & 56.* Ioann. Gutierrez *practic. quæſt. libro 1. quæſtione 44. numero 4.* Sigiſm. Scaccia *de iudic. libro 2. capite 5. numero 48.*

Quod inde prouenit, quia talè legatum etiam pro alimentis † diuiti relictum pium non dicitur, Bart. *in l. Alio numero 4. & 5. D. de aliment. & cibar. legat.* Alexand. *in l. Si conſtante, numero 18. D. ſolut. matrimon. & in addit. ad* Bart. *in l. Si cum dotem, §. Si mulier, lit. K. D. eod.* Andr. Tyraquell. *in præfactio pia cauſ. ex numero 21.* Cornel. Beninc. *d. quæſt. 5. princ. numero 48. & 49.* Peralt. *in l. Si quis Titio, numer. 9. cum ſeqq. D. de legat. 2.* Deci. *conſil. 72. numero 3. verſic. Relictum pro alimentis;* Petrus Cened. *dict. numero 3.* Petrus Surdus *d. priuileg. 1. numero 3. & priuileg. 9. numero 5.* Ioann. Gutierr. *d. quæſt. 44. numero 8.* Cardinal. Franc. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 3. numero 26. & 27.* Iacob. Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 115. n. 15.* 17

Idemquè ſi pro puellis non pauperibus † maritandis, relinquatur, Cardinal. Seraphin. Oliuar. *deciſ. 726. numero 6.* Dotis namquè cauſa non, niſi cum pauperi relinquitur, aut promittitur, pia iudicatur, vt (ex Cornel. Benin. Petr. Surd. & alijs) tradit. Scaccia *ſup. numero 59. & ſeq.* 18

Nec etiamſi teſtator pro anima † ſe relinquere dicat legatum pium, ſi diuiti fiat, reputatur, vt docent Cornel. Beninc. *de pauper. ſpeciali 8. in vltim. voluntat. numero 25.* & poſt alios nouiſſimè Ioan. Ant. Mangil. *in tract. de imputationib. quæſt. 120. numero 4. & 17. cum ſequentibus.* 19

Si verò talè legatum pauperi (etiam abſque aliqua alia expreſſione, vel adiectione) fiat, † pium dici; tradunt latè Tyraquel. *de pia cauſa in præfation. numero 20.* Cornel. Benin. *d. tract. ſpeciali 6. in vltim. votat. numero 17.* Didac. Couarr. *in epit. 2. par. cap. 8. §. 6. numero 8. verſic. Eſt enim*, Petr. Surd. *d. tit. 8. priuileg. 9. numero 2. & tit. 9. quæſt. 3. numero 1.* Ioann. de Roxas *in epitome ſucceſſ. cap. 21. numero 80.* Petr. Cened. *ſuprà, numero 1. verſic. Inter alios*, & diximus *quæſt. 4. numero 45.* & tenent alij iam relati ſuprà *numero 15.* 20

Ideoquè pro eo conſequendo, conueniri Eccleſiaſticus poteſt Iudex † *gloſ. 1. & fin. cap. Relatum, el. 1. de teſtam.* quam ſequitur, ſingularemquè dicit ibi Panormit. *numero 8. in fin. gloſſ.* etiam *in cap. Si hæredes*, & ibi Scribentes, *eodem tit.* probat *text. in l. Hæreditas. 53. in fin. (& ibid. gloſſ. fin.* Bald. & Angel.) *D. de petit. hæredit.* Andr. Tiraquel. (poſt multos ab eo congeſtos) *de pia cauſ. priuil. 149.* Couarr. *in d. c. Relatum, numero 13.* Petrus Sudus *d. priuileg. 9. numero 2. in fin. numero 3. & 4* Petr. Cened. *vbi ſuprà, numero 2.* Gutier. *dictâ quæſt. 44. numero 2.* P. Ludouic. Molin. *de iuſtit. & iure, tract. 2. diſput. 250. poſt. principi.* 21

Nec ſolùm pro alimentorum, vel dotis obtinendo legato, prædicto fauore gaudere pauper poterit, aduerſariumquè laicum ad Eccleſiaſticum iudicium trahere; ſed etiam in quauis alia † cauſa, cum miſelabilibus, ac pauperibus, abſquè alicuius cauſæ præfinitione id conceſſum ſit priuilegium, *d. cap. Super quibuſdam*, aliiſquè iuribus, & authoritatibus iam relatis. 22

Id firmant etiam multi ex eo, quòd pauperes omnia Ecclesiarum priuilegia, † habeant; 23
text. & ibid. Bald. *in l. Illud*, 16. *C. de Sacrosanct. Eccles.* notatur *in Auth. De Ecclesiast. tit. in princip. col.* 9 Palac. Rube. *in repet. dict. cap. Per vestras*, §. 1. *notab.* 2. *n.* 10. *glossam* dicens ad hoc (si benè perpendatur) *in l. final. verb. Captiuorum, C. de Sacrosanct. Eccles.* Conel. Beninc. *d. quæst.* 5. *princ. numero* 45. *& speciali* 6. *in contract. ib. n.* 18. Francisc. Monald. *consil.* 56. *numero* 20. *volum.* 2.

Pauperumquè bona Ecclesiarum bonis æquiparari, tradit (ex alijs etiam) Tyraquell. *de pia causa, in præfationib. numero* 9. lateque ante cum Felin. *in cap. De quarta, numero* 10. *de præscript.*

Ex hac autem æquiparatione (licèt in ea magnam vim multi ex præcitatis Authoribus; ad sententiam nostram firmandam faciant:) non tamen validam eam reputamus, aut efficacem. Prædicti namquè per eam supponunt Authores, propter bona Clericorum, aut Ecclesiarum, conueniri coram Iudice Ecclesiastico laicum posse; quod nullo iure efficacivè ratione probatur, † *Text.* enim in *d. cap. Si* Clericus *laicum. 5. de foro compet.* (qui pro hac parte adduci consueuit) nequaquam eam firmat, contrarium potiùs ex illius de promitur verbis, quæ: sunt *Si Clericus laicum de rebus suis, vel Ecclesia sua impetierit, & laicus ipsas non Ecclesiæ esse aut Clerici, sed suas propriàs adseuerat; debet (de rigore iuris) ad forensem Iudicem trahi: cum actor forum rei sequi debeat.* Nequè argumentum à contrario sensu (quod sic pro aduersa sententia formari posset; *Ergo si laicus conuentus res esse Ecclesiæ, vel Clerici non negauerit, ad iudicium Ecclesiasticum trahi poterit*) hoc in casu procedit: duplici præcipuè fundamento. Primò, quia per huiusmodi argumentandi modum in præsenti absonus induceretur intellectus; legumquè correctio, cum regula iuris sit; *In suo quemlibet foro conueniendum*, vt text. idem ipse; & alia in principio iura relata firmant. Vbi autem absonus resultat intellectus, legumvè correctio; argumentum à contrario sensu † nullo modo procedit, *text.* 24 25
in l. Conuenticula, 15. *C. de Episcop. & Cleric. text. in l.* 2. *C. de condit. insert. text. in cap. A nobis*, 28. §. *Nec obstat* (ad quod eum ibi ponderant Abb. & Felin.) extra *de sentent. excomm. glos. in cap. Quanto*, 18. *verb. Immoderatas, de vsur. glos. in cap. Significasti*, 18. *verb. Clerici, post med. vers. Sed ibi non habet locum argumentum à contrario sensu, de foro compet. & ibid.* latè Felin. *numero* 13. *glos.* 1. *in cap. vnic. vers. Sed ad primum dic, de stat. qualit. lib.* 6. copiosè Nicol. Euerar. *in locis legalib. loco* 82. *à contrario sensu, numero* 4. *seqq.* Ludouic. Roman. *in auth. Similiter in* 19. *speciali pia causa circa vltimas voluntates, C. ad leg.* Falcid. Garc. Mastrill. *dec.* 261. *numero* 101. Gasp. Anton. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 2. *quæst.* 87. *numero* 5. Deduciturquè ex sacra Scriptura *Genes. cap.* 28. *Si fuerit Deus mecum, & custodiuerit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei; erit mihi Dominus in Deum.*

Secundò, quia verba *d. cap. Si Clericus laicum* narratiua sunt, præter illa in eius fine adiecta, *Debet de rigore iuris ad forensem Iudicem trahi, cum actor forum rei sequi debeat.* ac ideò nihil de nouo disponunt, † iuxta *Clement. fin. de sentent. excomm. & in cap. Si Papa*, 10. *de priuil. lib.* 6. tradit Ludouic. Roman. *consil.* 134. *numero* 2. *vers. Ex qua quidem narratione*, & pleniùs *consil.* 191. vbi plurimos eiusdem opinionis communemque dicens refert *Addit.* Ias. *in l.* 2. *in* 2. *lectur. numero* 33. *C. de Sacros. Eccles.* Cardin. Dom. Tusch. *pract. conclus. lit. L. concl.* 274. *per tot.* 26

Nec affirmatio laici dicentis, res Ecclesiæ esse, si aliquando iusto titulo ad se pertinere contendat, quidquam contra eum operabitur, vt ad Iudicem Ecclesiasticum trahi possit: Nec à contrario sensu in isto casu arguere in verbis narratiuis, † licèt, vt (post Ioan. Andr. & Anton. de Butr. ab ipso relatos) obseruant Felin. *in d. cap. Significasti, numero* 13. *de foro compet.* & Ias. infra proximè referendus. Imò nec directè à verbis narratiuis Canonis, vel Legis arguere licèt, *glos. in cap.* 2. *verb. Non teneris, ante med. vers. Dic quod ibi factum narratur, vt lite pendente, lib.* 6. *& in cap. vnico, verb. Collationem*, post med. *vers. Vnde per illa verba potiùs factum videtur narri, de rer. permutat. eod. lib. glos.* etiam *in cap. Auditis*, 29. *verb. Ex postfacto, in fin. vers. Et quod dicit, de electione, & elect. potest*, tradunt plenè Ias. *in l. vni. Codice quando non petent. part. num.* 22. Euerard. *suprà, num.* 3. 27

Ex quibus, veram non esse deducitur sententiam eorum, qui dicunt, aut supponunt, Creticum pro rebus suis, vel Ecclesiæ conuenire laicum coram Iudice Ecclesiastico † posse (quorum multos præter suprà adductos refert Camill. Borrel. *in summa decis. titulo* 43. *numero* 137.) vt aduertit Felin. *in d. cap. Si Clericus laicum, numero fin. & in cap. Cum sit generale, ante numero* 1. *col.* 2. *statim post princip. de foro compet.* vbi pro rebus suis, vel Ecclesiæ; nisi in casu sacrilegij, vel quasi, coram Iudice seculari fore conueniendum laicum, regulare profitetur, sequitur Ioan. Gutier. (communem dicens) Canonic. *quæst. lib* 1. *cap.* 34. *numro* 7. 28

Aduersaquè sententia data, violentia, † dolo, vel fraude, poterit tantùm locum habere, tunc enim fori electione vti Ecclesiam posse, aduersariumquè suum laicum ad Ecclesiasticum forum Clericum trahere notant Ioan. And. *in d. capit. Cum sic generale*, Alexand. *cons.* 103. *in fin. lib.* 5. quos refert, & sequitur Matth. *de Afflict. decis.* 257. *numero* 2. Didac. Couar. (de communi attestans) *practic. quæst. cap.* 7. *num.* 3. 29

Igitur non ex præfata Ecclesiarum & pauperum æquiparatione fori electio; sed pauperratis, miserabilitatisquè ratione pauperibus, miserabilibusquè conceditur. Hos namque solos † prædicto gaudere fauore ostendit *text. in d. capit. Super quibusdam*, 26. *de verbor. signific.* alijque *suprà numero* 13. citati monstrant. 30

Ecclesia autem, vel Clericus nisi pauper sit, miserabilis dici non potest. Miserabiles enim super quibus mouetur Natura ad miserendum, † dicuntur; vt inquit Ionan. Andr. quem refert, & sequitur Panormitan. *in cap. Significantibus*, 38. *numero* 6. *de offic. & potestat. iud. delegat.* 31

Gregor.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Gregor. Lopez *in d. l.* 48. *tit.* 6. *par.* 1. *gloſ. fin. poſt med.* Argutè Ouidi. Metamorph. *lib.* 8.

Molitúrque genus pœna miſerabile, ſi non.
Ille ſuis eſſet nulli miſerabilis actis.

Ac ideò miſericordiam miſeriæ vicinam, dixit Seneca *de* Clement. *lib.* 2. Vel quòd fœlici-
32 tatem amiſerint, † ſecundum *D. Iſidorum in* 2. *etymolog. litera M*, latè Palac. Rub. *in repet. d. cap. Per veſtras*, §. 1. *verſ. Nota ſecundò*, *num.* 7. Concinit, quod lugens cecinit Ouid. Triſti. *lib.* 4. *Eleg.* 10.

Me quoque fœlicem, quòd non viuentibus illis
Sum miſer.

Et lib. 5. Eleg. 8.

Vilia qui quondam miſeris alimenta negarat,
Nunc mendicato pacitur ille cibo.

Et ibid. Eleg. 2.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charibdis.
Deuoret, atquè ſuis ad Stygia mittat aquis;
Vel rapidi flammis vrar patienter in Aetna:
Vel freta Luccadij mittar in alta Dei.
Quod petimus pœna eſt (nec enim miſer eſſe recuſo)

Et eod. lib. Eleg. 7.

Quam legis ex illa tibi venit epiſtola terra,
Latus vbi æquoreis iungitur Iſter aquis.
Scilicet vt ſemper quid agam chariſſime quaeris,
Quamuis hoc vel me ſcire tacente potes:
Sum miſer, hæc breuis eſt noſtrorum ſumma malorum.

Eccleſia autem, vel Clericus diues, miſe-
33 rabilis perſona † dici non poteſt, cum in eis ſuprà dictæ deficiant qualitates, ac per conſequens huiuſmodi conueniendi laicum coram Iudice Eccleſiaſtico ſpolio, vel rapina (vt diximus) ceſſante, denegandum ſit priuilegium. Quam ſententiam tenet Didac. Couar. *practic. quæſt. d. cap.* 7. *num.* 3. addens tamen, hoc in *Caſtella* Regno iam obtinuiſſe, dudúmque receptum, quatuor mendicantes Ordines, Sancti ſcilicèt Franciſci, S. Dominici, S. Auguſtini, & Carmelitarum, Monialiumuè Monaſterium, cuiuſcumque Ordinis, ac inſtituti, aut pauperum Hoſpitale, etiamſi Eccleſiæ iſtæ diuites ſint, poſſe in prima inſtantia laicum ad
34 Curiam Regis euocare. † Solúmque quatuor Mendicantium Eccleſias pro miſerabilibus (ad effectum de quo agimus) haberi; notat etiam Thom. Valaſc. *allegat.* 66. *numer.* 17. & Barboſ. *in remiſſionib. ad leg. Reg. Luſitan. lib.* 3. *tit.* 5. §. 3. *num.* 15. Senatum inſuper Portucalenſe id ad ſolos Mendicantes in communi bona non habentes, veluti Franciſcanos reſtrinxiſſe, addens.

Eccleſiámque diuitem non niſi data rapina, vel violentia fori electione gaudere, miſerabilemuè dici, tenent Sigiſmund. Scaccia *de appellat. quæſtione* 7. *numero* 130. & *ſeqq.* Camil. Borrel. *in ſumma deciſ. titul.* 56. *numero* 29. licèt aliquos contrarium tenentes alleget *ibid. num.* 28.

Ex quibus facilè eſt iam intellectum ad *textum* coniicere *in d. cap. Super quibuſdam*, 26. extra *de verbor. ſignific.* fori electionem nominatim viduis, pupilliſquè concedenti, vt de
35 pauperibus, † non etiam de diuitibus intelligatur. Cum hi (iuxta iam notata) verè, ac propriè miſerabiles non dicantur. Ideóque nec aduerſarium laicum coram Iudice Eccleſiaſtico, niſi ob Iudicis ſecularis oppreſſionem, vel negligentiam, poſſint trahere. Docent ita Felin. *in d. capit. Significantibus*, *num.* 4. *de offic. & poteſt. iudic. deleg. & ibidem* Abb. *num.* 6. *& eius Addit. lit.* B. Ioan. And. Cardin. & Imol. *ibi.* Iaſ. *in l. Titia textores*, *num.* 6. *D. de legat.* 1. Auguſt. Bero. *conſ.* 74. *numer.* 20. *lib.* 3. *Practic. Marant.* 4. *par. diſtin.* 11. *num.* 9. Cornel. Beninca. *de paupert. quæſt.* 4. *num.* 12. Petr. Cened. *d. qu.* 14. *numer.* 4. Sigiſmund. Scacci. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 12. *numero* 17. Adrian. Neguſan. *in ſylua reſponſor. qu.* 186. *n.* 5. communem, nec ab ea recedendum, hanc dicens.

Et in terminis *d. l. vnic. C. quando Imperat. inter pupil. & vidu.* † (cuius tamen diuerſa 36
aliquantulum ratio, vt infrà dicenda monſtrabunt) hanc tenuêre ſententiam Paul. Caſtrenſ. Innocen. Specul. Alexand. Abb. Afflict. Rebuf. Tiraque. & alij relati per Franciſc. Viui. *deciſ.* 521. *lib.* 4. *num.* 7. communémque dicit Franciſc. Ripa *in l.* 1. *verſ. Vltimò dubitatur*, *D. ſolut. matrim.* relatus à Vincent. *de* Franchis *deciſ.* 100. *num.* 19. probat (communem, veriorem, iuriſque indubitatam concluſionem aſſerens) Roland. *à* Valle *conſ.* 20. *poſt numer.* 12. *cum ſeqq. lib.* 2. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordinam. verbo*, *Pobres*, *verſ. Item quia vidua*, *& verſ. In contrarium*, Cardinal. Dominic. Tuſch. *practi. concluſ. lit. V. concluſ.* 203. *in prin.* Ioan. Baptiſt. Marcheſan. *de commiſſion. tit. de commiſſione auocationis cauſar.* §. 2. *par.* 2. *numer.* 26. *in fin.* vbi, quòd ad hoc vt quis verè, & propriè miſerabilis dicatur actus requiritur, & habitus, nec alterum ſine alio ſufficere, vt dicto priuilegio locus ſit, firmat, & *numer.* 27. & *ſeqq.* præcipuè *numer.* 31. Marta *deciſ. ſiue vot.* 209. *num.* 5.

Contrariam licèt in iſto caſu tenuerint ſententiam Alex. Bald. Nouel. Ioan. Lup. Andre. Gail. Afflict. Couar. Theſaur. Azeued. Vincent. *de* Franch. & plurimi alij, quos refert, & ſequitur Ioan. *del* Caſtillo *controuerſ. lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 25. *verſ. E contrario*, Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *caſu* 66. *num.* 11. & 12. Marc. Anton. Natta *conſ.* 590. *lib.* 1. Franciſc. Milaneſ. *deciſ.* 5. *numer.* 2. *lib.* 2. Ioan. Maria Nouar. *in praxi election. & variat. fori*, *quæſt.* 5. *num.* 3. & *quæſtione* 7. *numero* 2. & hanc magis communem, quotidiéque eam Signaturam amplecti, dicit Ioan. Baptiſt. Marcheſan. loco iam relato, latè firmat, defenditque Franciſc. Viui. *deciſion.* 521. *numero* 8. & *ſeqq. d. libro* 4. Paul. Fuſc. *in ſingul. ſuis*, *lit. V*, *numero* 29. Bernard. Græuæ. *concluſion. pract. Cam. Imperia. concluſion.* 1. *conſideratione* 1. *numero* 4. Quodque etiam ditiſſimus dici miſerabilis poſſit, † oſtendit Onid. Meta- 37
morphoſ. *libro* 11. de Rege potentiſſimo Midà loquens.

Siue dapes auido conuellere dente parabat;
Lamina fulba dapes admoto dente premebat.
Miſcuerat puris authorem muneris vndis:
Fuſile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus nouitate mali diuesquè, miſerque,

37 Sed quamuis adeò dubia hæc sit quæstio, vt impossibile penè reputetur, quæ earum sententiarum verior, aut receptior sit quoad *d. legis vnicæ, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* priuilegium, fauoremquè secernere: Vtrùm scilicet vidua, vel pupillus diues possit aduersarium in prima instantia ad Curiam trahere Regis? Quoad casum verò *d. capit. Super quibusdam*, facultatem miserabilibus concedentis, vt aduersarios suos laicos ad Iudicem Ecclesiasticum possint trahere: omninò pauperes esse requiritur: aliàs enim quantumcumque vidua, vel pupillus diuites, miserabiles dici possint, vt fauore *d. l. vnicæ fiui debeant*, veraquè hanc tenentium sententiam foret opinio: non tamen *dicti cap. Super quibusdam* (spolio oppressione, iudicisquè secularis negligentia dempta) gauderent fauore:

38 † istis namque cessantibus, de foro seculari vidua, pupillusquè dicuntur, *text. in cap. Regnum 23. quæst. 5.* not. *glos. in d. cap. Significantibus de officio, & potest. iudic. deleg.* tradit (hanc inter iudicium seculare, & Ecclesiasticum distinctionem approbans) Marc. Anton. Natta *d. cons. 590. post n. 9.* Franc. Viu. *d. decis. § 21. n. 13.* vbi latè Ioan. Bapt. Marchesan. *d. tit. de comissione auocat. causar. § 2. part. 2. n. 31. colum. 4. in fine.*

Firma igitur concusio manet: Posset pauperem aduersarium suum ad iudicium Ecclesiasticum trahere, neque id pupillo, vel viduæ, si di-

39 uites sint, concedi. Quæ & de iure Regio, † stantequè *d. l. 10. tit. 1. lib. 4. noua Reg. Collect.* (statuente: *Que ningun. lego se a osado de mandar. citar, ni emplaçar a otro lego delante del Iuez de la Iglesia sobre deudas, ò cosas profanas a la Iglesia no pertenecientes*) procedet. Quia causæ pau-

40 perum, dicuntur piæ, † (vt latè *in præfatione* annotauimus) ac per consequens ad Ecclesiam pertinent, earumquè respectu, etiam in laicos Episcopus iurisdictionem habet; *text. in l. 1. (& ibi* Bald.) *C. de Episcop. Aud. c. 1. (& ibi* Abb. Anton. *de* Butri & Hostiens. non valere consuetudinem in contrarium dicens) extra *de empt. & vendit. glos. fin. in capit. Relatum 11. de testam.* Andr. Tyraquel. *de priuileg. pia caus. priuileg. 149.* Stephan. Aufrer. *de potestat. Ecclesiast. super laicos, n. 3.* Didac. Couar. *in d. cap. Relatum, n. 22.* Et secundum constitutiones Canonicas causa pia tractanda est, *text. in d. cap. Relatum, & ibid.* Didac. Couar. *d. n. 22.* Petr. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 9. n. 4.* Et in causis pauperum, ac miserabilium personarum prævalere Canonem legi, etiam in foro ciuili, tenet (post Anton. *de* Butr. & Aretin. quos allegat) Petr. Rebuf. *de sentent. prouis. d. art. 3. glos. vlt. n. 30.*

Ideoquè Canonica constitutio laicis pauperibus fori Ecclesiastici electionem concedens, seruari debet. Neque *text. in d. l. 10.* in causis ad iudicium Ecclesiæ pertinentibus (vt sunt piæ) loquitur; quinimò eas nominatim excludit, à contrario sensu, in illis verbis: *A la Iglesia no pertenecientes.* Nec statutum laicorum ad piam

41 causam † se extendit, nec leges super rebus ad pias causas pertinentibus, vel piis actibus deputatis factæ, nisi authoritate Ecclesiæ confirmentur, valent, vt (ex *text. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. 10. de constitut. & in cap. Benè quidem 96. distin.* cum similibus) dixit, defenditquè in simili eleganter Alexand. *cons. 105 numero 9. & seqq. lib. 4.* incip. *Viso ac diligenter considerato*, latè Petr. Rebuff. *ad constit. Gal. 3. part. tract. vt laici non conueniantur coram iudicib. Ecclesiast. numero 2. & sequentib.*

Nec si potestas adesset, quoad hunc casum, per *dict. leg. Regiam* constitutio læderetur Canonica. Tùm ex iam perpensis *dictæ legis* verbis: Tùm quia per generalem prohibitionem speciale non corrigitur ius, † *glos. 1.* (communiter 42
approbata) *in l. 3. C. de Silentiariis, & Decurionib. lib. 12.* & tradunt plurimi, quos refert, & sequitur Ioann. Gutier. *practic. quæst. libro 3. quæst. 29. n. 19.* qui prædictam sententiam in terminis *d. l. Regiæ* tenet, & defendit, ex *n. 2. cum seqq. per tot. & lib. 1. practic. quæst. 44. per tot.* & latiùs Nos infrà, præcipuè *numero 57. & 58.*

Et licèt Illephons. *de* Azeued. *in d. l. 10. num. 44. & seqq.* contrarium tenere sit ausus, trepido tamen, ancipiti, & titubanti animo iudicium suum protulit: in casu præcipuè, quo pauper pro aliqua re sibi in testamento relicta ageret. Dixerat enim *ipse ibi n. 43.* Relicta ad pias causas, etiam dicta lege stante, coram Iudice Ecclesiastico aduersus laici hæredes peti posse; quia relicta ad pias causas spiritualia respiciunt, † ex 43
sententia Alexand. quem suprà retulimus *n. 10. & Couarr. in d. cap. Relatum el. 1. d. n. 22.* Postmodum tamen *n. 49.* tenere intendit, si à laico legatum sit rei profanæ relictum, Iudicis secularis negligentia non data, absque *d. legis* pœna laicum cui legatum factum est, testatoris hæredem coram Iudice Ecclesiastico conuenire non posse. Ea motus ratione; quia res profana relicta est, & quia super tali legato potest secularis Iudex, tamquam super re mixti fori adiri; ac ideo dum coram seculari Iudice peti potest, non esse Ecclesiasticum adeundum. Cuius prima ex eo destituitur ratio: Quia licèt legatum sit rei profanæ, si tamen pauperi fiat, spiritualia respicit, remissionemquè peccatorum, vt inquit Alexand. *in d. consil. 105. n. 10 lib. 4.* Ideoque meritò Ecclesiasticus Iudex, secularis etiam negligentia cessante, adiri poterit, eritque competens, cum super huiusmodi causis ad eum etiam pertineat cognitio, vt & iam ostendimus, *& ipsemet* insinuat Azeued.

Secunda ex eo, quia fauor piæ causæ is est, vt actor cui competit, fori vtatur electione, quem nec lex abstulit, nec voluit auferre (ne non potuisse dicamus.) Nec congruum sui dicti fundamentum video, nec *Capellæ Tholosanæ quæst. 215.* vt benè aduertit pro hac parte Gutier. *dict. quæst. 29. numero 13. vers. His igitur.*

Item, quia ipse idem Azeued. suam quoque limitat sententiam *ibidem*, quando alicui pio loco, † Ecclesiæ Capellæ, vel Hospitali authori- 44
tate Episcopi constructo, vel pro Missis, aut anniuersario dicendis, Cruce, vel Calice reparandis, legatum fieret, vt absque *d. legis* pœna coram Iudice Ecclesiastico hæc peti possint, ex sententia *Guidonis Papæ quæst. 576. n. 2.* (quem *n. 4.* debuit allegare) & in hoc sequitur eum Gutier. *d. quæst. 29. n. 15.* ob maiorem, quam dicit in hac specie rationem inesse; nempè, pro pia causa, pro religione, & pro re ad Ecclesiam pertinenti. Sed neque in his (quantum coniicere possum) est maior, quàm in relictis pauperibus ratio: imò in eis potentior videtur. Cum pauperes fabricæ viuæ, † quæ Ecclesiæ repara- 45
tioni præferri debent, reputentur, vt inquit Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Ecclesiastic. quæst. 248. n. 4.* pro quorum subuentione

Ecclesiæ

Ecclesiæ res possunt, debentque (si necessitas
46 postulet (alienari,† vt *quæst. 22. n. 41. & seqq.* diximus. Vndè non magis in illis, quàm in his pietatis, ac religionis, ratio videtur vrgere, par-
47 que saltem pietas, ac religio est, pauperibus, † vt Ecclesiæ relinquere. Probaturque ex eo *Matth. 19. & Marc. 10.* vbi Christus Dominus inuenì illi vt venderet omnia, quæ habebat, pauperibusque erogaret, nec tam in templi ornatum conuerti, quam in pauperum vsus, consulnit. Vltima denique ratio fortior non videtur. Neque enim ex eo quòd res, vel pecunia relinquatur, aut debeatur Ecclesiæ, desinit
48 esse profana. Dum diuitiæ, † bona corporalia, fundi, domus, & aliæ res, quæ à Deo ad tempus hominibus dantur (id est, dum in hoc seculo viuunt) profana dicãtur, vt post *Rebuf.* ibi relatum, multisque iuribus firmans) tradit idem ipse Azeued. *d. l. 10. n. 43.* Quæ non ideo, quòd Ecclesiæ relinquantur, profanarum naturam amittunt, imò eam retinere decidit in terminis Ægid. Bellamer. *decis. 536. tit. de restit. spoliat.* Nec per consequens eius rei cognitio (nisi alia ratione ad Ecclesiasticum pertineat) ad illum (vt diximus) perducetur.

Vndè, si pro legato pio loco relicto, vel aliis suprà dictis casibus potest Iudex Ecclesiasticus aduersus laicum adiri: idem quoque & pro legato pauperi facto, in quo eædem militant rationes venit asserendum. Prædictamque sententiam (absque *d. l. Regia* pœna pro legato sibi relicto posse pauperem laici hæredem coram Ecclesiastico, etiam secularis non data negli-
49 gentia, conuenire) † multis mediis, rationibus, & argumentis firmat Ioan. Gutier. *d. lib. 1. practic. quæst. 44. per. tot. & d. lib. 3. quæst. 29. per tot.* vbi contrariis, Azeuedique obiectionibus plenè satisfacit. Qui tamen *d. quæst. 29. num. 30.* sententiam hanc in dote, vel alimentis pauperi
50 in testamento † relictis procedere intelligit, tuncque Iudicem Ecclesiasticum competentem contra laicum esse, non solùm si de his incidenter; sed si principaliter, & ad instantiam partis agatur, firmatque secùs in alimentis, vel dote à lege, vel per contractum debitis, pauperibusvè promissis; timore eius, quod Azeued. *in d. l. 10. num. 44. & 45.* dicit: Pro dote, vel alimentis principaliter petitis, non posse laicum
51 coram Iudice Ecclesiastico, † etiamsi pauperi promissa sint, attenta d. legis 10. dispositione, conueniri contendens; etsi de iure communi recepta sententia fuisset, dotis, vel alimen-
52 torum causam mixti fori esse: † adducitque pro se Ludouic. Molinam *de Hispanor. primog. d. lib. 2. cap. 15. num. 75. & 76.* qui receptam testatur sententiam, posse Iudicem Ecclesiasticum inter laicos super alimentis, & dote cognoscere, licèt sibi veram non videri asserat, nisi causa dotis, vel alimentorum ad causam spiritualem, de qua principaliter agitur, incidens sit, & quòd aliter apud Suprema non seruaretur Tribunalia; quod verissimum, ac puram veritatem, tenendam in iudicando, & consulendo, dicit Antoni. Gomez *in l. 53. Tauri, num. 53.* & post eum Ioan. Gutier. *in d. quæst. 44. numero 9.* ex eo, quia tunc merè secularis, ad Iudicemque secularem pertinens causa est.

Quæ tamen dubietas, cum an doti, vel alimentis simpliciter huiusmodi priuilegium fori Ecclesiastici eligendi concessum sit, quæritur (cum profana dicantur, nec huiusmodi fauor lege aliqua, vel Canone expresè eis concessus sit, solùmque Doctorum opinione nitatur) locum poterit habere: Quod verò pro dote, vel alimentis, aliisvè etiam non ita priuilegiatis pauperi debitis possit pauper aduersarium seculare ad Ecclesiasticum iudicium trahere; opinionibus solùm Doctorum non nititur; sed expressa iuris determinatione *d. cap. super quibusdam, 26. in fin. de verb. signif.* pietatis, commiserationisque ratione fulcitur; quæ in dote, vel alimentis non pauperi debitis nequaquam militat, vt plenè suprà ostendimus. Nec Ludouic. Molina in dote, alimentisvè pauperi debitis nominatim loquitur. Neque huic resolutioni contradicere videtur Anton. Gomez *d. n. 53. in fin.* † Sibi displicere dicens aliquorum 53
Doctorum distinctionem, firmantium, prædictam opinionem, *in causa dotis posse adiri Iudicem Ecclesiasticum*, quando vidua pro dote soluto matrimonio agit, procedere, quia miserabilis est persona, argument. *tex. in cap. Significantibus, de offic. deleg.* Secùs quando constante matrimonio propter inopiam viri mulier contenderet: in neutro casu posse principaliter pro dotis causa Iudicem Ecclesiasticum adiri indistinctè tenens. Quia non adhùc de muliere loquitur paupere, licèt de vidua loquatur, quæ verè, & propriè ob solam viduitatem miserabilis non dicitur, nec fori Ecclesiastici electione gaudet, quantumuis ad trahendum aduersarium in prima instantia ad Regis Curiam sola (vt diximus) viduitas potens sit. Quare in puncto iuris hanc veram omnino, ac tenendam sententiam puto.

Mouetur prætereà Gutierrez ad præfatam distinctionem faciendam inter alimenta, vel dotem promissam; aut debitam per contractum, aut legem, vel vltimam voluntatem: Tùm ratione pietatis: Tùm quia hoc legatum pium relinquitur in testamento, cuius est executor Episcopus, mixtique fori talem causam esse, idque legem Regiam non correxisse dixit.

Sed (vt verum fatear) distinctionem hanc solido niti fundamento † non sentio, nec effi- 54
cacem constitui inter vtrumque casum discriminis rationem posse existimo. Quia *tex. in d. cap. Super quibusdam*, priuilegium eligendi forum Ecclesiasticum pauperibus, ac miserabilibus non solùm in alimentorum, vel dotis causa; sed etiam in aliis indistinctè concedit: cum priuilegium hoc non tam respectu causæ de qua agitur; quàm personæ concedatur, pietatis, miserationisque ratione, quæ in vtroque pariter militat casu.

Nec secundum Ioannis Gutierrez fundamentum, quod scilicèt Episcopus est executor testamenti, firmitatem illius distinctioni addere videtur. Quòd enim Episcopus executor testamentorum sit, non tam prouenit ex aliquo Episcopali priuilegio, quàm ipsiusmet causæ, ratione pietatis quam in se continet, quæ ad tribuendam Episcopo, Iudicivè Ecclesiastico inter laicos iurisdictionem (vt ex iam dictis constat) potens est. Episcopus enim pro legatis saltem non piis in testamento relictis exequendis, non poterit se inter laicos ad petitionem partis ante hæredis, vel executoris testamenti moram vnius anni † à die insinuationis testamen- 55

ti intromittere ; iuxtà *text.in Auth. Hoc. amplius,C. de fideicommiſ.& in Auth.de hæredib.&* Falcid.§. *Si quis autem non implens , collat.1.& in l.6. tit.* 10. *part.6.* quæ annum à morte teſtatoris computat, poſt quod tempus poterit Epiſcopus , vel Iudex Eccleſiaſticus authoritatem , officiumquè ſuum in his interponere, teſtantiumquè voluntates ad effectum perducere ; *text.in cap.3.de teſtam.gloſ. in cap. Si hæredes,6.verb.Adimpleuerint,eod.tit.vbi* Didacus Couarr. *n.* 4. & communiter Doctores , Ioan. Gutier. *d.lib.1. practic. quæſt.44.num.4.* Ioan. Matienzo *in l.14.tit.4. lib.5. nonæ Reg.Collect. gloſ.1. num.45.* P.Ludouic.Molin. *de iuſtit.& iure,tractat.2. diſput.251. numer.2. &* 3. Petr. Cened.*d.quæſt.14.num.* 2. Borgnin. Caualcan. *deciſ.Fauiæ.3. num.21. & ſeq.p.1.* Ante huiuſmodi verò tempus , ſi pars velit ſibi legatum non pium ſolui , Iudicem laicum adire debebit, cum legatum ipſum profanum ſit, cuius eſt iudex competens laicus.

Ex quibus deducitur,Epiſcopo,vel Iudici Eccleſiaſtico iuriſdictionem inter laicos non ratione teſtamenti executionis, ſed ratione pietatis poſt dicti anni lapſum ob hæredis , vel executoris negligentiam, & contumaciam competere,quia pium eſt defunctorum voluntates adimpleri , ac per conſequens vbi eadem pietatis ratio extiterit,etiamſi de adimplendo teſtamento non agatur,ſed in aliis actibus in quibus piæ cauſæ fauor vertitur,vt in noſtro , quando pauper ſibi præſtanda alimenta , ſiue ex contractu, lege,vel teſtamento contendit, Iudex Eccleſiaſticus adiri à laico paupere poterit,piæ cauſæ fauore ſuadente.

Prætereà argumenta , & rationes per Ioan. Gutier.*d.qu.29.&* 44.adductæ ſic in vno,quàm in alio militant caſu , ex eiſque conſtat *d.legem Regiam* impedimento dicti capitis *Super quibuſdam* conſtitutioni, Doctorumquè traditioni ſuprà relatæ non eſſe;nec *dictæ legis* prohibitionem pauperes comprehendere.

Quod deinde firmo,quia licèt prædictæ legis prohibitio,ſeu diſpoſitio generalis foret,ac ideò
56 generaliter intelligenda , † iuxta vulgarem regulam *tex.in l.De pretio,*10. *D. de Publician. in rem action.text.in leg.*1.§.*Generaliter , D. de legatis præſtand.& in l.In fraudem,*16.§.*fin. D.de milit.teſtament.& in l.*1.§.*Quod autem,D.de aleæ luſu,& aleator.*& tradunt Iaſ. *in l.Non dubium, num.*38.*C.de legibus* , Ioan.Crot.*in l.Omnes populi,num.*166. *D.de iuſtit.& iure,* Aymon Crauetа *conſilio* 84. *num.* 13. Alderan. Maſcard. *in tractat.ſtatut.concluſione* 5.*nu.*2. Cardinal. Tuſchus *litera L.concluſione* 262. (licèt per errorem numerata non ſit) Franciſc. Becci. *conſilio* 16.*n.*4.*& conſil.*87. *n.*4. Petr.Surd. *conſil.*271. *numero* 28.*& de aliment. titulo* 6. *quæſtione* 19. *num.* 4.

Aduerſus tamen pauperes regulam hanc non
57 procedere, † neque eos ſtatutum, legemvè generalem comprehendere;firmat idem ipſe Maſcard.*d.loco,numero* 99.*limit.*23. addens,quòd ſi extaret (prout extat ſtatutum Sarzaniæ) de bonis communibus non poſſe donari , remitti, &c. nihilominùs ſi de dando , vel remittendo aliquid pauperi tractetur ; donationem , remiſſionemquè valere , prout quotidie obſeruari teſtatur in practica in dicta ciuitate Sarzaniæ eleemoſynas (maximè pro maritandis puellis , non obſtante tali ſtatuto) erogando, argument. *text. in l. Iudices* , 10. *& l. Tam de mentis* , 21. *C. de Epiſcop. Audien. l. Illicitas,* 6. *in fin. D. de offic. Præſid.* & alior. iurium, quæ ibi adducit. Quòdque diſpoſitio quantumque generalis ſit , pauperes non comprehendat ; tenet etiam Sebaſtian. *de* Medic (poſt Alexand. *&* Mandoſ. quos refert) *in tract. de caſib.fortuit.2. part.quæſt.* 4. *num.* 25. *& de regulis iuris,regula* 1.*num.*79. Hieronym Gigas *de penſionib.quæſt.*80.*num.*2. Petr.Royz Maur. *deciſ. Lituan.4. num.* 303. Semperquè in quacumque diſpoſitione generali,paupertatem videri exceptam , docent Antonin. Theſaur. *de erroribus. cap.*36. quem refert , & ſequitur Vincent. Carot. *de locat. 1. part. titulo de fructi. & liti.expenſ.quæſtione* 8. *numer.*12. *prope med. folio mihi* 24. firmatquè etiam hæc dicta à *Nobis quæſt.*47.*n.*7.*& ſeqq.*

Hinc , nec priuilegia pauperibus , aut miſe- 58
rabilibus perſonis conceſſa per clauſulam *Non obſtantibus* , niſi de his expreſſa fiat mentio, reuocari , tenent Cynus , Alexand. *&* Roman. quos refert , & ſequitur Petr.Rebuf. *tit.de ſententprouiſ.art.*3.*gloſ.vlt.n.*34.

Duo tamen vt principalis reſolutio procedat concurrant , neceſſe eſt. Alterum , vt pauper contra pauperem non experiatur : † ſi enim 59
duo pauperes litigent , neuter huiuſmodi priuilegio poterit gaudere , iuxta regulam *text. in leg. Verum* , 12. §. *Item quæritur , D. de minoribus , & in l. Sed & milites* , 10. *D.de excuſation. tutor.* tradit latiſſimè (in ſpecie *dict. leg. vnica , C. quando Imperator inter pupill. & vid.* poſt plurimos à ſe relatos) Didac. Couarruu. *practicar. quæſt. capite* 7. *numero* 4. *&* 5. Gregor. Lopez *in l.* 5. *titulo* 3. *part.* 3. *gloſ. mag. ante fin. verſiculo , Sed quid ſi vnus priuilegiatus* , Azeued. *in l.* 8. *titulo* 3. *numero* 7. *lib.* 4. *nouæ Reg. Collect. Caſtil. controuerſ. lib.* 3.*capite* 25. *numero* 28. Thom. Valaſc. *allegatione* 65.*numero* 38. Vincent. *de* Franchis *deciſione* 188. *per totam* , Alexand. Trentacinq. *variarum reſolution. libro* 2. *titulo de citationibus,reſolut.*2.*num.* 18. Antonin.Theſaur. *deciſione* 177.*numero* 9.Sigiſmund Scacci.*de appellationib. quæſtione* 7.*numero* 128. Caranit. *ritu* 228.*numero* 2.*in fin.& numero* 3. Ioan.Baptiſt. Marcheſan. *in tractat. de commiſſionibus , part.* 2.*de commiſ. auocat. cauſ.* §.2.*numero* 32. *verſ. Sed quid ſi vidua* , qui *numero* 79. (ex ſententia Petri Foller. *in pract. crimin. numero* 105. ibi adducti) limitat , vbi alter ex miſerabilibus perſonis proprio iure ; alter verò ex iure ceſſo † ageret : iure namque proprio agens 60
priuilegio ſuo aduerſus alium iure ceſſo priuilegiatum,vtitur.

Vndè paſſim aduertere licèt , miſerabilibus perſonis priuilegium eligendi Principis forum competere , etiamſi ceſſionario † nomi- 61
ne veniant. Menoch.*de arbitrar. lib.*2.*caſu* 66. *numer.*35. Vincent. *de* Franch. *deciſ.* 195. Caranit. *ritu* 228. *num.*5. Burg. *de* Laudi. *par.*3. *inſpect.*4.*n.*9. quos refert , & ſequitur Marcel. *Conuerſa.in annotat.ad ſingul.*Nicol.Intriglio.*ad lib.*2.*ſingul.*101

Alterum,& ſecundum requiſitum eſt,vt is qui fori priuilegio frui vult,paupertatem ſuam (tanquam ipſius fundamentum)probet,† ex latiſſi- 62
mè *q.*5.*n.*11.*&* 9.39.*n.*53.à Nobis deductis.

Ad

Ad idque summaria, per vnum testem, † & etiam parte non citata, videtur sufficere probatio, sicut in casu *dict. l. vnica*, vt casum Curiæ facere possit, diximus *quæst. 5. n. 16.*

Quæ autem paupertas in hoc casu sufficiens sit, vt pauper fori Ecclesiastici electione gaudere possit: iudicis erit in arbitrio, † vt in terminis *d. l. vnic. C. quando Imperat. inter pupil. & vid.* etiam hodie tenet Gregor. Lopez *in l. 20. tit. 23. par. 3. gloss. 2.* Didac. Couarr. *pract. d. c. 7. n. 3. in fin.* Castillo *controuers. lib. 3. d. cap. 25. n. 15.* Iacobus Menoch. *de arbitrar. lib. 2. casu 65. per tot.* maximè *num. 7.* Procedereque etiam in habente sustentationem, non tamen pro sui qualitate, & conditione decentem; pluribus relatis notat Emman. Barb. *in remission. ad leg. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 5. §. 3. num. 9. 10. 11. & 12.* Francisc. Vini. *decis. 521. num. 16. lib. 4.* Idque verum in specie, & casu nostro erit, cum & tunc fauor piæ causæ versetur, vt latè *quæst. 4. n. 40. 41. & seqq.* ostendimus.

64

Quoad primum tamen desideratum requisitum ad *d. l. vnic. C. quando Imper. inter pup. & vid.* materiam, vnum satis notatu dignum, quod post hæc scripta per *Sabaudiæ Senatum* iudicatum apud Anton. Fabr. *definit. lib. 3. tit. 13. defini. vnic.* reperij, non potui non adiicere. Viduam nempè pro dotis repetitione aduersus pupillos agentem † habere Senatum primum Iudicem posse, cum duplici fruatur priuilegio, personæ scilicet, & rei, in quo pupillum personæ tantùm fauore gaudentem excedit.

65

VTRVM PAVPER QVI satisdare non potest, nec fideiussorem inuenit, quando satisdatio requiritur, iuratoriam cautionem præstando satisfaciat?

SVMMARIVM.

1 *Iuratoria cautio non sufficit vbi lex satisdationem requirit, etiamsi ob impotentiam, vel paupertatem satisdatio præstari non possit,* & num. 2. & seqq. *Contra,* n. 13. & seqq.

2 *Præceptum legis debet in specifica forma adimpleri,* ib. d. n. 2. *intellige vt* n. 16. & 37.

3 *Cautio iuratoria non dicitur sufficiens, neque idonea cautio, vbi præcipuè de necessitate, & de substantia actus præstanda est,* & num. 4.

4 *Satisdatio in vsufructu est de substantia actus, requiriturque pro forma, nec iuratoria sufficit in eo cautio.*

Contrà n. 29. 33. & seqq. *vsque* ad num. 38 *intellige vt* n. 30.

6 *Naturalia non mutantur ob paupertatem, nec eius ratione potest à substantia rei, vel actionis recedi.*

7 *Intellectus ad* text. in d. Authent. Quæ supplicatio, C. de precib. Imperat. offerend. *Et an in eius casu iuratoria cautio locum habeat?* & n. 26. & 45.

8 *Intellectus ad text. in l. 4. tit. 21. lib. 4. nouæ Reg. Collect.* & ad *leg. 2. & 19. eod. tit. & lib.* & n. 9. 10. 28. 40. 44. & 45.

11 *Et ad* tex. in l. 2. tit. 3. lib. 2. fori leg. & n. 40.

12 *Et ad* l. 6. tit. 4. par. 3. verf. E despues que los Iuezes, & in l. 23. tit. 7. libro 3. nouæ Reg. Collect. & n. 40.

13 *Cautio iuratoria sufficit quoties ob paupertatem satisdatio cum fideiussoribus, vel pignoribus præstari non potest, etiam quando voluntariè quis fideiussionis nexui se adstrinxit, etiamque in actu iurato, & siue à lege, siue ab statuto satisdatio requiratur.*

Et tam in actionibus bonæ fidei, quàm stricti iuris, n. 19.

Et tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, num. 20.

14 *Fideiussorem inuenire, in quolibet difficile est.*

15 *In paupere impossibile penè reputatur.*

Difficultas magna impossibilitati comparatur, ibid.

16 *Lex satisdactionem requirens, modò fideiussor haberi possit, intelligi debet.*

17 *Impotentia fideiussorem inueniendi, per iuramentum probatur. Et qualiter præstandum sit?*

18 *Pauper qui ad cautionem iuratoriam admitti desiderat, duplex præstare debet iuramentum; alterum de impotentia inueniendi fideiussorem: alterum de obseruando omnia ad quæ tenetur.*

21 *Maritus de non offendendo vxorem, quando ab eo timet vxor propter illius sæuitiam, vel aliam causam offendi, cauere tenetur.*

Et similiter inimicus inimico, qui timet ab eo offendi, ibid.

22 *Maritus, vel inimicus pauper, cautionem iuratoriam præstando de non offendendo, si bonæ, & honestæ famæ sit, satisfacit: secùs si deprauatæ,* & n. 23.

24 *Quando cautio iuratoria de non offendendo, sufficiens sit, iudicis relinquitur arbitrio.*

25 *Intellectus ad* text. in l. 1. tit. 20. lib. 4. nouæ Reg. Collect.

Supplicans à sententia reuisionis, an cum cautione iuratoria, si ob paupertatem fideiussores quingentarum duplarum non inueniat, admittatur? ibid. & n. seqq. *vsque ad* n. 40.

27 *Cautio iuratoria an vbi de arctando aliquem ad dandum agitur, sufficiat?* & n. seqq. *vsque ad* n. 33.

31 *Credi nõ debet ei, cuius sunt reprobati mores.*

32 *Intellectus ad* text. in l. Continuus, 137. § Illud, D. de verb. oblig.

34 *Omissio eius quod est de substantia, vel forma, actum annullat.*

35 *Vsusfructuarius poterit vsumfructum habere, fructusque suos facere non data satisdatione si petita non sit.*

36 *Cautio iuratoria, quando fideiuberi non potest, in locum fideiussoriæ cautionis succedit, eiusque naturam sapit.*

37 *Propter omissionem formæ, si impleri non valet, non vitiatur actus sufficitque eo modo quo potest impleri.*

38 *Regium Senatorem recusans certam debet deponere pecuniæ quantitatem, amittendã, si recusationis causam non probauerit.*

39 *Pauper hoc in casu summam aliquam deponere non tenetur, sufficitque si pro ea se obliget soluturum cum possit, si in recusationis articulo victus fuerit.*

40 *Intellectus ad* text. in l. Si constante, 25. §. Quoties, D. solut. matrimon. in l. Postquam, 5. §. Imperator, in fin. vers. Possessio autem, D. vt legat. seu fideicommiss. nom. cauet. *& ad* text. in l. Filiusfam. 117. §. Diui, el 1. vers. Iidem Principes, D. de legat. 1. & n. 42. 43. & 44.

41 *Intellectus ad* text. in l. 2. C. de tut. & curator. qui sat. non ded.

Cautio iuratoria an admittatur vbi quis alieno nomine agit, aut vult ad aliquod officium admitti? ibid.

42 *Et an vbi aliter vtrique parti potest esse consultum?* & n. 44. & 45.

45 *Executio sententiæ arbitri, à qua fuit appellatum, vel in alio casu, qui executionem meretur, ex eo quod eam petens satisdare cum fideiussoribus non possit, retardanda non est: sed si super re immobili petatur; cautione iuratoria præstita; si super mobili, vel pecunia; facta depositione apud probum virum, qui de fructibus respondeat executionem petenti, fiet.*

QVÆST. LIII.

VBi lex ad aliquem actum satisdationem requirit, iuratoriam cautionem, non sufficere; † sed necessariò satisdationem fore, præstandam, ab eâque paupertatem, vel impotentiam non excusare; probant *text. in l. Si constante, 25. §. Quoties, D. solut. matrim.* vbi maritum in termino pro dote restituenda satisdare adstrictum, nec satisdare valentem, ad restitutionem statim deducto interusurio medij temporis condemnandum, cauetur, notatque in specie (post Vincent. *de* Franch. quem allegat, licèt illum in loco ab eo relato non inuenerim) Pyrrh. Maur. *de fideiussor. part. 1. sect. 3. in præludiis, cap. 20. aliàs 29. num. 3. folio mihi 137.* 1

Probat etiam prædictam sententiam *text. in l. 2. C. de tutor. & curator. qui sat. non ded.* vbi sic statuunt Imperatores Valer. & Gal. *Eum tutorem, qui superest, si secundum Præsidis Prouinciæ præceptum, & iuris formam satis non dat, remoueri à tutela, si inopia hoc faciat, sine infamia: si fraude, etiam cum nota æditus Prouinciæ Rector iubebit.* Ex quo, tutorem omninò satisdare debere, nec satisfacere iuratoriam cautionem præstando, licèt ob paupertatem satisdare non possit, sed à tutela tunc absquè nota remouendum constat, traduntque in specie (post alios quos adducunt) Roland à Valle *cons. 43. numero 20. lib. 2.* & Petr. Barbos. *in l. Diuortio, 8. §. Interdum, num. 27. vers. Est tamen, D. solut. matrimon.*

Probant præterea assertionem præfatam *text. in l. Filiusfam. 117. §. Diui, el 1. vers. Iidem Principes, D. de legat. 1. & in l. Postquam, 5. §. Imperator, in fin. vers. Possessio autem, D. vt legat seu fideicom. nom. cauentur.*

Vbi enim lex, vel statutum fideiussorem desiderat, iuratoriam non sufficere cautionem, † obseruat (post Socin. Petr. Rebuf. & Staphilæum, quos refert) Petr. Barbos. *vbi suprà*: nec paupertatem tunc excusare, quia præceptum legis debet in specifica forma impleri. 2

Idemquè si sufficientem cautionem ex requirat. Non enim sufficiens cautio dicitur iuratoria, † *glos. in cap. Qua fronte, 25. verb. Cautione, de appellat. glos. in cap. Ex parte, el 1. 23. in ordine, verb. Sufficiens, de verb. sign. glos. in capit. Ex transmissa, 8. verb. Sufficienti cautione, de restit. spol.* Curt. Iun. *de sequestro q. 14. n. 56. &* plures alij relati per Petr. Pechi. *in tractat. de iure sistend. c. 45. n. 8.* Prosper. Farina. *in praxi crimin. 4. part. quæst. 143. n. 213.* 3

Et idem si *idonea* exigatur cautio *glos. verb. Cautionem idoneam, in capit. fin. de pignor. glos. in cap. fin. §. Illis etiam, verb. Idoneam, de sent. excom. lib. 6. & in cap.* Odoardus, *3. verb. Idonea, de solut. & in cap. 2. verb. Idoneè, de vsuris, in 6. & in c. Fœlicis, 5. §. Cum autem, verb. Idoneè, de pœn. eod. lib.* latè de his omnibus Petr. Rebuf. *1. to. ad const. Gallic. tit. de sent. execut. art. 1. glos. 16. n. 12. 13. 14. 15. 16. & 17.*

Idquè præcipuè vbi satisdatio de necessitate, & de substantia actus præstanda est; tunc namque cautio iuratoria non admittitur, † iuxta *glos. 1. in l. 4. C. de vsufruct. & habitat.* & ibid. Doctores, Ludouic. Roman. *consil. 439. num. 10. vers. Contrarium verius,* Ias. *in l. 1. num. 23. vers. Decimò limita, D. qui satisd. cogant.* Berttachin. *in suo repertor. verbo, Cautio iuratoria,* Aymon. Craueta *consil. 31. num. 4. lib. 1.* Azeued. *in l. 11. titulo 11. numer. 2. lib. 5. nouæ Reg. Collect.* Gaspar. Anton. Thesaur. *lib. 1. quæst. Forens. quæst. 87. num. 6.* Nicola. Bellon. *consil. 54. num. 6.* Roland. *à* Valle *d. consil. 43. num. 8. & sequentibus, lib. 2.* Ioseph. Ludouic. *decis. Perusin. 63. n. 18. par. 2.* 4

Qui omnes in cautione ab vsufructuario præstanda de vtendo arbitrio boni viri exemplificant; quam de substantia esse, † requiriquè pro forma, nec cautionem sufficere iuratoriam dicunt, ex *text. in l. 1. & tot. tit. D. vsufruct. quemadmod. cauet. & in l. 1. & 4. & ibid. glos. & Doct. C. de vsufruct. glos. in d. cap. fin. verb. Cautionem idoneam, & glos. fin.* extra *de pignor.* Alex. *consil. 58. num. 6. & 7. lib. 3.* Ias. *cons. 40. num. 2. lib. 1.* Carol. Ruyn. *consil. 51. numero 8. lib. 2.* Guid. Pap. *quæst. 250.* Petr. Paul. Paris. *consil. 59. num. 8. lib. 2.* Roland. *à* Valle *cons. 92. numero 11. libro 1.* Ari. Pinel. *in l. 1. p. 2. num. 75. C. de bon. mat.* Borgnin. Caualc. *de vsufruct. mulier. relicto n. 146. & 150. & seq.* latè Petr. Surd. *decis. 141. n. 1. & seq.* Ioan. Gut. *in l. Nemo potest, n. 299.* Hier. Ceual. *comm. contra commun. qu. 408. n. 5.* alios referens Castil. *de vsufruct. cap. 18. n. 11.* Octauian. Osas. *decis. Pedemont. 152. num. 1.* Anton. Gabr. *commun. conclus. lib. 5. tit. de vsufruct. conclusione 1. n. 1. & sequenti,* Cornel. Benincac. *de paupertat. speciali 7. in vltim. voluntat. num. 13.* Paul. Æmil. Gall. *de except. except. 15. aliàs 2. titul. 4. part. 2. num. 93. & sequentib.* Cardinal. Dominic. Tusch. *practicar. conclus. lit. C, conclus. 166. n. 1. & conclus. 174. num. 1. & conclus. 175. n. 8.* 5

Cum enim in isto casu satisdatio sit de substantia, & natura vsusfructus; non poterit eam paupertas, vel impotentia mutare, quia ob paupertatem naturalia non mutantur, † nec eius ratione potest à substantia rei, vel actionis recedi. Ita in specie inquit Bald. *in d. l. 4. n. 5. C. de vsufruct.* Petr. Sur. *d. decis. 141. num. 4.* de quo latiùs *ibid. numer. 16.* Paul. Æmil. Gall. *de exceptionib. quæ oriri possunt in successionib. tam ab intestat. quam ex testam. d. except. 15. siue 2. tit. 4. p. 2. num. 97. & 98.* 6

Ex

Ex quibus deducitur, inferturque ad caſum
7 *Authent.Qua ſupplicatio.*† *C. de precib.Imper. offerend.* cuius ſunt verba : *Qua ſupplicatio gloriosiſſimis Præfectis , vel eorum Conſiliariis , vel cauſas introducentibus intra 10.dies poſt ſententiam offerenda eſt ; quo ſubſecuto, ſententia nõ aliter executioni mandabitur, niſi victrix pars dignam fideiuſſionem præbuerit, tantùm reſtituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione , ſi legitima retractatione ſententia ſoluatur* , vt in ea locum iuratoria cautio non habeat , ſi victos , qui executionem ſententiæ huiuſmodi deſiderat , prædictam cautionem cum fideiuſſoribus præſtare nequeat ; cum dignam fideiuſſionem requirat textus : & ita in *Senatu Pedemont.anno 1591.die 29. Iulij*, fuiſſe reſolutum teſtatur Gaſpar.Anton. Theſaur. *d. quæſt.87. n.5.* Pyrrh.Maur. *de fideiuſſor.1.par. ſect.3.in prælud.cap.4.aliàs 13.per tot.* vbi latè præcipuè *n.3. folio mihi 93.*

Infero ſecundò ad ſimilem de iure Regio
8 textum in *l.4.tit.21. lib.4. nouæ Reg. Collect.* † quæ ſententiam arbitri appellatione non obſtante executioni mandari iubet, legitimis fideiuſſoribus ab eo datis, in cuius fauorem lata eſt, vt ſi ſententia in appellationis iudicio fuerit reuocata, quod virtute ſententiæ , ac eius executionis recipit, cum fructibus , prouentibuſque reſtituet : iuratoriam cautionem in eius ſpecie, non ſufficere: & ita tenet *ibid.* Azeued. *n.193.* ex *Auendañ. Rebuf. Cranet.* & aliorum ſententia.

Ad conſimilemque *text.in l.2.& 19.in fin.*
9 *d.tit.21.lib.4.* † quatenus legitimam fideiuſſionem præſtandam eſſe ab eo ſtatuit, in cuius fauorem ſententia addictioni (vulgò *de remate*) lata eſt, quòd ea reuocata, probataque ſolutione , capitale cum duplo reſtituet ; iuratoriam cauſationem eum , qui addictionis ſententiam obtinuit , non ſatisfacere præſtando.

Nec in altero *d.l.19.* caſu, quatenus eum contra quem executio fit, præſtare fideiuſſorem euictionis (hoc eſt, *de ſaneamiento*) debere; aliàs carceri mancipari decernit : quia ſi huiuſmodi
10 fideiuſſionem præſtare nequeat , † iuratoriam cautionem præſtando non liberari , notat *ibid. Azeued.n.77.*

Infero tertiò ad *text.in l.2. titulo 3. libro 2.*
11 *For.leg.*† qua conuentum immobilia non poſſidentem ſi non ſatisdat , capi incarcerarique poſſe , cauetur, à carcerationeque fienda iuratoriam cautionem præſtando non liberari, *ibidemque notat Roderic.Xuar.n.7.* de quotidiana praxi in hoc atteſtans, multiſque aliis *Fori legibus* id expreſſiùs etiam probantibus firmans.

Infero quartò ad *text.in l.6.tit.4.par.3.verſ. E deſpues que los Iuezes, & in l.23.tit.7. lib.3.*
12 *nouæ Reg.Collect.*† quæ ſtatuunt, Iudices in initio officiorum ſuorum, vel intra 30. ſaltem dies de ſtando in ſyndicatu ſatisdare cum fideiuſſoribus debere: non cautionem iuratoriam, ſed legitimos fideiuſſores præſtando, eis ſatisfacere , vt tenet *in d.l.Partita*, Gregor.Lopez *gloſſ.4. verb. Tomar fiadores.* Quod & in eo qui idoneus eſt , extta Prouinciam tamen bona poſſidet , procedit : & in terminis *dicta l.23.* notat Azeued.*n,11.* ex cuius diſpoſitione , ſi fideiuſſores non præſtent , nec conſequuntur ſalarium.

Ex quibus apertè deducitur , paupertatem à ſatiſdatione vbi eam lex requirit , nequaquam excuſare.

Adhùc tamen & his ſtantibus , contraria ſententia verior eſt, iuratoriam nempè cautionem quoties ob paupertatem † ſatiſdatio cum 13
fideiuſſoribus, vel pignoribus præſtari non poteſt , ſufficere, probantque *text.in Auth. Generaliter, C. de Epiſcop.& Cleric.* ibi : *Aut ſi fideiuſſorem dare non valet, ſuper iiſdem iuratoriam exponat cautionem.* & *l.Omnes 31.§. In hac autem inclita vrbe, C.eod.& in l.1. §. Super, verſ. Omnes verò , C. de aſſertione tollend. text. in Auth. Cui relictum* (ibi : *Alioqui & fideiuſſor exigitur, ſi præſtari poteſt*) *C. de indict. viduit. tollend. Auth. Vt nulli iudic. liceat habere loci ſeruat.§. Si verò crimen* (ibi. *Si verò iurauerit non poſſe ſe dare fideiuſſorem , iuratoriam cautionem faciat de obſeruatione iudicij* (*collat.9. §. Sed hodie, inſtit. de ſatiſd. text. in l.Cum non facile , 6. D. ſi cui plus quam, per leg.Falcid. text.& ib.gloſ. verb. Quam poteſt, in cap. Per veſtras, 7. de donat. inter vir.& vxor. text. in cap. fin.§. Illis etiam, de ſentent. ex communi. lib.6. gloſſ. verb. Idonea in d. cap. Oduardus de ſolut.& in cap.2. verb. Idoneè, de vſur. in 6. & in cap. Fœlicis, 5.§. Cum autem, verb. Idoneè, de pœnis, eod. lib. gloſſ.& Scrib. in l. 1. verb. Fideiuſſoribus, propè fin. verſ. Si autem qui fideiuſſorem dare debet, dare non poteſt, remittitur iuratoria cautioni, D. qui ſatisdat cog. gloſſ. in l. illicitas, 6.§. fin. verb. Neceſſitatem, D. de offic. Præſid.& in Auth. de exhibend.& introducend. reis, §. Suſcepto verò libello, verb. Perſonali , ad med. verſiculo, Sed quid ſi huiuſmodi fideiuſſorem dare non poteſt, collatione 5.* Panormit. *in dict. capit, Ex parte, el . n.4. de verb. ſignificat.* Decius *in capit. Ex epiſtola, n 217. de probat.* ponit pro regula (ita quotidie practicari dicens) Iaſ. *in dict. l.1. num.23. D. qui ſatisdat. cog.* Hippolyt. de Marſil. *in l.1.§. Præterea , num.83. D. quæſtionib.& in repet. leg fin. num.122. & 123. D. de iuriſd. omn. iudic.* Alexand. *conſil.57. n.7. lib.3.* Guid.Pap. *quæſt.50. n.3.& quæſt.189.* Cornel. Benincac. *de paupert. ſpeciali 8. in iudic. n.34. & ſpeciali 7. in vlt. volunt. n.12.& ſeqq.* Marc. Anton. Natta *conſil.167. n.7. & ſequenti*, Stephan.Bertrand. *conſil.103. n.15. lib.2.* Roland. à Valle *d. conſil.43. n.21. lib.2.* Franciſc. Becci. *conſ.1. n.17. & ſequentib.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuileg. 18. n. 1.& 37.* Petr. Royz. Maure. *deciſ. Lituanic.4. n.289.* Aymon Crauet. *conſil.269. in fin.* Didac.Perez *in l.12. tit.11. lib. 4.* Ordinam. *verb. Confiadores*, Petr. Pechi. *in tract. de iure ſiſtend. quæſt.11. princip. n.9.* Andre.Tiraq. *de retract. linag. tit.1.§.1. gloſſ.18. n. 46.* Purpurat. *in l.1.§. Mutui dario, n.119. D. ſi cert. petat.* Octauian. Oſaſc. *deciſ.70. n.2.* Cardin. Domin. Tuſch. *practicar concluſ. 166. n.5.* & latiùs *concl.175. n.5.* vbi, quòd ita tota die practicatur, & *n.16. cum ſeqq. vſque ad n.17.* Petr. Surd. *d. deciſ.151. n.7.& ſeqq. & conſ.68. n.7.* Anton. Sol. *ad conſtit.* Sabaud. *tit. de appellat. gloſſ.16. n.3.& tit. de concl. in cauſ. gloſſ.1. n.12.* Hieronym. Ceual. *commun. contra comm. d. quæſt. 66. n.7.* Vincent de Franch *deciſ.317. n.8.* Camil. Borel. *conſ.54. n.9.* Marta *voto , ſiue deciſ. 158. n.8.* Ioan. Gutier. *in l. Nemo poteſt, n.292. & ſeqq. D. de legat. 1.* Marius Giurba *deciſ.4 n. 14.* Andre. Fachin *lib.12. controuerſ. iur. cap.63.* latè hanc ſententiam firmans , etiam quando voluntariè quis fideiuſſionis nexui ſe adſtrinxit,

xit, & in actu quoque iurato, contrarijs (suo morte) satisfaciens, Ant. Crau. *in add. ad Octau. Vestr. in pract. lib. 4. capit. 4. de dolo, & contumac. n. 27. in fin. verb. Paupert.* Sebast. *de Med. de casib. fortuit. 2. par. quæst. 4. numero 21.* Alexand. Raudens. *cons. 61. numero 17. lib. 1.* Vincent. Mancin. *de iuram. part. 4. effectu. 149. numero 14.* Carol. *de Graf. de exceptio. ad statut. exclud. omnes except. 232. numero 118. & 119.* Matthæ. Brun. *de cessione bonor. quæst. 7. numero 1.* Prosper Farinac. *praxi crimin. quæst. 35. numero 43. & quæst. 107. numero 38.* Pyrrh. Maur. *de fideiussor. 1. p. princip. in prælud sect. 3. cap. 25. aliàs 34. numero 1. & seqq.* vbi latè Anton. Faber. *in suo C. definit. lib. 2. tit. 30. defini. 4. num. 5.* & latiùs *lib. 3. tit. 2. defin. 2.* Ioan. Cephal. *consil. 669. n. 3. lib. 5.* Aules *in cap. 6. Prætor. verb. Pobres, n. 11.* Anton. Hering. *de fideiussor. cap. 18. n. 87.* Petr. Barbos. *in l. Diuortio 8. §. Interdum, n. 26. vers. Vltimò ad complementum, & numeris sequentib. D. solut. matr.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 1. tit. de verbor. signif. resolut. 3. n. 13.* Thom. Sanch. *de matrim. lib. 10. disput. 18. q. 2. n. 18.* & diximus *quæst. 44. numero 92. & 93.* Qui ferè omnes idem quando ex forma statuti satisdare quis tenetur, asserunt.

Huius rei ratio est, quia inuenire fideiussorem, difficile † in quolibet reputatur, vt insinuat *glos. in l. 3. §. Quamuis, in verb. Quibus, D. si cui plus quam per leg.* Falcid. *& ibid.* not. Bart. *numero 3. & in l. fin. numero 2. D. de Prator. stipul.* Alexand. Angel. & alij, quos refert, & sequitur Ioan. Gutier. *in repet. leg. Nemo potest, numero 193. D. de legat. 1.* Hieron. Ceual. *commun. contra commun. d. quæst. 66. numero 5.* Marius Giurba *decis. 4. numero 9.* 14

In paupere verò impossibile plenè. † Magna enim difficultas impossibilitati comparatur, vt pluribus iuribus adductis probant, tenentque Andr. Tyraquel. *de retractat. conjang. §. 1. glos. 10. numero 120.* Petr. Surd. *d. decis. 141. numero 9. & 10.* Marius Giurba *sup. & numero sequenti,* vbi plura de satisdandi onere, ac grauitate, Pyrrh. Mau. *de fideiussor. d. par. 1. in prælud. sect. 3. cap. 25. aliàs 34. numero 8. & 9. folio mihi 146.* Adducoque *text.* optimum *in l. Cum hæres 4. §. 1. D. de statut. liber.* ibi: *Aut si tam difficilem, imò penè impossibilem conditionem adiecerit; vt aliunde libertas ei obtingere non possit, veluti si hæredi mille dedisset, &c.* Ad impossibile autem nulla obligatio est, vt iurib. vulgat. Ideoque eo modo quo pauperi possibile fuerit, cautionem præstando (iuratoriam nempè) satisfaciet. Ita dicunt in terminis Petr. Pechi. *de iure sistend. quæst. 11. princip. n. 3.* Gutier. Ceual. Giurb. & alij suprà. 15

Lex enim satisdationem requirens *modò fideiussor haberi possit,* † intelligi debet, Ioan. Cephal. *cons. 89. numero 10. lib. 1.* Alderan. Mascard. *de generali statut. interpret. conclusione 2. numero 53.* Carpan. *ad statut. Mediolan. 44. numero 51. par. 1.* Marcab. *cons. 105. numero 134.* Remi. *consilio 236. numero 21.* Andr. Fachin. *dicto libro 12. capite 63. versiculo Deinde, quia hac promissio,* Petr. Barbos. *in d. l. Diuortio, §. Interdum, numero 26. in fin. D. soluto matrimon.* Marius Giurba plures alios referens *dicta decisione 4. numero 13.* 16

Ad huiusmodi autem satisdandi, fideiussoriæque cautionis præstandæ probandam impotentiam, partis iuramentum, † quo se credere asseueret, de facili fideiussorem inuenire non posse, sufficit; *text. est in dict. Authent. Generaliter, C. de Episcop. & Cleric.* ibi: *Tactis sacrosanctis Euangeliis affirmabit, se fideiussorem dare non posse* Bald. *in l. 1. §. 1. numero 3. C. de assert. tollend. & consil. 176. numero 2. lib. 1.* Ias. *in Authent. Cui relictum, numero 9. C. de indict. viduit. toll. & in l. 1. numero 22. D. qui satisd. cog.* Alexand. *cons. 57. numero 7. lib. 3.* Hippolyt. *de* Marsil. *in l. 1. §. Præterea, n. 113. D. de quæst. & in l. fin. n. 124. D. de iurisd. omni iudic. & in rubric. de fideiuss. n. 161.* Francisc. Ripa *consil. 90. n. 18.* Augustin. Beroi. *consil. 60. n. 51. lib. 2.* Marc. Anton. Natta *consil. 616. n. 9. & 11.* Cornel. Benine. *de paupert. speciali 9. in iudic. n. 15.* Iul. Clar. *recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 46. n. 15.* Francisc. Becci *consil. 1. n. 18.* Seraphin. *de priuileg. iuramen. priuileg. 18. in fin.* Cattel. Cotr. *in memorab. verbo, Iuramentum,* probat (plures referens) Petr. Surd. *d. decis. 141. n. 11.* Ioan. Baptist. Costa *de remed. subsidiar. remed. 58. n. 11.* Marius Gurba *d. decis. 4. n. 34.* Frecci. *de præsent. instrum. part. 9. quæst. 6. n. 2.* Aymon. Crauet. *cons. 299. in fin. lib. 2.* Garol. *de Graf. in d. tract. de except. 32. n. 120. & seqq.* Osasc. *d. decis. 70. n. 6.* Pyrr. Maur. *de fideiussor. d. 1. par. in prælud. 3. partic. & sect. cap. 25. aliàs 34. numer. 4.* P. Thom. Sanch. *de matrim. d. lib. 10. disp. 18. quæst. 2. numero 38.* 17

Post quod de impotentia satisdandi iuramentum præstitum, declarationemque à Iudice factam, *locum iuratoriæ cautioni esse:* præstandum quoque aliud à paupere, † de obseruando omnia ad quæ tenetur, erit; aliàs priuilegium huiusmodi iuratoriæ cautionis amittere; tradit ex pluribus Petr. Surd. *d. decis. 141. n. 11.* Pyrrh. Maur. *de fideiussor, d. loco, n. 5. fol. mihi 146.* latè etiam And. Gail. *practicar. obseruat. libro 2. obseruat. 47. n. 8.* & alij ex suprà proximè adductis 18

Et hæc tam in actionibus bonæ fidei, quàm stricti iuris † procedunt, vt aduertunt Ioseph. Ludouic. *decis. Perusin. 63. n. 13. lib. 2.* Pyrrh. Maur. *vbi sup. d. cap. 25. aliàs 34. numero 15. fol. mihi 147.* 19

Tamque in ciuilibus, quàm in criminalibus. † Ita per iam relata iura *numero 13.* tenent Octauian. Osas. *d. decis. 70. n. 2.* estque communis, secundum Hippol. *de* Marsil. *d. rubric. de fideiussor. n. 166. & seq.* Iul. Clar. *recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 46. n. 14.* vbi incarceratum pauperem, qui verè fideiussorem non habet præstita cautione iuratoria (si multum præsertim in processu non grauetur) debere relaxari, asserit, quam optimam consuetudinem, & practicam dicit, ne rei, qui aliàs essent relaxandi si fideiussorem haberent; propter eorum paupertatem in carceribus marcescant; traditque ex pluribus Prosper Farinac. *in praxi crim. 1. par. quæst. 33. numero 44. 45. & 47.* vbi præfatam consuetudinem, & praxim laudat, sæpeque in Vrbe à iustis Iudicibus, passimque à carcerum Visitatoribus obseruatum, & iudicatum vidisse testatur, obseruantque alij infrà proximè referendi. 20

Vndè ad decisionem infertur quotidianæ illius quæstionis: An maritus, qui cauere de non offendendo vxorem tenetur, quando ab illo propter eius sæuitiam, † vel ex alia causa offendi timet (iuxta *glos.* per *text. ibi in cap. Ex transmissa, in figuratione casus in fin. vers. Item cum timet, de restit. spoliat. & ibid.* Abb. *n. 4.* vbi, quod etiam potest ex officio hoc facere Iudex, 21

Roland.

Roland. à Valle *cons.* 27. *numero* 17. *lib.* 3. Franc. Hercul. *de cautione de non offend. cap.* 20. *n.* 17. & *cap.* 50. *n.* 31. Ioan. Gutier. Canoni. *quæst. lib.* 1. *cap.* 24 *n.* 2. & *seqq.* Tiber. Decian. *tract. crimi. lib.* 9. *cap.* 11. *n.* 16. & alij, quos refert, & sequitur Prosper Farinac. *praxis crimin.* 4. *part. quæst.* 143. *n.* 209. Iul. Clar. *recept. sentent. lib.* 5. §. *fin. quæst.* 47. *n.* 2. & 3. vbi receptissimam omnium traditionem dicit, Petr. Plac. *in epitom. delict. capit.* 7. *n.* 1. latissimè comprobat Antonius Gomez *variarum resolut. tomo* 3. *capite* 6. *num.* 16. qui cum Iul. Clar. & Plaça. quando inimicus sibi ab inimico fideiussoriam præstari de non offendendo cautionem petit, loquitur.) Si pauper sit, iuratoriam præstando de non offendendo cautionem satisfaciat? Et receptissima sententia est, si fideiussorem ob paupertatem inuenire non potest, idquè proprio firmauerit iuramento, cautionem iuratoriam præstando satis-
22 facere; † licèt *text. in d. cap. Ex transmissa*, 8. & *in cap. Literas*, 13. *in fin. de restitut. spoliat.* sufficientem ad id cautionem requirant, ex suprà dictis rationibus, & tenet *in d. capit. Ex transmissa*, Hostiens. *n.* 4. & 5. pluribus comprobat Marc. Anton. Natta *consil.* 616. *ex n.* 7. *cum sequentib.* Farinac. *d. quæst.* 143. *n.* 215. & 216. & in facti contingentia, ita respondit Ioan. Gutier. *in d. l. Nemo potest*, *n.* 297. *D. de legat.* 1. licèt postmodum opinionem (cum Manuel. Rodrig. ibi relato) mutauerit, Cardin. Tusch. *lit. C. d. conclus.* 175. *n.* 10. & *litera V. conclus.* 402. *n.* 10. 11. & 12. Et in inimico offenso, qui fideiussorem non inuenit, satisfacere vt relaxetur, iuratoriam cautionem de non offendendo præstando; tradit Anton. Gomez *suprà n.* 17. per *text. in d. Auth. Generaliter, C. de Episc. & Cleric.* & ita in specie dixisse, & consuluisse in personis pauperum, Iul. Clar. *d. quæst.* 47. *n.* 5. Franc. Hercul. *de cautione de non offendend. cap.* 5. *n.* 11. & *seqq.* Octauia. Vulpel. *in tract. de promiss. de non offendend. quæst.* 47. *n.* 1. & 2. Farinac. *quæst.* 107. *n.* 38.

Quod tunc maximè cum pauper bonæ con-
23 ditionis, ac famæ sit, † & de quo offensionis timor non vrgeret, procedit: non sit rixosus, malæ condictionis, ac famæ, & talis de quo obligatione, & iuramento non ostante, valdè timenda esset offensio. Ita Franc. Ripa *in rubric. D. de damno infect. n.* 11. *vers. Pratereà vbi persona est suspecta*, Gutier. *d. quæst.* 24. *numero* 3. Farinac. *d. quæst.* 107. *numero* 41. P. Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disput.* 18. *numero* 38. *in fin.*

Vndè totum hoc Iudicis arbitrio remitten-
24 dum erit. † Tanta enim potest esse mariti sæuitia, vel inimicitiarum adeo grauis causa, offensionisque timor, vt nequè vlla fideiussoria cautio sufficiens sit, iuxta *text. in l. Qui ita*, 66. §. 1. *D. ad Sen. Consult. Trebel.* ibi: *Quamuis ei caueatur, propter fragilitatem cautionis.* Bald. *consil.* 240. *lib.* 3. & *cons.* 276. *n.* 2. *lib.* 1. Abb. *in d. cap. Literas*, *n.* 7. *de restit. spoliat.* Tyraquel. *in l. Si vnquam, verb. Omnia, vel partem, n.* 31. *C. de reuoc. donat.* Petr. Paul. Paris. *consil.* 54. *n.* 36. *lib.* 4. Didac. Couar. *de sponsal. & matrim.* 2. *par. capit.* 7. §. 5. *n.* 2. *in fin.* Cardin. Domin. Tusch. *d. lit. C. conclus.* 175. *n.* 19. Hieronym. Ceual. *commun. contra commun. quæst.* 66. *numero fin.* & latè de hac materia *per tot. quæstionem*, Ioan. Gutier. *dict. quæst.* 24. *n.* 10. Sanchez *d. disputat.* 18. *n.* 41. 44. *versiculo Sed facilè lis hæc dirimitur*, Francisc. Hercul. *de cautione de non offendend. cap.* 4. *n.* 5. & 7. & *capite* 5. *n.* 3. Prosper Farinac. locis iam relatis, præcipuè *dict. quæstione* 107. *n.* 39. Pyrrh. Maur. *de fideiussor. dict.* 1. *part. princip. in prælud.* 3. *part.* & *sect. capite* 25. *aliàs* 34. *n.* 43. *folio mihi* 151. Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 138. *n.* 8. & *casu* 139. *n.* 2. & 3.

Ex quibus etiam deducitur, inferturquè intellectus ad *text. in l.* 1. *tit.* 20. *lib.* 4. *nouæ Reg. Collect.* † quæ à sententia reuisionis supplican- 25
tem, se obligare, fideiussoremquè præstare infrà viginti dies adstringit, vt si sententia reuisionis fuerit confirmata, summam mille quingentarum duplarum soluet, nec aliàs eius admittendam supplicationem statuit, ibi: *Pero es nuestra merced, que por la malicia de aquellos que suplican por alongar los pleytos, no aya lugar què la parte que suplicare de la bicha segunda sentencia dada por los dichos nuestros Oydores, con el Perlado que fuere Presidente, que se obligue, y desiadores dentro delos dichos veinte dias, ante los dichos Oydores, de pagar mil y quinientas doblas, si por aquel, o aquellos a quien Nos lo encomendaremos fuere hallado, que la dicha segunda sentencia de los dichos nuestros Oydores fue bien, y derechamente dada: y sino se obligaren, y los dichos fiadores no dieren en el dicho termino, que no puedan suplicar, ni les sea otorgada la dicha suplicacion.* Quia nihilhominus si supplicans pauper sit, nec fideiussorem inueniat, cum cautione iuratoria ad secundam hanc supplicationem erit admittendus. Quam sententiam approbat in terminis Azeued. *ibidem num.* 11. quatenus ad Petr. Rebuff. *in primo tomo constituit. Franciæ, articulo* 5. *glossa vnica, versiculo, Quæro quid si sit pauper*, se remittit, qui hanc in simili lege tenet, per *textum in dict. Authentic. Generaliter, C. de Episcop. & Cleri.* & per *decis.* Guid. Pap. 289. vbi iuratoriam cautionem in casu *Auth. Quæ supplicatio*, † *C. de prec. imperator: offerend.* si 26
petens sententia executionem, ob inopiam satisdare (iuxta *d. Auth.* dispositionem) nequeat sufficere, fuit decisum; idem tenet ipsemet Guid. Pap. *decis.* 50. *n.* 3. remittendo se ad *d. decis.* 189. latè Roland. *à Valle d. cons.* 43. *lib.* 2. *per tot.* præcipuè à *n.* 34. *cum seqq.* vbi contrariis respondet Vrsil. *in addit. ad* Afflict. *decis.* 231. *n.* 3. And. Clud. *de sequestro, cap.* 10. *n.* 18. Ant. Hering. *de fideiussor. cap.* 18. *n.* 101. alios referens Mar. Giurb. *in d. decis.* 4. *num.* 15. 16. & 17. Cardin. Tusch. *d. lit. C. conclus.* 175. *n.* 16. Alex. Trentac. *variar. resol. lib.* 2. *tit. de appellat. resolut.* 1. *n.* 9. Pyrrh. Maur. *de fideiussor* 1. *par. princip. in prælud.* 3. *partic.* & *section. d. cap.* 25. *aliàs* 34. *numero* 18. *ampliat.* 4. *fol. mihi* 147. Andr. Gail. *practic. obseruat. lib.* 1. *obseruat.* 155. *n.* 4. & expressiùs *libro* 2. *obseruation.* 47. *numero* 9.

Quo quidem casu potentiùr ad fideiussoriam requirendam nomino cautionem, quam in nostro *d. leg. Regiæ*, in est ratio: vbi supplicans non de arctando aliquem ad sibi dandum, nonvè de aliquam summam, quantitatem, vel quid aliud statim recipiendo agit, vt in *d. Auth. Quæ supplicatio*: quæ multum operatur ratio. Quando enim de arctando aliquem ad dandum agitur, non cautionem sufficere iuratoriam; † sed necessariò satisdan- 27
dum, dixerunt Bald. *in l.* 4. *numero* 8. *Codice de vsufruct.* vbi, quod aut quis vult aliquid consequi ab alio, & tunc inopiam à satisdatione non excusare; aut solummodò vult quis excu-

sari

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sari sine damno, seu diminutione iuris alterius; & tunc excusare inopiam, satisfacereque iuratoriam cautionem præstando pauperem, asseruit. Qui noster est casus, vbi solùm supplicans de excusando se à satisdatione ob impotentiam agit, neque ob id deterius ius reddit aduersarij. Suprà dictam etiam sententiam tenent Ias. *in l. 1. n. 23. limit. 9. D. qui satisd. cog. & in l. 1. n. 1. C. de Carbon. edict. & ibid.* Dec. *n. 2.* Ludouic. Molin. *de Hispan. primog. lib. 2. capit. 16. n. 44.* Roland. à Valle *d. cons. 43. n. 18. & 19. lib. 2.* Petr. Surd. *d. decis. 141. n. 5. & 6.* Alex. Raudens. *cons. 61. num. 12. lib. 1.* Ioan. Baptist. Cost. *de remed. subsidi. remed. 58. n. 15.* Marius Giurba *dict. decisione 4. n. 36.*

Ideóque pariter procedere posset *d. l. 2. 4. &* 28 *19. tit. 21. lib. 4. noua Reg. Collect.* † vt suprà eas ponderauimus, *n. 8. 9. & 10.* cum in earum casibus de arctando ad dandum agatur. Qua etiam ratione ad hanc in vsufructuario sententiam tenendam, vt cautionem iuratoriam peæstando non satisfaciat, *num. 5. & 6.* suprà relati mouentur, vbi aliæ quoque pro ea extant rationes. Adhùc tamen contrariam (sufficere 29 nempè & in hoc casu iuratoriam cautionem; † si vsufructuarius fideiussoriam præstare non possit) tenuit Bald. *in Auth. Cui relictum, num. 7. C. de in dict. viduit. toll.* receptissimamque esse, ex Dec. Hippolyt. Albat. Lancellot. Roderic. Xuar. & Roland. regulariterque veram, asserit, defenditque Ioan. del Castill. *de vsufruct. c. 18. n. 10.* Cornel. Benic. *de pāup. special. 7. num. 13. in vlt. vol.* Petr. Surd. *d. dec. 141. n. 12. & 13.* vbi hanc sententiam æquiorem, magisque veritatis amicam dicit, Hieron. Ceual. *comm. contra comman. lib. 1. q. 66. n. 7.* Sebast. de Medi. *in tract. de casib. fort. 2. p. quæst. 4. n. 47.* vbi hanc communem dicit, & ita decisum fuisse (adiuncta saltem hypotheca bonorum) per *Senatum Pedem.* testatur Osasc. *decis. 152. n. 4.* Cardin. Tusch. *d. lit. C. conclus. 175. n. 11. & 12. & lit. V. conclus. 305. n. 14.* Ioan. Gutier. *in d. l. Nemo potest, n. 294. D. de leg. 1. Carpan. ad statut. Mediolan. c. 315. n. 39.* Gypsi. *in addit. ad decis. Rotæ Bonon. 24. in fin. vers. Ottauò si ille*, Ant. Gom. *variar. tom. 2. cap. 15. n. 4.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib. 5. tit. de vsufruct. conclus. 1. n. 37.* And. Gail. *practic. obseruat. d. lib. 2. obseruat. 47. n. 8. & 9.* vbi hanc veriorem, ac benigniorem sententiam firmat, & *nu. fin. in fin. Cæsar Contard. in l. vic. C. si de moment. possess. q. 23. n. 15.*

Qui tamen ferè omnes in paupere probatæ, 30 honestæque vitæ; † non si improuatæ ignominiosæ, turpis, vel infamis sit, procedere, locumque habere eam intelligunt; quia illius tunc iuratoriæ cautioni non stabitur, sed satisfdare cum fideiussoribus omnino tenebitur, aut si non satisdet, apud ipsum proprietarium hæredem, aliumvè probum virum sequestrabitur res, vt de fructibus vsufructuario respondeatur. Ei namque cuius sunt reprobati mores, credi 31 non debet, † argumento *text. in l. Non omnes, §. A barbaris, D. ae remi'it.* Bald. *in dict. Authent. Cui relictum, n. 6. & 7. C. de indict. viduit. tolland. & in cap. Coram n. 9.* extra *de offic. deleg.* Bart. Alberic. & Paul. Castrens. *in d. l. 4. C. d. vsufruct.* Abb. But. & Imol. *in cap. fin. de pignorib.* Roland. à Valle *d. consil. 43. n. 24. lib. 2.* Petr. Surd. *dicta decisione 141. n. 12. 13. & 15.* Ioan. Gutier. *in dict. l. Nemo potest, numero 300.* Castillo *vbi supra, numero 18.* Andre. Gail. *d. obseruat. 47. numero 9. & sequentib.* vbi multis similibus hanc comprobat, Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 18. numero 3.* Paul. Æmill. Gall. *in tract. de except. qua oriri possunt tam ab intestato, quàm ex testamento, titulo 4. exceptione 15. seu 2. parte 2. n. 99.* Petrus Barbos. *in dict. l. Diuortio, §. Interdum, numero 28. prope med. vers. Item & secundò responderi potest, D. solut. matri.*

Nec contra hæc, suprà dicta ratio (quòd vbi de arctando aliquem ad dandum agitur, fideiussoria requiratur omninò cautio, nec iuratoria sufficiat) multum adstringit, cum contra eam tot, tantique teneant Doctores, vt in casu *d. Authent. Qua supplicatio*, suprà *n. 26.* diximus, & in vsufructuario vsque adeo retulimus.

Nec *tex.* adductus per Bald. *in l. Continuus,* 137. *§. Illud,* † *D. de verbor. obligatio.* eam diffe- 32 rentiam, sententiamque probat. Ibi namque non an paupertas excuset à satisdatione agitur, sed an ab obligatione, vel saltem executionem eius differat? Qua de re latè *Nos quæst. 45.*

Neque obstat, fideiussionem in isto casu esse de substantia actus. Primò, quia multi id negant, † quorum probat sententiam *gloss. in* 33 *l. 1. verb. Vtendi, vers. Vnde secundum eos quæritur, D. de vsufruct. & quemadmod. quis vtatur, fruat.* Ioann. Faber *in §. 1. num. 2. instit. de vsufruct.* Azo. *in summa, C. eod. num. 2.* latè comprobat, & defendit (contrariam improbans, eamque veram non reputans) Aria. Pinel. *in l. 1. par. 2. n. 78. col. 2. vers. Sed ego præd. doctrinam, C. de bonis matern.* Petr. Surd. *d. decis. 141. numero 16. Rota Bonon. decis. 24. numero 3.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. liter. V. conclus. 306. numero 12.* & alij infrà referendi.

Quæ ex eo etiam firmatur sententia, quia quando aliquid est de substantia, vel forma, eius omissio actum annullat, † iuxta *text. in ca-* 34 *pit. Dura, 4. de crimin. falsi. cap. Cum dilecta, 22. de rescript. vbi* Feli. *numero 6.* Bard. *in l. Si puellam, C. si mancip. ita fuerit alienat.* Ias. *in l. Si eum, §. Qui iniuriarum, numero 22. si quis cautionib.* Anton. Corset. *singul. 60. n. 2. verb. Consilium,* latè Roland. à Valle *cons. 70. numero 51. cum seqq. lib. 3. & cons. 60. numero 25. & 28. cum seqq. lib. 4.* Stephan. Gratian. *discept. Forens. lib. 3. cap. 545. num. 2. 3. & 4.* Petr. Surd. *cons. 282. num. 6. & seqq. & cons. 369. num. 36. & seq. & decis. 22. num. 6. & 7. & decis. 268. num. 8. 9. & 18.* ad saturitatem Farin. *frag. crimin. part. 2. lit. L, verb. Lex, num. 203. vsque ad 233.*

Omissio autem fiddeiussoriæ cautionis actū non annullat, possleque vsufructuarium vsum fructum habere, fructusque suos, fideiussione non petita † facere, post Bart. Bald. Alex. 35 Dec. & alios, tenent Cornel. Benin. *d. special. 7. in vlt. volunt. numero 16.* Petr. Paul. Paris. *cons. 61. in fin. lib. 3. & con. 95. num. 49. lib. 2.* Anton. Gab. *commun. opini. lib. 5 tit. de vsufruct. conclus. 1. n. 11. & seqq.* receptissimam dicit (ex Alex. ib. relato) sententiam Arius Pinel. *vbi supra d. num. 78. col. 3. post med. Rota Bonon. d. decis. 24. n. 3.* ex hoc fideiussionem in præsenti de substantia non esse, inferens, Card. Tusch. *vbi suprà* Ioseph. Ludouic. *dec. Lucens. 31. n. 9. & 11.* Surd.

de

UAB Biblioteca de Ciències Socials

de aliment. tit.7.quæſt.19. numero 17. Stephan. Grat.*in addit.ad deciſ.3.numero* 2. Videndusquè latè circa hæc Ioan. *à* Caſtillo *de vſufruct.cap.* 16. *per tot.* deciditquè *Senatus Sabaudiæ*, vt refert Ant. Faber. *in ſuo Cod. defini. lib.*3. *tit.*23. *defini.*3. *& definit.*9.

Secundò, quia dato quòd fideiuſſio de ſubſtantia foret, ſatiſdandi impotentia etiam tunc
36 iuratoriam ſufficere cautionem efficit, cum in locum fideiuſſionis ſuccedat, † naturamquè eius in cuius locum ſubrogatur, debeat ſapere, iuxta *text.in l.Si cum*,10.§.*Qui iniuriarum, D.ſi quis cautionib: l.Item veniunt*, 22. §.*Cum prædiximus, D.de pet.hared.*§.*Fuerat, inſtit.de actionib.* Ita in terminis Surd. *d.deciſ.*141.*num.fin.in fin.*

Item, quia quando forma impleri non poteſt,
37 eius omiſſio actum non vitiat, † ſufficitquè eo modo quo poteſt adimpleri; vt in terminis pluribus firmat (fusè quidem, & eleganter) Roland. *à* Valle *d.conſ.*43. *ex num.* 36. *cum ſeqq. d.lib.*2. Petr. Barb.*in d.l.Diuortio*, §.*Interdum, n.*29. *in fin.& num.*30. *D.ſolut. matrim.*

Ex quibus (vt ad propoſitam ſuprà quæſtionem *dict. leg. Regia* redeamus) deprehenditur manifeſtè, pauperem, qui cum fideiuſſoribus cauere non poteſt, ad ſecundam ſupplicationem, cum obligatione bonorum, ſoluendi in caſu ſuccumbentiæ mille quingentarum duplarum ſummam, admittendum. Quæ ſententia expreſſiùs eodem firmatur iure Regio vel Regium recuſante Senatorem poſſe deponere pecuniarum quantitatem credere amittendam, ſi recuſationis propoſitæ non probet cauſam, decernitur *text.* eſt *in l.*2. *tit.*10. *lib.*2. *nouæ Reg. Collect.* Si tamen recuſationem proponens pauper ſit, nul-
39 lam teneri ſummam deponere, † ſufficerequè ſi pro ea ſi obliget ſoluturum cum poſſit, ſi in prædicto recuſationis, ſuſpicioniſque articulo victus fuerit, eod. iure ſtatuitur *in l.*5. *tit.*10.*d. lib.*2.*nouæ Reg.Collect.* cuius ſunt verba: *Mandamos, que quando alguno que fuere pobre litigando puſiere recuſaçion, por la qual fuere obligado a depoſitar alguna pena conforme a las Leyes, y Prematicas deſtos Reynos: cumpla con obligarſe, que quando tuuiere bienes pagara la pena, ſi fuere determinado que la pague, y fuere condenado en ello.* & ita de iure quoquè Luſitano *lib.*3. *tit.*22. prouiſum, & vſu receptum teſtatur Melchior Pheb.*arreſto* 12. poſt eius deciſiones, vbi hæc adiicit: *Acerca da ordenaçaon, lib.*3. *titul.* 22. *eſt à recibido por eſta ley, è aſſi ſe vſa, que os pobres que vem com ſoſpeiaçaon à algum Iulgador, depoſitaõ cauçaõ; mais primeiro haon de juſtificar à probreça ante o Chancarel, & entaon ſelhes concede por deſpacho do dito Chancarel que naon depoſiten.* Et in iſto caſu potentior etiam quàm in *dict.l.*1. *titulo* 20.*lib.*4.*nouæ Reg. Collect.* eſt ratio, cum ibi cautionem fideiuſſoriam, obligationemquè bonorum requirat: hîc pecuniæ depoſitionem. Quæ cum ob paupertatem remittatur, iuratoriaquè cautio (iuxta eius diſpoſitionem præſtita) ſufficiat; multo magis in caſu *dict. leg.*1. quæ ſolùm fideiuſſoriam ſatiſdationem requirit, ſufficiet.

Concludendum igitur, in quolibet regulariter caſu cautionem ſufficere iuratoriam, ſi propter paupertatem fideiuſſoria præſtari non poſſit, licèt ſatiſdationem fideiuſſoriam lex requirat. Neque obſtat *text.in d.l. Si conſtante*, 25.
40 §. *Quoties*, † *D.ſolut. matrimon.* Quia ibi præter ſatiſdationis requiſitum, ad vlteriora proceſſit lex, impotentiæ caſum prouidendo, ordinemquè in eo tunc aſſignando: quo quidem, non iuratoriam cautionem; ſed ad remedium per legem declaratum recurrendum erit. Ita in terminis (reſpondendo ad *text.in dict.l.quam*, 5.§. *Imperator, in fine, D.vt liberis ſeu fideicommiſ.nomin.caueat.* quam etiam pro contraria ſuprà in principio adduximus) tenet Petr. Barboſ.*in d.l.Diuortio* §. *Interdum, numero* 30. *verſiculo, nec etiam obſtat*, *D.ſolut.matrimon.* per *textum* (quem id in ſpecie probare dicit) *in dict. l. Filiusfamilias*, 117.§. *Diui, el* 1.*verſiculo, Iidem Principes*, *D. in legatis* 1. ibiquè negaſſe Angel. & Imolam, Iaſonem, & Roderic. Xuar. ab ipſo relatos. Quo reſponſo ſatisfit etiam, *textui in d.l.*19.*tit.*21.*lib.*4.*nouæ Reg.Collect.& in l.*2.*tit.*3.*lib.*2. *Fori leg. & in l.*6. *titul.* 4. *par.* 3.*& in l.*23. *titul.*7.*lib.* 3. *nouæ Reg. Colleg.* de quibus ſuprà *num.*8.9.*&* 10. in quibus præter ſatiſdationem, ad vlteriora proceditur, impotentiæ caſus prouidetur, ordo præfigitur, declaraturquè remedium. Sicquè & ad *text.in d.l.*2. *C. de tuor.& curat. qui ſatis non ded.* † reſpon- 41
deri poteſt. Cui etiam aliter ſatisfacit *Roland. à Valle* ſpecialitatis rationem in illius text. ſpecie aſſignando: quia ſcilicèt quando ad aliquod officium vult quis admitti, nominevè alieno agere, neceſſariò ſatiſdare debet, nec iuratoria ſufficiet cautio, ex pluribuſquè reſoluit *dict. conſ.*43.*num.*47.*&* 48. quem ſequitur Petr. Barboſ. *vbi ſuprà in d.* §. *Interdum*, *num.* 28. *verſ. Non obſtat, & num.* 29. qui adhuc idem ipſe ibi (ex ſententia Baldi *in l. Legitimos, ad med. D. de legitim. tutor. &* Anto. Queſad. *in ſuis quæſtionib.iuris, capit.*11. *numero* 3.) admittendum forè tutorem cum iuratoria cautione, ſi fideiuſſorem dare non poſſit, honeſtaquè perſona, nec ſuſpecta ſit, aſſerit.

Reſponderi etiam ad *text. in dict. l. Si con-* 42
ſtante, §.*Quoties*, † aliter poſſet. Ideo nempè ibi ad cautionem iuratoriam non admitti maritum; quia nullum, vel minimum ex huiuſmodi negatione ei ſequitur detrimentum, cum & inter vſurio medij temporis fruatur, pariterque mulieri prouideatur, ita vt neque maritus de proprio commodo quidquam (vel minimum quidem) amittat: neque mulieris dos in diſcrimen veniat amiſſionis. Quare iuratoriam cautione locum non habere vbi aliter vtique parti poteſt eſſe conſultum † dicunt mul- 43
ti, vt per Paul. & Alexand. *ibidem in d.*§. *Quoties*, Bald. Angel. & Immol. *in d.*§. *Diui*, Roland. *à* Valle *d.conſil.*43. *numero* 48.*& duobus ſeqq. lib.*2. Cæſar. Contard. *in l.vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. fuer. appellat. quæſt.*23. *numero* 11. *& ſeqq.* Robert. Lancellot. *de attentat.cap.*19. *numero* 36. Annan. *ſingul.*46. Marcabrun. *conſil.*105. *numero* 133. Bardell. *conſil.*1. *numero* 18. Ioan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſid.remed.*58. *numero* 14. Anton. Hering. *de fideiuſſor.cap.*18.*numero* 111. Vincent. Caro. *de oblat.par.*2 *quæſtione* 10.*numero* 18. Alex. Raudenſ.*conſil.*61.*numero* 14. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.*18. *numero* 4. Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. d.lib.*2. *tit.de appellat. reſolut.*1.*numero* 9. Marius Giurb. *d.deciſ.*4.*numero* 44. Ioſeph. Ludouic. *deciſ.Peruſin.*63. *numero* 10.*& ſeqq.* Caſtillo *de vſufruct.cap.*18. *numero* 20. Petr. Surd. *d.deciſ.*141. *numero* 15.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Qua etiam ratione dicti §. *Diui, verſ. Iidem*
44 *Principes,* † *& d.l.2.C.de tutor.& curat.qui ſatis non ded. & d.l.2.l.4. & l.19.tit.21. lib.4. nouæ Reg.Collect.* procedere determinatio poſſet. Vbi ideò obligationi ſatisdandi, per iuratoriam cautionem non ſatis fit; quia abſque ea vtrique parti poteſt eſſe conſultum. Non enim ex eo, quòd executionem ſententiæ Arbitri, vel in alio caſu, qui executionem meretur, petens ſatisdare (iuxta dictarum legum conſtitutionem) non poſſit; ſuſpendenda, vel retardanda erit exe-
45 cutio, † aut ab ea, qui illam petit repellendus: fiet tamen de mandato Iudicis depoſitum ſummæ, vel quantitatis pro qua facta eſt executio. Quo vtraque pars ſecura manet, iuxta modum, quem *Pedemontanum Senatum* obſeruaſſe in ſimili caſu *d. Auth. Quæ ſupplicatio, C. de precib. Imperat. offerend.* teſtatur *Gaſpard Anton. Theſaur. quæſt. Forenſ. lib.1.d.quæſt.87.n.7.* vbi, ſi de re mobili fiat executio, depoſitum fieri ab eo, qui ſuccubuit in manibus tertij idonei dicit: & ſi ſit pecunia; vt medio tempore mercato apud quem deponitur, de fructibus ipſius pecuniæ ei, qui ſententiam obtinuit, reſpondeat: Si verò ſuper re ſtabili executio petatur, iuratoriam ſufficere cautionem, cum res immobilis perire non poſſit. Ex quibus ſat contrariis ſuprà adductis reſponſum videtur.

VTRVM PAVPERTAS IN quam quis ſua culpa incidit, excuſet, pauperique proſit?

SVMMARIVM

1 *Iura non fauent ei, qui ſe in neceſſitate poſuit, nec ei prodeſt paupertas, qui ſe in eam ſua culpa coniecit.*
Contrà n.7.& ſeqq.
Intellige vt n.16.& ſeqq.
2 *Læſus ſua culpa an reſtituatur?* & n.34.
Incarceratus ſua culpa, an reſtituendus ſit? ibidem, & n.29.in fin.
3 *Mater qua ob culpam ſuam in neceſſitatem incidit, an ſi ad ſecundas conuolet nuptias antequam reliqua ex adminiſtratione tutelæ filio ſoluat, excuſetur?* & n.35.
4 *Vſurarius ob paupertatem excuſetur à reſtitutione.*
5 *Et quid ſi culpa ſua ad paupertatem deuenit?* & n.36.
6 *Alienatio quæ ob paupertatem permittitur, an ei, qui culpa ſua in eam incidit, concedatur?* & n.17.& ſeqq.
8 *Priuilegium* legis vnicæ, C. quando Imperat. inter pupill. & vid. *etiam ei, qui culpa ſua in paupertatem, vel miſerum ſtatum deuenit, conceditur.*
9 *Meretricibus tanquam miſerabilibus* dictæ legis vnicæ *competit priuilegium.*
10 *Executer ad diſtribuendum bona in piam cauſam datus, vel pro redimendis captiuis; pro liberandis carceratis, etiam ad pœnam pecuniariam pro maleficiis condemnatis ea diſtribuere poteſt.*
Diſpoſitio pro redimentis captiuis, *etiam captiuos ex delicto comprehendit*, ibid.
11 *Qui ob grauem, iuſtumque metum aliquid promiſit, vel dedit, illud reuocare, repetereque poterit, licèt metus eius culpa, delicto, vel maleficio eueniat.*
12 *Impeditus excuſatur, licèt dederit impedimento cauſam,* & n.34.
13 *Paupertas præſcriptionem impedit, licèt culpoſa ſit, ex delictoque proueniat,* remiſſiuè.
14 *Debitoribus quorum debitum ex culpa, delictoque deſcendit, litera moratoria concedi poſſunt,* remiſſiuè.
15 *Diſtributiones quotidianæ ei, qui ſua culpa in morbum incidit, debentur.*
18 *Filius fideicommiſſo grauatus ſicut alienare non poteſt contrahendo: ita nec deliquendo, nec actum agere per quem alienationem deueniatur.*
19 *Delinquens an priuilegium ſibi indultum perdat?* & n.ſeqq.
20 *Intellectus ad* tex. in l. Bona fides, 31. D. depoſiti.
22 *Neceſſitas propriè an illa ſolùm dicatur, quæ principium habet neceſſarium?*
23 *Pater an teneatur prouidere filio, qui ſibi pro alimentis aſſignatam portionem profudit? aut poſſit filius aliam legitimam poſt primam quam perdidit, à patre, vel ex bonis fideicommiſſo ſappoſitis conſequi? Aliamvè dotem teneatur pater filiæ poſt primam ſua culpa conſumptam aſſignare?* remiſſiuè.
24 *Epiſcopus an exigere charitatiuum ſubſidium ob neceſſitatem inquam ſua culpa incidit poſſit?*
25 *Culpa ad caſũ non ordinata nocere non ſolet.*
26 *Culpa ſimplex, vel ad caſum ordinata, in quo differant, ex ſententia Menochij, quæ improbatur?* & n.ſeqq.
27 *Succurrendum eſt ei, qui in paupertatem ſua culpa (etiam ad caſum ordinata) deuenit, ſi neceſſitas exigat.*
28 *Inimicitia iuſtam præbet excuſationi tutelæ cauſam, etſi culpa eius, qui excuſationem prætendit, acciderit.*
29 *Eſt etiam iuſta cauſa recuſandi Iudicem, teſtes, & ſimiles, licèt recuſans cauſam inimicitiæ dederit, modò ad caſum recuſationis ordinata non ſit.*
30 *Reſpondetur ad contraria,* & n.ſeqq.
Obligatio expreſſa obligatione neceſſaria non ſic expreſſa potentior eſt, ibid.
31 *Intellectus ad* tex. in c. Ex parte, 10. de conſuet. & n.ſeqq.
32 Vxor tenetur præſtare marito alimenta, neceſſariaque ex fructibus dotis, ex paraphernalibus, vel aliis bonis, licèt ſua culpa ad paupertatẽ deueniſſet maritus.
33 *Vxor quæ adulterium commiſit, non ſolùm bonis mariti, ſed etiam dote priuatur.*
Beneficium legis an poſſit ab eo implorari, qui in eam committit? ibid.
Reſpondetur authoritati Philonis Iudæi, ibid.
34 *Reſtitutionis remedium extraordinarium eſt, & facilius denegatur.*
Et an ei, qui ſua culpa læſus, vel impeditus eſt, Interpretatio ad tex. in l. Papin. 21. D. de minor. & in l. Ab hoſtibus, 15. §. fin. & l. ſeq. D. ex quib. cauſ. maior. ibid.
Relegatur an & quãdo reſtitutio cõcedatur? ib.
37 *Canonem non ſoluens ob paupertatem*

in

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tem in quam sua culpa incidi, si ad casum non fuerit ordinata, in commissum non cadit, remissiuè.

38 *Qui dicit, quem sua culpa ad casum ordinata in paupertatem incidisse; probare debet.*

QVÆSTIO LIV.

LIcèt adeò fauorabilem paupertatem esse dixerimus, totque eius congesserimus, congerendaque restent priuilegia: tùm demum prodesse, fauorabilemque esse, si casu, alitervè absque culpa eius, qui paupertate premitur, accidat; non si culpa, factoque suo in eam incidat, videtur firmandum. Ei namque, qui se in
1 necessitate posuit, non fauent † iura, *text. in l. Fideiussor, 7. §. Si necessaria, D. qui satisd. cog. l. Papinianus, 21. D. de minor. l. Si dictum, 26. §. Si compromisero, D. de. euict. cap. ex parte, 10.* extra *de consuet.* eleganter Philo Iudæus *in lib. de Iudice*, relatus à Camill. Borrell. *de Reg. Cathol. præst. c. 21. n. 41. Nam miseratio debetur infœlicibus: Quisquis autem sponte malè facit, non infœlix, sed iniquus est: Caterùm iniquis pœna proponitur, sicut iustis honor, & præmium.* Firmatq; Horatij sententia *lib. 1. Epist. epistola ad Lollium.*

Quem suæ culpa premet, deceptus omitte tueri.

Et magis in terminis (non prodesse paupertatem ei, qui propria culpa in illam se coniecit) probant *text. in l. penult. in fin. D. de iure dot. in l. fin. §. fin. D. quæ in fraud. credit. in l. Etiam, 18. §. Licèt, D. solut. matrim. & in dict. cap. Ex parte*, vbi ita expressè tenet *glossa verb. Prodigalitatis, & in cap. Quæ in Ecclesiarum, 7. verb. Ad inopiam, de constitut. & in cap. Ad supplicationem, 9. verb. Ad sustentationem, de renunciat.* Andr. de Iserni. *lib. 1. constit. Neap. tit. 33. n. 9. & ibidem*, eum sequutus Matthæ. de Afflict. *n. 18.* Florian. de Sanct. Petro *in l. Arboribus, §. de illo, D. de vsufruct.* Ias. *in Auth. Res quæ, n, 20. & seq. & ibid.* Curti. Iuni. *n. 32. C. commun. delegat.* Paris. de Put. *in tract. Syndic. verb. Rex concessit, n. 3.* Videturque communis hæc sententia ex propè infinitis, quos, refert, & sequitur Andr. Tiraquel. *in l. Si vnquam, verb. bona, n. 5. C. de reuoc. donat.* Ioan. Matienç. *in l. 6. tit. 7. gloss. 3. n. 3. lib. 5. nouæ Reg. Collect.* Didac. Couarr. *variar. resolut. lib. 2. c. 16. n. 9.* Petr. Surd. *de alim. tit. 7. q. 25. n. 11. & seq.* Marc. Ant. de Amat. *decis. Marchiæ, 62. n. 4.*

2 Sic sua culpa læsus † non restituitur, *text. in l. Ab hostibus, 15. §. fin. & l. seq. D. ex quib. caus. maior. d. l. Papinianus, 21. D. de minor.* Petr. Barbos. *in d. l. Si Prætor, 76. § Marcellus, n. 41. D. de iudic.* Ideóque carceratum ex proprio delicto, restituendum non esse, dixit *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 7. art. 5. 1. part. n. 42.*

Ex *Paulo* item *Montano in tract. de tutel. c. 15. n. 104.* prædicta firmatur sententia, vbi matrem, quæ reddita ratione tutelæ, reliqua soluere non potest; licèt ad secundas conuolet nuptias; non incidere in pœnam, nisi ob culpam
3 suam † in paupertatem deuenerit (ex notatis per Bart. *in d. l. fin. §. fin. D. quæ in fraud. credit.*) asserit.

Sic licèt vsurarius propter paupertatem à
4 restitutione † excusetur; *text. in cap. Cum tu, 5. de vsur.* & diximus, *q. 27.* Non tamen quando
5 ex culpa † sua ad eam deuenit, firmat *Maurit. Apicella allegat. 6. n. 4*

Alienatio pariter, quæ ob necessitatem, vel paupertatem permissa est (vt latè *q. 22. ex n. 35.* diximus) ei, qui culpa † sua in eam incidit, non 6
permitti, tradit Iacob. Menoch. *de arbit. lib. 2. casu 182. n. 38.* & post alios à se relatos Maurit. Apicell. *vbi supra n. 5.*

Quibus tamen (aliisque similibus, quæ obiici possent) non obstantibus; contrariam sententiam (iuuare scilicet paupertatem, ac prodesse ei, qui sua culpa ad paupertatem deuenit, †) firmarunt *gloss. in cap. Sacrorum, 12. quæst. 2.* bona Ecclesiarum ad alendos pauperes, qui culpa sua in paupertatem inciderunt, vel ad eorum redemptionem, qui ob crimen carceribus publicis detinentur, alienari posse, asserens, Deci. *in d. cap. Quæ in Ecclesiarum, num. 138. de constit.* Bald. Anani. Felin. Campeg. & Lupus, quos refert, & sequitur Didac. Couarr. *d. cap. 16. n. 9. versic. Contrariam sententiam*, vbi dicit communem, Francisc. Viui. *decis. 268. n. 8.* vbi sic variis vicibus in *Sacro Consilio*, in *Regia Camera Summaria* in *Magna Curia Vicaria*, & in *Regia Audientia Apuliæ* practicari vidisse testatur, Thom. Actius *in tractat. de infirmitate, part. 1. c. 36. n. 5. & 6.* Camill. Borrell. *in summa decis. tit. 56. de iuramento perhorrescentia, n. 21. part. 1.* supràque notauimus *quæst. 22. n. 42.* 7

Et in terminis *Legis vnic. C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* eiusque priuilegio gaudere posse, † casumque Curiæ (vt dicemus) fa- 8
cere, ac primum Iudicem habere Senatum, eum qui culpa sua, vel ob crimen in paupertatem, ac miserum statum incidit; tenet asseueranter Couarr. *pract. c. 6. n. 2. vers. Sed si quis in paupertatem*, falsam opinionem contrariam dicens Andreæ de Isern. Afflict. & Rebuf. eorum certò scire asserés nequaquam fore admittendam: tenet etiam Viui. *vbi suprà*, Ioan. Mari. Nouar. *in practi electionis, & variar. fori, quæst. 16. sect. 1. n. 4. seq.*

Indè, & meretrices † tanquam miserabiles 9
personas (licèt ex delicto suo) eodem gaudere *d. l. vnica* priuilegio, tenuisse, & determinasse *Sacrum Consilium*; testatur Vincent. de Franch. *decis. 233.* Francisc. Viui. *decis. 521. n. 5. lib. 4.* vbi ita per Sacr. Cons. decisum asserit, Gasp. Thesaur. *in addit ad Patrem, decis. 117.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 66. n. 25.* Ioan. Maria Nouar. *d. loco, quæst. 7. n. 5. & in decis.* quas in fine eiusdem praxis locauit, decisionem Viuij iam relatam de verbo ad verbum referendo secundum eius ordinem 24.

Ex quibus deducitur, executorem ad distribuendum bona in causam piam, vel pro liberandis carceratis, † ad pœnam etiam pecu- 10
niariam pro maleficiis condemnatis ea posse. Ita (per *d. gloss. in cap. Sacrorum*) firmant Bald. *in l. Quamuis, & ibidem* Alexand. *n. 10. & 11. D. solut. matrim.* Iacob. Menoch. *de Arbitrar. d. lib. 2. casu 182. n. 42.* Ioan. Cephal. *consil. 624. n. 60.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil. 32. n. 21.* Brunor Sole *q. 47. n. 7. & in comp. resol. lit. E, verb. Execut. granati.* Dispositio enim *pro redimendis captiuis*, etiam captiuos ex delicto comprehendere, ex Ioan. Lupo, Seraph. & aliis, tradit Marius Giurba *in consuet. Senat. Mes. mens. c. 2. gloss. 12. n. 21. part. 1.*

Firmaturquè principalis suprà dicta sententia ex *textu in l. Nec timorem, 7. § Proinde, D. de eo quod met. caus.* vbi, qui ob grauem, iustumq;

UAB Biblioteca de Ciències Socials

metum aliquid promiſit, vel dedit; per actio-
11 nem *quodmet. cauſa* illud reuocare, † repetereque poterit, etſi metus eius culpa, delicto, vel malefico euenerit: *tex.* etiam in *cap. Quia diuerſitatem, 5.* extra *de conſeſ. præbend.* vbi impeditus excuſatur, licèt dederit † impedimento cauſam, & infrà etiam dicemus.

Sic & paupertatem præſcriptionem impedire,
13 quamuis culpoſa ſit, † ex delictoque proueneritdiximus *quæſt. 32. n. 13.*

Debitoribuſque concedi moratorias literas
14 poſſe, etſi debitum ex culpa, † delictoque deſcendat *quæſt. 44. n. 49.* notauimus.

Diſtributiones etiam quotidianas ei, qui ſua
15 culpa in morbum incidit, † deberi, tenent Didac. Couarr. *var. reſolut. lib. 3. c. 13. n. 8.* Azor *inſtit. Moral. part. 2. lib. 7. c. 7. q. 11.* Martin. Nauar. *de reſt. lib. 2. c. 2. diffic. 4. n. 234.* Ioan. Aloyſ. Ricci. *in pract. reſolut. 444. n. 5. tom. 2.* Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. & var. fori, quæſt. 16. n. 6. ſect. 1. & quæſt. 44. n. 3. ſect. 2.* vbi inſuper hanc tenentes ſententiam addit *Fuſcum de viſitat. lib. 1. c. 20. n. 26.* Emman. Rodrig. *in ſum. 1. part. c. 33. n. 6. verſ. De aqui ſe infiere*, Zerol. *in praxi Epiſcop. 1. part. §. Diſtributiones, n. 3. verſ. Sextò debentur*, Gutierr. *Canonic. quæſt. lib. 1. c. 1. n. 138.* Moneta *de diſtribut. quotid. part. 2. quæſt. 6. ex num* 12. Petr. Cened. *in quæſt. Canon. quæſt. 1. num.* 8. quos omnes ad literam refert *idem ipſe* Cened. *ibi*; à quo eos oportet mutuaſſe *Nouarium*: eoſdem pariter (hanc ſuſtinendo partem) refert nouiſſimè Auguſt. Barb. *de offic. & poteſtat. Epiſcop. alleg. 53. n. 168.*

Communis autem inter vtramque diſſen-
16 tientium ſcolam aſſignari diſtinctio † ſolet, eaque huiuſmodi inuicem pugnantium ſententiarum altercatio componi: Vt prior (quæ culpoſam paupertatem fauorabilem eſſe negat) ſi ad caſum culpa fuerit præordinata, intelligatur: eoque caſu iura in principio adducta procedant, *tex.* præcipuè qui id probat) *in d. l. penult. in in fin. D. de iure dot. in l. fin. in fin. D. quæ in fraud. cred. & in d. l. Etiam. §. 1. ſolut. matrim.* Firmatque hanc ſententiam *tex.* de iure Reg. *in l. 4. tit. 15. part. 5. & ibi gloſſ. 4. verb. Malmetieſſe.* Secũda verò) fauorabilem eſſe affirmans) vbi culpa ad caſum præordinata non eſt, intelligatur. Quam diſtinctionem tradunt Bald. *in l. 2. §. Si quis in iudicio, n. 4. D. ſi quis cautionib.* Deci. *in d. cap. Qua in Eccleſiarum, num. 137. & 138. de conſtit.* Marc. Mant. *ſingul. 31.* Didac. Couarr. *variar. reſolut. d. lib. 2. c. 16. n. 9. verſ. Secundò illud adnotandum eſt*, Ioan. Bapt. Marcheſan. *de commiſſ. 2. part. de commiſſione Auocat. cauſar. §. 2. n. 52.* ex *Follerio in conſt. Statuimus, Regni Neapol. n. 72. & 83. verſic. Intellige tamen*, & Couarr. *ſup. & practic. c. 8. n. 3.* & ſic (poſt longam diſputationem) concludit Sfort. Odd. *in tract. de reſtit. in integr. 1. part. quæſt. 11. art.* 10 Cornel. Beninc. *de paupert. quæſt. 4. princip. n. 48.* Ludouic. Mexia *in pragm. taxæ panis, concluſ. 1. n. 9.* Iacob. Menoch. *d. caſu 182. n. 39. 40. & 41.* Anton. Gamm. *deciſ. 25. n. 2.* Arias Pinel. *in Auth. Niſi tricennale, num. 46. C. de bon. matern.* vbi latè, præcipuè *in verſ. Sic in paupertate*, ad multa inde inferens: ad extenſionem præſertim *Auth. Res quæ, C. communia de legat.* vt locum habeat, proque dote, vel redemptione filij, qui ad paupertatem, vel captiuitatem ex
17 culpa, † delictoque peruenit ſuo, ſi culpa ad caſum non fuit præordinata, res fideicommiſſo, aut reſtitutioni ſubiectæ alienari poſſint, cum *Alexand. Fulgoſ.* & aliis ibi relatis, quam contra communem veriorem reputat. Aduerſus quam tamen multis mediis tenet (*Pinelli*, & ſequacium impugnando ſententiam) Iacob. Menoch. *vbi ſupra, ex num. 42. cum multis ſeqq.* ei, qui ob culpam, vel delictum ſuum in paupertatem incidit, in modum ſolùm eleemoſynæ, auxiliique gratuiti ſuccurrendum contendens; *non verò indigentiam hanc iuſtam, æquamque* vt liberè, & abſolutè bona alioquin inalienabilia poſſint alienari, præbere cauſam; argumentis motus *Socini in l. Marcellus, §. Res quæ, D. ad Tribelli.*

Primum eſt, quòd ſicut filius fideicommiſſo
grauatus alienare non poteſt contrahendo, † (ex 18
tex. in l. vltim. & in Auth. Res quæ, C. commun. de legat.) ita nec delinquendo, *l. Imperator, D. de fideicomiſſ. libert.* nec actum agere per quem ad alienationem deueniatur, ex pluribus iuribus, & authoritatibus ibi adductis Cui tamen (pro ſententia noſtra) reſponderi poteſt, inter vtrumque caſum differentia conſtituendo. Nam qui contrahit, id agit vt alienet (in terminis præſentis inſpectionis loquor.) Qui verò delinquit, vel culpa ſua ad paupertatem, vel neceſſitatem deuenit (ſi ad eam præordinata non ſit) non id vt alienet agit principaliter quidem, imò nec indirectè, etſi poſtmodum huic ius neceſſitati ſuccurrat. Vnde, apertè prima Socini, ac Menochij deſtituitur fundamento ratio.

Aliud & ſecundum Socini adducit argumentum Menoch. *ibid. num. 46. verſ. Secundò inquit*, quod tanquam inualidum ac non concludens impugnat, reiicitque *idem ipſe* Menoch.

Tertium argumentum Socini aſſignat Menoch *n.* 47. Delinquentem debere priuilegium
† ſibi indultum perdere; *tex. in l. Sed ſi ex par-* 19
te, 4. §. Quamquam, D. quod cum eo, l. Relegatorum, 7. in fin. D. de interd. & releg. l. Auxilio, 38. §. In delictis, D. de minor. Ergo, ſi ille, qui priuilegium habet, ex delicto illud amittit: à fortiori, ex eo priuilegio quod non habet, acquirere non poterit. Cui reſpondet Fulgoſ. (ſententiam approbat Alex. *in d. l. Quamuis, n. 11. verſ. Non obſtat, D. ſolut. matr.* eique aſſentit Iaſ. *in d. Auth. Res quæ, n. 21.*) Prædictam regulam, quando culpa eſt ad caſum præordinata, non aliàs procedere.

Aliter prætereà reſponderi poteſt. Tunc forſan priuilegium ob delictũ amitti, nec prodeſſe, cum remiſſio delicti, aut pœnæ infligendæ prætenditur, quæ delictum ipſum directè, & immediatè reſpicit, vt in proximis relatis inribus: ſecùs vbi de delicti remiſſione non agitur, ſed vt neceſſitati ad caſum non præordinatæ ſuccurratur, vt in caſu noſtro, in quo ſiue ex delicto ad paupertatem, vel neceſſitatem quis deuenerit, poterit fieri alienatio, cum nec pœnæ remiſſio inde proueniat, nec huiuſmodi auxilium delictum reſpiciat, fortiuſque ſi ex culpa ſolùm, vt quia ſubſtantiam ſuam prodigaliter, neceſſitatis futuræ immemor profudit, cui nec pœna aliqna nominatim ob id inflicta non eſt, neque imponitur, ex *text. in l. Etiam, 19. §. 1. D. ſolut. matrimon.* In huiuſque rei confirmationem latiùs *infrà n. 33.*

Ex quibus alteri etiam *Menochij* obiectioni *vbi ſuprà, num. 50.* ex *text. in l. Bona fides, 31.*

D.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

D. depositi (ibi : *Nam malè meritus publicè, vt exemplo alios ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate labore debet*) fit satis : Quia ibi, quan-
20 do quis in pœnam † delicti bonis nominatim priuatur agitur, quo casu ea Fisco deferenda, delinquentemque egestate laborare debere, rectè censet *Consultus*, eamque pœnam ibi fuisse impositam, *ex eius serie constat, ibi : Is deportatus est, bona eius publicata sunt.* Aliter atque, vbi bonorum aut non fieret expressa condemnatio; aut in delicti, damnationisque necessariam consequentiam non veniret; in casu veluti nostro, in quo ob bonorum consumptionem pœna non imponitur, nec si ob aliquod delictum ad egestatem perueniatur, auxilio pauertati concesso locus non erit. Sequeretur enim alioquin, multiplici pœna, præter pœnam ipsi delicto impositam, quem puniendum, addereturque afflictio, quod esse non debet, vt iuribus vulgatis.

Nec prætereà obstat, imputandum esse ei, qui se suo facto in necessitate posuit, iuxta iura in principio adducta, & per Menoch.
21 *d. loco, num. 50. versic. Sextò.* Quia in eis, † qui se in necessitate posuit, vt se obligationi adstringeret, tractauit, idque directè intendit; diuersum in eo, qui non ex conuentione aliqua expressa directè, *nec etiam indirectè id egit*, licèt delicto suo, vel culpa (ad casum non ordinata (deuenerit, vt in solutione primi diximus argumenti.

Non etiam septimum adductum à Menochio *suprà, n. 52. & 53.* obstat, Quòd nempè, necessitas illa dicatur, quæ principium habet
22 necessarium, † ac ideò eum, qui sua culpa in paupertatem incidit; in necessitate positum verè, & propriè non dici, nec necessitatem appellari. *Quod licèt ipse maximè vrgere reputet*; in rei tamen veritate leue quidem videtur. Namque si id verum esset; maximum inde sequeretur absurdum, & inconueniens. In necessitate nempè non dici constitutum eum, qui absque culpa aliqua ad paupertatem necessitatem necessitatemquè deuenit, veluti per negotiationem, quæ malè cessit, vel quia merces in mari fuerunt submersæ, furto subtractæ, vel alio modo perditæ, alitervè in necessitatem, & *inopiam absque culpa fuerit perductus*, cum à principio mercari, vehere merces, aliavè simi-similia negotia gerere ei fuerit voluntarium; & per consequens prædictæ *Auth. Res quæ*, similiumquè iurium (de quibus latè egimus *quæst. 22.*) dispositione non iuuari: quod falsum esse, nemo ambigit, & facicunt dicta à Nobis *dicta quæstione 16.* præcipuè *n. 5. 9. & in d. quæst. 22.*

Ad octauum Menochij argumentum, & rationes *n. 54. cum tribus seqq.* adductas (filio, scilicèt, qui sibi pro alimentis assignatam profu-
23 dit portionem, † maléque consumpsit, prouidere parentem non adstringi, nec post primam sibi assignatam legitimam, quam malè perdidit, aliam consequi à patre debere filium, nec in bonis fideicommisso suppositis; nec pariter filiam post primam dotem eius culpa consumptam, aliam consequi à patre posse) ex his, quæ latè *dicta quæstione 16. numero 5. & sequentib.* tradidimus, responsio constat, vbi ad id necessariam ad casum præordinatam culpam esse tenerique patrem de necessariis alimentis filio, qui legitimam sibi assignatam malè consumpsit, prouidere; licèt aliam non teneatur legitimam assignare, ostendimus.

Menochij denique obiectio *ibidem numero 58.* opposita (charitatiuum nempè subsidium ob necessitatem in quam sua causa, † vel culpa incidit, exigere Episcopum non posse) si culpa 24
ad casum fuisset præordinata *non aliter* debet intelligi.

Culpa enim quæ ad casum præordinata non est, nocere non solet, † *textus in l. Is qui ex stipulatu, 44. D. de actionibus & obligat.* melior *text. in l. Non omne, 38. D. de stat. liber. & in ca-* 25
pit. Quia diuersitatem, 5. extra *de concess. Prabend. & ibidem gloss. verb. Suspensus*, Bart. Felin. & alij, quos refert idem Menoch. *suprà num. 59.* Petrus Barbos. *in l. Si Prætor, §. Marcellus, n. 35. D. de iudic.* Cauet. *consilio 319. num. 19.* Franc Becci. *consil. 214. num. 15.* Mari. Giurb. *consil. 51. num. 19. in fin.* Nec culpa tantùm absque huiusmodi dolo in suarum rerum administratione exigenda, vel imputanda est, *text. in dict. l. Etiam, 19. §. 1. D. solut. matrim.* & *Nos* latè *d. quæst. 16. num. 6.* Prædictamque sententiam veram esse fatetur *idem ipse* Menoch. *ibi*, culpam scilicet ad casum non ordinatam damnosam non esse, aut considerabilem ex dictis *iuribus*; *nec* pariter ad *commodum*, vel vtilitatem prodesse, vt ex ea quis commodum consequatur. Quod & nos fatemur; eius tamen negamus sequelam. Inquit enim : *Si ergo culpa sua ad commodum non prodest; sequitur, quòd in hoc casu hic culposus non potest consequi facultatem alienandi, quam non habet.* Potest enim responderi : culpam huiusmodi facultatem principaliter non consequi, sed paupertatem, & necessitatem, cui, non culpæ (licèt culpa necessitatis causa fuerit) fauetur, cum ad casum, ad hancque facultatem consequendā non fuerit ordinata, ad idque nec respexerit.

Item & secundò responderi poterit : quòd cū culpa ad casum non præordinata nec noceat, nec considerabilis sit : in terminis inculpabilitatis, quando scilicet absque culpa paupertas, vel necessitas superuenit (ad propositum de quo agimus) remanere videmur: tuncque rem prohibitam *alienari, in casibus aliàs permissis alienari* posse, nemo ambigit. Aliter nāque iure sibi cōpetenti, non tam ratione delicti, vel culpæ, sed necessitatis priuaretur pauper, quod ad casum non præordinata efficere ex iuribus iam relatis culpa non valet; cum præsertim commodum hoc non principaliter, & directè ex culpa, delictovè, sed necessitate, & indigentia descendat.

Prætereà ex eo videtur etiam Menochij sententia conuinci: quia si vera esset, *idem operari* culpam ad casum præordinatam, quā simplicem sequeretur. Solùm enim & in hoc differri vnam ab alia † vult idem ipse Menoch. *n. 39. & seqq.* 26
vt qui ob illam in necessitatē incidit, nullo iure iuuetur; qui in hac, in modū solùm eleemosynę, non quòd ei aliqua (vt prædiximus) competat actio. Id autem etiam ei, qui in paupertatē culpa sua ad casum ordinata deuenit, si necessitas exigat, concessum est, † succurrendumque illi erit, 27
ex *tex. in c. Pascè, & c. Non satis, 86. dist.* & obseruant Did. Couar. *dict. lib. 2. var. c. 16. n. 9. vers. Primū ergo*, Corn. Benin. *de paupere, d. q. 4. n. 94.*

Anton. Hering. *de fideiussor. cap. 5. numero 109.* Petr. Surd. *de aliment. tit. 7. quæst. 25. numero 10. & 15.* Iacob. de Graf. *in decis. casuum conscientiæ, cap. 96. numero 6. part. 1.*

Inanis igitur foret ab omnibus Doctoribus inter vtramquè culpam differentia assignata, si Menochij sententiam sequamur, quæ nullo modo admittenda, ex prædictis erit.

Stat itaquè firma, & tenenda sententia, paupertatem, vel necessitatem in quam sua culpa quis ad casum non præordinatam incidit, prodesse. Quæ etiam ex *glos. in l. Athleta, §. Dat remissionem, verb. Falsa, D. de excusat. tutor.* roboratur, inimicitiam iustam excusationi tutelæ
28 causam præbere, licèt culpa † eius, qui excusationem prætendit, acciderit, docens. Præbebitquè similiter iustam causam recusandi Iudicem, testes, & simililes, licèt recusans causam inimi-
29 citiæ dederit, † modò ad casum recusationis ordinata non sit: ad quod dictam *glossam* receptam à Doctoribus dicit Didac. Couar. *in epitom. de matrim. part. 2. cap. 3. §. 5. numero 7.* plures huius sententiæ referens Doctores, eosquè sequitur, cuius ibi dicta nostram quoquè sententiam firmant, & multorum, quos refert, & sequitur Petr. Surd. *consil. 566. numero 13. lib. 4.* prædictam distinctionem approbans, reprobansquè ac falsam dicens *Sfortiæ Oddi* opinionem supra à Nobis relatam, *incarceratum ex proprio delicto non restitui* putantis.

Ex quibus solutio ad argumenta, & rationes contrarias satis deprehenditur. Primò ad iura statim in principio adducta † *in d.l. Si fideiussor. 7. §. Si necessaria, D. qui satisd. cog. & in l. 2. §. Si quis tamen, D. Si quis caut. & in l. Si dictum, 56. §. Si compromisero, D. de euiction.* quia
30 in eorum specie expressa, & immediata obligatio adfuit, quæ multò potentior est, quàm necessaria non sic expressa, vt monstrant prædicta iura, præsertim *d. §. Si necessaria, & d. §. Si compromiserio, & ibid* notat *gloss. verb. Feci.*

31 Ad *text.* verò *in d. cap. Ex parte, 10.* † extra *de consuet.* diuersum esse illius *text.* casum respondetur; in quo solùm Honorius III. duas pravas, ac abusiuas consuetudines improbat: Quarum prima erat, vt maritus qui casu, vel culpa bona sua amisit, vel profudit, ad libitum dotalia bona posset alienare, quam licèt seruandam non dicat (quasi iuri, & rationi aduersantem) non tamen marito, qui bona sua perdidit, vel consumpsit, alimenta, sibiquè necessaria ex rebus dotalibus (si id patiantur, ex redditibus
32 nempè) præstanda † iuxta dicta à *Nobis quæst. 4. §. 4. numero 169.* vel ex paraphernalibus, vel aliis etiam bonis, si dotalia non extent, negat; vt latè tradit Petr. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 35. per tot. & quæst. 6. per tot.* vbi nominatim, quando maritus ex delicto, vel culpa ad egestatem deuenit. Non itaquè necessariam subuentionem, ad idquè competentem actionem tollit ibi marito Pontifex, sed alienandi pro libito bona dotalia, contra iuris prohibitionem facultatem.

Secunda erat consuetudo, vt vxor quæ fide coniugij violata, adulterium commisserat, medietatem omnium bonorum, quæ vir fuisset adeptus (consequeretur: Quam meritò reprobat, execraturque Summus Pontifex, cum non solum mariti bona ob id debeat mulier perdere,
33 sed etiam ipsiusmet dotalia, † maritoque accrescere, *text. in l. Si dotem, 24. C. de iure dot. l. Libertatem, 36. C. ad leg. Iuli. de adulte. l. Consensu, §. 1. C. de repud. l. vnic. §. Taceat, C. de rei vxor. act. l. Miles, 11. §. Socer, D. ad leg. Iul. de adulter. cap. Plerumquè* extra *de donat. inter vir. & vxor. gloss. verb. Bonis in d. cap. Ex parte,* Iacob. Menoch. (post antiquiores) *de arbitrar. lib. 2. cent. 5. casu 419. numero 58. & seqq.* Iul. Clar. *libro 5. recept. sentent. §. Adulterium, numero 13.* Petr. Barbos. *in l. 2. in princip. numero 52. vers. Succedit, & numero seq. D. solut. matrim.* P. Thom. Sanchez *de matrim. lib. 10. disput. 8. numero 2.*

Quo quidem casu subueniendum mulieri non erit, amittetquè ex delicto priuilegium, non ex eo solo, quòd se in necessitate posuerit; sed quia in legem matrimonij directè peccauerit: ideoquè ex eo commodum aliquod prætendere non debet, vt notat (post alios à se adductos) Petr. Surd. *dict. quæstione 36. numero 13. & 14.*

Item quia huiusmodi pœna illi delicto & immediata, & condigna est, ac ideò auxilium, vel priuilegium aliàs concessum pœnam ipsam immediatè, & directè imponendam, vel impositam non tollit. Frustrà enim beneficium legis implorat, qui committit in legem *cap. Quia frustra. de vsur. & cap. fin. de immunit. Eccles.* Secùs si auxilium, vel fauor aliud, quàm delicti remissionem respiceret; non enim ob id perderetur, diximus iam suprà; *numero 19.* Quibus & Philonis pariter authoritati *numero 1.* relatæ fit satis. Et sic in simili dicti *cap. Quia frustra, & d. c. fin.* interpretatur regulam P. Thom. Sanchez *de matrimon. lib. 10. disputat. 18. numero 5.* cuius ibi dicta nostram sententiam firmant.

Non obstat *text. in d.l. Papinianus, 21. D. de minorib. & in l. Si ab ostibus, 15. §. fin. & in l. seq. D. ex quibus causis maiores:* quibus læsum sua culpa restituendum non esse probatur. Quia cum restitutionis remedium extraordinarium sit, † faciliùs denegatur, vt notat, aduertitquè 34
Panormit. *in d. cap. Quia diuersitatem, numero 11. de conces. prahend.* & Petr. Barbos. *in d. §. Marcellus, n. 42.* Licèt igitur culpa restitutionem impediat; non tamen aliud ordinarium remedium.

aliter etiam (aptè ni fallor subtiliterquè) responderi posse existimo. Prædictam assertionem; *læsum sua culpa restituendum non esse,* simpliciter, & absolutè sumptam non esse veram, nec leges relatas eam probare. Ideò enim in eis denegatur restitutio, quia impedimentum ratione cuius facienda erat, insufficiens est; non quòd talè impedimentum ex culpa prouenerit: etsi enim ex culpa (ad casum tamen non ordinata) impedimentum accideret; non impediret restitutionem, idquè eadem pro contraria parte adducta probant iura.

In textu enim *in d.l. Papinianus, 21.* non ideò denegatur restitutio, quòd delictum fuerit commissum, ob quod abesse necessarium fuit, tempore quo restitutio petenda foret: sed quia cum absens ex delicto, procuratorem dimittere potuisset, qui eius nomine ageret; non dimisit, vel cum prætorem posset adire, non adiuit. Vnde licèt ex delicto, culpaquè abesset, vt quia relegatus erat: si tamen nec Prætorem adire potuit, nec procuratorem dimittere, restitutio ei non denegabitur, vt ex *textu ibi,* & *casus positione* deducitur, & ex eadem *l. Ab hostibus, §. fin. & l. seq. Non enim* (vt ibi inquit Paul. Iure consult.) *negligentibus subuenitur, sed necessitate*

rerum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

rerum impeditis. His enim etiam culpa sua (si ad casum ordinata non sit) succurritur, restitutióque ea causa læsis conceditur, *text. in l. Sed si Pratorem, 26. D. eod. ex quib. caus. maior.* vbi etiam relegatis (& sic proprio delicto, & culpa impeditis) conceditur restitutio, si post huiusmodi culpam aliter sibi per se, vel per procuratorem non valuerint prouidere; eius verba sunt. *Aduersus relegatum restitutionem faciendam ex generali clausula Pompon. ait. Sed non & ipsi concedendam; quia potuit procuratorem relinquere. Ex causa tamen puto etiam ipsi succurrendum.* Sic igitur nec his, qui culpa sua (ad casum non ordinata) in paupertatem deuenerunt, ex eo solo restitutionis, aliudvè auxilium denegabitur, satisque insinuat *text. in dict. cap. Quia diuersitatem, 5. de concess. præbend.*

Nec obstat *Pauli Montani* sententia (de matre, quæ in paupertatem sua culpa incidit, vt si ad secundas antequam reliqua filio soluat, nuptias conuolet, nequaquam excusetur) quia si
35 culpa ad casum fuerit ordinata, † debet intelligi: & ita idem ipse sentire demonstrat, quatenus ad id ex notatis per Bart. *in d. l. fin. §. fin. D. quæ in fraud. credit.* mouetur, qui hac in specie loqui videtur. Et excusari ob paupertatem matrem, quæ ad secundas conuolauit nuptias, licèt reliqua filio ex administratione tutelæ non soluerit; indistinctè tenet Hieronym. Gigas *de pensionib. quæst. 80. num. 7. & Nos* latiùs verum (Deo dante) in secunda huius tractatus parte ostendemus.

In isto quoquè casu altera illa opinio (non excusari à restitutione vsurarium, qui culpa sua ad paupertatem deuenit) si ad casum fuerit or-
36 dinata, † non aliter, ex latè à *Nobis* deductis *quæst. 27. num. 12. & sequentibus, & num. 26. &* 27. intelligenda erit.

Sic & ob paupertatem in quam sua culpa in-
37 cidit canonem non soluentem, † si ad casum ordinata non sit, in commissum non cadere, diximus *quæstione 33. num. 28.*

Alia in sententiæ nostræ confirmationem omittimus similia, quæ per suprà relatos videri poterunt. Aduertere autem pro huius materiæ complemento libet: illum qui dicit, quem sua culpa ad casum præordinata in paupertatem in-
38 cidisse; probare debere, † ex *text. in l. Quotiens, 18. §. Qui dolo, D. de probat.* vbi inquit Vlpian. *Qui dolo dicit factum aliquid, licèt in exceptione, docere dolum admissum debet.* Idemquè, si culpa factum dicatur, notat *ibid. gloss. verb. Qui dolo, & verbo Licèt in fin.* aduertitquè in specie *ibidem Salycet.* apud quem hac in re magistralem distinctionem vide, *glos.* etiam *fin. in verb. Dolus, in cap. Sedes, 15.* extra *de rescript.*

Quando enim culpa alicui, siue agendo, siue excipiendo obiicitur, certa, & limitata opponi, probariquè debet. Regulam hanc constituit Decius *in consil. 562. num. 11.* ex *text. in l. Prætor edixit, 7. in princip. D. de iniuri. & in cap. Vt circa, 4. de elect. in 6.* latè nostram firmans sententiam Maurit. Appicell. *allegat. 6. num. 26. & seqq.*

Vtrum Pauperes, miserabilésque personæ diuitibus in iudiciis præferantur? miserabilúmque causæ priuilegiatæ, & quatenùs existant?

SVMMARIVM.

1 *Acceptio personarum & Diuino, & Humano iure in iudiciis prohibetur. Intellige* vt num. 22. & seq.
2 *Acceptio personarum iudicium præuertit, sæpéque pro præmio pœnam, & præmium pro pœna confert.*
3 *Areopagitæ noctu, inque tenebris iudicare soliti.*
4 *In omnibus in iudiciis præcipuè æqualitas sine personarum delectu seruanda est.*
5 *Per æqualitatem concordia, per inæqualitatem discordia generatur.*
6 *Ad æqualitatem inducendam, ac seruandam, verborum toleratur improprietas, & ampliatio fit, & restrictio.*
7 *Nec causa pia, aut Ecclesiæ fauore inæqualitas sustinenda erit, sed quod pro se vult, contra se æqualitatis seruandæ ratione velit, necessum est.*
8 *Inæqualitas, aut iniustitia nec egestatis, aut miserabilitatis ratione admittenda, aut committenda in iudicio est. Intellige* vt n. 9. & seqq. & n. 23. & seqq.
9 *Pauperum causæ prius quàm diuitum sunt tractandæ.*
10 *Et summariè expediendæ.*
11 *Regulariter quælibet causa ordinariè ac plenè discutienda est.*
12 *Etiam ad partis petitionem post conclusum in causa, principalem, testesvè miserabilium gratia potest Iudex interrogare, & num.* seq. in fin.
13 *In ordinariis causis ad partis saltem instantiam nullo id licèt modo.*
Post causæ conclusionem nulla fieri, aut instauari regulariter probatio potest, ibid.
14 *Omisso medio ad Principem, eiusvè Curiam appellare, miserabilibus concessum est.*
15 *Omisso medio appellare, prohibitum regulariter est.*
16 *Miserabilibus etiam ad intentionem fundandam instrumenta edere reus tenetur.*
17 *In cæteris contrà. Etiam in quantumuis summario indicio,* ibid.
18 *Pro pauperibus, & miserabilibus in dubio iudicandum,* & n. 24.
19 *Fiscus & potens, & locuples reputatur.*
20 *In dubio regulariter pro quibus iudicandum?*
21 *Pauperes eorúmque causæ potiores quàm diuitum in iudiciis existunt, licèt contrà sernetur.*
22 *Respondetur contrariis, &* n. seqq.
23 *Mala euidenter pauperis causa tuenda nõ est.*
25 *In exequendo personarum acceptio facienda non est; secùs in exequendi modo.*
26 *Nec inter æquales; secùs inter inæquales.*
27 *Inæqualitas status, vel sexus potioris, vel deterioris conditionis quem reddit.*
28 *Pauperes in multis grauantur, & in quibus?*
29 *Grauatus in vno, in alio debet relenari.*

QVÆST. LV.

NEgatiua pars & Diuino, & Humano iure fulciri videtur; quippè quod personarum acceptionem † fieri in iudiciis 1
vetat, Deuteronius cap. 1. *Siuè ciuis sit ille,*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

siue peregrinus, nulla erit distantia personarum. Ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam. & cap.10.ibid. *Quia Dominus Deus vester ipse est Deus Deorum,& Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera* Leuit.19. *Non consideres personam pauperis,neque honores vultum potentis:iustè iudica proximo tuo.* & Prouerb. c.18. *Accipere personam in iudicio,non est bonum.* Paul.ad Rom.2. *Non acceptio personarum apud Deum.* Actor.10.*In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus.* Quod & vtrumquè ius Ciuilè, Canonicumquè confirmat. De iure Ciuili allegari solet *text. in l.Si cum dies, 22. §.Si arbiter, D.de recept. arbitr.*sunt de iure Canonico expressi *text. in cap.In iudiciis,12. de reg. iur.lib.6.cap. Nouit.* 13.*vers. Caterùm,de iudic.cap.Summopere,70.in ordine,11. quæst.3. Et tunc secundum quod ibi constitutum est, remota personarum acceptione, definitiua proferatur sententia*, inquit textus.

Iustum namquè personarum acceptio impedit,præuertitquè † iudicium,vt superiora monstrant, sæpequè pro præmio pœnam; aut pro pœna præmium confert: testis est Iunenalis Satyr.13. 2

Ille crucem pretium sceleris tulit;
Hic diadema.

Ideò Areopagitas noctu, inque tenebris iudicare solitos,vt actis potiùs causæ,quam personæ intenderent: tradit in Hermotimo Lucian. In idq; ipsum consulit Ambr. *offic.lib.2.In iudicio*(inquit)*gratia absit, causæ merita discernãtur.* 3

Quarè,& si in omnibus,in iudiciis præcipuè sine personarum delectu æqualitas † seruanda est; *l.Si id quod,7.in fin. D.de rescind. vend.l. Sed & interpellatur, 49. in fin. D.de recept.arbitr. l.Non debet, D.de reg. iur.* Rubr.& Nigr. *D.quod quisque iur.l.Cum pater,77.§.Eutitis,D. de legat.2. l.Non tantùm,20.* (ibi: *Quod & in persona mulieris æqua lance seruari,æquitatis suggerit ratio) D.de re iudic. l.fin. C.com.vtriusquè iudic.l.Vt liberis,17.*(ibi: *Æqua lance, pariquè modo prospici possit*) & *l.Illud 20. C.de collat.l.Si maior,4. ad fin.* (ibi: *Vt in omnibus æquabilitas seruetur*) *C.commun. diuid. l.1.& 2. C.si aduers. transact.cap. Cum inter,5.*extra *de except. cap.1. de re iudic. in 6.* ibi: *Cum non debeat claudicare iudicium* Marsil.*singul.168.*Marc.Ant.*de Amat. decis.Ferrar.11. n.12.*plenè Cardin.Tusch.*pract. concl.lit. E.concl.304.& concl.306.* Per æqualitatem namquè concordia † (quamius quærit) per in æqualitatem discordia (quam aborret) generatur. *Æqualitate enim continetur concordia, inæqualitas discordiarum est mater,*vt Solonis est apophthegma in Plutarcho. 4 5

Adeoquè legibus æqualitas amica est; vt ad eam inducendam † seruandamquè, verborum toleretur improprietas, & ampliatio fiat, & restrictio, vt scitè Crauet.*consil.173. numero 3.4. & 5.& consil.627.numero 3.& cons.739.numero* 11.Ioan. Cephal.*consil.733.numero 16.& seqq.* nouissimè Ioseph.Ramon.*consil.66. numero 19. 20.&* 21.fusè Cardin. Tusch.*dictis locis.* 6

Vndè nec causæ piæ, † Ecclesiævè fauore inæqualitas sustinenda erit,sed quod pro se vult, contra se æqualitatis seruandæ ratione velit,necessum est, vt pulchrè monstrat Castrens. *cons.* 142.(incipit, *Videtur dicendum*)*numero 2. vers. Et dicit ibi esse casum,lib.2.* vbi quod æqualitas est iustitia naturalis commutatiua, quam debet Ecclesia seruare;sequitur Cardin. Tusch. *d.conclus.* 304. *numero* 13. Conducuntque dicta à *Nobis quæst.33.numero* 10. 7

Eitquè per consequens, nec egestatis, † aut miserabilitatis ratione inæqualitatem in iudicio admittendam, sed æqua lance diuites, & pauperes iudicandos. Probaturquè deindè ex *Ecclesiast. cap.25. Iustifica pusillum, & magnum similiter,*& *Cicerone,3. de legib.*dicente:*Paupertatem diuitiis etiam inter homines æqualem esse volumus.* Non enim iniustitia vt miserabilibus auxiliemur facienda, nec pietatis prætextu impietas committenda est,*cap.Non est putanda,27. in ordine,1.q.1.cap.2.& cap.Neque,9. in ordin.* 14.*q.5.cap.Ex tenore,11.vers. Nos igitur,de foro compet.*vbi ita Innoc.III.*Nos igitur attendentes, quòd sic sumus viduis in iustitia debitores; quòd alij iniustitiam facere non debemus,*&c.*cap.Nuper.de donat. inter vir.& vxor.* Indequè pauperum in iudicio non miserendum, præcipit Dominus,Exod.23.*Pauperis quoquè non miserebere-ris in iudicio,*& ibid. *Non declinabis in iudicium pauperis.* Eleganter Aurel.Cassiodor.*super illud Psal.14. Et operatur iustitiam,* inquit: *Iustitia non nouit patrem, non nouit matrem; veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur.* Et vt Chrysostomus (relatus à Camill. Borrel. *de Reg.Cathol.præstant.cap.44. n.29.*) ait: *Iustitia sine misericordia, non est iustitia, sed crudelitas; sic misericordia sine iustitia, non est misericordia, sed fatuitas.*similiter Senec.de Clem. lib.1.cap. 2.*Nam tam omnibus ignoscere crudelitas est, quam nulli.* Meritò propterea *Callistratus in l. Obseruandum,19. D.de offic. Præsid.* sic Iudices monet: *Neque precibus calamitosorum illacrymari oportet,* Damnat autem Terent. in Comœd.vlt. *Iudices* (inquit)*sæpè propter inuidiam adimunt diuiti, aut propter misericordiam addunt pauperi* 8

Prædicta tamen non obstant, quin asserendum,firmandumquè sit,pauperes,ac miserabiles in iudiciis diuitibus præferri, potioresquè & in causæ expeditione, & in iudicio in ea ferendo, existere. Priùs † namquè paupernm causæ, quàm diuitum sunt tractandæ, *gloss.* celebris 1. *in cap.In primis,2.quæst.1.* Ludouic. Roman. *in repet. leg.Si verò, §.De viro,fallent.25. D.solut. matrim.* quem refert, & sequitur Petr. Rebuff. *1.tom.ad constit. Galli.tit. de sentent. prouisionalib.art.3. gloss. vlt. n.21.& de priuileg. Scholast. priuil.90.n.11.*Felin. *in cap.1.n.6.deaccusat.*Socin.*regul.229. fall.24.* Corn.Beninc.*de paupert. q.4.prin.n.9.* Sebastian.de Medic.*in tract.de casib.fortuit. 2.parte,q.4. n.14.*Qui & audientiam in eis extra rotulum dandam, firmant. 9

Summariè † etiam eorum causas expediendas,prouidet *text.in Auth.de mandat.Princip.§. Sit tibi quoquè,coll.3.* in hæc verba:*Sit tibi quoquè tertium studium, lites cum omni æquitate audire, & omnes quidem breuiores, & quæcumque maximè vilium sunt,ex non ex scripto decidere,& iudicare,&c.*vbi *glos.verb.Vilium,* vertit,scilicèt *personarum, & pauperum hominum*, notantquè ibid.Scribentes Robert. Marant. *de ordin. iudicior.4.par.distinct.9.numero 77.*in id pariter adducens *text. iuncta gloss. verb. Vel personæ, in l.Nonnunquam, la 1. D.de indic. & l.Illicitas, §.Ne tenuis, D.de offic. Præsid.* Quod ex eo etiam *numero seqq.* firmat: quia cum 10

pauperes

UAB Biblioteca de Ciències Socials

pauperes miſerabiléſque perſonæ aduerſarios ad Regis, vel Imperatoris Curiam trahere poſſint, *l.* 1. *C. quando Imperat. inter pupi. & vid.* Imperator autem ſola veritate inſpecta cauſas decidat: inde quoque ſummarias eſſe deducit. Quod miſerabilibus non pauperibus (vt viduis, pupillisvè diuitibus) concedendum *nu. ſequenti* negat, latiúſque Nos infrà *quæſt.* 52. *num.* 35. *& ſeq.* Summarias etiam pauperum cauſas eſſe, docent Andr. Tiraq. *de priuileg. pia cauſ. priuil.* 157. & ſequitur Sebaſt. de Medic. *d. tract. de caſib. fortuit.* 2. *parte, qu.* 4. *num.* 42. quæſt. què 28. num. 41. notauimus.

Cum regulariter cauſa quælibet ordinariè, 11
† pleneque ſit diſcutienda, *l. Iudices*, 9. *C. de iudic.* cui his verbis Conſtantinus Imperator initium fecit: *Iudices oportet in primis rei qualitatem plenè inquiſitione diſcutere, &c. gloſſ. in l.* 3. *verſ. Iudex igitur, verb. Summatim, in fin. D. ad exhibend.*

Ex hocquè aliud inde ſingulare ſpeciale deſcendit: Ad partis etiam petitionem poſt con- 12
cluſum in cauſa † poſſe Iudicem miſerabilium gratia principalem, teſtesvè interrogare, *glo.* celebris *in clement. Sapè, verb. Interrogabit. de verb. ſignif.* Quod ſummariæ quoque cauſæ priuile- 13
gium eſt. Cum in ordinariis † ad partis ſaltem inſtantiam nullo id liceat modo, vt reſoluit eleganter Marant. *d.* 4. *part. diſt.* 9. *n.* 28. 29. *&* 30. Poſt cauſæ namquè concluſionem nulla fieri, aut inſtaurari regulariter probatio poteſt, *c. Paſtoralis*, 5. (ibi: *Antequam renunciatum ſit, aut concluſum*) *de cauſ. poſſeſſ. & propriet. cap. Auditis*, 8. *de procurat. cap. Cum dilectus*, 9. *& ibid. gloſſ. verb. Concluſum, de fide inſtrumen. Auth. De teſtib.* §. *Quia verò multi, coll.* 7. *titul.* 2. *conſtit.* 90. plenè Paz *in praxi* 1. *partis, tom.* 1. 10. *temp. à num.* 1. *cum ſeqq.* Matienç. *in Dialog. Relator. quæſtione* 52. *num.* 1. aliíque ab eis relati. Et in ſpecie ſpeciale hoc in pauperum fauorem conſtituit, traditque Petr. Rebuff. *dict.* 1. *tom. ad conſtit. Gallic. tit. de ſenten. prouiſ. art.* 3. *d. gloſ. vlt. num.* 23.

Item & omiſſo medio † ad Principem, Papam, vel eorum Curiam appellare miſerabili- 14
bus conceſſum eſt. Hoſtienſ. *&* Ioan. Andr. *in cap. fin. de iudic.* Anton. *de* Butr. *in c. Licet, de foro comp.* Bertach. *in tract. de gabel.* 7. *part. quæſt.* 27. quos refert, & ſequitur Petr. Rebuff. *dict. loco, num.* 31. *& in tract. de appellat. artic.* 2. *gloſſ. vna, num.* 14. *tom.* 3. Carauit. *ſuper ritu* 19. (*Item quod procurator*) *num.* 20. *priuil.* 16. Theſ. Foſſan. *deciſ.* 177. *ampliat.* 5. *num.* 8. Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 7. *num.* 113. *&* 14. Vbi, & in prima inſtantia Principem, eiuſvè Senatum miſerabiles Iudicem habere poſſe ex *d. l. vnic. C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* & in ſecunda, medio omiſſo ad eum appellationem miſerabilibus concedi notat; paritérque à Diuino iure priuilegium hoc originem traxiſſe videri, ex illo *Exodi* 22. *Vidua, & pupillo non nocebitis: ſi læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamquè vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli.*

Regulariter † autem omiſſo medio appella- 15
re prohibitum eſt, *l. Imperatores*, 21. *D. de appellat. & relat.* vbi ſic Papirius: Imperatores Antoninus, & Verus *reſcripſerunt, appellationes, quæ recto ad Principem facta ſunt, omiſſis his, ad quos debuerunt fieri eximo ordine, ad Præſides remitti. Iidem reſcripſerunt, ab Iudice, quem à Præſide prouinciæ quis acceperat, non rectè Imperatorem appellatum eſſe: ideóque reuerti eum ad Principem debere.* De iure Canonico, *tex. in cap.* 3. *de appellat. lib.* 6. *gloſſ.* 2. *in cap. Dilecti*, 66. *& ibid.* Abb. *num.* 9. *&* Deci. *num.* 10. *verſ. in gloſſ. eod. tit. gloſſ.* 1. *in cap.* 1. *verſ. Ad quem*, 2. *q.* 6. Ioach. Mynſing. *ſingul. obſeruat. cent.* 1. *obſeruat.* 67. *& cent.* 2. *obſeruat.* 4. *num.* 2. Andr. Gail. *practic. obſeruat. lib.* 1. *obſeruat.* 119. *num.* 2. *& tract. de pace publ. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 15. Carauit. *ſuper ritu* 265. *num.* 37. plurimos (ad ſaturitatem vſque) referens Sigiſmund. Scacc. *de appellat. d. qu.* 7. *n.* 1.

Prætereà miſerabilibus inſtrumenta etiam ad 16
intentionem fundandam † edere reus tenetur. Ita aſſerunt Deci. *in l.* 1. *n.* 18. *de edend. & in c.* 1. *num.* 80. *de probat. & ibid.* Beroi. *n.* 69. *Purpurat. in d. l.* 1. *n.* 18. *verſ. Quarta cauſa eſt*, Ioan. Cephal. *conſil.* 165. *num.* 8. *lib.* 2. Petr. Rebuff. *de ſentent. prouiſ. d. art.* 3. *gloſ. vlt. num.* 22. Fului. Pacian. *de probat. l.* 1. *c.* 63. *n.* 51. Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 5. *caſu* 499. *n.* 50.

Cùm in cæteris † contraria ſit indubitata, 17
naturaliquè ratione vallata iuris determinatio in *d. cap.* 1. *de probat. & in d. l.* 1. *& fin. C. de edend. & vtrobique gloſſ.* & communiter Scribentes, *l. Nimis graue*, 6. *C. de teſtib. l. De minore*, §. *Tormenta*, *D. de quæſt.* cum aliis adductis à Nobis ſuprà *quæſt.* 39. *num.* 3. Firmantquè pleniſſimè ad longum materiam hanc proſequentes, ex recentioribus Iacob. Menoch. *de arbitr. d. lib.* 2. *cent.* 5. *caſu* 499. *à num.* 1. *cum ſeqq.* Sigiſmund. Scacc. *de iudic. cauſ. ciuil. & crimin. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 480. *& ſeqq.* Nicol. Gen. *de ſcript. priuat. lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 140. *cum ſeqq.* Ioan. Domin. Gait. *de credit. cap.* 2. *tit.* 5. *art.* 2. *inſpect.* 2. *num.* 1075. *& ſeqq.* Fului. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 61. *num.* 48. *& ſeqq. & cap.* 62. *& cap.* 63. apud quos regulæ huic ampliationes, limitationes, & quidquid ad eam conducat, reperire facile erit. Quorum multi hanc extendunt concluſionem ad iudicium quantumuis ſummarium, & in quo de plano, ſinequè figura iudicij proceditur Sic ampliant Bart. *in extrauag. ad reprimen. verb. Et figura*, num. 17. *verſ. Item in hac cauſa. & in d. l. fin. num.* 2. *verſ. Intellige iſtud, C. de edend.* Purpur. *in d. l.* 1. *num.* 6. *verſ. Secundò ampliatur, C. eod.* quos refert, & ſequitur Fului. Pacian. *d. cap.* 61. *n.* 51. Iacob. Menoch. *d. caſu* 499. *n.* 2.

Pro pauperibus ſimiliter, miſerabilibuſque 18
in dubio † iudicandum, oſtendit Imperator Iuſtinianus in *Auth. de Eccleſiaſt. tit.* §. *Si quis in nomine, coll.* 9. ibi: *Si quis autem vnum Sanctorum hæredem ſcripſerit, aut legatum ei reliquerit, & non ſpecialiter nominauerit locum in quo eſt venerabilis domus; inueniantur autem in eodem loco, aut ciuitate plura oratoria eiuſdem Sancti: illi magis domui, quæ pauperior eſt, quod relictum eſt præbeatur*, & probant *text. in cap. In his*, 30. *de priuileg. text. in l. Sunt perſonæ*, 43. *ad fin. D. de Religioſ. & ſumptib. funerabilib.* firmantquè Andr. Tiraquell. *de priuileg. pia cauſ. priuileg.* 148. Cornel. Benin. *dicta quæſtione* 4. *princip. numero* 8. *&* 10. Petr. Rebuff. *de priuileg. Scholaſt. d. priuileg.* 90. *numero* 10. allegat textum (quem ad id ſingularem dicit) in *l. Non puto*, 10. *D. de iure Fiſc.* vbi hæc Modeſtinus:

Modestinus: *Non puto delinquere eum, qui in dubiis quæstionibus contra Fiscum facilè responderit.* Cuius ad propositum Rebuffi inductio
19 ea esse oportet; cum & † potens Fiscus reputetur; *l. Quæcumquè, 3. C. de litig. l. 2. C. ne Fisc. vel Respub.* & locuples semper habeatur, iuxta *textum in l. 2. in fin. D. de fundo dotal. gloss. &* Bart. *in rubr. C. de iure Fisc. lib. 10.* Bald. *in l. 1. n. 7. C. de hæred. vendit. & consil. 363. in princip.* quos refert, & sequitur Marc. Anton. Peregrin. *de iure Fisc. tit. 1. numero 34.* pluribus congestis Mascard. *de probat. tomo 2. conclus. 806. numero 5.* Alfar. *de offic. Fiscal. gloss. 9. verb. Seays mi Fiscal. numero 12. & 14.*

20 Cum aliàs in dubio actoris, † vel rei, (iuxta vulgarem regulam *Cum sunt partium, 11. de reg. iur. in sexto*) possidentis, vel non (iuxta tradita suprà *quæstione 39. numero 9. & 10.*) aliæquè fieri distinctiones soleant.

Ex quibus satis iam, abundéque constat, pau-
21 peres, ac miserabiles potiores † diuitibus in iudiciis existere, & præferri, pauperumquè causas maiori fauorum, priuilegiorumquè cumulo gaudere, quod & multi alij casus in huius tractatus progressu, suis sedibus locati monstrant. Idquè iure optimo, & constitutum, & seruandum, ius, pietasque suadent. Sed nec sacrarum legum iussiones, nec Doctorum conclamationes in miserabilium iuuamen proficiunt, vt non tam verè, quàm dolenter (in Iudices inuehens) Innocent. *lib. 2. de vilit. cond. humana*, dicat: *Vos non attenditis merita causarum, sed personarum, non iura, sed munera,* & ibi: *Pauperum causam cum mora negligitis, diuitum causam cum instantia promouetis. In illis rigorem ostenditis; in istis, ex mansuetudine dispensatis. Illos cum difficultate respicitis, istos cum facinore tractatis. Illos negligenter auditis, istos subtiliter auscultatis.* & ibid: *Si forte pauperum causam suscipitis illos remissè fouetis: Si autem diuitum causam suscipitis, illos pertinaciter adiuuatis. Istis reuerenter assurgitis; illis despicabiliter communicatis,* & D. Isidor. lib. 4. de summo bono: *Diues citò numeribus corrumpit iudicium: pauper autem dum non habet, quod offerat, non solùm audiri contemnitur; sed etiam contra veritatem opprimitur.*

Supereſt ad contraria responsio; iuribus in primis, & authoritatibus, quæ personarum ac-
22 ceptionem † in iudiciis vetant, quorum solutione cæteræ quoquè difficulcates cessant. Aliquibus namquè venit limitanda, intelligendaquè hæc assertio modis. Primò, vt de mera iustitia procedat; secùs de gratia, notante Bart. *in l. 1. in princip. D. de postul.* Vincent. Carot. *in singul. suis, singul. 334. vers. Secunda,* & dicunt Sot. *de iust. & iur. lib. 3. q. 6. art. 1. in respons. ad 1. arg.* P. Ioan. de Salas *de legib. q. 97. tract. 14. disput. 20. sect. 7. numero 70. versic. Ad secundum, & numero 71.*

23 Quarè, etsi cum iniustitia, † iniuria alterius, vel graui detrimento fauendum miserabilibus non sit; aut diuitibus detrahendum vt addatur pauperibus, *d. c. Ex tenore,* cum alijs pro contraria sup. *n.* 8. adductis: mala enim causa nec pauperis tuenda est: & probat prætereà Aug. *in lib. Psalmor. Psal. 32.* cuius refertur sententia in *c. Ne amisso, 34. in ord. 23. q. 4. Ne amisso iudicio* (inquit) *sis pauperi in mala causa misericors, cui si parcis sacello, percutis cor, &c.* & faciunt *text. in l. fin. §. Sed si quis, C. commun. de legat. l. Nec auus, C. de emancip. lib. l. 2. §. Merito, D. ne quid in loc. pub. l. Impuberi, D. de admin. tut. & l. Cum filius, D. de milit. testam.* quos in id adducit Cornel. Benin. *d. q. 4. princ. n. 11.* Francis. Viui. *dec. 222. n. 5.* & sic cum de mala pauperis causa, in-
iustitiaquè apparet, † Secùs vbi vel dubia cau- 24
sa est; vel finale iudicium non profertur. In dubio namquè iam pro pauperibus iudicandum firmauimus. Ante diffinitiuamquè sententiam, in causæ expeditione cum de iure tollendo, aut alicui parti ad iudicando non agatur, in litigandi, vel exequendi modo considerabile diuitum detrimentum reputari non potest in hocquè & liberum, honestumquè Legis latori est iuxta prædicta in miserabilium fauorem statuere, & Iudici obsequi necessarium. Licèt enim in exequendo † personarum exceptio habenda non 25
sit; secùs in exequendi modo. Ita firmat Decius *in cap. Nouit, notabil. 7. numero 42. de iudic.* sequitur Vincent. Carot. *d. singul. 334. vers. Quarto procedit.* Item, & inter æquales † dicta pro- 26
cedit regula; secùs inter inæquales, vt profitentur Abb. *in cap. De multa, numero 8. de præhend. & dignit.* & Vincent. Carot. *dict. singul. 334. versic. Tertio procedit.*

Inæqualitas † enim status, vel sexus potio- 27
ris, aut deterioris conditionis quem reddit, *cap. cum sunt partium, 11. capit. In pari, 65. de reg. iur. libro 6. l. Hos accusare, 12. D. de accusat. & inscript. l. In multis, 9. D. de offat. homin. In multis iuris nostri articulis* (Papinianus inquit) *deterior est conditio fœminarum, quàm masculorum.* cum multis similibus, quos longum foret recensere.

Imò & in hoc æqualitas videtur ineſſe, † vt 28
pauperes, qui in tot, tantisque grauantur, deterioriſquè diuitibus conditionis exiſtunt (vt in testimoniis, *l. 3. D. de test.* In accusando, *l. Nonnulli, 10. de accusat.* In tutela, *l. 2. C. de tutor. vel curat. qui non sat. deder.* In adoptionibus faciendis, *l. Nec permittitur, §. 1. D. de adopt.* In actione de dolo proponenda, *l. Non debet, D. de dol.* In luitione pœnæ, cum in corpore luat, qui in ære non habet, *l. fin. D. de in ius vocand.* cum adductis à Nobis *in 2. huius tractatus parte,* vbi rei huius sedes, & *in axiomat. & locis commun. iur. littera C. n. 246.* In multis deniquè aliis casibus enumeratis per Cardin. Alex. *in c. Hæc autem scripsimus, 30. dist.* Curt. Seni. *consil. 34. n. 12. & cons. 51. n. 7.* Cornel. Benin. *d. q. 4. princip. n. 2. 3.* & plenius per *Nos quæst. 6. à numero 1. cum seqq.*) in aliis quoque leuentur: Cum grauatus in vno † in alio debeat releuari, *l. Eum qui, 30.* 29
D. de iureiurand. l. iure succursum, 6. D. de iur. dot. l. Secundum naturam, 10. D. de reg. iur. cum congestis à *Nobis in axiomatibus, lit. G. n. 37.* Cum præsertim in specie nostra & diuites ius suum non perdant; & suum conserent miseri. Auxiliãturquè in id iam à nobis deducta *q. 44. à n.* præcipuè *25. cum seqq. & 51. n. 5. cum seqq.*

SPECIALIA QVAEDAM extrà quæstiones.

SVMMARIVM.

1 *Cessionis bonorum beneficium in pauperum fauorem effluxit. Plures, qui de eo egerunt, referuntur,* ibidem.

2 *Debitor non debet alteri ex creditoribus chirographarus*

chirographarius beneficio prælationis carenti (instantibus præsertim aliis) per gratificationem satisfacere , integréque soluere, vbi eius bona omnibus creditoribus non sufficiunt.

3 *Et quid si creditori pauperi de debito , vel damno illato satisfiat ?* & n. seq.

5 *Priuilegium miserationis causa datum tolli non potest per renunciationem à miserabilibus factam ?*

6 *Creditores hæreditarij mouere non possunt actiones contra hæreditatis emptores, etiam cum quibus pactum est vt creditoribus hæreditariis satisfacerent.*

7 *Nisi Fiscus , vel pauperes hæreditatem vendant.*

8 *Mutuans pacisci potest de aliqua summa sibi vltra sortem principalem pœna nomine præstanda , si intra statutum solutioni tempus debitor non soluat. Limita* duobus n. seqq.

11 *Procurator cum plena , & libera donare, aut domini ius absque speciali ad id mandato remittere non potest. Et idem in procuratore Cæsaris , ibid. Et siue ab homine, siue à lege liberam administrationem procurator habeat,* ibid.

12 *Procurator cum libera potest ius domini donare, aut remittere pauperi.*

EGimus vsquè adhuc (licèt non expressè, ex ordine tamen demonstratur) de fauoribus, & priuilegiis pauperum , ac miserabilium, quæ ad Ecclesiastica , ad profana , contractus, iudiciaquè in ciuilibus pertinent : quibus contenti, aliorum remissione vtemur : vt in cessionis bonorum beneficio , quod & in pauperum
1 fauorem effluxit , † ne in carceribus marcescerent, ferroque ac fame tabescerent , nevè in vincula coniici possent, *text. in l. 1. C. qui bonis ceder. poss.* Id quod testatur Bald. *in l. Societatem, D. pro soci.* quem refert, & sequitur Lucas Matthæ. Apicell. *in tutam. pauper. tit. 4. de cessione bonor. num. 3.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cent. 2. casu 183. nu. 1.* Cardin. Dominic. Tusch. *practic. conclus. litera C. conclus. 217. num. 1.* & alij ex proximè referendis, apud quos perquam fusè de hac agitur materia : viderique poterunt Matth. Brun. (qui integrum *de cessione bonorum* tractatum edidit) Matthæ. *de* Afflict. *decis. 296. dec. 378. & 379.* Bartholom. Socin. *regula 46. 47. & 179.* Bertachin. *verbo Cessio bonorum, & verbo Cedere,* Petr. Iacob. *in sua praxi ciuili, titulo de cessione bonorum,* Gaspar Baeça *de inope debitore, cap. 1. per tot.* Didac. Couarr. *variar. resol. lib. 2. cap. 1.* Paz *in praxi 5. part. tom. 1. cap. 6. per tot.* Ioan. Gutierrez *de iuramen. confirmat. cap. 18.* Bernard. Diaz *regul. 65.* Auendañ. *respons. 8.* Cardinal. Tusch. *d. lit. C. conclus. 217. 218. & 219.* Iacob. Menoch. *d. casu 183. per tot.* Ioan. Baptist. Marchesan. *de commissionib. part. 3. cap. 1. §. 1. de commissione admissionis ad bonorum cessionem ,* Lucas Matthæ. Apicella *d. tit. 4. de cessione bonorum per tot.* materiam complectens *146. numeris,* & eius *Addit.* Maurit. Apicell. Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. libro 3. tit. de solutionib. resolutionib. 27. per tot.* Carol. de Grassis *de except. ad statutum excludens omnes except. except. 17.* Iacob. Cancer. *variar. resolutionib. cap. 8. de cessione bonorum ,* Philipp. Paschal. *de virib. patria potestat. 2. part. cap. 9. ex numero 52.* cum multis seqq. Marc. Anton. *de Amat. dec. 93. per tot.*

Item licèt debitori concessum non sit, vbi eius bona omnibus creditoribus non sufficiunt , alteri ex creditoribus † chirographariis beneficio prælationis carenti (instantibus præsertim aliis) per gratificationem satisfacere , debitúmque integrè soluere ; *textus* est *in l. Pupillus , 24. D. quæ in fraud. credit. & in l. Si non expedierit , 6. §. Si pupillus , D. de bonis authorit. iudic. possidend.* 2

Id tamen volunt multi non procedere , locum nec habere , si pauperi † solutio fiat , licèt pro omnibus bona non sufficiant : possèquè tunc omissis ditioribus satisfieri de debito pauperi , tenuerunt Diuus Thomas *opusculo 73. cap. 18. Emman. Sa verb. Restitutio, numero 63.* Medina *de restitut. quæstione 2. dubio 5.* Sylvester. *verb. Restitutio , 6. in fin.* vbi in isto casu excusare debitorem iure poli , etsi non fori , si pietate motus gratificaret plurimum egenti , tradit , quos refert (licèt non sequatur) Pat. Leonard. Lessius *de iust. & iure lib. 2. cap. 15. dubit. 7. numero 45.* Imò & in foro exteriori dictam procedere sententiam , nec post huiusmodi factam solutionem , creditoribus aliis , quamtumuis priuilegiatis , nec Fisco , nec mulieri pro dote reuocatoriam competere , asserit Flores Diaz *variar. lib. 1. quæst. 6. §. 1. num. 18.* Paterquè Ferdinand. Rebell. *de obligat. iustit. libro 2. quæstione 19. numero 13.* †. non solùm ex pietate, sed etiam ex iustitia quodammodo , quando creditor est prorsus , aut notabiliter pauperior, præferendum priori creditori quoad debitam compensationem illi faciendam propter damnum illatum, siue ex violatione liciti contractus, siue ex alia iniuria, asserit. 3 4

Deinde singulariter menti figendum dicit Petrus Rebuff. *in d. tit. de sentent. prouisionalib. glossa vltima , numero 38.* priuilegium miserationis causa datum , per renunciationem à miserabilibus factam , † tolli non posse : quia facilè , & modico dato ei renunciarent , argument. *leg. Cum hi, D. de transact.* Bald. *in margarit. in verb. Beneficium, qu. 54. & in verb. Renunciatio, qu. 16.* Felino, & Barbat. ibi adductis Rationem reddens , quia tolleret misericordiam, quod est contra bonos mores, ex Alexand. *consil. 122. Viso, numero 14. volum. 4. & consil. 126. Viso in fin. cod. volum.* Felino , & Barbat. ab eo relatis , traditimúsque ex multis aliis *quæst. 47. numero 10. & 11. & quæstione 49. numero 17.* Vincent. Garot. *singulari 98.* vbi latè in materia *l. vnic. C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* Amplians , vt nec foro Ecclesiastico miserabiles actu renunciare valeant , & etiamsi coram Ordinario iudicium cœptum sit, ex multorum, quos refert sententia *Nicol. Intrigliol. singul. 14.* 5

Singularissimum præterea pauperum priuilegium est : quia hæres vendens hæreditatem, licèt cum emptoribus pacisca tur, vt creditoribus hæreditariis satisfaciant , † aduersus emptores actionem mouere non possint creditores , sed aduersus hæredem ; *text.* est *in l. 2. C. de hæredit. vel act. vendit.* 6

Si

7 Si tamen pauperes † sint hæredes, hæreditatemquè vendiderint; creditoribus hæreditariis respondere non cogi (ex Fisci cum pauperibus æquiparatione, qui in hoc casu non tenetur, *text. in l.1. C.cod. tit. de haredit. vel act. vendit.*) tenuerunt *ibid.* Cyn. & Alberic. Curt. Senior. *in repet. l.2. numero 4. C.de pact. & ibid.* Deci. *numero 2. & 3.* singulatem, probabilem, & fauore dignam hanc testatur sententiam peritissimus Emman. *à* Costa *in cap. Si pater, 2. part. verb. ipsis pauperibus, numero 10. vers. Sextò, & vltimo.*

Adiicere quoquè Cardinalis Franciſci Toleti doctrinam libet, *in ſumma, lib.4. tit.32. numero 3.* vbi licere mutuanti pecunias, aliquid vltra sortem accipere, non ratione mutui,
8 † sed nomine pœnæ, notat, vt si conuenerint partes, mutuatario intra statutum tempus non soluente, quid nomine pœnæ præstare eum debere: quia ad huiusmodi pœnam tenebitur, nisi
9 propter paupertatem, † & impotentiam debitor statuto tempore non solnerit. Quinimò si tempore contractus, conditionisquè appositæ
10 adesset, † probabilitervè agnosceret mutuans tempore statuto non posse mutuatarium sortem principalem, debitumquè soluere; vsuram committere creditorem aliquid etiam nomine pœnæ vltra sortem exigentem, de eovè paciscentem, firmat *idem ipse ſuprà n.2.* quæ dicta *ſuprà, quaſt.26. numero 47.* satis firmant.

Notandum pro coronide, procuratorem quantumuis generalem, cum plena & libera,
11 debitum, iusvè domini principalis donare, † aut remittere non posse, *tex.* est *in l. Contra iuris, 29. §. fin. D. de pactis, l. Filiusfamilias, 7. D. de donat.* Panormit. *consil.55.* (inquit *In quæstione) numero 5. in fin. vers. Non obstat tertium motiuum, lib.1.* plurimos referens (etiam in procuratione Cæsaris) Ioann. Gutierrez *de tutelis, 2. part. cap.6. numero 2.* vbi latè à *num.1. cum seqq.* prædictam sententiam firmat. Idem quoquè dicens in tutore, curatore, vel quolibet alio à lege, vel ab homine generale, cum liberaque mandatum habente: eandem etiam tenent sententiam Marc. Anton. Natta *consil. 25. numero 4. lib.1. & consil.341. numero 2.* Cardin. Dominic. Tusch. *pract. conclus. lit. P. conclus. 836. numero 5.* Hercul. Maresc. *variar. resolu. lib.2. cap.93. numero 5. & 7.* idem in tutore, in patre legitimo filij administratore, & in eo cui libera administratio permissa est dicens. Nulli enim ex his (nisi nominatim & expressè ad id concedatur facultas) donandi, remittendivè ius data videtur potestas. Cum nemo iactare ius suum velle censeatur, dictis iuribus, & authoritatibus suprà proximè: diximusquè etiam *quæst.21.* propequè infinitis relatis tradit Mari. Giurb. *in consuet.* Senat. Mesan. *cap.1. gloss.10. numero 7. part.1.* multos etiam referens Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.699. numero 8. & 10.* Anton. Faber. *in suo Cod. defin. libro 2. tit.21. definit.1. numero 5.*

Pauperi tamen potest procurator cum libera donare, † iusvè domini remittere, *gloss.* celebris *in l.3. in verb. Compelletur, C.de annon. & tribut. lib.10.* quam (plures allegans) sequitur Padilla *in l. Præses, numero 15. C.de transact.* & post eum Ioan. Gutier. *d.cap.6. numero 8.* 12

Remanent, supersuntquè specialia, ac priuilegia circa vltimas voluntates, & iudicia criminalia, in secunda (Deo dante) parte locanda, vbi multa alia, quæ huic deesse videntur (quia ibi propria eorum sedes) adiiciemus. Nunc his primæ finem imponimus, ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, sanctissimæ, ac indiuiduæ Trinitatis, venerandæ semperquè Virginis Deiparæ Mariæ. Quibus (si quid boni dixero) tribuendum; mihi autem parcendum, si quæ (vt erunt) minùs rectè, comptevè scripta reperiantur, ad arbitrium sanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ, cuiuslibet etiam alterius rectiùs sentientis corrigi parato.

* * *

VTRVM

UAB Biblioteca de Ciències Socials

VTRVM CONIVX PAVPER consanguineis prædefuncti, vel legitima etiam sobole existentibus, coniugi diuiti præmortuo succedat? & in qua parte?

SVMMARIVM.

1 *In successionibus, siue ex testamento, siue ab intestato primus liberorum est gradus.*

2 *Quæ pars bonorum paternorum antiquiori iure filiis erat relinquenda?*

3 *Et quæ de recentiori Authenticorum iure?*

4 *Et qualiter, & in quibus bonis succederent?*

5 *De iure nouissimo Regio in quibus bonis filij tam ex testamento, quàm ab intestato parentibus succedant?* & num. 6.

7 *Filius ab intestato patri succedens, quintum pro eius anima necessariò distribuere non tenetur, nec ab eo per iudices Ecclesiasticos ad id erit extorquendum.*

Ab intestato omnia parentum bona filij legitima censetur, ibid.

8 *Coniux non nisi in defectum consanguineorum, vsque ad decimum gradum, coniugi succedit.*

9 *Coniux pauper in quartam bonorum coniugis diuinis decedentis partem cum filiis, si tres, vel pauciores sunt; sin verò plures, in virilem portionem iure Codicis succedit.*

10 *Et quid hodie de iure Regio?* & n. seq.

11 *Leges posteriores augentes legitimam, per priores intellectum, limitationemque recipiunt. Et quod lege noua non exprimitur, id veterum legum regulis relictum intelligitur.*

12 *Coniux pauper etiam hodie coniuge testato decedente, ab eoque extraneo quinta bonorum parte relicta, pro quarta cum filiis concurret.*

13 *Quarta coniugi pauperi debita, est debitum legale, tempore celebrati matrimonij cum coniuge paupere tractatum, & num. 44.*

14 *Quarta hæc tanquam æs alienum priusquam tertium, & quintum deduci debet, illudque minuit.*

Et quid si melioratio tertij, & quinti per contractum donationis irreuocabilis facta fuisset? ibid. remissiuè.

15 *Dispositio* Authent. Præterea, C. vnde vir, & vxor *ita in marito paupere superstite, sicut in vxore, marito diuite decedente locum habet, dictaque in altero coniugum, in alio quoque hac in specie procedunt.*

16 *In bonis filiis à matre relictis, vsumfructum pater habet. Et an tunc* d. Authentic. *dispositio locum habeat?* & num. seqq.

17 *Maritus pauper superstes, filiis communibus non stantibus, quartam in bonis vxoris diuitis præmortuæ habet.*

18 *Et quid filiis communibus existentibus?*

19 *Et quid in matre quam filij tenentur alere?* & num. seqq.

Duæ lucratiuæ causæ circa eandem personam, & rem concurrere non debent, dict. num. 18.

20 *Ius consequendi alimenta ita demum excludit à quarta, cum tempore mortis viri illud ius creatum, productumque erat secus si creandum, aut producendum foret.*

21 *Pauper dicitur mater licèt actionem habeat contra pauperem, vel non exigibilem de iure, & de facto.*

22 *Vt mater, quæ alimenta percipere potest, pauper non dicatur, remouerique valeat à quarta, requiritur vt aliunde, non ab ipsius mariti substantia alimenta percipiat.*

23 *Vxor pauper, quæ fratrem diuitem habet, à quo alimenta consequi potest, an quartam ex bonis prædefuncti mariti diuitis deducat?*

Remedium minùs subsidiarium præualet, vbi duo subsidiaria remedia adsunt, ibid.

24 *Et an quæ patrem diuitem habet, beneficium quartæ consequatur?* & num. seqq.

25 *Vt beneficium quartæ denegari vxori possit, facultates in actu, non in habitu, vel potentia habere debet.*

Ius adeundi hæreditatem alicui competens non efficit vt locuples dicatur, ibid.

26 *Non dicitur quis habere vnde se alat, nisi ex propriis bonis possit alimenta percipere.*

27 *Dispositio* Authent. Præterea, *quartaque detractio non solùm vbi mulier nulla omnino ad matrimonium bona attulit: sed si attulit, parua tamen, & incongrua, locum habet,* & num. seqq.

Et quæ paruitas ad id requiratur? num. 30. & seqq.

28 *Causa finalis constitutionis* d. Authent. Præterea, *superstitis fuit coniugis inopia, & ne in prateriti matrimonij dedecus mendicaret.*

29 Parum, *& nihil aquiparantur.*

31 *Dos parua notabiliter, vt* d. Authent. *dispositio locum habeat, qua dicatur?* & num. 32. & seq.

Plus. *& minus specie non differunt,* ibid.

Dotis paruitas an respectu diuitiarum prædefuncti mariti, vel conditionis viduæ iudicanda sit? num. 33.

32 *Vxor quæ ex redditibus dotis alimenta non percipit necessaria, quartam ex* d. Authentic. Præterea *dispositione habere debet.*

34 *Nec ad hoc proprietas vendenda est.*

Et qualiter alimenta hæc consideranda sint? num. 41.

Et an sufficiat si secundum vitæ necessitatem, licèt non secundum dignitatem alimenta mulier habeat? num. 42. & sequent.

35 *Quartæ detractioni locus est, licèt mulier indotata, vel congruè dotata industriosa sit, viuereque ex proprio artificio, iunctisque dotis redditibus possit, in muliere præcipuè nobili, cui operari dedecus esset.*

Et quid in muliere ignobili, cui victum pro-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

priis manibus,& laboribus quærere indecorum non esset? num. 38.& 39.

Vxor nobilis nec viro viuente tenetur operari,nec mortuo marito viliores operas,quàm eo viuente faceret, exercere, d. n. 35.

36 *Hæres qui in causa est, vt defuncti mariti vxor alteri seruire cogatur, vel aliter per artem vilem sibi victum quærat, indignus efficitur hæreditate.*

Limita num. seqq.

39 Authent. Præterea *dispositio etiam in muliere ignobili cui indecorum non esset laborare,si vel valetudinaria,vel senex sit, locum habet.*

40 *Senex dicitur quinquagenaria.*

41 *Mulier quæ secundum necessitatem viuere, non secundum dignitatem potest, nec ita lautè vt cum marito viuebat, an beneficium quartæ habeat? & duobus* num. seqq.

43 *Iudicis arbitrio relinquitur, quis in d.* Authent. Præterea *specie pauper dicatur.*

44 *Coniux locuples decedens superstitem pauperem quarta hac priuare non potest.*

45 *Nec delinquendo, & licèt ad Fiscum ob coniugis delictum eius bona perueniant, quartam coniux superstes habebit,* & num. 116.

46 *Etiamsi confiscatio alicuius particularis statuti fieret vigore.*

47 *Et etiam in læsæ Maiestatis crimine.*

48 *Coniux sicut in totum quarta coniugem superstitem priuare non potest: ita nec in parte,nec legatum(etiam alimenta excedens, si quartam non æquet) ei relinquendo,*& n. 56.

49 *Legatum coniugi à coniuge factum in quartam debet imputari, & quod quartæ deest suppleri,*& n. 56.

50 *Quartæ detractioni locus non est, quando coniux aliqua in vita coniugi donauit ex quibus viuere possit. Limita, & intellige vt* n. seq.

52 *Et quid si à coniuge in vita donata consumpsit,vel dilapidauit coniux?*

53 *Coniux non imputat in quartam legatum à coniuge cum grauamine alteri restituendi factum, si nullum inde commodum sentiat;secus si sentiat,* & num. seqq.

55 *Coniux poterit legatum à coniuge factum repudiare,& quartam habere, nisi quartam compleat.*

56 *Coniux simpliciter legatum sibi à coniuge factum acceptans, si ad quartam non ascendat,ea non priuatur; debet tamen illud in quartam imputare. Limita duobus* n. seqq.

59 *In quartam quæ sint imputanda?*

60 *Coniux superstes ad debitorum solutionem pro rata obligatus est.*

61 *Quarta non vt quota bonorum, sed hæreditatis debetur.*

62 *Succedens in quota bonorum, à creditoribus conueniri non potest, secus si in quota hæreditatis.*

63 *Nomen* bonorum *ære alieno deducto intelligitur,* remissiuè.

64 Hæreditatis *nomen etiam debita includit.*

65 *Pro pignoris luitione coniux pauper in quartam succedens tenebitur.*

66 *Vt* Authentic. Præterea *dispositio procedat, quatuor principaliter desiderantur, & quæ?*

67 *Coniux quartam prætendens verum matrimonium intercessisse probare debet.*

68 *Matrimonium clandestinè contractum, an matrimonium dicatur, & vt tale iudicandum sit?*

Quartæ detractioni an inter coniuges ex matrimonio clandestino locus sit?

69 *Sponsa de præsenti etiam, ad viri domum non traducta, nec carnali sequuta copula, quartam detrahit.*& n. 73.

Sponsi de præsenti absque copula, vel traductione ad domum, verè coniuges, vir atque vxor vocantur, ibid.

70 *Sponsa de præsenti etiam ad domum viri non traducta, nec carnaliter cognita mariti forum sortitur.*

71 *Statutum maritatas à successione excludens, eas quoque quæ per verba de præsenti, licet nec ad domum viri traductæ, nec sint carnaliter cognitæ, maritatæ sunt, excludit.*

72 *Omnia iura de matrimonio, seu de marito, & vxore loquentia, quando per verba de præsenti copula etiam vel traductione non sequuta contractum est, locum habent.*

74 *Sponsa de futuro quartam non detrahit.*

75 *Quartam in bonis coniugis prædefuncti prætendens, paupertatem suam (vt illius concessionis causam, intentionisque suæ fundamentum) probare debet.*

76 *Dos congrua, vel incongrua vt quartæ locus sit, quo tempore attento sit iudicanda?*

77 *Vxor quæ mortis mariti tempore inops reperitur, quartam retinere, aut consequi poterit, licèt ad meliorem postmodum fortunam deueniat, ditiorque fiat, cum marito ve diuite matrimonium contrahat.*

78 *Et quid si incontinenti post mariti mortem aliquo casu fieret vxor locuples? vel pauper, cum diues esset?* remissiuè.

79 *Auri libra ducatorum 72. continet valorem.*

80 *Quarta coniugi inopi debita centum librarum auri summam excedere non debet; & si excedat, ad centum tantùm auri libras condictione ex lege coniux superstes aget.*

81 *Coniux pauper superstes quartam sine diminutione habebit, licèt ampla sit, minorique quantitate honestè viuere posset.*

82 *Nec augebitur licèt maiora alimenta ad vitam decenter transigendam requirantur.*

83 *Quarta coniuxi superstiti pauperi debita an*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

an & quando quoad vsumfructum & proprietatem, vel vsumfructum tantum debeatur? & num. 84. 85. 86. 87. 89. & 92.

86 *Liberorum appellatio masculos, & fœminas comprehendit.*

87 *Coniux superstes concurrens pro quarta in successione cum nepote ex filio communi præmortuo, vel cum ascendentibus coniugis mortui, quoad vsumfructum tantùm quarta fruetur.*

88 *Coniux pro quarta cum septem, vel octo nepotibus ex filio communi concurrens, quartam nihilominus debet habere.*

Quartæ locus non est, si plures quàm tres stent filij, sed in virilem coniux superstes succedet, ibid.

90 *Quarta absque diminutione debetur coniugi transuersalibus succedentibus, licèt plures quàm tres in eodem gradu defuncto stent coniuncti,* & numer. seqq.

93 *Vxor quartam hanc ex omnibus prædefuncti mariti bonis, siue mobilibus siue immobilibus, in vnoquoue territorio existentibus habebit.*

94 *Et idem in marito, qui in quartam dotis, & aliorum bonorum vxoris succedet.*

95 *Quartæ hæc etiam in feudo hæreditario, non verò in feudo ex pacto, & prouidentia, absoluto, vel mixto debetur,* & num. seqq.

97 *Nec in emphyteusi Ecclesiastica, aut etiam laicali locum habet.*

98 *Nec in bonis fideicommisso subiectis.*

99 *Nec in bonis maioratus.*

100 *Coniux, quæ prædefuncti coniugis hæreditatem expilauit, quartam hanc non deducit. Limita, & intellige vt* num. seqq.

102 *Nec quæ post mariti mortem, ante quartæ receptionem impudicè viuit.*

103 *Nec coniux coniugem occidens, vel ob cuius culpam coniux decessit, quæve coniugali affectu coniugem non tractauit, & duobus* seq. n.

106 *Nec cuius causa Iudicis authoritate separatio matrimonij facta est, quæ mortis tempore durat.*

107 *Nec quæ à viro absque causa diuertit, secus si culpa viri,* & numer. sequenti.

109 *Sponsa quam maritus ex iniusta causa admittere recusat, in quartam marito succedit.*

Idem est expellere, & non admittere, ibid.

110 *Quartæ deductioni locus non est, si vtriusque coniugis culpa, & mala gratia diuortium factum sit, secus si bona, & in casu licito,* & n. seq.

112 *Coniux sterilis impedimento naturæ, quartam non deducit.*

113 *Nec quæ à primo viro quartam habere potuit, eam in bonis secundi habere.* Limita n. 114. & 115.

116 *Vxor pauper, quæ à primo coniuge etiam cuius bona confiscata essent, quartam non petiit, in bonis secundi eam non debet habere.*

117 *Coniux superstes an quartam hanc propria possit authoritate deducere?*

118 *Coniux pauper superstes an possit ad reuocationem donationis gratuitæ à coniuge factæ agere, si ob illius immensitatem quarta priuetur?*

119 *Ius quartæ huius an ad hæredes transmittatur?*

QVÆST. LVI.

PRimus in successionibus liberorum est gradus † *Authen. In successione, C. de suis & legitim. hæredib.* & in corpore vnde sumitur in *Auth. de hæred. ab intest veni. §. 1. coll. 9. l. Inter filios* 11. *C. famil. herciſc. l. Inter cætera* 30. *D. de liber. & posthum. l. 1. D. de iniust. rupt. irrito. que fact. testamen. l. 53. tit. 6. part. 1. l. 3. tit. 13. p. 6.* 1

Siue ex testamento, vt in *d. l. Inter cætera, & in princip. instit. de exhæredat. liberorum:* siue ab intestato, vt in *l. Maximum vitium. 4. C. de liber. præter. & in d. Auth. de hæred. ab intest. venient. in princip. §. 1. instit. de hæredit. quæ ab intest. defer.* dictisque iuribus *Regiis.* 2

Ex testamento autem, siue vnus, siue plures filij essent, antiquiore iure quarta pars † eis erat bonorum paternorum relinquenda. *l. Papinianus* 8. §. *Quoniam, & §. Quarta autem, D. de inoffic. testam. l. Cum quæritur, 6. l. Parentibus,* 8. *C. eod. tit. §. fin. instit. eod. l. Deo nobis,* 42. §. *Hoc etiam, C. de Episcop. & Cleric.* 3

De recentiori verò Authenticorum, in tertiam partem † totius assis si quatuor erant filij, vel pauciores; si autem plures, in trientem, (id est, totius assis partem dimidiam) succedere debebant, *Auth. Nouissima, C. de inoffic. testam. Auth. de triente, & semiss. §. 1. coll. 3. Authen. de nuptiis, §. fin. coll. 4. gloss. in d. §. Hoc etiam, verb. Quartam, l. 17. tit. 1. p. 6. vers. E le legitima parte.* 4

Ab intestato † verò in omnibus parentum bonis, siue in potestate, siue emancipati, siue masculi, siue fœminæ essent, succedebant filij, *text. in d. Auth. in successione, & in corpore,* vnde sumitur, *d. l. Maximum vitium, d. l. 3. tit. 13. p. 6. & ibid. Greg.* 5

De iure verò nouissimo Regio in omnibus paternis bonis † debet filius, si vnicus est, quinta excepta parte, de qua parens ad libitum disponere potest, hæres institui. Si verò plures sint, de tertia, & quinta, ita tamen vt tertiam non in alios quam inter liberos distribuat, aliquem eorum si voluerit, meliorando, cui in ea quæcunque poterit grauamina apponere, ex dispositione *legis 6. l. 17. l. 27. & l 28. Taur. l. 9. tit. 5. & l. 7. tit. 12. lib. 3. fori leg. l. 11. & 12. tit. 6. lib. 5. nouæ reg. Collect.* 6

Ab intestato † autem in omnibus parentum bonis succedunt, *d. l. 6. Taur.* & aliis *Regiis iuribus.* Nec tunc quintum pro anima necessario distribuendum. † est vel ab Episcopo, aut iudicibus Ecclesiasticis testamen- 7

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſtamentorum executoribus eruendum cum omnia parentum bona cenſeantur filiorum legitima, vt probat *text. in d. Authentic. In ſucceſſione*, & in corpore vnde ſumitur, & in *d.* §. 1. *inſtit. de hæred. quæ ab inteſtat. defer. & in d. l.* 3. *tit.* 13. *part.* 6. *dictiſque iuribus Regiis*. Quare prædictam ſententiam tenet *Tell. Ferdinand. in l.* 36. *Tauri num.* 4. & ſic indicaſſe, dum Vicarij Generalis in Zamorenſi Epiſcopatu officio fungeretur, in caſus contingentia, teſtatur *Ioan. à Rojas de ſucceſſion. c.* 3. *n* 5. *&* 6.

Sed licèt primus in ſucceſſione liberorum ſit gradus, omnes alios excludens; coniuxque non niſi in conſanguineorum vſque
8 ad decimum gradum defectum. † ſuccedat, *l.* 1. *C. vnde vir, & vxor:* Coniugis tamen paupertas efficit, vt cum filiis in quartam
9 † bonorum coniugis diuitis decedentis partem, ſi tres, vel pauciores ſint, ſin verò plures, in virilem portionem ſuccedat: celebris *text. in Authentic. Præterea ſi matrimonium ſit abſque dote, coniux autem præmoriens locuples ſit, ſuperſtes verò laboret inopia, ſuccedat vna cum liberis communibus, alteriusve matrimonij, in quartam, ſi tres ſint, vel pauciores; quòd ſi plures ſint, in virilem portionem, vt tamen eiuſdem matrimonij liberis proprietatem ſeruet, ſi extiterint. His verò non extantibus, vel ſi nullos habuerit, potietur etiam dominio Authentic. Vt liceat matri, & auiæ,* §. *Quia verò el* 2. *collat.* 8. *Authentic. de exhibend. reis,* §. *Quoniam verò, collat.* 5. *l.* 7. *tit.* 13. *part.* 6. Id, quod ex Longobardorum etiam iure diſpoſitum obſeruat *Anæus Robert. rerum iudicatar. lib* 1. *cap.* 13. *pagin. mihi* 224. *verſ. Nam quemadmodum Iuſtinianus.*

Quæ quidem diſpoſitio apud nos etiam hodie nouæ Regiæ Collect. Taurique ſupra relatis iuribus ſtantibus, quibus omnia parentum bona filiorum legitima (iuxta præfatum iam modum) dicuntur, lo-
10 cum habet. † Cum enim *ſeptima* relata *partita lex* dictæ *Authentic. Præterea* conſtitutionem firmet, pariterque diſponat, nec aliqua nouiori lege reperiatur correcta; ſeruanda omnino erit. Leges namque poſteriores legitimam augentes, intellectum, li-
11 mitationemque per priores † recipiunt, iuxta *text.* in *l. Non eſt nouum* 25. *& l. Sed & poſteriores* 27. *D. de legib.* Quidquid enim lege noua non reperitur expreſſum; id veterum legum regulis relictum intelligitur, vt docent Imperatores Theod. & Valen. in *l. Præcipimus* 32. *in fin. C. de appellat. & conſult.* Cùm præſertim *d. partita lex* quando parenti ab inteſtato ſucceditur, loquatur: quo caſu omnia parentum bona ad filios (vt diximus) deueniebant; eorúmque erant legitima. Ac ideò licèt nouiori Regio iure ad omnia parentum bona, quinto excepto, ex teſtamento adaucta ſit: dictæ *Authentic. Præterea*, dictæque *legis* 7. *partitæ* diſpoſitioni locus erit, cum vtroque pariter caſu eadem videatur ratio. Ita tenet, firmatque *Gregor. Lopez ibid. verb. Fijos. Andre. Angul. de meliorat. ad l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Reg. Collect. gloſſ.* 2. *ex num.* 49. *Ioan Rojas in epitom. ſucceſſ. cap.* 33. *num.* 54. *Cordub. de Lara in l. Si quis à liberis in principio, numero* 76. *& ſeq. D. de liber. agnoſc. Azeued. in l.* 6. *titul.* 4. *lib.* 5. *noua Reg. Collect. numero* 33. *& ſequentib. & in l. fin. titul.* 6. *numero* 16. *& in l.* 12. *titul.* 8. *numero* 4. *eod. lib.* 5. *Ioan. à Coſtillo de vſufruct. cap.* 45. *num.* 23. *& ſeq. Anton. Gam. deciſion.* 62. *numero* 6. *Petr. Barboſ. in l. Maritum* 13. *numero* 99. *D. ſolut. matrimon. Gomez Leon in centur. informat. iuris reſp.* 8.

Quare, & ſi ex teſtamento filius hodie parenti ſuccedat, quintumque extraneo relinquat parens, cum filiis pro quarta con-
12 curret † in cæteris bonis coniux pauper ſuperſtes, vt poſt longam diſputationem tenet *Gregor. Lopez, dict. verb. Fijos*, durum eſſe aſſerens ab ea ſententia recedere: ſequiturque *Tell. Ferdinand. in l.* 9. *Tauri, numero* 31. *&* 32. ex eo, quia quarta coniugi pauperi debita, eſt debitum † legale,
13 tempore celebrati matrimonij cum coniuge paupere contractum; quàm communem ſententiam dicit, de qua Nos latiùs infra.

Quinimò quartam hanc tanquam æs alienum priùs deduci, † quàm tertium
14 & quintum, illudque minuere, aſſeruere idem ipſe *Tell. Ferdinand. in l.* 25. *Taur. numero* 5. poſt *Didac. l. Segura in l. Cohæredi,* §. *Cum filia, numero* 210. *D. de vulgar. & pupill. Gomez Arias in l.* 32. *Taur. numero* 19. *Ioan. Gutierr. practicar. quæſtion. lib.* 2. *quæſtion.* 61. *numero* 4. *Andreas de Angul. de meliorat. ad leg.* 13. *gloſſ.* 3. *numero* 32. *& ad d. l.* 9. *titul.* 6. *lib.* 5. *noua Reg. Collect. gloſſ.* 2. *num.* 52. *vbi numeris ſequentib.* quid ſi melioratio tertij, & quinti per contractum donationis irreuocabilis facta eſſet, diſſerit.

In vtroque autem coniugum relatæ *Authentic. Præterea* diſpoſitio procedit, †
15 dictaque in vno hac in ſpecie, in alio locum habent, vt ex eiuſdem *Authentic.* contextura deducitur, demonſtratque apertius *text. in dict. Authentic. de exhibend. reis*, §. *Quociam verò*, ibi: *Similiter quidem in viris, ſimiliter autem in mulieribus, communem namque etiam hanc ſuper eis ponimus legem & in* §. *Si verò quaſdam, verſ. Hæc itaque, collat.* 5. cuius ſunt verba: *Hæc itaque dicimus, ſi coniunctorum alter dotem, aut donationem non faciens, inops, aut vir, aut mulier inueniatur, & moriens quidem, aut vir, aut mulier locuples ſit; ille verò, vel illa ſuperſtes pauper exiſtat, &c.* Eſtque firmiſſima, quæque dubitationem non recepit concluſio, quam firmant, tenentque *Alexand. in d. Authentic. Præterea, num.* 6. *in fin. & Fabian. de Pep. num.* 10. *Guillelm. Bened. in cap. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelaſiam, deciſ.* 5. *num.* 241. *&* 251. *Michaël. Craſ. in* §. *Succeſſio ab inteſtato, q.* 39. *n.* 8. *Feder. Scot. conſil.* 5. *n.* 39. *tom.* 1. *l.* 3. *Hieronym. Gabriel conſil.* 142. *num.* 6. *lib.* 1. *Paul. Æmil. Gall. de excep. quæ oriri poſſ. tam ex teſt. quàm ab inteſt. titul.* 4. *excepr.* 5. *p.* 1. *num.* 27.

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

num. 27. Cæsar Barzi. decis. 128. num. 27. vers. His accedit, Gregor Lopez (communem dicens) *in d. l. 7. titul. 13. part. 6. gloss. 4. verb. Desamparadas, Ioan. Anton. Mangil. de imputat. quæst. 143. num. 1. & per tot. Andre. Gaill. practic. observat. lib. 2. observat. 98. num. 5. Ioan. Baptist. Cost. de portione rata 1. quæst. 84. n. 14.*

Et licèt dubium facere posset ab aliquibus opposita obiectio: Qualiter nempe dictæ *Authentic.* dispositio (circa maritum præcipuè) locum habere possit, filiis communibus remanentibus? Cum vsumfructum bonorum à matre relictorum debeat
16 habere, † ex *text. in l. C. de bon. matern. & in in l. 1. C. de bon. quæ liber.* ac per consequens, pauper dici nequeat, vt dictæ quartæ possit gaudere beneficio, quod in superstitis coniugis paupertate fundatur, *text.* & communiter Scribentes in *dicta Authentic. Præterea.* dicemusque latiùs infrà: filiis namque communibus non extantibus, sine controuersia res est, debere pauperem ma-
17 ritum superstitem quartam in bonis præmortuæ coniugis habere; † dicuntque communem *Franc. Viui. commun. opinion. Verb. Vxor, nu. 7. Michael. Cras. dict. quæstion. 39. numero 8. Gregor. Lop. in d. l. 7. gloss. 4. Ioan. Petr. Fontanell. de pact. nuptialib. 2. tom. clausul. 5. gloss. 8. part. 12. num. 38. & sequentib. vsque ad num. 42.* Qualiterve in matre filiis cemmunibus existentibus, qui eam alere tenentur, cùm tunc pauper non dicatur, iuxta dicta à *Nobis 1. part. quæstion. 4.* deficiatque per consequens *dict. Authentic.* dispositionis fundamentum, eius procedat constitutio? Quam nihilominus filiis etiam communibus extantibus, quoad
18 patrem pauperem superstitem locum habere; † ita tamen vt non vsumfructum, & quartam pariter, sed alterum, quod velit, consequatur, ne duæ lucrativæ causæ circa eandem rem, & personam (contra regulam *text. in §. Si res aliena*) *instit. de legat.* cùm aliis, concurrant, & sic in potentia, non in actu *dictæ Authentic.* fauore gaudere in prædicto casu maritum, post longam disputationem concludit *Cornel. Beninc. de paupert. special. 1. in vltim. voluntatib.* Idem in matre, † licèt à filiis alimenta consequi possit, firmans: quia adhuc quodammodo dicitur mendicare, quæ ab aliis vt viuat, cogitur alimenta exigere, tenentque in terminis *Cordub. de Lara in dict. l. Si quis à liberis, §. mater, numer. 33. Ioan. Anton. Mangil. de imputat. quæstione* 145. *numer.* 2. qui sententiam hanc per totam quæstionem contrariis respondendo, tuetur. Cuius fundamenta, quia non est communis liber, attingam breuiter. Mouetur ergo, præter dictam proximè rationem, quia (inquit ipse) ius consequendi alimenta ita demum excludit à quarta, cum tempore mortis viri illud
20 productum, † creatumque erat, secus si creandum producendumve foret, vt in isto casu, in quo ius quartæ alimenta consequendi præcedit ius, ipsoque morientiæ mariti tempore vxori inopi debetur Et licèt tunc temporis filios à quibus alimenta sperare possit, habeat; non tamen certum est, ab illis forè alendam. Cum nec tunc paternæ se immiscuerint hæreditati, ab eaque possint abstinere, *§. Sui, instit. de hæred. qualit. & differ. l. Necessarius, D. de adquirend. hæred.* Nec certum sit, diuites futuros, inanisque tunc filiorum paupertate esset actio matri, imò & extincta, cum eam alendi nulla obliget filios tunc ratio iuxta *text. in l. penult. D. de alend. liber.* & diximus latiùs *1. part. quæstion. 42. numer. 16.* quo argumento idem firmat *ipsemet quæstion. 169. numero 12. vers. Respondetur enim*; dicique tunc matrem pauperem, † licèt actionem contra pauperem habeat, ex *Socin. Seniore consil. 121. numero 30. lib. 4. Pepe in dicta Authentic. Præterea, numero 104. & Natta consil. 649. n. 13.* 21

Rursus, quia ad hoc mater, quæ alimenta percipere potest; pauper non dicatur, remouerique à dicta quarta valeat, requiritur, vt aliunde, † non ab ipsiusmet mariti substantia alimenta percipiat; *d. Si verò quasdam, vers. Nam si aliunde in dict. Authentic. de exhibend. reis*, quam etiam pro hac sententia rationem repetiit in *d. quæstione 169. numero 12. vers. Aliter respondet*, ex *Gozad.* & aliis ibi adductis, & Nos etiam latiùs infra; supra dictam præterea opinionem multis relatis, sequitur, ac comprobat *Ioan. Petr. Fontanell. de pact. nupt. d. 2. tom. claus. 5. gloss. 8. part. 9. num. 47. 48. 49. 50.* 22

Quæ omnes rationes in vxore paupere fratrem diuitem habente, † à quo alimenta consequi possit, locum quoque habent, ex eisque posse quartam in bonis diuitis prædefuncti mariti obtinere, firmarunt *Gozad. in dict. Authentic. Præterea, numero 62. Socin. Seni. consil. 30. numer. 4. & seqq. lib. 4. Rimin. Iun. consil. 657. num. 60. & sequentib. & consil. 658. num. 9. & sequentib. lib. 6. Iacob. Menoch. consil. 433. numer. 16. & sequentib. lib. 5. & consil. 503. num. 18. & seq. lib. 6. Alexand. Raudens.* (sic iudicatum per *Rotam Florentinam* asserens) *consil. 40. numer. 94. versic. Quoniam respondetur primo, libro 2.* 23

Licèt contrariam sententiam tenuerint *Roland. à Valle consil. 14. numero 19. & 53. lib. 3. Tiber. Decian. consil. 70. num. 17. vers. Non obstat, lib. 2. Hieronym. Gabri. consil. 142. numero 3. lib. 1. Ioan. Vincent. Honded. consil. 93. num. 29. lib. 1. & consil. 79. num. 35. lib. 2. Cæsar. Barz.* (latissimè materiam prosequens) *decis. 130. per tot. Ioan. Anton. Mangil. de imputat.* (veriorem hanc sibi videri dicens) *quæstione 169. numero 5. & sequentib. Petr. Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 35. num. 9. Ioan. Petr. Fontanell. d. clausul. 5. gloss. 8. part. 9. numero 44. & 55. Stephan. Gratian. disceptat. forens. lib. 1. capite 120. numero 52. Paul. Æmil. d. except. 5. titul. 4. numero 31. & 32.* Eo præcipuè moti fundamento: Quia cùm vtrumque hoc remedium subsidiarium

sit, multò tamen magis subsidiarium esse quartæ, quàm aduersus fratrem diuitem pro alimentis; contendunt: ac ideò minùs subsidiarium prævalere debere, ex doctrina *Alex* post *Bart. in l. In prouinciali*, §. 1. *numero* 7. *D. de noui oper. nuntiat.* quem ibi sequuntur communiter Doctores.

Verior tamen (hodie præcipuè) prior contraria sententia videtur, ex infra proximè referendis, supraque iam dictis rationibus. Ex quibus multi quoque tenuerunt, pauperem superstitem vxorem patrem diuitem † habentem, à quo alimenta consequi 24 potest; quartæ nihilominus beneficio frui: sequuti sunt *Fabian. de Pepe in dict. Authentic. Præterea*, *numero* 22. magis communem dicens, *Iacob. Thoming. decis.* 40. *numero* 9. relati à *Michaële Cras. in* §. *Successio ab intestato*, *quæstion.* 39. *num.* 5. *Ioan. Bapt. Ferret. consil.* 34. *numero* 9. *vers. Præterea*, *lib.* 1. *Gregor. Lopez in d. l.* 7. *tit.* 12. *part.* 6. *gloss.* 6. *verb. De lo suyo*, *vers. Sed quid si vxor*, vbi fundamentis *Alexandri & Cumani* contrarium tenentis respondet, doctissimus *Petr. Barbos. in l. Maritum* 13. *numero* 99. *versic. Vnde infertur*, *D. solut. matrimon.* Ad hoc enim vt denegari dicta quarta pauperi vxori 25 possit, facultates habeat in actu, † non in habitu, vel potentia, necesse est, ex eleganti decisione *text. in l. Pretia rerum*, *D. ad leg. Falcid.* determinans, ius adeundi hæreditatem alicui competens non efficere, vt locuples dicatur, *l. Alienum*, §. *In extraneis*, *D. de hæredib. instituend.* quando præsertim aduersus patrem actio datur, contra quem animosè agere timor impedit reuerentialis.

Item quia vnde se alat vxor habere non dicitur, nisi ex propriis bonis † ali- 26 menta possit percipere, ex sententia *Bal. consil.* 30. *lib.* 2. *Socin. consil.* 64. *numero* 3. *lib.* 4. *Cravet. consil.* 199. *numero* 5. *Menoch. consil.* 81. *numero* 66. vt in proposita specie hos referendo, considerat *Mangil. quæstione* 168. *nnmero* 2. Id quod expressiùs firmat hodie *text. in dict. l.* 7. *part.* in illis verbis: *Nin ella lo ouiesse de lo suyo*: quam pro hac parte ponderat *Gregor. Lopez ibidem d. gloss.* 6. *in fin.* aduersus communem, de communi iure asserentem, locum tunc quartæ detractioni non esse, de qua testantur prope infiniti relati à *Mangil. d. quæst.* 168. *num.* 3. *& sequentib. & quæst.* 169. *numer.* 8. *Cæsar Barz. d. decis.* 30. *nnm.* 70. *Petr. Surd. de aliment. d. titul.* 9. *quæst.* 29. *numer.* 7. *& quæst.* 35. *num.* 8. *Stephan. Gratian. d. cap.* 120. *num.* 50. *&* 51. *&* 55. *Mart. voto*, *siue decis.* 21. *num.* 5. *Ioan. Petr. Fontanel. d. claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 9. *numero* 42. *&* 43. *Statil. Pacific. decis.* 174. *numero* 41. vt alios prope infinitos ab eisdem adductos omittam.

Habet rursus *d. Auth. Præterea*, quartæque detractio locum, non solum quando mulier nullam omnino ad matrimonium dotem attulit, † sed & quando at- 27 tulit, paruam tamen, & incongruam. Liquet enim *text. in dicta Authentic.* omnino indotatam videatur requirere vxorem, vt eius fauore, dispositioneque gaudeat; ibi: *Præterea si matrimonium sit absque dote*: & in *Authentic. Vt liceat matri*, *& auiæ*, §. *Quia verò el* 2. *col.* 8. ibi: *Et aliam post hæc fecimus legem decernentem*, *siquis indotatam vxorem per affectum solùm acceperit.* & in *dict. authentic. de exhibend. reis*, §. *Quoniam verò*, & in *dict. l. partitæ*, ibi: *Demanera que casan con ellas sin dote*: negaueritque etiam incongruè dotatam dictæ quartæ fauore frui, ex dictis iuribus *Socin. Seni. consil.* 121. *num.* 38. *& sequentib. lib.* 4. de communi attestans, *num.* 42. glossasque omnes, ac DD. antiquos vsque ad *Baldi* tempora simpliciter *d. Auth. Præterea* dispositioni acquieuisse: cui etiam adhærent *Ioan. Cephal. consil.* 671. *num.* 14. *& seqq. Ioan. Vincent. Onded. consil.* 93. *numero* 19. *lib.* 1. *Petr. Surd. decis.* 61. *numer.* 9. *& seqq. Marta. decis. siue voto* 21. *numero* 10.

Contraria nihilominus verissima ab omnibusque recepta est sententia, de qua nullus ferè hodie dubitat; quam tenuerunt *Bald. in l. Licet*, *num.* 3. *C. de iure dot. & in d. Auth. Præterea*, *num.* 7. quem sequuntur *ibid. Salyc. Alex. & Ias. idem Alex. consil.* 91. *num.* 1. *circa fin. lib.* 7. *Andre. Tiraquel. de iudi. in reb. exig. ferend. vers.* 9. *& Roland. à Valle consil.* 14. *num.* 29. *& seqq. lib.* 3. *& consil.* 15. *num.* 4. *eod. lib. Tiber. Decian.* (communem dicens) *d. consil.* 70. *num.* 12. *vers. Tertio*, *& vltimo*, *lib.* 2. *Micha. Crass. in d.* §. *Successio ab intestato*, *quæst.* 39. *num.* 4. *Bertazol. consil. ciuil.* 79. *num.* 27. *Aym. Cravet. consil.* 199. *num.* 7. *Hieronym. Gabri. consil.* 142. *num.* 4. *lib.* 1. *Vgo de Cels. consil.* 4. *num.* 11. *vers. Hodie tamen.* Negamus in dubium id hodie esse reuocandum; pro hac Regia Cataloniæ Audientia iudicatum fuisse asserens *ibid. num.* 12. *Federic. Scot. consil.* 5. *numero* 12. *&* 19. *tom.* 1. *lib.* 5. vbi communem, & semper pro hac opinione iudicatum dicit *Petr. Surd. de aliment. titul. vltim. quæstion.* 29. *numero* 7. *& consil.* 112. *num.* 84. *lib.* 1. *Gregor. Lopez* (communem quoque dicens) in *dict. l.* 7. *tit.* 13. *part.* 6. *gloss.* 3. *Vincent. de Franch. decis.* 410. *per tot.* vbi testatur *Baldum* sequi omnes DD. *Iacob. Menochi. consil.* 505. *num.* 6. *lib.* 6. magis communem & ab hac non esse recedendum, neque de hoc dubitandum, firmat *Ioan. Anton. Mangil. de imputationib. quæst.* 158. *n.* 4. *& sequent. Francisc. Bursat. consil.* 92. *n.* 22. *lib.* 1. *Ioan. Cephal. consil.* 224. *num.* 10. *& consil.* 288. *num.* 2. *Ioan. Petr. Fontanel. de pact. nupt. d. claus.* 5. *gloss.* 9. *part.* 8. *nu.* 3. *&* 4. vbi neminem esse, qui de hoc nunc dubiter, addit. *Cæsar de Grassis decis.* 162. *aliàs* 1. *tit. de successionib. ab intestat. nu.* 14. *Rota Roman. Diuersor. decis.* 202. *n.* 11. *& seqq. part.* 2. vbi de communi, *Statil. Pacific.* post tractatum suum de Saluiano interdicto, *decis.* 174. *num.* 5. *& sequentib.* vbi latissimè, *Stephan. Gratian. dict. cap.* 120. *num.* 2. *Marc. Anton. de Amat. decis.* 72. *num.* 7. *Marta in summ. successs. legal. part.* 3. *quæst.* 12.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

quæst. 12. art. 5. num. 5. Paul. Æmil. Gall. de except. quæ oriri poss. in success. tam ab intest. quàm in testam. tit. 4. except. 5. num. 8. & 9. part. 1.

Huiusmodi autem effectum rationis identitas parit. Cum enim coniugis inopia constitutioni illi præbuerit ansam, fueritque eius finalis causa, † ne in præteriti matri- 28
monij dedecus mendicet (ex receptissima omnium sententia, vt testantur *Socin. consil. 121. num. 38. Roland. à Valle d. consil. 14. num. 26. Ioan. Cephal. consil. 244. num. 11. & 20. lib. 2. Mart. d. voto 21. num. 17.* & omnes ferè alij proxime relati) idem operabitur vbi nulla, quàm vbi parua extiterit dos, si mendicitatis inconueniens, dedecusque non remoueatur, vt considerant, tenentque omnes pro hac sententia suprà adducti: Et quia *parum*, & *nihil* † æquiparantur, *l.* 29
Si oleum 10. §. vltim. D. de dol. l. 2. D. quod cum eo, l. Illud, 7. §. Minùs, D. de tribut. actione princip. Instit. ad leg. Falcid. Auth. Tutoris debitor, C. qui dari tutor. poss. l. fin. C. de reuoc. donat. c. De multa, de præben. & dign. Socin. consil. 108. num. 4. lib. 1. Deci. in cap. De appellat. 2. notab. de appellat. Fabian. de Pep. in d. Authent. Præterea, num. 6. Marc. Anton. Natta consil. 346. num. 6. plurimis relatis *Rota Roman. d. decis. 202. num. 13. Marc. Ant. de Amat. d. decis. 72. num. 9.*

Ita tamen prædicta sententia, extensióque ad contraria iura indotatam mulierem desiderantia, æquiparatioque admittenda est; vt non de dote simpliciter parua, sed de notabili † paruitate intelligatur, vt te- 30
nuerunt *Philipp. Corne. in d. Authent. Præterea, num. 4. Curti. Iuni. num. 7. Fabian. de Pep.* communem dicens, *num. 6. Idem Corn. consil. 249. num. 3. lib. 3. Andr. Barbat. consil. 74. num. 9 lib. 4. Hugo de Cels. d. consil. 4. num. 11. & 7. Honded. consil. 93. num. 6. lib. 1. Anchar. Iuni. quæst. 26. lib. 3. Ioan. Anton. Mangil. d. tract. quæst. 159. num. 4. Rota Roman. d. decis. 202. num. 15. Ioan. Petr. Fontanel. d. clausul. 5. gloss. 8. part. 8. num. 22. Marta d. voto 21. num. 13. & in summ. success. legal. part. 3. quæst. 12. art. 5. num. 6. 7. & 8.* & ita Dominis placuisse dicit *Cæsar. de Graff. d. decis. 162. num. 15.* & seqq.

Eritque notabilis in præsenti paruitas, 31
† si ex dote, aliisve bonis necessarium non valeat percipere victum, mendicareque cogatur, ita (post *Bald. in d. Authent. Præterea circa fin.*) eam intelligens voluit *Socin. Seni. d. consil. 121. num. 4. lib. 4. Andr. Alciat. consil. 252. num. 5. Ioan. Cephal. consil. 671. num. 2. Anton. Mangil. d. quæst. 159. num. 4. & 5. Paul. Æmil. Gall. d. titul. 4. except. 5. part. 1. num. 10. Statil. Pacific. d. decis. 174. num. 16. 17. & 18.* ita iudicatum referens, addensque insuper *d. num. 18.* præfatæ quartæ locum fore, siue dos minima sit notabili paruitate, siue mediocriter parua consideretur, dummodò ad alimenta non sufficiat, cum à minima tunc non distet, nisi per *plus*, & *minus*, quæ specie non differunt, ex *text. in l. fin. D. de triti. vin. & oleo legat.*

Item quia cum dos parua computanda veniat in quartam (vt infrà num. 49. & 59. dicemus latiùs) si fuerit minima, maior pars erit in quarta; si verò parua, plusque contineat, minùs in quarta consequetur coniux superstes. Qua ratione suprà dictam sententiam cum plurimis, quos refert, sæpe communem dicens, tenet *Ioan. Mangil. d. quæst. 159. num. 1. & 2.*

Ex redditibusque † dotis alimenta conse- 32
qui, ac percipere debet mulier, vt prædictæ quartæ locus non sit, aliàs paruam dici dotem, ex qua alimenta, victum, & vestitum percipere nequeat vxor dixit communem post *Bald. Decius in dicta Authent. Præterea, num. 5. Corn. 3. Curt. Iuni. 70.* de communi asserens *Piccus. Rimin. Seni. 2. vers. Intellige etiam istum text. Pepe 10.* communem quoque dicens *Gozad. num. 24. 29. 33. & 37.* refert, & sequitur *Cæsar. Barzi. decis. 128. num. 2. Hugo de Cels. cons. 4. num. 15. & seqq. Tiber. Decian. d. cons. 70. num. 12. vers. Tertiò, & vltimò*, salua conscientia aliud non posse iudicari asserens, *Marc. Anton. Natta consil. 115. num. 12. Michael Graf. in d. §. Successio ab intestato, quæst. 39. num. 4. in fin. Aym. Cravet. d. consil. 119. num. 7. Mangil. d. quæst. 159. num. 2. Roland. à Valle d. consil. 14. num. 21. & seqq. Vincent. de Franch. decis. 410. num. 3. Marc. Anton. de Amat. d. decis. 72. num. 8. Polydor. Ripa obseruat. 384. num. 2. & 5.* vbi quod vt locus huic quartæ non sit, sufficere mulieri dotem pro victu, vestitu, & habitatione debere, ait *Pet. Surd. decis. 61. num. 2. & consil. 112. num. 84. lib. 2.* vbi dotem paruam vt *d. Authent.* locus sit, dicit diuitiarum mariti † respectu, quod 33
etiam dixêre *Hugo de Cels. vbi suprà*, & plerique ex proxime relatis, plurimos pro hac sententia adducens, tenet (sic in Cataloniæ Senatu sæpe iudicatum attestans) *Ioan. Petr. Fontanell. de pactis nupt. dict. clausul. 5. gloss. 8. part. 9. num. 10. & sequentib.* Licet conditionem viduæ attendendam dicentem referat *idem ipse ibi, numero 15. Federic. Scot. resp. 5. tomo primo, libro 3. numero 32. circa med.*

Neque proprietas pro huiusmodi alimentis à muliere vendi † debet, vt per *text. in* 34
l. Imperator. D. ad S. Cons. Trebell. & per l. 3. §. Modum, D. vbi pupill. educ. debe. pluribus relatis tradit in terminis *Mangil. dicta quæstione 159. num. 3. & quæst. 159. num. 2.* per text. in *l. Qui bonis, C. de cess. bon.* & latiùs *quæst. 184. per tot.* vbi hanc veriorem, & magis communem dicit, ac defendit, *Gregor. Lopez in dict. l. 7. tit. 13. part. 6. gloss. 6. ante med. versic. Quid autem si coniux superstes haberet magnam domum, vel prædium, ex quo tamen viuere non posset?* ex text. quem dicit singularem, in *l. fin. §. Ipsum autem, C. de bon. quæ liber. Ioan. Baptist. Cost. de portione ratæ, quæst. 84. num. 1.* diximusque Nos etiam *1. part. quæst. 4 §. 4. ex num. 167. cum seqq.*

Et licet mulier indotata, vel dotata incongruè, industriosa sit, † ex proprioque 35
artificio, iunctisve dotis redditibus viuere possit,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

possit, quartæ detractioni locum esse (ex dispositione præsertim *d. l. 7. tit. 13. part. 6.* quæ in propriis superstitis coniugis bonis, vt quartæ locus non sit, facultates desiderat) notat *ibid. Gregor. verb. De lo suyo*, sic tenuisse in terminis referens *Decium in d. Authent. Præterea.* Idquè fortiùs procedere in muliere nobili, cui operari dedecus esset, tenuit *Andr. Barbat. consil. 74. num. 11. & 12. libro 4. Deci. in d. Auth. Præterea, num. 21. Rimin. Iuni. consil. 657. 53. Tiber. Decian. d. consil. 70. num. 17. lib. 2. Ioann. Vincent. Honded. consil. 93. num. 35. lib. 1. Petr. Surd. decis. 61. num. 12. Mangil. d. tract. quæst. 167. per tot.* maximè *num. 8. Cæsar. Barzi. decis. 129. num. 26. vsquè ad num. 30. Stephan. Grat. discept. forens. d. cap. 120. num. 58.* quia nec viro viuente tenetur operari, vt *ibid. per eum, Marc. Ant. de Amat. dicta decis. 72. num. 17. & 18.* tradens, non debere mulierem ad viliores operas, quàm viuente marito salua dignitate faceret, descendere, ex sententia *Deciani consilio 111. (incip. decessit maritus) num. 19. lib. 3.* nec alteri inseruire, ex *Menoch. consil. 433. (incip. Cum præstantissimo) num. 14. & 15. lib. 5. & Honded. dicto consil. 93. incip. Prætendit num. 13.* Imò dignum

36 † effici hæredem, qui in causa est vt defuncti mariti vxor alteri cogatur inseruire, addit *num. 19.* ex sententia *Andr. Barbat. dict. cons. 74. col. 5. vers. Quinimò plus videtur, lib. 4. Roland. à Valle d. cons. 14. num. 49. lib. 3. & Tiber. Decian. d. consil. 111. numero 20.* tenetque idem (his non relatis) *Ioan. Anton. Mangil. quæst. 170. num. 4.* hæredes admonens, ne aduersus nobilem viduam, vt efficiatur pedisequa, vel aliter per artem vilem sibi victum adquirat, opponant; quia sic virum offenderent, indigníque per consequens hæreditate efficerentur. Licèt adhuc in muliere nobili, si Ciuitatis, vel Regionis, in qua mulier degit, huiusmodi artem, exercitium, vel laborem patiatur consuetudo, † contrarium ex pluribus referat, teneatque *idem ipse Mangil. quæstione 169. numero 11.*

Si verò ignobilis sit mulier, quæ propriis manibus, ac laboribus victum quærere posset, cuique hoc illum adquirere

38 modo, indecorum non esset, † indistincte *dicta Authent. Præterea* dispositioni, quartæque detractioni locum non fore tenent communiter *Doctores, Curt. in ead. Authent. Præterea, num. 35. versic. Circa præmissa*, receptamque testatur sententiam *Pepe ibidem ibidem numero 38. & 86. Rolandus à Valle dicto consilio decimoquarto, numero decimoquinto, Ioannes Baptista Pontan. de alimentis, capite 15. rubric. de alimentis viduarum, numero octauo, versiculo, Qua tamen inopiæ ratio. Hondedeus. dicto consilio 63. num. 35. Rota Romana Diuersorum dicta decisione 202. part. 2. Mangil. dicto tractatu de imputat. quæstione 167. numero 9.* has intendens contrarietates sedare distinctione, aduersantémque sententiam, quam multis firmauerat *idem ipse ibi, num. 5. 6. & 7.* deberi, nempe etiam ignobili mulieri non habenti vnde se præter artificium, vel seruitium alat, cui satis fauent *d. legis 7. partitæ* mens, & verba. Priorem tamen sequuntur etiam *Ioann. Petr. Fontanell. de pact. nuptialib. 2. tom. clausul. 5. gloss. 8. part. 9. num. 41. Cæsar. de Graff. d. decis. 162. alias 1. de successionib. ab intestato, numero 1. 7. & sequent. Marc. Anton. de Amatis d. decis. 72. num. 6. & 16. Maria de succes. legali d. quæst. 12. 3. part. art. 5. num. 19.*

Illud plane receptissimum est, *d. Authent. Præterea* dispositionem etiam quoad mulierem ignobilem, cuique laborare non esset indecorum, procedere, si vel valetudinaria † sit, vel senex, ita quòd aptè victum quæ- 39
rere nequeat, nec congruam, vnde viuere possit habeat dotem, vt notarunt *Fabian. de Pepe in d. Authent. Præterea, num. 86. in fin. Purpurat. consil. 330. num. 3. in fin. lib. 1. Andr. Barbat. dict. consil. 74. num. 11. libro 4. Rimin. Iun. consil. 657. Aym. Crauet. consil. 199. numero 7. Iacob. Menoch. consil. 433. num. 5. & consil. 505. num. 16. lib. 6.* quos refert, & sequitur *Mangil. d. quæst. 167. numero 10. Stephan. Gratian. d. cap. 120. num. 14. Marc. Anton. de Amat. d. decis. 72. numero 20.* Senem dicens † quinquagenariam, 40
ex *Innocent. Oldrand.* & aliis ibi adductis.

Mulierem autem quæ vnde viuere potest, habet, licet sic honorificè, & lautè, vt cum marito degebat, nequeat viuere, † à quar- 41
tæ beneficio remouendam, (cum raro, aut nunquam dotis reditus ad id sufficiant) docuere *Socin. consil. 30. numero 14. libro 4. Purpurat. dict. consil. 330. numero 7. vers. Ex cuius dictis, Hieronym. Gabriel consil. 142. numero 25. libro 1. Stephan. Gratian.* (alios quoque referens) *vbi suprà numero 6. & 7. Fontanell. d. clauf. 5. glos. 8. part. 9. num. 33 in fin.*

Ad huiusmodique remotionem sufficere, si secundum necessitatem, † quamuis non 42
secundùm dignitatem alimenta mulier habeat, cum *d. Authent.* finalis ratio, inopiæ scilicet, videatur deficere, eiusque sit subsidiarium remedium, miserationisque causa concessum: ac ideò ea deficiente causa in muliere, quæ pro vitæ subuentione necessaria alimenta habet, *dictæ* quoque *Authent.* deficere depositionem: late probat *Petr. Surd. decis. 61. numero 15. & per tot.* multisque adductis *Ioann. Petr. Fontanell. d. loco numero 16. & 17.* ita referens iudicatum.

Quæ tamen dura mihi videtur opinio, in terminis etiam iuris communis, si vnde congruè mulier alimenta percipere possit, decenterque viuere non habeat, iuxta dicta à *Nobis 1. part. quæst. 4.* Contrariamque hodie iure Regio Partitarum attento iudico veriorem, ac tenendam ex dispositione *d. l. 7. tit. 13. part. 6.* ibi: *E por esta razon tuuieron por bien los Sabios antiguos, que si el marido non dexasse a tal muger, en que pudiesse bien, è honestamente viuir nin ella lo ouiesse de lo suyo, &c.*

Quare omnia hæc in Iudicis arbitrio † re- 43
posita esse videntur, cuius quippe iudicio commissum est, quis in præsenti pauper

dicatur,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

dicatur, vel non iudicare, vt docent (potest *glossam* 1. communiter approbatam *in d. Auth Præterea*) *Bald. Roman. & Corne.* quos refert, & sequitur *Didac. Couar. variar. resolut. lib. 2. cap. 6. numer. 8. Fabian. de Pep. in ead. Authent. num. 72. Socin.* (communem dicens) *dict. cons. 30. num. 1. lib. 4. Petr. Surd. de aliment. d. tit. 9. quæst. 55. num. 35. Roland. à Valle d. consil. 15. num. 19. lib. 3. Ioan. Anton. Mangil. d. tract. de imputationib. q. 138. num. 4. Marta in summa succes. legal. d. 3. part. quæst. 12. artic. 5. num. 9. Cæsar de Gras. d. decis. 162. n. 2. & 24.* communem dicit *Fontanell. dict. clausul. 5. gloss. 8 part. 9. num. 6. Honded. d. consil. 93. num. 35. Stephan. Gratian. dicto cap. 120. num. 14. 15. & 80. Antoni. Monach. decis. Lucens. 50. n. 38. & seqq.*

Huiusmodi verò quarta non poterit coniux locuples decedens superstitem pauperem priuare, † sed etiam coniuge re- 44
nuente eam habebit, cum non tam ex coniugis, quàm legis liberalitate præstetur, sitque debitum legale, *gloss. verb. Hæredem in fin. in Auth. De hæred. & Falc. §. si verò expressim, coll. 1.* Scribentes communiter *in d. Auth. Præterea, vbi Bald. n. 1. Roman. 10. Decius 9. Pepe 17. 35. & seq. Rimin. 3. & 6. Corne. 5. 18. & 19. Alex. 6. Ias. 10. idem Corne. consil. 178. num. 3. lib. 2. & consil. 4. n. 4. lib. 4. Ruin. consilio 72. num. 17. lib. 3. Decius consilio 24. num. 5. col. 2. circa med. vers. Et ideo, Rimin. Iuni. cons. 657. num. 24. lib. 6. Roland. à vall. cons. 62. numer. 58. & 63. lib. 1. & d. cons. 14. in fin. lib. 2. & in tract. de lucro dot. quæst. 82. num. 2. Marc. Anton. Natta cons. 605. num. 6. lib. 3. Fran. Viui. in suis commun. opini. verb. Vxor, num. 6. Ioann. Cephal. cons. 108. num. 1. & cons. 183. n. 14. & cons. 244. lib. 2. Franc. Becci. cons. 76. n. 8. Bertaz. cons. ciuil. 79. n. 29. Micha. Cras. d. quæst. 19. n. 3. Hugo de Cels. d. cons. 4. num. 5. & seq. Feder. Scot. d. consil. 5. n. 12. tom. 1. lib. 3.* plures referens *Mangil. d. tract. quæst. 140. per tot. Greg. Lopez in dict. l. 7. tit. 13. part. 6. gloss. 5. verb. Non dexasse, Petr. Surd. decis. 8. n. 28. & 29. & cons. 81. n. 15. Statil. Pacific. d. decis. 174. n. 26. & 27. Andr. Gaill. obser. 87. n. 1. vers. Imò vxor indotata, lib. 2. Stephan. Grat. d. cap. 120. n. 34. & 39.*

Nec delinquendo poterit coniux quarta hac priuare † coniugem, ideóque licèt ob
45 coniugis delictum eius ad Fiscum perueniant bona, coniugi inopi superstiti quarta præstabitur, *text. iuncta gloss. in Auth. Bona damnatorum, C. de bon. proscript. & in Authen. Vt nulli iudic. §. fin.* vbi de communi testatur *Angel. Socin. cons. 121. numero 7. & 16. lib. 4.* latè prosequitur, ac firmat *Mangil. quæst. 180. per tot. Micha. Cras.* omnium consensu receptam sententiam dicens, *in d. §. Successio ab intestato, quæst. fin. Paul. Æmil. Gall. dict. excep. 5. tit. 5. num. 16. Gratian. vbi suprà, numero 36. & seqq.* qui etiam *numer. 36. & 37. & Mangil.* proximè relato loco id extendunt, licèt alicuius particularis
46 statuti vigore † confiscatio fieret. Idem etiam volens, firmansque *Gratian. num. 38.* quamuis simus in crimine læsæ Maiestatis, † allegat *Plot. consil. crimin. 130. num. 41.* 47
& 45. & Farina. quæst. 45. num. 123. vsquè ad 127. latius *Mangil. quæst. 181. num. 3. & 4.* adducens *Plot. vbi supra, num. 47. tom. 1. Fabian. de Pep. in d. Auth. Præterea, num. 113. & seq. Cordub. in l. si quis à liberis, n. 49. D. de lib. agnosc. & Honded. d. consil. 93. n. 10.* Licet contrarium videantur velle *Marc. Anton. Peregrin. in tract. de iure Fisci, lib. 5. tit. 1. n. 46. & Valen. Forster* relatus à *Crasso* loco proximè citato.

Sicut autem in totum coniux locuples decedens superstitem pauperem priuare quarta non potest; ita nec in parte. † Vnde 48
neque legatum ei relinquendo, licèt pro alimentis sufficiat, imò & si alimenta excedat, si quartam non æquet, non posse coniugem parte illa coniugem priuare, tradunt plenè *Mangil. dict. tractat. quæst. 176. ex n. 5. cum seqq. Hieronymus Gabr. consil. 142. num. 32. lib. 1. Surd. de alimen. tit. 9. q. 35. n. 19. & per tot.* vbi latè contrariis satisfacit, *Statil. Pacific. d. decis. 174. num. 28. vsquè ad num. 41.* contrariis quoque respondens, & sic Rotam tenuisse referens, multis etiam relatis *Ioan. Petr. Fontanell.* (decisione Senatus Cataloniæ comprobatam sententiam asserens) *de pact. nupt. d. tom. 2. clausul. 5. gloss. 8. part. 9. numero 25. Paul. Æmil. Gall. d. tit. 5. except. 5. part. 1. n. 14. & 15.*

In quartam tamen huiusmodi debet imputari legatum, † quodque quartæ 49
deest, suppleri, *tex.* in ead. *Auth. Præterea in fin.* ibi: *Et imputabitur legatum in talem portionem.* & tenent *Fabian. de Pep. ibid. n. 127. & Paul. Pich. n. 61. Philipp. Corne. consil. 4. per tot. lib. 4. Rimin. Iuni. cons. 701. num. 56. & seqq. lib. 6.* & alij, quos refert, & sequitur *Mangil. quæst. 176. numero 9. Didac. de Segur. in repet. l. Cohæredi, §. Cum filia, numer. 110. De vulg. & pupill. Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinam. gloss. 1. pagin. mihi 80. colum. 1. vers. Quari potest*, plures referens *Baldes in addit. ad Roderic. Xuar. in l. 1. tit. de las arras, §. Sed pone quæstionem, in princip. lit. A. Petr. Surd. d. quæst. 35. numer. 17. & seq. Fontanell.* (communem dicens) *vbi supra, gloss. 8. part. 12. num. 32. Stephan. Grat. d. c. 120. num. 39. Paul. Æmil. d. except. 5. n. 46. tit. 3. p. 1.*

Si verò coniux in vita quid tale coniugi vnde viuere posset donasset, † quartæ cessa- 50
bit detractio, cum tempore mortis coniugis, aliunde vitam degere, seque valeat sustentare superstes cesseteque pes consequens *d. Auth. Præterea* ratio, hominis tunc dispositione, factoque legis præueniente remedium. Sic docent *Rapha. Cum. cons. 31. propè fin. Philipp. Corne. cons. 178. per tot. lib. 2. Sec. Seni. consil. 121. n. 50. & seq. lib. 4. Hieronym. Gabr. cons. 152. n. 29. & seqq. lib. 1. Ioann. Vincen. Hond. cons. 79. n. 34. lib. 2. Vincent. de Franc. dec. 410. n. 3. Cæsar Barzi. dec. 130. n. 62.* quos refert, & sequitur *Mãgil. d. q. 176. n. 10. Ioã. Bapt. Cost. de ratione rata, q. 84. n. 18. circa fin. & de re-*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

med. subsidi. remed. 2. num. 4. propè fin. Petr. Surd. consil. 250. num. 2. lib. 2. Paul. Æmil. d. except. 5. tit. 4. num. 26. part. 1. Fontanell. dict. clausul. 5. gloss. 8. part. 9. num. 54. vera hæc *numero sequent.* intelligens; si cesset omnis fraus, † non si dolo fieret inter viuos 51
donatio; repetiitque *eadem glossa 8. part. 11. n. 39 & 40.*

Sed si à coniuge in vita donata consumpsisset, † dilapidassetve coniux; nec cessare, nec minui quartam, obseruant *Ripa in l. In quartam, num. 188. D. ad leg. Falcid. Petr. Surd. decis. 119. num. 30. & 31. Anton. Mangil. d. q. 176. num. 12. Fontanell. d. gloss. 8. p. 12. n. 33. Gratian. d. cap. 120. n. 83.* 52

Nec pariter in quartam imputabit coniux legatum à coniuge cum grauamine alteri restituendi † factum, si modò nullum inde commodum sentiat. Cum coniugi non relictum, quod alteri est restituendum videatur, ex doctrina *Angeli in l. si cum dotem, §. si pater, circa fin. D. solut. matrim. Ias. in d. Auth. Præterea, n. 26. vers. Tertiò limita, & ibid. Pep. num. 51. Mangil. quæst. 198. num. 6. Petr. Surd. consil. 250. n. 3. Fontanell. vbi proximè, n. 34. Gratian. d. loco, n. 31. & cap. 132. num. 37.* 53

Si verò commodum sentiat, veluti si post aliquod tempus restitutionem fieri iussum sit, lucrumque inde perceptum; in quartam illud imputabit † coniux, vt docent *Ias. vbi sup. & Pepe n. 52. Mangil. d. quæst. 198. n. 7. Gratian. d. cap. 120. n. 32. & d. cap. 132. n. 38. Marta in summ. succeff. legal. q. 12. artic. 5. n. 29.* 54

Poterit tamen coniux legatum à coniuge factum repudiare, † quartamque habere, vt ex pluribus resoluit *Ioan. Anton. Mangil. q. 177. n. 2. cum seqq. & Gratian. d. cap. 120. n. 40. & seq.* Nisi quartam compleat, cum nihil aliud prætendere tunc valeat, vt firmat *Mangil. sup. n. 4.* 55

Licèt autem legatum simpliciter acceptauerit, si ad quartam non ascendat, † ea non priuari, quamuis illud in quartam (vt diximus) debeat imputare, firmat *Mangil. d. loco, num. 5.* limitans casum hunc *numero præcedenti,* quando mulier legatum, seu alimenta à marito relicta acceptauit, & non semel, † sed per plures exegit annos, quia à iure tunc quartæ cadere firmat ex *textu in l. si pars, 10. §. fin. & in l. Nihil interest, 12. D. de inoffic. testamen.* Quod in simpliciter acceptante legatum sibi relictum procedere negat *Ioann. Petr. Fontanel. d. clausul. 5. gloss. 8. p. 9. num. 56.* nisi cum acceptatione expressa testamenti, & in eo contentorum intercedat approbatio. † ex sententia *Ioann. Baptist. Cost. in tract. de re integr. distinct. 106. num. 3.* 56 57 58

Quæ denique in quartam hanc sint imputanda, † vide *Mangil. d. quæst. 198. per tot.* vbi imputandum fore lucrum donationis ex parte viri, vsumfructum, qui marito ex legis dispositione adquiritur, dotem paruam, & alia bona mulieris, quæ posset à patris hærede: vel ab ipso parte consequi asserit: quos omnes casus breuiter per priores *quatuor* prosequitur *numeros,* iamque adnotauimus suprà. Aduertit tamen singulariter *num. 5. ibidem, id* limitans, si penes se quasdam res paruas repositas haberet coniux, quas imputare non adstringi tradit ex *d. §. Quoniam verò, vers. Si verò quasdam in Auth. De exhibend. reis,* quem decepisse dicit *Curtium Iuniorem in D. Authen. Præterea, num. 25. vers. Vltima,* idque notare *Alex. Randens. consil. 40. n. 91. lib. 2.* De quibus omnibus casibus videndi etiam (post *Deci.* & alios in *d. Auth. Præterea*) *Hieronym. Gabriel consil. 142. n. 33. lib. 1. Petr. Surd. decis. 119. n. 29. & seqq. Ioan. Vincent. Honded. d. cons. 93. lib. 1. Ioan. Petr. Fontanell. d. gloss. 8. part. 12. n. 30. & duobus seqq. Stephan. Gratian. d. cap. 120. numer. 82. cum duobus seqq.*

Teneturque coniux pauper superstes ad debitorum solutionem † pro rata, *Auth. de nuptiis, §. sic itaque in fin. coll. 4.* & notant *Franc. Vini. decis. 163. n. 1. & 2. lib. 1. Cæsar Barzi. decis. 128. n. 25. Mangil. q. 142. n. 8. & q. 196. n. 1. Ioan. Baptist. Cost. de ratione rata, d. q. 84. n. 1. & per tot. Mart. dicta q. 12. 3. p. art. 5. n. 45. & seqq.* 60

Vnde quartam hanc non vt quotam bonorum, sed hæreditatis † deberi, colligitur, obseruantque *Pet. Surd. de alimen. d. tit. 9. q. 35. n. 22. & decis. 8. n. 11. Ioan. Bapt. Cost. d. quæst. 84. n. 6. & seqq. Stephan. Gratian.* (omnino videndus) *d. cap. 120. n. 67. cum seqq. Marta* (ita iudicatum referens in Senatu Mantuano) *vbi suprà, n. 43.* probatque *text.* de iure Regio in *d. l. 7. tit. 13. p. 6.* ibi: *Que pueda heredar fasta la quarta parte. & ibid. Gregor. Lopez.* Si enim vt quota bonorum deberetur, ad defuncti onera coniux pauper superstes non teneretur, vt præter iam relatos plenè comprobat *Mangil. de imputationib. q. 141. per tot.* Neque in quotam bonorum succedentem à creditoribus posse conueniri, † probant *text. in l. si quis seruum, 8. & l. sequens, D. de leg. 1.* & ibid. Scribentes, latèque *Aluar. Valasc. in praxi partit. capit. 17. n. 4 cum seqq.* Nomen namque *Bonorum,* † ære alieno deducto intelligitur, vt *iuribus vulgatis,* in primaque huius tractatus parte, *q. 4. §. 2. n. 96.* exornauimus. *Hæreditatis* verò nomen † etiam debita includit, *tex. in l. Hæreditatem, 28. D. de donat.* aliisque iuribus probat *Valasc. vbi suprà, n. 6.* Quare & pro pignoris luitione † coniux pauper in quarta succedens tenebitur, vt post alios concludunt *Mangil. d. tract. quæst. 196. num. 5. & Ioann. Baptist. Cost. loco proximè relato.* 61 62 63 64 65

Quæ igitur requirantur vt *d. Authen.* dispositio locum habeat, sat ex suprà dictis deducitur. Quatuor + enim principaliter desiderantur: Quod nempè matrimonium sit contractum: sine dote, vel saltem congrua: Quod superstes laboret inopia: Premorienſque locuples decedat, ex *d. Authen. Præterea, & ibid. DD. Corne. consilio 249. numero 1. Rimin. Iuni. consilio 658. num. 3. lib. 6. Hieronym. Gabriel consil. 142. numero 1. lib. 1. Simon de* 66

Præt.

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

Prat. consil. 9. num. 2. lib. 1. Honded. d. consil. 93. numer. 18. lib. 1. Cæsar Barzi. decis. 126. num. 4. Iacob. Menoch. consilio 105. num. 2. Mangil. d. tract. quæst. 137. num. 7. Gratian. d. cap. 120. num. 1. Anton. Monach. decis. Lucens. 50. numer. 4. Marc. Anton. de Amat. d. decis. 72. num. 1. Ioann. Baptist. Cost. d. quæst. 84. num. 11. Mart. voto, sive decisio. 21. & 22. & in summ. successor. legal. dict. 3. part. quæst. 12. art. 5. num. 1.

67 In primis igitur verè, & reale inter coniuges matrimonium extitisse † probare oportet: neque enim putatiuum vt prædictæ quartæ locus sit, sufficiet, vt notant Fabian. de Pep. in d. Authen. Præterea, num. 7. Curt. Iun. num. 9. Purpurat. consil. 310. num. 1. lib. 1. Rolan. à Valle de lucro dotis, q. 93. Honded. d. cons. 93. num. 15. lib. 1. Alex. Raudens. cons. 40. num. 30. lib. 2. sequitur alios referendo, receptiorem, ac veriorem dicens Ioan. Anton. Mangil. d. tract. quæstione 189. numero 4. latè Gratian. d. cap. 120. n. 75. & seq.

68 Matrimonio autem etiam clandestine † contracto (cum matrimonium dicatur, vt determinat Sacrum Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 1. de reformat.) dicta Auth. Præterea dispositioni locum fore, iudicauit Rota Romana Diuersorum decis. 317. num. 1. part. 2. tenentque Alex. Raudens. d. cons. 40. num. 52. versic. Septimus est casus, libro 2. Mangil. quæst. 187. Mart. d. q. 12. n. 2. & 3. ita pariter iudicatum referens.

Quæ mihi hodie sententia (licèt eam indubiè suprà relati teneant, pro eaque fuerit iudicatum) satis redditur dubia; ex eo quia quartæ commodum à matrimonio prouenit, quod contractum esse non sufficit, sed iustè contractum, vt detractioni quartæ locus sit, probante sic tex. in l. vnic. D. vnde vir, & vxor, ibi: Iustum esse matrimonium oportet. & ibi: Nihil enim capi propter iniustum matrimonium potest. Ambigit autem nemo, matrimonia clandestina iniusta, & iure Canonico (quod in his præualet) improbari; text. in cap. 3. de clandest. desponsat. imò & per sacrum annullari Tridentinum Concil. d. cap. 1. de reformat. ibi: Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat. Quare si casus mihi occurreret contra prioris sententiæ sequaces tenerem, consulerem, & iudicarem.

69 In matrimonio autem per verba de præsenti † contracto, quamuis ad viri domum sponsa traducta non sit, nec carnaliter cognita, prædictæ quartæ locum esse, dubium non est: cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat, iuxta vulgar. text. in l. Nuptias, 31. D. de reg. iur. & in l. Cum fuerit, 15. D. de condit. & demonst. verèque coniuges dicantur vir, atque vxor, inter quos per verba de præsenti absque copula, vel traductione ad domum matrimonium celebratum est, vt notat Bald. in l. Solet, §. Qui virum, n. 2. in fin. D. de his, qui not. infam. Ac ideò tanquam veram vxorem mariti forum † sponsam de præsenti etiam ante 70
copulam, vel traductionem ad domum sequi, docet glos. in l. Ea quæ, l. a 2. 32. in ordine, D. ad municip. & in l. Cum quædam puella, 19. verb. Hoc euenerit, D. de iurisd. omn. iudic. Et statutum excludens maritatas à successione, eas etiam quæ per verba de præsenti, licet nec ad domum viri traductæ, nec sint carnaliter cognitæ, fuerint maritatæ, excludere, † docuerunt Albert. Brun. in 71
tract. de statut. excluden. fœmin. & cognator. lineam à successionib. art. 6. princip. membr. 4. quæst. 19. num. 285. sequitur (post multos ab eo relatos) Mar. Anton. Natta in simili suo tract. quæst. 2. princip. vers. Quartò quæro.

Omnia denique iura de matrimonio, seu de marito, & vxore loquentia, in matrimonio per verba de præsenti contracto, copula etiam, vel traductione ad domum non sequuta procedunt, † text. in l. pen. D. de 72
incest. nupt. & in l. pen. D. de donat. inter vir. & vxor. pluribus comprobat Didac. Couar. super 4. Decret. c. 1. à num. 2. cum seqq. Ioann. Matienc. in l. fin. tit. 2. lib. 5. nouæ Reg. Collect. glos. 6. n. 1. Ioann. Gutierr. de iuram. confirmat. 1. part. cap. 51. num. 2. Pat. Thom. Sanch. de matrimon. lib. 1. disputat. 1. à num. 1. in fauorabilibus præcipuè, vt multis comprobat Ioann. Petr. Fontanell. de pact. nupt. 2. tom. dict. clausul. 5. glos. 8. part. 10. num. 35.

Quarè prædictam sententiam (sponsam nempè de præsenti ad domum viri non traductam, nec carnaliter cognitam quartam detrahere) † tenuerunt Bald. in l. 1. C. vnde 73
vir, & vxor, & ibid. Dec. num. 7. Curt. Iun. num. 9. & seqq. de communi attestans, & in d. Auth. Præterea, n. 3. vbi etiam Fabian. de Pep. n. 3. Rimin. Iuni. consil. 534. per tot lib. 5. Roland. à Valle in tract. de lucro dot. q. 106. n. 6. Micha. Cras. in d. §. Successio ab intestato, quæst. 38. num. 3. Alex. Raudens. d. cons. 40. num. 25. vers. Septimus est casus, Rotæ Rom. Diuersor. decis. 317. n. 2. p. 1. Mangil. de imputat. q. 186. n. 10. Greg. Lopez in d. l. 7. tit. 13. p. 6. glos. 2. verb. Con ellas, Fontanell. vbi supr. n. 37. Marta d. qu. 12. part. 3. art. 5. summæ successionis legalis, num. 2. & 3. ita decisum referens, Paul. Æmil. Gall. de excep. quærit. poss. tam ex testam. quàm ab intest. d. tit. 4. excep. 5. n. 22. part. 1. Azeb. in l. 12. tit. 8. lib. 5. nouæ Reg. Collect. n. 3. Costa de rat. rat. dict. q. 84. n. 1. Martin. Nauarr. cons. 29. de sponsalib. lib. 4.

Secùs in sponsa de futuro, † vt (post 74
Bald. Matthesil. & alios) testatur de communi asserens Oluer. Textor. in tract. de successionibus ab intestato, num. 97. quos refert, & sequitur Paul. Æmil. Gall. d. excep. 5. num. 23. & 56. Licèt de hoc dubitantem referat ibi Anton. de Rosell. in tract. de success. ab intestat. num. 184. per

fundamenta ibi adducta, quæ in sponsa de futuro non multùm vrgent.

Paupertatem præterea suam coniux pauper superstes, vt quartam consequatur,
75 † tanquam concessionis eius causam, suæque intentionis fundamentum, nullamque ad matrimonium dotem, incongruamve (iuxta à Nobis suprà dicta) attulisse, probare debet, vt (ex *Socin. Pep. Alciat. Gabriel.* & aliis) tradit *Ioan. Anton. Mangil. d. tract. quæst.* 161. *per tot.*

Dotem autem congruam, vel incongruam vt quartæ locus sit (secundùm veriorem, quam iudico sententiam) tempore
76 mortis † coniugis attento, non constitutæ doris, iudicari debere; colligitur ex *text. in d.* §. *Quoniam verò, in Auth. de exhibend. reis*, ibi: *Inops aut vir, aut mulier inueniatur.* & in *d. Auth. Præterea*, ibi: *Et coniux præmoriatur locuples, superstes verò laboret inopia.* Pluribus hanc rationibus comprobat sententiam *Andr. Barbat. d. consil.* 74. *num.* 2. & 6. *lib.* 4. *Philipp. Corne. consil.* 249. *num.* 3. *lib.* 3. *Andr. Alciat. in l.* 2. *num.* 80. *D. de verb. signific. Rimin. Iuni. consil.* 657. *num.* 44. & *seqq. lib.* 6. & *consil.* 701. *numero* 13. & *seqq eod. lib. Curt. Iun. in d. Authen. Præterea, numer.* 10. *vers. Vltima, Guill. Benedict. in cap. Raynuncius, de testam. verb. Vxorem nomine Adelasiam, decis.* 5. *numero* 244. *Rolan. à Valle d. consil.* 15. *numero* 24. & 25. *lib.* 3. *Iacob. Menoch. consil.* 433. *num.* 4. *lib.* 5. & *cons.* 505. *n.m.* 5. *lib.* 6. vbi de magis recepta opinione testatur plenè *Mangil. d. tract. quæst.* 160. *numer.* 2. licèt in contrariam postmodum inclinet, *Petr. Surd. de aliment. tit. vltim. quæst.* 35. *num.* 7. *Ioan. Cephal. consil.* 244. *lib.* 2. & vt communi assentitur *Cæsar. de Graff. decis.* 162. *aliàs* 1. *tit. de succes. ab intestato, num.* 23. *Rota Rom. Diuersor. d. decis.* 202. *num.* 17. *part.* 2. *Gregor. Lopez in d. l.* 7. *tit.* 13. *part.* 6. *glos.* 6. *verb. De lo suyo, circa med.*

Contrariam etsi tenuerint *Socin. Ioan. And.* & alii quos refert, & sequitur *Mangil. d. quæst.* 160. *nu.* 3. & *seqq.* & cum eis *Stephan. Grat. d. cap.* 120. *num.* 64. *Petr. Surd. consil.* 216. *num* 4. *lib.* 2. *Hieronym. Gabr. cons.* 142. *n.* 9. 10. & *per tot. Mart. in summ. succes. legal. d. part.* 3. *quæst.* 12. *art.* 5. *num.* 40. & 41. Quorum mihi non satisfaciunt rationes, vrgentque contrariæ.

Quinimò si mortis tempore superstes coniux inops reperiatur, licèt ad meliorem postmodum fortunam deuenerit, aut si dum petitionem differt, causave discutitur, diteſcat, vel cum marito diuite matrimonium contrahat, quartæ adhuc locum fo-
77 re, † cum diuitiæ superuenientes ius in bonis locupletis mariti prædefuncti iam quæsitum non tollant, iuxta *text. in l. Qui Romæ*, 101. §. *Flauius Hermes, vers. Item quæro, el* 2. *D. de verbor. obligat.* cum similibus: tenent, ac defendunt *Deci. in dict. Authen. Præterea, numero* 23. & latiùs *consilio* 24. *per tot. Corne. consilio* 249. *numero* 3. *Guill. Benedict. in dicto capit. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, decisione* 5. *num.* 244. *vers. Secundò quæritur, Hugo de Cels. consilio* 4. *numero* 13. *Andreas Tiraquell. in tractat. cessante causa, limitat.* 4. *numero* 2. *Rolandus à Valle* (communem dicens) *dicto consilio* 15. *numer.* 5. *libro* 3. *Alexand. Raudens. d. cons.* 40. *numero* 48. *lib.* 2. *Mangil. de imputationib. quæstione* 182. *numero* 10. & *quæstione* 194. idem firmans de muliere, quæ mortuo marito thesaurum inuenit, *Marta decisione, siue voto* 12. *per tot.* & *in summ. succes. legal. d. part.* 3. *quæstione* 12. *articulo* 5. *numero* 14. ita iudicasse in Collegio Pisano referens, *Gregorius Lopez in dict. l.* 7. *part. glos.* 6. *verb. De lo suyo, propè med. Paul. Æmil. Gall. dict. except.* 5. *numer.* 11. *Stephan. Gratian. dicto capite* 120. *numero* 59. & *sequentibus*, apud quem *numero* 62. & 63. vide, quid si in continenti post mariti mortem aliquo casu fieret vxor locuples? de quo etiam *Mangil.* proximè relato loco: Vel quid si cum diues esset, fieret in continenti pauper, † an nihilominùs *d. Auth.* 78
locus sit?

Huiusmodi autem quarta centum librarum auri summam (quarum quælibet ducatorum septuagintaduo continet † valo- 79
rem, vt notatur *in l. Quoties, C. de suscept.* & *archia. libro* 10. *Mangil. dict. tractat. qu.* 199. *num.* 1. *Gregorius Lopez vbi suprà, gloss. fin.* 80
verbo De oro) excedere † non debet, vt (post *Vincent. de Franch. decisione* 318. & alios ibi adductos) tenent *Mangil. vbi proximè, numero* 1. *Stephan. Gratian. dict. loco, numero* 10. & 20. *Mart. in summ. successionis legal. d. quæstion.* 12. *part.* 3. *art.* 5. *n.* 40. Estque hodie expressus de iure Regio *text. in dicta l.* 7. *tit.* 13. *part.* 6. ibi: *Pero esta quarta non debe montar mas de cien libras de oro, quantoquier que sea grande la herencia del finado.* Ideoque si prædefuncti locupletis coniugis quadringentarum librarum auri summam bona excederent; quartam nequaquam consequeretur superstes inops, sed ad centum auri libras condictione ex lege ageret, ex *text. in Authent. de nuptiis*, §. *Sic itaque vers. Si quid autem, coll.* 4. *auth. vt liceat matri, & auia*, §. *Quia verò legem, el* 2. *coll.* 8. & *d. l. part.* traduntque *Angel. Bald. Aretin. Corne. Gabr. Honded.* & alii, quos refert, & sequitur *Gratian. dict. cap.* 120. *num.* 30. *Paul. Æmil. Gall. d. except.* 5. *num.* 3.

Si verò prædictam non excederent bona summam, licèt ampla sit quarta, minorique quantitate honestè superstes coniux posset viuere; integram nihilominùs quartam † absque deductione, vel diminutione 81
aliqua habebit, cum à lege definita sit, eiusque liberalitate fruatur, vt per *Gratian. vbi proximè*, iamque notauimus. Sicut ex aduerso licèt tenuis sit quarta, neque superstiti cóiugi ad vitam decenter transigendam sufficiat, † vel ob infirmitatem, aliaue ratione 82
maioribus egeat alimentis, nequaquam augebitur, vt profitentur *Paul. Pich. in d. Authen. Præterea, numero* 60. *Stephan. Gratian. d. loco, numer.* 65. & 66. *Ioann. Anton. Mangil. d. tract. quæst.* 175. *numer.* 7. *Statil. Pacific. d. decis.* 174. *numer.* 32. assentiturque *Ioann. Bapt. Cost. de rat. rata. d. quæstion.* 84. *num.* 9.

Hanc

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Hancque ex prædefuncti bonis quartam ſuperſtiti pauperi coniugi quoad vſumfructum, & proprietatem, † ſi liberi non
83 extent; eis vero extantibus, quoad vſumfructum proprietate illis reſeruata, deberi, explorati iuris eſt, *text. in dict. §. Quia verò legem, el 2. & in dicta Authen. Præterea*, & tenent (poſt antiquiores à ſe relatos) *Staphan. Gratian. d. cap. 120. num. 18. Pet. Surd.deciſ.8.num. 11. Ioan. à Caſtillo de vſufruct. lib. 1. cap. 45. num. 23. Ioann. Bapt. Coſt. de re integr. diſt. 10. num. 1. Ioan.Petr. Fontanel. de pact. nupt. d. clauſ. 5. gloſſ. 8. part. 12.* ita in Catalon. Senatu iudicatum dicens, *Paul. Æmil. Gall. d. tract. de except. quæ oriri poſſ. tam ex teſtam. quàm ab inteſt. d. except. 5. num. 2. part. 1.* Et ſiue maſculi, ſiue fœminæ liberi extent, cum liberorum appellatio (de qua in *d. auth. Præterea* fit
84 mentio) vtriuſque ſexus comprehendat † liberos, *text. in l. Non eſt ſine liberis, 148. l. Cognoſcere, 56. §. Liberorum, D. de verb. ſignif.* & tenent in ſpecie *Curt. Iun. in d. auth. Præterea,num.30.& ſeq.Mangil.q.148. num. 2. & ſeqq. Gratian. d.cap.120. num.25. Roland. à Valle conſ. 82.num.32.& 41. lib.3.* Quod limitat *Mangil.quæſt.149.num.8. &*
85 *ſeqq.* quando filia ab ſtatuto excluditur, † ita iudicatum Mantuæ referens: ex *Petr. Surd.d.dec.8.n.18.verſ.Hanc partem tenendo, & nu. 30 verſ. Fuit etiam adductum*, idemque firmant *Stephan. Gratian. vbi ſup. n.27. 28. & 29.*

Hæc tamen (ſecundum communiorem ſententiam) procedunt, liberis communibus exiſtentibus: ex alio verò matrimonio extantes filij non ſolùm quartæ detractionem quoad vſumfructum non impe-
86 diunt; † Sed neque quoad proprietatem, quæ coniugi pauperi ſuperſtiti tunc adquiritur, vt (ex *Bald.in dicta authent. Præterea numer.1.Paul.Caſtren.numer.4 Roman.num.3. Iaſ.numer.13. Curt. Iuni.num.14. Paul.Pich. numer. 7. verſic. cogita*) obſeruat *Mangil. quæſt. 146. per tot Gratian. ſupra, numero 17. verſic. Secundò.* Licèt pluribus mediis hanc conetur diſtinctionem ſubuertere *Andre. de Angul. in tractatu de meliorat. ad leg. 9. tit. 6. lib.5.nouæ Reg.Collect.gloſ.2.numer.60.& ſeqq.*contendens, vtroque pariter caſu proprietatem prioris matrimonij filiis ſeruandam, ſatisfacereque textui in *d.auth. Præterea*(qui contrarium ſuadet)auferendo verba illa in ea adiecta, *Vel ſi nullos alios habuerit*, vt quæ in originali vnde ſumptus eſt, non reperiantur. Et hanc opinionem ſequitur in caſu, quo cum filiis communibus, alterius etiam exiſterent matrimonij filij, vt tunc in vſufructu tantum ſuccedat coniux, proprietate vtriſque æqualiter reſeruata, ex *Vincent. de Franch .deciſ.621.numer. 3.* & aliis ab eodem relatis, tenetque etiam *Ioannes Petrus Fontanell.de pactis nupt. clauſul. 5.gloſſa 8. part.12. numero 10. & ſequenti.*

Quando verò adſunt ſoli alterius matrimonij liberi quartæ quoque proprietatem uperſtiti coniugi deberi; adſeuerant etiam præter iam relatos *Ioan. Vincent. Honded. d.conſil. 93. num.6 lib.1.Petr.Surd.d.deciſ.8. num. 11. Micha. Craſ. in §. Succeſſio ab inteſtato, quæſt.39.num. 2. Ioan. Baptiſt. Coſt.de re integr.d.diſtinct. 106.numer.1.*& alij,quos refert,& ſequitur(communem dicens, & in Catalon. Senatu ita iudicatum) *Fontanell. ſupr.num.8.& 9.*

Sicut autem communium filiorum exiſtentia quartæ deductionem quoad proprietatem impedit: ita nepotis † ex com- 87
munі filio præmortuo, vel mortui coniugis aſcendentium, cum quibus, vel eorum altero ſi coniux concurrat ſuperſtes quoad vſumfructum tantùm quarta fruetur, vt multis relatis tradunt *Stephan. Gratian. dicto capite 120. num. 21. & ſequenti, & Mangil. dicto tractatu, quæſtione 153.numero ſecundo, verſic. Contra verò, & numer. ſequentibus,* vbi pariter aduertit *numero ſeptimo*, quartæ locum fore, licèt plurimi, † ſeptem, vel 88
octo ex communi filio extent nepotes, cum pro vno reputentur omnes, §. *Cum filiis, inſtit. de hared. quæ ab inteſt. defer.*Licèt filij tres tantùm eſſe debeant, vt quarta deduci poſſit: ſi verò plures ſint, in virilem ſucceſſio detur, vt & tenet *idem ipſe, quæſtione 147.Gratian.d.num.19.* diximuſque latiùs ſuprà.

Quòd tamen liberis deficientibus, quamuis aſcendentes extent, quoad vſumfructum, & proprietatem debeatur ſuperſtiti coniugi † pauperi quarta, con- 89
tendunt (per *text. in d. authent. Præterea*, nec in hoc caſu filiorum fauorem prærogatiuamque parentibus concedi) *Decius ibidem, numero 19.Curt.Iuni.numero 37.verſic. Secundò principaliter, & Mangil. dict. tract.quæſt 152.n.4.*

Ex quibus ſatis, aperteque conſtat, tranſuerſalibus ſuccedentibus, quartam nopi coniugi ſupetſtiti deberi, † cum eo- 90
rum impotentior, debiliorque in ſucceſſione, quàm aſcendentium, vel deſcendentium ſit ratio. Ita tenuit *gloſſa* (ab omnibus communiter tecepta, per text .ibi) *in dict. authent. Præterea, & in dicto §.Quoniam verò in d. authent. De exhibend. reis, Alex.in d.auth.Præterea, n.9.Curt.Iun.n.38. Fabian. de Pep.n. 93. Paul.Pich.n.26.& 28. Micha. Craſ. in dict.§. Succeſſio ab inteſtato, quæſt.41.Mangil.quæſt.154.Gratian.d. c.120. num.24.*

Quinimò etiamſi plures, quàm tres in eodem gradu tranſuerſales extent; non in
91 virilem, ſed in quartam, eamque integram ſuperſtiti coniugi pauperi competere (contra *Salycet.in d.authent.Præterea,num.10* cum *Curt.Iuni.ibidem, num.38.*)defendit æquiorem hanc ſententiam dicens *Ioan. Anton. Mangil.vbi ſup.num.2.*

Vnum præterea ſatis notabile aduertit, ac pluribus firmat *Ioann. Petr. Fontanell. d. clauſul. 5. gloſſ. 8.part.12. numero 18. & ſequentib.* Non ſolùm nempè filiorum communium exiſtentiam efficere, vt coniux pauper ſuperſtes quartam quoad vſumfructum tantùm, non etiam quoad proprietatem percipiat: ſed idem etiam fore ſeruandum, ſi in filiorum locum pia † cauſa

UAB Biblioteca de Ciències Socials

instituta sit, quod vt pium, satis dubium in puncto iuris arbitror. Cum coniugem iure à lege delato priuare coniux non valeat, nec aliquo illud minuere modo deteriusvè reddere (vt iam diximus) queat.

Huiusmodi autem quartam ex omnibus mariti prædefuncti locupletis bonis, siue mobilia sint, siue immobilia, siue in mariti territorio, siue in alio sita, percipiet
93 pauper vxor, † cum à lege (quæ vbiquè dominatur) eius proueniat commodum, vt tenet *Iaſ. in l. Cunctos populos in 2. repet. num. 94. & 96. C. de ſumm. Trinit. & fidei Cathol. Coler. de proceſſ. execut. 1. part. cap. 3. num. 241. Stephan. Gratian. d. loco. num. 85. & ſeqq.*

Idemque in vito superstite, qui in quartam dotis, & aliorum bonorum vxoris succedet,
94 † *Gloſſ. Cyn. & Bald. in l. Licet, C. de iure dot. idem Bald. in l. 2. num. 5. D. ſolut. matrim. Alex. num 3. Doctoreſque communiter in d. auth.* Præterea, *Mangil. d. tract. queſtion. 143. numer. 4. & ſeqq. & queſt. 165. num. 4.*

Debeturque quarta hæc etiam in feudo,
95 hæreditario † saltem, vt ex pluribus obseruat idem *Mangil. queſt. 174. num. 10. &*
96 *ſeqq.* Licèt non in feudo ex pacto, † & prouidentia, absoluto, vel mixto, ex *text. in c. 1. §. fin. de inueſtit. de re alien. facta*, tradunt *Roman. in d. auth.* Præterea, *num. 11.* vbi sic consuluisse, & iudicatum fuisse testatur in ciuitate Arimini, licèt multi ex famosioribus Italiæ Doctoribus consuluissent contrarium: sequitur etiam *Romanum Iaſ. ibid. num. 4. Fab. de* Pepe *num. 4. & 130. Franc. Burſat. conſil. 92. num. 22. lib. 1. Mangil. queſtion. 174. num. 7. Vincen. de Franch. deciſ. 318. num. 2. Gratian. d. 120. num. 9.* plenissimè hac de re omnino videndus *Marta in ſumm. ſucceſſ. legal. d. 3 part. artic. 5. quæſtione 12. ex num. 30. vſquè ad numer. 40. excluſiue*, Paul. *Æmil. Gall. d. tit. 4. except. 5. num. 75. & 76. part. 1.*

97 Nec in emphyteusi Ecclesiastica † locum habere quartam, responderunt *Curt. Iunior in d. auth.* Præterea *in fin. Rapha. Cum. conſil. 131. Ioan. Petr. Fontanell.* loco proximè referendo. Nec in laicali, *Ioſeph. Ludouic. communi opinion. tit. ſoluto matrim. col. 2. verſic. Limitatur primo, Stephan. Gratian. d. cap. 120. numero 91.*

98 Nec in bonis fideicommisso † subiectis, *Alexand. Rauden. d. conſilio 40. numero 79. lib. 2. Ioann. Anton. Mangil. d. queſt. 174. num. 8. & 9. Fontanell. de pact. nupt. 2. tom. clauſul. 5. gloſſ. 8. 11. n. 46. Mart. d. q. 12. part. 3. artic. 5. num. 42.*

99 Quare in maioratus bonis † locum habere, docent *Oliban. in §. Fuerat, num. 36. inſtit. de actionib. Alexan. Raudenſ. vbi ſuprà, n. 79. Fontanell. d. loco, num. 44. & ſeqq.* sic iudicatum referens, *Cardin. Domin. Tuſch. practic. concl. lit. V. concluſ. 401. num. 64.* Cum hæc prædefuncti coniugis bona non dicantur, ad alioſque pertineant: quarta autem de ipsiusmet bonis, non de aliis, ad alioſve pertinentibus deducenda sit, *d. auth. Præterea.*

Nec pariter quartam hanc consequitur vir, aut mulier superstes, quæ coniugi expilauit hæreditatem, † *Fabian. de Pepe in d. authent. Præterea, num. 126. Socin. conſilio 121. numer. 35. & 54. libro 4. Andr. conſil. 251. num. 15. Alexand. Raudenſ. d. conſil. 40. numer. 39. Petr. Surd. deciſ. 61. num. 16.* refert, & sequitur, *Mangil. d. tract. quæſt. 190. Gratian. d. loco. num. 72. Fontanell. ſupr. num. 48. & 49. Anton. Monach. deciſ. Lucenſ. 50. numero 31.* 160

Quod limitat *Gratian. ſupra num. 73.* Dummodo per Principis gratiam † non fuerit restituta, nec alteri sit ius quæsitum. 101

Nec quæ post viri mortem ante quartæ receptionem impudicè viuit, † secundum 102
Ioan. Lup. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. numer. 15. Petr. Surd. d. deciſ. 61. num. 18. Mangil. quæſt. 191. Gratian. d. cap. 120. numer. 71. Fontanell. d. gloſſ. 8. part. 1. numero 51. Gregor. Lopez in d. l. 7. tit. 13. part. 9. verb. Fijos in fin. Paul. *Æmil. Gall. d. tract. except. 5. tit. 4. numer. 34. & 35. part. 1.*

Nec maritus qui vxorem, aut vxor, quæ maritum occidit, † ex communi Doctorum 103
sententia, de qua testantur *Rolan. à Valle in tract. de lucro dot. quæſt. 61. num. 11. Nicol. Boër deciſ. 25. num. 8. Anton. de Roſel. in tract. de ſucceſſ. ab inteſt. num. 179. & ſeqq. Oliuer. Textor. num. 102 & Nicol. de Vbald. in 4. part. num. 5. verſ. Pro hoc, eod. tract.* Paul. *Æmil. Gall. vbi ſupra, num. 36. & 37.* Vel ob cuius negligentiam † coniux decessit, veluti si in 104
infirmitate coniugis præmortui necessaria non præstiterit alter, non adhibendo medicum, vel adhibendo notoriè imperitum. Ita (per *gloſ.* notabilem in *l. Si ab hoſtibus. §. Si vir vxorem, D. ſolut. matrim.*) tenet *Nicol. de Vbald. vbi ſupra verſic. Ad hoc eſt bonus text. Anton. de Roſel. d. tractat. num. 186. verſic. Nam iſte, & Oliuer. Textor, d. loco.* Paul. *Æmil. Gall. d. except. 5. num. 38. & 39. & num. 77. cum duobus ſeqq.* vbi de coniuge coniugem non alente, vel non curante. Et generaliter priuandam quarta hac coniugem coniugali affectu coniugem non tractantem, † resoluit (ex sententia *Simon. de Præt. conſil. 9. num. 20.*) *Ioan. Bapt. Coſt. de ratione rata, d. qu. 84. num. 18. Fontanell. vbi ſupra numer. 47.* non patui casum hunc faciendum admonens. 105

Nec præterea consequitur quartam coniux, cuius culpa matrimonij separatio, † 106
quæ mortis tempore durat, Iudicis authoritate facta est, vt docent *Cyn. in l. 1. C. vnde vir, & vxor, Micha. Craſ. in d. §. Succeſſio ab inteſtato, quæſt. 38. num. 5. Oliuer. Textor. & Anton. de Roſel. in dict. tract. de ſucceſſ. ab inteſtat.* alter *num. 104. & 105.* alter *nu. 144. verſ. Eſt tamen attendendum, Gratian. d. cap. 120. num. 74.* Paul. *Æmil. Gall. vbi ſupra, num. 64. 65. 69. & 71.* Nec quæ à viro absque causa diuertit † vxor, *Rolan. à Valle d. conſ. 14. num. 38. lib. 3.* plenè *Mangil. d. tractat. quæſtione 188. n. 3.* 107

Secùs si culpa viri † eam expellentis, 108
secundum *Curt. Iun. in d. auth.* Præterea, *numero 4.*

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

mer. 4. & 5. & ibid. Fabian de Pep. n. 9. Roland. à Valle consil. 15. num. 8. d. lib. 3. Rota Rom. diuers. decis. 317. num. 3. part. 1. Mangil. vbi
109 *supr. num. 1.* Idem ipsum in sponsa † quoque dicens *ibi num. 2.* quam ex iniusta causa maritus admittere recusat, quia idem est expellere, & non admittere, ex *Alexan. consil. 78. in princip. lib. 5.* & ita decidit *Rota Rom. vbi supra, num. 3.*

110 Sed si vtriusque coniugis culpa † veluti si per communem discordiam matrimonij separatio mala gratia facta sit, vterque coniux quarta priuatur. exdispositione *text. in l. vnic. §. Vt autem, versic. Sed si diuortium, D. vnde vir, & vxor.* ita obseruat (post alios à se
111 relatos) *Paul. Æmil. Gall. d. except. 5. n. 71.* Secùs firmans *n. 72. & 73.* si bona gratia † in casu licito, ex communi concordia separatio fiat.

112 Non etiam sterilis coniux † (impedimento saltem naturæ, non accidentali, quodque post matrimonium contractum superuenit) quartam deducet, vt obseruat (post Dyn. Iaſ. & alios ibid. adductos) *Alexand. Raud. d. consil. 40. n. 30. & 31.* quos sequitur *Mangil. q. 192. per tot. præcipuè num. 3.*

113 Item à quarta in bonis secundi coniugis excludi coniugem, qui à primo † quartam consequi potuit, obseruat *Fabian. de Pepe in d. auth. Præterea, num. 33. & à numer. 104. vsque ad n. 110. Gozad. ibid. n. 101. Deci. consil. 14 n. 2 ad fin. & num. 5. versic. E contra, Socin. Seni. consil. 121. num. 30. & seqq. lib. 4. Aym. Crauet. consil. 102. numer. 1. versic. Ideò scripsit, Petr. Surd de aliment. d. tit. 9. quæst. 29. numer. 21. & quæst. 35. num. 32. & seq. Cæsar. Barzi. decis. 130. num. 37. & sequentib. Decian. Cephal. Crass.* & alij, quos refert, & sequitur *Ioann. Anton. Mangil. d. tract. quæst. 178. ex numer. 4. cum seqq.* præcipuè *numer. 13.* veriorem hanc communem, & magis receptam testatur *Stephan. Gratian. dicto cap. 120. numer. 53. & seqq. Alexan. Raud. d. consilio 40. numero 29. & 48. libro 2. Paul Æmil. Gall. d. except. 5. num. 29. Fontanell. d. gloss. 8. part. 10. ex num. 2. cum seqq.* verum id intelligens
114 *num. 5.* si primus maritus fuisset soluendo, † non aliter. Quæ inanis videtur limitatio: cum ita demum quarta hæc debeatur, si coniux præmoriens locuples decedat, & sic soluendo, nisi ad conueniendi facilitatem respexerit.

Secundò limitat, & intelligit *idem ipse ibi numero 6. & sequentib.* si antequam ad
115 secundas conuolasset nuptias coniux, ab hæredibus † coniugis prædefuncti quartam petiit, quia ab hæredibus secundi coniugis, in cuius bonis quartam prætendit superstes, opponi posset, vt cœptam contra primi coniugis hæredes prosequeretur causam, repellique debere si non prosequatur: Secùs si absque tali petitione secundò matrimonium contraheret, hoc modo priotis sententiæ restringens generalitatem. Quam etiam eius sequaces ampliant, si bona primi coniugis essent con-
116 fiscata, † in quibus quartam superstiti coniugi pauperi deberi firmat *Mangil. quæstione* 180. diximus suprà; ideóque nec à secundi coniugis hæredibus deberi.

Vtrùm autem quartam hanc possit superstes coniux pauper propria authoritate † deducere? non minima dubitatio est. In 117
qua affirmatiuam partem tenendam suadent *textus in dicto §. Quia verò legem, in authent. Vt liceat matri, & auia, text. in §. fin. in authent. de exhibend. reis, & in §. Quia verò in auth. de aqualit. dot.* firmatque *Iaſ. in dicta authent. Præterea, numero 9. Castrens. in fin. Philipp. Corne. consilio 4. numero 5. & 7. in fin. libro 4. Marc. Anton. Natta consilio 605 numero 9. libro 4. Petr. Surd. dicto titul. fin. quæstione 35. numer. 23. in fin. & decisione 8. numero 11. Stephan. Gratian. dicto capite 120. numero 44.* & assentitur *Gregor. Lopez in d. l. 7. tit. 13. part. 6. verb. Heredar.*

Negatiuam tamen tenuerunt *Curt. Iun. in dict. authent. Præterea, numero 40.* secundum quam iudicatum à Sacro Concilio testatur *Alexand. Trentac. consilio 60. num. 14.* reuocasseque idem Concilium sententiam pro aduersa superiore latam, sequitur *Ioannes Antonius Mangil. dict. tractat. quæstione 156. nu. 4.* defenditque *Costa d. quæst. 84. num. 18.*

Non minorem continet quæstio illa difficultatem: An ad reuocationem donationis gratuitæ à coniuge factæ, superstiti pauperi pro quarta consequenda † agere per- 118
missum sit, si propter donationis immensitatem ea priuaretur? In qua affirmatiuam multi tenent, multi negatiuam. Illam *Ioann. Baptist. Laderch. consil. 167. per tot. Ioann. Baptist. Costa suprà, numer. 17.* vbi quòd inops potest alienata à viro tiaulo lucratiuo, reuocare, vt quarta sibi debita suppleatur, ad ratam saltem, vt ex patrimonio, quod supereſt, tantum habeat, quantum maritus non donasset habitura fuisset: & in hac (vtraque discussa) residet sententia *Mangil. quæstione 183. numero 6. & sequentib. Ioann. Petr. Fontanel. dicta clausula 5. glos. 8. part. 11. numero 43.* Hanc (negatiuam scilicet) *Valent. Forster de succeſſ. ab inteſtat. libro 5. titulo de succeſſione viri & vxor. pagina mihi 358. versic. Verum omissa, Durand. de arte testand. titulo 6. de legat. caut. 20. num. 3. Gregor. Lopez in d. l. 7. verbo Quarta, Andre. de Angulo de meliorat. ad leg. 9. tit. 6. lib. 5. noua Reg. Collect. gloss. 2. nu. 54.*

Quam opinionem, *dummodo in fraudem donatio facta non sit*, probauit *Alexand. Raudens. d. consil. 40. numero 20. libro 2.* & sic iudicatum asserit *Vincent. de Franch. decis. 318. num. 7.*

Vnum sanè apud omnes peræquè obseruatum reperio: Pauperem coniugem ad hæredes ius hoc quartæ non transmittere. † Cum coniugis morte cesset mendicitatis causa, quæ dictæ (vt sæpè diximus) con- 119
stitutioni ansam præbuit. Ita docent *Philipp. Corne. d. consil. 4. numero 4. libro 4. Fabian. de Pep. in dicta Authen. Præterea, numero 4. & ibidem Paul. Pich. in princip. Franc. Bursat. consilio 92. numero 22. libro 1. Ioann. Anton. Mangil. d. tract. quæstione 152. Paul. Æmil. Gall. d. except. 5. titulo 4. part. 1. numero 51.* Quod si pauper coniux præmoriatur, intelligendum erit; quia nec contra eius hæ-

redes

redes pro quarta præmortui coniugis hæredes agere poterunt, ex suprà tradita ratione, ex apertaque *d. authen. Præterea*, consimiliumque suprà relatorum iurium ordinem hunc præfigentium dispositione, vt quartæ successioni locus sit, sub conditioneque ius quartæ assignantium, si coniux præmoriens locuples sit, superstes verò laboret inopia.

Mortis autem ordine hoc, qualitateque existente, licèt antequam coniux superstes pauper quartam peteret, aut consequeretur, decedat, illius ius ad hæredes transmitti, cum iam in persona coniugis radicatum extiterit, eueneritque exactionis casus, indubiè tenendum videtur, *text. in l. Hæreditas*, 63. *& l. Hæredem*, 60. cum similibus, *D. de reg. iur.* & ita suprà dictam intelligendam, limitandamque sententiam.

VTRVM PENDENTE confectione inuentarij possit pauper hæredem etiam pro hæreditariis actionibus conuenire?

SVMMARIVM.

1 *Hæres defuncti personam repræsentat, eademque videtur cum defuncto, & in illum (licèt hæredis nulla sit facta mentio) defuncti actiuè, & passiuè transit obligatio.*

2 *Et etiamsi in principalis obligatione adsit dictio taxatiua* tantùm, *eius adhuc comprehenditur hæres.*

3 *Si statutum dicat*, vt debitor possit pro debito incarcerari, *eius quoque hæres poterit, licèt de eo nullam faciat statutum mentionem.*
Statutum constituens certam pœnam petenti illud, quod iam solutum erat, in eius quoque hærede, quando de eo notitiam habuit, procedet, ibidem.

4 *Contra hæredem, sicut contra, debitorem principalem, ad petitionem hæredis, sicut ad petitionem principalis executio facienda est.*
Etiamsi statutum mandandum executioni instrumentum contra debitorem in ipso comprehensum, vel descriptum dicat, ibid.
In statutis de persona ad personam non fit extensio, ibid.

5 *Hæres inuentarij confectione durante, à creditoribus, legatariis, vel fideicommissariis conueniri non potest.*
Et quid hodie de iure nouiori? n. 9.
Et quid in actionibus realibus, & quando hæres vt quilibet alius conuenitur? num. 8.

6 *Exceptio inuentarij non confecti litis impedit ingressum.*

7 *Sententia contra defunctum lata contra hæredem tempore confectionis inuentarij durante exequi non potest.*

9 *Intellectus ad* textum in l. final. §. Donec. C. de iure deliberat. in authent. Vt cum de appellat. cognoscit, §. Sancimus, el 2. collatione 8. & in l. final. titulo 13 part. 1. & l. 19. titulo 7. part. 7.
De iure Digestorum dum funus tantùm ducebatur prohibitum erat aliquem ex defuncti familia in ius vocare, ibid.

10 *Pauperes etiam intra tempora conficiendi inuentarium poterunt sibi debita, vel relicta ab hæredibus vt necessitatibus suis subueniat, exigere, & n. 13. & 14.*

11 *Et siue sint pro alimentis relicta, siue non, dummodò pauperi relinquantur.*

12 *Legatum alimentorum non pauperi factum intra tempora conficiendi inuentarium exigi non poterit.*

13 *Arbitrio Iudicis relinquitur, quis dicatur pauper, vt per modum saltem prouisionis sententiam interlocutoriam contra debitorem pro alimentis intra tempora conficiendi inuentarij obtineat, debitaque possit ab eo exigere.*

QVÆSTIO LVII.

LIcèt hæres personam defuncti repræsenet, † eademque cum eo videatur, *authent. de iureiurand. à morien. præstito in principio, collat. 5. l. fin. C. de hæredib. instituend. cum aliis*: Et quidquid iuris est de aliquo, idem etiam sit de eius hærede, in eumque defuncti obligatio (nulla etsi hæredis facta mentione) actiuè, & passiuè transeat: *textus in l. Veteris*, 13. *C. de contrahenda & commit. stipulat. text. in l. postulante*, 44. *versic. Cæterum, D. ad Senatusconsult. Trebell.* & vtrobique communiter Doctores, *Iaf. in l. 2. §. Item si in facto, num. 1. versic. Quæro ergo. D. de verbor. obligat.* Quinimò etsi in principalis debitoris obligatione adsit dictio taxatiua *Tantum*, † vt si de se *tantum*, vel de suo dato, & facto *tantum* promittat; adhuc in ea (ex suprà dicta ratione, quòd vna eademque persona cum defuncto videatur) comprehendatur hæres, vt probat textus singularis in *l. Si necessarias*, 8. §. *De vendendo, D. de pignorat. actione, & in l. Stipulatio ista habere licere*, 38. *in princip. versic. Sed si se* (& ibi notant *Paulus Castrens. Ludouic. Roman. & Alexand.*) *D. de verbor. obligat.* singularemque dicunt ad id textum ibi *Baldus & Salycetus in l. final. C. de actionibus empti*, sequitur *Iaf. in dicta l. 2. §. Item si in facto, numero primo in fine, & numero 2. & in l. 1. numero 11. versic. Quartò limita, D. si quis ius dicent. non obtemperauerit, & in l. Si tibi, §. Si quis per tot. D. de pactis, Barthol. Cassana. in consuetud. Burgund. titulo descens. rubric. 11. verbo Contre le principal obligé, §. 4. numero 2. & sequentibus, folio mihi 363. Decius consilio 213. numero 8 Hippolyt. de Marsil. singular. 475. incip. Non est tibi nouum, & singul. 656. numero 2. Andreas Tiraquell. de retractat. conuent. §. 1. glossa 6. numero 4. Nicola. Boërius decisione 67. numero 5. Antoni. Gabriel communi. opin. libro 6. titulo de verbor. significatione, conclusione quinta, numero secundo, Petrus Cened. singul. 2. de dictione Tantum, numero tertio, Cald. Pereira de emptione, & vendit. capite 28. numero 3. & 5.* 1 2

Ex

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Ex hísque fiat, vt si statutum dicat, *posse debitorem pro debito incarcerari*, eius quoque hæres † (licèt nullam de hærede faciat statutum mentionem) possit, vt docent *Bart. in dicta l. Postulante*, 44. *numero primo. D. ad Senatusconsult. Trebell.* quem sequuntur ibi, *Paul. de Castro*, & *Alexand. Ias. in dicto §. Item si in facto, numero 2. de verborum obligat. & in l. Diuortio*, §. *Internum*, *numero sexto*, & *septimo*, *D. soluto matrimon.* pulchrum per hæc decidens casum: Quòd statutum certam constituens pœnam petenti illud, quod iam sibi solutum erat, quamuis sit personale; in eius quoque hærede, quando scientiam habuit de hoc, locum habet: sic concluſisse asserens *Fulgosium consilio 31. incip. Dubia super quibus consilium postulatur*: suprà dictam etiam sententiam latè firmanit *Azeued. in l. 19. titulo 21. libro 4. nouæ Reg. Collect. à numero 86. ad numerum 90. & in l. 14. titulo 7. libro nono*, *Antonius Gomez in l. 64. Taur. num. 5.*

Contráque hæredem sicut contra principalem debitorem, & ad petitionem hæredis; sicut ad petitionem creditoris executio
4 † facienda sit; *text. in dicta l. Postulante*, 44. *ad Senatusconsult. Trebell. textus in l. 1. & toto titulo C. de hæredit. actionibus*, *textus in l. vnic. C. vt actiones ab hæred. & contra hæred. incip. tex. in l. Ex contractu*, 44. *D. de re iudic.* notat *Bart. in dicta l. Postulante*, per quam dicit *Paulus Castrens. ibi in principio*, statuto dicente, mandandum esse executioni instrumentum contra debitorem in ipso comprehensum, vel descriptum, etsi in statutis, quæ de persona ad personam non extenduntur, loquamur, *l. Si verò*, 65. §. *De viro*, *D. solut. matrim.* Secùs tamen hoc in casu esse, executionique contra hæredem mandandum: quia talis statuti dispositio personam, quæ non sit, nec reputetur eadem cum defuncto, repellere intelligitur, secùs si reputetur. Præfatam quoque tenet sententiam *Ias. in l. Iulianus*, *numero tertio*, D. *de verbor. obligation. Barthol. Cassanæ. loco proximè relato*, *numero primo*, & *sequentibus*, latè *Rodericus Suarez in l. Post rem iudicatam*, *extensione 1. numero primo*, & 10. *D. de re iudic. Antonius Gomez vbi suprà Paz in praxi quinta partis tomi primi*, *capit. primo*, *numero 36. Didacus Perez in l. 4. titulo octauo*, *libro tertio*, *Ordinam. glossa 1. Pagina mihi 629. versicul. Quero*, *vtrùm executio per instrumentum quarentigium peti possit contra hæredem? Azeued. in dicta l. 19 titulo 21. numero 86. Ioann. Yañez Parlador. rer quotidianar. lib. 2. cap. fin. 4. part. §. 1. n. 1.*

Non tamen ante hæreditatis acceptationem, inuentariúmque confectum, sed postea hæc locum habent. Inuentarij námque confectione durante, à creditoribus hæreditariis, legatariis, vel fideicommissariis con-
5 ueniri † nequaquam hæredem posse, est *textus in l. final. §. Donec*, *C. de iure deliberan.* cuius sunt verba: *Donec tamen inuentarium conscribitur*, *vel si res præstò sint*, *intra tres menses*, *vel si abfuerint*, *intra annale spatium secundùm anteriorem distinctionem*, *nulla erit licentia*, *neque creditoribus*, *neque legatariis*, *vel fideicommissariis eos*, *vel inquietare*, *vel ad iudicium vocare*, *vel res hæreditarias quasi ex hypothecarum authoritate vendicare*, &c. textus etiam de iure Regio in *l. 7. titulo 6. part. 6. & ibidem Gregor. verb. Mandando algo*, *Rodericus Suarez in dicta l. Post rem iudicatam*, *extensione 1. numero 5. & ibidem Baldes. in eius additionibus ad numerum 6. Nicola. Boër. decisione 10. numero 2. & 3. Gaspar. Baeça de inope debitore*, *capite 6. num. 16. Anton. de Meneses in l. Eam quam*, *numer. 113. C. de fideicommiss. & in l. 1. numero 4. C. de iuris*, & *facti ignor. Antoninus Gomez in dicta l. 64. Taur. numero 5. Didacus Perez supra Marius Giurba in consuetud. Senat. Mesanens. capite 9. glossa 5. numero 6. part. 1. Rolandus à Valle de confect. inuentar. 4. parte*, *versic. Quarta est vtilitas*, *numero 1. & sequentibus*, *Francisc. Porcellin. eodem tractatu de inuentar. capite 4. quæstione 7. numero 9. Ioann. Bardell. consilio 58. numero 31. Azeued. in dicta l. 19. titulo 21. libro 4. nouæ Regiæ Collect. numero 91. Didacus Spino de testament. glossa 35. numero 46. Vincentius de Franch. decisione 352. Paz dicta 5. parte*, 1. *tomo*, *capite 1. num. 4. Ioannes Aloysius Ricci. collect. 463. parte 2. Aluar. Valasc. in praxi partit. cap. 8. n. 20.*

Huiusmodique exceptio inuentarij non confecti † litis ingressum impedit, vt no- 6
tant *Bart. in dicto §. Donec*, *numero primo*, *Iason in dicta l. Eam quam*, *numero 20. & in §. Fuerat*, *numero 71. instit. de actionib.* plurimos referens *Petrus Surdus de alimentis*, *titulo octauo*, *quæst. 11. num. 2.* & alij ex suprà proximè adductis.

Etiámque si sententia contra defunctum lata sit confectionis inuentarij tempore † du- 7
rante; contra hæredem exequi non poterit, *Bart. vbi supra in dicto §. Donec*, *numero primo*, *Rodericus Suarez dict. extens. 1. numero quinto*, *Gaspar. Baeça dicto capite sexto*, *numero decimoseptimo*, *Rolandus à Valle vbi supra*, *versicul. Sciendum. Stephan. Auferri. in additionib. ad Capell. Tholos. decisione 257. in fin. Iacob. Cancer. variarum resolutionum libro secundo*, *capite tertio*, *n. 98. & libro 3. cap. 2. numero 156.* plures alios referens sequitur *Marius Giurba dicto loco*, & *numero suprà.*

An autem in actionibus quoque realibus; † & quando vt quilibet alius conuenitur hæ- 8
res, nec lis fuit cum testatore cœpta, suprà dicta procedant? vt non confecti inuentarij exceptio litis ingressum impediat; conueniríque possit hæres? vide latè *Rolandum à Valle dicto tractatu de confectione inuentarij*, 4. *parte*, *versicul. Quarta est vtilitas*, *numero quarto & quinto*, *Vincent. de Franch. dicta decisione 352. per tot.* præcipuè ex *num. 2.* qui, quandóque pro vna; quandóque pro alia parte iudicatum refert, *Franciscus Porcellinus dicta quæstione 7. capite quarto*, *numero nono*, *de confect. inuent.* plenissimè *Phanuti. de Phanut. de inuentar. hæred. 5. parte*, *numero secundo*, & *sequentibus*, *Gregorius Lopez in dicta leg. 7. titulo sexto*, *part. 6. glossa secunda*, *verbo Mandando algo*, *versiculo. Et limita istam legem*, *Ioann. Aloysius Ricci. dict. collect. 463. limitatione 1. Andreas Fachin. controuers. libro sexto*, *capite 27.* qui tempore

confectionis inuentarij durante, neque realibus actionibus, neque vt quilibet alius possessor conueniri, quoquóve modo inquietari hæredem posse, probat, ac defendit.

Hodiè autem ex nouiori Authenticorum, Partitarúmque iure non pro confectonis inuentarij tempore; sed nouem † tantùm dierum huiusmodi pro hæreditariis actionibus hæredes conueniendi facultas denegari videtur, ex textu in *Authent. Vt cum de appellatione cognosc. §. Sancimus, el. 2. collatione 8. Authent. Sed neque, C. de sepulc. violat. & in l. fin. titulo 15. part. 1. & in l. 13. titulo 9. part. 7.* Per quæ iura *dicta leg. final. §. Donec, C. de iure deliber.* correctionem introducere voluerunt quidam. In qua fuerunt opinione *Auendañ. in titulo de exceptionibus in declaratione legis 4. & 5. Ordinam. numero 25. Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. folio mihi 629. vers. Quæro verùm exceptio, & Parlador. rerum quotidian. lib. 2. cap. fin. 5. part. §. 1. num. 28.*

Communior tamen resolutio est: *tex. in d. §. Donec*, in legatariis, fideicommissariisve procedere: vt hi intra tempora conficiendi inuentarium conuenire hæredem non possint: Textum verò in *d. §. Sancimus, Regiáque Partitarum* iura, in aliis non testamentariis creditoribus, quibus post nouem à morte testatoris dierum spatium hæredem licèt conuenire. In hac fuerunt sententia *Petrus Rebuffus ad constit. Regias, titulo de appellationibus, articulo 16. glossa 1. numero 26. & titulo de liber. obligat. articulo 3. glossa 2. numero 32. Bartholom. Cassanæ. in consuetud. Burgund. rubric. 7. §. 13. numero 9. Petr. Ducii. regul. 277. Gaspar. Baeça de inope debitore, capite 6. numero 15. & 16. Marius Gurb. in consuetud. Senat. Messanens. capite 9. glossa 5. num. 6. part. 1. Ioannes Gutierrez de iuramen. confirmat. 2. parte, capite 4. à numero 18. Azened. in l. fin. titulo 21. libro 14. nouæ Reg. Collect. numero 62. Amator Rodrig. de executionibus, capite 4. numero 5. & 7. Aluar. Valasc. in praxi partition. cap. 8. numero 23. Petrus Sanz Marquech. de diuis. bonor. libro 1. cap. 1. numero 65. Iacob. Cancer. variar. resolut. dict. libro 2. capite 2. numero 156. & cap. 3. num. 98. Paz in praxi, 5. part. 1. tom. capite 1. numero 44. & sequenti*, vbi quoad leges Regias hanc assignat interpretationem; quoad textum verò in *dict. §. Donec*, correctionem per *textum in dicto §. Sancimus*, induci, affirmat, ex eo quòd *dictus §. Donec* generaliter, imò & expressè tam in legatariis, & fideicommissariis, quàm in hæreditariis creditoribus loquatur. Postmodum tamen *idem ipse ibi, numero 46.* maturiori iudicio vsus, sententiam mutauit, inter vtrúmque paragraphum correctionem vitando, intelligendóque *textum in dicto §. Donec*, quando inuentarium fit; quia tunc intra tempora illùd conficiendi non potest hæres conueniri: dictum verò §. *Sancimus*, quando inuentarium non fit; quia tunc post nouem poterit dies aduersus eum iudicium agitari. Quæ mihi etsi arrideat opinio: alia eleganti noua, & à nemine assignata, congruáque (ni fallor) ratione, correctionem inter prædicta iura vitari, eáque ad concordiam reduci posse arbitror. Quia *text. in dicto §. Donec* actiones tantùm hæreditarias, & quæ à defuncti persona originem trahunt, moueri aduersùs hæredes intra tempora *confectionis* inuentarij vetat, non etiam alias: *Text.* verò in *d. §. Sancimus*, quasuis alias etiam non hæreditarias intra nouem dies aduersùs hæredes, siue alios de familia defuncti moneri prohibet, ibi: *Siue debiti gratia, quod à defuncto descendit, siue alterius cuiuscúmque causæ nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis.*

Licèt enim antiquiori iure dum funus tantùm ducebatur, aliquam ex prædictis personis in ius vocare sub grauibus pœnis interdictum esset: *text. in l. 2. & in l. 3. D. de in ius vocand.* Ad nouem postmodum vsquè dies ex Authenticorum proximè relato iure id prorogatum est. Ac circa hunc tantùm nouem dierum terminum text. in *d. §. Sancimus* disponere, & innouare videtur, vt intra illud hæres, nec alius de familia defuncti siue ex suæ, siue ex defuncti personæ obligatione conueniri quoquo modo possit; quod in *dicto §. Donec* constitutum non erat, possétque in dicto termino hæres (quantumcúmque cum beneficio inuentarij adiisset) actionibus non hereditariis, quæque ab ipsomet ortum habebant (*dictæ legis 2. & 3. de in ius vocan.* casu excepto) conueniri, solúmque circa hæreditarias actiones text. ibi: dictus verò §. *Sancimus* circa omnes intra prædictum tempus disponit. Post nouendium autem, illæsam *dicti §. Donec* relinquit constitutionem, nec eam aliquo modo corrigit, aut mutat, potiúsque confirmat, vt ex eisdem verbis in *versic. Post nouem* manifestè deprehenditur. *Post nouem autem dierum excursum* (inquit textus) *si quis contra tales personas aliquas habere putauerit actiones, eas secundùm leges exerceat*, & sic secundùm *dictum §. Donec*, vt intra tempora confectionis inuentarij actionibus hæreditariis hæres conueniri non possit.

De iure verò Partitarum suprà posita inter legatarios, & fideicommissarios, aliósque creditores sustineri potest distinctio, iámque tradita per *Paz* opinio inter eum, qui inuentarium confecit, & eum, qui absque illius beneficio hæreditatem adiuit.

In diebus tamen, & relictis pauperibus, † neutro iure cõfectionis inuentarij tempus spectari necesse erit, sed & ante eius confectionẽ, necessitatibus suis subueniant, ea panperes exigere poterunt. Ita docent *Cyn. Bald. & alij in d. §. Donec*: facítque benè *text. in l. Nulli 28. §. Sin autem* (ibi: *Pium defuncti propositum sine vlla cunctatione, vt conuenit impleturus*) C. *de Episcop. & Cleric.* Ad quod textum hunc ponderauit ibi *Bald. num. 9.* & singularem dicit *Roderic. Xuar. in l. Post rem iudicatam, extensione 1. num. 6.* Aduertens, quòd licèt in executore testamenti loquatur; idem tamen in hærede (cum eadem sit ratio) erit: tenet etiam prædictam sententiam *Petr. de Ancharran. consil. 383. num. 4. Iaſ. in l. Eam quam, num. 20. vers. Tertiò nota, C. de fideicommiss. Andr. Tiraquell.* (*plures referens*) *de priuileg. pia caus. priuileg. 24. Stephan. Aufrer. in addit. ad Capell. Tholos. decis. 258. verb. Exceptio, Petr. Gregor. lib. 46. syntagmat. cap. 3. Petr. Ducii. regula 277. numer. 4. Roland. à Valle de inuentar. in vers. Quarta vtilitas, Vitalis de clausul.*

10

UAB Biblioteca de Ciències Socials

clausul. Nihil nouari pendente confectione inuentarij, Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 44. num. 37. & tit. 8. priuileg. 11. num. 4. & decis. 323. num. 10. Martin. Coller. de aliment. lib. 1. cap. 15. num. 49. Mari. Giurb. in consuetud. Senat. Messanens. cap. 7. gloss. 15. num. 5. & cap. 9. gloss. 5. num. 13. & 14. & decis. 4. num. 46. vbique seruari dicens, *Phanut. de Phanut. de inuentar. 4. part. num. 8. Porcellin. eod. tractat. cap. 4. num. 9. Vincent. Carot. de remed. contra præiudic. sentent. vel damnosas executiones, exceptione 68. num. 18. Gregor. Lopez in d. l. 7. tit. 6. part. 6. gloss. 2. verb. Mandando algo, propè med. vers. Et idem si hæres conueniatur, Didac. de Spino de testament. gloss. 35. num. 46. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 62. num. 26. & cap. 236. num. 52. Paul. Æmil. Gallus de exceptionib. quæ oriri possunt in successionibus tam ex testament. quàm ab intestat. part. 2. tit. 4. except. 13. num. 59. Ioan. Aloys. Ricci. dict. collect. 463. vers. Limita secundò, fauore piæ causæ.*

Et licèt pletique ex proximè relàtis in relictis pro alimentis loquantur: idem tamen & in legato pauperi facto, quamvis pro eius ali-
11 mentis nominatim relictum non sit † ex identitate rationis, & quia res dilationem non patitur, (quæ est ratio quare id in legato alimentorum Doctores constituant) erit dicen-
12 dum. Cum & pro alimentis non pauperi † relictis, inuentarij faciendi tempora spectanda sint, nec ante ea exigi possint, cum rationes illæ cessent, & ex latè deductis à *Nobis 1. part. quæst. 52. num. 16. & seqq.* traditque in specie *Petr. Surd. d. tit. 8. priuileg. 11. num. 4. Stephan. Gratian. d. cap. 62. n. 24.*

Ex eisdémque ipsis rationibus, pietatis scilicèt, & quia periculum sit in mora, alia quo-
13 que debita † licere pauperi ante inuentarij confectionem (Nisi alia quàm inuentarij non confecti obstet exceptio) ab hæredibus exigere; in consequentiam venit. Posséque intra confectionis inuentarij tempora pauperem creditorem à locuplete hærede per prouisio-
14 nis † saltèm modum sententiam interlocutoriam prouisionalem obtinere. firmauit *Sabaudiæ Senatus decisio* relata ab *Anton. Fabro in suo definitionum Codice lib. 6. tit. 11. de iure deli-*
15 *ber. definit. 4.* Quod iudicantis arbitrio, † quandóque locum habeat, sicut cætera, quæ ex circunstantiis facti, & personarum pendent, relinquendum dicit.

VTRVM ADIENS HÆREditatem inuentario non confecto, elapsóque inuentarij conficiendi tempore, propter paupertatem excusetur, ne vltra hæreditatis vires teneatur? Et quid si pauperi succedat?

SVMMARIVM.

1 *Hæres non conficiens inuentarium, in solidum pro testatoris debitis, legatísque in testamento relictis, licèt eius ad id bona non sufficiant, tenetur. Amplia, n. 7. & 8.*

2 *Et si plures sunt hæredes, vnusquisque inuentarium suum conficere debet, & num. seqq. Limitatur, n. 5. & 6.*

3 *Hæreditaria onera inter hæredes diuiduntur, & pro ea parte in actione personali ad debita quilibet tenetur, pro qua hæres est.*

4 *In actione reali, & in dote insolidum quilibet hæredum rei possessor tenetur.*

8 *Pater, quem filius in castrensi, vel quasi hæredem instituit, inuentario non confecto, in solidũ vltra vires hæreditarias tenetur.*

9 *Et quid in filio patris hærede? & n. 10. & 11.*

10 *Filius absque inuentario paternam adiens hæreditatem (ex magis recepta sententia) in legitima de iure naturæ sibi debita non præiudicat. Contra n. 12.*

13 *Remissio confectionis inuentarij à testatore in creditorum præiudicium facta non prodest, secùs in legatariorum odium.*

14 *Ecclesia inuentario debito tempore non confecto hæreditatem adiens, an vltra hæreditatis vires teneatur? & n. 18.*

15 *Minores, & pupilli inuentarium non conficientes vltra vires hæreditatis tenentur.*

16 *Fiscus an & quando inuentarium conficere teneatur?*
Intellectus ad text. in l. 1. §. An bona, D. de iure fisci, *ibid.*

17 *Fiscus æquiparatur Ecclesiæ, pauperibus, & piæ causæ.*

18 *Pauperes, & Ecclesia hæreditatem absque inuentario adeuntes, vltra vires hæreditarias (ex communiori, vsitatióque sententia) non tenentur.*

19 *Et de quibus pauperibus intelligendum sit? & n. 22. & 23.*

20 *Hospitali authoritate Episcopi constructo Ecclesiarum competunt priuilegia, earúmque dispositione includitur.*

21 *Hospitale non conficiens inuentarium vltra vires hæreditarias non tenetur.*

23 *Contra non conficientem inuentarium est præsumptio iuris, & de iure, quòd res hæreditarias subtraxerit; contra quam non admittitur probatio.*

24 *Pauperes in genere inuentarium non conficientes, licèt vltra vires hæreditarias teneantur; possunt in integrum restitutionem aduersus omissam inuentarij confectionem obtinere, & num. seqq.*

25 *Minoribus competit in integrum restitutio aduersùs omissam inuentarij confectionem. Limita, & intellige vt num. seqq.*

27 *Pauperibus in genere, & non collegiatè viuentibus restitutio iure minorum, vel Ecclesiarum competit.*

28 *Ecclesiæ competit restitutio aduersùs omissam inuentarij confectionem.*

30 *Tutor, vel hæres pauperis vltra vires hæreditatis ob non confectum inuentarium non tenetur.*

31 *Et an tunc necessaria sit hæredis, vel tutoris protestatio?*

QVÆST. LVIII.

QVemlibet hæredem conficere inuentarium † debere: aliàs tempore confectionis inuentarij elapso, in solidum pro testatoris debitis, legatísque in testamento relictis, licèt ad id testatoris facultates non sufficiant, teneri, est *text. in l. fin. Paragrapho.* Sin autem

autem dubius, Cod. de iure deliberand. Authentic. de hæredib. & Falcid. §. Si verò non fecerit, collat. 1. text. de iure Regio in *l. 10. tit. 6. part. 6.* qua de re latè *Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. H. conclus. 51. per tot. Prosper. Farinac. fragment. crimin. part. 2. verb. Hæres, n. 1. & seqq. Petr. Surd. consil. 459. num. 16. Cæsar. Barzi. decis. 35. nu. 2. Seraphin. decis. 1311: num. 2.*

2 Et si plures sint hæredes, vnusquisque † inuentarium *suum* conficere debet, nec vnius inuentarium alteri prodest; *Michaël. Cras. in §. Inuentarium, quæst. 4. num. 12.* probátque *Mari. Giurba in consuetud. Senat. Messanens. cap. 9. gloss. 5. num. 40. part. 1.* Ex eo, quia cum
3 hæreditaria onera inter hæredes † diuidantur; *l. 1. C. de except. l. 1. C. si cert. petat.* próque ea parte in actione personali ad debita teneatur, pro qua quis hæres est: *text. in l. 2. C. de hæredit. actionib. in l. 2. C si vnus ex plurib. & in l. 2. §. Incertum, D. de Prætor. stipulat.* docéntque *Barnab. Cornazan. decis. 35. num. 5. Hieronym. Magoni. decis. Lucens. 98. n. 16. Borgnin. Caualcan. dec. 17. num. 21. & 22. lib. 4.* Licet in
4 reali † quilibet hæredũ rei possessor, & in dote, eius fauore teneatur, *text. in l. Si possessor 56. D. de rei vindic. & in l. 2. §. Sed si vnus, D. de Prætor. stipulat.* per quæ iura (quamuis in dote non loquantur) ita etiam in dote iudicasse *Senatum* testatur *Cornazan. vbi supra:* Vnumquemque huiusmodi conficiendi inuentarium tenet obligatio, nisi (secundùm *Marium Giurbam, d. loco, n. 41. & 42.*) ab vno omnium no-
5 mine † confectum sit, ex *Ias. in l. Si quis ex argentariis, §. Cogentur, n. 3. 4. & 5. D. de edend. Aluar. Valasc. de partit. c. 8. n. 28. & decis. 62. n. 34. Vvesembech. consil. 3. n. 41.*

Vel nisi omnes cohæredes inuentarij con-
6 fectione † interfuissent, eíque subscripsissent, ex *Michaële Cras. d. §. Inuentarium, quæstio. 4. num. 12.*

Huiusmodiq; cõficiendi inuentarij obligatio, vt à pœna solidum præstandi, contingat liberatio, omnes cuiuscunque conditionis: & quali-
7 tatis hæredes † comprehendit, siue priuata, siue Militari, siue Sacerdotali, siue etiam Imperiali dignitate præfulgeant; text. de his omnibus est in *authentic. de hæred. & Falcid. §. pen. (incip. Quia verò,* ibi, *Et in omni persona, siue priuata, siue Militari, siue Sacerdotali, siue Imperiali, siue alterius cuiuslibet. Communem namque omnibus hominibus hanc legem ponimus.*
8 Per quem text. idem etiam in parte, † quem filius in castrensi, vel quasi hæredem instituit, (vt inuentario non confecto insolidum vltra hæreditatis vires teneatur) profitentur *Sebastian. Monticul. de inuentar. cap. 5. num. 14. & Ioan. Antoni. Mangil. de imputationib. qu. 132. per tot.* præcipuè *num. 32.* vbi etiam de muliere, Fisco, aliísque priuilegiatis personis, de quibus Nos etiam infra.

9 Idémque in filio † patris hærede, est communis, & verior opinio. Licèt enim patris hæreditatem inuentario non confecto adiens (secundùm magis receptam sententiam) in legitima sibi natura debita *non* præiudicet, † nec
10 ea ob non confectum inuentarium priuetur: *gloss. in d. l. fin. §. Quod si post deliberationem, verb. Sacramento in fin. C. de iure deliber. & in d. authentic. de hæredib. & Falcid. §. Si verò non fecerit, verb. Lucrari, & in authentic. Hoc amplius, verb. Naturale, C de fideicommiss. & in Authentic. Sed cum testator, verb. Excedant,* C. *ad leg. Falcid.* pluribúsque relatis defédit *Andr. Fachin. controuers. lib. 4. cap. 34. vers. Sed contrariam Ayora de partit. 1. part. cap. 2. num. 23.* post alios quos retu lit *Didac. Couarruu. in cap. Si hæredes, num. 15. in princip. de testam.* aliósque adductos per *Cardin. Tusch. d. lit. H. conclus. 58. num. 8. & 32. & lit. L. conclus. 213. n. 1. & sequentib. Prosper. Farinac. d. 2. part. fragment. crimin. verb. Hæres, numer. 13. Hercul. Marescot. variar. resolut. lib. 1. cap. 23. per tot.* communem, ac magis communem læpe hanc dicendo *Michaël Cras. in §. Legitima, quæst. 45.* communem quoque dicit *Petr. Sanz Morquecho de diuisione bonor. lib. 1. cap. 1. numero 12. Ferdinand. Vasquez Menchac. de succes. creat. lib. 1. §. 8. numero 16. part. 1.* & alij ex infra referendi: quam firmat de iure Regio sententiam *text. in l. 7. tit. 11. part. 6. & Gregor. Lopez in d. l. 10. tit. 6. ead. part. gloss. fin. parum post med.*

Legitima tamen recepta, vltra vires hæ-
reditarias, † etiam legatariis ob non confectum 11
inuentarium tenetur, ita vt ratione legitimæ diminuatur legata, sic verò diminuta, etiam vltra hæreditatis vires soluantur. Ita tradit *Bart.* post *Ricard. de Mal. & Cyn.* quos ipse adducit *in authentic. Sed cùm testator, num. 11. C. ad leg. Falcid.* ex pluribúsque *Couarru. in d. cap. Si hæredes, num. 15.* cum limitatione tamen, & declaratione ab ipso ibidem assignata, quam etiam cum *Sarmiento* tradit *Farinac. d. loco, n. 14.* si filius probet non plus fuisse in bonis, quàm ipse asserat.

Vtilitas autem ex huiusmodi legitimæ deductione, licèt postmodum etiam vltra hæreditatis vires filius teneatur, est & affectio, quam ad res paternas habere præsumitur; & quia propria bona filij augentur, vt inquit *Gregor. Lopez in d. l. 10. gloss. fin. in fin.* éstque de mente aliorum suprà relatorum, & obseruat *Michaël. Cras. in d. §. Legitima, quæst. 45. vers. Cæterùm licèt.* Exemplum ponit *Hercul. Marescot. d. cap. 23. num. 10.* Si 300. sint legata, filiúsque pro legitima 100. detrahere debeat, reliqua 200. præstaturus legatariis, licèt vires hæreditatis excedant, & non integra 300. sic tradere dicens *Baldum in l. 1. num. 3. C. de bonis author. iudic. possidend. & decis. Pedemont. 148. numero 11.* declaratéque *Rolandum à Valle in tract. de inuentar. in 5. & vltim. part. §. Dubitatio oritur, num. 19. vers. Ad quid proderit hæc deductio.* Quæ sanè mihi satis dubitabilis est sententia: cui aliquantulum acquiesco per dispositionem *d. leg. 7. tit. 11. part. 6.* Quam in iuris communis terminis forsan non sustinerem, ex rationibus, & argumentis relatis à *Fachineo, d. lib. 4. cap. 34.* quibus non plenè satisfacit ipse, nec eius solutiones contrariorum vires eneruant, ex adductísque à *Menchac. de succes. creat. d. lib. 1. §. 8. num. 15.* eámque sententiam (filium scilicet, qui absque inuentario patris hæreditatem adiuit, creditoribus, ac legatariis vltra hæreditatis vires teneri, † legitimámque amittere) tenuit *Oldrad.* 12
(communem dicens) *consil. 142. num. 9. vers. Tertiò obiicitur,* quem cum aliis huius sententiæ sequacibus refert *Cardin. Tusch. de conclus. 58. num. 8.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

num. 8. *Paul. Castrens. Francisc. Sarm. Cuiati. Phanut.* & alij, quos adducit *Fachinæ. de lib.* 4. *cap.* 34. *in princip. Petr. Surd. consil.* 459. *n.* 15. *vers. Sed non obstante, & num.* 16. *&* 17. vbi simpliciter inquit, teneri filium qui non confecto inuentario adiuit hæreditatem de propriis bonis legatariis, etiamsi nihil in hæreditate reperiatur, satisfacere; quia contra eum est subreptionis præsumptio: multos in id refert, & sequitur *Marius Giurba in consuetud. Senat. Missanens. cap.* 9. *gloss.* 5. *num.* 31. *part.* 1. *Ferdinand. Vasquez d. lib.* 1. *de succes. creat.* §. 8. *num.* 16. *Morquecho de diuisione bonor. d. cap.* 1. *num.* 13. vbi apertè sentit prædictam legitimæ deductionem legata non minuere, neque ad bonorum filij augmentum prodesse; nullúmque aliud commodum ex ea tunc deductione reportare, nisi bonorum paternorum conseruationem, ob affectionem, quam circa ea posset habere, non verò quoad aliquod aliud interesse, vel lucrum ideóque soluenda integra legata fore de propriis bonis, si hæreditatis vires excedant: & ita etiam tenet *Phanut. de inuentar. part.* 7. *n.* 14. *vers. Similiter.*

Adeò autem conficiendi inuentarium arctat obligatio hæredem; vt nec à testatore eius facta remissio (in creditorum saltèm præ-
13 iudicium) † prosit; licèt secus in legatariorum odium: est recepta communisque sententia, quam tradiderunt *Bald. in d. l. fin.* §. *Cùm igitur, num.* 18. *C. de iure deliberand. Iaf. in l. Nemo potest, 1. lectura, num.* 55. *& ibid. Ioan. Gutierr. nu.* 140. *D. de legat. 1. Ferdinand. Loaz in l. Filiusfamilias,* §. *Diui, num.* 71. *D. eod. Roland. à Valle, consil.* 92. *num.* 17. *lib.* 1. *Didac. Couarr. in cap.* 1. *de testam.*) communem dicens) *num.* 23. *Ioseph. Ludouic. decis. Perusin.* 61. *num.* 16. *&* 17. *Michaël. Craf. in* §. *Inuentarium, quæst.* 2. *num.* 3. *Iulius Clar. in* §. *Testamentum, quæst.* 66. *Tiberi. Decian. consil.* 59. *num.* 27. *lib.* 2. *Iacob. Menoch. consil.* 942. *num.* 11. *&* 12. plures referens *Mari. Giurb. d. cap.* 9. *gloss.* 5. *num.* 32. *& seqq. Petr. Morquech. d. cap.* 1. *numer.* 2. *lib.* 1. *Paul. Æmil. Gallus de except. tit.* 2. *except.* 5. *num.* 5. *part.* 3. *P. Ludouic. Molin. de iustit. & iure, disput.* 216. *n.* 1. *& seqq.* vbi de communi, *Andr. Fachin. controuers. lib.* 6. *capit.* 25. *in princip. & in versic. Ego sanè in priorem sententiam,* vbi etiam in *vers. Sed negant, cum tribus seqq.* plures qui tenuerunt adducit, nec in odium legatariorum, vel fideicommissariorum inuentarij remissionem posse testatorem facere, multas, satisque vrgentes pro ea referens rationes sententia, licèt priorem tandem probet: quam etiam tenent *Stephan. Gratian. discept. forens. cap.* 215. *numer.* 20. *Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. I conclus.* 348. *num.* 6. 7. 8. *&* 11. *Prosper. Farinac. fragm. crimin.* 2. *part. lit. I. num.* 1094. *vers. Et rursus valet, Alua Valasc. consult.* 52. *num.* 32. *Paul. Montan. de tutel. cap.* 32. *regul.* 5. *nu.* 103. *Ioan. Anton. Mangil. in tract. de imputationib. quæst.* 134. *num.* 5. *& seqq.* vbi latè, *Ioseph. Sesse decis.* 88. *n.* 15. *part.* 1.

Ex quibus omnibus satis apertè videtur deduci, pauperes inuentarium non conficientes, hæreditatémque absque eo adeuntes insolidum creditoribus, legatariisque vltra vires etiam hæreditatis teneri.

Quod præterea firmatur, quia Ecclesia (cui pauperes æquiparari sæpè diximus) si hæreditatem inuentario debito tempore non confecto adeat † etiam vltra hæreditatis vires 14
teneri, probat manifestè *text. in d. authentic. de hæred. & Falcid.* §. *Quia verò*, ibi: *Et in omni persona, siue priuata, siue Militari siue Sacerdotali*, &c. Cui dispositioni nulla iuris Canonici contraria reperitur, potiúsque hanc tenet sententiam *gloss in c.* 1. *verb. Patiaris, de testament.* quam sequuntur ibidem *Imol. Antoni. Butr. & Andre. Barbat.* in eandémque inclinat *gloss. in cap. Episcopus, qui filios,* 12. *quæst.* 2. *Abb. consil.* 73. (incip. Circa primum) *num.* 8. *&* 9. *lib.* 2. & aliis relatis *Roland. à Valle de confectione inuentar.* 1. *part.* §. *Duodecimò quæritur, num.* 3, *vers. Sed præmissis non obstantibus,* quam post eos tutatur *Fachine. dict. lib.* 6. *controuersiar. cap.* 20. *Cardinal. Tusch. dict. lit. I. conclus.* 58. *num.* 22. *P. Ludouic. Molin. de iustit. & iure, disput.* 217. *num.* 3. *& seq.* veriorem dicens *Ioann. Anton. Mangil. de tractat. de imputat. quæst.* 132. *numer.* 21. veram, & communem *Hieronym. Magon. decis. Florent.* 130. *num.* 3.

Item ex eo, quia minores, & pupilli † in- 15
uentarium non conficientes vltra vires hæreditarias tenentur, *text.* est *in d. auth. de hæredib. & Falcid.* §. *Pupillis autem, Ludouic. Roman. in d. l. fin.* §. *Nouissimum, num.* 2. *C. de iure deliber. Roland. à Valle de confect. inuentar.* 1. *par. quæst.* 169. *num.* 12. *Phanut. eod. tract.* 2. *par.* 2. *partis, cap. quod incipit, Præteritio inuentarij faciendi, num.* 24. tradit, latéque explicat *Ioan. Anton. Mangil. de tract. quæst.* 132. *num.* 2. *& seqq.*

Item, quia Fiscus † non conficiens inuen- 16
tarium quando institutus est, vt hæréque succedit, vltra vires hæreditarias teneri, recepta firma, & vera sententia est: cum & Imperator teneatur *d.* §. *Quia verò*: asseruereque *Roman. Alexand. & Imol. in rubric. D. de acquiren. hæredit. Corne. in d. l. fin. num.* 7. *vers. Idem si Fiscus, C. de iure deliber. Iul. Clar. in pract. crimin. quæst.* 78. *vers. Verum scias,* vbi testatur de communi, dixit quoque communem *Bosi in tractat. criminal. titul. de publicatione bonor. num.* 22. *& tit. de Fisco, num.* 64. *Martin. de Laude, in tractat. de iure fisci, quæst.* 11. *Bertachin. in tract. de Episcop. tit.* 4. *libro* 3. 4. *part. num.* 40. *Sebastian. Montic. de inuentario, num.* 6. *&* 7. *Roland. à Valle eodem tractat.* §. *Vndecimò quæro, num* 6. *vers. Quid dicendum in hoc casu, Ioan. Antoni. Mangil. d. quæst.* 132. *num.* 23. *Andre. Fachine. controuers. lib.* 6. *c.* 21. indubitabile id dicens *Marc. Anton. Peregrin. de iure fisci, lib.* 4. *titul.* 1. *num.* 3. firmatúrque per *text. in l.* 16. *tit.* 7. *par.* 7. vbi *Gregor. verb. Lo que recibio*, verissimam, tenendam, & practicandam tam de iure communi, quam Regio testatur, *Hieronym. Ceual. communi contra commun. quæstio.* 822. *numero* 15. *& seqq.*

Text. enim *in l.* 1. §. *An bona, D. de iure Fisci* (quæ contrarium suadere videtur) quando Fiscus non vt hæres, sed vt Fiscus succedit, cum nempe vel bona sunt vacantia, vel nullus reperitur hæres, ex delictóve ad eum bona pertinent, loquitur, ac procedit: quia tunc non hæres, sed possessor dicitur, vt firmant omnes suprà relati, & cum eis *Guil. Benedict.*

in c. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, n. 850.

Fiscus autem Ecclesiæ, † pauperibus, ac piæ causæ æquiparatur, vt in terminis nostris tradit *Antoni. Mangil. d. quæst. 132. num. 18. vers. Sed Ecclesia*, egitque latè *Nicol. Euerard. in locis legalib. loco à Fisco ad Ecclesiam, vel piam causam.*

17 Igitur sicut hi pauperibus æquiparati, si inuentarium non conficiant, in solidum tenentur: & illi, pauperes nempè tenebuntur, vel Ecclesia.

18 Contraria tamen sententia (pauperes, vel Ecclesiam absque inuentario hæreditatem adeuntes, vltra vires hæreditarias † non teneri) communior, in praxíque vsitatior est, eámque tenuerunt *Bart. in l. 1. num. 36. Cod. de sacrosanct. Eccles. Bald. in dict. l. fin. num. 11. Cod. de iure de liber. & cons. 67.* incip. *Quidam nomine Maximus, lib. 4 & cons. 145. num. 4. eod. lib. Petr. de Ancharr. cons. 411. num. 10. in fin. Panorm. in d. cap. 1. de testam. num. 4. & in cap. 1. in fin. de solut. Paul. Castrens. & Aret. in l. Si seruus plurium, §. Sed ante, D. de legat. 1. Iacob. in d. l. fin. dict. §. Notissimum, Cod. de iure deliberan.* vbi quòd in iudicando, & consulendo Bartoli, & sequacium tanquam humaniorem sequeretur sententiam dicit, communem, & quæ seruaretur in practica *Andre. Tiraquel. de priuileg. pia caus. priuileg. 88. Cornel. Beninc. de paupert. speciali fin. in vltim. voluntat. num. 56. Ioan. Antoni. Mangil. de imputat. d. quæst. 132. num. 20. vers. Aut. Ecclesia fuit instituta, vel pauperes, & tunc per non confectionem inuentarij, non incurrit dictas pœnas, Lælius Zanch. de priuileg. Eccles. priuileg. 126. num. 4. Nicol. Euerard. loco à Fisco ad Ecclesiam, num. 11.* memoriæ, quia quotidianum commendandum dicens, *Cardin. Tusch. d. lit. I. conclus. 58. n. 23. & 59. Aluar. Valasc.* (contrariis respondens) *d. consultat. 52. num. 47. Sebastian. de Medic. in tractat. de casib. fortuit. 2. part. quæst. 9. num. 25.* hánc que opinionem seruari testatur in sacro Consilio *Vincent. de Franch. decis. 537. n. fin.* seruatámque vidisse tempore quo Hospitalis incurabilium Aduocatus extiterat.

Quæ sanè sententia quoad pauperes collegiatim † viuentes, veluti in Hospitali authoritate Episcopi constructo, cui Ecclesiarum
19 competunt priuilegia, † Ecclesiæque dispositione includitur; intelligenda est, *text. in l. Omnia priuilegia, 33. (& ibid. Bart. &* alij) *Cod. de Episcop. & Cleric. auth. de Ecclesiast. titul. §. fin. collat. 9. gloss. in Clement. Dispendiosam, verb. Beneficiis, de indic.* latè *Felin. in c. De quarta, n. 3. & seqq. de præscript. Ludouic. Roman. cons. 389. num. 1. Panormit. cons. 102.* (incip. *Circa personam, & bonorum oblationes*) *num. 5. lib. 2.* plenè *Alex. cons. 9.* (incip. *Visis dicto themate*) *num. 1. lib. 2. Bartholom. Bellenc. de charitat. subs. q. 38. num. 11. Ioseph. Mascard. de probat. tom. 2. conclus. 869. num. 9. & seqq.* vbi de istis Hospitalibus communiter sicut de Ecclesiis iudicari notat, *Cardinal. Tusch. practic. conclus. lit. H. conclus. 163. per tot.* præcipuè *num. 6. & seqq. Borgnin. Caualcan. decis. 17. num. 63. par. 2. Marc. Anton. Macerat. var. resolut. lib. 1. c. 14. num. 6. Alex. Ludouic.* (tunc Rotæ Romanæ Auditor, ad Pontificialis postmodum dignitatis apicem euectus) *decis. 4. num. 11.*

Et in specie quòd pauper Hospitale inuen- 21
tarium non conficiens, † vltra vires hæreditatis non teneatur; firmauit *Ioseph. Masc. d. conclus. 869. num. 20.* allegat *Angel. in §. antepe. in auth. de alienat. & emphy.*

In aliis verò non sic collegiatim viuentibus pauperibus, & in genere, si inuentarium non conficiant † non excusari, vltra viréque 22
hæreditatis teneri: firmandum dubio procul erit, ex generalitate *text. in d. l. fin. §. Sin autem dubius, C. de iure deliber.* & expressiùs per *d. §. Si verò non fuerit, in auth. de hæredib. & Falcid. colla. 1.* ibi: *Communem namque omnibus hominibus hanc legem ponimus*, & quia in eis rationes, quæ huic constitutioni ansam præbuere, militant: præsumptio scilicet rerum hæreditariarum subtractionis: Quam iuris, & de iure, †contra eámque in contrarium non admitti 23
probationem, dixerunt multi per *text. in d. auth. de hæredib. & Falcid. §. Sancimus*: in quam sententiam inclinat *gloss. ibi verb. Non fortè*, tenuerúntque *Paul. Castrens. in auth. Sed cum testator, num. 1. vers. Quintò ponit duo, Cod. ad l. Falcid. Iaf. in dict. l. fin. §. Etsi præfatam, num. 2. Cod. de iure deliber. Alexand. in rubric. D. de acquirend. hæreditat. num. 6. & consilio 6.* (incip. *Considerandum est*) *num. 1. lib. 4. Bald. consilio 221.* (incip. *Factum sic debet proponi*) *in princip. lib. 4. Petr. de Ancharran. cons. 365.* (incip. *In themate*) *num. 5.* latè *Vincenc. de Franch. decis. 536. num. 14. & sequentibus, Cardin. Tusch. dict. littera I. conclus. 58. num. 3. 4. & 5. Aluar. Valasc. d. consult. 52. num. 47. Prosper Farinac. fragment. crimin. d. 2. part. lit. I. num. 1. prope fin.* licèt dubitanter, *P. Ludouic. Molin. de iustit. & iure, tractat. 2. volum. 1. disputatione 217. num. 2.*

Quæ in Ecclesia, vel pauperum Hospitali, quod eodem quo Ecclesia iure (vt diximus) censetur, non militat, nec procedit præsumptio, vt firmant omnes *suprà num. 20.* relati; militántque in pauperibus collegiatim viuentibus, eorúmque Hospitali aliæ, quæ in Ecclesiis, vt ob non confectum inuentarium à dicta pœna præsumptionéque excusentur; quas post, *Tiraquel. de priuileg. pia caus. d. priuileg. 88. num. 1.* latè præter alios recensét *Andre. Fachin. controuers. d. lib 6. cap. 20. vers. Argumenta sunt ista.*

Licèt autem pauperes in genere, nec collegiatim viuentes, vltra vires mero iure teneantur: poterunt tamen in integrum restitutionem † aduersus omissam inuentarij confectionem petere, ac obtinere. Huiusmodi enim restitutio minoribus (etsi vltra vires hæreditarias ob non confectum inuentarium, vt prædiximus teneantur) †competit; *text. in d. auth. de hæredib. & Falcid. §. Pupillis autem, coll. 1. gloss. in l. Auxilium, 38. verb. Cessabit,* (quam ibi sequitur *Angel.* singularem dicens) *D. de minor. Purpur. in addit. ad Iaf. in d. l. fin. in princ. num. 2. lit. C. ver. Minore, Bald. cons. 67.* (incip. *Quidam nomine Maximus*) *circa fin. lib. 4. Bertrand. cons. 103. num. 58. lib. 2. Augustin. Beroi. cons. 37. num. 7. lib. 2. Cardin. Tusch. d. conclus. 58. n. 29, Roland à Valle de inuentar. 1. p. §. Quintò quæro, num. 2. Ioan. Ant. Mangil. de imputationib. d. q. 122. num. 8.* id limitans, & intelligens, *num. 9.* dummodo hæreditatem esse damnosam † minor probet, ex *Guid. Pap. decis. 141.*

142.

142. & 571. *Roland. à Valle vbi suprà prope fin. Franc. Marc. decis. 249. par. 1. Mynsinger. obseruat. 16. cent. 4* probátque latè *Natta consil. 214. num. 7. & seq. Card. Tusch. d. concl. 58. num. 44. & lit. R. conclus. 284. num. 13.*

Sed pauperibus etiam collegiatè non viuentibus, & in genere (secundùm quod *1. par. quæst. 30.* latè ostendimus) iure minorum, vel
27 Ecclesiarum in integrum † competit restitutio: ergo & aduersus omissum inuentarium competet. Ecclesiámque restitutione hoc in
28 casu frui, † fatentur etiam omnes asserentes Ecclesiam ob non confectum inuentarium vltra hæreditatis vires teneri, numeris antecedentibus adducti, & cum eis (communem dicens post *Roland. à Valle, & Couar.* ibi relatos) *Hieronym. Magon. d. decis. Florentin. 130. n. 6.* Quare & pauperes, qui illi æquiparantur, fruentur.

Et in terminis sententiam nostram (ratione scilicet paupertatis subueniendum per beneficium in integrum restitutionis fore †pauperi,
29 qui absque inuentario hæreditatem adiit, tenuit *Francisc. Marc. decis. Delphinat. 291. n. 3. lib. 1. Andr. Tiraquel. d. priuileg. 88. num. 2.* qui tamen simpliciter in pia causa hærede instituta loquitur, quæ casum quoque nostrum comprehendit; cum singulorum etiam causa pia sit, vt *1. part. in præfat. num. 3. & seqq. & quæst. 52. num. 40.* tradidimus: ex aliisque fundamentis prædictam tenet, firmátque sententiam *Phanut. de Phanut. de inuentar. 2. part. cap. Præteritio inuentarij n. 22. & 23.*

Et licèt contra eam decíderit *Rota Lucen-censis* (vt testatur *Hieronym. Magoni. decis. Lucens. 40. ex num. 21. cum seqq.* (apertè tamen idem ipse demonstrat, ob non plenè probatam paupertatem, sed in genere, ad istúmque casum eius probationem non redactam, ita fuisse iudicatum, aliáque illius decisionis fundamenta facilè possent elidi.

Sed vt verum fatear, nec ratio illa (quòd paupertas in specie, & respectu huius actus ad excusationem inuentarij non confecti non fuerit probata, quod nempe tali premebatur paupertate, vt nec ad inuentarium conficiendum sufficientia bona haberet; qua etiam *Phanut. de Phanut.* loco proximè citato ad sententiam nostram tenendam præcipuè mouetur, contrariæque decisionis extitisse fundamentũ, apertè eadem ipsa ostendit decisio, altérque indicium proferendum fore, si in specie, illiúsque actus respectu probaretur paupertas) multum me in fauorem dictæ sententiæ alliceret. Cùm de bonis hæreditatis pro inuentarij confectione fieri possent sumptus, ex *text. in d. l. fin. §. In computatione, C. de iure deliber.*

Ex alio tamen capite, factæ scilicet minorũ, Ecclesiarum, & causæ piæ cum pauperibus æquiparationis, eo debere gaudere fauore, aduersúsque omissum inuentarium restituendos pauperes, etiamsi in maxima inopia non existant, possémtque confectionis inuentarij sũptus facere, firmandum videtur: cum is fauor piæ causæ sit (qui ad omnino egentes, vt sæpè diximus, non restringitur) æquiparatorúmque potentia.

Hæc quando pauper etiam in magna hæreditate successit, eámque absque inuentario adiuit. Quando verò pauperi quis succedit; minor est dubitatio, imò dubio procul vltra vires hæreditarias non tenetur, † nec contra 30
eum, tutorémve inuentarium non cõficientem de dolo, tunc aliquatenus præsumptio vrgebit, si vel adeò tenue defuncti patrimonium esset, vt vel de facili cognosci posset; vel plus, idem, paulóve minùs quam in eo sit, in confectione inuentarij expenderetur. Cùm quandóque non minimas in eo fieri expensas necesse sit, pro mercedibus tabellionum, viatorúmque, pro citandis creditoribus, ac legatariis, vel si alio eundum, aut mittendum quàm vbi hæreditaria bona extant, sit: vt considerat *Sebastian. Monticul. de inuentar. in explicat. d. leg. fin. in d. §. In computatione, cap. 11. num. 134. super verb. Inuentarij confectionem.* Suprà dictam sententiam firmat elegans decisio *text. in l. 2. §. Tractari, & §. Ergo etiamsi mater, D. ad Senat. Consult. Tertyllian* tenéntque *Bart. Ioan. de Platea, & Angel. in l. Mediterraneæ (& ibid. est text.) C. de annon. lib. 10. Plot. de in lite iurand. num. 250. Socin. regula 214. fallent. vlt. Andre. Tiraquel. de iudic. in reb. exig. ferend. vers. 46. num. 56. Guil. Rodoan. de reb. Eccles. non alienand. rubric. 9. num. 7. Phanut. de inuentar. par. 7. num. 271. Sebastian. Montic. eodem tract. cap. 5. num. 38. Roland. à Valle eod. tract. part. 2. quæst. 49. Paul. Montan. de tutel. cap. 32. regul. 5. num. 4. & seqq. & num. 95. & reg. 6. numero 18. vers. Vel quando tutor, Farinac. fragment. crimin. part. 2. lit. I. n. 1086. Card. Tusch. pract. conclus. lit. A. conclus. 202. num. 28. & lit. H. conclus. 58. num. 59. Gutier. de tutel. par. 2. cap. 1. num. 34. & 47.* nouissimè *Nicola. Ant. Gizarel. decis. 58. per tot. Gaspar. Bæç. de decim. tutor. cap. 2. n. 48. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 72. n. 8. Francisc. Viui. decis. 364. n. 16. & 20. Ioan. Garcia de expens. cap. 20. num. 22. Mari. Giurb. in consuetud. Senat. Messanens. cap. 9. gloss. 5. n. 36. Hieron. Magon. d. decis. Lucens. 40. n. 21. Escobar de ratiocin. c. 9. n. 60. Galganet. de tutel. lib. 2. tit. 2. n. 41. Nicol. Intrigli. singul. 167. n. 6. lib. 2.*

Et an tunc necessaria sit hæredis, vel tutoris protestatio? † vide *Paul. Mont. vbi sup. d. nu. 95. & Farinac. d. n. 1086. in fin.* qui eam desiderant. Talémque protestationem loco inuentarij esse; firmat *ibid. Montan. ex Bald. in l. fin. n. 8. vers. Extra quæro, C. qui bonis cedere pos.* Si tamen notoria paupertas defuncti, aut minoris sit, excusare à protestatione notorietatem, suadent dicta à Nobis *1. part. q. 31. n. 23. & q. 32. num. 21.*

VTRVM FILII, VEL DESCENDENTES pauperes teneantur cum fratribus, vel aliis descendentibus bona, quæ pro suis necessitatibus consumpserunt, conferre, aut in legitimam imputare?

SVMMARIVM.

1 *Qui de collationis egerint materia?*
2 *Filius, vel descendens, qui ad ascendentis bona cum aliis descendentibus vult venire, profectitia bona conferre debet.*
3 *Profectitiorum bonorum nomine, quid veniat?*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

niat? Et quando eorum necessariò collatio sit facienda? remissiuè.

4 Conferre an debeant tam abintestato, quàm ex testamento succedente?

5 Conferre nolens qualiter puniatur? & n. 6.

6 Et an conferre cogatur?

7 Collatio offerenda est ab eo, qui hæreditatem prætendit.

8 Pauper qui pro indigentiis, ac necessitatibus suis profectitia bona consumpsit, casúve amisit, à conferendi onere liberatur.

9 Nec in legitimam ea imputat, dotémve deperditam.

10 Nisi dolo & culpa consumpsisset, & n. 11. Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere, ibid.

11 Lex fingit rem post moram peremptam, stare.

12 Expensæ factæ cum filio in studio in legitimam si pater velit, imputantur. Et quando secus, n. 13. & seqq.

13 Intellectus ad text in l. Quæ pater, 51. D. famil. erciscund. & n. sequentib.

14 Paria sunt extare bona, vel non extare; locupletiorem tamen ex consumptis fieri. Natura quosdam sic excæcauit, vt summis vigiliis discere nulla valeant, eáque repugnante, irritus est labor, ibid.

15 Pater expendens in studio pro filio, an & quando donandi animo videatur expendisse?

16 Intellectus ad text. in l. 3. tit. 4. par. 5. & l. 5. tit. 15. par. 6.

17 Pater expendens in studio pro filio, videtur eum tacitè vsque ad tertium, & quintum meliorare. Tales autem expensæ in tertio, & quinto computantur, nec aliud tertium, aut quintum illi, vel alteri filio poterit pater assignare.

18 In tertio, & quinto, aut in legitimam non imputantur sumptus, quos pater in ipsius domo cum filio esset facturus, quantumcumque animo credendi facere protestetur.

19 Vt expensæ à patre pro filio in studiis factæ, vel donatio, quæ aliàs non confertur, in legitimam imputentur, aut conferantur; necesse est, vt factarum expensarum, donationisve tempore protestatio tacita. vel expressa fiat, animo credendi fuisse factas.

QVÆST. LIX.

LAtum hæc offerebat quæstio campum, sed quia collationis materia, & integros in iure titulos; & longos Doctorum tractatus habet: quorum alium, † Ioannes Sporta Tholosanus; alium, Vitalis Nemeaunsensis; alium, Aluar. Valasc. (quem praxis inscripsit partitionum, & collationum) præcipuè à quæstion. 12. cum duabus sequentib. conscripserunt; præter quos etiã, & Doctores in locis ordinariis infrà proximè subiiciendis, latè hac de re egere Cornel. Beninc. de pauperta. speciali 4. in vlt. volunt. n. 1. cum sequentib. Greg. Lopez in l. 3. 4. 5. & 6. tit. 15. par. 6. Regnicola in l. 29. Tauri, & in l. 3. tit. 8. lib. 5. nouæ Reg. Collect. Ioan. Parlador. differentia 149. & 150. cum quatuor paragraphis seqq. Card. Tusch. practicar. concl. lit. C. concluſ. 414. cum quatuor sequentib. omnium latissimè Anton. de Amatis (si is est) in repetit. legis. Si emancipati, C. de collat. in fine suarum decisionum adiecta, qui nihil in ista materia intactũ reliquit. Non multũ ideo in ea immorabimur.

Regula igitur est, filium, vel descendentem, qui ad ascendentis hæreditatem cum aliis descendentibus vult venire; conferre † profectitia 2
bona debere, text. in l. Quoniã, nouella 29. vers. Eodémque modo, & in fine (ibi: Si ex substantia eius profecta sit, de cuius hæredit. agitur) (de inofficios. testam. vbi communiter Doct. text. in l. Vt liberis, 17. vers. Vt in dinidendis, C. de collationib. & ibid. Doct.

Et quid profectitiorum nomine veniat? † 3
quandóque eorum collatio necessariò facienda sit præter alios, vide plenissimè Aluar. Valasc. in d. praxi partitionum, & collationum, q. 13. n. 1. 3. & seqq.

Huiusmodiq; collatio facienda est à liberis, 4
siue ex testamento, † siue ab intestato succedant; licèt enim de iure Digestorum, & Codicis, ab intestato solùm locum haberet collatio; ex text. in l. Si filia, 3. D. de collat. dotis, & in l. 1. & l. Filiam, 7. C. de collat. De iure tamen nouiori Authenticorum, id innouatum est, támq; ex testamento, quàm ab intestato desideratur, locúmq; (nisi testator contrariũ exprimat) habet; text. est in auth. Ex testamento, C. de collation. & in auth. de triente, & semisse, §. Illud quoq; collat. 3. quibus concordat text. de iure Regio in l. 3. tit. 15. part. 6. text. etiam in leg. 29. Tauri, & in l. 3. tit. 8. lib. 5 nouæ Regiæ Collect. notãt (post alios) Ant. Gomez in d. leg. 29. Tauri, n. 3. & Aluar. Valasc. in d. praxi partit. & collat. q. 12 n. 28. & q. 4. n. 13. & sequenti.

Conferréque nolens, † de negatione hæredi- 5
tariarum actionum puniri, text. est in l. Posthumo. 11. in fin. & in l. Filiæ, la 2. 12. in ordine, C. de collationib. cuius sunt verba: Filiæ licèt maneat in sacris, si dotem non conferat, quam mortis tempore communis patris habuit, fratribus in eadem familia constituta actiones hæreditarias denegari, non ambigitur, text. in leg. Filiam cũ fratribus, 17. C. eod. tit. leg. 1. §. Si cum duobus, D. de collation. bonorum, & notant communiter Scribentes in dictis locis, gloss. in d. l. Posthumo, verb. Actiones, quæ ad id hæredem etiam Iudicis officio † compelli posse dicit, expressèq; determinat text. in l. Soror tua, 8. Cod. de collationib. 6
Parum enim noceret denegari actiones, si iam partem suam haberet hæres, vt aduertit dict. gl. verbo, Actiones. Vtramq; assertionem (plurib. relatis) firmat Aluar. Valasc. in dict. praxi partit. & collat. q. 14, n. 8. & 9. notans pariter n. 10. & 11. pœnam hanc denegationis actionum, non ipso iure, sed exceptionis ope competere.

Non solùm autem ab eo, qui hæreditatem 1
prætendit facienda collatio est, si à cohæredib. petatur: sed etiam offerenda, † vt probat text. 7
(& ibi notat Alex.) in d. leg. Filiæ licèt, 12. versiculo, Vnde consulte, C. de collationib. cuius sunt verba: Vnde consulte, ac pro iuris ratione collationem fratribus tuis, quos in patris communis mortis tempore fuisse potestate proponis, offeres. Et ad hoc textum hunc expendit, ac ponderat (eándem sententiam firmans) Aluar. Valasc. suprà capit. 13. numero 9. ad quod etiam facere dicit legem Iulianus, §. Offeri, D. de actionibus empti.

Suprà dicta tamen tunc demum procedunt, locúmque habent, quando frater, vel qui conferre debebat, bona possidet, dolóve malo quominus possideret fecit: secùs si nec possidet, nec dolo fecit quominus possideret, vt quia pauper † erat, pro indigentiisque ac necessitatibus suis ea consumpsit, casúve amisit, quia tunc à conferendi onere liberatur, *text.* est in *l. 1. §. Confertur, & in l. 2 §. De illis, D. de collat. bonor. auth. Quod locum, & l. Ea demum, 6. C. de collat.* tenet *Afflict. dec. 247. per tot. & ibid. Cæsar. Vrsil. num. 3.* vbi idem *Afflict.* respondet obiectioni, *quòd æqualitas sit seruanda* (quę fundamentalis collationis faciendæ fuit ratio, vt latè post alios obseruant, firmántque *Anton. Gomez in d. l. 29. Tauri, nu. 2. col. 2. vers. Ratio vera, Aluar. Valasc. in d. prax. partit. & collat. quæst. 12. numero 12.*) intelligi debere, si bona reperiũtur tempore mortis defuncti, iuxta præfata iura: dictam quoque sententiam tenet *Cornel. Beninca. de paupertate, speciali 4. in vltim. voluntat.* eam comprobans, exornánsque ex *nu. 24. cum seqq. Anton. Gomez vbi suprà, n. 16. versic. Item etiam, quia reperiuntur consumpta tempore mortis patris*, & *versiculo, Nec iterum obstat, Anton. de Amatis in d. l. Si emancipati, ex numer. 290. ad n. 324. C. de collat. Didac. à Castillo in dict. l. 29. Tauri, n. 43. Cardinal. Tusch. littera C. conclusione 416. n. 26.*

Nec pariter horum ob paupertatem consumptorum bonorum fiet in legitimam † imputatio, ex eadem, qua collatio non fit ratione, ex *text. in l. Illud, 20. §. Hæc autem regula, C. de collationib.* docet *Guil. Benedict. in repet. cap. Raynutius, verbo, Dotem, quam ei dederat, de testament. numero 29.* vbi, quòd in filiæ legitimam non imputabitur dos à patre data, ac deperdita *Muñoz de Escobar* (hanc ex professo differens quæstionem) *de ratiocin. tomo 2. cap. 18. numero 5. & sequentib.* ita pro hac sententia arguit, eámque vetam fatetur, vbi bona absque dolo, vel culpa fuerunt consumpta, *Ioan. Anton. Mangil. in tractat. de imputationib. quæst. 43. numer. 1. & 24.* Secùs dicens, si culpa, † & dolo res esse desineret: Cum pro possessore habeatur, qui dolo desinit possidere, iuxta vulgatem regulam *Pro possessore 36. de regul. iuris, in 6. & in l. Is qui dolo, 69. D. de rei vendicat.* Simile adducens de re post morã perempta, † quam lex esse fingit, allegat *text. in l. Vbi autem non apparet, 75. §. fin. D. de verborum obligationib.* qui tamen id non probat, probat autem *text. in l. Si ex legati causa, 23. D. eod.* Et in terminis, etiam id quod non est, si dolo eius qui conferre tenebatur, esse desiit, in collationem venire; statuit *text. in dict. l. 1. §. Confertur, D. de collation. bonor.* Quod cum in paupere ob necessitatem expendente deficiat: consumptorum bonorum nec collationem, nec imputationem faciendam, asserendum venit.

Supradictæ tamen resolutioni, quæ absque dolo, culpáque consumpta bona nec conferri, nec imputari docet, obstare videtur, *text. in l. Quæ pater, la 2. 51. in ordine, D. famil. erciscund.* ex qua constat, debere filium studiorum causa patre sibi remissa consumpta in legitimam si pater velit, imputare; † text. verba sunt: *Quæ pater filio emancipato studiorum causa peregrè agenti subministrauit, si non credendi animo pater misisse fuerit comprobatus, sed pietate debita ductus: in rationem portionis, quæ ex defuncti bonis ad eum filium pertinuit, computari æquitas non patitur.* Et licèt textus in filio emancipato loquatur: in filio quoque in potestate constituto (& maiori ratione) intelligendum; obseruat *Antoni. Gomez in dict. l. 29. Tauri, num. 16. versic. Secundò, quia donatum*, probántque indistinctè loquentia Regia iura *in dict. l. 5. titul. 15. part. 6. & in leg. 3. titulo 4. part. 5.*

Cui tamen obiectioni, dictæque *legi Quæ pater* respondeti potest, in eius specie extare † videri, quæ pater studiorum causa filio subministrauit. Aut enim filius in studio profecit; & tunc locupletior his, quæ consumpsit, factus videtur, iuxta *text. in authentic. de hæredibus, & Falcid. §. fin. in collat. 1. & in proœmio Digestorum in §. Nos verò, & in proœm. institut. §. Summa itáque*, & firmant dicta à Nobis *1. part. quæstione 9. numero 18.* Ac per consequens extare. Patria enim sunt extare bona, vel esse consumpta, locupletiorem † tamen ex consumptis fieri: *text. in §. At ex contrario* (ibi: *Sin aliter quã dispositum solutio facta fuerit, pecuniam autem saluam habeat pupillus, aut ex ea locupletior sit*) *institut. quibus alienare licèt, vel non.*

Aut non profecit; & tunc, aut sua culpa; & etiam stare videntur consumpta, conferríque & imputari debebunt, ex suprà notatis.

Aut naturáli defectu, quia (vt ex *text. in leg. Stichus, 12. D. de legatis 3.* tradit *Andr. Barbat. in 2. proœmio Clement. fol. mihi 7. col. 2. vers. Et ideò*, & ante eum *Bald. in proœm. Decretal. num. 10.* quosdam ita Natura excæcauit, vt summis vigiliis discere nulla valeant: *Reluctante námque Natura*) vt Seneca lib. 1. de tranquillitate vitæ, titulo de exercitatione animi, inquit) *irritus est labor.* altérque Senec. in Thyeste, actu 2.

Noui ego ingenium viri
Indocile, flecti non potest, frangi potest.

Et tunc cum nec culpa sua filius consumpserit; nec tempore collationis extent bona, nec ex eis locupletior factus sit, prædicti sumptus nec conferendi, nec erunt imputandi. Ex hísque venit intelligenda, ac limitanda *d. l. Quæ pater*, & ita sentit, licèt non sic declaret *Antoni. Gomez. in d. l. 29. Tauri, n. 16. propè fin. vers. Nec iterum obstat, si dicas, quòd istæ expensæ, & excessiua alimenta, quæ filius recepit in studio, sunt consumpta, & non extant tempore mortis patris; ergo non debent conferri, etiamsi pater sit protestatus.* argumento *text. in l. Ea demum, C. de collat. Quia respondeo, quòd illud debet intelligi, nisi ex consumptione filius sit factus locupletior, vt in nostro casu.*

In dubio autem videri patrem donandi animo pro filio expendisse, si filius pauper sit, † nec alia bona, quorum pater administrator sit, habeat; non si dives, quia tunc administratorio potiùs nomine expendisse præsumitur: tenét (ex sententia *Bartoli, Decij*, & aliorum, ita dictam legem *Quæ pater* intelligentium) *Ioann. Antoni. Mangil. de imputationib. quæstion. 24. num. 5. & sequentib. Antoni. Gomez in d. l. 29. num. 16. col. 2. ante med. Petr. Nuñez de Anen-*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

dano, responso 17. numero 2. versiculo, Quod limito, nisi pater habeat apud se bona filij, Dionys. Gothofred in d. l. Qua pater, verbo si non credendi, littera A. Gregorius Lopez in d. l. 5. titulo 15. part. 6. glos. 6. verbo, E las despensas. Quæ *lex, & d. l. 3. titulo 4. part. 5.* licet indistinctè disponant, expensas à patre pro filio in studiis, & pro librorum emptione factas nec conferri, nec in legitimam imputari: adhuc tamen se-
16 cundùm dictam *legem Quæ pater* † sunt intelligendæ, contrarium nempè tacitè, vel expressè non volente patre: de quo nullus Doctorum dubitauit, cum eáque sententia omnes simpliciter hac de re agentes Regnicolæ transeunt.

Hodie autem ex dispositione legis *26. Tauri & l. 10. titulo 4. libro 5. nouæ Reg. Collect.* in dubio, cum pater nihil aliud expressit, huiusmodi expensas animo donandi fecisse, in eísque vsque ad tertij, & quinti quantita-
17 tem filium meliorare † videtur, in tertióque & quinto eas tenebitur filius computare. Ita docent *Gregorius Lopez in dict. l. 3. titulo 4. part. 5. glos. 3. verbo, En su parte, in fin. Petr. Nuñez de Auendaño dicto responso 17. numero 2.* post *Roderic. Suan.* quem refert, *Tell. Ferrand. in l. 17. Tauri, numero 115. Illephonsi de Azeued in dict. l. 10. titulo 4. lib. 5. nouæ Reg. Collect. numero 21.* post *Didac. Perez, Gomez Arias*, & alios ibidem adductos, *Ludouic. Velasquez de Auendaño in dict. l. 20. Tauri, glos. 3. numero 5. Ioann. Matiinz. in l. 3. titulo 8. libro 5. nouæ Regiæ Collect. glos. 2. numero 8.* vbi, quòd nec aliud tertium, & quintum poterit pater eidem, vel alteri filio dare, adducítque formalem *textum in l. 12. titul. 6. d. lib. 5. nouæ Regiæ Collect.* & firmat ex sententia *Gomez Arias in dict. l. 16. Tauri, num. 14. & 15.* ac *Petri Nuñez de Auendaño in dictionario suo, in verb. Castrense, propè fin.*

Nou tamen in melioratione, tertium, & quintum, aut in legitimam imputari debent
18 sumptus, quos in patris domo † faceret filius, quantumcúmque animo credendi, nec donandi impendisse pater protestetur, cum ad id omnino teneatur, vt aduertunt *Anton. Gomez in repetita l. 22. Tauri, num. 16. colum. 3. post med. versic. Vnum tamen est, Petrus Nuñez de Auendaño de responso 17. numero 2. Petr. Dueñ. regul. 222. limitat. 2. in fin. Ioann. Matienez, vbi suprà numero 6. versic. Expensæ tamen, Ludouic Velasquez in d. leg. 29. numero 6. Borgnin. Caualcan. de vsufruct. mulier. relict. numer. 192. Ioan. Anton. Mangil. de tract. de imput. qu. 32. n. 1.*

In aliis autem non ita necessariis, protestatione patris, expressáque, vel tacita animi declaratione, si ex ea constet credendi animo, nec donandi patrem expendisse, in legitimam (iuxta à Nobis suprà dicta) erunt expensæ imputandæ.

Huiusmodi tamen protestatio, animíve declaratio, quod credendi animo pater expenderit, vt in legitimam fiat imputatio, expésarum
19 factarum tempore † fiat necesse est, nec postmodum sufficere, probat *text. in d. l. Qua pater*, ibi: *Si non credendi animo pater misisse fuerit comprobatur.* vbi animum credendi, eiúlque declarationem, tempore quo expensæ missæ, sunt, videtur requirere; & expressiùs in *d. l. Illud, 20. C. de collat.* vbi habetur, donationem, quæ non confertur, ita demum debere conferri, si pater tempore factæ donationis protestatus est, in finalibus verbis, ibi: *Nisi huiusmodi legem donator tempore donationis, Iuæ indulgentiæ imposuerit.* & ad hoc eam notant, & commendant *ibi Odofred. Petr. Cyn. Iacob. Butr. Bart. Bald. Paul Salyc.* & communiter Doctores, multísq; iuribus comprobat *Anton. Gomez in d. l. 29. Tauri, num. 16. in fin. & n. 27.* cum aliis ex suprà relatis.

Idque hodie indubitabilius videtur procedere; propter tacitam, quam *lex 26. Tauri*, eo ipso quòd contrarium non protestatur pater, meliorationem inducit.

VTRVM MATER AD secundas conuolans nuptias antequam rationem tutelæ gestæ reddat, reliqua soluat, tutorémque filio assignari faciat, propter paupertatem excusetur?

SVMMARIVM.

1 *Omnis administrator, aliorúmque curam gerens inuentarium conficere, rationésque reddere debet.*
Ampliatur etiam in matre, n. 4.
2 *Inuentarium est caput rationum.*
3 *Pœnæ impositæ contra administratores non conficientes inuentarium remissiuè, & num. 5.*
5 *Mater filiorum suorum tutrix inuentarium non conficiens, quas pœnas incurrat? & num. 6.*
7 *Pater filiorum tutelam administrans an inuentarium conficere, rationésque reddere debeat?*
8 *Ratio tutelæ regulariter post finitam tutelam reddi debet.*
9 *Mater etiam ante finitam tutelam si ad secundas conuolet nuptias, rationes reddere debet, reliqua soluere, filióque tutorem antequam nuptias contrahat, assignari facere, aliter filij hæreditate priuatur.*
10 *Et quid si aliquid istorum deficiat?*
11 *Rationes verè reddere is dicitur, qui eas edit, & reliqua soluit, nec reddere rationes censetur, qui reliqua non soluit.*
12 *Mater filiorum tutrix ad secundas post annum etiam luctus nuptias conuolans, antequam suprà dicta faciat, pœnas contra nubentes intra annum luctus statutas incurrit.*
13 *Ampliatur etiam in matre naturali.*
14 *Et etiamsi matrimonium non fuerit consummatum, si illud mater celebrauit, sponsaliáque per verba de præsenti verum experimentia consensum contraxit.*
15 *Etiam hodie iuris Canonici, Regiíque dispositione stante, dictæ pœnæ contra secundò nubentes intra annum luctus, quatenus filiorum fauorem respiciunt, durant, licèt infamiæ cesset nota.*
16 *Mater filiorum tutrix etiam hodie patitur pœnas intra annum luctus nubentium, licèt post annum luctus nubat, si*

antequam

UAB Biblioteca de Ciències Socials

antequã ad ſecundas tranſeat nuptias rationes tutelæ geſtæ non reddiderit, reliqua ſoluerit, filióq; tutorẽ fecerit aſſignari.

17 *Mater pauper ad ſecundas conuolans nuptias, antequam hæc fecerit, an paupertate excuſetur? & numeris ſequentib.*

18 *Mater minor viginti quinque annorum tutrix filiorum conſtituta, ſi antequam tutorem filiis fecerit aſſignari, rationes reddiderit, ac reliqua ſoluerit, nupſerit, excuſatur.*

19 *Priuilegia conceſſa minoribus, pauperibus competunt.*

20 *Mater ad ſecundas conuolans nuptias ante dationem tutoris, rationúmque redditionem ob cauſam fortuitum excuſatur.*

21 *Paupertas inter fortuitos caſus connumeratur.*

22 *Expenſæ in petendo tutore, ex pupilli bonis ſunt faciendæ.*

23 *Mater pupilli pauperis excuſatur ſi antequam ad ſecundas tranſeat nuptias, tutorem ei non petierit.*

25 *Fruſtra requiritur aliquid fieri, cuius nullus inde reſultat effectus.*

26 *Mater filij tutrix, quæ ad ſecundas tranſit nuptias, poſtquam tutorem filio fecit aſſignari, rationéſque reddidit, non tamen quod debere conſtitit, ſoluit, paupertate excuſatur.*

QVÆST. LX.

OMnis adminiſtrator, aliorúmque curam gerens inuentarium conficere, † rationéſque reddere debet; *l. Orphanotrophos, 30. & ibid. Bald. numero 6.* & alij *C. de Epiſcop. & Cler. l. Tutores, la 2. 24.* in ordine, *C. de adminiſtrat. tut. l. Tutor qui repertorium, 8.* & ibi Scribentes, *D. eodem*, latè *Specul. in tit. de inſtrum. editione, §. 16. incipit. Dicto, per totum, Bald. conſ. 137.* (incip. *Quadam vidua*) *num. 5. verſ. Item quæritur, & conſ. 144.* (incip. *Reuocatur in dubium*) *in fin. lib. 5. Socin. conſ. 24. numer. 37. lib. 1. & conſ. 159. in princ. lib. 2. Petr. Sanz Morquech. de diuiſione bonor. lib. 1. cap. 1. num. 64. Gregor. Lop. in l. 5. tit. 6. par. 6. verb. Las deudas, Ayora de partit. p. 1. cap. 2. num. 9.* proſequitur latiſſimè *Franciſc. Muñoz de Eſcobar de ratiocin. cap. 9. per tot.* planè etiam *Cardin. Tuſch. practic. concluſ. lit. I. concluſ. 347. per tot.* præcipuè *num. 5. n. 34. & 41. Heron. Grat reſponſ. 140. num. 1. libro 2. Proſper. Farinac.* loco proximè referendo, *Iacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. caſu 209. n. 1. & ſeqq.* vbi copiosè.

2 Rationum enim caput, inuentarium † eſt; *l. 1. §. Officio, D. de tutel. & rationib. diſtrahend.* & aliis iuribus ſuprà adductis *Bart. & Imol. in l. Cum tale, §. 1. D. de cond. & demonſtr. Franciſc. Curt. in tract. de ſequeſtris, n. 17. Gaſp. Baeç. de decim. tut. cap. 2. n. 169. Greg. Lop. vbi ſup. Ayora d. cap. 2. num. 10. Eſcob. d. c. 9. n. 2. Nicol. Boër. deciſ. 61. num. 6. Farin. fragm. crimi. 2. par. lit. I. n. 166. Cardin. Domin. Tuſch. vbi ſup. n. 5. Barthol. Caſſan. in conſuetud. Burgundiæ rubric. 6. tit. Des enfans de pluſieurs, §. 6. verb. Par inuentaires, n. 5. fol. mihi 221.*

3 Apud quos, pœnas à iure contra huiuſmodi alienarum rerum adminiſtratores, † eatúmque curam gerentes ob inuentarium non confectũ impoſitas, videre licèt. Nunc ad inſtitutum noſtrum quæſtionémque de matre ſe noſtra cõuertat oratio. In qua firmiſſima concluſio eſt, ſub generali ſuprà poſita regula matrem quoque comprehendi, † adſtringíque & inuentarium conficere, & rationem filiis reddere. Cum enim rationes filiis, quorum tutelam, bonáque adminiſtrauit, reddere teneatur, *text. in l. Omnem, 6. C. ad S. C. Tertyl. auth. de nupti. §. Sin autem tutelam gerat coll. 4.* ibi: *Et rationẽ reddere & exſoluens omne quidquid hinc debet*: conſequens eſt, inuentarium debere conficere, cum rationum ſit (vt diximus caput, ex eóque ſint regulandę ad quas mater adſtricta eſt rationes, *gloſ. fin. in fin. in l Si quis prioris, 8. C. de ſecund. nupt.* notarunt *Bart. Angel. & Salyc. in auth. Matri, & auiæ, C. quãdo mulier offic. tutel. fungi poſſit, Philip. Corn. conſ. 198.* (incip. *Quanquam hac conſultatione*) *n. 11. verſ. Aliud autem, lib. 1. Gaſp. Baeç de decim. tut. c. 2. n. 155. & c. 4. n. 47. Anto. Piagi. de tut. & curat. q. 19. num. 1. Nicol. Boër. deciſ. 61. n. 22. & deciſ. 124. n. 9. Montal. in l. 3. tit. 7. lib. 3. Fori leg. ver. Por. eſcrito, Ioan. Gut. de tutel. 3. p. c. 1. n. 23. & de iuram. confirm. 1. p. c. 4. n. 22. Muñ. de Eſcob. de ratioci. cap. 2. n. 22. Ayor. de part. p. 1. c. 2. n. 10. & ſeqq. Tiber. Decian. conſ. 94. n. 15. cum. ſequentib. Iacob. Menoch. de arbitrar. d. lib. 2. c. 209. n. 6. Cardinal. Tuſch. d. littera I. concluſ. 347. n. 43.*

Quinimò matrem inuentarium non conficientem eaſdem, quas alij; ob non confectum inuentarium pœnas incurrere, † ſcilicet furti, ſuſpicionem, infamiæ notam, vt contra eam in litem poſſit iurari, carceri mancipari, ac torturæ ſubiici; tenuit *Ludouic. Roman. conſ. 118. num. 3. & ibid. eius Addit.* ſequuntúrque *Bartholom. Caſſan. de rubri. 6. Des enfans, §. 6. verb. Par. inuentaires, nu. 12. & 13. Caſar. Vrſil. in annotat. ad Matthæ. de afflict. deciſ. 75. n. 15.* 4 5

Filiíque ſucceſſione priuatur, † *gloſſ.* (per text. ibi) *in l. 2. §. Quod ſi pater, verb. Nec legitimè, in fin. D. ad Senat. Conſult. Tertyllian.* notátque ibidem *Bart. Neuizan. conſil. 3. nu. 6.* alios referens *Marc. Anton. Peregrin. de iure fiſci, lib. 3. tit. 16. num. fin.* 6

Quid autem in patre? † vide per *text.* & Scribentes *in l. Cum oportet. 6. §. Non autem, C. de bonis, quæ liberis, & in l. Si ſuperſtite, C. de dolo, Crot. in repetit. legis Frater à fratre, n. 56. & ibid. Corrarſ. numer. 8. D. de cond. indebit. Bald. in d. l. Orbanotrophos, nu. 7. C. de Epiſcop. & Cleric. Iaſ. in d. l. Præſes, num. 3. C. de tranſact. Nicola. Boër. d. deciſ. 61. n. 1. & ſequentib. Baeça de decim. tutor. cap. 4. num. 7. Andre. Tiraquel. in præfat. ad legem Si vnquam, C. de reuocand. donation. numero 29. Roland. à Valle conſ. 49. numero 13. lib. 1. Iacob. Menochi. d. caſu 209. n. 7. Arias Pinel. in l. 1. 2. part. num. 27. C. de bon. matern. Eſcobar. de ratiocin. d. cap. 3. numer. 23. Ioan. Guttier. d. part. 1. de iurament. confirmat. cap. 4. num. 19. & 22. Ayora d. cap. 2. num. 10. Cardinal. Tuſch. d. concluſ. 347. nu. 31. num. 46. & 47. & littera A. concluſ. 203. n. 19. Proſper. Farinac. d. 2. per fragm. crimin. littera I. nu. 1070. Paul. Montan. de tutel. & curat. c. 38. num. 112.* 7

Quorum veriſſima reſolutio eſt, patrem debere inuentarium conficere, rationéſque reddere,

dere, quando bona filij emancipati, & in quibus vsumfructum non habet, administrat; secùs si filius in eius existat potestate, cuius tunc bonorum habet vsumfructum, quia simplicem bonorum descriptionem tunc sufficere, asserunt.

Rationes autem tutelæ gestæ non solùm tenetur reddere filio mater post pupillarem ætatem, pubertatéque aduenientè, & sic finita tu-
8 tela, vt regulare est, † *tex. in l. 1. §. fin. in l. Nisi finita, 4. in l. Cùm tutor, 18. in fin. D. de tutel. & rationib. distrahend. glos. 1. in d. l. Nisi finita,* alia iura referens, *& in l. Si tutor. 9. §. fin. ver. Competunt, D. eod. l. 12. titulo 16. part. 6. prope fin. vers. E la guarda:* Sed etiam ante huiusmodi temporis implementum, finitámque tute-
9 lam, *si* ad secundas conuolet mater † *nuptias*, rationes tutelæ gestæ reddere, reliqua soluere, tutorémque filio assignari facere tenetur, aliter filij hereditate priuatur, *d. l. Omnem, 6. C. ad Senat. Conf. Tertyllia.* cuius sunt verba: *Omnem matri siue ab intestato, siue iure substitutionis (si filius impubes moriatur) denegandam volumus successionem, si ea legitimaliberorum tutela suscepta ad secundas (contra sacramentum præstitum) aspirauerit nuptias, antequam ei tutorem alium fecerit, eique quod debetur ex ratione tutelæ gestæ persoluerit.* text. in *authentic. Eisdem, C. de secund. nupti. authentic. de nupti. §. Si autem tutelam, collation. 4.* ibi: *Ad maritum veniat secundum, non prius tutorem petens, & rationem reddens, & exsoluens omne quidquid hinc debet, &c.* conuenit *dict. l. 12. titulo 16. part. 6.* obseruántque (præter ordinarios in dictis locis) *Montal. in d. l. 3. titulo 7. libro 3. Fori leg. verb. En guarda, Tell. Fernand. in l. 6. Tauri, n. 3. Escob. de ratioci. cap. 6. n. 2. Nicol. Boër. decis. 124. n. 12.*

Vtquè à dictarum legum pœna liberetur mater ad secundas transire volens nuptias,
10 omnia illa tria † adimplere necesse habet. Tutorem scilicet assignari facere, rationes reddere, ac reliqua soluere, vt ex *dict. l. Omnem, d. authentic. Eisdem, versic. Item & ea,* & ex *dict. §. Si autem tutelam,* constat, notátque *Bald. in d. authent. Eisdem, num. 8. & 9.* non sufficere dicens matri tutorem petere, daríque vt ad secundas transire possit nuptias, nec rationem reddere, nisi & quod debere constiterit persoluat: addens per hoc sæpè in laqueos ignorantes incidere matres, credentes sufficere tutorem petere. Ideòque se facere fieri, vt dato tutore, reddat rationem mater, reliqua restituat, ac publicum de hoc instrumentum fiat. Id
11 enim est verè rationes reddere, † eas edere, & eis editis, reliqua soluere; *l. Non solùm, 8. §. Is qui reddere, D. de liber. leg. l. Cùm seruus, 82. D. de condit. & demonstrationib. l. Cùm seruus, D. eod. titul. l. Purè, in fin. D. de fideicommiss. libert. l. Si ita, 13. §. Hæc quæstio, D. de manumi. testament. Anto. Faber. in Cod. definit. libro 3. titulo 25. definit. 6. numero 13.* Nec redditæ rationes censentur, nisi & reliqua soluantur, dict. iurib. & tradit *Iacob. Menoch. de arbitrar. casu 209. numero 21.* videndúsque etiam circa hæc *Paul. Montan. de tutel. c. 15. num. 86.*

Non solúmque hæreditatis amissione aliquid istorum omittens ad secundas conuolans nuptias punitur mater; sed etiam omnes alias,

† quibus intra annum luctus nubens plectitur 12
(de quibus *in l. 1. C. de secund. nupt.*) licèt post prædictum tempus ipsa nubat, incurrit. *text.* est in *d. auth. Eisdem, vers. item & ea, C. de secund. nup. & in d. auth. de nuptiis, §. Si autem tutelam, vers. Sed hoc quidem, coll. 4.* vbi hoc ipsum in matre naturali, † quæ naturalis filij 13
tutelam acceptauit, constituit Imperator Iustinian. *in vers. Si verò etiam.* Vtrúmque (aliis adductis) firmat *Marc. Ant. Pereg. de iure fisci, lib. 3. d. tit. 6. n. 1.*

Habéntque prædictæ pœnæ locum non solùm quando matrimonium consummauit mater; sed etiamsi matrimonium tantùm contraxit, † nec consummauit, sponsaliáve per verba 14
de præsenti verum exprimentia consensum celebrauit, secundùm *Bald. in d. l. Omnem, n. 10. C. ad S. C. Tert. Bart in auth. Sacramentum, n. 3. C. quando muli. offic. tut. fungi possit, Socin. Iuni. cons. 8. num. 4. lib. 1. Montal. in d. l. 3. tit. 7. lib. 3. Fori legum, verb. El padre.*

Licet contrarium tenuerit *Nicol. Boër. decis. 266. num. 5. Iacob. Menoch.* (alios adducens) *de arbitr. lib. 2. casu 151. num. 8. Gregor. Lopez. in l. 5. tit. 16. p. 6. glos. 1.* Qui tamen solùm in sponsalibus loquitur de futuro, vel quando mulier de nubendo egit, non tamen nupsit, quo casu diuersa est ratio, sed cum *Boërio,* & sequacibus (quamuis eis non relatis) tenet etiam *Dicat. Couar. de matrimon. par. 2. cap. 3. §. 9. nu. 8. in fin.* per *text.* præcipuè de iure Regio *in l. 3. in fin. tit. 12. par. 4.* Quæ & in sponsalibus de futuro intelligi potest. Primámque sententiam cum *Baldo,* & sequacibus intrepidè tenet, latè comprobans, ac defendens *Ioan. Gutier. de tutel. 1. par. c. 9. n. 4. vers. Contraria tamen opinio, & numeris seqq.* communé omniníque seruandam, nec ab ea recedendum firmans: cum quâ etiam simpliciter transit *Muñoz de Escobar. d. c. 6. n. 3. vers. Contrarium tamen.*

Huiusmodíque pœnæ contra secundò nubentes, quatenus filiorum fauorem † respiciũt, 15
etiam hodie stante Canonica dispositione *in capit. fin. de secund. nupti.* ex *Paulo Apostolo, 1. ad Corinth cap. 7.* desumpta, Regiáque *in dict. l. 3. titul. 12. part. 4. & in l. 5. titul. 1. lib. 5. Ordinam.* quibus libera conceditur mulieribus facultas intra luctus tempora, anníque à morte mariti spatium matrimonium contrahendi; præter infamiæ notam, quæ ex *dict. capit. fin.* cessat (ibi: *Non debet legalis infamia sustinere iacturam*) locum habebunt. Nec alias pœnas, legésque eas imponentes viduis ad secundas festinantes nuptias, intempestiuéque intra luctus tempora nubentes, non tam ipsarum odium, quàm prioris coniugij liberorum fauorem respicientes, à canonibus, legibúsve Regiis obrogatas censeri; est communis opinio, quam tenent communiter *Scribentes in dict. capit. fin. de secundis nuptiis,* dicítque ab omnibus Canonistis receptam *Bart. in l. 1. num. 2. C. de secund. nupt. Felin. in capit. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. num. 57.* communem quoque dicit *ibidem Decius* (mendosè ab aliis relatus) *numero 122. & ibidem eius Additionator, littera D. & littera E. Abb. eodem loco in repetitione, numero 20. Ripa in repet. rubricæ C. de secund. nupt. num. 16. Ioann. à Garronib. in l. 1. super glos. fin. numero 23. C. eod. tit.* & magis communem dicit *Mattha. de afflict. decisione*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

decis. 75. num. 5. & ibid. Cæsar. Vrsil. in eius annotat. num. 14. Ioan. Corras. lib. 3. Miscellan. iuris, cap. 1. Petrus Paul. Paris. consil. 29. n. 33. & n. 42. lib. 3. Nicol. Boer. decis. 186. n. 2. Didac. Couar. rub. d. 2. part. de matrim. cap. 3. §. 9. n. 7. vbi de communi testatur, *Didac. Perez in d. l. 5. tit. 1. lib. 5. Ordinament. versiculo, Est tamen inquirendum. pag. mihi* 53. communem dicens, tenendam, nec tutum esse ab ea recedere: ita etiam *Ioan. Guttier. de tutel. d. 1. part. cap. 9. n. 9. & sequentib. versiculo, Contrarium tamen,* & ex prope infinitis tradit religiosissimus pariter, & scientissimus *P. Thom. Sanch. de matrim. lib. 7. disput.* 88. *n.* 39.

Ex quibus deducitur, & infertur, etiam hodie in casu nostro, & *dictæ legis Omnem, 6. C. ad S. C. Tert.* iuris Canonici, Regisque dispositione stante, valere constitutionem aduersùs mulierem, quæ ad secundas se transtulit nuptias antequam filio assignari faceret tutorem,
16 †rationes redderet, ac reliqua solueret: & ita in specie notant *Didac. Perez vbi suprà, vers. Deducitur etiam, pagina mihi* 54. ex mente *Azonis, Hostiens. Ioan. à Garro.* & aliorum, quos ibi refert, *Couar.* (communem dicens) *d. §. 9. num.* 8. & plurimis adductis *P. Thom. Sanch. d. lib. & disputatione numero* 13. 40. & pleniùs 41.

17 Si tamen pauper † sit mater, ad secundásque ante rationum redditionem, constitutionem tutoris, reliquorúmque solutionem conuolauerit nuptias, propter paupertatem excusari, fatetur ingenuè, indistinctéque affirmat *Hieronym. Gigas de pensionib. q. 80. n. 7.* allegat text. in *l. & 2. Cod. de secund. nupt. & Baldum in auth. Eisdem, Ceodem.* Sed neque adductæ *leges,* nec *Baldus* eius probant sententiam: ex aliis tamen rationibus, & capitibus poterit sustineri.

Primò, quia mater minor viginti quinque annis licèt tutrix esse non possit, si tamen tutrix fuerit decreta, ad secundásque nuptias antequam tutorem filio fecerit assignari, rationésque reddiderit, transeat in dictas pœnas
18 non incidet, † secundùm *Bald. in d. auth. Eisdem, Cod. de secund. nupti. numero* 5. argumento *legis fin. Cod. de interd. matrim.* dixítque idem *in d. l. Omnem, num. 9. Cod. ad S. C. Tert. Montal. in d. l. 3. tit. 7. lib. 3. fori leg. verb. En guarda, vers. Secunda si mater est minor* 25. *annis,* per text. in *l. 2. Cod. si aduers. delict. Greg. Lop. in d. l. 12. titul. 16. par. 6. gloss. 5. P. Thom. Sanch. d. disput. 88. n. 13. vers. Ea autem pœna, Anton. Gabr. commun. opin. tom. 3. lib. 3. tit. de secund. nupt. concl. 9. n. 32.*

Priuilegia autem minoribus concessa, pau-
19 peribus † competunt *Bald. cons. 465. n. 2. lib. 2. & cons. 381. num. 3. lib. 3. Sebastian. de Medic. in tract. de casib. fortui. 2. part. quæstio 4. numero* 8. & diximus, 1. *parte quæst. 25. num. 16.* Ergo, &c.

Item, quia mater ad secundas conuolans nuptias ante dationem tutoris, rationúmque
20 redditionem, ob casum fortuitum † excusatur, vt per *text. in l. Præses, 5. Cod. de appellationib. & in l. Cum quidam, 7. C. de condit. insert.* tenet *Montal. in d. l. 3. verb. En guarda, vers. Quarta excusatio matris est.*

21 Paupertas autem inter fortuitos casus † numeratur, *text. in l. 2. §. Eo tempore, D. de admiuist. rer. ad ciuit. pertinen. Sebastian. de Medic. vbi sup. n. 1.*

Quæ licèt Gigantis sententiam firment, non tamen omnino ob eorum generalitatem, eam indubitabilem reddunt, aliqui ideo distingui casus poterunt.

Primus, quando mater pauper, quæ ad secundas conuolauit nuptias, filio cuius tutelam administrabat, tutorem non petiit; quo casu si impubes decedat, eius successione regulariter priuari mattem, diximus ex *d. l. Omnem, 6. C. ad S. C. Tert.* In nostróque, idem etsi pauper sit mater, † filius verò dives, erit dicendum, cum 22
nec ad id sumptus fiant, necesse sit, & si aliqui desiderentur, ex bonis filij cuius tutelam mater administrat, fieri iure permittente possint, *text. in l. 2. C. de negot. gest.*

Si verò filius pauper † sit, ac per hoc ei tuto- 23
rem non petiit, à dicta pœna excusatur *text. in l. 2. §. Quod si penitus, Cod. ad S. C. Tert.* docéntque *Bart. in d. l. 2. num. 2. Cod. de negot. gest. & in l. Mediterranea, Cod. de annon. & tribut. lib. 10. Sebastian. de Medic. in d. tract. de casib. fortui. d. 2. p. quæst. 4. n. 33. Cornel. Beninc. de paupertat. q. 4. n. 20. Paul. Mont. de tutel. c. 15. n. 104.*

Secundus casus est, quando mater filij tutelam administrans, antequam rationes redderet, secundò nupsit. In quo etiam paupertate non excusari, † videtur dicendum. Cùm nec 24
tunc ad id expensæ ex parte matris fiant, necesse sit, ac per consequens non sit paupertas impedimento quominùs rationes reddantur.

Adhuc tamen si notoria sit matris paupertas, ita vt facto calculo, reliqua soluere non posse constet; dictarum legum pœnis excusari matrem, licèt non redditis rationibus ad secundas conuolauerit nuptias; sustineri forsan valebit. Frustra enim aliquid fieri requiritur, cuius nullus inde resultat effectus, † nec factũ 25
prodest, argumento *text. in l. Cum hæres, 52. §. Qui ex parte, D. de acquir. hæredit. cap. Vt debitus, 59. vers. Cum autem,* extra *de appellat.* cum congestis à *Nobis in axiomat. & locis commun. iur. lit. F. num. 80. & num. 176.* exornanimúsq; in prima huius tractatus parte *quæst. 17. n. 47. & 48.* Ad effectúmque vt cognoscatur cuius quantitatis debitrix sit mater, quandocúmque cognosci possit. Si enim mater reliqua soluendo non sit; secundas contrahere nuptias reliquorum solutione non facta, non prohibebitur. Et hic est tertius casus. Quando videlicet antequam ad secundas transiret nuptias mater, tutorem filio ordinari fecit, rationésque reddidit, non tamen quod debere constitit, soluit. Quia licèt huius solutionis defectus prædictas supra pœnas contra secundò nubentes incurrere (vt diximus) faciat, ab eis tamen liberabitur mater, quæ ob paupertatem † reli- 26
qua antequam secundas contraheret nuptias non soluit. Aliter enim indirectè, contra iuris dispositionem prohiberetur matrimonium: & in specie, dictam sententiam tenet *Paul. Mont. de tutel. d. c. 15. n. 104.*

Et secundum suprà dicta, generalem *Hieronymi Gigantis* traditam assertionem intelligendam, ac limitandam arbitror.

UAB Universitat Autònoma de Ciències Socials

VTRVM CLERICVS IN sacris constitutus possit, vel etiam compellatur pro pauperibus, ac miserabilibus tutor, aut curator existere?

SVMMARIVM.

1 *Clerici tutelam, vel curam datiuam vel, testamentariam etiam volentes gerere prohibentur, Nec legatum hac conditione relictum, licèt tutelam non suscipiant, amittunt.*

2 *Et an legitimam acceptare possint?*

3 *Qui Clericum tutorem filiis relinquunt, seuerissimè puniuntur, pro eisque vota, ac preces offerri iura prohibent, & Ecclesiastica sepultura priuantur.*

4 *Episcopus, & Monachus nullam tutelam, testamentariam, datiuam, vel legitimam, etiam volentes gerere possunt.*

5 *Clerici in sacris constituti possunt pauperum, & miserabilium personarum tutores existere: ad idque per Iudicem Ecclesiasticum (si alius saltèm idoneus non reperiatur) compelli, & num. seq. Intellectus ad* text. in cap. Cyprianus, 21. q. 3. *ibid. remissiuè.*

7 *Episcopus gerere potest, ac debet pauperum, miserabiliúmque personarum tutelam, si non sit alius, qui benè, ac tutè gerat.*

8 *Et an in hoc casu possit etiam tutor Monachus assignari?*

QVÆST. LXI.

EX eadem ratione, qua in prima huius tractatus parte non posse in sacris constitutos Clericos Aduocati, vel Procuratoris officium, mercaturámve exercere, diximus; nè scilicet à diuinis subtrahantur officiis: Et tutelam curámve datiuam, vel testamentariam, etiam
1 volentes, †gerere prohibentur, *text.* (& ibi gl. verb. *Permittimus* (*in authen. de sanctissimis Episcop. §. Deo autem amabiles, collat.* 9. innuítque manifestè de iure Regio *text. in l.* 14. *tit.* 16. *part.* 6. vbi notat *Gregor. verb. Por razon del parentesco, Bart. consil.* 143. *num.* 1. *part.* 1. *Franc. Aret. consil.* 26. *num.* 3. *Specular. in tit. de tutore, §. Generaliter, num.* 10. *And. Alciat. in tract. de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 18. *Scrader. in tract. de feud. part.* 10. *sect.* 20. *num.* 27. *vers. Quinimò Clerici, Carol. de Grass. de effectib. Clericat. effect.* 16. *num.* 3. Id amplians *n.* 4. etiamsi Clerico cum ista conditione, vt filiorum testatoris tutelam suscipiat, legatum relictum sit; quia ea non obstante, & legatum consequi, & à tutela se poterit excusare: allegat *Alber. in auth. Presbyteros, num.* 2. *C. de Episc. & Cleric.* & *Vincent. Carot. decis.* 17. *num.* 18. & 19. prædictam etiam sententiam tenuerunt *Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam,* 1. *p. decis.* 2. *num.* 128. *in nouioribus, versic. Et possunt Clerici, Ioan. Guttier. de tutel.* 1. *part. cap.* 1. *num.* 28. *versic. Neque esse, P. Ludouic. Molin. de iustit. & iur. tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 221. *num.* 10. *Paul. Montan. de tut. & curat. cap.* 35. *de excusat. tutor. vel curat. regul.* 1. *n.* 193. & *seq. Borgnin, Caualc. decis.* 19. *n.* 15. *par.* 3. *Marta voto* 239. *n.* 1.

Licèt legitimam tutelam, vel curam possit Clericus si velit, † non tamen cogatur, accep- 2
tare; *text. in l. Presbyteros, & in l. Generaliter* ibi statim sequenti, *C. de Episc. & Cleric. d. auth. de sanctiss. Episc. §. Deo autem amabiles,* ibi: *Presbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos iure, & lege cognationis tutelam, aut curam suscipere hæreditatis permittimus, proprio, & solo gradu cognationis ad tutelam; & curam vocatis, huiusmodi suscipere administrationem permittimus cap. Generaliter,* 40. 16. *quæst.* 1. *d. l.* 14. *tit.* 16. *part.* 6. & *ibid. Gregor. verb. Por razon del parentesco, glos. & DD. in cap. vlt.* 86. *dist. Abb. in cap. Non minus, num.* 15. *de immunit. Eccles. Aret. in §. Item maior, num.* 3. *instit. de excusat. tutor.* & *in §. Sed hoc iure, num.* 3. & 6. *de Atilian. tutor. Ioan. Ant. de Nigr. in clement. vnic. num.* 92. *de vita,* & *honest. Cleric. Bertrand. consil.* 116. *num.* 1. *lib.* 2. *Franc. Viui. decis.* 151. *n.* 7. *Cæsar de Graffis in decis. aureis casuum conscient. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 13. *Carol. de Grass. vbi suprà, num.* 19. *Borgnin. Caualc. de tutore, num.* 288. & *d. decis.* 19. *num.* 15. vbi allegat *Vincent. Manzin. in tract. de tutel. quæst.* 7. *principal. num.* 28. *car.* 58. quem tenere videri dicit, nec etiam legitimum tutorem Clericum in sacris esse posse; cuius tamen contrarium firmant superiora iura, & authoritates, tenéntque etiam *Anton. Piaggi. de tut.* & *curat. q.* 3. *num.* 3. *Ioann. Guttier. d. cap.* 1. *num.* 26. *Molin. d. num.* 10. *Paul. Mont. supr. num.* 195. *Cardin. Dominic. Tusch. practic. concl. lit. T. concl.* 415. *num.* 1. *Ioann. Paul. Galter. in praxi tutelar.* 1. *part. rubric.* 2. *cap. Vt personam suam instruciat, num.* 13.

Non solùm autem in sacris constituti Clerici à datiua, testamentariáve arcentur tutela: sed qui eos filiis suis tutores relinquunt, seueriss imè reprehenduntur; † próque illis vota, 3
precésve offerri iura prohibent, *text. in cap. fin.* 88. *dist.* eius sunt verba: *Neque apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes, & Ministros voluit auocare. Et ideò Victor, cum contra formam nuper in Concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit tutorem constituere: non est quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur: vt Sacerdotum decretum religiosè, & necessariè factum seruetur à nobis.* Sic similiter & in *cap.* Cyprianus, 21. *q.* 3. prouidetur in hæc verba: *Quod Episcopi, & antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter prouidentes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, vel curam Clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo: nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui in altari Sacerdotes, & Ministros voluit auocare,* & Ecclesiastica pariter sepultura priuantur, vt tradunt (cum *Hostiens. in summa de sepultur. vers. Quibus interdicitur Ecclesiastica sepultura*) *Anton. Piaggi. vbi supr. n.* 1. & 2. & *Guttier. d. cap.* 1. *n.* 28. propè infinitos in hanc rem cumulauit *Carol. de Grassis d. effectu* 16. *n.* 1.

Episcopus autem, vel Monachi, nec etiam volentes, † aliquam tutelam, vel curam, nec 4
testamen

UAB Biblioteca de Ciències Socials

testamentariam, datiuam, vel etiam legitimam gerere possunt, *text. in d. authen. de sanctiss. Episcop. §. Deo autem amabiles*, vbi sic statuit Imperator: *Deo autem amabiles Episcopos, & Monachos ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscúmque personæ fieri permittimus*, text. in *d. authen. Presbyteros, C. de Episc. & Cler. & in d. l. 14. tit. 16. part. 6. & in l. 45. tit. 6. par. 1.* notant *Gregor. Lopez in d. l. 14. gloss. 1. Guttierr. d. capite primo. num. 30. & Carolus de Graff. dict. loco, n. 6.*

Pauperum autem miserabiliúmque personarum fauore, † datiuam, vel testamentariam 5 tutelam, vel curam posse Clericos in sacris constitutos gerere; est *text. in d. cap. fin. 88. dist.* vbi postquàm Chalcedon. Concilium sæcularium administrationem Clericis interdicit, reddítque interdictionis rationes, hæc addit: *Decreuit ergo sancta, & magna Synodus, neminem horum deinceps, hoc est, Episcopum, siue Clericum, aut Monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus procurationibus: nisi fortè, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ciuitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum, vel viduarum, & quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei, &c.* repetitus in *cap. 1. 21. q. 3.* consimilis text. in d. cap. 1. 88. dist. *Decernit sancta Synodus* (inquit) *nullum deinceps Clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, & orphanorum, ac viduarum, &c.*

Quinimò ad id per Iudicem Ecclesiasticum 6 tamen compelli posse, † si alius idoneus non reperiatur, tenent, probántque *Speculat. in d. tit. de tutore, §. Generaliter, n. 17. Aretin. in §. Item maior, n. 6. instit. de excusat. tutor. Anton. Piaggi. de tut. & curat. q. 3. n. 4. 5. & 6. Ioann. Guttier. d. cap. 1. n. 31. Bernard. Diaz in pract. cap. 60. in princip. Petr. Rebuff. super constit. 1. Gallic. tit. de sentent. prouis. art. 3. gloss. vlt. n. 24. Cæsar de Graffis in decis. aur. d. part. 2. lib. 3. c. 2. n. 12. Paul. Fusc. in suis singular. lit. C. num. 113. Scader. dict. part. 10. sect. 10. n. 23. vers. Præterea. Carol. de Graff. vbi supr. n. 17. Ioan. Paul. Galter. in praxi tutelar. d. 1. part. rubr. 2. n. 13. col. 2. vers. Quòd verò diximus, Paul. Montan. d. cap. 35. num. 197.* vbi ita textum in *d. cap. Cyprianus, 21. q. 3.* intelligendum dicit.

7 Idque etiam in Episcopis, † vt pauperum, miserabiliúmque personarum tutelam gerere possint, ac debeant, si non sit alius, qui benè, ac tutè gerat; notarunt *Greg. Lopez in d. l. 14. tit. 16. part. 6. gloss. 1. Guttier. d. loco, num. 30. ad fin. Paul. Montan. vbi proximè*, in id etiam *Concil. Trident.* adducens *sessione 23. cap. 1. de reformat.* ibi: *Pauperum, aliarúmque miserabilium personarum curam paternam gerere*, curam pauperum, miserabiliúmque personarum Episcopis imponens; *Paul. Fusc. loco iam relato*, asserens, hoc in casu Monachum 8 † etiam tutorem assignari posse, *Carol. de Graff.* (eum referendo) *d. effectu 16. numero 17.*

VTRVM EXECVTOR testamenti ad distribuendum bona inter pauperes nominatus possit testatoris consanguineos, ipsiúsue met, vel filios, aut seipsum si pauperes sint, eligere

SVMMARIVM.

1 *Eleemosyna extinguit peccatum, sicut aqua ignem, peccatóque resistit. Et plura de misericordiæ virtute, & effectu.*

2 *Executor testamenti ad distribuendum bona inter pauperes in genere, nullis specialiter designatis, nominatus potest ea inter suos, vel testatoris consanguineos verè pauperes distribuere.*

3 *Si duo executores testamenti constituti sunt, quorum alter coniunctos testatoris pauperes, alter extraneos elegit; eius erit præferenda electio, qui testatoris consanguineos nominauit.*

4 *Commissarius testamenti executor non astringitur pauperes de domicilio testatoris nominare, sed extraneos etiam poterit eligere.*

5 *Ordo charitatis an in huiusmodi distributione facienda seruandus sit? vt primò inter testatoris consanguineos, deinde in parochianos, tertiò in pauperes de testatoris loco, quartò inter forenses pauperiores, vel magis meritos fiat distributio?*
Etiam in restitutione, vel distributione malè ablatorum facienda in pauperes, sufficit si distributio pauperibus fiat, nec necesse est, vt pauperiori, vel sanctiori detur, licèt expediat, ibid.

6 *Executor testamenti nominatus ad distribuendum inter pauperes, an seipsum, vel filios suos pauperes possit eligere? & num. seqq.*

7 *Patronus non potest seipsum ad iuris patronatus beneficium neque per se, neque per procuratorem ab ipso constitutum præsentare, aut eligere, & n. 8. Limita num. seqq.*
Et quid si Patronus pauper sit? aliásque idoneus n. 24.
Vnus Patronus præsentat alium, dicto num. 9.

10 *Procurator constitutus ad resignandum in fauorem personæ per ipsummet procuratorem eligendæ, seipsum eligere non poterit. Nec procurator cui velit vendere constitutus, sibimet vendere valebit, cum emptor, & venditor simul quis esse nequeat, & n. 12.*

11 *Creditor cui vendendi ad libitum pignus cuique vellet, facultas data est, sibimet vendere non potest.*

13 *Filius, & pater vna, & eadem persona censentur.*

14 *Quidquid adquirit filius, quoad vsumfructum saltèm, hodie patri adquirit.*

15 *Patronus an possit filium suum ad iuris patronatus beneficium præsentare?*

17 *Mobilis, qui pro conditione sua, ita vt decenter statum suum conseruare valeat; sufficientia*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſufficientia bona non habet, pauper dicitur, diſtributióque in pauperes facienda, ei fieri poterit.

18 *Teſtamenti executor pauper poteſt ſibi, vel filiis ſuis, aut teſtatoris, ſi pauperes ſint, bona in pauperes eroganda, malève ablata (ſi Dominus ignoretur) diſtribuere.*

19 *Malè ablata, aut quæſita pauperibus (ſi Dominus ignoretur) reſtituenda, erogandáque ſunt.*

20 *Pauper poteſt malè ablata, ab eóque iniuſtè quæſita, quæ pauperibus reſtituenda venirent, retinere, ſibique, aut filiis ſuis pauperibus erogare. Nec ſi ad pinguiorem deueniat fortunam, aliis pauperib. ea tenetur reſtituere.*

21 *Et quid, Domino poſt diſtributionem prædicto modo factam comparente, ſi res in ſpecie extet?*

22 *Intellectus ad* text. in l. Si mandauero, 22. §. Si tibi centum, D. mandat.

23 *Intellectus ad* text. in cap. Conſuluit, 15. & cap. Per veſtras, 26. de iurepatronat. & in cap. fin. de inſtitut. *& num. ſeqq.*

24 *Pauperi Clerico congruum pro conditione beneficium ambire licèt.*

Præſentatio ius in re non tribuit ſed inſtitutio, ibid.

Electio & præſentatio in quo differant? ibid.

25 *Pater* Patronus *poteſt ad beneficium iuriſpatronatus filium præſentare.*

26 *In ſpiritualibus fictio non attenditur, nec in eis de patria poteſtate curatur, nec patri adquirit filius.*

27 *Patris ſuffragium filio, & filij patri prodeſt.*

28 *Abbatiſſa electa ad diſtribuendum inter pauperes, ſuum poterit eligere Monaſterium egens.*

29 *Prior ad diſtribuendum bona inter pauperes nominatus poteſt Monachos ſuos eligere: etſi Monachi nominati ſint, Monaſterium ſuum egens eligere poterunt.*

30 *Pater naturalis in teſtamento ad diſtribuendum inter pauperes nominatus poterit filios ſuos ſpurios, & inceſtuoſos pauperes eligere, licèt nihil eis ex propriis facultatibus relinquere poſſit.*

31 *Executor teſtamenti non poterit ipſius teſtatoris filios ſpurios pauperes eligere, aut præter alimenta (eis de iure Canonico debita) aliquid diſtribuere.*

QVÆST. LXII.

1 PRæcipuus is diuitiarum eſt fructus, quòd ſi rectè expendantur, inque pauperum conuertantur vſus; ad cœlum vſque diuitem euehere poſſunt. Vulgatiſſimum enim illud eſt, vt aqua ignem; † eleemoſynam peccata extinguere, teſtante *Auguſtino in tract. de miſericordia Dei, Eleemoſyna* (inquit) *eſt ſecundus baptiſmus. Quis enim ſine peccato? Nam ſicut aqua extinguit ignem; ita eleemoſyna extinguit peccatum. In horreis noſtris habemus fiduciam, quas flammas noſtras unus panis extinguat, & ante fores gehenna ſtat miſericordia, & non permittit aliquem in carcerem mitti,* & in ſermone de diuite: *Eleemoſyna mundat peccata, & ipſa interpellat pro nobis ad Dominum.* Peccatóque reſiſtit, Eccleſiaſt. c. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua; & eleemoſyna reſiſtit peccato,* & Tobiæ 4. *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere; ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini,* & ibi poſt aliqua: *Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis. Quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras,* & c. 12. *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna magis, quã theſauros auri condere. Quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam,* & Prouerb. c. 15. *Per miſericordiam, & fidem purgantur peccata,* & c. 16. *Miſericordia, & veritate redimitur iniquitas,* & Pſal. 40. *Beatus qui intendit ſuper egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.* Diuus item *Ambroſ. in ſermone in Dominica de Abraham*, legitúrque tranſlatiuè in *cap. Medicina 76. de pœnit. diſt. 1. Medicina* (ait) *miſericordiæ tollit peccata magna.* Et ibid. *Pecuniam habes, redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus; ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es; redime te operibus tuis; redime te pecunia tua. Vilis pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia. Eleemoſyna* (inquit) *à peccato liberat. Crimina ergo eleemoſynis redimuntur, & Ioann. Chryſoſt. hom. 6. ad cap. 6. Epiſt. ad Hebr.* habetúrque in *cap. Medicamentum, 77. de pœn. diſt. 1. Medicamentum fortius, quod maximè operatur in pœnitentia, hoc eſt. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, vnam autem dominantiſſimam: ſic & in pœnitentia dominantior iſta herba, & potentior eſt, & in vniuerſum ipſa efficit. Audi enim quid dicit diuina Scriptura, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et ſermone 9. ſuper Matth. *Eleemoſyna amica Dei conſiſtit, & ſemper ei propinqua eſt, pro quibuſcúmque voluerit, facilè munus gratiæ impetrat, vincula peccatorum ipſa diſſoluit, fugat tenebras, extinguit ignem, huic cum multa fiducia portæ cœli aperiuntur.* Et Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.* Legitúrque tranſlatiuè in *cap. Quamobrem, 68. de pœnit. diſt. 1.*

Quare ab hac luce migrantes, æternámque appetentes, bona ſua frequenter inter pauperes diſtribui iubent. Vtque eorum legitimè adimpleatur voluntas, ac huiuſmodi rectè fiat diſtributio; videndum in primis an commiſſarius, teſtamentíque executor prædicta bona inter ipſiuſmet, vel teſtatoris conſanguineos pauperes diſtribuere poſſit? Et quoad verè pauperes, tam ex teſtatoris, quàm Commiſſarij, teſtamentíque executoris parte conſanguineos (ſi nullos in ſpecie nominauerit teſtator) dubitationis quin poſſit, † non videtur ratio, iuxta tradita per *Bald. in l. Illud, num. 1. C. de Sacroſ. Eccleſ. Roman. in auth. Similiter, num. 3. C. ad leg. Falc. Cardin. Franciſc. Mantic. de coniectur. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. n. 16. & Martin. Nauar. in c. Quieſcamus, 42. diſt. tom. 2. n. 70. fol. mihi 227.*

Poſséque in primis pauperibus teſtatoris conſangui

UAB Biblioteca de Ciències Socials

consanguineis Commissarium distribuere;notant *Anton.de Padilla in l.Præses, num.12. C. de seruit. & aqua, Franc. Bursat. consil. 226. n.162.Tiber. Decian.consil.1.n.51.lib.3.Surd. de aliment.tit.1.quæst.93.num.5. Menoch. de præsumpt.lib.3. quæst.54. num.3.August.Barbos.de offici.Pastor.part.3. allegat.83. num.21. Mari. Giurb. in consuetud. Senat. Messanen. cap.2.gloss.12.num.8.* Inde fieri addens, duobus executoribus constitutis, quorum alter coniunctos testatoris pauperes elegit;alter verò extraneos;eius præferendam electionem,
3 † qui testatoris elegit consanguineos, ex *Simon.de Pratis de interpret.vlt.volunt.lib.5. dubit.2.n.84.*

Non tamen arctari Commissarium,de domicilio testatoris† pauperes nominare; obseruant *Ioann. Andr.in cap.Si pater, numero 16. de testament.in 6.*quem sequuntur *Gemini. & Franch.* relati à *Seraphin. decis. 1492. numero 2.*

Et an ordo charitatis in distributione facienda, omnino seruandus† sit? vt primò inter testatoris consanguineos; in Parochianos deinde;tertiò in pauperes de testatoris loco;vltimò inter forenses pauperiores, vel magis meritos fiat distributio? videre licèt per *gloss. in cap.Decernimus, verb. Idoneum, 16.q.7. Abbat.in cap.Significasti, num.3.de iurepatron. & in cap. Non quidem, num.13. de testament. & consil.99. num.5. lib.2. Henric. Bohic.in cap. Tua nobis,num.12.& seq.de testam.* magistraliter *Ioan.à Turrecrem.in cap. Non satis,n.6. & seq. 87. distinct. Capell. Tolos. decis. 128. Andreas Tiraquel. de priuileg. piæ cauf.priuileg.50. Leli. Zechi.de priuileg. Eccles.priuileg. 75. numero 20. & seq. Micha. Crass. recept. sentent.§.Legatum,quæst.64. num. 4. & 5.Tiber.Decian.d.consil.1. num.51. lib.3. d.Anton. Padill.in dict.l.Præses,num.24.Cornel. Beninc. de paupert. speciali 5. in iudic. num. 24. Borgnin. Caual. decis.26. num.22. part.3.Didac. Couarr.in cap. Cum tibi, num.14.de testament. Greg.Lopez in l.20.verb.De aquel. lugar,tit.3. part.6.& ibid. text. Anton. Petr. de fideicommiss.quæst.11.num.521.Iacob.Menoch.de præsumpt.lib.4.præsumpt.125. Hieronym. Gonçal. in regul.8.Cancell.gloss.2.n.54.& 59. Cardin. Mantic. de coniectur. vltim.volunt.lib.8.tit.5. num.16.& 17.*latè *Petr.Surd.de aliment.tit.1. quæst.93. per tot. Martin. Nauarr. in apolog. q.1.monitione 77.num.2.& in Manuali c.25. num.123.Cordub.in summa,q.72. Eman.* Rodrig.*c.181.n.7.*

Præter quos, nominatum ad distribuendum inter pauperes eligere pauperiores non teneri; sed locum gratificationi esse, absque peccatóque pauperes eligere sufficere;docuere (post *Bart. in l.Vnum ex familia, §.1.in fin. D.de leg.2. Bald.in repit. leg.1. num.31. vers. Item quæritur, Cod.de Sacros.Eccles.& in l. Id quod pauperibus,num.35.(.de Episc.&Cleric.) Benedict.Capr. consil.54. num.15. & in tract. de execut.membr.6.num.160.Card.Mantic.d. lib.8.tit,5.num.6.*vbi ita dictum fuisse asserit, coram bonæ memor. *Bub. in Romana datis de Matthæis, die 17. Decembris 1584. Camill. Borell.in summa decis.tit.18. de oblationibus & eleemosyn. numero 18.part.1. Alex. Raudens. decis.Pisana,37. numero 290.* Pater *Leonard. Lesi.de iust.& iure lib.2.cap.14. dub.6. n.41.* in restitutione, distributionéque malè ablatorum facienda loquens, necesse non esse fitmans,pauperiori,vel sanctiori dari,licèt id expediat. Superiorem tenent etiam sententiam *Marc.Anton.Natta consil.53. num.22. lib.3. Gregor.Lopez in l.3.tit.10.part.6.gloss.2.verb. Tuuiere por bien,Stephan. Gratian. discept. forens.lib.2.cap.211.n.26.*

Præcipua autem circa secundum dubium versatur difficultas. An scilicet testamenti executor, ad distribuendúmque inter pauperes nominatus seipsum, vel filios suos pauperes possit eligere? In qua negatiuam† partem 6
defendendam suadet, demonstrátque apertè singularis *text. in l.Si mandauero,22.§. Si tibi centum, D.mandat,* cuius sunt verba: *Si tibi centum dedero, vt ea Titio dares;túque non dederis,sed consumpseris:& mandati, & furti teneri te, Proculus ait. At si ita dederim vt cui velles dares, mandati tantummodo.* Vnde elicit *Bart.*cæteríque eliciunt conclusionem:eligere seipsum quem non posse, tenéntque *Paul. Castr. in l. Planè, num.13. D. quod cuiusque vniuers.nom. Ludouic.Roman.consil.228.* (incip.*Pro plena)num.12.* per *tex.* quem notabilem dicit *in d.§.Si tibi centum, Petr. de Anch. in clement. 1. num.16. Imol.num.19. Cardin. num.22.& Bonif.num.88. de testam. Calder. consil.31.eod.titulo,Rosel.verb. Restitutio, 15. num.8.Angel.verb.Eleemosyna,num.3.& Syluest.eod. verb.quæst.fin. & verb.Testamentum, 2.num.2.vers.Quintum,Paris.cons.l.26.n.22. vol.4. Peral. in l. Vnum ex familia,§. Rogo,à numero 5. vsque ad 8. de legat. 2.* maximè necessitatis casum excipientes, *Petr. Surd.consilio 4. num.39. Cardinal. Francis. Mantic. de coniectur.vltim.volunt.d.libro 8.titulo 5.numero 9.Cardinal.Tusch.pract.conclus.litt.E. conclus.530.numero 1.& seqq.Martin.Nauarr. in cap.Quiescamus,42.distinct.num.72. tom.2. folio mihi 227.Flamin.Paris.de resign. benefic. lib.9.quæst.17.num.104.106.& 107.Ludouic. Molin.de Hispan.primog.lib.2. cap.4. numero* 58. ei cui electio ad maioratum commissa est, seipsum eligere non posse, multis adductis firmans.Probátque assertionem hanc *tex. in cap.Consuluit,15.& cap. Per nostras, 26.de iurepatronat.& cap.fin.de institut.* quibus cauetur, non posse seipsum eligere, † præsentaréve ad iurispatronatus beneficium Patronum:docéntque *Panormit.consil.96.in princip.* (incip.*Ad claram decisionem) lib.2. Lambert. de iurepatron.1.part.lib.8.quæst.princip. art.1. num.6.& seq.& art.2.num.10.& seq.Tiraq. de iure primog.quæst.33.n.11.Mari.Antonin. variar.resolut.lib.1.resolut.51.num.1.Spin. in specul.testam.gloss.4.princip.num.80. Azor.instit. moral.p.2.lib.6. cap.21.quæst.1.Ioann.Aloys. Ricci.decis.36.n.1.par.1.Valer.Regin.in praxi fori pœnit.lib.30.tract.2.n.222. vers.Notandũ Flamin.Paris.vbi sup.n.112.Card.Tusch.pract. concl.lit.P.concl.138.n.1.& seqq.* Vt enim *de benefic.lib.5.c.8.*Senec.ait. *Aliquis dare debet, vt aliquis accipiat.Non est dare,nec recipere,in dexteram manum de sinistra transferre. Quomodò nemo se portat,quamvis corpus suum moueat,& transferat: quomodò nemo quamvis pro se dixerit, affuisse sibi dicitur, ne statuam sibi tanquam Patrono ponit,&c.* 7

8 Neque per ſe,neque per procuratorem†ab ipſo conſtitutum ſe poteſt præſentare Patronus,*Card.Tuſch.vbi proximè,n.2.*allegat *Rotam in nouiſſ.coram ſanctiſſimo Clemente VIII.* ſummo poſtmodum Pontifice *in vna Valentina deciſ.185.part.2.* (incip. *Domini concluſerunt*)*Diuerſor.part.2.* dixerúntque idem *Flamin.Pariſ.d.loco,n.13. Paul.Æm.l.Verell.deciſ.397.per tot.lib.2.*ita deciſum referens, *Camill.Borell.in ſumm.deciſ.tit.32. de iurepatron. n.215.& 308 part.1.*

Quod intelligendum ,ac limitandum eſt, quando ab ipſo ſolo ſit mandatum Patrono,
9 non ſi à pluribus :† quia tunc ſicut vnus Patronus præſentat alium (vt docet *gloſſ. fin. in fin.& ibid.gloſſ.margin.in d.cap. Conſuluit, de iurepatronat.Roch.de Curt.verb. Honorificum, quæſt.4.princip.n.20. Aior inſtit.moral. d.p.2. lib.6.cap.21.quæſt.3.Hugolin.de offic.& poteſt Epiſcop.cap.51 §.2.num.1.Ioann.Aloyſ.Ricci. dicta deciſione 36.num.4.*) ſic & Procurator à pluribus conſtitutus. Ita limitat , & intelligit *d.Rota Romana deciſionem 185. Card.Tuſc. vbi ſup.d.n.2.*tenétque *Camill.Borell.d.n.215.*

Sic nec Procurator ad reſignandum in fauorem perſonæ per ipſúmmet Procuratorem
10 eligendæ,conſtitutus,ſeipſum†poterit eligere, vt per *d. §. Si tibi centum*, obſeruant *Franciſc. Burſat.*(poſt *Iaſ.Roch. de Curt.* & alios quos allegat, ita concluſum per Dominos de Rota referens) *conſil.395. num. 24. lib. 4. Flamin. Pariſi.*(ſi etiam aſſerens iudicatum) *dict.lib.9. quæſt. 17. num. 102. cum ſeqq.* notans pariter *num.106.ex Bald.in l.2. Cod.de execut.rei iudicat.*data creditori facultate vendendi pignus
11 cui velit,ſibimet † vendere non poſſe. Apud quem plura ſimilia ſequentibus videre licèt numeris. Nec procurator ad vendendum cui
12 velit conſtitutus ; ſibimet vendere † valebit, cùm venditor & emptor ſimul quis eſſe nequeat.Ita iudicauit *Rot. Genuenſ.dec.4.num.3. Sigiſmund.Scacc.de mercat.§.1.quæſt.7.part.1. num.15.*

13 Prædicta autem omnia & in filiis†procedere videntur,vt à parentibus, quibus pro eorum arbitrio diſtribuendi bona , perſonáſque eligendi facultas data eſt , niſi extremè indigeant , eligi nequeant. Eadem enim ratione, qua quis ſeipſum eligere non valet;nec filium poterit:cum vna, & eadem cenſeatur perſona, vt iura ſunt vulgaria in *l.fin. C.de impuber. & aliis ſubſtit.cap. Contra dicimus,§. Hac authoritate, 35.quæſt.3.*Vnde vt apud *Senec.de benefic.l.b 5. cap.18.*legitur : *Qui filio beneficium dat,vt dicis,& patri eius dat.*

Et quidquid adquirat ſi ius (quoad vſumfructum † ſaltèm hodie) patri adquirat, *text.*
14 *in princip. inſtit. per quas nobis adquir. l. Cùm oportet,& l.fin. C.de bon. quæ liber. l.5.tit.17. part.4.*Quare eligendo filium,in effectu ſeipſum videtur eligere:ac per conſequens,nec talis diſtributio , aut electio tenebit , vt obſeruant *Bald.in cap. Cùm in iure, num.7.de elect. & in l.Tutor,§.1. in fin. D. de excuſat. tut. & Manic. vbi ſupr.* Ideóque nec Patronum filium ſuum ad iuriſpatronatus beneficium poſ-
15 ſe præſentare,†docuit (aduerſus *gloſſ.in verb. Authoritate , & in verb. Concedant, in d. cap. Conſuluit*)*gloſſ.margin.ibid.* contra eas tenere Doctores affirmans.

Contraria nihilominus in vtroque caſu ſententia (poſſe patrem cui diſtributio in pauperes commiſſa eſt, non tantùm filios;ſed ſemetipſum, † ſi pauperes verè ſint,eligere,ſibique 16
diſtribuenda erogare) veriſſima eſt.Ita docuêre *Bald in l.Illud, per text.ibi,num.20. D.quod cuiuſque vniuerſit.nomin. Zaſi. in ſumma eiuſdem titul.numero 21. Angel.in l. Illa inſtitutio. num.3.D.de hæredib.inſtitut. Iaſ.in l.Si is qui, la 1.numero 7.in fin.verſic. Item per iſtum textum, D.de vulgar.& pupill.& conſil.183.* (incip.*Præſens conſultatio*)*colum.2.verſic.Secundò adduco.libro 2. Imol in clement. 1.numero 20. in fin. de teſtament. Felin. in cap. Irrefragabili, Paragrapho,Cæterùm,num.15.de offic.Ordinar. Palac. Rube. in repet.rubric.de donat.inter iur. & vxor.§.65.num.42.Cardin.Franc. Manic. de coniectur.vltim.volunt. tit.5.num.9.& 10. Iacob.Menoch.de arbitrar.lib.2. centur.2. caſu 182.num.43.& de præſumpt.libro 4.præſumpt. 125.num.17.& conſil.296.numero 11. Franc. Burſat. conſil. 262. num. 162. & conſil. 380. num.3.Flamin.Pariſ.d.lib.9.quæſt.17.num.120 Anton. Padilla in d.l.Præſes,num.12. C.de ſeruitut.& aqua, Mari.Giurb.in conſuetud. Senat. Meſſanen.cap.2.gloſſ.12.num.8. Franciſ.Viui. deciſ. 305. num. 12. Cardinal. Tuſch.pract. concluſ. litt. E. concluſ. 530. num. 10. Simon de Præt. de interpretat. vltim. volunt. lib.5.dubio 2.num.87. & ſeq. Didac. Spino. de teſtam. gloſſ.6.num.10,gloſſ.11.num.26.gloſſ.27.n.55. gloſſ.28.num.28.Martin.Nauarr.in Manual. cap.17.num.93.& de reddit.lib.Eccleſiaſt.tom.1. monit.25.num.3. & in cap. Quieſcamus , 42. diſtinct. num.72.tom.2. Hieronym. Gonçal. in regul.8. Cancellar. gloſſ. 2. numero 54. & 56. Gregor. Lopez in d.l.3. verb. Tuuiere por bien, tit.10.part.6.Ioſeph.Maſcard. de probat. concluſ.532.numero 75. Emanuël , Barboſ. ad ordina. Regi.Luſitan. lib. 1.tit. 62.§. 16. numero 4. Cald. Perei. de iure emphyteut.3.part. de poteſtate eligen.capite 13. numero 9. Maurit. Apicell.allegat.6.num.36.Ludouic. Mexia de taxa. panis concluſ.1.num.49. & concluſ.6. num.49. verſ. Tandem Commiſſarius Azeued. ad Curiam Piſan.lib.2.cap.10.n.5.*

Nec ſumma in præſenti indigentia requiritur, ſed pauperem dici etiam nobilem,†qui 17
pro conditione ſua ſufficientia bona non habet , ita vt decenter ſtatum ſuum conſeruare poſſit;aduertit(poſt *Palac.Rube. in d.repet.rub. §.11.num.11. Gonçal. d. n.54.verſ.Et pauper.* diximúſque latè Nos *1.part.quæſt.4.n.41.cum multis ſeqq.& n.46.*

Hæc pariter in reſtitutione, maléque ablatorum (ſi Dominus ignoretur) diſtributione facienda, procedunt. Poterit enim teſtamenti executor bona ſic diſtribuenda,ſibi, †vel filiis 18
ſuis, fiiiſve teſtatoris pauperibus erogare , ex ſententia *Gemini conſil.20.num.3.Palac.Rube. in d.repet.rubric.§.65.n.48.verſic. Quod autem dixi,Hieronym.Gonçal.d.n.54.*idem in eo,qui malè quæſita in pauperes tenetur diſtribuere, aſſerens.Cùm enim Dominus ignoratur;pauperibus,vel piæ cauſæ iniuſtè ablata,aut quæſita reſtituenda,†erogandáq; fore;docet *text.* 19
in c. Cùm tu,de vſur.in cap.Cùm ſit,de Indæis, c.Nemo,12.q.5. Nemo quirapit (inquit text. *moriens, ſi habet vnde reddat , ſaluatur. Si eos quorum fuit inuenire non poterit ; Eccleſiæ , vel*

pauperibus

UAB Biblioteca de Ciències Socials

pauperibus tribuat. text. de iure Reg. in *l. 2. in fin. tit. 15. part. 6.* ibi : *E si non supieren ciertamente cuyas fueron estas cosas que fueron assi ganadas : estonce se debendar por Dios, porque el anima de aquel que assi las ganò non sea penada por ellas.* testatur de communi *P. Lessius de iustit. & iur. libro 2. capit. 14. dubio 6 num. 33.* Sibíque † tunc, aut filius pauperibus retinere, erogaréve huiusmodi poterit bona, veráque dicetur eleemosyna, secundùm *D. Antonin. 2. part. tit. 1. cap. 8. col. 3.* quem refert, & sequitur *Martin. Nauar. in Manual. cap. 3. num. 131. & in d. cap. Quiescamus, nu. 68. Scot. dist. 15. quæst. 3. Caietan, quæst. 62. art. 5. Cardin. Tusch. pract. conclus. lit. V. cõclus. 352. n. 22. Guill. Bened. in repet. cap. Raynuntius, verb. Et vxorem, nomine Adelasian, n. 933. de testam. P. Leonard. Les. vbi supr. num. 41.* rationem reddens, quia non debet esse deterioris conditionis, quàm alij pauperes, si præsertim in re illa acquirenda, vel debito contrahendo, culpa ipsius interceſſit ; culpa verò ipsius interueniente, mereri quidem ea re priuari, paupertatem tamen sufficientem esse rationem cur illi per Confessarium, vel etiam propria sua authoritate possit applicari. Neque ad pinguiorem postmodum deueniente fortunam, aliis id pauperibus teneri restituere, docet *idem ipse ibi, num. 42.* Quin etiam *nu. 44.* adducit *Petr. Nauarr. lib. 4. cap 2. num. 57. & Henric. de indulg. cap. 34. num. 8.* asserentes domino postmodum comparente, † re semel debito modo pauperi distributa, licèt sibi ipsi pauperi applicauerit, etiamsi in sua specie extet, non esse necessario domino restituendam, quamuis contrarium ipse velit.

Neque superioribus obstat *text. in d. l. Si mandauero, 22. §. Si tibi centum,* † *D. mandat.* Cui multipliciter respondet *Martin. Nauarr. in d. cap. Quiescamus, n. 69.*

Primò, quòd text. ille in mandato, cuius fines excedi non debent, diligentérque sunt seruandi, loquitur.

Secundò, quia ibi ex verbis mandantis, eius contraria colligitur mens.

Tertiò (quæ mihi præ cæteris magis arridet responsio) quia text. ille loquitur, quando idem elegit seipsum, quatenùs est idem ; secùs autem fore, quando quis elegit seipsum quatenus est alius : Sícque obligatum ad restituendum incerta, non posse eligere se, quatenus est raptor, fur, vsurarius, vel alius quilibet homo ; sed sic quatenus est pauper, & ita vnus eorum, quibus facienda restitutio, vel distributio est.

Quartò, quia dici posset in dicti *text.* specie, eum, qui centum accepit, si haberet illam qualitatem, quam qui dedit voluisset in eorum distributione attendi, posse sibi ea, vel partem eorum capere. Additque insuper, meminisse, se aliquando bona aliqua distribuenda inter pauperes, quos ipsi vellent, aliquibus dedisse, ea mente, ac desiderio, vt sibi ex eis partem aliquam tanquam pauperes acciperent, quibus ipse vt pauperibus, sine vtriúsque partis rubore concedere non posset. In quo Senecæ consilium sequutus est, qui *de benefic. lib. 2.* hæc adiicit. *Interdum & ipse, qui iuuatur fallendus est, vt habeat, nec à quo acceperit, sciat.* vt laudabiliter se gessisse Booz Scriptura refert, Ruth. 2. *Præcepit autem* (inquit) *Booz pueris suis, dicens : Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam ; & de vestris quoque manipulis proiicite de industria, & remanere permittite, vt absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.* Arbitrarique addit Nauar. quòd si in dicti §. specie mandans esset Christianus modestus, magis satisfaceret mandatarius accipiendo sibi ex illis centum illud, quo egeret, recognoscendo se pauperem, & in amore Dei, quàm tribuendo alij parùm pio, & modesto, cui tamen tribuendo, esset satisfactum.

Nec etiam obstat *text. in d. cap. Consuluit, 15.* † *cap. Per nostras, 26. de iurepatronat. & in d. cap. fin. de institut.* Quia diuersa in eis prohibitionis militat ratio, quam demonstrat *Innocent. III. in dict. cap. Per nostras,* in illis verbis : *Cùm igitur nulliꝰ se ingerere debeat Ecclesiasticæ prælationis officiis, &c.* Séque in Ecclesiasticis prælationibus ingerentem eo ipso tanquam ambitiosum repelli, docuit *glossa ibid. verb. Ingerere.* Quæ in aliis non ambitiosis casibus (vt in quibus de bonorum distributione agimus) cessat ratio, propriéque electioni locus conceditur. Ita docent *Hieronym. Gonçalez d. regul. 8 Cancellar. gloss. 2. n. 57. & 58. & Flamin. Paris. de resignat. benefic. dicta qu. 17. n. 119. & seqq.*

Quinimò si pauper Patronus sit, etiam seipsum † eligere, ac præsentare posse, si alàs sit idoneus, ex suprà dictis, *Nauarrique* adductis fundamentis, & responsionibus sustineri forsan valeret. Et quia paupere, idoneóque existente Patrono ; cessat ambitionis obiectio. Cum pauperi Clerico congruum pro conditione beneficium ambire licere tradat *Gonçalez dict. loco, nu. 10. & 11.* & Nos *1. part. quæst. 7. num. 18. & seqq.* dixerimus fusiùs.

Nec alia videbatur obstare ratio ex *dict. cap. fin. de institut.* ibi : *Custodiam ipsam recipere non potuit : à seipso. Cum inter dantem, & recipientẽ debeat esse distinctio personalis.* Quia tunc non se Patronus, vt se, ac Patronum ; sed tanquam quemlibet idoneum pauperem (iuxta tertiam suprà dictam *Nauarri* solutionem) videtur eligere. Item quia præsentans non propriè dicitur dare, quippè cùm nec ius (in re saltèm) præsentatio conferat, *text.* notab. in *cap. Cum Bartholdus, 18. de re iudic.* sed institutio, *d. cap. fin. & c. 1. de reg. iur. lib. 6.* Vnde distincta recipientis (Patroni scilicet) & dantis (Episcopi nempè) videtur persona ; cum instituens, vel conferens videatur dare, non præsentans, qui minùs etiam tenuiúsque ius, quàm eligens tribuit, ex eleganti glossæ doctrina *in cap. Quint, 10. 63. distin. gloss. 1.* in Patrono præsertim laïco, vt notat *Abb. in cap. Authoritate, de iustit. & in d. cap. Cùm Bartholdus,* vbi plenè quoque *Felin.* differentias inter electionis, & præsentationis ius ad longum constituens, præcipuè *n. 7.*

Licèt autẽ rationes hæ in hanc partẽ mouere possint ; quia tamen neminẽ in specie quæstionem hanc disputantem, opinionémve tenentẽ reperi, eam omnino firmare non audeo, cùm & cõtraria (paupertatis qualitate dẽpta) indubitabilis sit ; Nec paupertatis qualitas, aut existẽtia multũ in proposita specie videatur operari. Cũ Eccleſia pauperẽ Patronũ, eiúsq ; Ministros alere teneatur. vt *1. p. q. 4. n. 30.* notauimus

UAB Biblioteca de Ciències Socials

paupertatísque ſpecialitatis ratio ceſſet. Licèt adhuc vrgere videantur adducta à Nobis *ead.quæſt.4.§.3.per tot.* præcipuè ex *num.151.* Quòd ſi iuriſpatronatus tenue beneficium foret, ita vt procedenti ſolùm Rectoris ſuſtentatione (iuxta tradita à Nobis *d.1. part.q.28. num.33.36.& ſeqq.*) fructus, redditúſve præſtaret, priores aſſignatæ rationes vrgerent, inque Patroni pauperis extarent fauorem. Et poſt hæc ſcripta ita in beneficiis ſimplicibus, aliiſve etiam non pinguis, nec magnorum reddituum pauperem præſertim Patronum ſeipſum præſentare poſſe, ad longum, elegantérq; defendit (contrariis *d.cap. Conſuluit, &c. Per noſtras, de iurepat.& c.fi.de inſt.* decisionib. reſpondendo) *Cæſar Lamber.de iurepatr.1.part. lib.2.q.8.art.2.per tot.* præcipuè *à n.3. Abbatis* opinionem aduerſantem impugnans, ſuámque multis argutè firmans.

25 Quoad filios† autem Patroni, minorem continet dubietatem quæſtio. Cum & ambitionis crimen abſit, & diuerſa verè, ac realiter ſit dãtis, & recipientis perſona, licèt per iuris fictionem vna, & ead. cum patre cenſeatur filius: inde eleganter *Seneca de benefic.* lib.5.c.19. *Filius ipſe beneficij capax eſt. Itaque ille accipit; ego beneficio tactor, contingor, non obligor, &c.* Fictio
26 autem in ſpiritualibus† non attenditur, ſed veritas. Nec de patria poteſtate curatur, nec patri adquirit filius, iuxta *text in cap. Si annum, de iudic. lib.6.* Quare hanc tenuit ſententiam *gl.penult.& fin.in dict.cap. Conſuluit*, quam ſequitur, & defendit *ibid. Abb.n.3. & conſil.96.* (communem dicens) *in princip. lib.2.* multos referens *Abbatis Addit.in d.cap. Conſuluit.ad d.n.3. Card.Tuſch.pract.concluſ.d.litt.P. concl.138.n.3. Flamin.Pariſ.d.lib.9.q.17.n.122. Ioſeph.Ludou.tom.3.commun.opin.tit. de iurepat. concl.vnic.verſ. Ampliatur actauò, Azor.d.c.21.q.2. Roland.Vall.conſ.47.n.49. & 62. cum ſeqq.vol.1.*

Regularéque eſt; filij ſuffragium patri, pa-
27 tríſque filio† prodeſſe, teſte Vlpiano in *l.Illud, 5. D. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine.* Eius ſunt verba: *Illud notandum Pomponius ait quòd & patris ſuffragium filio proderit, & filij patri.* Vnde & ad beneficium iuriſpatronatus Patronum, & ad diſtributionem, vel reſtitutionem inter pauperes faciendam nominatum filios pauperes eligere poſſe manifeſtum eſt.

Sic Abbatiſſam ad diſtribuendum inter pau-
28 peres electam, ſibum poſſe eligere† Monaſterium egens; obſeruant *Petr.de Ancharr. conſ. 84. Flamen.Pariſ.de reſig.benef.d. lib.9. q.17. num.121. Card. Tuſch.lit. E.concl.530.n.11. Greg. Lopez in d.l.3.tit.10.part.6.verb. Tuuiere por bien, Cald.Pereir.de iure emphyteut.d.3. part.de poteſtate eligend.c.13.n.9.poſt princip.*

Poſſéque pariter Monachos ſuos Priorem
29 eligere, † Monachóſve Monaſterium ſuum, notant *Bart.in l.Cùm quidam, la 2.n.3. D.de legat.2. Bald.in cap. Cùm in iure, n.6. de elect. Card.in clem, vnic.q.22.n.22. de teſtam. Pariſ. conſ.26.n.24.vol.4. Peralt. in l.Vnum ex familia, §.Rogo, n.7. D.de legat.2. Roſell.verb. Reſtitutio, 15.n.8. Sylueſt.verb. Teſtamentum, 2.q.2. dicto 5. Nauarr.in propugnac. ad apolog. lib. de redditib.monit.13.num.12. Ioann. Matienç. in l.14.tit.4.lib.5.nouæ Reg. Collect.gloſſ.1. n.12. Hieronym.Gonçal.d.gloſſ.n.55.* ſequitur *Mari. Giurb.in conſuetud. Senat. Meſſan.d cap.2.gloſſ. 12.n.8.in fin.*

Nec ſolùm ad huiuſmodi diſtributionem legitimos, & naturales filios pauperes poterit pater teſtamenti executor eligere; ſed etiam ſpurios, † & inceſtuoſos, licèt nihil eis ex propriis facultatibus relinquere poſſit, *auth. Ex complexu, C. de inceſtis nupti.* Cum non tanquam à patre; ſed à teſtatore capiant. Probat notabile, ac ſingulare Hermogeniani reſponſum in *l.Si is, qui ex bonis, 6. D. de vulgar. & pupill.ſubſtit.* cuius ſunt verba: *Si is, qui ex bonis teſtatoris ſolidum capere non poterat, ſubſtitutus ſit ab eo impuberi filio eius, ſolidum ex ea cauſa capiet, quaſi à pupillo capiat. Sed hoc ita interpretari Iulianus noſter videtur, vt ex bonis, quæ teſtatoris fuerint, amplius capere non poſſit. Quòd ſi pupillo aliquid præterea adquiſitum eſſet, aut ſi exhæredatus eſſet ſubſtitutus: tum impediri eum capere, quaſi à pupillo capiat.* Cum igitur in ſpecie, & caſu noſtro illegitimus nec de patris bonis, nec tanquam à patre capiat; in eum poterit legitimè diſtributio fieri. Quod ſummè notandum, perpetuóque mentí tenendum dicunt per text. ibi *Paul.Caſtrenſ. n.5. & Alex.num.8.* ad quod etiam allegat *text. in l. Vnum ex familia, 69. in princip. D. de legat.2. Iaſ.n.7.in fin. Zaſ.num.12. Card.Franc. Mantic.de coniectur.vlt.volunt.lib.8. tit.5. num.11. Petr.Surd.conſil.264.num.9. Azened. in l.6. tit.8.lib.5.nouæ Reg.Coll.num.15. Franc. Burſat.d.conſ.226.n.162.* ſequitur alios referendo *Mari.Giurb.in conſuet. Senat.Meſſanenſ. c.2. gloſſ.12.n.8.part.1.*

Qua ratione filio ſpurio ipſius teſtatoris præter alimenta de iure Canonico debita, nihil aliud poſſe teſtamenti executorem diſtribuere, † cum non ab eo, ſed à teſtatore, patréque ipſo, déque illius bonis capiat; tenuerunt 31
(poſt *Alex.conſ.54.num.1.lib.7. Bald. Cornel. Calca.* & alios quos referunt) *Emanuël Acoſta in cap. Si pater, 2.part.verb. Bona omnia numero 12. de teſtament.lib.6. Anton.à Padilla in dict.l. Vnum ex familia, §.Si de Falcidia, n.2. & 3. D.de legat.2. & ibidem Peralt. num.27. Marius Giurba in dicto capite 2. gloſſa 12. numero 8. Cardin. Mantic. dicto libro 8. tit.5. numero 12. Caldas Pereir. de iure emphyteu.3. part. de poteſtat. eligend. capite 13. num. 10.* vbi hanc veriorem dicit ſententiam aduerſus *Cardinal. Palaot.de nothis, & ſpuriis, cap.44.* contendentem, poſſe etiam teſtamenti executorem teſtatoris filios ſpurios nominare, ſatis coloratis rationibus, quibus tamen reſpondet, contrariámque (cum *Bart. Paul.& Cæpol.* ab eodem adductis *ibidem numero 9. verſic. Quæ ſententia*) ex ſuprà à nobis adducta ratione tuetur, firmant etiam *Guttierez pract. lib.3.quæſt.56.numero 21. Ludouic.Mexia in pragmat.tax panis concluſ.6.numero 49. col.2. propè med.verſ Verum executor, Menoch.lib.4. præſumpt.96.n.12. Matienço in l.7.tit.8.lib.5. nouæ Reg.Coll.gl.5.n.2.& ſeqq.* aſſentiunt *Didac. Penou.Coll.gl.5.n.2.& ſeqq.* aſſentiunt *Didac. Perez in l.2.tit.3.lib.5. Ordin. verb. Ni vendida, verſic. Eſt tamen dubium vtrum executores, col. mihi 154. Plaça de delict.c.41.n.17.*

VTRVM

UAB Biblioteca de Ciències Socials

VTRVM EXECVTOR testamenti conuenire, vel conueniri possit pro testatoris adimplenda voluntate, vbi saltèm ad distributionem inter pauperes miserabilésve personas faciendam nominatus est?

SVMMARIVM.

1 *Merus testamenti executor actionem mouere non potest contra hæredes defuncti, aliósve hæreditarios debitores.*
2 *Potest tamen Iudicis implorare officium vt hæres, bonorum possessor, hæreditatísve debitor bona tradere, ac debita soluere cogantur.*
3 *Executor testamenti ad distribuendum inter pauperes, vel piam causam datus, actionem contra suprà dictos mouere potest.*
4 *Aut si pro alimentis præstandis nominatus sit.*
5 *Executor testamenti habens à testatore conueniendi potestatem, hæredes, vel hæreditarios debitores conuenire poterit.*
6 *Vel si cum libero, amplo, & generali mandato executor constitutus sit.*
7 *Aut si aliquid ei vna cum aliis à testatore sit relictum, etiamsi de restituendo sit granatus.*
8 *Executor testamenti (ex receptiori sententia) conueniri à legatariis, vel hæreditariis creditoribus non potest.*
9 *Nisi nominatus ad distribuendum inter pauperes fuisset.*

QVÆST. LXIII.

TRiplicem quæstio hæc dubitationem continet. Vtrùm nempe testamenti executor pro defuncti adimplenda voluntate eius hæredes, aliósve bonorum possessores possit conuenire? An ipsimet possint conueniri executores? Et quid in vtróque casu, si voluntatis testatoris implementum pauperum respiciat fauorem? Quoad primam, asserendum est, merũ testamenti executorem contra defuncti hæredes, aliósve hæreditarios debitores actionem
1 mouere non † posse; text. est in *l. Lucius*, 78. §. *Mœuia*, et 1. (*vbi Bart.* & alij) *D. ad Senat. consult. Trebell. text. in l. Filio*, 32. §. *Matri*, D de adimend. legat. *Bart. in l. Si quis Titio*, 17. *numero* 2. & *ibidem gloss.* 1. *D. de legat.* 2. *Petr. de Anchar. consilio* 150. *num.* 10. *Abb. in cap. Ioannes, numero* 4. & *ibidem Didac. Couarru. numero* 5. *de testam. Petrus Surdus de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 42. *numero* 1. *Cardinal. Dominic. Tusch. practic. conclus. littera E. conclus.* 542. *numero* 3. *Cardin. Seraphin. decision.* 842. *numero* 1. éstque expressus de iure Regio *text. in l.* 4. *titulo* 10. *part.* 6.

2 Licèt Iudicis officium † vt hæres, bonorum possessor, debitórve hæreditatis bona tradere, aut debita soluere cogantur, posse testamenti executorem implorare; probet *text. in l. Quintus*, 7. *D. de annu. legat.* & *in l. Hæreditas*, 53. §. 1. *D. de petit. hæredit. Cardinal. Seraphin. vbi suprà*, aliísque relatis aduertit *Gregor. Lopez in d. l.* 4. *gloss.* 5. *verb. Non ha poder.*

Si tamen ad distribuendum inter pauperes, † vel piam causam executor datus sit; a ctio- 3
nem contra hæredem, bonorum possessor em, hæreditariósve debitores mouere poterit, *text.* est in *l. Nulli*, 28. (*& ibi Bald. notab.* 1. *Ioannes Fauer, & Paul. Castrens.*) *C. de Episcop. & Cleric. & in l. Si quis ad declinandam, C. eodem text. in l. Alio, P. D. de alimentis, & cibar. legat. gloss.* 1. *& Bart. in dicta l. Si quis Titio*, 17. *num.* 2. *D. de legat.* 2. *gloss. in dicta l. Lutius*, 78. §. *Mœuia, verb. Non posse* (& ibidem communiter Scribentes) *ad Senatusconsult. Trebell. Innocent. Hostiens. Ioann. Andr.* & cæteri in *dicto cap. Ioannes, & ibidem Couarr. d. num.* 5. receptam ab omnibus asserens, *Seraphin. dicta decisione* 842. *numero primo, & tertio, Petrus Surdus dict. tit.* 8. *priuileg.* 32. *numer.* 2. *& sequentib. Cardin. Tusch. dict. lit. E. conclus.* 529. *per tot. & dict. conclus.* 542. *nu.* 3. éstque text. *in dict. l.* 4. *titulo* 10. *part.* 6. ibi: *El vno es, quando la manda es para obras de piedad, ò de misericordia.* Idem disponens quando pro alimentis præstandis † executor nominatus est, 4
ibi: *E el tercero es, quando la manda es a tal, que est ablecida para gouernar huerfanos, ò otras personas qualesquier.* & notat ibidem *Gregor. verbo Gouernar.*

Hæc autem in mero solùm executore (in quo loquuti sumus) procedunt; Secùs atque in eo, qui non nudum tantùm ministerium, executionémque habet; sed & conueniendi potestatem sibi à testatore concessam. † Quam 5
impartiri testatorem posse; indubitati iuris est, vt probant *text. in l. Quidam*, 96. §. *Si scriptus*, & apertior *in l. Si à pluribus*, 107. *D. de legat.* 1. cùm aliis suprà relatis: idque vnanimiter fateri omnes Doctores, testatur *Couarr. in d. cap. Ioannes, numero* 5. *Anton. Gomez variar. libro* 1. *capit.* 12. *numer.* 12. *versic. Item quæro.* & est text. *in d. l. part. & ibi Gregor. gloss.* 4.

Vel si cum libero, † amplo, & generali 6
mandato executor constitutus sit. Ex potestate enim huiusmodi à testatore sibi concessa actiones contra hæredes, vel bonorum possessores mouere posse, docent *Bald. in l. Id quod pauperibus, num* 14. *C. de Episcop. & Cleric. Alberic. in dicta l. Nulli, num.* 17. *C. eodem, Ancharran. consil.* 84. *num.* 2. *Paul. Castrens. consil.* 177. *numer.* 1. *lib.* 2. *Riminal. consil.* 129. *num.* 5. *lib.* 1. *Petr. Paul. Paris consil.* 74. *nu.* 2. *lib.* 3. & sic decisum fuit in *Rota Roman. apud Seraphin. d. decis.* 842. *numero* 3. *& decis.* 1048. *num.* 1.

Idémque si vna cum aliis executori aliquid à testatore in testamento relictum sit. † Pote- 7
rit enim tunc contra quoscúmque, etiamsi de restituendo sit granatus, agere: cum non sit nudus minister, merúsve tantùm executor, *d. l. Si quis Titio, & ibid. Bart. D. de legat.* 2. *text. & ibi notat gloss.* 1. *in l. Si legatarius*, 8. *D. de legat.* 3. *glos. in d. l. Lutius*, §. *Mœuia, ad S.C. Trebell. text. in d. l. part.* ibi: *Et segundo es quando el fazedor del testamento manda alguna cosa a otros en vno con los testamentarios.* & ibid. *Gregor. Lopez, gloss.* 2. plures referens

referens *Couarr. sape dicto num. 5. Seraphin. d. decisione 842. num. 3.*

Secundùm succedit dubium; An à legatariis, aliísve hæreditariis creditoribus possint testamentarij executores conueniri? In qua receptior sententia est conueniri executorem
8 non posse, † ex *glos. in l. Firmio, 26. §. Cùm ab hæredibus, verb. Ad hæredibus, ante med. D. quando dies legati cedat. Bart. in dicta l. Alio, de alimentis, & cibar. legat. & in dicta l. Titio, numero 6. de legat. 2. Alexand. consilio 12. num. 12. libro 3. Anton. Gomez Variar. resolut. lib. 1 dict. cap. 12. n. 12.*

9 Quando tamen pauperibus † pro animæ exoneratione aliquid à testatore relictum est, ad eam distributionem posse executorem electum à pauperibus nominatis, licèt hæredes extent, conueniri, firmauit elegans *Archidiaconi* decisio *in cap. Si res, versic. Et nota si aliquis, 14. quæst. 6.* per quam ita decisum refert *Vincent. de Franch. decisione 622. num. 4.* Qua de re videri etiam poterunt *Mari. Giurb. in consuetud. Senat. Messanen. cap. 2. glos. 12. num. 36. & Cardinal. Tusch. dict. littera E. concluf. 531. n. 12. 13 & 14.*

VTRVM CONDITIO *Si nupserit*, limitatum habeat tempus intra quod debeat impleri? Et quid si pauperi adiecta sit: Vel si intra certum tempus matrimonium contrahere iussus, ob paupertatem non contrahat, legatum amittat, vel hæreditatem?

SVMMARIVM.

1 *Hæres, vel legatarius hac conditione relictus* Si nupserit, *nulla alia temporis adiectione interposita, quandocúmque nuptias contraxerit, legatum habebit, vel hæreditatem.*

2 *Conditio indefinita ad certum tempus non limitata, aut restricta, quandocúmque impleri potest.*

3 *Tempus non præfinitum in perpetuum extenditur.*

4 *Conditio merè potestatiua institutioni absque temporis præfinitione adiecta poterit quandocúmque in vita instituti adimpleri.*

5 *Et quid si contractui talis conditio apposita sit?*

6 *Conditio potestatiua legatis adiecta impleri debet cum primùm facultas adsit, aliàs pro defecta habetur.*

7 *Et qua sit in hæreditate, aut legatis differentia ratio?*

8 *Conditio mixta vt hæc* Si nupserit, *an tam in institutionibus; quàm in legatis possit quandocúmque ante hæredis, vel legatarij mortem adimpleri? vel tempus trium annorum limitatum habeat? & num. 9.*

10 *Pauper cui hæc conditio apposita est, dum ob paupertatem, commodéque matrimoniũ contrahere non potest, prædicto trium annorũ spatio non arctatur, & num. seqq.*

11 *Conditio protestatiua, aut mixta haberi debet pro impleta, cùm non stat per implere debentem quominus impleat.*

12 *Siue nullo modo per eum impleri possit; siue possit de facto, non tamen honestè.*

13 *Conditio nubendi cum persona indigna, talíve cum qua honestè grauatus matrimonium contrahere non possit, tanquam impossibilis de iure, reiicitur, próque non adiecta habetur.*

14 *Conditio nubendi intra certum tempus, si intra illud honestè impleri non potest, non magis arctat grauatum, quàm conditio nubendi certæ personæ, cum qua honestè contrahere grauatus non possit, & num. 17.*

15 *De persona ad tempus vbi eadem est ratio, valet argumentum, & n. 16. & 17.*

16 *Conditio de non nubendo certo generi personarum, aut intra certum tempus, efficax est, quia omnimodam viduitatem non inducit.*

18 *Statuto disponente vt Mediolanensis mulier extra Mediolanum sub hæreditatis priuationis pœna non nubat, hæreditate non priuabitur, si patris iussu extra nubat.*
Honestè nubere filia nequit contra, vel præter parentis voluntatem, ibid.

19 *Argumentum de loco ad tempus validum est.*

20 *Sicut conditio de nubendo intra certum locum, si honestè impleri non potest, non impedit quominus legatum, vel hæreditas debeatur; ita nec impediet conditio de nubendo intra certum tempus tacita, vel expressa, si intra illud honestè non possit adimpleri.*

QVÆST. LXIV.

LEgatarium, aut hæredem hac relictum conditione, *Si nupserit*, alia temporis adiectione, terminíve assignatione intra quem matrimonium contrahatur, non apposita, quãdocúmque nuptias contraxerit, habiturum † 1
legatum, vel hæreditatem, ac solùm legatarij, vel hæredis morte conditionem deficere, adimpleríque eorum vita durante posse; cum non ad tempus, sed adimplementum, quandocúmque illud conditio sortiatur, testatoris voluntatem respexisse videatur; probant *Vlpiani* verba *in l. Hæc conditio, la* 1.10. in ordine, *D. de condit. & demonstrat. Hæc conditio*, Filiæ meæ cum nupserit, *talis est, vt qui testatus est, impleri solummodò conditionem voluerit, non etiam satis exigi, quando* (inquit) Martiani quoque in *l. Conditionum, 90.* (*aliàs 91. D. eodem*, ibi: *Illa verò*, Si filio nupserit, *vel viuente, vel mortuo testatore impleri possit.* Et ibi: *Quandocúmque enim nupserit, impletur conditio.* notántque vtrobique Scribentes. Indefinitam námque conditionem ad certum tempus non limitatam, aut restrictam, quandocúmque † posse impleri ostendunt dicta iura, do- 2
céntque *Cyn. in l. Si plures, quæstione 5. C. de condit. infert. Augustin. Beroi. consil. 28. nu. 52. circa fin. lib. 2. Ioann. à Castello controuers. lib. 4. cap. 25. num. 12. Petr. Surd. consil. 72. num. 2. Ioann. Guttierez consil. 17. n. 9. & seqq.* præcipuè *num. 13.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

num. 13. vbi in terminis noſtris, conditionem *Si nupſerit*, tam in hæreditatibus, quàm in legatis poſſe quandocúmque, & infinitum ante grauati mortem impleri, firmat, *Azeued. conſilio* 4. *num.* 36. & 42. Tempus enim non
3 præfinitum, in perpetuum † extenditur, *dictis iurib.* notatúrque in *l. Sine præfinito*, 23. *D. de pœnis.*

Quinimò & conditionem merè poteſtatiuam inſtitutioni abſque temporis præfinitio-
4 ne adiectam poſſe quandocúmque † in vita inſtituti adimpleri, probat *text. in l. Si quis inſtituatur*, 23. §. 1. *& ibi gloſ. fin. D. de hæred. inſtit.* docéntque *Bart. & Doctores in l. Hæc conditio, la* 2. *D. de condit. & demonſtr. Gregor. Lopez in l.* 7. *tit.* 4. *part.* 6. *gloſ.* 4. *verb. Si ſe cumpliere, Gutier. vbi ſuprà, num.* 9. *& Azeued. d. loco.*

5 Idémque & in contractibus † probant *text. in l. fin. C. de contrah. empt.* magiſtraliter *Bald. in d. l. Si plures, num.* 32. *C. de condit. infert.* verbáque text. *in l.* 15. *tit.* 11. *part.* 5. ibi: *Mas ſi la condition es pueſta en pleyto ante del prometimiento, diziendo aſſi: Si vos yo non diere, ò non fiziere tal coſa, prometo de vos dar, ò pechar tantos marauedis. Tal condicion como eſta, ſe entiende, que ſe puede alongar faſta el dia de la muerte de aquel que fizo la promeſſa.* Ante interpellationem ſaltèm grauati, vel niſi tacitè dies obligationi, contractuíque ſubſit, iuxtà *textum in l. Interdum in princip. & in l. Continuus*, 127. §. *Cùm ita, D. de verborum obligat. & in l.* 13. *titulo* 11. *part.* 5. *& l.* 15. *verſ. E aunde Zimos, eodem titulo, & part.* docéntque in ſpecie *Bald. in d. l. Si plures, d. numero* 32.

6 Conditio autem poteſtatiua legato † adiecta cum primùm aderit facultas debet adimpleri, vt demonſtrat apertè *text in l. Hæc conditio, la* 2. 29. in ordine, *D. de condit. & demonſtrat.* cuius ſunt verba: *Hæc conditio ſi in capitolium aſcenderit, ſic accipienda eſt, ſi cùm primùm potuerit capitolium aſcenderit.* Eſt ſententia ita diſtinguentis *gloſſæ in d. l. Si quis inſtituatur, Baldi in l. Si pater, num.* 27. *C. de inſtitut. & ſubſtit. & in dicta l. Si plures, dicto num.* 32. *Iaſonis in l.* 2. *num.* 6. *C. de inſtitut. & ſubſtitut. Alexand. conſilio* 46. *in princip. lib.* 7. *Gregorius Lopez in d. l.* 7. *tit.* 4 *part.* 6. *gloſſ.* 4. *Card. Tuſch. practic. concluſ. lit. C. concluſ.* 581. *n.* 5. *& 6.*

Huiuſmodi autem & in legatis conditionis implementum ita demum obligat, cùm leuiter, & habiliter impleri poteſt, verba ſunt *Baldi in dict. l. Si plures, num.* 32. *C. de condit. inſert.* idem etiam tenet *Auguſtin. Beroi. dicto conſilio* 28. *numero* 53. *libro* 2. vbi tunc in legatis debere adimpleri conditionem, cum ſine onere, aut ſumptu impleri valet, notat, aliíque ex proximè citatis aduertunt.

7 Differentiæ † rationem inter conditionem legato, vel inſtitutioni adiectam conſtituunt *dict. gloſſ. fin. in d. l. Si quis inſtituatur*, §. 1. *& ibi Bart. & Doctores*, quos etiam ſequitur *Ioann. Gutier. dict. conſil.* 17. *num.* 11. Quòd hæres ſicut legatarius non ſit grauandus; quia maius periculum in inſtitutione, ne teſtator ſine hærede remaneat, quàm in legato vertitur.

8 Mixta † autem conditio (vt eſt hæc *ſi nupſerit*) tam ſi legatis, quàm inſtitutionibus a bſque alia temporis præfinitione adiiciatur, quandocúmque ante hæredis, vel legatarij mortem poterit adimpleri, vt & iura in principio adducta probant; & in ſpecie tenent *Socin. in d. l. Hæc conditio, la* 2. *num.* 2. *D. de condit. & demonſtrat. Deci. in l.* 2. *in princip. C. de inſtitut. & ſubſtit. acutiſſimus Emanuel Acoſta in l. Cùm tale*, §. *Si arbitratu, D. de condit. & demonſtrat. verſ. Vltimò legis ſententia, numer.* 20. *Azeued. dicto conſil.* 4. *num.* 36. *& 42. Guttier. d. conſilio* 17. *num.* 14. *Cardinal. Franciſ. Mant. de coniectur. vltim. volunt. libro* 11. *tit.* 18. *num.* 26. *verſ. Ego autem puto, & nu.* 27. *Didac. Spino de teſtam. gloſſ* 14. *princip. nu.* 18. 19. *& 20.*

Contrariam tamen ſententiam (in propoſita nempè ſpecie deficere conditionem, ſi intra triennium † poſt pubertatem non impleatur, nuptiæquè intra illud non fuerint celebratæ) probat ſingularis, & expreſſus *text. in l.* 2. §. *Ad filiorum, C. quando, & quibus quarta pars debeatur, lib.* 10. vbi ita tenent *Bart. & Ioann. de Platea, Iaſ. in d. l.* 2. *num.* 6. *C. de inſtitut. & ſubſtit. Bald. in l. Placet, in fine, D. de liber. & poſthum. Paul Caſtrenſ. in d. l. Hæc conditio, num.* 2. *Guil. Benedict. in cap. Raynuntius, verb. Cuidam Petro tradiderunt, num.* 4. *& 5. Cardinal. Mantic. d. tit.* 18. *num.* 26. qui licèt dubium hoc putet; in foro obtinere forte dicit, receptiorémque hanc ſententiam teſtatur *Acoſta vbi ſuprà, Didac. Spino d. loco, num.* 21. firmat latiùs *Stephan. Gratian. diſceptat, forenſ. cap.* 137. *num.* 9. *& ſeqq. Franciſc. Marc. deciſ.* 683. *tom.* 1. *Tobi. Nonius conſil.* 25. *num.* 6. *Mutaſup. conſt. Panor. cap.* 47. *numer.* 95. *Mareſc. var. reſolut. lib.* 1. *cap.* 73. *num.* 12. *& 13.* alios plurimos referens, *Ioan. Mar. Nouar. quæſt. foren.* 68. *nu.* 6. *& ſeqq. p.* 1. *Caſtill. controu. lib.* 5. 2. *p. cap.* 115. *num.* 2. *& ſeq.* licèt ex *num.* 5. contrarium tenentes referat, cúmque eis teneat.

Nec reſponſio ad *text. in d.* §. *Ad filiorum* à contrariæ partis ſequacibus tradita, contendentibus in caſu ſpeciali, & diſpenſatiuè loqui; omnino ſatisfacit, cùm generaliter intelligendum aſſerat *Iaſo vbi proximè*, ſupponántque alij cum eo relati.

Si tamen pauperi † conditio hæc adiecta 10
ſit, dum ob paupertatem decenter, commodéque matrimonium contrahere non poteſt, prædicto trium annorum ſpatio non arctari; poſt illúdque hæreditatem, legatúmve deberi, indubitanter tenendum eſt, ex *text. in l.* 1. *D. de curat. bonis dand.* & ex his, quæ ſuprà *n.* 6. *in fin.* adnotauimus. Quinimò & pro impleta conditionem haberi, ex vulgari regula *text. in cap. Cùm non ſtat, de regul. iur. lib.* 6. Quæ in conditionibus poteſtatiuis, mixtíſque procedit, † *text. in l. Multa*, 6. *& in l. In teſtamento*, 31. *D. de condit. & demonſt. l.* 1. *C. de inſtit. & ſubſtit. l. Turpia*, 54. §. 1. *& §. pen. D. de legat.* 1. *l. Vter ex fratribus*, 32. *verſ. Plerúmque, D. de condit. inſtit.* cuius ſunt verba: *Plerúmque enim hæc conditio, ſi vxorem duxerit, ſi dederit, ſi fecerit, ita accipi oportet, quòd per eum non ſtet, quominùs ducat, det, aut faciat.* Qui 11
eſt in terminis noſtris formalis, & expreſſus text. de iure etiam Regio in *l.* 14. *tit.* 4. *& in l.* 22. *tit.* 9. *part.* 6. obſeruant (præter ordi-

narios

narios in dictis locis) *Philipp. Corne. conſi.* 168. *num.* 12. *lib.* 3. *Cardinal. Tuſch. practic. concluſ. lit. C. concluſ.* 581. *num.* 8. éſtque communis ſecundùm *Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiſſ. artic.* 16. *n.* 130.

Idque ſiue granatus conditionem omnino implere non valeat; ſiue poſſit de facto, non tamen honeſtè, † cum tunc poſſe non dicatur,
12 iuxta iura vulgaria, docuitque in ſpecie *gloſſ. in d. l.* 1. *verb. Manifeſtum eſt, in fin. C. de inſtit. & ſubſtit.* ibi: *Item quod dicit hæc lex, eſt verum, ſi honeſtè poteſt nubere mulier, aliàs non excluditur*, obſeruant in iiſdem terminis *Ioan. à Caſtillo controuer. lib.* 4. *cap.* 25. *nu.* 78. *Marc. Ant. Peregrin. d. art.* 16. *n.* 138.

Quare ſi teſtator præciperet, hácve conditione hæreditatem relinqueret, vel legatum, vt hæres, aut legatarius cum perſona indigna, † talíve cum qua matrimonium honeſtè con-
13 trahere non poſſet, contraheret: licèt conditioni non pareret, hæreditatem, aut legatum haberet. Imò talis conditio tanquam impoſſibilis de iure reiicitur, próque non adiecta reputatur, iuxta *text. in l. Conditiones*, 9. *l. Conditiones*, 14. *l. Filius*, 15. *D. de condit. inſtitut. l. Si à muliere*, 29. §. *Idémque*, *D. de milit. teſtam. l.* 2. (à contrario ſenſu) *C. de condit. & ſubſtitut. l. Non dubitamus*, 20. & expreſſior in *l. Cùm ita legatum*, 62. §. *Videamus*, *D. de condit. & demonſtrat. Videamus* (inquit Gaius) *& ſi ita legatum ſit*, Si Titio nupſerit. *Et quidem ſi honeſtè Titio poſſit nubere, dubium non erit, quin niſi paruerit conditioni, excludatur à legato; Si verò indignus ſit nuptiis iſte Titius, dicendum eſt, poſſe beneficio legis cuilibet nubere. l.* 3. *tit.* 4. *part.* 6. ibi: *E generalmente ſon llamadas impoſſibiles ſegun derecho, todas las conditiones que ſon contra honeſtad de aquel a quien ſon pueſtas, ò contra buenas coſtumbres. l.* 14. *in fin. eod. tit. & part. l.* 32. *titul.* 29. *ead. part.* ibi: *O contra ſu fama, ò deſhonora de los parientes del, non deue ſer guardado tal mandamiento.* éſtque communis, & concors omnium reſolutio, quam (poſt antiquiores) tradunt *Cardin. Franc. Mantic. de coniect. vltim. volunt. d. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 2. & 5. *Tell. Fernand. in l.* 30. *Taur. nu.* 9. *Pelaez de Mieres de maioratib.* 1. *part. quæſtion.* 50. *num.* 10. & 11. *vtérque Molin.* alter *de Hiſpanor. primogen. lib.* 2. *cap.* 13. *numer.* 5. alter *de iuſtit. & iur.* 1. *tom. diſputat.* 207. *Pat. Thom. Sanchez de matrimon. libro* 1. *diſputatione* 33. *num.* 11. *Leand. Galganet. de condit. & demonſtrat.* 1. *part. cap.* 2. *num.* 5. *verſic. Secunda impoſſibilis iure, & cap.* 8. *num.* 12. *Caſtill. controuerſ. d. lib.* 4. *cap.* 25. *num.* 48. vbi generaliter, ac indiſtinctè *dicti* §. *Videamus* diſpoſitionem procedere, quomodocúmq; inhoneſtas interueniat, próque non adiecta conditionem habendam, demonſtrat, tenéntque *Ioann. Sicchard. in dicta l.* 1. *num.* 4. *in fin. C. de inſtit. & ſubſtit. Eman. Coſta in d. l. Cùm tale*, §. *Si arbitratu, ampliat.* 3. *in princip. Galgan. Tell. & Mier. d. locis.*

Vnde ſicut conditio nubendi certæ perſonæ, tunc demum obligat, ſi granatus eam honeſtè poſſit adimplere: ita cùm intra certum tempus † nubendi conditio adeſt, non aliter
14 obligabit, aut excludet granatum, quàm ſi honeſtè intra præfixum terminum cùm poſſet conditioni parere, non paruerit, ob iuris, quæ in vtróque caſu adeſt, impoſſibilitatem. De perſona enim ad tempus † (vbi eadem præcipuè eſt ratio) valet argumentum, *text. in l.* 15 *Qui plures liberos*, 38. *in princip. & ibi Doctores, D. de vulg. & pupill.* latè *Nicol. Euerard. in topic. legalib. loco* 37. *à perſona ad tempus, Acoſta ſupra limit.* 8. *n.* 2. Hoc probans argumento, quòd ſicut conditio de non nubendo certo generi perſonarum; † quia non omnimodam; ſed certarum perſonarum reſpectu vidnitatem in- 16 ducit, efficax eſt; *dict. l. Cùm ita legatum*, 62. & *l. Hoc modo*, 63. *de condit. & demonſtrat.* Sic etiam conditio non abſolutam viduitatem, ſed certi temporis reſpectu iniungens. Et in terminis noſtris, conditionem de nubendo intra certum tempus, ſi honeſtè intra illud adimpleri nequeat, non facere deficere † legatum, ſicut in conditione de nubendo cum certa, & 17 determinata perſona, cum qua honeſtè contrahi non poteſt; aſſeuerat (per iam dicta fundamenta) *Caſtill. dicto c.* 25. *num.* 54. præcipuè *circa fin. & nu.* 55. ita iudicatum in ſimili caſu, imò & fortioribus terminis per Regium Hiſpalenſem Senatum aſſerens, *ibidem num.* 1. in cauſa cuiuſdam dominæ Annæ de Queſada, cui patruus ſuus 1500. ducatos legauerat, ſi intra duos nuberet annos, quæ cum intra prædictum non nuberet tempus, ſed poſt ſextà morte teſtatoris annos, eam legatum petentem repellendam, legatúmque ob conditionem non impletam defeciſſe, inſtabant teſtatoris hæredes; quorum obiectionibus non obſtantibus, in legatariæ fauorem contendentis ſibi fore legatum, ac ſi conditioni paruiſſet, præſtandum, cum per eam quominùs pareret, non ſtetiſſet, quia patrem habebat, cuius ad matrimonium intra biennium contrahendum non aderat conſenſus; iudicauit Senatus. Idque etiam procedere, ſi non apparuiſſet, dictam legatariam intra præfatum tempus nubere voluiſſe, cõtradixiſſéque patrem, cum ſatis dicatur matrimonium patrem filiæ impedire, qui eidem maritum non quærit, cum ad patrem munus hoc pertineat, nec ei ſe filia abſque dedecore poſſit ingerere, aduertit idem ipſe *Caſtillo ſuprà, numero* 56. *verſ. Quòd ſi dixeris.*

Quibus accedit *Baldi* doctrina *conſilio* 357. *libro* 1. tradentis: ſtatuto diſponente, vt Mediolanenſis mulier extra Mediolanum ſub hæreditatis priuationis pœna non nubat, priuandam eam non eſſe, ſi patris iuſſu extra † 18 nubat. Eandem protulit idem ipſe *Bald.* ſententiam *in dict. l.* 1. *num.* 9. *C. de inſtitut. & ſubſtit.* quam probant *Bertrand. conſ.* 148. *vol.* 1. *Ioann. Gratian. regul.* 83. *num.* 9. *Ludouic. Molin. de Hiſpan. primogen. lib.* 2. *cap.* 15. *nu.* 22. *verſ. Idem magis*, & cum aliis, quos refert *P. Thom. Sanchez de matrimon. libro* 1. *diſput.* 83. *numero* 13. Cum honeſtè contra, vel præter parentis voluntatem nubere filia nequeat, vt latiùs idem ipſe proſequitur *Sanch. lib.* 4. *diſput.* 23. *n.* 9. *Petr. Ledeſm. de matrim. qu.* 47. *artic.* 6. *dub.* 2. *Bellarmin. eod. tract. capite* 19. *propoſit.* 3. *P. Molin. de iuſt. & iur.* 1. *tom. tract.* 2. *diſput.* 176. *alter Molin. vbi ſupr. Ioann. Petr. Fontanell. de pact. nupt. clauſ.* 4. *glo.* 2. *n.* 6. *cum ſeqq. Philip. Paſch. de virib. petr. poteſt.* 2. *p. cap.* 5. *num.* 26.

Quæ

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Quæ noſtram quoque firmat, arguendo de
19 de loco ad tempus, † quod in iure validum eſt argumentum, *text. in l. Vinum, 22. D. ſi cert. petat. Nicola. Euerar in locis legalib. loco 88. de tempore ad locum, Carain Dominic. Tuſch. pract. concluſ. lit. A concluſ. 505. Petr. Barboſ. ad leg. Hæres abſens, 19. in princip. n. 69. in fine, D. de iudic.*

Sicut igitur conditio de nubendo intra certum locum ſub hæreditatis, vel legati priuationis pœna, ſi honeſtè impleri non poteſt, non impedit quominus ea conditione reiecta, legatum, vel hæreditas debeatur: ita ſi conditio de nubendo intra certum tempes, †
20 honeſtè intra illud adimpleri non valeat: ſi poſt illud impleatur, legatum, vel hæreditatem relictam conditione illa non obſtante deberi, dicendum erit.

Ex quibus omnibus deprehenditur manifeſtè, conditionem de nubendo intra certũ tempus, vel ſimpliciter pauperi hæredi, vel legatario adiectam, ſi intra ſtatutum terminum eam honeſtè ob paupertatem † ſuam implere non
21 valeat, conditionis defectũ non efficere quominùs hæreditatem vel legatũ non conſequatur; ſi cum facultas adfuit, honeſtèque grauatus contrahere potuit, etiam poſt ſtatutum terminum, vel ſi ſtatutus non ſit, poſt trienium à lege requiſitum matrimonium contraxit, nec tunc *d. l. 2. §. Ad filiorum* locum habere Diſpoſitionem. Quod in facti contingentia & habui, & obtinui, in cuiuſdã honeſtæ puellæ perſona; cui quingentorum ducatorũ ſumma *ſi nupſiſſet*, teſtamento relicta fuerant, póſtque nubilis ætatis annos per octo parum plus minùsve cęlebs, inuxoraque ob eius paupertatem, cuius ratione ſibi coæqualem, condignúmque ſuę conditioni maritum non reperebat, ſtetit, quam legantis hæredes *dicti §. Ad filiorum* prætextu repellere conabantur, contra quos tamen dicta ſententia eſt.

SPECIALIA QVÆDAM extra Quæſtiones in vltimis voluntatibus.

SVMMARIVM.

1 *Conditione de nubendo certa, determinatæ perſonæ adiecta, qualibet in conditione poſitarum ante illius implementum (mora etiam, vel culpa non interueniente) decedente, legatum corruit.*
2 *Limitatur ſi pauperi conditio hæc apposita ſit*
3 *Fidei commiſſum vniuerſale à filio poſt ipſius mortem alicui relictum, inuiuitam habet conditionem* ſi ſine liberis deceſſerit?
4 *Fallit ſi hac formula pauperibus pro conſcientiæ exoneratione, maléque ablatorum reſtitutione relictum ſit. Et quid ſi de malè ablatorum reſtitutione mentio non fiat? num. 6 & 7.*
5 *Animæ fauor liberorum commodo, & fauori præualet.*
8 *Tacita pupillaris ſub vulgari expreſſa filio impuberi facto contenta matrem pupilli non excludit.*
9 *Fallit ſi pauperes ſubſtituti ſint.*
10 *Et an vt fallentia procedat, requirarur pro conſcientiæ exoneratione, maléque ablatorum reſtitutione pauperum ſubſtitutionem fieri, vel etiam ea non facta vera ſit? & num. 11.*
12 *Pupillaris expreſſa matrem excludit.*
13 *Ampliatur vt etiam à legitima matrem excludat.*
14 *Et etiam in conſcientiæ foro.*
15 *Fallit ſi mater inops ſit, quæ legitima tunc priuari non poteſt.*
16 *Legatum conſanguineis pauperibus factum, potiùs ex pia cauſa, pietatiſque ratione, quàm ſanguinis factum præſumitur.*
17 *Tale legatum vt pium debetur, etiam ſi omnes iuris ciuilis ſolemnitates non fuerint ſeruatæ.*
18 *Legata ad pias cauſas in minus ſolemni teſtamento relicta, licèt alia non teneant; ipſa tamen valent.*
19 *Miſerabilibus perſonis relictum ad pias cauſas factum cenſetur. Intellige vt n. ſequent.*
21 *Quælibet diſpoſitio de prima tantùm intelligitur vice.*
22 *Fallit miſerabilium perſonarum fauore; quibus legatum relictum, annuum præſumitur.*

PRimæ huius tractatus partis ordinem ſeruando, vbi aliqua extra quæſtiones ſpecialia ei pertinentia in calce adiecimus: huic pariter ſecundæ alia, quæ vltimas voluntates reſpiciunt, nectimus.

Ergo, licèt in conditione de nubendo certæ, † & determinatæ perſonæ, qualibet in condi- 1
tione adiectarum ante conditionis implementum (mora etiam vel culpa non interueniente) perſona decedente, legatum corruat: *text. in l. In teſtamento, la 2. in ordin. 31. D. de condit. & demonſtrat l. Legatum, 4. C. de condition. inſert.* de iure Regio *text. in l. 14. tit. 4. & l. 22. tit. 9. part. 6.* tenéntque (præter Scrib. in dict. locis) *Cardin. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 37. Ludouic. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 2. c. 13. n. 23*, communem dicens, *Iac. Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 183. n. 40. & 41. & præſumpt. 146. n. 22. eod. lib. P. Thom. Sanch. de matr. lib. 1. diſp. 33. n. 24.* quamuis referat ibi *P. Ludouic. Molin. de inſtit. & iur. 1. tom. tr. 2. diſput. 206. in fin. & diſput. 207.* aſſerentem, conditionem mixtam (vt eſt hæc de nubendo) pro impleta haberi ſi altera perſona cum qua contrahendum matrimonium foret, è vita migret, ſecus ſi ipſamet grauata. Sed in quolibet caſu conditione hac deficiente, legatum deficere; firmant apertè *dicta iura Peregrin.* etiam *de fidei commiſ. art. 16. n. 139.*

Si tamen pauperi † conditio hæc de nuben- 2
do certæ perſonę adiecta ſit, etſi perſona cõditioni appoſita decedat; deberi nihilominus legatum; haberíq; tunc pro impleta conditionẽ; aliter atque ſi diuiti, quantumuis dotis ratione relinquatur; tenens *Bald. Nouel. de dot. 1. p. priuileg. 76. ad fin. verſ. Poteſt dici, & priuileg. 77. Didac. Cou. de teſtam. c. 3. n. 15. verſ. Quintò inde colligitur, Card. Manti. d. lib. 11. tit. 22. n. 32. & 33. Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinam. verſ. Eſt tamen notandum. Thom. Sanch. vbi ſup. n. 25. Pereg. d. loco, num. 104.*

Iacob. Menoch. d. lib. 4. præsumpt. 146. n. 22. & præsumpt. 183. n. 44. assentitúrq; *Greg. Lop. in d. l. 14. tit. 4. par. 6. glos. 4. verb. Se munera.*

Item, quamuis fideicommissum vniuersale
3 à filio † post ipsius mortem alicui relictum, *si sine liberis decesserit*, intelligatur, inuinitámque conditionem hanc habeat, ex eleganti satísque noto Papiniani responso in *l. Cum auus*, 101. *D. de condit. & demonstrat.*

4 *Si hac formula* testator pauperibus † relinquat, eósve pro conscientiæ exoneratione, maléque ablatorum restitutione substituat; conditionem illam non subaudiri? firmant *And. Bar. hat. in repet. l. Cum acutissimi, C. de fideicomm. ex n. 282. Tiraq. de priuileg. pia caus. priuil. 17. & 68. Guil. Benedict. in repet. c. Raynuntius, verb. Si absque liberis, n. 25. de testam. Eman. Acost. in c. Si pater. verb. Si absq; liberis n. 18. eod. tit. in 6.* latè *Ioseph. de Rustic. ad d. l. Cum auus, lib. 2. c. 3. n. 1. & seqq.*

5 Animæ namque fauorem † liberorũ commodo præualere, faceréq; conditionem illam, & *d. l. Cùm auus* præsumptionem deficere, cessaréq; docuit (post *Bald. Aret.* & alios ibi adductos) *idem ipse Rustic. eod. loco* ex Tobiæ c. 2. *Pellem pro pelle, & omnia quæ habet homo donat pro anima sua. d. n. 1.* multísque seqq. firmans.

6 Quod tamen non tam pauperum ratione, † eorúmq; fauore, sed conscientiæ exonerationis videtur constitutum. Si enim pauperes aliáve pia causa fuisset filiis substituta, nec de malè ablatorum restitutione mentio fieret, prædictam fore subintelligendam conditionem, *si sine liberis decesserit*, tradit ex plurimis *Acost. loco n. 17.*

Malè autem ablatorum mentione in substi-
7 tutione facta, † etiam pia causa substituta non sit, præfatam non subaudiri conditionẽ; obseruat *idem ipse ibi n. 18. vers. Ego nõto.*

Cuius generis illa etiã videtur assertio, quod licèt tacita pupillaris † substitutio sub vulgari
8 expressa fil o impuberi facta, contenta (iuxta *text. in l. 4. de vulg. l. Quamuis. C. de impuber. & aliis substit.*) matrem pupilli non excludat; *l. vlt. C. de inst it. & substit. glos. in l. Precibus, 8. ver. Omnimodo, C. de impub. & aliis substit. Alex.* (communẽ dicens) *in l. Centurio, n. 58. D. de vulg. & pupil. & ibi Ias. n. 22. & in d. l. Precibus, n. 6.* vbi etiam *Curt. Iun. n. 20. Couar.* communẽ quóque dicens in *d. c. Raynuntius*, § 4. *n. 6.* Infinitos referẽs, de cõmuni, & magis communi sæpè attestans nouissimè *Vincent. Fusar. de substit. q. 157. n. 1. & seq.* materiam, & conclusionem hanc pleniss imè tractans, multis ampliationibus, & limitationibus exornans.

Si tamen pauperes † substituti sint, pupilla-
9 ris tacita matrem excludit, ex sententia *Ang. n. 5. Castrens. n. 8. Alex. n. 6. Ias. n. 8. Rimi n. 235. in d. l. Precibus, Alex. in l. 2. n. 36. D. de vulg. & cons. 38. lib. 1. & cons. 12. n. 25. l b 3. Eman. Acost. in d. c. Si pater, p. 2. verb. Ipsis pauper. n. 5. & verb. Superstite matre num. 11. Paris. cons. 86. n. 75. lib. 2. Rolan. à Val. cons. 69. n. 28. lib. 1. Ant. Gom. var. tom. 1. c. 4. n. 10. Menoch. de succes. progres. lib. 2. §. 11. n. 34. & §. 15. n. 120. Mich. Cras. in §. Substitutio, q. 11. n. 7. Card. Mantic. de coniect. vlti. vol. lib. 5. tit. 15. n. 34. Menoch de præsumpt. lib. 4. præsump. p. 39. n. 90 Alex. Trenta. de substit. p. 1. c. 12. n. 24. Masc. de prob. conclus. 1171. n. 6. Surd. de alim. t. 12. q. 5. n. 157. Nicol. Intrigl. de substit. cent. 1. q. 92. n. 131. & seqq. Vinc. Fusar. d. q. 157.* multos ex his referens *n. 55. Cardin. Tusch. lit. P. conc. 169.*

Ita demum tamen assertionem hanc procedere, si pro conscientiæ † exoneratione, malèque restitutione ablatorum pauperes substituantur; contendunt *Soci. in l. 2. n. 37. D. de vulg. Deci. in l. Precibus, n. 14. Guil. Bened. in d. c. Raynuntius, verb. Si absque liberis. el. 2. n. 89. & ibid. Couar. d. n. 6. vers. Qua in re, Alex. Trentacin. d. capit. 12. in fin. Didac. Spino in specul. testamen. tit. de vulg. n. 17. Vincent. Fusar. d. loco, n. 57. Ioseph. de Rustic. ad d. l. Cùm auus, lib. 2. d. c. 3. n. 8.* 10

Licèt indistinctè in vtroque casu matrem
11 excludi; † velint *Rip. in d. l. 2. de vulg. n. 32. Cardin. Mantic. d. t. 15. in fin. Nicol. Intrigliol. d. quæst. 92. n. 134. & seqq.*

Quæ ne aut pauperum, miserabiliúmque priuilegia supprimere; aut non competentia videamur assignare, adnotamus.

Ita pariter etsi pupillaris expressa † matrẽ
12 excludat; vt probant *text. in d. l. Precibus, 8. C. de impuber. & ali. substi. l. Lutius, 45 D. de vulg. & pupil. l. Papinianus, 8. §. Sed nec impuberis, D. de inofficios. testam. cap. 1. §. fin. de testam. lib. 6. lib. 12. tit. 5. part. 6. Bart. in d. l. 2. num. 3. & 31. D. de vulg. & ibid. Alexand. num. 28. Ias. n. 30. Rip. num. 44. Socin. Iun. n. 94.* latè *Peregrin. cons. 32. lib. 2. Mechac. de succes. progres. §. 15. n. 16. & 57. vers. Primò ergo quæro, Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 5. tit. 8. n. 12. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 38. Alexand. Trentac de substit. part. 2. capit. 16. Intrigliol. eodem tract. cent. 1. quæst. 90.* hos, multósque alios referens *Vincent. Fusar. de substit. quæst. 156. numer. 1.* qui materiam hanc plenè per totam disserit, & præter alias, quæ conclusioni huic ampliationes assignat, vnam quæ ad institutum nostrum pertinèt, eiúsque ampliationem, vt speciale paupertatis fauore deducamus, decerpimus: Vt nempè etiam à legitima † matrẽ excludat; quam tradit *n. 14.* ex sententia *Bart. in d. l. 2. D.* 13
de vulg. n. 31. & ibid. Rip. n. 44. Alciat. 55. & Socin. Iun. n. 67. Alberic. in rubric. eiusdem. tit. n. 46. Deci. in d. leg. Precibus, n. 9. & Rimin. Iun. n. 90. Couar. in c. Cùm esses, n. 12. de testament. & in d. c. Raynuntius, § 4. *n. 6. Peregrin. d. cons. 32. n. 14. & seqq. & cons. 68. n. 7. lib. 2. Surd. cons. 212. n. 1. Menoch. cons. 362. n. 30. Cephal. cons. 672. n. 12. & cons. 291. n. 8. Mant. de coniectur vltim. volunt. lib. 5. tit. 11. n. 14. 15. & 37. Alexand. Trent. de substit. par. 2. capit. 16. Fach. controuers. lib. 4. c. 42.* aliorúmque multorum, quas latè recensèt.

Ampliationem, conclusionémque hanc ampliat etiam in foro conscientiæ, † vt nec in eo matri legitima debeatur; allegat *Socin. Sen. in d. l. 2. D. de vulg. n. 20. & ibid. Rip. n. 45. Curt. Iun. in d. l. Precibus, n. 14. & Rimin. Iun. n. 143. Cost. in d. c. Si pater, par. 2. in verb. Superstite, n. 9. Crot. in c. 3. de constit. in 6. in 1. not ab. & ibid. Gomez. n. 19. Menoch. in d. §. 15. n. 16. & 17. vers. Contrariam*, qui longè veriorẽ hanc dicit, & *de succes. creat. lib. 1. §. 1. n. 25. Alexand. Trentac. in d. c. 16. n. 5.* vbi ab hac non essa recedendum firmat, *Intrigliol. d. quæst. 91. n. 23. Fachin. d. c. 42. vers. Controuersia etiam,*

multósque

multósque alios, quibus summæ authoritatis addo. *P. Molin. de iustit. & iure, tr. 2. disput. 184. n. 18.*

15 Fallit tamen si mater inops † sit, quia legitima tunc priuari non potest, *Rip. in d. l. 2. de vulg. n. 45. Lara in l. Si quis à liberis, §. Item re, scriptum, n. 10. D. de liber. agnosc. Menoch. d. lib. 4. præsumpt. 38. n. 22 Alexand. Trentac. d. capit. 16. in fin. Intrigliol. d. quæstio. 91. in fin. Hieronym. Ceual commun. contra commun. quæstio. 70. num. 7. Vincent. Fusar. d. quæstio 156. n. 24. P. Molin. d. loco, Thesaur. decis. Pedemont. 200. n. 2. Vincent. Carot. singul. 355. in fin.*

16 Item legatum consanguineis pauperibus † factum, potiùs ex pia causa, pietatisque ratione, quàm sanguinis factum præsumitur, vt elegantissimè per multa iura, fundamenta, & rationes, contrariis respondendo, tradit *Iaf. cons. 183. par tot. ex vers. Sed præmissis non obstantibus.* Etsi contrarium teneant multi relati à *Tiraq. de pia caus. in præfat. num. 16.* qui tamen n. seq. in priorem inclinat, alios etiam referendo, dictam primam quoque tenent sententiam *Iacob. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 115. n. 9. Steph. Grat. discept. Forens. tom. 4. c. 605. n. 28. Camillo Borello,* aliisque relatis nouissimè *Ioseph. Ramoni cons. 95. n. 129.* eámque defendit *Doctor. Marta in sum. successionis legalis, 4 par. quæst. 18. art. 4. n. 14. vers. Contrariam opinionem, n. 15. 16. & 31.* Vndè infert, tale legatum vt pium deberi, etiamsi omnes iuris ciuilis in eo solemnitates † non fuerint seruatæ, ex *Cephal. cons. 216. n. 24. & seq. vol. 2. Mantic. de coniectur. vlt. vol. lib. 6. tit. 3. n. 14. & Euerar. à libertate ad piam causam, in fin.* Cum legata ad

18 pias causas in minùs solemni † testamento relicta, etsi alia non teneant; ipsa tamen valeant, vt (*Anan. Imol. Couar. & Vazq.* relatis) tradit, quod in cæteris aliis miserabilibus personis (quas sigillatim recenset *n. 18.* retulimúsque *Nos in præfat. primæ partis n. 7. & seqq.*) procedere firmat, eísque legatum factum † ad

19 pias causas factum censeri, ex *Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 115. n. 10.* post *Spec. Bald. Aretin. Tiraq.* & alios ibi adductos, & diximus *in prima part.* Qui tamen *Marta* pro huius regulæ declaratione hæc *n. 19.* ib. adiicit.

20 *Intellige † hanc declarationem, vt legata facta miserabilibus personis, dicantur pia, quando concernunt actum pietatis: nam relictum pecuniarum factum mercatori diuiti, non est ad pias causas: quoniam ille non est constitutus in necessitate: sed si relinquitur aliquid in auxiliũ mercatorum, & aliorum aduenarum, qui solent in ciuitatibus alienis grauari, & legatum concerneret exonerationem illorum grauaminum, diceretur ad pias causas. Item si quid relinquatur meretricibus pro illis subleuandis, & ad pœnitentiam reducendis, est ad pias causas, ita vt personis miserabilibus legata facta. Aliquando dicuntur pia respectu ipsarum personarum: aliquando dicuntur pia intuitu causæ piæ propter quam illi relinquitur; licèt omnes prædicti miserabiles gaudeant priuilegio l. vnic. C. quando Imperat. inter. pupil. & vid. & earum causæ sint mixti fori, vt latiùs scripsi in tr. de iurisd. part. 2. c. 21.*

Præterea licèt quælibet dispositio de prima † tantùm vice intelligatur, iuxta *legem Boues,* 21 *89. §. Hoc sermone, D. de verb. signific.* & plenè tradita à *Nobis 1. par. quæst. 16.*

Miserabilium tamen personarum † fauore 22 prima non extinguitur vice, legatúmque eis relictum annum præsumi; dixit (ex sententia *Francisc. Viui. decis. 87. lib. 1.* quod tamen apud eum non inueni) *Ioann. Aloys. Ricci. decis. 126. Curiæ Archiep. Neapol. n. 4.* in casu fauorabili annum legatum præsumi, nec vnica præstatione finiri firmans ex *l. Legatum, & ibi Bart. D. annu. legat. & Cuman. in l. Eum qui Kalendis, D. de verb. oblig.*

VTRVM IN DELIctis ab eorum pœna & infamia aliâs incurrenda, excuset paupertas?

SVMMARIVM.

1 *Paupertas non excusat à peccato, nota, ac pœna mulierem, quæ eius obtentu adulterium commisit, turpémue se prostituendo vitam elegit.*

2 *Paupertas non excusat simoniacos ab infamia, & aliis pœnis contra eos iure statutis. Contrà n. 106, & seq.*

3 *Nec vsurarios.*
Vsura similis est simoniæ, & de vno ad aliud valet argumentum, ibid.

4 *Vsurarum crimen infamiam irrogat?*

5 *Omni iure prohibitum est, Fœnoris nomen. extra naturam est, ibid.*

6 *Vsurarum exactio nec pro captiuorum redemptione permittitur, & n. seq.*

7 *Nec pro cultu Diuino.*

8 *Diuino cultui destinata ob captiuorum redemptionem vendi possunt.*

9 *Nec pro alendis pauperibus, pupillis, viduis, vel quibusuis aliis miserabilibus personis; quauisve causa pia vsura committenda est.*

10 *Non sunt facienda mala vt bona eueniant.*

11 *Pietatis prætextu impietas committenda non est.*

12 *Nec ob propriam paupertatem leuandam vsura committenda est.*

13 *Quod quis in alios facere prohibetur, in se ipso non debet iudicare concessum.*

14 *Nulla ratione, nec etiam vita conseruandæ, fas est peccare potiúsque mala omnia debet quis pati, quàm peccato consentire.*

15 *Qui non habet in ære, luat in corpore. Limita vt n. 118. Intellige vt n. 119.*

16 *Paupertas regulariter in delictis non excusat. Contrà n. seqq.*

18 *Fur est infamis, & aliis grauissimis pœnis punitur, & n. 20. remissiuè.*

19 *Furtum est grauissimum delictum, omni iure prohibitum.*

21 *Qui paupertatis leuandæ causa furtũ committit, excusatur, támque à peccato, quàm ab infamia, & aliis pœnis immunis est.*

22 *Amplia etiam in graui necessitate, vt ibi*

23 *Periurus multas patitur pœnas; inter quas infamiam, & n. 24.*

25 *Et ipso iure infamiam incurrit.*

26 *Periurium teterrimum est nefas omni iure prohibitum.*

27 *Qui ob paupertatẽ promissa cum iuramento non adimplet, à periurio immunis est.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Impedimentum, difficultas, impossibilitas, seu necessitas qualiter à periurio excusent? ibid. remissiuè. Et quid si iurans difficultatem seu impotentiam promissum adimplendi prouidit? ibid.

28 *Apostata Ordinis, seu Religionis grauissimè apostatando peccat, infamiam & alias pœnas incurrit.*

29 *Filius vt parentum paupertati subueniat, Religionem deserere potest.*

30 *Et an absque Superioris licentia, vel eo renitente, habituque dimisso? Et quæ ad id desideretur paupertas? remissiuè. Et quid de parentibus quoad filios? & de fratribus quoad sorores, vel fratres? n. 31.*

32 *Alearios siue domum ludi tenentes grauibus afficiunt iura pœnis. Ludi domus quæ mala afferant? ibid.*

33 *Domus ludi publicatur. Limitatur in paupere, n. 34.*

35 *Domum ludi tenens etiam pauper hodie lege Regia punitur, & qualiter?*

36 *Liberum hominem vendere, pignorare, vel alienare, teterrimum est nefas, grauibus pœnis contra parentes etiam vindicatum.*

37 *Propter paupertatem filios distrahere parentibus licet.*

38 *Dies festi sanctè ac deuotè sunt tractandi, in eis que corporalis labor prohibetur.*

39 *Paupertas in Dominicis etiam diebus laborantem excusat. Ampliatur, n. 40. Intellige vt n. 41.*

42 *Iudiciorũ strepitus diebus festiuis conquiescere debet, litésque & iurgia cessare.*

43 *Causæ pauperum, & miserabilium personarum etiam diebus festis agitari poterunt.*

44 *Depositarius in proprios vsus re deposita vtens, furtum committit.*

45 *Limitatur in paupere.*

46 *Iussus illius qui imperare potest, ab infamia, & pœna excusat eum, qui actũ facit, per quem si iussus non foret, eam incurreret.*

47 *Limita in atrocissimis delictis.*

48 *Paupertatis potens imperium, omnibúsque dominatur.*

49 *Nil turpe quod vi, aut necessitate fit, ex quorundam sententia; & inculpabile est iudicium, quod necessitas intulit.*

50 *Necessitas facit licitum, quod in lege licitum non erat.*

51 *Et legi non subiacet.*

52 *Paupertas necessitatis species est.*

53 *Multa non nisi pro peccato, delictóque imponitur.*

54 *Paupertas à mulcta, eiúsque condemnatione, ac solutione liberat.*

55 *Mulcta ob paupertatem semel remissa licèt melior fortuna superueniat, amplius non exigitur.*

56 *Iudex an ob paupertatem precisè mulctam teneatur remittere? vel in eius arbitrio sit potestate?*

57 *Mercatura exercitium exosum est, & vix sine peccato exercetur: Nisi paupertatis ratione vt ibi. Et an etiam Clericus mercaturam, Tabellionis, Notarij, Procuratoris, vel Aduocati officium exercens paupertatis ratione excusetur? ibid. remissiuè.*

58 *Lenocinij crimen grauissimum est, & mulcta de eius atrocitate & pœnis, remissiue. Grauius est adulterio, ibid.*

59 *Infamia notam ipso iure ingerit.*

60 *In Regno Neapolitano sola magna Curia Vicaria de eo cognoscit.*

61 *Detestabilius est, quod parentes in filias committunt.*

62 *Parentes lenocinium in filias committentes vt paupertati suæ subueniant, an excusentur? & n. seqq.*

63 *Meretricari, aut adulterium committere ob paupertatem non licet.*

64 *Lenocinium facere, non minus est, quàm corporis quæstum exercere.*

65 *Intellectus ad text. in* l. Palam, 43. §. Non est ignoscendum, D. de ritu nupti. *& n. seqq.*
Paupertas, & necessitas an differant, & in quo? ibid. d. n. 65.

67 *Nulla necessitas etiam extrema peccatum mortale excusat.*

68 *Adulterium, iniustáue copula nulla causa iustificari potest.*

69 *Furari non dicitur, qui in extrema necessitate rem alienam aufert.*

70 *Necessitatis tempore omnia sunt communia.*

71 *Commune quod est, meum est.*

72 *Fornicatio à furto in quibus differat.*

73 *Argumentum à contrario sensu non procedit vbi absonus resultat intellectus, vel peccatum.*

74 *Dispositio peccati nutritiua non valet.*

76 *A pœna peccati iure statuta ex aliqua circunstantia, non tamen à peccato ipso quẽ liberari sæpè accidit, & n. seqq.*

77 *Corporalis iniuria non etiam magna grauis est, & qualibet pecuniaria maior.*

78 *Corporalis iniuria atrox dicitur.*

79 *Qualibet præcussio manu, flagello, aut quouis instrumento in non subditum, de se peccatum mortale est, nisi facti modicitas excuset.*

80 *Iniuriam inferens iussu eius cui imperandi potestas est, à pœna legis excusatur, non tamen à peccato.*

81 *In illicitis Superiori obediendum non est. Ampliatur n. 82. & 83.*

84 *Per obedientiam malum fieri non debet, licèt aliquando bonum, quod agitur debeat intermitti.*

85 *Nullus metus amissioni bonorum, nec etiam vitæ à peccato mortali excusat.*

86 *Offendens, vulnerans, vel occidens alium propter Superioris, vel tyranni minantis mortem metũ in foro exteriori excusatur.*

87 *Lenocinij crimen quoad forum exterius paupertate excusatur, licèt non quoad interius. Ampliatur n. seq.*

89 *Adulterium nulla necessitas nec in foro exteriori excusat.*

90 *Diuersitatis ratio inter hunc, superiorésque lenocinij, & simplicis fornicationis casum, & tribus n. seqq.*

91 *Qui volentem nec importunis precibus coactam virginem stupranit, à pœna* c. 1. de adulter. *liberatur.*

92 *Vxor sui potestatem non habet, sed maritus.*

93 *Mitiùs*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

93 *Mitiùs agit lex quàm homo.*
95 *Fornicatio ſimplex, aut concubinatus de iure ciuili nec prohibitus, nec punibilis erat.*
97 *Lex debet intelligi ſecundùm titulum ſub quo iacet.*
98 *In nuptiis contrahendis, non ſolùm quod licèt, ſed quod honeſtum eſt inſpicitur. De iure ciuili quibus cum perſonis matrimonium contrahere fas non erat? ibid.*
99 *Pœna non niſi in caſibus à iure expreſſis irrogatur.*
100 *Nec ad alios debet extendi.*
101 *Nec ex ſimilitudine rationis.*
102 *De Amoris vi eiúſque excuſatione multa remiſſiuè.*
103 *Mulier quæ amore capta ſui copiam fecit, à pœna excuſatur, nec meretrix, infamis aut turpis dicitur perſona.*
104 *Et ea inſtituta non poteſt frater fratris teſtamentum inofficioſum tanquam turpi inſtituta perſona, dicere. Intellectus ad* text.in l.Fratres, 27.C.de in officioſ.teſtam. *& in* §. *Soror, inſtitut.eod. ibid.*
105 *Neceſſitas non minus imperiũ, quàm Amor habet, ſed potentius, & nu.ſequentib.*
106 *Simonia an & qualiter paupertate excuſetur? Qualiterque incurratur? Simoniæ definitio, ibid.*
107 *Miniſtro Eccleſiaſtico pauperi an liceat aliquid temporale pro ſpirituali, vel ſub ſpiritualis rei obligatione recipere, exigere, vel liçitè detur? & nu.ſeqq. Et an ſuper eo paciſci? n.* 112.
109 *Prophetas bonos modica munera pro prophetia victus cauſa accepiſſe, in veteri teſtamento legitur.*
110 *Sacerdos qui ex beneficij fructibus cõmodè ſe alere non poteſt, abſque ſimoniæ labe Sacramenta, diuináque officia, vt ſibi oblationes ſolitæ dentur, populo ſubtrahere poteſt. intellige vt n.ſeq.*
113 *Intellectus ad* text.in cap. Quoniam 40. de ſimon. *Monaſterium pauper an pro ingreſſu monachi aliquid abſque ſimoniæ labe exigere, aut ſuper hoc paciſci cum ingrediẽte poſſit? ibid.*
114 *Et quid in Monaſterio diuite? Intellectus ad* text. in extrauag. 1. de ſimon. *ibid.*
115 *Intellectus ad* tex.in c.vnic.§.Sanè, de ſta-regul. lib. 6. *remiſſiuè. Et ad* Concil. Trident.ſeſ.25.c.3. de reformat.regul. *ibid. remiſſiuè.*
116 *Pauper non dicitur, qui pecunias ad vſuras credere valet.*
117 *Pauper creditur, qui mutuum ſub vſuris accipit. & ex eo paupertas probatur.*
121 *Paupertas in quam quis ſua culpa incidit, ad caſum non ordinata in præſenti ſpecie excuſat.*

QVÆST. LXV.

NEgatiuam partem in propoſita quæſtione plura iura, authoritates, & rationes probant. Primò enim à peccato, labe, nota, ac pœna paupertatem non excuſare mulierem, † quæ eius obtentu adulterium commiſit, tupémve ſe proſtituendo, vitam elegit, decedit celebris *text. in l. Palam*, 43. §. *Non eſt ignoſcendum* (vbi notat *gloſ.verb.Elegit, Albericus n.* 3. *& Fulgoſ.in princip.*) *D.de ritu nuptiar.*text.& ibi notatur in *cap.Ex literis*, 5. extra *de diuort.gloſ.*1. *in c.Significaſti*, 4. *eod.tit. Bald.in l. Acceptam, n.*61. *C, de vſur.* 1

Secundò, nec ſimoniaca labe, & infamia † (qua ius ſimoniacos afficit, *c.*1. *diſt.* 9. *c.fin.* 1. *quæſt.*3. *cap.Sanè*, 4. *in ord.*15. *q.* 3. *cap.Ex diligenti*, 17. *& ibi gloſ.verb.Infamia, de ſimon* (excuſat, neque aliis pœnis contra eos ſtatutis) *capit.Si quis Epiſcopus, cap. Prsbyterum, cap.Reperiuntur*, 1. *q.*1. cum aliis ibi, *cap. Patet.*27. *in ord.*1. *q.*7. *capit.Inquiſitionis*, 21. *de accuſat.*) à ſimoniæque vitio liberabit paupertas, *text.* eſt (& *ibi gloſ.*1. *Abb.* & cæteri) in *c.Quoniam.* 40. *de ſimon.* docéntque *Specular.in tit.de ſimon. n.*7. *Vital.de Camban.in tractat.de clauſul.tit.de metu matrimon.n*, 15. *Guil. Rodoan.in tract. de ſimon.ment.par.*2. *c.*29. *n.*17. *& ſeqq.* 2

Ex quo & tertiò, idem in vſurarum † crimine dicendum venit, cum ſimoniæ ſimilis ſit, de vnóque ad aliud valeat argumentum; vt notant *Hoſtienſ.in ſumm.de ſimon.num.*6. *verſ. Item comparatur, Auguſtin. Beroi.conſ.*207. *n.*14. *lib.*3. *Tiber. Decian. tractat. crimin. lib.*5. *c.*85. *n.*3. Ideóque neque infamiam † quam irrogat (*l. Improbum fœnus.* 20. *C. ex quibus cauſ. infam. irrog. capit. Infames* §. *Porro*, 3. *quæſt.*7. *cap.Infamis*, 6. *quæſt.*1. *l.*4. *tit.*6. *par.*7. *verſ. E otroſi ſon enfamados los vſurarios, l.* 5. *circa fin.tit.*6. *lib.*8. *nouæ Reg. Collect.*) tollere, aliáſque pœnas tanto nefas relatis iuribus, & aliis digniſſimè impoſitas paupertatis prætextus poterit. Quippè quod omni iure, † Diuino, naturali, & Poſitiuo prohibitum ſit, vt tradunt (poſt alios) *Farinac.deciſ.*2. *num.*1 *lib.*2. *Surd.conſ.*459. *numero* 1. *Caualcan. deciſ.*1. *num.*4. *part.*2. multis adductis *P.Salas in tract.de vſur. dub.* 3. *Marquard. de Suſan. in tract.de Iudæis, & aliis infidelib. cap.*11. *num.*2. *Couar.variar.lib.*3. *cap.*1. *num.* 5. *& ſeq.* Extra naturámque vſurarum, fœnoríſve nomen eſſe; teſtatur *Senec.de benefic.lib.*7. *capit.*10. vbi hæc: *Quid fœnus, & Kalendarium, & vſura? niſi humanæ cupiditatis extra naturam quæſita nomina.* 3 4 5

Ideóque nec pro captiuorum redemptione † vſuratum exactio permittitur *text. in c.* 6 *Super eo*, 4, *de vſur. Ioann. à Capiſtrano de vſur.*1. *par. ſecundæ partis principalis, num.*2. *Oſaſc.deciſ. Pedemon.*137. *num.*19. *verſ.Præterea ſi pro vita captiui, Fabian.Genuenſ.de cambiis*) *nu.*33. *Petr.de Barſio in director. electionum cap.*33. *num.*6. vbi etiam, quod nec pro cultu † Diuino vſura committenda eſt, cum neque pro redemptione captiuorum (ob quam Diuino cultui deſtinata † vendi poſſunt, *cap.* 8 *Aurum habet Eccleſia*, 12. *quæſt.* 2 *& gloſ. in ſumm. ead.cauſa, & q.*) committi debeat, nec poſſit. 7

Nec pro alendis pauperibus, † pupillis, viduis, vel quibuſuis aliis miſerabilibus perſonis, quauiſue cauſa pia *Fabian.Genueſ.d.tr. n.*32. *v.Etſi quis piam diceret.* 9

Non enim ſunt facienda mala † vt eueniãt bona, ex ſententia *Pauli ad Roman.*3. *& in c. Fortè*, 14. *q.*5. Nec pietatis prætextu † impietas commit 10 11

committenda est, *cap. Non est putanda, quæst. 1 c. 2. & cap. Neque, 14. q. 5. cap. Non dicat, 23. quæst. 5.*

12 Quare nec ob propriam † paupertatem, vel necessitatem leuandam : cùm quod quis
13 in alios facere prohibetur in se ipso † non debeat iudicare concessum, vt argum. *l. Athletæ, 4. §. Pomponius, D. de his qui not. infam.* notant *Bald. & Aret.* quos refert, & sequitur *Cornel. Beninc. de paupert. special. 9. in iudic. n. 31.* Nullâque ratione, nec etiam vitæ con-
14 seruandæ, fas sit peccare, † potiúsque famem, mortem, ac mala omnia debeat quis pati, quã peccato consentire, *cap. Sicut sanctius, 32. q. 2. cap. Lotharius, 31. q. 3. cap. Sacris, 5, de his quæ vi metúsve caus. fiunt, l. Isti quidem 8. §. penult. D. quod met. caus.* multa in id *Scaco. de commerc. §. 1. q. 7. par. 2. amplia. 19. num. 67. ver. Secunda species, & seq* vtque Senec. epist. 77. ait : *Omnia pro honesto patienda sunt.* & declamat. lib. 6 declamat. 7. pro filio contra patrem, inquit: *Mori potiùs debuit frater, quàm sanari turpiter.* & ibi. *Quædam remedia grauiora ipsis periculis sunt.* & de ira lib. 1. *Abominandum remedij genus est, sanitatem debere morbo.* alter quoque Senec. in tragœd de Iasone, & Medea, actu 3.

Remedia toties inuenit nobis Deus
Periculis peiora.

Et in Odipso, actu 3.

Vbi turpis est medecina, sanari piget.

Fuítque Zenonis sententia, Pro vita tuenda, ab honesto non recedendum, cuius fecit mentionem Iuuenalis Satyr. 15.

Melius nos
Zenonis præcepta monent; nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat.

Et *Marci. Fab. Quint. l.* declamat. 8. vbi sic: *Non interest an supersit remedium, quod tentare non debeas, & vbi tantundem periculi speres; quantum desperatio habet. Melior exitus est, qui facit miseros innocentes.*

Vtque alia omittamus, hanc negatiuam partem vulgare firmat axioma, Qui in ære nó
15 habet, † in corpore luat ; de quo in *l. fin. D. de in ius voca. in l. Si quis id, 7. §. In seruos autem, D. de iurisd. omni. iudic. in l. 1. §. fin. D. de pœn. in l. Ob fœnus, 51. D. de administr. tut. in l. Qui ædes. 9. D. de incend. ruin. naufr. in l. Quicumque, 4. D. de seru. fug. & in l. fin. in fin. C. de sepulcr. violat.*

Generaliter denique paupertatem regula-
16 riter in delictis † non excusare asseruere, obseruarúntque *Cornel. Beninc. de paupert. q. 4. princip. n. 3. Surd. de alim. tit. 7. q. 16. nu. 43. & seqq. Farin. de delict. carn. q. 141. n. 6. & q. 142. n. 15. Franc. Viui. decis. 141. n. 50. lib. 2. Ioã. Baptist. Baiard. ad Iul. Clar. in §. Adulterium, n. 76. & 77.* plenissimè *Petr. Royz. Maur. decis. Lituanic. 3. n. 241.* cũ pluribus seq. *Hieron. Bucar. de different. inter iudic. ciuil. & crimi. differ. 100. n. 20. & seq.*

17 Contraria tamen † (superioribus non obstantibus) tenenda regulariter videtur sententia. In delictis nempe intuitu saltèm, & occasione paupertatis commisit, ab infamia & pœna aliàs incurrenda egestatem liberare, nisi nominatim, & expressè pauperibus etiam infligatur: firmatúrque seqq.

Primò, quia fur † est infamis, *cap. Infa-* 18
mes, 6. q. 1. c. Hic colligitur, 2. q. 3. l. 1. D. de his qui not. infam. Si furti, 8. vbi glos. & Doct. C. ex quib. caus. infam. irrog. l. Non poterit 63. D. de furt. cuius verba sunt : *Non poterit Præses prouincia efficere, vi furti damnatum non sequatur infamia. Angel. de malefic. verb. Vestem cœlestem, n. 40. & ibi August. in eius addit. Petr. Gregor. Syntagm. iur. lib. 7 3. c. 2. rubr. de pœna extraordinaria furti, n. 2. & 23. v. Et tamen Cãcer. in q. crim. in c. 8. rubr. de furt. n. 9. v. Vlterius pœna latronum, & furum* alios referens *Farin. de furt. q. 167. n. 10.*

Est enim grauissimum delictum † iure Di- 19
uino, Naturali, & Positiuo prohibitum, vt latè comprobat idem ipse *Farina.* (vt alios præteream) *q. 165. num. 1. & seq.* Grauissimæque contra furem aliæ sunt constitutæ † pœnæ, de 20
quibus per proximè relatos, præcipue *Farinac. d. q. 167. per tot.*

Certum tamen est, cùm qui paupertati, mi- 21
seriæque suæ leuandæ causa † furtum committit (si furtum nominari tunc potest) excusari, támque à peccato, quàm ab infamia, aliísque pœnis immunem esse : ex *text. in cap. Si quis propter, 3. de furt. c. Sicut, 77. dist. & cap. Discipulos, de consecrat. dist. 5. Hostiens. in sum. de fur. §. 1. verb. In casu tamen non teneor,* quem refert, & sequitur *Addit. Abbatis in d. c. Si quis propter, nu. 1. lit. B. Corn. Beninc. de paupert. special. 9. in indic. n. 20. & seqq. Couar. in cap. Peccatum, 2. p. §. 1. n. 3. v. Hinc verò, Hieron. Bucar. d. tract. de different. inter indic. ciuil. & crimin. differ. 100. n. 23.*

Nec modò in extrema, † sed in graui neces- 22
sitate constitutum posse rem alienam absque morali peccato accipere, si aliter graue illud malum aduertere nequeat, *ex Angel. in verb. Furtum, §37. Sylues. eod. verb. q. 5. Nauar. c. 17. q. 15. Ioan. à Medin. in Codic. de eleemosy. q. 7.* & aliis, probabiliorem dicit P. *Leonar. Les. de iust. & iur. lib. 2. c. 12. dub. 12. n. 17. ver. Respondetur.*

Secundò, inter alias pœnas, quas periurus 23
patitur (de quibus † per Doct. in *l. Si quis maior, C. de transact. Rip. in cap. Ex parte, n. 5. & seq.* extra *de rescript. Areti. in §. Item si quis, el 2 n. 14. insti. de act. Ioan. à Selua de iur. iur. q. vlt. Card. Tusch. practic. conclus. lit. P. concl. 289. per tot.* prosequitur latissimè *Farin. de falsit. & simulat. q. 160. à num. 28. cum seqq.*) infamia † 24
quoque notatur, *text. in d. l. Si quis maior, 41. C de transact. vbi glos. verb. Infamia, Odofred. n. 1. Bald. n. 3. in fin. Angel n. 4. Castrens. 6. Salyc. 6. in fin. Ias. 21. & ibi eius Addit. Franc. Curt. n. 34. Bolognet. 62. & 63. text. in c. Infames, & in c. Quicunque, 6. quæst. 1. c. Ex parte A. 7. c. Sicut, 9. c. Testimonium, 54. de testib. c. Si quis conuictus, 12. q. 5. glos. in c. Querelam, verbo, Periurij, de iur. iur. & ibid. Hostiens. ante nu. 1, verb. Crimine periurij, Bald. nu. 3. Ant. de Butr. n. 5. Zabarel. n. 1. in fin. vers. In glos. 2. Vincent. Mancin. in tractat. de iurã. p. 1. effectu 1. n. 1.* cum pluribus aliis, quos refert, & sequitur *Farina. d. q. 160. n. 147.* vbi plenè de materia, n. seqq. *Cardin. Tusch. de conclus. 289. n. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 319. n. 3* & latissimè per totum casum, *Tiber. Decian. tract. crim. lib. 6. c. 13. n. 11.*

Ipsóque iure † in præsenti specie incurritur 25
infamia,

infamia, vt est *text.* (& ibi not. *glos. verb. Infamia*, & communiter Doctores) *in d. l. Si quis maior, Bald. nu.* 13. *Castrens.* 6. *Ias.* 3. *Rom.* 7. *Alciat.* 30. *vers. Illud quoque constat, Franc. Curt. n.* 1. 41. & 45. *Cagnol. n.* 144. *vers. Decimò octauò nota, & nu.* 145. & 187. *vers. Quia tamen Doctores, Iul. Clar. Anto. Gabr.* & multi alij quos adducit *Farin. d. loco, n.* 164. & de iure nostro Regio expressa extat decisio *text. in d. l.* 4. *tit.* 6. *p.* 7. ibi *E todos aquellos que quebrantan el pleyto, ò postura que oniessen iurado de guardar.* & ibi: *Ca por qualiter destas razones sobredichas, es el ome enfamado tam solamente por el fecho, maguer non sea dada contra el sentencia, porque la Ley, è el Derecho los infama.*

26 Teterrimum est enim periurium † nefas, iure Diuino, Naturali, & Positiuo prohibitũ, vt latè post alios demonstrat *Tib. Dec. tract. crim. d. lib.* 6. *c.* 9. *n.* 8. & *c.* 13. *n.* & de eius atrocitate, & grauitate multa *Far. d. q.* 160. *d. n.* 6. *eum seqq.*

Adhuc tamen à periurio, eiúsque pœna
27 qui ob paupertatem † promissa cum iuramẽto non adimpleuit, immunis, existit, *Bald. in c. Querelam, nu.* 4. *de iur. iur. Hostiens. n.* 1. *in fin. verb. Non necessitate, Alex. de Neu. n.* 3. *Hieron. Grat. respons.* 121. *nu.* 4. *lib.* 1. *Afflict. decis.* 163. *num.* 3. *in fin. Am. Gabr. commun. concl. tit. de iure iurand. concl.* 7. *nu.* 11. *Tiber. Decian. d. lib.* 6. *cap.* 11. *num.* 17. & *seq.* vbi communem dicit, *decis. Pedemont.* 92. *num.* 35. *Seraph. de priuileg. iuram. priuileg.* 74. *num.* 142. *Farin. d q.* 160. *n.* 130. apud quem latissimè ex *nu* 120. qualiter impedimentum, difficultas, impossibilitas, seu necessitas à periurio excuset? Præfatam quoque sententiam tenet *Franc. Viui. decis.* 38. *n.* 3. & *dec.* 268. *n.* 1. & 2. *Sebast. de Medic. de casib. fortuit.* 2. *p. q.* 4. *n.* 36. *Fului. Pacian. de probat. lib.* 1. *c.* 54. *n.* 68. *Didac. Perez in l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 8. *Ordinam. Reg. vers. Ex quo infertur Didac. Couar. in c. Quamuis pactum, de pact. in* 6. *p.* 2. §. 5. *n.* 4. vbi nec periurum eum esse, qui futura difficultate vel impotentia promissum adimplendi præuisa, iuramentó se ad implemẽtum adstrinxit, aliquidve se facturũ iurauit; licèt iuramentum sic præstitum temerarium sit. Vtrumque (eum sequutus) tenet *Osuald. Hilliger. in Donel. enucleat. lib.* 22. *c.* 9. *lit. L. pag.* 271. *col.* 2. *ad fin. vers. Quin nec periurus.*

28 Tertiò, apostata Ordinis, † seu Religionis grauissimè apostando peccat, infamiam, aliásque diuersas pœnas patitur, de quibus in *c. Tuæ, 3. de apostat. c. Alieni, 23. in ord.* 2. *q.* 7. *cap. Legi, 36. in ord.* 16. *q.* 1. *cap. Beatus, 3. q.* 4. *c. vlt.* 50. *dist.* & per *Bern. Diaz in pract. crim. Can. c.* 111. *Tib. Dec. tract. crimin. lib.* 5. *c.* 73. *per tot. Masc. de prob. l. b.* 1. *concl.* 112. *num.* 17. & *seq.* eleganter *Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 6. *casu* 546. *à n.* 30. *cum seqq. Farin. de hæres. q.* 183. *n.* 43. & *à n.* 107. cum pluribus seqq. *Camil. Borrel. in sum. decis.* 2. *par. tit.* 15. *n.* 139. & 142. *cum duobus seqq.*

Ab huiusmodi tamen apostasiæ crimine,
29 eiúsque pœnis etiam patris, † vel matris excusat paupertas: vt enim eis subueniat, posse filium de Superioris licentia Religionem deserere, tradunt D. *Thom.* 2. 2. *q.* 101. *ar.* 4. quem omnes Doctores sequuntur, *Nauar.* ita attestante, *cons.* 65. *num.* 1. *tit. de regularib. lib.* 3. & *cons.* 1. *n.* 8. *tit. de apostatis, lib.* 5. *Menoch. d. casu* 546. *n.* 41. *Farin. d. q.* 173. *n.* 95. & pleniùs *Nos in prima huius tractat parte, q.* 11. *à n.* 15. *cum seqq.* vbi etiam, an & quando absque Superiotis licentia, † imò & Superiore renitente, 30
& contradicente, habitúque dimisso ad id Religionem deserere filio liceat? quæve ad id desideretur paupertas? *à n.* 26. *cum seqq.* Et de parẽtibus † quoad filios & de fratribus quo- 31
ad sorores, vel fratres, latè egimus *ibidem à n.* 34. *cum seqq.*

Quartò, alearios, siue ludi domum retinentes † grauibus afficiunt iura pœnis, de quibus 32
in *l* 1. D. *de aleator. & in l.* 1. & *fin.* C. *eod. titul.* secundùm *Gothofredi* impressionem, aliàs *l. fin.* C. *de religios. & sumpt. funer.* & de iure Regio in *l.* 6. *tit.* 14. *p* 7. & *l.* 4. & 7. *tit.* 10. *lib.* 8. *Ordina. Reg.* 3. 5. & 6. *tit.* 7. *lib.* 8. *nouæ Reg. Collect.* eósque latissimè prosequuntur (vt alios ab ipsis relatos omittamus) *Farina praxis crimin.* 3. *p q.* 109. *ex n.* 137. *ad n.* 173. *Camil. Borrel. de Magistrat. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 40. & *seqq. Philip. Paschal. de vir. b. part. potest. p.* 1. *c.* 6. *n.* 96. & *seqq.* Vnam namque ludi domum multarum euersionem, Reipublicæ perniciem, latronum speluncam, peccatorúmque nutrimẽtum esse, relata iura demonstrant. Sua quoque tempora (nostris coæqualia) maláque ex ludorũ domibus prouenientia deplorans Iuuenal. Satyr 1. ait:

Et quando vberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit sinus? Alea quando
Hos animos? Nec enim loculis comitantibus itur
Ad casum: tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quanta illic dispensatore videbis
Armigero: Simplex ne furor sestertia centum
Perdere: & horrenti tunicam non reddere seruo?

Ideóque inter alias, præcipua domus publicationis † pœna ab Imperatore Iustiniano contra alearium, siue domum ludi tenentem 33
constituta est, in *d. l fin. C. de religios. & sumpt. funer. in vers. Sed istam*, ibi: *Domibus eorum publicatis, vbi hæc reperiuntur.* notant. *Sylues. in summ. verb. Ludus, n.* 9. *in prim. Bonifac. Vitalin. in tract. de ludo azard. n.* 3. 13. & 14. *Ioan. Bonifa. in tract. de furt. num.* 86. *Farina.* (alios referens) *d. q.* 109. *n.* 149. vbi dupliciter ampliat *n.* 150. & 152. *Camil Borrel. sup. n.* 43.

A qua tamen excusandum pauperem, † qui vt paupertati, indigentiæque suæ succur- 34
rat, domum ludi tenet, piè censent *Angel. de malefic. verb. Meridor de mali dati, n.* 5. & *ibi Augustin. eius addit. n.* 10. *Iodoch. in pract. crimin. c.* 126. *n.* 8. *Conrad. in practi. tit. de lusorib. post n.* 5. quos refert, & sequitur *Farinac. dict. loco, n.* 172.

Licèt hodie mitiori alia pœna etiam pauperem † feriat *d. Regia lex* 3. *tit.* 7. *lib.* 8. *nouæ Reg. Collect.* ibi: *Qualquiera que en su casa* 35
tuuiere tablero para jugar dados, o naypes, cayga en pena de cinco mil marauedis por cada vez: y sino tuuiere de que pagar, este è cien dias in cadena.

Quintò, liberum hominem vendere, † pignorare, vel alienare teterrimum nefas est, 36
grauibus pœnis à iure vindicatum, quas nec parentes distrahentes filios euitant: vt in prima huius tractatus parte ostendimus, *quæst.* 22 *n.* 68. & *seqq.*

Propter

37 Propter paupertatem † verò, neceſſitatémque id parẽtibus licere plenè à *n.* 72. *cum ſeq.* (multipliciter id ampliando) tradidimus.

38 Sextò licèt feſti dies ſanctè, † ac deuotè ſint tractandi, probitúſque in eis ſit corporalis labor, *Exod. c.* 1. 20. *&* 35. *Leuitic.* 16. 19. *&* 32. *Deutero.* 5. *Numeror.* 28. *Ezech.* 20. *Decalog. præcept.* 3. *c.* 1. *in fin. deferi. l.* 1. *&* 3. *C. eod. tit. l.* 2. *tit.* 22. *p.* 1. *l.* 4 *tit.* 1. *lib.* 1. *noua Reg. Collect.* cecinítque eleganter Tibullus lib. 2. Eleg. 1.

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator.
Et graue ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Soluit vincla iugis, nunc ad præſepia debent.
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſint operata Deo, non audeat vlla.
Lanificam penſis impoſuiſſe manum.

Et Ouid. Metamorphoſ. lib. 4. ſtatim in princ.

Feſtum celebrare Sacerdos,
Immunéſque operum famulas, dominúſque ſuorum.
Pectora pelle tegi, crinales ſoluere vittas,
Serta comis; manibus frondentes ſumere thryſos
Iuſſerat.

Quod & ex antiquiſſimis Romanorum legibus, ritúque obſeruatum refert, latéque demonſtrant *Aymar. Riual. in hiſt. iuris Ciuil. & Pontif. lib. 2. à nu.* 33. *cum ſeqq.* plenè hac de re (vt multos alios agentes omittam) *P. Suar. de Religione, lib.* 2. *cap.* 17. cum multis ſeqq.

39 Neceſſitas tamen, ac paupertas † in diebus etiam Dominicis laborantem excuſat *Luc. c.* 14. *Matthæi* 12. *& Marc.* 2. *cap. Quod non eſt licitum, de reg. iur. c. Si nulla,* 23. *quæſt. vlt. cap. Licèt* 3. (& ibi not. *Abb.*) *de feri. Felin. in cap. fin. n.* 7. *de maiorit. & obed. Paul. Orian. in repet. l.* 1. *in princ. nu.* 23. *D. de offic. eius.* latiùs cõprobat *Cornel. Benino. de paupert. q.* 4. *nu.* 28. *Camil. Borrel. in ſumm. deciſ.* 2. *p. tit* 38. *de feriis, n.* 67. 68. *&* 69. *Aymar. Riual. d. num.* 34. *Sylueſt. in ſumm. verb. Dominica. n.* 7. *P. Suar. d. lib.* 2. *c.* 32. Vbi de excuſatione ob ſui ipſius,

40 familiæque † indigentiam, ac neceſſitatem, proximi, publicæque proſequitur, *Iacob. de Graf. in ſuis deciſ. caſuum conſcient. c.* 35. *n.* 3. *part.* 1. *lib.* 2. vbi pariter *n.* 31. aduertit, nec excommunicatione aliqua ligari eum qui iuſtis cauſis diebus feſtiuis opera ſeruilia exercet, ſi lata à iudice ſit contra diebus feſtiuis laborantes excommunicatio. Quia generalis ſententia Ordinarij iuridice interpretanda eſt, vt nemo ſcilicet opus efficiat, niſi lege permiſſum.

41 Quæ tamen intelligenda ſunt, † dummodo non prætermittantur officia, occultè, & ſine ſcãdalo opus fiat. Ita *Angel. de Claua in ſumm. verb. Feria, n.* 35. *Corn. Benino. vbi ſup. d. n.* 28. *Card. Franc. Tolet. in ſum c.* 25. *n.* 3.

42 Inde fit ſimiliter, vt licèt iudiciorum ſtrepitus † diebus feſtiuis ceſſare debeat, iurgiáque & lites conquieſcere, *cap.* 1. *& cap. Conqueſtus,* 5. *de feri. l. Dies feſtos, C. eod. tit. l.* 2. *D. ſi quis in ius vocat. non ier. d. l.* 2. *ti.* 23. *p.* 1. *l.* 34. *tit.* 2. *p.* 3. *l. vnic. tit.* 5. *lib.* 2. *Fori leg. l.* 10. *tit.* 1. *lib.* 2. *Fori iurg. l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 3. *Ordinam. Reg. l.* 4. *ad fin. tit.* 9. *lib.* 3. *noua Reg. Collect.* ſcientiſſimè, & latè hac de re *P. Suar. de Religione, d. lib.* 2. *capit.* 30. *per tot.* quod & protulit Ouid. Faſtor. lib. 1.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur;
Faſtus erit per quem lege licebit agi.

Et ibi:

Proſpera lux oritur, linguis, animíſque fauete;
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures, inſanáque protinus abſint
Iurgia, differt opus liuida turba tuum.

Pauperum † tamen miſerabiliúmque perſonarũ cauſæ feſtiuis etiam diebus poterunt agitari: *text. in d. c. fin. prope fin.* (ibi *Niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas ſuadeat*) *de feri.* cuius verba explicat (hanc firmando aſſertionem) *P. Suar. d. loco à n.* 18. *cum ſeqq.* & probant, latéque proſequuntur *Stephan. Gratian. deciſ.* 21. *nu.* 6. *Camil. Borrel. in ſumm. deciſ.* 2. *par. tit.* 38. *n.* 70. 71. *&* 72 *Sigiſm. Scacc. de iudic. lib.* 2. *capit.* 5. *numero* 43. *& ſequentibus.* 43

Septimò, depoſitarius in proprios vſus † re depoſita vtens, furtum committit, *l. Qui furtum,* 16. *D. de condict. furtiu. l. Si ſacculum,* 29. *D. de poſit. l.* 3. *C. eod. titul. §. Furtum autem, inſtit. de oblig. quæ ex del. &. Vincent. Carot. de depoſit. cauſa* 2. *tit. Vſus, pag. mihi* 54. 44

Depoſitarij autem indigentia † iuſtam in hoc caſu excuſationem præbet, réque depoſita vtendi, & in proprios vſus conuertendi, quatenus neceſſitas flagitat, licentiam concedit, vt comprobat, latéque proſequitur idem ipſe *Carot. eod. tract. p.* 1. *excuſat.* 5. *tit. de neceſſitate, n.* 1. *& ſeqq. pag. mihi* 160. 45

Octauò, principalis ſententia probatur ex *text.* † *in l.* 1. *ad fin. verſ. Quiue ſuo nomine, in l. Liberorum,* 12. §. *Excuſatur, in l. Qui iuſſu patris,* 12. *in l. Cùm prægnans,* 16. *cum l. ſeq. D. de his qui not. infam. in l. Liber homo, la* 2. 37. in ordin. *D. ad leg. Aquil. & in l. Non videtur,* 167 §. *Qui iuſſu & in l. Is damnum dat,* 169. *D. de reg. iur.* Quibus iuſſus illius, qui imperare poteſt, ab infamia, & pœna excuſat eum, qui actum facit per quem ſi iuſſus non fuiſſet, eã incurreret, à qua neceſſitas patendi liberat. Pulchrè *Senec. declamat. lib* 9. *declamat.* 4. vbi ita: *Patre iubente fecit, non cecidit ipſe, ſed paruit.* & Ouid. de arte Amand. lib. 1. 46

Turpe, niſi hoc matris precibus tribuiſſet Achilles,
Veſte virum longa diſſimulatus erat.

Si atrociſſima † ſaltèm excipiamus delicta, vt in *l. Seruus* 20. *D. de obligation. & action. l. Is qui,* 11. §. *An ignoſcitur, D. quod vi aut clam.* & firmat *Senec. controuerſ. lib.* 7. *controuerſ.* 2. *An etiam* (inquit) *ſi neceſſe ei fuit facere, non ſit tamen ignoſcendum. Ad quædam enim nulla debet neceſſitas compellere,* & ibi: *Ita tu Popili, ſi Antonius iuſſiſſet, patrem tuum occideres?* 47

Cuius autem potentius imperium? iuſſúſque valentior, quàm paupertatis? † quæ 48

Iubet quod vis & facere, & pati,

teſte *Horat. lib.* 3. *Oda* 24. Grauem enim neceſſitatem omnibus dominari, ei parendum, nec Deos quidem reſiſtere poſſe; ex plurium

ſententia

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sententia tradit (qua solet elegantia, & copia) *Tiraq. de pœn. temper. cauſ. 33. n. 5 & 7.*

Vndè, ſicut Superioris iuſſus propter honeſtatẽ, neceſſitatémque parendi ab infamia, pœnáque excuſat: ita (& à fortiori) ipſiusmet Neceſſitatis indigentiæ, & inopiæ truculentius imperium, inexorabiliſque poteſtas excu-
49 ſabit. Cùm & nihil turpe † ſit, quod vi, aut neceſſitate fit, ex ſententia *Tarentini* cuiuſdam apud *Plutarc.* referente *Ioan. Ferrar. Montan. in l. Quæ propter, D. de regul. iur.* Senec. in Troas, actu 2.

Nec turpe puta
Quidquid miſeros Fortuna iubet.

Et inculpabile fit iudicium, quod neceſſitas intulit, *c. Ad limina, 30. q. 1. c. 1. 34. q. 1.* quæ &
50 non licitum † in lege, licitum facit, *cap. Quod non eſt, de regul. iur. vbi gloſ.* concordantes adducit, *Cornel. Beninc. de paupert. ſpecial. 9. in iudic. num. 43.* plenè *Cardin. Tuſch. pract. concluſ. lit. N. concluſ. 19.* & alij relati ab *Auguſt. Barboſ. in d. regul. Quod non eſt.* Et legi non ſubia-
51 cet, † *cap. Sicut, 11. de conſecrat. diſt. 1. cap. 1. de pignor. c. 2. de deſponſat. impub. l. In bello, 12. §. Medio tempore, D. de captiv. & poſtlimin. reuerſ. l. Item quamuis, 10. ad fin. vbi gloſ. verb. Neceſſitatem, D. commun. diuid.* multos in id referens *Barboſ. vbi ſup. num. 2.* & plura de his paſſim, vt poſt antiquiores, videre licèt per *Tiraq.* & ab eo conqueſtos, *d. cauſa 33. per tot.* vbi *nu. 4.* nominatim in paupertate loqui-
52 tur, quam neceſſitatis † ſpeciem dicit, multíſque relatis oſtendit *Sebaſt. de Medic. in tract. Mors omnia ſoluit, 1. pag. num. 103. pag. 4. in princ.* ibi: *Quia factum paupertatis cauſa à multis excuſat: eſt enim & ipſa ſpecies neceſſitatis.*

53 Nonò, *mulcta*, non niſi pro peccato † delictóque imponitur, *l. Aliud eſt fraus, 131. §. 1. D. de verbor. ſignif.* cuius verba ſunt. *Inter mulctam autem, & pœnam multum intereſt; cum pœna generale ſit nomen, omnium delictorum coercitio: mulcta, ſpecialis peccati.* &c. *l. Illuſtres 4. C. de mod. mulctar. Illuſtres viros* (inquit text.) *Præfectos prætoriis vſque ad quinquaginta librarum auri mulctam cum peccatum grauiſſimum erit, peruenire ſinimus, l. 4. tit. 22. p. 3.* ibi: *Eſtoſeria quando el indigador condenaſſe alguno que pechaſſe à la Corte del Rey alguna quantia cierta por yerro que fiziera.* & ibid. *Greg. L p. gloſ. 4. in princip.* Indéque ex ſeueritate, qua delicta mulcta coërcentur; ſeueram appellauit *text.* mulctã in *l. Mulctarum, 5. C. de mod. mulctar. Farinc.* cum multis à ſe relatis *in praxi criminal. q. 18. n. 51.*

54 Paupertas tamen à *mulcta*, † eius condemnatione, ſolutionéque liberat, *l. Illicitas 6. §. fin. D. offi. Præſid. l. fin. in fin. C. de mod. mulctar. d. l. 4. tit. 22. p. 3.* multis citatis *Farinac. d. loco, n. 56. Petr. Cabal. reſolut. criminal. caſu 77. nu. 9. Sebaſt. Guazzin. de defenſion. reor. defenſ. 7. c. 2. num. 3.*

Nec ſemel ob paupertatẽ remiſſa *mulcta*,
55 † licèt melior, vberiórque fortuna ſuperueniat exigi, aut repeti poteſt, ex *d. l. Illicitas, §. fin. in fin. & ibi gloſ. D. de offic. Præſid.* tenet *Martin. Laudenſ. de Fiſco, q. 87. Sebaſtian. Guazzin. d. loco, num. 3. in fin. & de confiſcat. bonor. concluſ. 13. ampliat. 20. num. 4.*

An autem ob paupertatem mulctam iudex præcisè † teneatur remittere? vel in eius re- 56
ſideat poteſtate? quærit *Greg. Lop. in d. lib. 4. gloſ. 3. verb. Ca puede*; qui *d. legis Illicitas, §. fin. D. de offi. Præſid.* & *d. l. fin. in fin. C. de mod. mulctar.* ponderatis verbis, quæ neceſſitatem Iudici videntur imponere, reſoluit, in iudicis arbitrio, eiúſque poteſtate remanere, in grauibus ſaltèm criminibus, ſecus in leuioribus, in quibus præcisè iudicem mulctã ob paupertatem remittere adſtringi, putat. Vnde, etiam in delictis paupertatem excuſare, ſequitur manifeſtè.

Decimò, † mercaturæ exercitium exoſum 57
eſt, vìxque ſine peccato exercetur, vt pluribus in 1. *huius tractatus parte, quæſt. 8.* oſtendimus, & qua ſolet elegantia luſtrauit *Tiraque. de nobilit. cap. 33. per tot.* noniſſimè *Ioan. Dominic. Gait. de credit. cap. 2. tit. 7. q. 5. n. 2078. & ſeqq. & 2136. & ſeqq. Sigiſmund. Scacc. de commerc. q. 1. §. 1. num. 77. & q. 7. n. 11. ibid.* Qui tamen poſt longam mercaturæ execrationem, *in d. q. 1. §. 1. n. 81.* in pauperem mercatorum excuſationem, hæc adiicit: *Ad adducta in contrarium n. 77. reſpondeo diſtinguendo: Aut loquimur de negotiatione, ſeu mercatura, quæ fit ob lucrum quod ordinatur ad aliquẽ effectum neceſſarium, vel honeſtum: puta ad ſuſtentationem ſuæ domus, vel pro pauperibus indigentibus, vel propter publicam vtilitatem, ne ad victum neceſſaria deſint: & iſtis caſibus, ſi negotiator ratione ſui laboris ſuperlucratus eſt; ſis familiæ prouidendo, vel alias ex iuſta cauſa cariùs vendat; non peccat. &c.* Quibus quoque quæ Nos *dict. q. 8. & duobus ſeqq.* de Clerico Tabellione, Procuratore, vel Aduocato tradimus, auxiliantur.

Vndecimò, lenocinij crimen † grauiſſimũ, 58
ac deteſtabile eſt, *auth. de lenonibus, in princ.* plenè de eius atrocitate, & malitia *Farin. de delict. carn. q. 144. à num. 1. Iacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 6. caſu 534. per tot. Camil. Borrel. in ſumm. deciſ. 2. p. tit. 15. de teſtium reprobation. ſeu repulſ. n. 196. & ſeqq.* & plurimi ab eis relati. Qui & grauius homicidio, ac etiam adulterio lenocinium affirmant: & ante eos *Senèc. epiſtol. 98. Plus eſt* (inquit) *diſtribuere adulteria, quàm facere.* De huiuſque delicti pœnis videndus latiſſimè cùm ab eo adductis *Farina d. quæſt. 144. à num. 4. cum ſeqq.* Inter quas, infamiæ † nota, quæ ipſo 59
iure incurritur, numeratur, *l. Athletas, §. Ait Prætor, in princip. D. de his qui not. infam.* de iure Reg. *l. 4, titul. 6. part. 7. Farina. vbi proximè, nu. 13. Menoch. de caſu 534. n. 35. & ſeqq. Camil. Borrel.* (prope infinitos allegans) *d. n. 196. & ſeqq.*

Tantáque huius delicti grauitas eſt; vt dicat *Franciſc. Viui. deciſ. 454. n. 1. lib. 3.* propter eius enormitatem, † ſolam magnam Curiam 60
Vicariæ hodie in illo Regno de eo cognoſcere, per quandámque pragmaticam ita expreſsè depoſitum exiſtere.

Licèt autem quodlibet lenocinij crimen grauiſſimum ſit; longè tamen turpius, & deteſtabilius, quod parentes † in filias commitũt, 61
Odofred. in l. Crimen, n. 1. verſ. Eſt ſecundùm lenocinium turpius, C. ad l. Iul. de adulter. Petr. Cabal. reſolut. crimin. caſ. 171. num. 8. & 10. cum aliis adductis per *Farin. citato loco num. 52.*

Adhuc tamen si vt necessitati, inopiæque
62 suæ subueniant,† illud commiserint parentes; excusari docent *Afflict. in const. Neapol. rubr. 49. de lenonibus* §. *Mattes*, comprobat, & exornat *Menochi. de arbitrar. d. casu 534. n. 14. & seqq. Montel. in pract. 4. part. n. 946. Farinac. repetit. q. 144. n. 67. & Francisc. Viui.* infrà referendus.

Cui tamen Doctorum determinationi, & ptincipali suprà *nu. 16.* prolatæ, quam tutamur assertioni obstat acriter iam oppositus
63 *text. in d. l. Palam*,† 43. §. *Non est ignoscendum, de ritu nupt.* Cuius decisione moti *Dec. in l. Quæ propter, nu. 5. D. de reg. iur. Hieron. Cagnol. nu. 2. Didac. Cou. in c. Peccatum, 2. p. §. 1. n. 5. de reg. iur. lib. 6. Guil. Benedict. in repet. c. Raynuntius, verb. (uidam Petro, num. 65. de testam.* multi alij infrà referendi *num. 66.* permissum non esse paupertatis prætextu meretricari, adulteriúmve committere, scripsere. Ergo nec lenocinij crimẽ excusabit paupertas, cùm vel grauius hoc, (vt iam notauimus) vel non
64 inferius † quidem sit, testante *Vlpiano* in eodemmet §. *Non est ignoscendum, v. Lenocinium*, vbi, *Lenocinium facere* (ait) *non minus est, quàm corpore quæstum exercere.*

Quare in oppositæ sententiæ confirmationem, qui eam sequuntur, diuersimodè *d.*
65 *§. Non est ignoscendum* † respondent. *Menoch.* enim *d. casu 534. n. 16. cum tribus seqq.* vt illi satisfaciat, inter paupertatem, & necessitatem differentiam constituit: vt in casu paupertatis (in quo loquitur) non verò necessitatis, eius decisio procedat: Cum pauper dicatur, qui vnde viuat, licèt non commodè, próque sua conditione habet; in necessitate verò constitutus, qui aliunde sibi prouidere non valet: approbans in effectu quam inter paupertatẽ, & inopiam, siue pauperem, & inopem differentiam tradidimus in prima huius tractatus parte, *q. 1. n. 14. cum seq.* vt licèt in præsenti nõ excuset paupertas; inopia tamen, omnimodáque indigentia excusat.

66 Aliter respondent † alij, *d. §. Non est ignoscendum* solùm procedere contendentes, si turpissimam vitam mulier eligat, in eáque perseueret, sæpè, ac sæpiùs, sinéque delectu fornicando, non si semel, aut bis ob paupertatem quid tale commiserit, textus literæ adhærendo, ex verbóque illo *Turpissimam vitam*, in eo adiecto, tamquam tractum longæuum, successiuúmque in turpitudine, vt excusatio ob paupertatem non competat, lex requirat: conducúntque tradita à *Nobis, par. 1. q. 17. n. 5. & 6.* Huius refert opinionis sequaces *Corn. Beninc. de paupert. special. 9. in iudic. n. 4. & 44.* eam tamen reiicit, multísque fundamẽtis impugnat, *n. 45. & seq.* Qua de re Nos latiùs infrà.

Neutram autem *d. §.* solutionem prout iacet, vllo modo sustineri posse, arbitror; Cùm
67 nulla, nec extrema † necessitas, peccatum mortale (vt iam diximus) excusat & tradit latè *Couar. in d. c. Peccatum, 2. p. §. 1. num. 5. & seqq.* Et adulterium, iniustámve copulam nulla
68 causa † iustificari posse; profitentur *Bald. Alex.* & alij, quos refert, & sequitur *Petr. Snrd. de de alim. tit. 7. q. 16. n. 2.* ex *text. in c. Etsi Christus, de iure iur.* pulchrè aduersus *Cuchalonem in addit. ad Deci. in d. l. Quæ propter, de reg. iur.* (contendentem ob famis necessitatem corporis sui copiam facere, mulieri licere) *Petr. Royz. Maur. decis. Litua. 3. ex n. 241.* cum multis seqq.

Neque obstat si dicatur; Propter necessitatem furari licere, *d. c. Si quis propter, de furt.* Quia † existens in extrema necessitate, de 69
qua in *d. cap.* aliena furari, vel contrectare non dicitur; cum necessitatis tempore † om- 70
nia sint communia. *cap. Sicut ij, 847. d. gloss. in d. c. Siquis, & gloss. fin. in c. Sæpè, de restit. spoliat. Deci. cons. 697.* (incip. *Hisstantibus*) *n. 16. Hieron. Bucca de differ. inter iudic. ciuil. & crim. differ. 100. num. 24.* Et commune quod est, † 71
meum, est, *l. Seruus electione, 5. §. 1.* (*vbi Bart. Iaf. & Socin.*) *D. de legat. 1. l. In re communi, 26. D. de seruit. vrban. prædior. l. Pupillus, 239. §. fin. D. de verbor. signifi. Hier. Buccar. d. differ. 100. n. 24. Francisc. Mtlanens. decis. 19. nu. 5. lib. 2. Ioann. Petr. Fontanel. de pact. nuptial. clauss. 4. gloss. 9. num. 5. par. 2. Mari. Giurb. in consuetud. Senat. Messan. c. 1. gloss. 5. num. 32. p. 1.* Quæ in fornicationis, lenocinióve crimine non adest, imò diuersissima ratio Septem † inter fornicationem, furtúmque dif- 72
ferentiæ rationes Assignauit *Couar. in d. cap. Peccatum, 2. p. §. 1. n. 5. 6. & 7.* ad quem & ad *Petr. Royz. Maur. d. decis. 3. à n. 270. cum seqq.* easdem pariter prosequens recurrere licebit. Nobis hac in re *Salominis in Prouerb. c. 6.* sentẽtiam proferre sufficiat. *Non grandis est culpa* (ait) *cum quis furatus fuerit, furatur enim vt esurientem impleat animam; deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet, & liberabit se. Qui autem adulter est propter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. & c.*

Nec pariter à contrario sensu arguere licet ex *d. §. Non est ignoscendum*, in illis verbis: *Turpissimam vitam elegit*, iuxta proximè relatum intellectum *n. 64.* vt sensus sit: Ergo si turpissimam vitam non elegit, sed semel tantũ peccauit, ei erit ignoscendum. Quia præterquam quod huiusmodi *d. §.* intelligentiam non absolutè probauimus: hîc argumentandi à cõtrario sensu non admittitur, proceditve modus, vbi absonus † resultat intellectus, vel peccatũ, 73
text. in l. 2. vbi Bald. C. de condit. insert. gloss. in clemẽt. 1. verb. Facere, de vsur. latè *Card. Tusch. pract. conclus. lit. A. conel. 498. n. 84. & seqq. & Nos in prima huius tract. p. q. 50. n. 51. & q. 52. n. 25.* Resultaret autem in præsenti; fornicãdi namque induceretur licentia. Item, quia nec etiam directa, & expressa *d. §.* dispositio vt peccati nutritiua, † valeret, ex *c. fin. de præsumpt.* 74
& c. Erit autem lex, 4. dist. comprobat *Cornel. Beninc. d. special. 9. in iudic. n. 45. & seq.* præcipuè *n. 48.*

Quamuis autem neutra dictarum opinionum simpliciter (vt diximus) & absolutè sumpta sustineri queat; vtraque tamen (& facili quidẽ negotio) defendi posse videtur: si non tam de excusando peccato † (quod per forni- 75
cationẽ, vel lenocinium, qualibet necessitate etiam extrema non obstante, committitur) quã ab infamia, aliísque pœnis contra ea delicta perpetrantes impositis agere illarum assertores dicamus.

Ex aliqua namque circunstantia à pœna peccati

UAB Biblioteca de Ciències Socials

76 peccati † iure statuta quem liberari, non tamen ab ipso peccato sæpè accidit. Patet, quia cor-
77 poralis iniuria non etiam magna, † grauis est, qualibétq; pecuniaria maior, *l. In seruorum*, 10. *in fin. D. de pœn. Bart. in l. Non solùm* 11. §. *Si mandato meo, D. de iniur. n.* 7. *Iaf. in authentic. Ad hæc, in fin. C. de iudic. Cornel. Beuincac. de paupert. q.* 4. *n.* 33. *Ant. Capic. dec.* 5. *n.* 5. *Farin.* (plura circa hæc tradẽs) *q.* 105. *n.* 181. *&* 210.
78 Quinimò atrocem iniuriam † corporalẽ, dixit ex *Labeonis* sententia *Vlpi. in l. Prator edixit*, 7. §. *fin. in fin. D. de iniur.* ibi: *Re, atrocem iniuriam haberi, Labeo ait, vt puta si vulnus latum vel os aliqui percussum:* dixeruúnque multi relati à *Farinac. d. num.* 18. *& seqq.* Quamlibét-
79 que percussionem † manum, flagello, quouisve instrumento in non subditum, de se peccatum mortale esse, nisi facti modicitas excusset ex *cap.* 1. *iuncto cap. Episcopum*, 45. *dist. & c.* 1. *de Cleric. percussor.* asserit *Sylvest. in summ. verb. Percussio*, Qui autem talem iniuriam in-
80 tulit iussus † ab eo, cui imperandi potestas erat, à pœna legis excusatur; act óque solùm contra mandantem conceditur *text. in l. Liber homo*, *la* 137. *in ord. D. ad l. Aquil.* eius sunt verba: *Liber homo si iussu alterius, manu iniuriam dedit, actio legis Aquiliæ cum eo est, qui iussit, si modò ius imperandi adfuit. Quòd si non habuit: cum eo agendum est, qui fecit*, cum aliis suprà citatis *n.* 45. *& seq.* Non tamen excusabi-
81 tur à peccato: quia in illicitis † Superiori, nec Principi obediendum est, *cap.* 1. *dist.* 9. *cap. Non semper*, 92. *c. Si Dominus* 93. *c. Iulianus*, 94. *c. Qui resistit*, 97. 11. *q.* 3. *c. Inquisitioni*, 44. (& ibi not *Abb. nu.* 3. *&* 5.) *de sent. excommun. & in c. Si quando, n.* 1. 2. *&* 3. *& in c. Cùm adeo, num.* 4. *de rescript. Sylvest. in summ. verb. Obedientia, num.* 5. vbi, quod nec Pontifici
82 quidem Summo, † si præceptum etiã veniale peccatum sapiat, est obediendum. Amplians
83 adhuc etsi mandatum instum Papa † credat, quod tamen peccatum continere subdito cõstet, ex *cap. Literas. de restit. spol. Nauarr. in rubr. de iudic.* §. 13. *nu.* 35. *vers. Quibus duobus, Farina. prax. crimi. q.* 97. *num.* 5. *& seqq.* Iacob *de Graf. in suis decis. cas. conscient. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 25. *rubr. de obedient. Religios. num.* 7. eleganter in id *Senec. de benef. lib.* 3. *cap.* 20. in hæc verba: *Non enim aut nos omnia iubere possumus, aut in omnia serui parere cogunt ur. Contra Rempublicam imperata non facient, nulli sceleri manus accommodabunt.* Nunquam enim per obe-
84 dientiam malum † fieri debet, licèt aliquando bonum quod agitur debeat intermittit, vt inquit *Greg. in c.* 12. *lib.* 35. *in Iob*, relatus in *c. Quid ergo*, 99. in ordine *q.* 3.

Sic etsi nullus metus amissionis bonorum
85 vel etiam vitæ à peccato † excuset; *c. Sacris*, 5. *de his quæ vi, metúsve caus. fiunt.* ibi: *Cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, c. Ita ne*, 32. *q.* 5.

Si quis tamen propter superioris, domini,
86 vel tyranni † & mortem minantis metum, alium offendat, vulneret, vel occidat, in foro exteriori excusari, asserunt *glos. verb. Agi poterit, in l. pen. D. si fam. furt. fecis. dic.* quàm singularem dicit *Iaf. in* §. *Si minus n.* 17. *instit. de actio.* Cyn. *in l.* 1. *q. pen. C. vnde vi*, firmãt latè *Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 4. *casu* 354. *per tot. & Farinac. de pœn. temper. lib.* 3. *d. q.* 97. *nu.* 11. *& seqq.* fuitque *Aristot.* sententia *Ethicor. c.* 1. venia dignum dicentis cùm, qui cruciatu, ac timore, quod agere non deberet, agit. Et licèt aliqui contradixerint; ab hac (quàm cõmunem profitetur sententiam) recedendum non esse; contrariam quoad pœnam spiritualem intelligens; testatur (post *Menoch. de casu* 354. *n.* 18 *vers. Declaratur, & Iacob. de Graf. in suis decis. lib.* 2. *c.* 64. *d.* 12. *v. Non tamen hæc procedunt, part.* 1.) *Farinac. d. q.* 97 *num.* 13. *& seqq.*

Conducúntque (præter alia quæ in præfatæ assertionis confirmationem adduci possent) tradita per *Couar. in c. Cùm in officiis, num.* 31. *de testam.* Concludendum igitur ex his videtur: Paupertate lenocinij crimen quoad forum interius, † spiritualémque pœnam non 87
excusari: quoad exterius verò iudicialéque forum vtique. Ita ex *constit. Regni Neapol.* firmat *Franc. Viui. decis.* 454. *n.* 2. *lib.* 3. subdens. *Quòd vbicunque matres ob inopiam, paupertatémque non valerent filias maritare, dotare, ac nuptui dare maritis; tunc prostituendo illas, tradendóque ad fornicandum, & carnaliter cognoscendũ, pro vitæ sustentatione, puniri non possent, iuxta constitutionem Regni Matres*, & ita sacrã Barensem Audientiam iudicasse, mulierem quandam Bari pauperẽ, de lenocinio filiæ suæ inquisitam absoluendo: hánc que opinionem comprobat *idem ipse ibi n.* 3. *&* 4. & sequitur nouissimè *Ioan. Mar. Nouar. in collect. super pragm. Regni Neapol.* 125. *n.* 11.

Nec in hisce terminis extremam, † vel 88
omnimodam paupertatem ad matris liberationem à pœna temporali requiri; sed sufficere si ad dotandas filias non habeat, licèt pro alimentis habeat; insinuauit idemmet *Viui.* in proximè relatis verbis, & expressè asseruit *ibid. n.* 5. in hæc verba: *Et pauper (ne ignorentur termini præsentis speculationis) ille quidem dicitur in casu isto, cui imminet, ac vrget necessitas, onusque etiam dotandi filias, ac eas nuptui tradere, ac commodè dotare aliter nequeat, quamuis tantum habeat, atque retineat; quantum sufficeret ei ad alimenta, vt innuit text. in d. constitutione Matres, & firmat etiam Bald. in l. Si quis ad declinandam, col.* 2 *C. de Episcop. & Cleric. & Iacob. Mandel. cum aliis signatis per eum cons.* 69. *Proponitur in facto, num.* 7. Quamuis à peccato, pœnáque spirituali paupertatẽ in præsenti non excusare, etiam prædicta Regni *Matres* constitutione stante; aduertat idem ipse *ibi n.* 9.

Adulterium autem nulla necessitas † à pœna 89
etiam temporalia excusabit. Ita *Baiard. ad Clarum* (post alios à se licèt mendosè relatos) *in* §. *Adulterium nu.* 75. *& duobus seqq. Farinac. in praxi crimin. q.* 141. *n.* 60. *& q.* 142. *nu.* 15. *Surd. de aliment. tit.* 7. *q.* 16. *num.* 45. Diuersámque inter hunc, † superiorémque lenoci- 90
nij, ac simplicis fornicationis casus assignari rationem posse, existimo: Quia etsi grauissima priora illa duo sint crimina; ab habentibus tamen sui potestatem fiunt, quos lex tanquam in ipsam commitentes, necessitate excusare, ac liberare secundùm quæ prædiximus potest.

Indéque fit, eum qui volentem, † nec 91
importunis precibus coactam virginẽ stuprauit, quia virginitatis suæ domina est, à pœna *c. 1. de adulter.* existere immunẽ, vt resoluunt.

*Nauar.in manual.c.16.n.16. Azor. instit.moral.p.3.lib.5.q.2.*summæ eruditionis,& authoritatis vir *P. Sanch.de matrim. lib.7.disp.14.n.11.*plures referens *Ant.Gom.in l.80.Taur.nu.10.Bernard.Diaz.in pract.c.86.n.5.vbi Salzed verb. Non debeat,Francisc. Molin.de ritu nupt.lib.1.comput.19.n.140.*

92 Vxor autem sui potestatem † non habet, sed maritus, *Paul.ad Corinth.c.7.l. Assiduis,* 12.*C.qui pot.in pignor. habe.*ibi: *Nec quod & corpore, & substantia, & omni vita sua maritus fungitur,&c.*

Quare nulla necessitas adulterantem vxorem excusabit, nec marito, qui in culpa non
93 fuit actionem tollet. Mitiùs enim agit lex, † quàm homo,*l. Celsus,* 28.*vbi glos.1.D.de arbitr.l.33.tit.4.p.3.*præcipuè *ad fin.Card.Tusch. pract.conclus. lit. M. conclus.292. Ioan. Mar. Nouar.q.Forens.lib.1.q.152. nu.7.*cum adductis à *Nobis in axiom. & loc. com. iur. lit. M. num.97.*

Quamuis autem nulla expressa extet communis, vel Regij iuris ob paupertatem præfata delicta excusans lex: ex generalibus tamẽ regulis hanc citati Authores deducũt. Obstat tamen adhuc *d.*§.*Non est ignoscendum* decisio, cùm non tam quoad peccatum, spiritualémque pœnam, quàm quoad temporalem, iudicialémque loquatur.

Retento autem inter exterius, interiúsque
94 forum assignato discrimine, secunda † suprà tradita *nn.64.d.*§.solutio sustineri posse videtur. Vt tunc demum non excuset paupertas eam;quæ eius obtentu turpissimam vitã egit, sæpè sæpiùs,& absque delectu se prostituendo(in quibus terminis loquitur *d.l.Palam*)secus si semel,aut bis deliquit.Nec enim in hoc casu à iure Ciuili prætẽdenda foret excusatio;
95 quo simplex fornicatio, † aut concubinatus nec prohibitus,nec punibilis erat *l.In concubinatu,3.in fin.D.de concubin.l.vnic.C.eod.tit.l.2 tit.4.p.4.& ibid.in sum. Bart.in l.fin.n.1. D.de his quib.vt indign. Iul.Clar.in* §.*Fornicatio,nu.1. in prin.Petr.Cabal.resolut.crimi.casu* 200.*n* 85 *v.Nec obstat, Menoc.de arbitr.lib.2.casu* 289. *n.3.Bermond.de public.concub.in verb.Concubinam dimittat,n.5.ad fin.vers. Sed vltra prædicta,*ita resoluit *Farinac.in praxi crimin. par.4. q.137.n.41.& q.138.n.7.Ioan.à Rotas in epitom.succes.c.10.n.20.*

Aliter denique (præfata differentia retẽta)
96 † *d.*§.responderi posse(nec ineptè)arbitror:in casu nempè speciali loqui, in eóque tantùm specialitatis ratione illius decisionẽ procedere. De nuptiis namque contrahendis, déque earum ritu agit,vt ex toto illius contextu,nec non tituli sub quo iacet, constat. Secundùm
97 quem † intelligendam legem, docuit *Consultus in l.Imperator,* 60. *D.de in diem adiect.Iaf. in l.Si filius,n.32.D.de lib. & posth.Pet.Surd. cons.52.num.59.* Estque præterea,*d.l. Palam* præcedentium (quæ de nuptiis agunt) declaratoria.

98 Specialitatis autem ratio est; † quia in nuptiis contrahendis non solùm quod licèt, sed quod honestum est, inspicitur,vt inquit text. (*d.legi Palam* adhærens) *in l. Semper,*42.*D. eod.tit.de ritu nup.*Quæ honestas in nuptiis requisita efficit, vt licèt non omnino ius ciuile eam,quæ turpem vitam palam se prostituendo egit, matrimonio copulari vetet:eius tamen cum illustribus, vt cum Senatore, illius filio, nepote, pronepote, aliisque descendentibus coniunctionem prohibeat,*d.l. Palam*;quæ(vt diximus)præcedentem declaratoria est,earum prohibitionem,materiámque prosequitur, vt in casus positione *glos. ibi* continuat. Eadem pariter ratione,& cum ea, quæ publico iudicio damnata est,matrimonium cõtrahere numeratæ prohibentur personæ,*eadem l Palam, in* §.*Senatus*: vel cum liberta, aut cum ea cuius pater, matérve ludicram exercuit artem. Et è controuerso, libertus, vel qui artem ludicram,cuiúsve pater, aut mater exercuit,Senatoris filiam,nepotem,aut pronepotem,vxorem,aut sponsam ducere prohibetur,& si ducant,nuptiæ non erũt.*d.l.Semper,*42.*& l.Lege Iulia,*44.*D.de ritu nupt.*

Cum igitur in hoc speciali casu,materáiq; *d.lex Palam, dictúsque* §.*Non est ignoscendum* loquatur: in eo erit intelligendus. Quasi text. ibi statuat:mulierem,quæ turpem vitam quæstum sui corporis faciens,aut palam se prostituens, egit, quæ vè lenocinij crimen (quod corporis quæstui dicta lex æquiparat)commisit;cum Senatore, eius filiis, vel nepotibus, aliisque relatis personis matrimonium contrahere non posse,nec ideò excusari,aut iudicari dignam,eúve quoad ad hoc fore ignoscẽdum,quod paupertate fecerit: Non verò ad alios casus pœnam,constitutionémque extendit;quæ non nisi in casibus à iure expressis † 99
irrogatur,iuxta *auth.de non elig.secund.nubent.* §.*Hoc autem,coll.1.l.Et si quis,*14.§.*Diuus autem Marcus,D.de Relig. & sumpt.funer. glos. fin.in fin.in cap.fin.de iurepatron. Mari. Antonin.variar.lib.3. resolut.39.nu.11.& 32.*alios retulimus *Nos in axiomat. & locis comm. iur. lit.P.n.47.*Nec ad alios † debet extendi,*l.Fa-* 100
*ctum cuique,*155.§. *In pœnalibus, vbi Deci. D. de reg.iur.c.In pœnis,eod.tit. lib.6.Iaf.in l.Cum quidam nu.9. D.de liber.& posthum. Thom. de Thomaset. in flor.b. legum regul.* 227. *Surd. de aliment.tit.1.q.§1.n.12.*

Etiam ex similitudine † rationis, *Iaf.in d.l.* 101
*Cum quidam.n.10.Surd.vbi proxime,Duẽn,regul.*287.*Girona.de priuileg.n.*540.

Conducit(inter alia quæ de Amoris vi, † 102
eiúsque excusatione tradunt eleganter *Tiraquel.de pœn.temperand. caus.4.Iul. Clar.lib.5. sentent.*§.*fin.quæst.*60. *Farinac.in praxi crimin. lib. 3.quæst.* 98. *de pœn. temper. à num.* 77. *cum seqq. Aloys. Ricci. in collect. decis.p.* 5. *collect.* 1843. & in aliis locis infrà referendus, nouissimè *Mari. Giurb. cons.crimin.*47. *à num.* 8. *cum seqq.*) quod pulchrè, lepidáque enarratione comprobat *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.2. cent. 3. casu* 328. A pœna scilicet excusari, meretricem † non dici, aut 103
infamem,turpémve personam mulierem,quæ amore capta sui copiam fecit. Ideóque non posse fratrem ea instituta † ratione illa inof- 104
ficiosum fratris dicere testamentum: ad intellectum *l. Fratres,* 27.*C.de inoffic. testam. &* §. *Soror,instit.eod.vbi* not.*Ioann.Faber,*quorum sententiam & sequuntur, & laudant nouissimè *Farinac. d. quæst.* 98. *num.* 86. *& in schol. ad cons.* 33. *lit. L.Ioann. Aloys. Ricc.in praxi fori Ecclesiast. decis.* 672. *num.* 8.*& in collect. decis.*117. *vers.Et hinc mulier infamis, Mari. Giurb.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Giurb. d. cons. crimin. 47. n. 12. Vincent. Carot. decis. 124. n. 1. & seqq.

Quòd si à moris causa mulier sui copiam faciens à pœna, infamia, turpitudinéque excusatur, aliique amoris prætextu ignoscitur; non minùs ei, quæ paupertate adstricta, vtque eam leuaret, in corpus suum peccauit, erit indulgendum. Cum non minùs Necessitatis, † 105 quàm Amoris imperium supra notata, *n. 47. & seqq.* probent. Amorisque vires Paupertatem confringere, ad Necessitatisq; pedes languidum, victúmque iacere, quippe qui gignitur luxu, nutritur inter læta Fortunæ bona, egestate marcescit, cadit, perit, *Senec. in Octauia actu 2.*

Blandus atque animi calor
Amor est. Iuuenta gignitur luxu, otio
Nutritur inter læta Fortunæ bona,
Quem si fouere, atque alere desistas, cadit.
Breuique vires perdit extinctus suas.

Ouidi. de arte Amand. lib. 2.

Diuitis alitur luxuriosus Amor.
Cur nemo est Hecalem, nulla est quæ ceperit Irum?
Nempè quòd alter egens, altera pauper erat.
Non habet vnde suum Paupertas pascat amorem.

Terent. in Eunuc.

Sine Cerere, & Baccho friget Venus.

Assignatis itaque *dicto §. Non est ignoscendum* solutionibus, eiúsque opinioni cui innitimur (quod fortissimum erat) obstaculo dempto: non etiam obstat secundum argumentum, à simoniæ vitio, pœna, infamiáque ex eo proueniente paupertatem non excusare. In 106 eo namque si paupertas in causa est, † excusat. Licèt enim vendẽdo, emendo, aut quoquo modo rem sacrã, aut spiritualem, spiritualisvè ministerium pro temporali † commutando, si- 107 moniæ vitium incurratur; vt tradit eruditissimus *P. Suarez de Religione part. 1. lib. 4. c. 1. n. 1. & cap. 17. num. 2. litera C. vers. At vendere ministerium spirituale, simonia est.* Constátque ex illius ab omnibus Iuristis, & Theologis tradita definitione, quòd scilicet, *est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Si tamen pro Ministri pauperis sustentatione † ali- 108 quid temporale pro spirituali, vel sub spiritualis rei obligatione detur, aut si Minister aliquid pro sustentatione exigat; neuter simoniam committet, ex sententia *gloss. in verb. Pro exequiis in cap. Suam, 29. de simon, & D. Thom. 2. 2. quæstio. 106. art. 3. & ibid. Caiet. & verb. Simonia, regul. 4.* éstque communis, vt hos referendo, asserit *P Leonard. Les. de iustit. & iur. lib. 2. cap. 35. dubio 8. n. 46. versic. Dico tertiò*, nouissimè *Martin. Bonazin. de simonia, quæst. 6. puncto 2.* è nostris *Tiber. Decian. tr. crimin. lib. 5. c. 84. n. 5.* plura cumu- 109 lans. Victúsque causa bonos Prophetas † modica munera pro prophetia in veteri testamento accepisse tradit ex *c. Placuit, §. Item opponitur*, cum aliquibus *cap. sequent. 1. quæst. 1. & gloss. in cap. Iudices, verb. Sumptum, ead. caus. & quæstio.* Indéque ex *Calcan. cons.* 110 *31. numero 19.* asserit, licere Sacerdoti, † qui ex beneficij fructibus commodè se alere non potest, absque simoniæ labe, Sacramenta, diuináque officia vt sibi oblationes solitæ dentur, populo subtrahere, idque ipsũ tenuere *Ludouic. Roman. consil. 344. n. 4. Cranet. cons. 199. n. 5. Petr. Barbos. in l. Maritum, n. 10. D. solut. matrimon.*

Quod verum intelligi † *d. loco Decian.* mo- 111
dò adeò pauper populus non sit tales nequeat oblationes præstare, vt continêri dicit in §. *Cauendum, 10. quæs. 3.* comprobaréque *text. in d. c. Iudices, 1. quæst. 1.*

Nec solùm recipere hæc pro stipendio, & sustentatione pauperes rerum spiritualiũ Ministros posse: sed & super † eis paciscí, licèt dis- 112
sentiant alij, tenent multi, quos citat *P. Suarez d. lib. 4. cap. 46. n. 3. vers. Secunda opinio*, vbi hæc: *Secunda opinio distinguit inter pauperes Clericos, & diuites. Nam pauperes possunt sine simonia paciscí de stipendio sustentationis, non autem diuites. Ita sentit gloss. in d. c. Suam. verb. Pro exequiis, idem Innocentius in cap. Quoniam, ne Prælat. vices suas, & in cap. Significatum, de præbend. & in idem inclinat. Hostiens. ibi, & Caiet. verb. Simonia, reg. 4. saltèm de iure positiuo.* Et cum hac sententia transit *P. Leonard. Les. d. lib. 2. c. 35. dub. 8. n. 48.*

Neque superioribus obstat *text.* (in materia hac capitalis) † *indict. c. Quoniam, 40.* 113
de simon. vbi nec paupertatis prætextu licèt Monasterio de aliquo pretio absque simoniæ labe cum ingrediente paciscí. Quo, illúsque decisione motus relatam supra *numer. 2.* opinionem tenuit *Redoan.* cum ibid. citatis. Quiá text. in præsenti talem non prohibet Monasterio pauperi pactionem, aut receptionem pro monachi ingressu, sed ei, quod pauper non est, paupertatisque prætextu simoniæ vitiũ palliare intendit, vt ex eo constat, in illis verbis: *Paupertatis prætextu volentes huiusmodi vitium palliare.* Quinimò à contrario sensu deducitur: veram, non palliatam paupertatem à simoniæ labe hoc in casu excusare: vt tenet (sic text. hunc intelligens post *Syluest.* ibi adductum) *P. Leonard. Les. d. lib. 2. c. 35. dub. 12 n. 71. in fin. & P. Suar. d. lib. 4. c. 17. n. 14.*

Quòd si paupertate Monasterium prematur, ita vt plures sustentare commodè nequeat: absque simoniæ labe posse cum ingredientibus de sustentatione paciscí tenet (ex *Diuo Thom. Syluest. Caiet. Sot. Victor. Nauar. Medin.* & aliis quos citat) *Les. proximè dicto loco, & dubitat. 23. n. 131. vers. Aduerte tamen*, idem etiam *Guill. Redoan. de simon. mentali, p. 2. cap. 29. numero 11. & seqq.* vbi *numero 13.* d. capiti. *Quoniam* respondens, loqui dicit, vt nihil pro Religionis ingressu recipiatur, nõ verò pro releuatione sumptus si Monasterium pauper est *P. Suarez d. lib. 4. c. 17. n. 9.* qui ibid. *n. 8.* probat; docétque eleganter in casu nullum esse decretum, quod talem prohibitionem sufficienter ostendat; vel si est contraria consuetudine derogatum existere, qua humana prohibitio potuit derogari. Ita etiam vtroque relato loco *P. Leonard. Les.* & sic definitum per *Sabaudiæ Senatum* in causa Franciscanorum Camberien. sium, 7. Idi. Iulij, 1591. refert *Anton. Faber in suo Cod. definit. lib. 1. tit. 2. definit. 25.*

Monasterium autem diues † nec pro su- 114
stentatione aliquid exigere, aut super eo cum ingrediente paciscí absque simoniæ labe (de iure saltẽ Ecclesiastico) posse, docent *D. Thom.*

in 4. distinct. 25. quæst. 3. artic. 2. ad 7. Adriã. & Victor. quos refert *Les. d. c. 35. dubit. 12. n. 68.* vbi hanc eruditissimè comprobat assertionẽ, quam fulcire, probaréque videtur *text. in c. Veniens. 19. de simon.* in eóque casu loqui *text.* etiam *extrauag. de simon.* quem in id subtiliter expendit *Pat. Suarez dicto capit. 17. n. 15. & seqq.*

115 Obiectioni autem quæ ex *cap. vnic.* † §. *Sanè de stat. regul. lib. 6.* & ex *Concil. Trident. sess. 25. c. 3. de reform. Regul.* nasci, deduciue posset (quatenus *d. §. Sanè* , ait. *Districtiùs inhibemus, ne in Monasteriis Ordinum Mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in sorores, nisi quot potuerint de ipsorum Monasteriorem bonis, siue prouentibus absque penuria sustentari; si secùs actum fuerit, irritum decernentes.* Concil. verò Trident. statuit: *Vt in Monasteriis, & domibus tam virorum, quàm fœminarum is tantùm numerus constituatur, & conseruetur, qui ex propriis redditibus Monasteriorum, vel consuetis eleemosynis commodè possit sustentari:*) aptissimè respondet, satisfacitque *P. Les. d. dubit. 12. n. 72. & 73. & P. Suarez vbi supra, n. 17.*

116 Non etiam contra principalem sententiam obstat tertiũ argumentũ. Cui responderi potest: in eius specie † non adesse, nec considerari posse paupertatem, quæ tantùm excuset scelus. Cùm pauper non iudicetur, qui pecunias ad vsuras credere valet iuxta illud *Martialis lib. 1. Epigr. 69. aliàs 53.*

Venderet exultos colles cum praco facetus,
Atque suburbani iugera pulchra soli?
Errat, ait, si quis Mario putat esse necesse.
Vendere: fœnerat imò magis.

117 Sed è contra, pauper creditur, qui ab aliis † mutuum sub vsuris accipit, vt notatur in *cap. Quantò, de vsur. glos. in l. 2. verb. Suspectum habet, D. solut. matrim. Corne. Beninc. de paupert. quæst. 6. princip. numero 34. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 1159. numero 28.* Ex eóque paupertatem probari diximus *in prima huius tract. p. quæst. 5. numero 48.* vbi multos retulimus. Cùm ergo contrariorum eadem sit ratio, si sub vsuris pecunias accipiens pauper iudicatur; dans non reputabitur; & per consequens argumentum contrarium euanescit.

Nõ denique obstat vltimũ ex vulgari axiomate: vt qui in ære nõ habet, in corpore luat:
118 quia (variis omissis limitationibus, † quas patitur, tradúntque latissimè *Patr. Cabal. resolut. crimin. casu 77. à numero 2. cum seqq. Farinac. prax. crimin. par. 1. q. 26. à numer. 18. cum seqq.* multiq; alij, quos citauimus *in axiomat. & locis commun. iur. lit. C. numer. 246.*) ideò in iuribus illis pœna imponitur, nec paupertas prodest, quia delicta ratione quorum in locum pecuniariæ pœnæ, eiúsque solutionis defectum corporalis imponitur; non paupertaIIQ tis † prouenient causa, quibus non opitulatur, nec excusationem exhibet paupertas. Absurdum enim, ridiculúmque foret, à delicto non paupertatis occasione commisso, paupertate excusationem prætendere; veluti si hominem quis occidisset, vulnerasset, iniuriáue afficeret, fugitiuum seruum receptaret, Prætoris aluum corrumperet, Patronũ sine venia in ius vocasset (vt in contrariarum legum specie loquamur) paupertatisq; prætextu immunitatẽ peteret: secùs si à paupertate causã delictũ traheret, quia tunc in totũ à pœna iudiciali liberabit egestas; vel eã ad minùs tẽperabit, vt ex huius quæst. serie, casibúsq; in ea adductus constat; nisi aliter nominatim & expressè lex determinet vt diximus.

Ex quibus satis supérq; apparet, falli eos, † 120 qui effuso sermone, non satis re discussa, in delictis paupertatẽ non excusare iactant, quibus iã satisfieri his animaduersionibus meo iudicio potest omnino notandis, quia nouæ, à nemine sic discussæ, vtiléque, & in praxi frequentes.

Quibus pro coronide addo, etiam in præsen- 121 ti paupertatẽ in quam sua culpa † incidit, non tamen ad casũ præordinatã, excusare, ex plenè traditis *in prima huius tr. part. quæst. 54. per tot.*

Firmántque insuper quam defendimus assertionem duæ sequentes quæstiones, quas ne nimium hanc longitudine grauaremus, separatas eis constituimus sedes, paragraphorúmque loco huic quæstioni adiecimus.

VTRVM A CONtumacia excusetur paupertas?

SVMMARIVM.

122 *Contumacia an sit delictum: remissiuè.*
123 *Quæstionis diuisio.*
124 *Contumax quis dicatur?*
125 *Contumacia multipliciter incurritur, & qualiter?*
126 *Alia vera, alia ficta. Et vtriusque effectus, remissiuè.*
127 *Verus, vel fictus contumax quis dicatur? remissiuè.*
128 *Contumax non censetur, nec nocet contumacia antequam per aduersarium incusetur. Ampliatur n. seq.*
130 *Contumaces quibus pœnis puniantur? remissiuè.*
131 *Contumax non auditur, nisi restitutis, refectisque expensis.*
132 *Et quid in minore contumace?*
133 *Pro his expensis tam reus, quàm actor tenetur.*
134 *Etsi denarius deficiat, ante integram satisfactionem audiri contumax non debet.*
135 *Contumaci denegatur audientia ante expensarum reparationem, non solũ in causa in qua commissa contumacia est; sed & in alia separata coram eodem Iudice, & inter easdem personas.*
136 *Contumax solutas ob contumaciam expensas non recuperat, etsi victor postmodum in causa existat.*
137 *Expensarum condemnatio ob contumaciam etiam parte non citata fieri potest.*
138 *Iudex cuius violatur præceptum, contumaciæ pœnam imponere potest.*
139 *Etiamsi nullum ius habeat actor.*
140 *Vel à Iudice incompetenti reus sit vocatus.*
141 *Vocatus ab incompetenti Iudice si non compareat, præscriptionem for. quam antè opponere posset, amittit, & n. 147.*

142 *Exceptio*

142 *Exceptio incompetentiæ dilatoria est, & per consequens ante litis contestationem opponenda.*

143 *Contumacia litis contestationem inducit.*

144 *Contumax ad conuentionis remedium admittendus non est.*

145 *Contumax pro confesso habetur in his, quæ eius damnum, incommodúmque respiciunt & n. seq. Limitatur n. 172.*

146 *Intellectus ad* l. Regiam 5. tit. 21. lib. 4. nouæ Reg. Collect.
Recognitio ficta (per contumaciam nempè) ad executionẽ sufficit, ibid. Ampliatur n. seq.

148 *Agnitio, vel denegatio chirographi ad iurisdictionis probationem non inducit, & ex cuius libet Iudicis authoritate, etiam incompetentis fieri potest.*

149 *Fictio quandóque plus operatur in casu ficto, quàm veritas in casu vero.*

150 *Contumax in dubio malam præsumitur habere causam. Limitatur n. 172.*

151 *Condemnatus ob contumaciam, ob malam causam condemnatus non videtur.*

152 *Actor mittitur in possessionem bonorũ contumacis ante litem contestatam, ex primo decreto.*

153 *Et tam in vero, quàm in ficto contumace procedit.*

154 *Et etiam post litem contestatam ob rei contumaciam missio in possessionem ex primo decreto fieri potest.*

155 *Contumacia crescente, augetur pœna, & ad secundi decreti interpositionem deuenitur.*

156 *Hodie quod tempus, quaue ad id requiratur contumacia? remissiuè.*

157 *Decretum bonorum possessionis passus non prius bona recuperat, quàm refectis expensis.*

158 *Iudex non potest expensarum præstationem ob contumaciam remittere.*

159 *Iudex requisitus expensarum condemnationem intermittens de suo reficere, ac restituere parti læsæ tenetur.*

160 *Contumax exceptiones dilatorias amittit. Limitatur n. 173.*

161 *Vassallus contumax in seruitio Domino præstando tribus vicibus requisitus feudo priuatur.*

162 *Excommunicationis sententia ob contumaciam ferri potest.*

163 *Etiam ex re minima insurgentem. Cùm tantò maior contumacia sit, quantò minor contumaciæ causa est,*

164 *Ob contumaciam excommunicatus ante expensarum præstationem aduersæ parti factam, non absoluitur. aut nisi de mandatis parendo cautionem præstet.*

165 *Contumax in appellando, apellationémve prosequendo, pro appellationis desertore reputatur.*

166 *Paupertas à contumacia, eiúsque pœna (si à paupertate causam trahat) excusat, & n. seq.*

167 *Pauper qui absque dedecore ad iudicium venire nequit, contumaciæ pœnam euitat.*

168 *Et audiri debet ante expensarum parti aduersæ refectionem, factámque emendam.*

169 *Comparens post duas, vel tres sententias per Audientiam latas, ad restitutionem aut iudicium non admittitur? nisi cum clausula* Parito iudicato.
Limitatur in paupere, n. 171.

170 *Clausula* Parito iudicato, *quid importet;*

172 *Contra iustam contumaciæ, vel absentiæ excusationem habentem non præsumitur.*

173 *Pauper qui paupertate impeditus in termino exceptiones opponere non potuit, etiam post terminum eas poterit opponere.*

174 *Vassallus vel emphyteuta seruitium, vel canonem debito tempore Domino ob paupertatem non præstans excusatur.*

175 *Excommunicatus ob non solutum debitum si pauper sit, absolui debet.*
Excommunicatus nisi soluerit intra mensem, *licèt aliquando intra mensem soluere, non tamen circa finem potuerit; malitia non fuit, paupertate excusabitur, ibid.*

176 *Excommunicationis sententia contra pauperem ob non factam solutionem latam, si de eius paupertate notoriè constet, nulla est ipso iure, si verò paupertas notoria non sit, infirmabitur.*

177 *Pauper qui incidit in* canonem Si quis suadente diabolo 17. q. 4. *ad Curiam Romanam pro absolutione petenda accedere non astringitur.*

178 *Et in hoc casu non omnimoda requiritur egestas.*

179 *Nec contumax reputatur, nec causa pro deserta habetur eius, qui ob paupertatem intra debita tempora, aut appellationem non proposuit, aut non fuit eam prosequutus, remissiuè.*

§. I

PRæcedentis quæstionis generalitas hanc posset etiam includere: sed & quia contumaciam delictum esse, † multi affirmant; negant multi, saltèm propriè; vt ex 22
latè traditis per *Iacob. Menoch. de arbitrar. casu 153. lib. 2. Roland. à Vall. cons. 45. n. 65. & seqq. lib. 1. & cons. 47. numero 2. & seqq. lib. 2. And. Gail. de pace public. lib. 2. c. 5. num. 8. Marc. Anton. Eugen. consil. 31. num. 11. 22. & seqq.* & copiosissimum *Farin. in praxi crimin. par. 1. quæst. 18. num. 26. 27. & 28. Camill. Borrell. in sum. decis. 1. part. tit. 46. numero 44. & duobus seqq.* apertè constat: vtque clariùs materia hæc pateat, & ne præcedentem quæstionem oneraremus nimis, ex professo separatim eam hîc tractare, separatámque illi sedem constituere decreuimus. Et vt aptiùs proceda mus, aliqua in primis obiter discutere oportet. Quis nempè contumax † dicatur? Quibus modis committatur cõtumacia? Quotuplex sit? Quibúsque plectatur 23
pœnis? vt ad institutum nostrum de excusanda à contumacia paupertate deueniamus; sitque transitus expeditus.

Contumax igitur dicitur, † qui comparere 24
debet in iudicio, nec comparet, vel qui cum debeat Iudici obedire, non obedit, iuxta *text.*

in

in c. 1. de dol. & contum. & in l. 1. D. si quis ius dicenti non obtemper. Simanc. de Catholi. instit. t. 14. de contumacia, n. 1.

125 Multiplicitérque committitur, † & incurritur contumacia, In non veniendo, in non respondendo, latitando, vel ne ad eum citatio fiat, procurando: in non restituendo, aliísque modis, de quibus per *Goffred. in sum. de senten. excommun. §. Excommunicatio fieri habet, D. Anton. de excommunicat. c. 73. n. 2. Paz in praxi 1. parte, tom. 2. capite 3. n. 2.* ad quod etiam est *textus in l. 1. titulo 8. part. 3. & ibidem Gregorius Lopez glossa 3. verbo Non queriendo.*

126 Estque quandóque vera † quandóq; ficta; ex cuius differentiæ ratione plures resultant (qui alium desiderant locum, viderique poterunt per *Farinac. in praxi crimin. part. 1. quæstione 18. numero 50. & sequenti*) effe-
127 ctus. Quando autem verus, † vel fictus quis dicatur contumax (ne sermonem protrahamus) videre licet per *Farinac.* multósque ab eo relatos *dicta quæstione 18. numer. 52. Camill. Borrell. in summ. decision. par. 1. titulo 46. numero 166. 175. & 188. Paz in praxi, dicto capite 3. numero 1. Cardinal. Tusch. practic. conclus. litera C. tom. 2. conclus. 1624. per tot. Nicola. Vigell. decis. 21. cent. 6. Cæsar Barzi. decis. 150. n. 10. 11. & 12.*

Vnum hac in re aduertere libet: nec contumacem censeri, nec nocere contumaciam
128 antequam per aduersarium † incusetur, *text. in l. Properandum, 13, §. Et siquidem* (ibi: *Actoris absentiam incusantem*) *C. de iudic.* vbi not. *Ias. numero 7. & Castr. numero 3.* communitérque *DD. in l. Contumacia, D. de re iudic. Bart. in l. Si finita, numero 10. & ibidem Alex. numero 24. D. de damn. infect. Petr. Pechi de iure sistend. capite 38. numero 5. Corne. Beninc. de paupert. specialem 10. in iudic. numero 22. Petr. Rebuff. ad constit. Gallic. tom. 3. tit. de contumac. artic. 1. glos. vnic. numero 23. Octaui Cacher. decis. Pedam. 3. numero 2. & 4. D. decis. 71. numero 44. 48. & 49. Iacob. Thoming. decis. Lipsens. 24. numero 10. & 11. Franc. Milanens. decis. 21. numero 23. liber. 1. Camil. Borrell. d. tit. 46. numero 170. Ant. Grauat. in addit. ad Octaui Vestr. in praxi lib. 4. cap. 4. numero 17. Paz in prax. d. 1. p. tom. 2. cap. 3. numero 6. & sequenti Azeued. in l. 1. tit. 4. liber. 4. nouæ Reg. Collect. numero 52. & 53.* procedere asserens (ex *Rebuff. d. loco tit. de contumac. & defect. articul. 13. glos. 1. numero 11. &* aliis) etiam-
129 si contumaces esse † in termino non comparentes, disponat statutum: limitans per hoc proximè relatam *legem 1. Regiam* pro confesso eum, qui intra nouem dies lité non fuerit contestatus habentem; vt non nisi contumacia incusata procedat.

130 Restat ex ordine, Quibus puniatur † contumacia pœni,? & an ab eis excuset paupertas? discutere. Complures enim contra contumaces iure sunt constitutæ, de quibus agunt latè *Marant. de ordin. iudic. 6. part. membr. 2. n. 9. Grauat. in addit. ad Vestr. lib. 3. cap. 2. numer. 24. & 25. Iacob. Simanc. de Catholic. institit. tit. 14. de contumac. ex numero 1. Roland. à Valle consil. 41. numero 1. & seqq. libro 2.* pleniſſimè hac in re (*Cam. Borell. d. tit. 46.* varia pœnarum genera aduersùs contumaces per totum prosequens, *Cardinal. Tusch. d. lit. C. tom. 2. conclus. 1017. 1019. 1020. & aliis seqq. Bernard. Grauæ. in practic. Camer. Imper. lib. 1. conclus. 60.* multorum remissione vsus *numero 3. Paz in d. cap. 3. numero 5.* Quarum hîc præcipuas, frequentioresque vt ex eis priuilegium instituti nostri pateat, nectemus.

In primis igitur, non nisi aduersario resti- 131
tutis, † refectisque expensis auditur contumax; *l. Sancimus, 15. C. de iud. gloss. in cap. 2. verb. Rationabilis causa, de procur. in c. Quoniam contra, verb. Dilationes, de probat. & in cap. 1. gloss. 1. de dol contum. lib. 6. Bart. in l. vnic. §. Is videtur numero 4. vers. Praterea in expensis condemnatur, D. si quis ius dicent, non obtemp. & in l. Qui ante Kalendas num. 3. vers. Dicunt Doctores, D. de verbor. obligat. Guid. Pap. quæstio. 99. Petr. Foler. in pract. crimin. verb. Variantur, numero 43. Alex. in l. Si finita, §. Iulianus, numero 80. D. de damn. infect. Frederic. Seken. in tract. de in ius voc. num. 39. & de expens. in iudic. fact. numero 12. & 13. Octauian. Vester. in praxi lib. 4. cap. 4. de dol. & contumac. numero 9. Quintil. Mandos. de Monitor. quæstione 32. numero 2. Paz in praxi. d. c. 3. n. 5. propè fin. Ioann. de Graff. in tr. de substantial. procurator. §. Ad exigendum, numero 2. Camil. Borel. d. t. 46. numero 54. Bernar. Grau. in prac. Camer. Imp. d. concl. 60. consid. 1. & seqq.* multipliciter amplians *Menoc. de arbit. lib. 1. q. 36. n. 1.*

Vbi regulam hanc, etiam in minore † con- 132
tumace veram intelligit, *Bernard. Grauæ. d. loco n. 4. versic. Extenditur,* licèt *n. 5.* dicat, expositione expensarum facti, Iudicem cogniturum, vtrùm aduersùs expésas minor sit restituẽdus, ex *Anton. Thesaur. decis. Pedemont. 9. ante n. 10. & n. 10. vers. Postremò pro clariori omniũ responsione:* concludẽs, licèt contrariæ sint opiniones, æquiorem esse, vt minor restituatur quando in dolo non fuit; aliter secùs.

Próque his expensis tam reum, † quàm 133
actorem teneri (ex *Ias.* & aliis in *d. l. Sancimus, 15. C. de iudic. Marsil. in l. De vnoquoque, n. 238. D. de re iudic.*) profitetur *Menoch. vbi supr.* Qualitérque hodie tam reus, quàm actor in comparendo contumax puniatur vide *l. 8. t. 7. p. 3. & l. 5. & 14. t. 3. lib. 4. nouæ Reg. Collect.*

Adeóque vera, in tantúmque hæccine pro- 133
cedit conclusio; vt si denarius deficiat vnus, † ante realem, integrámque solutionem auditi contumax non debeas; obseruent *Bald. in capit. Conquerente, numero 1. de restit. spoliat. Ias. in auth. Qui rem, n. 16. versic. Quintò adde, C. de Sacr. Eccl. Corn. Beninc. d. spec. 10. in iudic. n. 2. Franc. Viui. decis. 11. n. 2. Bernard. Grauæ. d. concl. 60. consid. 1. n. 2.*

Nec in illamet solùm causa, † in qua cómissa 135
contumacia est, denegari ante expensarũ reparationẽ audientiã debere; sed & in alia quoque separata corã eodem Iudice, inter easdémque personas ventilanda (ex *Alex. Raud. resp. 25. n. 529. volu. 1. & Viui. d. decisione 11. n. 5.* Idemmet asserit *Grauæ. vbi supr. n. 8.*

Solutas

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

Solutásque ob contumaciam expensas non
136 recuperaturum,† qui eas præstitit,etsi victor postmodum in causa existat ; notant *Bart. in l. Si pignore in princip. D. de pignor. Bald. Salyt.* & alij,quos refert , & sequitur *Camil. Borrell.d. tit.46. n.57. Nicola.Boer.decis.27. num.12.*

137 Et parte etiam non citata † huiusmodi expensarum condemnationem aduersùs contumacem fieri posse ; asseruere *Cyn. in d.l. Sancimus,quæst.13.* & *ibid. Bald. q. 10. C. de iudic.& in authent.Post iusiurandum,& ibid.Jas. in fin. C. eod. Iacob. Philipp. Porc.* (multos referens (*commun.opin. lib. 1. conclus.53.limit. 40. & limit.57. Camil. Borrel. vbi supr.n.59. 131. & 132.*

138 Iudicique ipsi,cuius violatur præceptum,† contumaciæ pœnam (ne eius eludatur authoritas) imponere,pœnalique iudicio propriam iurisdictionem tueri,datum est , *d.l. vnic. D. si quis ius dicente non obtemper. l.2. D. si quis in ius vocat. non ier. cap. Quærenti , extr. de verbor. significat. Farinac. dicta quæstione 18. numer. 27.* Quod & factum illud tam memorabile , quàm seueritate plenum, quod de Manio Curio Dentato,Consule scriptis suis memoriæ commendauit *Valer. Maxim.lib.6.de Seueritate,c.4.* satis monstrat Qui *cùm delectum subitò edicere coactus esset, & iuniorum nemo respondisset : coniectis in sortem omnibus tribubus Poliæ , quæ proxima exierat, primum nomen vrna extractum citari iussit. Neque eo respondente , bona adolescentis hastæ subiecit. Quod vt illi nunciatum est , ad Consulis Tribunal cucurrit, Collegiúmque Tribunorum appellauit. Tunc Manius Curius præfatus ; Non opus esse eo ciue Reipub. qui parere nesciret:& bona eius, & ipũ vendidit.* hæc ille.

139 Prædictáque conclusio procedit,etsi nullum ius † habeat actor,vt ex *Anton. de Butr. in c. fin. circa fin. de clandest. desponsat. & Marsil. in l. De vnoquoque , num.121. D. de re iudic.* tradit *Roland. à Vall. cons.47. n.8. volu.2.* A
140 Iudicéve incompetenti † reus sit vocatus,*l. Si quis ex aliena, 5. D. de iudic.* cuius decidendi ratio vtrumque comprobat. *Prætoris est enim æstimaare an sua sit iurisdictio ; vocati autem, non contemnere authoritatem Prætoris &c. Farinac.*(vtrumque firmans) *proximè dicto loco, Borrel. d. tit. 46. numer. 98. Vincent. Carot. singul.161.*

141 Quòd si à non competenti Iudice vocatus non ierit? præscriptionẽ fori,† quam initio habere potuit,obiicere amplius non valere,iurisdictionẽque approbasse videri, qui tam facili negotio, comparendo , incompetentiámque allegando,se defendere posset, pluribus relatis tradit *Camill.Borrell. in summ.dec.1.part.t.43. de foro compet.n.67.& t.46.de contumacia.n.7.* & sic sæpiùs per Sabaudiæ Senatum iudicatũ testatur iuris scientissimus *Anton.Faber in suo Cod. definit. lib.3.t.12. definit. 3.* Cùm enim declinatoria fori,incompetentiæque exceptio
142 † dilatoria sit,& per consequẽs ante litis contestationem opponenda,*l. Exceptionem,19.C. de probat.l.2.§.vlt. & l.3. D. de except.* contumacia autem litis contestationem † inducat?
143 *auth. Qua in prouincia , C. vbi de crimin. agi oport.* post cõtumaciã,& legalem(vt sic dicã) contestationem,opponi non posse,dicendum est. Quod & repetiit idem ipse *Faber eod.lib. & t.definit.44.* similéque *eod.lib.3.t.1.defin.25.* vbi post fictã contestationem,per contumaciã scilicet respondere recusantis,sicut post veram contestationem,ad reconuentionis † remediũ 144
contumacem admittendum non esse,ex *auth. Et consequẽter,C.de sentent.& interlocut.omni. iudic.* tradit etiã *Ioan.Aloys.Ricci.in decis.Curiæ Archiepiscop. Neapolit. decis.163.n.11.*

Imò contumacem hunc pro confesso † in 145
his,quæ eius damnum incõmodúmque respiciunt haberi, contumaciámque tacitam inducere confessionem , probant *text. in l. Diuus Antonius,7. D.de in integr.restit.l.De ætate,§. Qui tacuit,D. de interrogat.actionib. tex.* optimus in *c.2. de confess.lib.6.* inter eũ,qui postquam respondere iussus est,contumaciter respondere recusat;& eum,qui antequã respondere iussus sit, contumaciter abesse contingat differentiam constituens ; vt primo casu pro confesso habeatur;non verò in secundo,licèt contra eum tanquã contumacem , prout ratio dictauerit,sit procedendum. Próque confesso in ciuilibus saltèm eum,qui post iussionem respondere recusat , habendum , obseruarunt *Bald. in l.Si filius,D. de interrogator. actionib. & in l.1.n.10. C. quomod. & quand. Iudex, Marc. Anton. Cuch. de mentient.circa possess. n.181. Cornel. Beninc.dict.special.10. in indic. n.19. Gigas de pensionibus Ecclesiast. q.64.n.5. Petr.Barbos. ad leg. 1. art 3.n.11. D. de indic. Cardin. Tusch.practic.concl.litera C.concl.1019. Petr.Cabal.resolut.crimin cent.3.cas.288.n.74. Camill.Borrell. dicto t.46. n.28.* cum aliis infra proximè referendis.

Ex quibus satis vtilis deducitur intellectus
† ad *Regi leg.5.t.21.lib.4. nouæ Reg. Collect.* 146
disponentem: schedulam priuatam coram Iudice,vel alguacello (vt lex quoque sequens statuit) recognitam, paratã executionem habere;vt non expressam necessariò recognitionem desideret,sed ficta sit contenta, per contumaciam nempè eius,qui schedulam recognoscere iussus,ac personaliter requisitus recognitionem contumaciter recusat,doloséve ad id citationem,requisitionẽque subterfugit.Eámque fictam per contumaciam recognitionem ad executionem in terminis *d. Regiæ legis* faciendam , sufficere asseruêre *Couar. variar. lib.2. c.11.n.4.* & in simili Galliæ sanctione *Petr.Rebuff. super constit Reg.ir.de chirographis præfat.n.98.* Sic in practica seruari attestans, contrariis plenè satisfaciens,*Bald. in addit.ad Roderic. Suar.in l.Post rem iudicatam in decla. leg.Regni,versic. Alius casus potest assignari,litera B.* mendosè alios citans,*Azened. in l.1.t. 22.n.14.lib.4. nouæ Reg. Collect. Auendañ,de exequend. mandat.p.2.c.30.n.4. Didac. Perez in l.4. t.8.lib. 3. Ordinam. verb Mandamos, vers. Quid obsecro iuris erit , pag. mihi 636. Magon. decis. Lucan. 15. num. 30. & per tot. Francisc. Merlin.* (ita per decretum excellentissimi Consilii cautũ dicens)*decis.15.n.1. Anton. Faber* (sic multis placuisse referens,licèt Senat.Sabaud.aliud mediũ elegerit) *in suo Cod. definit. d. lib.3. t. 1. definit. 25. & tit. 12. definit. 44.* vbi non solùm pro recognita schedulã in præsenti habendã firmat;sed etiãsi
à Iudice incompetenti † ad recognoscendum vocatus non terit,interlocutionéque pro 147
recognita

UAB Biblioteca de Ciències Socials

recognita ob contumaciam habita ſchedula ſit: non poſſe poſtmodum contumacem ſe fori præſcriptione tueri, Cum ſi paruiſſet, & chirographi ſcripturam aut agnoſceret, aut denegaret; non eo minùs ſaluam præſcriptionẽ haberet; quia agnitio, vel denegatio chirographi
148 ad iuriſdictionis probationem † non inducit; cùm ex cuiuslibet Iudicis authoritate, etiã incompetentis, fieri poſſit, vt illius Ducatus ſtylo diſertè cautum refert; mirabilémque caſum
149 hunc, in quo plus operatur fictio † in caſu ficto, quàm veritas in caſu vero, aduertit.

Malam deinde præſumitur in dubio habe-
150 re cauſam † contumax, *c. Nullus de præſumpt. Bald in d.l. Sancimus, n. 3. C. de iudic. Alciat. de præſumpt. regul. 3. n. 22. in fin. Menoch. eod. tract. lib. 2. præſumpt. 70. num. 12. 13. & 14. Camil. Borrelus. in ſumm. deciſ. d. tit. 46. n. 63. Franciſ. Brun. de indic. & tortur. n. 293.*

Non adeò tamen vt condemnatus ob con-
151 tumaciam, † ob malam cauſam condemnatus videatur: ob contumaciam enim potiùs condemnatio facta videtur, *l. Si ideò, 55. D. de euict. l. Papinianus, 8. §. Meminiſſe, D. de in offic. teſtã. Anton. Faber in ſuo Cod. definit. lib. 3. tit. 1. definit. 19. n. 4.*

Indéque in poſſeſſionem bonorum contu-
152 macis † ante litem conteſtatam ex primo decreto actor mittitur, *l. Fulcinius, D. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eatur, l. Conſentaneum, 8. C. quomod. & quand. Iudex, auth. Ei qui, C. de bon. author. iud. poſſid. Bart. in l. Cum proponas, n. 2. C. eod. titul. & in l. Si finita, §. Iulianus, n. 17.* (vbi plenè *Alexand. numer. 32.* & alij, *D. de damn. infect. Roman. conſilio 454. numer. 2. Panormit. in cap. fin. §. In aliis, num. 31. & 32.* extra *vt lite non conteſt. & in capit. Prout, num. 8. & 22. de dol. & contumac, & in capit. Cum veniſſent num. 12. de eo qui mitt. in poſſeſſ. Cornel. Beninc. de paupert. de ſpecial. 10. in indic. num. 5. & 6.* alios referendo *Borrell. d. tit. 46. de contumacia, numer. 48. & 160. Matth. Coller. deciſ. German. 104. numer. 5. Cardinal. Tuſch. d. litera C. concluſ. 1019. num. 1 & 2. & litera M. concluſ. 287.* & ſunt de iure Regio *text. in l. 1. & 2. tit. 8. p. 3. & in l. vnic. tit. 9. lib. 3. Ordin. & in l. 2. & 3. t. 11. lib. 4. noua Reg. Collect.*

153 Quod tam in verò, † quàm in ficto contumace procedere, docent *Alex. in l Plerique n. 9. D. de in ius vocand. & Camill. Borell. d. loco, n. 49.*

154 Poſſéque etiam poſt litem conteſtatam † miſſionem ex primo decreto ob rei contumaciam fieri; eſt *tex. in l. 9. t. 22. p. 3.* & ibid. notat *Gregor. Lopez gloſ. 1. in fin.*

155 Contumacia verò creſcente, † pœna quoque augetur, ad ſecundique decreti interpoſitionem peruenitur, *c. Quoniam frequenter, 5. §. In aliis vt lite non conteſt.* & ibid. Scrib. *Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 5, caſu 416. n. 32. Cami.. Borrel. repet. tit. 46. n. 157.*

156 Quodque tempus, † quæuè ad id hodie requiratur contumacia? vide per *legem 4. & 6. t. 8. p. 3. l. vnic. tit. 9. lib. 3. Ordinam. l. 1. t. 11 lib. 4. noua Reg. Collect. & ibid. Azeued. verb. Dosmeſes.*

Volens autem decretum bonorum poſſeſ-
sionis paſſus ea recuperare; non prius quam
si expenſas † integrè refecerit, ad id erit ad- 157
mittendus, *c. 3. de eo, qui mitt. in poſſeſſ. cauſ. rei ſeruand. d. l. 6. partitæ*, ibi: *Eppechaſſe las coſtas que taſſare el. iudgador.* & notant multi ex relatis ſuprà *n. 10.*

Nec huiuſmodi ob contumaciam expenſa-
rum præſtationem † poteris remittere Iudex. 158
Cùm non ob eius ſolúm contemptum? ſed in partis aduerſæ damnorum refectionem ad earum reſtitutionem, præſtationémque contumax teneatur, *Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 36. n. 4.* neminem fore, qui hac de re dubitet, adiiciens, *Sempron. Actiu. deciſ. ſiue determin. 105. n. 1.* Adeò vt ſi requiſitus † expenſarum 159
condemnationẽ intermittat Iudex; de ſuo reficere, reſtitueréque parti læſæ compellatur, ita iubente Iuſtiniano Imperatore *in d.l. Sancimus*, C. *de iud.* ibi: *Scituris Iudicibus noſtris, & Executoribus, quòd ſi hoc præterm ſerint, ex ſua ſubſtantia huiuſmodi detrimentũ laſis reſarcire compellentur. Bernard. Graua. d.l. 1. concluſ. 60. conſider. 1. n. 3*

Exceptiones præterea dilatorias † amittere 160
contumacẽ; pluribus congeſtis tradunt *Matth. Coller. deciſ. German. 108. n. 71. Borel. vbi ſup. n. 162. & t. 48. de exceptionib. n. 153. Petr. Barboſ. in d.l. Si quis ex aliena, n. 76. & ſeq. D. de iudic.*

Item ſi vaſſallus † feudum à Domino ha- 161
bens, tribus vicibus vt ſeruitium pro feudo præſtet requiſitus, contumax in eo præſtãdo exiterit; feudo priuatur, *text. in c. 1 1. de miſit. vaſſall. qui contumax eſt, Camil. Borrell.* (alios adducens) *d. tit. 46. numer. 19. & 20.* diximúsque latius *in prima huius tractat part. quæſt. 33.*

Ob contumaciam quoque excommunica-
tionis † ſententiam ferri poſſe, vulgaria ſunt 162
iura in *capit. Ex parte, el. 1. 23. cum gloſ. ibid. de verb. ſignific. c. Et literis; 11. de conſtitut. c. Tua, 3. vt lite non conteſt. gloſ. in cap. 1. de idol. & contum. in 6. & in capite 2. de procurat. gloſſ. fin. in l. in actionibus, D. de in litem iurand.* latè *Cornel. Beninc. de ſpecial. 10. in iud. ex n. 11. cum ſeqq. Marant. de ordin. iudicior. 6. p. memb. 2. n, 19. Iacch. Simanc. de Catholic. inſtit. c. 14. de contumacib. per tot. Ludouic. Montal. de reprobat. ſontent. Pilat. art. 3. n. 25. Farinac. d. quaſt. 18. n. 39. verſic. Si Iudex Eccleſiaſticus, Paz in praxi, tom. 2. p. 1. c. 3. num. 5. verſ. Alia pœna eſt.*

Próque omni contumacia, † ex re etiam 163
minima inſurgente; Cum tanto maior contumacia fit; quãto minor contumaciæ cauſa eſt, *gloſſ. in cap. Si Clerico 96 diſt.* quam pro ſingulari allegat *Abb. in cap. ex parte, num. 3. de verbor. ſignific. Andr. Barba. in tractatu de teſtib. part. 3. numer. 9. Philipp. Franc. in cap. Quia cordi, § Quòd ſi appellator, notab. vlt. de appellat. in 6 Cornel. Beninc. d. ſpecial. 10. num, 12. Camil. Borrell. dit. 46. n. 133. Laurent. Syluann. de feud. recogni. q. 110. n. 3.*

Nec ob contumaciam excommunica-
tus ante expenſarum † præſtationem, emen- 164
dámque aduerſæ parti factam abſouitur. *Hoſtienſ. in ſum. t. de ſentent. excommunic. §. Et qualiter,*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

qualiter, verb. Secundò requiretur, vers. Et nota bene. Aut nisi cautionem saltèm de parendo mandatis præstet, iuxta *text. in dict. cap. Ex parteel. 1. & ibi not. Abb. n. 6. Ioann. Paul. Lancellot. instit. Can. n. lib. 4. tit. de sentent. excommun. §. Manifestè autem, Daniel Venator. in annal. iur. Pontif. l. b. 5. tit. 39. §. Cùm absolutio, quæ causam, &c. vers. Sententia enim ab homine prolata,* quos refert, & sequitur *Camil. Borrel. d. loco, n. 90.*

Vtque alias contra contumaces per iam relatos videndas pœnas omittamus: in appellando,
165 appellationēvè prosequendo † contumax pro appellationis desertore reputatur, *Camill. Borrell. d. tit. 46. n. 114.* & plenissimè *Nos in prima huius tr. par. q. 31.*

166 Paupertas tamen à contumacia, † eiúsque pœnâ (si à paupertate contumacia causã trahat) excusat, vt in propositis casibus videre est. In primis enim ad iudicium venire iussus, si
167 absque dedecore † ob pautertatem comparere nequeat, nec compareat, contumaciæ pœnam euitat, vt probat *text. in § Hinc nobis* (ibi. *Aut qualibet necessitas, cum glos.*) *in auth. de hæred. & Faldid. Marant. de ordin. iud. 6. p. verb. Contumacia, n. 5. Corne. Beninc. d. special. 10. in iudic. n. 23. & seqq. Bertran. cons. 28. n. 87. Sebast. de Medic. de casib. fortuit, 2. p. q. 4. n. 12. Maurit. Appicell. allegat. 6. n. 18. Surd. de aliment. t. 1. q. 48. n. 6. Bernard. Græu. pract. Camer. Imperial. libro 1. conclus. 142. numer. 2.*

Audirique contumacem hunc (si ob paupertatem contumax dici potest) etiam antè
168 expensarum † parti aduersæ refectionem factámque emendam, tradiderunt multi ex suprà citatis, *n. 10.* Et nominatim in contumace post
199 duas, vel tres sententias † per Audientiã latas comparente (qui nec ad restitutionem, nec ad iudicium, nisi cum clausula *Parito iudicato* admittitur, iuxta *tex. in l. Fulcinius, §. fin. D. ex quib. caus. in possess. eatur?*) obseruat *Octauian. Vester in praxi, lib. 4. c. 4. de dolo, & contumac.*
170 *n. 9.* Quæ clausula † secundùm *eundem ibid. in fin.* remissionem possessionis, fructuum perceptorum, & expensarum litis solutionem importat. *Maresc.* (plenè de ea agens) *variar. resolut. lib. 1. c. 86.*

Si tamen pauper † sit, & ad restitutionem,
171 iudiciúmque admitti desideret, hunc temporari rigorem; soleréque pauperi commissionem dari, dilata, seu reseruata in finem litis fructuũ, & expensarum solutione, sub hac rescripti formula: *Placet D. N. Papæ, demissa possessione, constito de Oratoris paupertate: &c.* testatur idē *Octauian. Vester præcitato loco, & lib. 8. c. 3. de restit. in integr. n. 12.* Admissione namque possessionis (quam facilè quamtumuis pauper dimittere potest) non excusatur, licèt à restitutione fructuum, & expensarum excusetur: ad *text. in c. Olim, de rest. spoliator.* notat (aliis adductis) *Octauian. Vester vbi proximè.*

Item nec contra pauperem, cuius in causa fuit paupertas ne compararet, inducitur cõfessio; nec malam præsumitur habere causã. Cum
172 aduersùs iustam † contumaciæ, vel absentiæ excusationem habentem non præsumatur, ex *glos. verb. Absens, in l. 2. C. de contrar. iud. tutel. Camil. Borrell. d. t. 46. n. 65.* Sicque omnes exceptiones † opponere posse, cum in culpa 173
eas opponendi non fuerit; legitimèque extiterit paupertate impeditus, & in mora per consequens non fuerit, ex traditis à *Nobis 1. p. q. 17. àn. 32. cum seqq. & q. 31. n. 11. & seqq. & q. 32. n. 12. & seqq.* firmandum venit.

Item si ob paupertatem seruitium † Domino debito tẽpore non præstiterit vassallus, vel 174
emphyteuta; non ideò feudo, vel emphyteusi eum priuari; latè deduximus *1. p. q. 33. n. 21. & seqq. & quæst. 26.*

Pariter ob non solutum debitum excommunicatus, si propter paupertatem † soluere 175
non posse ostendat, relaxari, ac retractari excommunicationis sententia, absolutionisque proferri debet, *glos. in clemen. 2. verb. Satisfecerint, de hæretic. Butri. in c. Oduardus, q. 1. de solut. Paul. Castr. in l. Si reus, 73. n. 9. D. de procurator.* Vbi vnum singularissimum addit; excommunicatum, *nisi soluerit intra mensem,* licèt aliquãdo intra mensẽ soluere, non tamen circa finem potuerit; si in malitia non fuit, paupertate excusari: prædictam quoque sententiã tenet *Milui. in repert. verb. Excommunicari non potest, Gallesius ad formam obligat. Camer. de præambulis ipsius processu ipso, n. 24. in noua edit. q. 36. Asin. in praxi iudi. § 3. c. 37. n. 11. Stephã. Gratian. discept. forens. tom. 4. c. 660. n. 9 & 10. Pyrrh. Maur. de solut. & oblat. c. 88. per tot.* præcipuè *n. 3. Ful. Pacian. de probat. lib. 1. c. 54. n. 71. Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. 2. p. q. 4. n. 20. & in 11. Mors omnia soluit, 1. p. n. 103. pag. 4 post med. vers. Nonò excusatur,* vbi communem dicit, *Francisc. Viui. decis. 268. n. 6. lib. 2.*

Imò excommunicationis sententiam in hoc casu latam si de paupertate, † impotentiáque 176
debitoris notoriè constet (vt si contra eum, qui ritè, & rectè ad bonorum cessionem, vel ad beneficium *c. Oduardus* admissus est, feratur) nullam ipso iure esse; infirmandam verò, si notoria mendicitas non sit; asseruere *Quintill. Mandos. in tr. de monitor. q. 37. n. 8. & 10. Thesaur. decis. 10. n. 5. post med. Fului. Pacian. proximè relato loco.*

Indéque etiam fit, panperem, qui in *Canonem. Si quis suadente diabolo,* † 17. q 4. incidit, 177
ad Curiam Romanam pro absolutione petenda accedese non adstringi, *c. Quod de his, 26. c. Quamuis, 58. de sentent. excommunic. Diuus Antonin. de excommunic. c. 1. n. 45. Cardin. Tolet. in summ. lib. 5. c. 8. n. 2. vers. Quartò ista, Hieronym. de Mont. quæst. 15. n. 6. cum tribus seqq. Francisc. Marc. decis. 596. per tot. Carol. de Grass. de effectibus Clericat. effect. 9. n. 164. & 165.*

Nec omnimoda † in hoc casu requiritur 178
egestas, sed & in ex artificio, vel officio viuẽte, aliis tamẽ pro itinere faciendo expensis carente veram propositam conclusionem, nec ostiatim tunc mendicare cogendũ eum, asseruere *Sylues. in summ. verb. Absolutio, 4. num. 3. vers. Octauus, Carol. de Grass. d. n. 165. Ioan. Mar. Bellet. disquisit. Clerical. part. 1. tit. de fauore Clericor. Canonis, §. 3. n. 24. ex Hostiens. in d. cap. Quòd de his, n. 1. & Abbat. in cap. Ea noscitur. numer. 5. de sent. excommun. AZeued. in l. 2. n. 46. tit. 18. lib. 4. nouæ Reg. Collect.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Non denique contumax, causáve pro deserta habetur eius, qui ob paupertatem † intra debita tempora aut appellationem non prosequutus, vt latè in *prima huius tr. parte quæst. 31. d. n. 11. cum seqq.* tradidimus.

EXPONENTES infantes quibus plectantur pœnis? Et an ab eis excuset paupertas?

SVMMARIVM

180 *De huius criminis atrocitate.*

181 *Parentem huius criminis reum morte puniendum, multa suadent, quæ ad id expenduntur. & n. seqq.*

182 *Sanguinolenti infantes, quare dicti?*

183 *Mortis pœna in præsenti an plectatur parens, siue expositi mors sequatur, siue non; & n. seqq.*

186 *Intellectus ad* text. in capit. fin. 87. distinct.

187 *Parens qui filium exposuit, an & quando illum repetere possit? & n. seq.*

188 *Expensæ factæ cum expositis post decennium, cum seruitiis computantur.*

189 *Nisi Dei amore, qui infantem suscepit, eas fecisset.*

190 *Et qualiter amore Dei factæ probentur;*

191 *Ecclesia non repetit expensas, quas cum expositis fecit, nec protestatione præcedente.*

192 *Parentes exponentes filios, exponive consentientes patriam potestatem amittunt; & domini dominium quod in seruis ad ipsis expositis, aut ab aliis de ipsorum permissu habebant.*

193 *Domini periclitantes vassallos deserentes, eorum dominio vassallagióque priuantur.*

194 *Ciues in periculo Ciuitatem deserentes ciuitatis iura amittunt.*

195 *In expositio parricidium non consideratur, nec si fortè patrem occidat, vt parricida punitur.*

196 *Alentes expositos nullum in eis ius adquirunt.*
Seruus expositus iuris sui manet, ibidem.

197 *Legis* 4. tit. 23. lib. 4. For. leg. *dispositio in vsu non est.*

198 *Expositi possunt ad Sacros Ordines, beneficia Ecclesiastica, & dignitates absque aliqua dispensatione promoueri, legitimique censentur. Contrà n. 201.*

199 *Nec excluduntur statuto requirente, ne ex Iudæis, Maurisve descendant niue ad beneficium aut dignitatem admittendi aliqua macula sint infecti.*

200 *Secùs si puri sanguinis, aut ex notis parentibus qualitatem desideret.*
Statutũ iuri communi contrarium restringitur, nec vltra id quod exprimitur, extenditur, d. n. 199.

202 *Parentes filios exponentes eis intestatis non succedunt.*

203 *Expositis quis ab intestato succedat, remissiuè.*

204 *Pœnæ contra exponentes infantes constitutæ, contra languidos quoque cuiuscumque ætatis sint exponentes locum habent.*

205 *Ignorantia parentum, aut dominorum filiorum, vel seruorum expositorum, eos excusat.*

206 *Ignorantia in præsenti, parentis, vel domini iuramento probatur.*

207 *Paupertas parentes, & dominos filios, vel seruos in aliquo Xenodochio exponentes excusat.*

208 *Et quid si Xenodochium in quo expositio fieri possit, præsto non sit, & numer. seqq.*

212 *Ob mortis timorem, licet parenti filium exponere.*

213 *Parentes ob infamiam vitandam filios exponentes, excusantur, & n. seq.*
Honor non modò filiis, sed propriæ vitæ antefertur, ibid. dicto n. 213.

§. II.

IMmane crimen † humanóque generi, ac naturæ fœderi (quoad ipsa quoque ratione carentia animalia) repugnans est quos protulerint, genuerintque fœtus abiicere, nec alere. Naturale namque ius procreare, educaréque fœtus omnia etiam animalia, quæ in cœlo, quæ in terra, quæ in mari nascuntur, docuit, huiúsque iuris peritia censeri videmus, & firmat (si firmitate natura ipsa, cuius vim ab origine mundi experimur, eget) Imperator Iustinian. in *princip. iust. de iure natur. gent. & ciui.* & *Senec. epist. 122. lib. 22.* (de irrationabili animali loquens) *Producit fœtus suos* (inquit) *nec abiicit.* Cuius criminis atrocitatem ostendunt etiam sapientissimi Alphonsi Regis verba in *l. 4. tit. 20. part. 4.* cuius est initium, *Verguenca, crueldad, ò mald. ad mueue à las vegadas al padre, ò a la madre en desamparar los niños echandolos à las puertas de las Eglesias, è de los Hospitales, è de los otros lugares, &c.* Inde Senec. de benefic. lib. 3. cap. 1. *Et parentes suos non amare* (inquit) *impietas est; non agnoscere, insania.* Cúmque sic grauiter contra ipsam naturalem legem (pietatis officium relegantes) peccent parentes, liberos suos vel exponentes, vel permittentes exponi, eos quasi tradẽdo morti (cùm pietatem, quam in suos ipsi non habent, non debeant ab aliis expectare) grauibus illos afficiunt iura pœnis. 180

Morte † parentem huius criminis reum puniendum, suadet *textus in l. Necare, 4. D. de liber. agnosc.* vbi sic *Paul.* iure consult. ait: *Necare videtur, non tantùm is, qui partum perfocat; sed & is, qui abiicit, & qui alimonia denegat, & is, qui publicis locis misericordiæ causa exponit, quam ipse non habet.* quam visa est approbare sententiam (vltimo eam referendo loco) *glossa 1. in l. 2. C. de infantibus exposit.* eadémque lex ipsa ibi: *Si ab ipsis expositos quodammodò ad mortem, voluntas misericordiæ amica collegerit. Nec enim suum quis dicere poterit? quem pereuntem contempsit.* apertiùs *text. in* 181

capite

UAB Biblioteca de Ciències Socials

capite final. in fine, 87. *distinct.* ibi: *Sanè qui post prædictum tempus calumniator extiterit, vt homicida Ecclesiastica districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit authoritas.* Ideó-
182 que sanguinolentos † infantes hos in *rubric. C. de infantib. expos.* appellari; quia sanguinis pœna scelus hoc expositionis vindicetur; adnotarunt *glos. in c. vnic. de infantib. expos. verb. Liberatus circa med. Azor. in summ. C. eod. Gregor. Lopez in d.l. 4. glos. 1. Montal. in l. 1. tit. 23. lib. 4. Fori leg. glos. 1.* Licèt alia ego sanguinolentos appellari arbitrer ratione; quòd à matrum, nempe, frequenter vberibus extracti, necdum benè (vt sic dicamus) sanguine mundi exponantur, iuxta *Calepini* traditionem (quem postmodum vidi) *verb. Sanguinolentus*, sic *titul. C. de infantib. expos.* intelligens, qua etiam de re latè *Couar. variar. resolut. lib. 3. cap. 14. n. 4.* Capitísque pœnam hac in specie pati debere patrem sciéter exponentem infantem, asseuerat *Montal. vbi proximè*, Quòd & apud Thebanos obseruatũ refert *Æliam var. histor. lib. 2. c. 7.* Quorum humanissima lex in solitudine exponentem, abiicientémve infantem capitis supplicio mulctabat.

Ex quibus etiam non sequuta expositi
183 morte † eidem pœnæ locum fore, videtur firmandum. Póstque varias disceptationes in congressione Synodali Constantinopolitana constitutum fuisse, tradit *Petrus Gregor. lib. 15. Syntag. iur. vniuers. capite 28. numer. 5.* matres proptios filios in diuinorum Templorum aditibus exponentes, quamuis filij ab aliis educentur, vt homicidas puniri. Cuius etiam constitutionis mentionem facit *Ioann. Hieronym. Episcop. Campanill. in suo diuersor. iurisc. Canon. rubric. 11. capit. 13. numer. 160.*

Quàm tamen mortis pœnam tum demum
184 si expositi mors † sequatur, imponit patri *textus in l. 3. dict. titulo 23. lib. 4. Fori leg.* tenuitque *Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 9. c. 8.*
185 *n. 9.* Morte verò non sequuta † extraordinem, arbitrióque Iudicis puniendum patrem: obseruarunt *glossa 1. in l. 2. C. de infantib. expos. & in l. Nec filium, 9. verb. Pœna, C. de patria potestate, Gregorius Lopez dict. glos. 1. Ioan. Vela de delict. c. 9. versic. Puniuntur autem Petrus Fernandez Otero diuersar. quæst. iur. par. 3. q. 11. nu. 3* quem non sine verecundia, ruboréque hoc in casu refero, qui integram illam quæstionem à *Ioann. Vela* allegato loco nullo penè dempto, aut mutato verbo, suppresso nomine mutuatus est.

Planè si ab eo, qui infantem expositum su-
186 scepit, fuerit facta denunciatio, † vt à proprio suscipiatur, alatúrque patente, si decem dierum spatium fluere permiserit parens, post illúdque postulare filium velit; Ecclesiastica districtione coerceri, vtque homicidam puniri, determinat expressus *tex. in dicto cap. fin. 87. dist.* quem sic intelligendum dicit *Montal. in l. 2. dict. titul. 23. lib. 4. Fori leg. glos. 1.* Dicta verò denunciatione non facta, vel inscio
187 parente facta, † posse quandocumque parentem filium suum repetere, si & expensas ad decennium vsque cum eo factas offerat, con-
188 tendit *Montalu. ibid.* Post decennium † namque factæ, cum seruitiis computantur, ex *text. in dicta l. 2. Fori leg.* nisi Dei amore; † 189
qui infantem suscepit eas fecisset, ex dispositione *text. in d. l. 4. titulo 20. part. 4.*

Quòd indiciis † probari notat *ibidem Gre-* 190
gor. glos. 5. ex *Abbat. in d. cap. vnic. de infant. expos. num. 3.* vbi pariter aduertit, alimenta hæc si ea fecerit Ecclesia, † cùm ad id teneatur, egentibúsque subuenire, non repetere, ex *text. in cap. Sacrorum, 12. quæst. 2. & in l. Alimenta. C. de negot. gest.* ptotestatione quoque præcedente ea ratione id procedere firmans. 191

Patriam deinde potestatem † parentes fi- 192
lios exponentes, exponive consentientes, dominiúmque in seruis domini exponentes seruos, ab aliisve exponi permittentes amittere indicat *text. in d. c. vnic. de infantib. expos. in l. 2. C. eod. tit. in d. l. 4. part. & in l. 1. tit. 23. lib. 4. Fori leg. vbi* not. *Montal. glos. 1. circa fin. in d. c. fin. 87. dist.* docéntque *Bald. in d. lib. 2. Cardin. Paleot. de noth. & spur. c. 63. n. 6. Iacob. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 4. casu 396. n. 11. Surd. de alimen. tit. 4. q. 18. n. 2. & tit. 8. priuil. 63. n. 4. & priuil. 64. n. 2. cum seqq. Azor. in instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 26. q. 1. Ioan. Vela d. cap. 9 §. Puniuntur autem vers. Et sciente patre, Otero d. q. 11. n. 3. Tiber. Decian. tract. crim. lib. 9. c. 8. n. 9. Ioan. Hieron. Episcop. Campanil. in suo diuersi iuris Canon. rubr. 11. c. 13. n. 158. Steph. Gratian. d. c. 267 n. 1. & seqq.* Qui *nu. 2. & 3.* ad dominos † etiam periclitantes deferentes 193
vassallos; nec non ad ciues † ciuitatem in pe- 194
riculo deserentes, ex *Menoc. loco proximè relato* sententia, id extendit, vt illi vassallagij; hi ciuitatis iura perdant.

Indéque ex hac patriæ potestatis amissio- 195
ne patricidij reatum † in exposito considerãdum non esse, neque vt parricidam si patrem forte occidisset puniendum, notarunt eleganter *Carrer. in practic. §. Homicidium, nu. 143. Menoch. d. casu 96. n. 14. & num. 39. Petr. Gerard. singul. 2. incip. Tuscis quod in præcedenti, n. 9. Petr. Plac. in epitome delictor. c. 22. nu. 27. in fine, versic. Alius subiiciatur casui, Stephan. Gratian. vbi suprà, n. 3. Tiber. Decian. d. lib. 9. c. 15. n. 29. Prosper Farinac. lib. 4. praxis crimin. q. 120. n. 164.*

Non tamen ex eo, quòd patriam potestatem in filios à se, vel de consensu, & patientia sua expositos parentes amittant, dominiúmve in seruos domini; ius aliquod in eis hi qui eos alendos † susceperunt, adquirunt: quinimò 196
sui iuris manent, libertatémque omnimodam (serui licèt aliàs nascerentur) obtinent, *d. l. 2. & 3. C. de infantib. expos. text. in d. cap. vnic. extra eod. tit. glos. 1. in fin. in d. cap. fin. 87. dist.*

Quamuis ex *legis 1. d. tit. 23. lib. 4. Fori leg.* dispositione † eorum dominium nisi donan- 197
di animus accederet, qui eos suscepit adquireret: quæ tamen in vsu non est, imò contrarium secundùm iuris Ciuilis, & Canonici dispositionem seruatur.

Quare ad Sacros Ordines, † beneficia 198
Ecclesiastica, & dignitates absque aliqua dispensatione promoueri hos posse, legitimósque censeri, obseruant *Anani. in d. c. vnic. n. 11. de infantib. expos. Felin. in cap. Cùm deputari, n. 13. d. indic.* communem asseuerat *Cardin. Paleot. d. cap. 63. n. 3. & 7. Bermond. de public. concub.*

contub. in verb. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos,num.90. Mascard.de probat. concl.799.Girond.de priuileg.explicat.n.1441. & seq.Menoch. d.casu 366.n.15.& 16. & de præsumpt.lib.6.q.54.n. 20.verìorem de rigore iuris opinatur *Sayr. in suo thesaur. lib.6.c.10. versic.Secunda opinio,n.*39.quos refert, & sequitur *Episcop. Campanill.de rubr.* 11.*n.*157. cum *Suarez in suo* 5. *volumine, disp.*50.*sect.* 4. vnicuique licere dicente huic adhærere resolutioni,etsi in praxi dispensatione vti securiùs esse addat: Firmántque dictã sententiam *Eman. Rodrig. in suis quæst. regular. tom.* 1. *quæst.*13.*art.*1.*Philipp. Pascha.de virib. patria potest.part.*1.*c.*6.*n.*10.eique assentitur *Gregor. Lopez in d.l.*4.*part.gloss.* 6.*vers.Case torna libre,Stephan.Gratian.discep.forens.lib.*1.*c.*135. *n.*31.*& seqq.& lib.*2.*c.*267.*n.*22. *& seq.num.* quoque 24. adiiciens: statuto solùm requirẽ-
199 te † ne ex Iudæis,Maurisve descendant;néve aliqua macula ad beneficium, aut dignitatem admittendi,sint infecti;expositos non excludi cum tale statutum iuri sit contrarium, *cap. Eam te,de rescript.* debeátque restringi. *Bart. in l.Omnes populi,n.*56. *D.de iustit & iur. Roland.à Valle consilio n.*21.*lib.*1. nec debeat vltra id quod exprimitur extendi, *l. Si verò, §. De viro, D. solut. matrim.* in expositis autem huiusmodi non reperiatur macula Idem quoque firmat *Anton. Ricciul.in tract. de neophytis,c.*7.*n.*33. Aliud dicendũ si puri sanguinis,
200 † aut ex notis parentibus qualitatem statutum desideret; cùm nequeat per expositos, spuriósque probari,vt obseruat *Perez de Lara de anntuersar. & capellan lib.*2.*c.*4.*n.*39.*vsque ad* 42.eúmque referendo *Gratian.vbi proximè,n.* 26.*Girond.d.loco.n.*1443.*& seq.*

201 Quamuis non sine dispensatione † ad Ordines,aut beneficia eos promoueri posse, asseuerent *Angel.in l. Liberorum, D. de his qui not.infam Didac.Couarr.in clement.Si furiosus, part.*1.*in princip.n.*9.*Simon Maiol.in tract.de irregular.specieb.Vual.in rubr.de irreg.nu.*123. *P.Rebell.de obligat.iustit.part.*2.*lib.*1.*q.*3 *sect.* 2.*n.*15.securiúsque esse concludit *Valer.Reginal.in praxi, lib.*30.*n.*77.*v.*7.

Parentes præterea filios exponentes eis in-
202 testatis † non succedere profitetur *Petr. Gregor.lib.*45.*Syntag.iuris vniuersi,c.*10.*n.*12. eóque relato *Episcop. Campanill. d.rubric.*11.*c.* 13.*n.*158.*&* 162.*in fin.* apud quem quis eo-
203 rum ab inteteſtato † sit successor videre licèt: cùm neque parentes, neque hi,qui eos alendos susceperunt, succedant, ex sententia *Hostiens.& Zabarel.in d.cap.vnic.de infantib.expos.*per tex.in *l.Nutritoribus.*10. *C.comm. de succes.* qua etiam de re vide *Pereg. de iure Fisci,lib.*4.*tit.*3.*rub.de bonis vacant.n.*16.*Gregor. Lop.in d.l.*4. *ver. Echandalos, Laram in l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his.nu.*10.*D.de liber. agnosc.Farin. fragmen.crimin.p.*1. *tit.F. num.* 134.

204 Dictáque de infante, & de languido † quoque exposito cuiuscumque ætatis sit,procedere,aduersúsque languidos exponẽtes easdem, quæ contra infantiũ expositores pœnas locum habere;dicunt *gloss.*1.*in fin.in d.cap.fin.* 87.*dist.Abb.in d.cap.vnic.n.*2.& alij ibi, *Syluest.verb. De expositis,n.*2. *Montal.in d.l.*1.*tit.* 23.*lib.*4.*Fori leg. glos.*1.

A quibus tamen parentum dominorúmve ignorantia † eos excusat,vt eademmet paren- 205
tibus,vel dominis filios seruósve exponentes, exponíve patientes pœnas imponentia suprà relata iura, Authoréque relati ostendunt.Per patrísque vel domini iuramentum † ignorã- 206
tiam probari,disponit nominatim *d.l.*1.*tit.*23 *lib.*4. *Fori leg.* notátque *ibid. Montal. gloss.*1. & faciunt dicta *à Nobis,*1.*parte,q.*14.*n.*27.

Valentior autem est,& in hoc casu paupertatis,inopiæque excusatio, † quæ etiam scié- 207
tes, filiósue, aut seruos exponentes parentes, vel dominos excusat,si in aliquo Xenodochio non omnino eos deserendo,quoque potuerint adiuuent modo,filios exponant,vel seruos,ex eleganti decisione *text.in l.vnic.§. Sed scimus, C.de Latin. libert.tollent.*docuit *glo.in d.c. vnic. verb. Liberatus,de infantib.exposit.& ibid.Hostens.in sum. n.*4.& communiter Scribente, *& in d.l.*2.*C.eod. Montal.in dict.l.*1.*tit.*23. *lib.*4. *Fori leg.gloss.*1. *Gregor. Lop.in d.l.*4.*tit.*20.*par.* 4.*glos.*1. *Ioan.Vela in d.c.*9.*propè fin.vers.Has autem pœnas,Otero d.part.*3. *diuersar.q.iur.qu.* 11.*num.*6.

Quòd si Xenodochium, in quo expositio fiat, † præsto non sit,excusari patrem,qui fi- 208
lium egestate cogente exposuit,fatetur *glos.*1. *in d.c.fin.*87.*dist.*Dominum † tamen excusari 209
negatiquia potiùs seruum vendere debuit,aut donare,ex *d.§.Sed scimus,d.leg.vnic.C.de Latin.libert. tollend.* Cuius quoad filium sententiam ad pœnæ in foro exteriori † excusatio- 210
nem probat *Syluest.verb.De expositis:* ad interioris tamen,† non vtique quia potiùs pro se, 211
filióque alendo mendicare debuisset:nisi forte expositio eo modo fieret,quòd nullum inde periculum immineret,vt in pluribus Hispaniæ locis, inquorum multis non Xenodochium aliquod,in quo expositi suscipiantur,alantúrque infantes,sed reperiuntur plura.

Ob mortis autem timorem † licere parenti 212
filium exponere; *Exodi c.*2.authoritatem firmauit *Menoch. d.casu* 396.*n.*8. Parique modo si ob infamiam † vitandam filios parentes 213
exponant,excusari,obseruant *Greg. Lop.Vela, & otero* locis iam relatis, & sic per Mediolanensem Senatum iudicatum testatur *Iur.Clar. lib.*5.*senten.§.fin.q.*83.*vers.Partum* cuius comprobat,laudátque decisionem *Menoch. d.loco n.*5.6.*&* 7. Cùm non impietas tunc parentes moueritt,sed qui non modò filiis,sed vitæ propriæ antefertur honor, *l.Isti quidem,* 8.*§.pen. D.de eo quod met. caus. l. Iusta causa,* 9. *D.de manumis.vindict.Gerard.de Petr. Sanct.singul.* 33.multa iura, & authoritates referens *Petr. Royz.Maure.decis. Lituam.*5.*n.*453.diximúsque 1.*p.q.*4.*n.*177.

Quare eadem ratio parentes, qui pro infante alendo mendicare † cogerentur, qui- 214
bus id indecorum,próque sua conditione verecundum, contumeliosúmque foret (quoad forum saltèm exterius)excusabit.

VTRVM

UAB Biblioteca de Ciències Socials

VTRVM REO PAVPERI, vel miserabili personæ etiam non petenti actorum, processus, & indiciorum sit danda copia?

SVMMARIVM.

1 *Cuilibet regulariter istrumentorum, actorúmve copia cum termino opponendi danda est; aliter acta, vel instrumenta non nocent, & n. 2.*
3 *In criminali etiam non petenti dare debet Iudex processus, & indiciorum copiam.*
4 *Defensionibus suis in criminali non potest quis expresè renunciare.*
5 *Etiamsi talis renunciatio fuerit iuramento vallata.*
6 *Nec defensionibus delictum minuentibus renunciare reus potest.*
7 *Nec tacitè defensionibus renunciare reo licèt.*
8 *Si reus se defendere nolit, ex officio tenetur Iudex veritatem, defensiones, & innocentiam eius inuestigare.*
9 *Et de Aduocato, & Procuratore ei prouidere.*
10 *Copia processus, & indiciorum ante torturam reo etiam non petenti danda est. Contrà num. seq.*
12 *Iudex qui ad torturam non data copia processus, & indiciorum processit, ea non petita, excusatur in syndicatu.*
13 *Concordantur hæ dissentientium Doctorum opiniones, & n. seqq.*
14 *Pauperibus, ac miserabilibus personis etiam non petentibus tenetur omnino Iudex actorum, processus, & indiciorum copiam præstare. Amplia n. 15.*
16 *Iudicis arbitrio relinquitur quis hac in specie pauper dicatur.*
17 *Copia hæc gratis pauperibus danda est, tam ex iure communi, quàm bullarum Pauli III. & Pij IV.*
18 *Hodie ex Pauli V. reformatione etiam non petentibus copia processus danda est.*

QVÆST. LXVI.

CVilibet regulariter instrumentorũ, actorumve copia † cum termino opponendi 1
danda est, *text. in l. Iudices, 17. C. d. fide instrument. Bart. super constitut. Ad reprimendum, verb. De plano, nu. 3. in fin. Hippol. de Marsil. singul. 81.* plures referens *Ioseph. Mascard. de probat. tom. 2. conclus. 923. n. 3.*

Aliter acta, vel instrumenta non nocent, 2
† *cap. Charta. 3. q. 9. Bald. in l. Si quando, n. 30. C. de testib. Andre. Alciat. in rubric. C. de edend. n. 10. Riua in l. Quod te mihi, nu. 20. D. si cert. petat. Ludouic. Roman. consil 156. n. 3. & consil. 519. per tot. & ibidem Horat. Mandos. in eius addit. litera A. Rota in nouis decis. 1. de fide instrumentor. num. 3. Ioann. Gratiam. regul. 69. in princip. & n. 6. Gregor. Lopez in l. 23. titulo 16. part. 3. glossa 2. versic. Et regulariter, Didac. Couarr. variar. lib. 1. cap. 1. nu. 5. versic. Ex quibus idem erit, Paulus Æmil. Verall. decis. 99. nu. 1. lib. 2. & decisione 117. nu. 5. 6. & 7. lib. 3. Borgnin. Caual. decis. 21. n. 79. lib. 1. Nicola. Intrigliol. decis. 14. n. 15. & decis. 44. num. 11. Mari Giurb. decis. 26. n. 4. & decis. 36. n. 2. Octauian. Ossasc. decis. Pedemont. 1. n. 47. Camill. Borrell. in summa decis. 1. part. tit. 44. de citatione n. 164. & 270. Andr. Gail practic. obseruat. lib. 1. obseruat. 107. n. 14. Rota Roman. Diuersor. decis. 445. per tot.* præcipuè *num. 3. Cardin. Dominic. Tusch. litera P. conclus. 871. num. 14. & 29. Stephan. Gratiam. disceptat. forens. lib. 1. c. 156. nu. 25. Oliuer. Beltram. in annotant. ad Gregorium XV. decis. 209. n. 8. Cæsar. de Graff. decis. 3. de restitut. spoliat. num. 7. Rota Genuens. decis. 106. num. 1.*

Quòd multo fortiùs in criminali procedit causa, in qua etsi pars indiciorũ, & processus copiam non petat, à Iudice dandam † fore suadet, & probat ratio *legis Liber homo, 13. D. ad leg. Aquil.* quòd nemo suorum membrorum dominus sit, ac ideò nec defensionibus suis renunciare possit † expresè *gloss. & Doctores in l. Pactum, 47. verb. Cum liceat, D. de pact. Hyppolyt. de Marsi. consil. 16. n. 25. Alexand. de Neuo consil. 86. n. 8. Marcus Antonius Natta cõsilio 359. n. 3. lib. 2. Roland. à Valle cõsilio 12. n. 14. lib. 3. Ioannes Baptista Ferret. consilio 300. n. 2. Antonius Gomez de delictis, c. 18 nu. 33. Iuli. Clar. recep. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 49. n. 16. & ibidem Baiard. in eius addit. nu. 38. & sequentib. Laderch. Imol. consilio 184. nu 9. versic. Sedidem sæpe,* plurimos referens *Prosper Farinac. 1. part. praxis crimin. quæst. 39. nu. 51. Sebast. Guazzin. de defens. reorum defensione 27. cap. 1. per tot. Tho. Treuisan. decis. 1. num. 7. lib. 2.* 3 4

Et etiamsi talis renunciatio fuisset iuramẽto † vallata, *Laderch. Imo. d. n. 9. Anton. Gomez d. tom. 3. c. 13. n. 33. cpl. 2. circa med. Farinac. vbi supr. n. 54. Baiar. loco citato, num. 60. Sebastian. Guazin. d. c. 1. n. 3.* 5

Nec solùm omnimodæ defensioni ex toto causam perimenti renunciare prohibetur reus sed etiam defensionibus minuentibus † delictum, vt tradunt *Laderth. Imo. & Guazzin. d. locis;* ille *n. 9.* hîc, 6. 6

Sed nec tacitè † defensionibus suis renunciare reo licere, demonstrat *text. in l. Non tantum 6. & ibid. glos. verb. Adquieſcit, D. de appellat.* docéntque *Marsil. in practic. crimin. §. Nunc videndum, n. 6. & in l. Vnius, §. Cognituru m, n. 57. D. de quæstionib. Ludouic. Carrer. in in pract. crimin. in 2. tract de indiciis, & tortura, §. Circa quintum, num. 7. Nouell. in tract. Ad defensam, rubric. An indicia pro reo danda sint n. 36. Hieron. à Laurent. decisc. Auenion. 15. n. 10. Baiard. d. q. 49. n. 9. & seqq. Sebastian. Guazzin. defensione 24. capit. 2. numer. 3. Farin. d. loco, num 91.* 7

Quòd si reus se defendere nolit; inuestigare veritatem, defensiones, & innocentiam eius ex officio † teneatur iudex, *text. in l. Si non defendantur. 19. D. de pœnis, l. 1. §. fin. infin. D. de quæstionib. Marsil. in d. §. Num videndum num. 7. & in dict. l. Vnius §. Cognituru m, n. 57. Sebastian. Banti. de nullitat. rubric. de nullitate ex defectu citationis, nu. 5. Hieron. à Laurent. vbi sup. n. 10. Nouel. d. loco nu. 17. Anton. Gomez d. c. 13. n. 33. Francisc. Marc. decis. 60. n. 4. part. 1. Bos. in tract. de confes. n. 7. & 12. Farinac. d. q. 39. n. 79. 91. & 98. Sebastian. Guazzin. d. defens. 24. c. 2. n. 5. Flamin. Carthar. de execut. sentent.* 8

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sentent. in præfat. num. 17. *Andre. Gail. de pace publica lib.* 2. *c.* 7. *n.* 8. *Franciſc. Burſat. conſ.* 201. *n.* 74. *Brunor à Sole in ſuo conſ. crimin. n.* 121. *& ſequentibus.*

9 Prouideréque ei ex officio de Aduocato,† & Procurare, *Marc. Anton. Blanc. in l. fin. n.* 31. *v. Propterea ſuperflua, & inanis, D. de q. Farinac. vbi ſup. n.* 95. *Guazzin. iam citato loco, n.* 8. diximúſque latè 1. *p. q.* 28.

10 Ex quibus, dandã fore reo etiam non petenti ante torturam proceſſus, & indiciorum copiam,† tenuerunt *Hiſpolyt. de Marſil. ſup. relatis locis, Nouel. d. rubrica n.* 3. *Iul. Clar. recept. ſentent. lib.* 5. *§. fin. d. q.* 49. communem dicens ex *Villal. in col. comm. opin. lit. L. n.* 22. notátque ibid. *Baiar. n.* 17. *& ſeqq. Seb. Guazzin. d. def.* 24. *n.* 3. *Farinac. d. n.* 91. *&* 98. *deciſ. Rotæ Auenion. & Andre. Gail. locis ſup. relatis.*

Contrariam tamen ſententiam, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus actorum vel indiciorum copiam reo dandam non eſſe, niſi petatur;† probant iura & Auctores multi. In ciuilibus, probat *text. in l.* 4. *§. Hoc autem indic. D. de damno infect.* per quem ita limitant, & intelligunt ſuprà dictam in principio doctrinã *Ioſeph. Maſcard. de probat. d. concl.* 923. *n.* 4. *Cardinal. Tuſch. pract. concl. lit. P, d. concl.* 871. *n.* 29, vbi, quod ad effectum vt inſtrumenta, & iura producta probent, requiritur partis citatio & quod ei detur copia ſi petat; obſeruántque plures alij ex relatis *ſup. n.* 1. & firmant dicta à Nobis 1. *par. q.* 35. vbi latè oſtendimus, non debere iudicem officium ſuum non petitum impartiri. Ex qua ratione, in criminalibus quoque actorum, proceſſus, vel indiciorum copiam non petenti dandam non fore, eſt communis opinio, de qua teſtatur *Beſ. in t. de indici. & conſid. ante torturam n.* 79. ita practicari ſubdens, & *int. de confeſ. n.* 6. 7. 15. *& 16.* Pro qua parte facit etiam *text. in d. l. Vnius,* 18. *§. Cogniturum, D. de q.* ibi: *Quamuis defenſionem quocunque tempore poſtulamte reo negari non oportet*, per quem ita tenet *Angel de malefic. verb. Qui d. iudex dictis inquiſitis, & cuilibet eorum,* &c. *n.* 2. *Marſil. in d. §. Nunc videndum, n.* 3. *& ſeqq. Iuli. Clar. d. q.* 49. *n.* 4. *v. Tu verò dic,* vbi de communi, & *verſ. Sed nunquid tenetur iudex, & q.* 64. *v. Sed quid ſi ille, in fin. Franc. Brun. de indic. & tortur.* 2. *p. q.* 2. *n.* 51. *v. Poſſe, Roland. à Valle conſ.* 12. *n.* 42. *lib.* 3. *Bertazol. conſ.* 474. *n.* 14. *&* 15. *lib.* 2. *crimin. Marc. Anton. Blanc. in tr. de indiciis, ad d. l. fin. D. de q. n.* 29 *in princip. & n.* 31. *v. In hac quæſtione puto, Ioan. Mar. Monticel, regul. crimin.* 14. *n.* 29. *Anton. Scapp. de iure non ſcripto, lib.* 5. *capit.* 97. *n.* 14. *Flamin. Cathar. in praxi interrogand. reor. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 51. *& lib.* 4. *c.* 1. *n.* 193. *Simon de Prær. conſ.* 36. *n.* 6. *Farinac. d. q.* 39. *n.* 90. *Franciſc. Burſ. conſ.* 201. *n.* 72. *lib.* 2. vbi de comm. *Sebaſtian. Guazzin. d. defenſione* 24. *n.* 1. *Franc. Perſonal. de indic. & tortur. n.* 20. *&* 28.

Ideóque excuſari iudicem in ſyndicatu, qui ad torturam non data indiciorum copia deuenit, † ea non petita, obſeruarunt *Alexand. conſ.* 65. *n.* 9. *& ſeq. lib.* 1. & alij relati à *Farinac. ſup. n.* 91. *circa fin Baiard. ad Iul. Clar, in d. q.* 49. *n.* 15. *& ſeqq. Sebaſtian. Guazzin. d. loco, n.* 9. & hanc (quoad iudicis excuſationem in propoſita ſpecie) tenuerunt ſententiam contrariæ etiam aſſertores; meliùs tamen facere, copiam non petitiam quoque concedendo. 12

Has autem variantium, diſſentientiúmque Doctorum opiniones paupertatis, miſerabiliúmque perſonarum fauor † componit, ac ſedat. Poſteriorem enim ſententiam in aliis, non in pauperibus, & miſerabilibus locum habere; priorem autem in pauperibus, ac miſerabilibus perſonis, quibus omnino tenetur iudex etiam non petentibus † actorum, proceſſus, & indiciorum, non etiam aliis copiam concedere; docent *Hippolyt. de Marſil. in praxi crimin. in d. §. Nunc videndum, num.* 13. *& ſeqq. Carret. in pract. crimin. d. tract.* 2. *de indic. & tortur. §. Circa quintum, n.* 11. *Montic. in pract. crimin. d. regul.* 14. *n.* 4. *Vulpel. reſponſo* 34. *n.* 6. *Canalc. de teſtib.* 4. *pan. n.* 123. *Franc. Burſat. conſ.* 201. *n.* 72. *lib.* 2. *Claud. Bertazol. d. conſ.* 136. *lit. A, ampliatione* 1. *lib.* 2. *Guazzin. d. defenſ.* 24. *c.* 2. *n.* 4. *And. Gail. pract. obſeruat. lib.* 1. *obſer.* 107. *n.* 14. *& de pace publ. d. c.* 7. *n.* 6. *lib.* 2. ſic contrarias has opiniones componentes. 13 14

Quod adeò verum eſt (pauperi, aut miſerabili perſonæ etiam non petenti copiam proceſſus dandam) vt licèt extaret ſtatutum, *dandam fore, ſi petatur*? adhuc prædictis perſonis etiam non petentibus † concedendã, aſſerant *Marſil. conſ.* 56. *n.* 14. *Monticel. ſup. n.* 15. *Burſ. d. conſ.* 201. *n.* 73. *Farinac. d. q.* 39. *n.* 93. *Simon de Prær. conſ.* 202. *n.* 15. *Vulpel. reſponſ.* 34. *n.* 6. *& reſponſ.* 74. *n.* 7. *Baiard, vbi ſup. num.* 9. refert, & ſequitur *Guazzin. d. loco n.* 7. Vbi pariter iudicis in arbitio † repoſitum eſſe dicit, quis hac in ſpecie pauper dicatur, ex *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2, *coſu* 65. *Sigiſmund. Scaccia de iudic. c.* 100. *n.* 8. *in fin Canalc. de teſtib. d.* 4. *p. n.* 123. notauimúſque latiùs Nos 1. *p. q.* 4. *n.* 75. 150. *in fin.* 164. *&* 178. *& q.* 12. *n.* 38. Gratiſque tunc copiam pauperibus dandam;† tradimus *ibid. q.* 28. *n.* 61. *&* 62. támque ex iure communi, quàm vigore Bullarum *Pauli III. &* Pij *IIII.* id obſeruandum, notat *Flamin. Carthar. in pract. interrogand. reor. l.* 3. *cap.* 3. *n.* 55. 15 16 17

Hodie autem, nouam poſt eius ſcripta ſuperueniſſe *Pauli V.* Pontificis maximi reformationem ſub rubrica de iudicib. crimin. locatam, vt etiã non petentibus † copia proceſſus tradatur, vt poſſit in eo contenta purgare inquiſitus, tradit *Guazzin. d. def.* 24. *c.* 2. *n.* 6. quẽ in materia hac pleniùs conſule *d. def.* 24. *c.* 1. *c.* 2. *& c.* 3. *per totum.* 18

INDEX
RERVM ET VERBORVM
quæ in hac prima Parte continentur accuratissimus.

A

Abbas, Abbatissa.

ABBAS, seu Prior ad distribuendum inter pauperes nominatus Monachos suos eligere poterit, *quæst. 62. num. 29.* Idem si Abbatissa ad sic distribuendum electa sit; poterit enim suum eligere Monasterium egens; *ibid. n. 28.*

Abesse, Absens, Absentia.

Abesse dicitur id, in quo quis obligatus est *quæst. 4. §. 2. num. 98.*

Absenti conceditur in integrum restitutio, *quæst. 30. num. 4.*

Absentiæ æquiparatur paupertas, *ibidem num. 2.*

Absolutio, Absoluere.

Absolutio denegatur ante realem restitutionem eius, quod quis donationis titulo à Religiosis accepit, vel antequam pauperibus erogatum sit; quod pro iustitia gratiáve facienda receptum est, *quæst. 27. num. 16.* Limita, nisi moraliter restitutio fieri non possit, vel per absoluendum non stet quominus restitutio fiat, *ibidem* Absolutio à iuramento an necessariò sit obtinenda vt periurium euitetur, vtque locus sit dispositioni. *Auth. Hoc nisi debitor, C. de solut. quæst. 49. num. 15.*

Absoluere quis hodie possit Inquisitores, vel Commissarios pecuniam prætextu officij extorquentes? *q. 27. n. 15. remissiuè.*

Acceptio Personarum.

Acceptio personarum & Diuino, & Humano iure in iudiciis prohibetur *q. 55. num. 1. & seqq.* Intellige vt *num. 22. & seqq.* Præuertit iudicium, sæpéque pro præmio pœnam, & præmium pro pœna confert, *ibid. n. 2.*

Accusare. Accusator.

Accusare non potest pauper non habens quinquaginta in bonis, nisi suam, vel suotum iniuriam prosequatur, *q. 4. n. 79.*

Accusator tenetur alimenta, litisque sumptus pauperi accusato ad sui defensionem ministrare, *q. 39. n. 41.*

Actio.

Actio non datur conditione pendente, *q. 4. §. 2. n. 98.* Proponi potest contra personam Monachi pro debito ante Religionis ingressum contracto, *quæst. 11. num. 6.* Omnis triginta annorum spatio perimitur, *q. 32. n. 7.* Apud plurimas nationes ob ingratitudinem prodita erat. *remissiuè quæst. 42. num. 2.* Redditur inanis, quam inopia debitoris excludit. *q. 45. n. 6.* Personalis non datur contra tertium, sed contra debitorem ipsum, vel eius hæredem, *quæst. 48. num. 1.* Nec fundi sequitur possessorem, *ibi. n. 2.* Paupertatis fauore contra tertium datur, *ibid. n. 7. & 8.*

Actionem habens contra pauperem vel non exigibilem de iure, & de facto pauper dicitur, si & absque ea pauper diceretur, *q. 56. n. 21. & in 1. part. q. 4. §. 2. n. 139. vers. Secus si debitores.*

Actor.

Actor ob rei contumaciam mittitur in possessionem ex primo & secundo decreto, *vide verb.* Contumacia, *& verb.* Missio in possessionem.

Actor forum rei sequi debet, *quæst. 52. num. 1.* Siue laicus sit, siue Clericus, & siue pro rebus propriis, siue Ecclesiæ suæ laicum conueniat, *ibi. num. 2.*

Actori copia instrumentorum danda non est ad actionem suam fundandam, secùs ad iam fundatam iuuandam, *quæst. 39. num. 30.* Et vide verb. *Reus.*

Actus.

Actus non vitiatur propter omissionem formæ si impleri non valet, sufficitque impleri eo modo quo potest, *quæst. 53. num. 37.* Necessarius à quacunque generali dispositione, etiam prohibitiua, censetur exceptus, *quæst. 22. num. 37.* Ex quo nullus resultat effectus, non desideratur, *q. 17. n. 47.*

Administrator.

Administrator Ciuitatis, Villæ, vel Castri

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſtri tenetur damnum, quod eis euenit ex non ſolutione canonis reſarcire, *quæſt.* 33. *num.* 14. Soluendo eſſe præſumitur in dubio, *quæſt.* 33. *num.* 13.

Adminiſtrator omnis, aliorúmque curam gerens inuentarium conficere, rationéſque reddere debet, *quæſt.* 60. *num.* 1. Non conficiens inuentarium, quas incurrat pœnas? *ibid. n.* 3. *remiſſiuè, & n.* 5.

Adquiſita.

Adquiſita conſtante matrimonio inter coniuges communicantur, *quæſt.* 19. *num.* 1. Et quid ſi alter coniugum nulla ad matrimonium bona attulit? vel inæqualia, an nihilominus æqualis fiat adquiſitorum diuiſio? *ibid. n.* 2. *&* 3.

Adquiſita per Clericum ex negotiatione, cui ſint reſtituenda? *quæſt.* 8. *n.* 10 *&* 11.

Aduerbium.

Aduerbium, *Euidentiſſimè*, vide verbo, *Euidentiſſimè.*

Adulterium.

Adulterium committere ob paupertatem non licet, *quæſt.* 65. *num.* 33. Nulla cauſa iuſtificari poteſt, *ibid. num.* 68. Nulla neceſſitate etiam quoad forum exterius excuſatur, *ibid. num.* 89.

Aduocatus.

Aduocatus dicitur perſona egregia, ſicut Doctor, *quæſt.* 4. *n.* 36. vbi de Aduocatorum priuilegiis *remiſſiuè.* Non habens alia bona præter id, quod ex officio adquirit, ſi tantùm ad victum ſuum, ſuorúmque moderatè ſufficiat; pauper dicitur, *quæſt.* 4. §. 3. *num.* 146. Gaudebit priuilegio *legis vnicæ* C. *quando Imperat. inter pupil. & vid.* poteritque etiam hodie diſpoſitione Regia ſtante, generalique Hiſpaniæ conſuetudine caſum Curiæ facere, *d. q.* 4. *n.* 80.

Aduocatorum officium laudabile eſt, hominémque nobilitat, *q.* 9. *n.* 14. Aduocatis, cauſarúmque Patronis congruum debetur ſalarium pro modo litis, fori conſuetudine, Aduocatique facundia, *q.* 28. *n.* 7. Etſi eis ſalarium non ſoluatur, poterunt cauſam quantuncunque iuſtam dimittere, *ibid. num.* 13. Et etiamſi cauſa Eccleſiæ ſit, *ibid. num.* 14. Debetúrque Aduocato ſalarium à principio conuentum, etiam pro tempore infirmitatis, *ibid. num.* 15. Et etiam Aduocati hæredibus eo mortuo ante anni finem, integri anni debetur ſalarium, *ibid. num.* 16. Niſi ad certam cauſam tantùm ſalariatus eſſet, *ibid.* Et etiamſi partes amicabiliter ſe componant, Aduocato debetur ſalarium, *ibid. n.* 17. Et licèt de ſalario cum Aduocato à principio conuentum non ſit, *ibid. n.* 18. Et licèt nullum laborem in cartarum reuolutione, in cõſulendóue fuerit perpeſſus, etiam in foro interiori, *ibid. num.* 19. Non poteſt benè ſtudere ſi ei benè non ſoluatur, *ibid. n.* 8.

Aduocatorum labor vix æſtimationem recipit, *ibid. n.* 9.

Aduocatus non debet ab incœpto patrocinio deſiſtere, cauſámque deſerere, *ibid. d. q.* 28. *n.* 10. Niſi poſt incœptam cauſam iniuſtam eſſe cognouerit, *ibid. num.* 12. Et qualiter puniatur Aduocatus cauſam deſerens? *ibid. n.* 11.

Aduocati in teſtando de adquiſitis ex aduocatione, militari potiuntur priuilegio, ac etiam poſt pupillarem ætatem in eis ſubſtituere poſſunt, *ibid. num.* 21. Pro ſalario præferuntur aliis creditoribus anterioribus tacitas hypothecas habentibus, *ibid. num.* 40. Et an expreſſas etiam hypothecas habentibus? ibid. Gratis pro pauperibus patrocinari tenentur, *ibid. n.* 43. Intelligitur vt *num.* 53. in extrema, vel graui neceſſitate, modo quo *ibid.* Nec aliquid accipere pro patrocinio tunc debent, etiamſi ſponte offeratur, *ibid. num.* 44. Nolentes pro pauperibus patrocinari, mortaliter peccant, *ibid. num.* 45. Extorquentes à pauperibus ſalarium, ad reſtitutionem tenentur, *ibid. n.* 46. Compelli poſſunt à Iudice, vt abſque mercede pauperes adiuuent, *ibid. num.* 47. Ad idque ſub officij priuatione cogi, *ibid. n.* 48. Niſi ſe ex iuſtis, & legitimis cauſis excuſare poſſint, *ibid. n.* 51. Et quæ illæ ſint? *ibid. num.* 26. *&* *n.* 52. *& ſeqq.* Pauperes non tenentur pro pauperibus patrocinari, *ibid. d. q.* 28. *num.* 52. Et quæ paupertas in Aduocatis ad huiuſmodi excuſationem deſideretur? *ibid.* Nec tenentur pauperem adiuuare ſi extra ipſorum domicilium patrocinium petatur, *ibid. num.* 56. Nec ſi in loco vbi lis vertitur, pauperum Aduocatus exiſtat, qui in omnibus ferè partibus ſunt, *ibid. num.* 57. Et an ſufficiat de præſenti pauperem eſſe, qui patrocinium deſiderat, vt gratis adiuuari debeat, vel quòd nec ditari ſperet? Et an debeat à petente auxilium obligatio de ſoluendo cùm habuerit, fieri, nec aliter Aduocatus patrocinium præſtare debeat? *ibid. num.* 54.

Aduocatis an ante litem finitam, vel pòſt honorarium ſoluendum ſit? *q.* 29. *n.* 3. *&* 4. Voraciſſimi Reipubliçæ canes, pauperum deuoratores, pecuniæque accipitres Aduocati appellantur, *d. q.* 28. *num.* 55. Aliquid miſericordiæ tribuere debent, nec extremam expectare paupertatem, vt egenis ſubueniant, *ibid. n.* 54. prope fin.

Aduocatus, qui victor in propria cauſa extitit, an habere expenſas debeat, quas non fecit, quia ipſe pro ſe poſtulauit, vel alius pro eo gratis patrocinatus eſt? *ibid. n.* 59. *remiſſiuè.*

Aduocati in Hiſpania quid iurent, cùm ad exercitium Aduocationis admittuntur? *ibid. num.* 43.

Æqualitas.

Vide ſuo loco, *lit. E.*

Afflicto.

Afflicto non eſt danda afflictio, *quæſt.* 17. *num.* 40.

Agnitio.

Agnitio, *vide verb.* Recognitio.

Alearij.

Alearij, ſiue domũ ludi tenẽtes granibus afficiuntur pœnis, *q.* 65. *n.* 32. Et quibus? *ib. n. ſeq.*

Alere.

Alere non alendum, melius eſt, quàm fame necare alendum, *quæſt.* 39. *num.* 29. *ad fin.*

Alere non tenetur pauperem pauper, *q.* 9. *num.* 11. *in fin. & q.* 39. *num.* 72. Alia vide infrà, verb. *Alimenta.*

Vnde

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Vnde se alat non dicitur quis habere, nisi ex proprias bonis alimenta percipiat, *q.56. n.26.* Alentes expositos nullum ius in eis acquirunt. *q.65.§.2.n.196.*

Alexander.

Alexander Seuerus multis pauperibus dignitates, honoréque concessit, *quæst.6.num.59.*

Alexandri de Neuo reprobatur sententia, *quæst.14.n.14.*

Alienatio,

Alienatio rerum dotalium nulla est, *q. 22. num.4.*

Alienationis voluntariæ, & necessariæ differentiæ, *ibid.num.36.remissiuè:*

Alienatione prohibita, omnis actus dominij translatiuus, vel ex quo alienatio sequi posset, prohibitus censetur, *ibid.num.11.* Et tam vtilis, quàm directi dominij impeditur translatio, *ibid.num.12.*

Alienare.

Alienans ex causa necessaria, prohibitioni contradicere non dicitur, *ibid.n.36.*

Alienare prohibitus potest ex necessaria causa alienare, etiamsi culpa sua ad paupertatem, vel necessitatem (ad casum non præordinata) deuenerit, *ibid.n.67. & q.54.num.17. & seqq.*

Alienatio necessaria eatenus admittitur, quatenus necessitas vrget, *d.q.22.n.59.* Alia supple, verbo, *Prohibitus alienare*, & verbo, *Res alienari prohibitæ.*

Alimenta.

Alimenta sine penuria relicta, quid contineant? *q.1.n.34.remissiuè.*

Alimentorum legatum equum, vel etiam currum (si legatarij conditio deposcat) continet, *q.4.n.24.* & alia inferiùs.

Alimenta personarum conditione attenta sunt præstanda, *ibid.n.23.* Et non solùm attenta alendi persona, sed etiam pro familia, & ministris, secundùm illius conditionem, *ibid.n.25. 28. & 30.* Et qui alium alere tenetur, non satisfacit obligationi, si illum in aliquo hospitali (si id illi indecorum sit) recipi faciat, *ibid. num.31.* In alimentorum præstatione non solùm qualitas à natura proueniens; sed etiam ex accidenti, ratione literarum, officij, vel dignitatis adeptæ expectanda est, *ibid.n.32.* Ampliatur *n.39. ibid.* Quæ miserationis causa debentur, an secundùm dignitatem, vel necessitátem præstanda sint? *ibid.n.67.*

Alimentorum appellatione, expensæ quoque studiorum continentur, *ibid.n.56. & 57.* Et equus, vel currus, si alendi conditio deposcat, *q.4.n.24. & q.48.n.12.* Et habitatio, *ibid. num.11.* Et quæ alia veniant? *remissiuè, dict. quæst.4.n.56.*

Alimenta qui ab alio percipit, vel percipere potest, an pauper sit? *d.q.4.§.3.n.151. & sequentib. & q.39.n.55.* Debita iure sanguinis, & officio Iudicis, quid contineant? *d.§.3. n.152.* Et quid debita iure actionis? *ibid.num.161. & seq.* Et an studiorum expensas, vel dotem contineant? *ibid.* Qualiter, & quo tempore præstanda sint? *ibid.num.162.* Præstanda sunt pauperi litiganti, qui præsumptionem, vel vnius testis dictum pro se habet, *q.5.num.19.* Latissimè *q.39.per tot.* vbi quæ ad hoc concurrant, necesse sit? *num.22. & seqq* Et an debeantur, siue pauper pro vniuersitate bonorum; siue pro re particulari contendat? *ibid. num.47.* Et an etiam hodie, & vbi sunt pauperum Aduocati, & Procuratores, debeantur? *ibid.n.48.* Et an dentur ei, qui ab alio alimenta consequi, potest? *ibid. num.49. & seqq. vsque ad 62.* Non præstantur nisi pauperi, *ibid. num.50. & 58.* Et superuenientibus diuitiis, cessat alimentorum expensarúmque prouisio, *ibid. num.51.* Et crescente inopia, alimenta quoque crescere debent, *ibid.num.52.* An sint restituenda à paupere, qui ea recepit, si succumbat? Vel compensanda, si vicerit? *ibid.num.62.* & sequentib. Semel pauperi litiganti assignata, præstanda sunt donec lis debitum finem recipiat, *ibid. num.68.* Ad quam vsque summam præstari possint? *ibid. num.70.* Ad eaque adstrictus proprietatem vendere vt alimenta præstet, non tenetur, *q.4.§.4. num.169. & quæst.42. num.22.* Nec victum suum arctare cogitur, *ibid.d.q.42. num.21.* Et an liberatus sit semel alimenta constituendo? *q.16. num.1. & seqq.* præcipuè *num.5. & sequenti.* Ex bonis sequestratis ministranda sunt sequestrum passo, *quæstione 39. numero 12.* Etiam ex bonis ob delictum sequestratis *ibidem num.13.* Et etiam post sententiam, donec iudex eam exequátur, *ibidem numero 14.* Et si ei denegentur, actione iniuriarum agere potest, *ibidem numero 15.* Præterita, non gaudent fauore, quo futura, *quæst.50.num 15.* Et quæ dicantur præterita vt appellatio concedatur? *ibidem num.16.*

Alimentorum causa, an & quando mixti fori sit? *q.52.num.52.*

Aliud.

Aliud pro alio inuito creditore soluendum non est, *q.49. num.1.* Etiamsi melior creditori offerarur conditio, *ibidem num.4.* Limita *n.7.* in paupere, qui aliud pro alio soluere potest. Et etimsi in pecunia numerata, & non aliter solutio fuisset promissa, *ibidem num.9.* Ampliatur, *numero 10.16.17. & 20.* Et vide verbo; *Pauper aliud pro alio soluere potest.*

Alius.

De dictione Alius, alia, aliud, vide verbo, *Dictio Alius.*

Altare.

Altare vnum discooperiendum non est, vt aliud cooperiatur, *quæst.44.num.98.*

Altari qui seruit, de altari viuere debet; *q.12.num.19.*

Ambire, Ambitiosus.

Ambire nec Ecclesiastica, nec sæcularia officia licet, *quæst.7.num.17.* Limita *num.18. & seqq.*

Ambitiosæ sunt omnes gratiæ beneficiales, *ibid.num.19.* Limita vt *n.20. & 21.*

UAB Universitat Autònoma de Ciències Socials

Amor.

De amoris vi eiúsque excusatione multa remissiuè, *q.* 65. *n.* 102.

Ampliatio.

Ampliatio fit ad æqualitatem inducendam, *q.* 55. *n.* 6.

Anima.

Animæ fauor liberorum commodo & fauori prænaleat, *in specialibus in vltimis volũtatibus, post q.* 64. *n.* 5.

Animus.

Animo bono in dubio, quid fieri præsumendum est, ex charitatéque, cùm actum præsertim gerenti, nullum inde commodum sequatur, *q.* 51. *n.* 9.

Animus est qui diuites facit, *q.* 6. *n.* 70.

Antonius Philosophus.

Antonius Philosophus multis pauperibus dignitates Tribunitias, Ædilitiásque concessit, *q.* 9. *n.* 58.

Appellatio. Appellare.

Appellatio de iure communi intra quod tempus proponi debebat? *q.* 31. *n.* 1. Hodie intra quod siue à sententia definitiua, siue interlocutoria, siue Iudicum Superiorum, siue inferiorum? *ibid. n.* 2. *& seqq.* Appellationis terminus currit de momento ad momentum, *ibid. n.* 7. 8. *&* 10. Appellationis causa infrà quod tempus à die interpositæ appellationis debeat terminari? *ibid. n.* 9. Appellationis, *eiúsque prosequutionis tempora aduersùs pauperem* non currunt, *ibid. n.* 11. Nec etiam vbi pauperum existunt Aduocati, *ibid. num.* 18, Et an etiam siue appellatio in scriptis facienda sit, siue non? *ibid. n.* 14. *&* 19. Et an ipso iure, vel per restitutionem appellationis tempora currere desinant pauperíque succurratur? *ibid. n.* 12. Appellationis libellus an debeat appellationis causam continere, grauaménque exprimere? ibid. *n.* 15. 16. 17. *&* 18.

Appellationem non proponens, aut prosequens intra constituta tempora, pro causæ desertore reputatur, *q.* 65. §. 1. *n.* 165. Limitatur in paupere, *ibid. n.* 179.

Appellare an liceat pauperi in causa in qua *ob eius paruitatem* alij appellare non liceret? *q.* 4. *n.* 20. *remissiuè.* Poterit creditor, qui semiplenè interesse lucri cessantis, vel damni emergentis probauit, si sibi pro certo, & determinato, iuramentum non deferatur, *q.* 26. *n.* 11 Pro tertio penitus extraneo non mãdate, imò & contradicente, in causa capitali licet, *q.* 51. *n.* 1. Et quid hodie de iure Regio? ibi Siue tanquam procurator, siue vt defensor tertius compareat, *ibid. n.* 2. Et pro condemnato ad membri mutilationem, *ibid. n.* 11. Vel ad mortem ciuilem, *deportationis, vel perpetui carceris, ibid. n.* 12. In ciuilibus non licèt pro tertio absque mandato appellare, nisi suà interfit *ibid. n.* 4. Et quæ sit huius constitutionis ratio *ibid. n.* 6. Limitatur paupertatis fauore *ibid. n.* 5. *& seqq.* Amplia vt *n.* 25. Et an appellare possit tertius absque mandato pro alio in lite omnium bonorum? *ibid. n.* 24. Omisso medio appellare ad Principem vel ad Papam pauperibus, ac miserabilibus concessum est, *q.* 55. *n.* 14. Regulariter omisso medio appellare prohibitum est, *ibid. n.* 15.

Appellationem prosequi potest tertius absque mandato in causa capitali, *quæst.* 51. *num.* 3.

Appellatio non suspendit effectum executionis sententiæ charitatiui subsidij pro alimentis Episcopi impositi, *q.* 38. *n.* 30. *& q.* 50. *n.* 23. *remissiuè* Neque in pensione data, vel assignata pro alimentis Clerici pauperis, *ibid. n.* 31. *& d. q.* 50. *n.* 23. Non admittitur quoad effectum suspensum ab assignatione alimentorum, expensarúmque pauperi facta, *q.* 39. *n.* 69. Omni casu regulariter permissa est, nisi expressè prohibeatur *q.* 50. *n.* 1. Et in dubio iudicandum est appellationi locum fore, *ibid. n.* 2. Etiam in casibus in quibus appellatio alioquin prohibita est, *ibid. n.* 3. An & quando in alimentorum causa admittatur? *ibid. num.* 4. *& seq.* Conceditur quoad vtrumque effectum in alimentorum causa quando alendus succubuit *ib. n.* 5. Denegatur quando res dilationem non patitur, *ibid. n.* 9. In alimentorum causa non alimentorum, sed paupertatis fauore denegatur, *ibid. n.* 4. vers. *Veritas, & n.* 9. Non denegatur in causa pia, nec in dote, si celeritas ratio, periculúque in mora absit, *ibid. num.* 10. Denegarut in alimentis pauperibus debitis, siue officio Iudicis, siue iure actionis, *ibid. num.* 11. & 13. Siue de omnibus alimentis tractetur, siue de parte, *ibid. num.* 17. *& duobus seqq.* Et etiam in debitis adultis, stante adhuc Regia dispositione, de qua *ibid. n.* 20. Conceditur in alimentis debitis iure actionis; *secùs in debitis officio Iudicis ead. quæst.* 50. *num.* 12. Limita vt *num. seq.* Conceditur si alimenta præterita petantur, *ibid. num.* 14. Denegatur à sententia mercedis, eiúsque taxationis pro paupere lata, *ibid. num.* 22.

Appellationem non interponens, sententiæ adquiescere videtur, *quæst.* 51. *num.* 6. *vers.* 4. *& vltima.*

Appellatione victus, vide verb. *Victus appellatione.*

Appellatione *suorum*, vide verb. *Suorum appellatione.*

Appellatione pauperum, veniunt quænis opera pia, in præfationibus, *num.* 6.

Areopagitæ.

Areopagitæ noctu, inque tenebris iudicare soliti, *q.* 55. *n.* 3.

Apostata.

Apostata Ordinis, seu Religionis grauissimè apostando peccat, infamiam, & alias pœnas incurrit, *q.* 6. *n.* 28. Limita, & intellige, *vt duobus, n. seqq.*

Arbitrium.

Arbitrium Iudicis, vide verb. *Iudex*, prope fin. & verb. *Pœna.*

Argumentum.

Argumentum ab Etymologia vocabuli frequens

UAB Biblioteca de Ciències Socials

quens est, *q.* 1. *n.* 16. A contrario sensu non sumitur vbi absonus resultat intellectus, *q.* 50. *n.* 21. *&* *q.* 52. *n.* 25. Nec arguere licet à contrario sensu, in verbis narratiuis Legis, vel Canonis, *ibid.n.*26. Nec etiam directè, ibid.

Argumentis veritas magis eluce scit *q.* 39. *num.* 1.

Argumentum de persona ad tempus vbi eadem est ratio, valet, *quæst.* 64. *num.* 15. 16. *&* 17. De loco ad tempus validum est, *ibidem num.* 9. A contrario sensu non procedit vbi absonus resultat intellectus, vel peccatum, *q.*65.*n.*73.

Aristoteles.

Aristoteles Alexandro persuadere solitus, vt fidem seruaret, *q.*9.*n.*38. *in fin.*

Arrhæ.

Arrhæ olim quæ dicebantur? & quæ dicantur hodie? De earum natura, & an à donationibus propter nuptias differant? *quæst.* 18. *num.*1.2.3. *&* 4. Constitui, aut præstari non possunt vltra decimam bonorum partem, quam maritus promissionis tempore habet, *ibid.num.*4. Etiam huic prohibitioni renuntiando, *ibid.*

Alia supple verb. *Promissio arrharum*, & verb. *Pauper potest promittere.*

Ascendentes.

Ascendentes non solùm tenentur alere, vel dotare descendentes legitimos, & naturales; sed etiam naturales tantùm, & spurios, *q.*4. *num.* 64. Et an debeant eis alimenta præstare non solùm pro viuendi necessitate; sed etiam pro dignitate? *ibid.num.*65. *&* 66. An possint Religionem ingredi, descendentibus in graui, vel maxima necessitate relictis, *quæst.* 11. *num.*34. *&* 35.

Alia supple verb. *Auus.*

Auaritia, Auarus.

Auaritia, & inopia ad turpe compendium mouere solent *q.*6. *n.* 12. Auaritiæ omnes student, *ibid.num.*74.

Auarus semper eget, *q.*1.*num.*8.

Auctoritas.

Auctoritas Magistratuum, & Iudicum magna, timendáque esse debet. *q.*6.*n.*2.

Authenticæ Hoc nisi debitor, C. de solut. vt locus sit, quæ qualitates requirantur? *q.* 49. *num.*12.

Aurum.

Auri libra ducatorum septuaginta duo continet valorem, *q.*65.*n.*79.

Auus.

Auus, vel alij ascendentes, si dotare descendentes non possunt, aut illis de necessariis in studiis prouidere, pauperes an dicantur? *quæst.*4.*num.*63. An possint ingredi Religionem, nepotibus, vel aliis descendentibus in graui, vel maxima egestate relictis, si possint subuenire, nec est alius qui subueniat? Et siue Religionis voto adstricti sint, siue non? Et an ob id Religionem possint egredi? *q.* 11. *n.*34. *&* 35.

Auus, vel proauus sicut dotare, vel alere tenetur nepotes, vel pronepotes, parentibus deficientibus; sic iterum dotare, vel alere, dote vel alimentis absque descendentium culpa deperditis, *q.*16.*n.* 20. *remissiuè.* Non tenetur dotare neptem si habeat patrem diuitem, *quæst.*38.*num.*21.

B

Baldus.

BAldi sententia reprobatur, *quæstion.* 14 *num.*14.

Beare, Beatitudo.

Beare quid sit? quídve significet verbum, Beo? *quæst.*4.§.5.*num.*181. Beatitudo, vel fœlicitas in bonis externis non consistit, sed in internis, *ibidem num.* 180. *&* *seqq.* præcipuè *num.*182.

Beatus.

Beatus Seuerus ex lanificio in Archiepiscopum assumptus est, *q.*6.*n.*66.

Beneficiarius, Beneficium.

Beneficiarius an dicatur pauper, vel beneficium tenue, cuius redditus, licèt ad eius victum sufficiant, non tamen pro familia, séque, secundùm ipsius conditionem, *quæst.*4.*nu.*50. 51. *&* 52. Si efficiatur hostis illius qui contulit gratiam, beneficio priuari poterit, *quæst.*24. *num.*11.

Beneficium vt debile non dicatur, quæ requirantur? *quæst.* 38. *num.* 36. Idem potest dici paruum, vel magnum ex conditione personarum, *ibid.num.*37. Magnum, vel paruum, quod dicatur, arbitrio Iudicis relinquitur, *ibid.num.* 38. Vt tenue dicatur, vel sufficiens per se considerandum est, non etiam bonorum patrimonialium respectu, *ibid.numer.*39. Dignioribus conferendum est. *quæst.*7.*num*2. An pauperibus conferendum sit? *q.*7. *per tot.* Dicitur panis pauperum, *ibid. num.* 28. Quibus in casibus absque concursu conferri possit? vide verb. *Concursus.* Iuris patronatus an de proximo tonsurando conferri possit? *q.*4.§. 2. *num.* 128. *remissiuè.* Conferri potest ei qui Sacerdos non est, licèt statutum, vel testator Sacerdotium requirat, si ad Sacerdotium breuiter consequendum aptus sit. *ibid.num.*131.

Beneficiorum reseruatio facta fuit principaliter vt de eis Pontifices prouiderent pauperibus. *ibid. num.* 15. Plura retinere beneficia prohibitum est, & vtroque priuatur; qui duo simul incompatibilia retinere intendit. *q.* 12. *n.*30. Beneficiorum vnio cum dignitatibus, an & qualiter hodie fieri possit? *quæst.*12.*num.*7. Alia circa hæc supple, verb. *vni.*

Beneficium, *Ne quis conueniatur vltrà quam facere potest*, locum non habet in eo, qui ex artificio decenter viuere potest *quæst.* 4.§.3.*num.*145. Non conceditur contra existentem in pari vel maiori necessitate, *q.*44. *num.* 99. Ad hæredes non extenditur, *d. q.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

44.*num.*102. Legis vnicæ, C. quando Imperat. inter pupil. & vid. conceditur etiam habenti palatium, vel aliud pretiosum, cuius redditus ad decentem eius victum non sufficiunt, *quæst.*4.*num.*80.*& ibid.*§.4. *num.*165. *in fin. Legis* 2. *C.de rescind.vendit.* non competit scienti læsionem ex communi Doctorum traditione, *quæst.*45. *numer.* 17. Cessio bonorum non conceditur ei, qui illius spe debita contraxit, *quæst.* 27. *num.*27. In pauperum fauorem emanauit, in specialibus post *quæst fin. num.*1. Alia supple verb. *Cessio bonorum.* Legis, an possit ab eo implorari, qui committit in legem, *quæst.*54.*n.*33. Alia à suis sedibus repete.

Bonum, Boni.

Bona quæ quis debet non dicuntur bona, sed æs alienum, *quæst.*4.§.2.*n.*97. Et in bonis cuiusque reputatur id quod sibi debetur, *ibid. n.*99. Bona vnde dicta, *ibi.*§.5.*n.*180. Animi propriè, & verè bona dici possunt, & debent, *ibid. & n.* 183. *& seqq.* Externa beatos non faciunt homines, *ibid.n.*182. Animi nunquam pereunt, sempérque nostra dici possunt, *ibi. n.* 183. Ecclesiarum sunt bona pauperum, *q.* 7. *n.* 29. Pauperum, Ecclesiarum bonis æquiparantur, *quæst.*52.*num.*23. Fidei commisso, vel restituioni subiecta semel ex causa dotis alienata, an semper libera maneant? *q.* 22.*n.*58. Sequestrata, præsumuntur eius, cui sequestrum factum est, *q.*39.*num.*9. Dicuntur alter sanguis, vel altera vita, *q.*51.*n.*19.

Bonis priuatus, sanguine priuatus videtur, *ibid.n.*18.

Bona operatio voluntaria esse debet, *q.*34. *num.* 3. Et bonum nullum, nisi voluntarium, *ibid.*

Boni viri, non tam facultatibus, quàm fide idonei æstimantur, *q. 6.n.* 29. Plúsque conferunt boni mores in paupere ad fidem præstandam, quàm diuitiæ multæ in diuite, *ibid.*

Bono animo quid fieri ex charitatéque in dubio præsumẽdum est, præsertim cùm actum agenti nullum inde commodum eueniat, *q.*51. *num.*9.

Bona parentum hodie ab intestato omnia filij legitima censetur, *quæst.*56. *num. 6. cum duobus seqq.* Bonorum profectitiorum nomine quid veniat? & quando eorum necessariò collatio sit facienda? *q.* 59.*n. 3. remissiuè.* Bonorum nomen quid contineat? *q.*56. *nu. 63.remissiuè.*

Bona vt eueniant, non sunt facienda mala, *q.*65.*n.*10.*& seqq.*

Bonum quod agitur, quandóque per obedientiam debet remitti; malum autem fieri non debet, *q.*65.*n.*84.

Breuitas.

Breuitati qualiter consulendum? in præfation.*n.*1.

C

CADVCITAS.

CAducitas ob non solutum canonem inducitur etiam lite durante, *q.*33. *num.*3. Et etiã propter defectum vnius nummi in solutione, siue pensio magna sit, siue parua, *ibid. num.* 6. Et quid in hoc seruet Rota? *ibid. n.*7. Alia supple verb. *Emphyteuta.*

Caius.

Caij Flauij Ædilis Curulis factum laudabile, *q.*6.*n* 70.*prope fin.*

Caius Licinius, & Lucius Sextus. Tribuni, quid in fauorem debitorum pauperum statuerint, *q.*44.*n.*35.

Caius Fabricius quare Cornelium Ruffinum ab ordine Senatorio amouerit? *quæst.* 6. *num.*56.

Canon.

Canonum dispolisioni standum est in foro Ecclesiastico, & sæculari, cùm peccati ratione agitur, *q.*15.*n.*11. Et in causis piis, *q.*52. *num.*40.

Captiuus.

Captiuus dicitur persona miserabilis, in præfat.*n.*8.*remissiuè.*

Carcerari.

Carcerari potest vt suspectus pro aliis fideiubere solitus, *q.*5.*n.*48.

Carceratus.

Carceratus cuius expensis ad alium Iudicem mittendum sit? *quæst.*39.*num.* 44.45.*&* 46. Sua culpa, an restituatur? *q.*54. *n.* 2.*&* 29. *in fin.* Non soluens in tempore non cadit à iure suo, *q.*33.*num.*24. Pauper, custodiæ expensas salariúmque soluere non debet, *quæst.* 28. *n.*68.

Cardinalis.

Cardinali soli plenè non creditur, vbi de tertij magno agitur præiudicio, *q.*5.*n.*6.*remissiuè.*

Carthaginenses.

Carthaginenses mercatoribus distincta statuerunt diuersoria, nec aspectum eis concedebant ad secretiora vrbis loca, *q.* 8. *nu.* 1. *prope fin.* Ditissimos ad Magistratus eligebant, *q.*6. *n.*26.

Castrum.

Castrum vel villa non restituitur aduersùs canonem non solutum si administratorem habeat, à quo interesse consequi possit, aliter secus, *q.*33.*n.*14.

Casus

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Casus.

Casus dubius aliter quàm certus iudicandus est, *q.4.§.2.nu.* 115. Superueniens contractus valorem non tollit, nec quominus valeat impedit, *q.*14. *n.*1. Nec debitorem ab obligatione exuit; exactionem tamen differre potest, *q.*45. *n.*30. *vers. Nec pariter.*

Casum Curiæ, qui pauperes facere possint? *q.4.n.*80. Alia supple verbo, *Pauper.*

Cato.

Cato Senior cùm Hispaniam regeret, pellibus hœdinis pro stragulis vtebatur, triúmque tantùm seruorum ministerio, *quæst.* 6. *num.*70.

Causa.

Causa magna, vel parua, ex personarum conditione perpenditur, *q.4.nu.*20. Studij, & dotis à pari procedunt, *ibid.n.*62. & *q.*28. *n.*36. Ad conclusionẽ vsque perducta habetur ac si iam in ea pronunciatum esset, *q.*4. §.2. *n.*123. Beneficialis an exigat speciale mandatum? *q.* 13. *nu.*5. Beneficialis, spiritualis est, *ibid. nu.*6. Pauperis de plano, & sine expensarum, vel sportularũ solutione expediri debet, *q.*28. *n.*41. Prius quam diuitum tractanda, *q.*55. *nu.*9. Et summariè expedienda, *ibid.n.*10. Dicitur *pia*, *q.*35. *n.*13. *remissiuè.* & *q.*52. *num.* 40. Verè, propriè, & strictè, *in præfation.n.* 3. & 4. Mala euidenter pauperis causa tuenda non est, *d. q.* 55. *n.*23. Dotis est causa pia, *q.*35. *n.*15. Intellige vt *q.*52. *n.*18. & 19. Dotis, & alimentorum mixti fori erant. *d.q.* 52. *nu.*52. Et quando id procedat? *ibid.* Naturalis potentior est accidentali, vel ciuili, *q.*11. *n.*11. Regulariter quælibet ordinariè, ac plenè discutienda est, *quæst.*55. *num.*11.

Causæ iustæ litigandi, quæ dicantur? *q.*39. *n.*60. *remissiuè.* & *n.seq. in fin.* Iustam litigandi causam habens in expensis non condemnatur, *ibid.n.*65.

Causæ expressio an requiratur in appellationis libello? *quæst.*31. *num.* 15. 16. 17. & 18. Pauperum potiores, quàm diuitum in iudiciis existunt: licèt contra seruetur, *quæstio.* 55. *num.*21.

Causæ paupertum, & miserabilium personarum festis etiam diebus agitari possunt, *q.*65. *nu.* 43. Duæ lucratiuæ circa eandem rem, & personam concurrere non debent, *quæst.* 59. *num.*18.

Cautio.

Cautio iuratoria non sufficit, vbi lex satisdationem requirit, etiamsi ob impotentiam, vel paupertatem præstari non possit *q.*53. *n.*1. & *seq.* Contra *n.*13. & *seq.* Non dicitur sufficiens, neque idonea cautio, vbi præsertim de necessitate, & de substantia actus præstanda est. *ibid.n.*3. & 4. Non sufficit in vsu fructu; sed satisdatio requiritur, *ibid.n.*5. Contrà *num.*29. 33. & *seq. vsque ad n.*38. Intellige *vt n.*30. An sufficiat in casu *Auth. Quæ supplicatio, C. de precib. Imperat. offerend.? ibid.n.*7. & 26. Sufficit quando ob paupertatem præstari non potest, etiam vbi voluntariæ quis fideiussionis nexui se adstrinxit, & in actu iurato, & siue à lege, siue à statuto satisdatio requiratur, *ibi. n.* 13. Et tam in actionibus bonæ fidei, quàm stricti iuris, *ibid.n.* 19. Et tam in ciuilibus quàm in criminalibus, *ibid.n.*20. De non offendendo, quando sufficiens sit, Iudicis arbitrio relinquitur, *ibid.n.*24. An sufficiat vbi agitur de arctando aliquem ad dandum? *ibid. n.*27. & *seq. ad nu.* 33. Succedit in locum fideiussoriæ cautionis, quando ea præstari non potest, illiúsque naturam sapere debet, *ibid.n.* 36. An admittatur vbi quis alieno nomine agit? aut vult ad aliquod officium admitti? *ibid.nu.* 41. An admittatur, quando aliter vtrique parti potest esse consultum? *ibid.nu.* 42. 44. & 45. Non defertur malis moribus imbuto, *q.* 45. *n.* 18. Nisi tempore quo contraxit, eiusdem esset conditionis, *ibid.n.*19.

Cauere non debet pauper de restituendis alimentis, & litis expensis à collitigante receptis, *q.* 39. *num.* 63.

Cæcus.

Cæcus dicitur persona miserabilis *in præfation. num.* 9. *remissiuè.*

Cælebs.

Cælebs dicitur persona miserabilis, *in præfat. num.* 9. *remissiuè.*

Censuarius.

Censuarius qui ad paupertatem deuenit, an rem censualem vendendo, aut eam æstimatam in solutum dando liberetur? *quæst.* 49. *num.*7. *in fin.*

Certa, Certus.

Certa pro incertis dimittenda non sunt, *quæst.*39. *num.*57.

Certus qui est certiorari vlteriùs non oportet, *quæst.*40. *ante num.* 4. Et an, & quando ampliùs per specialem denunciationem, vel notificationem certiorari certum requiratur? *ibid.num.*4.

Cessio Bonorum.

Cessio bonorum ei conceditur, qui ex artificio viuit, nisi huic expressè beneficio renunciauerit, *quæst.* 4. §. 3. *num.* 148. Denegatur ei, qui illius beneficij spe debita contraxit, *quæst.*27. *num.* 27. Datur ei, qui debitum inficiatus est, si iustam negandi causam habuit, *quæst.* 44. *num.* 68. Denegatur debitori, qui post dilationem à Principe concessam non soluerit, *ibid.num.*97. Et quando creditor est in pari, vel maiori egestate, *ibid.num.*100.

Cessionis bonorum beneficio an renunciari possit? vide verb. *Renunciari.* De cessione bonorum, qui egerint, *in specialibus post quæst. num.*1.

Charitas.

Charitas benè ordinata incipit à se ipso, *quæst.*9. *num.*7. & *quæst.* 42. *num.* 20. Et plus amat se quis in vngue pedis, quàm alium in vertice capitis, *d.quæst.*9. *num.*7. Potiùs præ-

sumitur,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Ciències Socials

sumitur, quàm dolus, ex actu præsertim ex. quo illum gerens commodum non reportat, *quæst.* 51. *num.* 9.

Charitatis ordo in defuncti voluntate adimplenda, distributionéque ab executore facienda an præcisè seruandus sit? *quæst.* 62. *n.* 5. Et in restitutione, vel distributione malè ablatorum in pauperes facienda, an necesse sit vt pauperiori, vel sanctiori detur? aut distributionem in pauperes fieri sufficiat? *ibi. ad fin.*

Charitatiuum Subsidium.

Charitatiuum subsidium pro alimentis pauperis Episcopi impositum, non obstante appellatione, vel grauamine per viam vis, aut violentiæ intentato, exigi potest, *q.* 38. *n.* 30. 31. & 32. & *q.* 50. *num.* 23.

Christus.

Christus Dominus ad Apostolatum pauperes elegit, Petrúmque piscatorem egenum, Caput, Principémque Ecclesiæ constituit, *q.* 6. *n.* 64. Omnis Christi actio nostra debet esse instructio, *ibid. n.* 63.

Cingendus.

Cingendus de proximo, habetur pro cincto *quæst.* 4. §. 1. *nu.* 121.

Ciuilis Sapientia.

Ciuilis sapientia sanctissima res est, quæ pretio numerario æstimari non potest, *quæst.* 6 *num.* 48. Et vera, non simulata Philosophia. *ibid.* Eius Professores fiunt frequenter de diuitibus pauperes, *ibi. n.* 31. Honoribus decorandos Iustinianus, & alij constituerunt Imperares, *ibid. n.* 30. 51. & 52.

Ciuis.

Ciuis in periculo ciuitatem deserens ciuitatis iura amittit, *q.* 65. §. 2. *n.* 149.

Ciuitas.

Ciuitas quæ propria non habet, vel insufficientia, pro iudicum salariis soluendis, potest pro eis collectam imponere, *quæst.* 6. *num.* 101. Cessans à solutione canonis per biennium Ecclesiæ, vel triennium priuato, à iure suo cadit, *q.* 13. *n.* 11. Et an in hoc casu restituatur? *ibid. num.* 14.

Clausula.

Clausula, *Ipso iure*, non absolutam operatur resolutionem, sed parte demum petente, *q.* 35. *num.* 7.

Clausula *Parito indicato* quid importet? *q.* 65. §. 1. *n.* 170.

Clericus.

Clericus tenetur non solùm parentes, & fratres legitimos alere, sed ipsius etiam filios spurios, eorum vxores, & nepotes, *q.* 4. *n.* 51. 52 & 68. Et etiam dotare, *dicemus infrà.* Beneficiatus an pauper dicatur? & an vsuario, vel vsufructuario comparetur? *ibid.* §. 1. *n.* 91. 92. 95. & 96. Liberè de fructibus beneficij ad sui suorúmque sustentationem disponere potest, *ibid. n.* 92. Et ad alios pios vsus, *ibid. n.* 93. Limita vt *num* 65. Potest, & debet consanguineas pauperes ex beneficij redditibus dotare, *ibid. n.* 93. Ambire potest beneficium pro conditione sua sufficiens, si pauper est, *q.* 7. *n.* 18. Non beneficiatus concurrens in data cum beneficiato præfertur eidem, *ibid. n.* 23. Pauper expectans præfertur etiam officialibus, & Familiaribus descriptis Papæ, *ibid. n.* 24. Habens expectatiuam *in forma pauperum*, præfertur habenti eam *in forma communi*, *ibid. n.* 25. Pauper præsentatus, præsumitur magis idoneus, non solùm moribus, & virtutibus, sed etiam literis, & scientia, *ibid. n.* 36. Coërcetur sub grauibus pœnis à mercaturæ exercitio, *q.* 8. *nu.* 2. Et de huius exercitij detestatione alia in 2. huius tractatus parte, *q.* 65. vide. Eam exercens clericalia priuilegia amittit, *ibid. d. q.* 8. *n.* 3. Et quæ ista sint? *ibi.* Etsi negotiationis ratione delinquat, à Iudice sæculari puniri poterit, *ibid. n.* 4. *vbi qualiter intelligatur*; Anathematis pœna feritur, *ibidem numer.* 5. Et an ipso iure? *ibidem.* Et à Clero, communioneque arcetur, & officio deponitur, *ibid. n.* 6. Etsi monitus à mercatura non desistat, beneficio etiam priuatur, *ibid. num.* 7. Ad id autem trina requiritur monitio, nec vna sufficiet, *ibid. n.* 8. Nec generale edictum, vel citatio, *ibid.* Limita vt *n.* 9. An teneatur, ab eóque ante trinam monitionem gabella per legem Regiam debita exigi possit? *ibidem remissiuè.* Tenetur ex tali negotiatione quæsita restituere, etsi dominus ignoretur pauperibus erogare, *ibid. nu.* 10. Hodie Apostolicæ Sedi applicantur, *ibid. n.* 11. Negotiator moraliter peccat, *ibid. n.* 12. Minorum Ordinum beneficium Ecclesiasticum non habens, negotiari non prohibetur; secùs si beneficium habeat, *ibid. d. q.* 8. *n.* 13. In sacris etiã constitutus vt se suósque alat, negotiari potest, *ibid. n.* 14. Dummodo à diuinis officiis negotiatione non subtrahatur *ibid. nu.* 15. Intellige vt *nu.* 16. Negotiator non dicitur, qui rem aliquam, vel semel tantùm, vt venderet, emit, *ibi. nu.* 17. Et an hodie debeat ex vnico contractu gabellam? *ibidem.* Nec qui ex propriis fundis fructus perceptos vendit, dicitur mercator, *ibid. n.* 18. Nec qui ad sui, suorúmque, sustentationem aliqua emit, superfluúmque, totámve rem necessitate premente cariùs etiam quàm emit, pretio iusto tunc currente, vendidit, *ibid. n.* 19. Nec ex tali venditione gabellam soluere tenetur, *ibid.* In sacris constitutus pro aliis postulare in foro sæculari, & super sæcularibus causis prohibetur, *q.* 9. *n.* 1. & 3. Et quid in Clerico minorum Ordinum? *ibid. n.* 4. Et an tam in foro Ecclesiastico, quàm sæculari super rebus Ecclesiasticis, & sęcularibus postulare prohibeatur? *ibid. n.* 2. & 3. Pauper etiam sacris initiatus Ordinibus, in vtroque foro, tam Ecclesiastico, quàm sæculari; tam in sæcularibus, quàm Ecclesiasticis causis postulare non prohibetur, *ibid. n.* 5. Limita in causis criminalibus pœnam sanguinis inferentibus, *ibid. n.* 26. Et in aliis etiam causis, si à Diuinis subtrahant officiis, *ibid. n.* 28. Et an reum accusatum de crimine pœnam sanguinis inferente defendere

UAB Biblioteca de Ciències Socials

dere valeat ? *n.* 27. In sacris constitutus postulare pro miserabilibus potest, etiam coram Iudice sæculari, próque sæcularibus rebus, *ibidem numer.* 6. Pauper potest ex operis ruralibus, & similibus victum quærere, *ibidem dict. quæst.* 9. *numer.* 8. Promotus ad sacros Ordines absque beneficij, vel congrui patrimonij titulo, contra Episcopum agere potest, vt sibi de necessariis interim alimentis prouideat, *ibid numer.* 11. Non debet absque talis beneficij, vel congrui patrimonij titulo ad sacros Ordines promoueri, *ibidem numer.* 13. De consuetudine potest à clientulis pro patrocinio condignum exigere salarium, *ibidem dict. quæst.* 9. *numer.* 25. Tabellio esse non potest, *quæst.* 10. *numer.* 1. Tam in foro sæculari, quàm Ecclesiastico, *ibidem numer.* 2. Et tam in Clerico maiorum, quàm minorum Ordinum, si congruum beneficium Ecclesiasticum habeat, *ibidem numer.* 3. Minorum Ordinum Ecclesiasticum beneficium non habens, etiam in foro sæculari tabellio esse potest, *ibidem numer.* 4. Pauper in sacris constitutus in foro Ecclesiastico tabellio esse poterit, *ibidem numer.* 5. *& sequentibus.* Et quid in foro sæculari ? *ibidem numer.* 6. In sacris constitutus an tabellionatus officium præcisè, an causatiuè, per beneficij subtractionem prohibeatur exercere ? *ibidem numer.* 7. In Prouincia Compostellana in quolibet Tribunali Ecclesiastico potest vnus Clericus in sacris constitutus tabellio creari, *ibidem d. quæstio* 10. *numer.* 8. Qui tenue beneficium, vel congruam insufficientem acceptauit, eo debet esse contentus, nec augendam congruam, beneficiúmve vniri desiderare debet, *quæstione* 12. *numer.* 16. 17. *&* 23. Limita vt *numer.* 25. Tenetur filiam spuriam pauperem & quæ aliunde non habet, etiam ex redditibus beneficij dotare, *quæstione* 15. *numer.* 18. Potest à Iudicibus sæcularibus ad frumenti venditionem necessitatis tempore cogi, *quæstione* 24. *numero* 5. Qui intra terminum, sibi ab Episcopo concessum ad beneficium non redit, an absque alia interpellatione possit ab Episcopo beneficio priuari ? *quæst.* 25. *num.* 6. Pauper an & qualiter ob non præstitas sibi oblationes diuina possit parochianis officia denegare ? *quæstio* 28. *numer.* 2. Pro charitatiuo subsidio ad alimenta Prælati imposito, neque per viam grauaminis, aut violentiæ ad Cancellarias vel alios quosuis sæculares Iudices recursum habere potest, *quæstio* 38. *numer.* 27. *& sequentibus* Pauper nullum, aut tenue beneficium habens charitatiuum subsidium præstare non tenetur, *ibid. num.* 33. *&* 35. Et an pro ea parte, qua beneficij redditus excedunt supersúntque ex congruo victu, licèt non ad integram exactionem persoluendam sufficiant? *ibid. num.* 34. Proprium Prælatum accusans alimenta, litisque debet habere expensas, *quæst.* 39. *num.* 18. Deducere debet expensas, & melioramenta vtilia, quas in rebus Ecclesiæ de propriis bonis fecit, *quæstio.* 41. *num.* 39. Non potest foro suo renunciare, *quæstio* 52. *numer.* 4. Adire potest sæcularem iudicem si Ecclesiasticus negligens in administranda iustitia sit, *ibi. n.* 12. Vel data violentia, dolo, vel fraude, *ibidem numer.* 29. An possit laicum pro rebus suis, vel Ecclesiæ, coram Iudice Ecclesiastico conuenire ? *ibid. n.* 24. *& sequentibus præcipuè n.* 28. 30. *& sequentibus ad n.* 35. Potest conuenire laicum coram Iudice Ecclesiastico, data violentia, dolo, vel fraude Iudicis sæcularis, *ibid. num.* 29. Diues, miserabilis persona dici nequit, vt fori priuilegio gaudeat? *ibid. n.* 33. *& sequenti in fin.* Intra quod tempus debeat literas beneficij expedire? vide verbo *Litera.*

Clerici tutelam, vel curam datiuam, vel testamentariam etiam volentes gerere prohibentur; nec legatum hac ratione relictum, licèt tutelam non suscipiant amittunt, *quæstio.* 61. *num.* 1. Et an legitimam acceptare possint? *ibid. num.* 2. In sacris constituti possunt pauperum, & miserabilium personarum tutores existere, ad idque per Iudicem Ecclesiasticum (si alius saltèm idoneus non reperiatur) compelli *ibi. n.* 5. *& seqq.*

Clericus pauper congruum pro conditione beneficium ambire potest, *quæst.* 62. *num.* 24. Mercaturam, Tabellionis, Notarij, Procuratoris, vel Aduocati officium exercens an paupertatis ratione excusetur ? *quæst.* 65. *num.* 57. *remissiuè* Pauper an aliquid temporale pro spirituali, vel sub spiritualis rei obligatione recipere, vel exigere licitè possit ? & an ei licitè detur ? *ibid. num.* 107. *& seqq.* Et an super eo paciscí ? *ibid. num.* 112. Pauper, qui ex beneficij fructibus se alere non potest absque simoniæ labe Sacramẽta, diuináque officia vt sibi oblationes solitæ dentur, populo subtrahere potest, *ibi. n.* 110. Intellige vt *n. sequenti.*

Collatio.

Collationis materiã qui tractauerint? *q.* 50. *n.* 1 Collatio profectitiorum an necessariò facienda sit? *ibid. n.* 3. *remissiuè.* Conferre an debeant tam ab intestato, quàm ex testamento succedentes? *ibid. numer.* 4. Conferre nolens qualiter puniatur? *ibid. n.* 5. *&* 6. Et an conferre cogatur? *ibid. n.* 6.

Collatio offerenda est ab eo, qui hæreditatem prætendit, *ibi. n.* 7.

Collecta.

Collectam imponere potest Ciuitas pro soluendis iudicum salariis, si non propria, vel insufficientia habeat, *quæst.* 6. *n.* 91. Imponitúrque in capita, *ibidem numer.* 92. Imponi potest pro pauperibus careeratis aliendis, *quæst.* 39. *num.* 43.

Collegium.

Collegium tenetur alimenta, litisque sumptus Collegæ ab eo expulso præstare, *q.* 39. *n.* 20.

Colonus.

Colonus simplex an & quando expensas necessarias, & vtiles in re cõducta factas deducat? *q.* 41. *n.* 4. 40. 41. *&* 49. Non amittit has expẽsas, neque à re conducta expelli potest, etiam ob non solutã pensionem, antequã soluantur *ibi. n.* 5. *&* 41. Et non solùm pro eis competit colono retentio, sed etiam actio, *ibi. n.* 7.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Ciències Socials

Commissarius.

Commissarius testamenti executor, *vide verb.* Executor testamenti.

Commissarij vide verbo *Inquisitores.*

Commissio.

Commissiones decerni solent ad Magistratus eius loci sub quo testes degunt, in causis pauperum, vt eos recipiant, ne pauperes grauentur, *quæst.* 28. *n.* 64.

Commodum.

Commodum vbi non adest, malignitatis præsumptio excluditur, *q.* 51 *n.* 9.

Commune.

Commune quod est, meum est, *quæst.* 65. *num.* 71.

Communia.

Communia sunt omnia necessitatis tempore, *ibid. num.* 70.

Compensatio.

Compensatio casuum, vel delictorum an possit inter sponsos vt sponsalia dirimantur, opponi? *q.* 14. *n.* 22. *&* 23.

Compromittere.

Compromittere non potest prohibitus alienare, *quæst.* 22. *num.* 33.

Conclusio.

Post conclusionem in causa nulla fieri, aut instaurari regulariter probatio potest, *q.* 55. *n.* 13. Limita, *ibid. num.* 12.

Concubinatus.

Concubinatus de iure ciuili nec punibilis, nec prohibitus erat, *q.* 65. n. 95.

Concursus.

Concursus ad beneficium Ecclesiasticum, quibus in casibus omittatur licitè *quæst.* 7. *num.* 7. *remissiuè.*

Condemnatus.

Condemnatus reputatur condemnandus de proximo, *q.* 4. §. 2. *n.* 124.

Condemnatis in actione personali ad soluendum, quod tempus olim, & quod hodie dilationis detur? *q.* 44 *ex n.* 4. *vsque ad n.* 15. Et quod in actione reali? *ibid. num.* 17. Et in actione personali ad certam rem tradendam? *ibid. n.* 18.

Condemnatus ob contumaciam, ob malam causam condemnatus non videtur, *q.* 65. §. 1. *n.* 151.

Conditio.

Conditio casualis, vel mixta, quæ dicatur? *quæst.* 4. §. 2. *num.* 102. De præterito, vel de præsenti, non dicitur propriè conditio, *ibidem numer.* 120. Potestatiua dicitur, quæ est in potestate implere debentis, *ibidem num.* 120.

Conditione pendente, debitum non dicitur inesse, *d. q.* 4. §. 2. *n.* 109. Nullum ius dicitur adquisitum, *ibid. n.* 110. Nec aliqua interim datur actio, *ibid. n.* 111. Omnisque obligatio cessat, *ibid. n.* 112.

Conditio indefinita ad certum tempus non limitata, aut restricta quandocunque impleri potest, *quæst.* 64. *numer.* 2. Merè potestatiua institutioni absque temporis prædefinitione adiecta poterit quandocúnque in vita instituti adimpleri, *ibidem num.* 4. Et quid si contractui talis conditio apposita sit? *ibidem num.* 5. Potestatiua legatis adiecta cùm primùm facultas adsit, impleri debet, aliàs pro defecta habetur, *ibidem. num.* 6. Et quæ sit in hæreditate, aut legato differentiæ ratio? *ibid. num.* 7. Mixta (vt hæc, *si nupserit*) an tam in institutionibus, quàm in legatis possit quandocúmque ante hæredis, vel legatarij mortem adimpleri? vel tempus trium annorum limitatum habeat? *ibidem num.* 8. *&* 9. Pauperi imposita an intra trium annorum spatium debeat impleri, si ob paupertatem infrà illud commodè eam implere nequeat? *ibidem numer.* 10. *& seqq.* Potestatiua, aut mixta pro impleta haberi debet cum non stet per implere debentem quominus impleat, *ibidem num.* 11. Siue nullo modo per eum impleri possit; siue possit de facto, non tamen honestè, *ibidem num.* 12. Nubendi cum persona indigna, taliue cum qua honestè grauatus matrimonium contrahere non possit, tamquam impossibilis de iure reiicitur, próque non adiecta habetur, *ibidem numer.* 13. Nubendi intra certum tempus, si intra illud honestè impleri non potest, non magis arctat grauatum, quàm conditio nubendi certæ personæ cum qua honestè contrahere grauatus non possit, *ibidem num.* 14. *&* 17. De nubendo certo generi personarum, aut intra certum tempus efficax est, quia omnimodam viduitatem non inducit, *ibidem num.* 16. Sicut conditio de nubendo intra certum locum, si honeste impleri non potest non impedit quominus legatum, vel hæreditas debeatur: ita nec conditio de nubendo intra certum tempus tacita, vel expressa, si intra illud honestè non possit impleri *ibidem num.* 20. Conditione de nubendo certæ, & determinatæ personæ adiecta, qualibet in conditione positarum ante illius implementum (mora etiam vel culpa non interueniente) decedente, legatum corruit, *in specialib. in vltim. voluntatib. post quæst.* 64. *num.* 1. Limitatur si pauperi conditio hæc apponatur, *ibid. num.* 21. Alia supple verb. *Fidei commissum*, & verb. *Legatum.*

Conductor.

Conductor quo tempore pensionem domus, vel prædij conducti soluere teneatur? *q.* 29. *n.* 7. 8. 9. *&* 10. Operarum tenetur operario pauperi pro parte saltèm in principio, & ante operarum præstationem soluere, *ibid. n.* 14. Etsi pauper, qui operas suas locauit, ostendat se aliquid de suo in opere expendisse, tenetur in conscientia conductor illud resarcire, *ibid. n.* 15

Ad

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Ad longum tempus, si per biennium Ecclesiæ, vel triennium priuato soluere pensionem cesset, à iure suo cadit, quemadmodum emphyteuta, *q.* 33.*n.* 15. Deficiens in solutione alicuius partis pensionis, expelli poterit, *ibid. n.* 16. Expelli potest alio non expectato, si iurauerit soluere, & in vnius termini solutione deficiat, *ibid. num.* 19. An & quando deducat expensas necessarias, vel vtiles in re conducta factas? *quæst.* 41. *numer.* 4. 40. 41. & 49. Deducit huiusmodi expensas, nec ante eorum solutionem expelli potest, etiam ob non solutam pensionem, *ibid. num.* 41. Et pro eis expensis non solùm conductori competit retentio, sed etiam actio, *ibid. num.* 7. Gabellarum ob Reipublicæ paupertatem potest vt ante diem soluat, compelli *q.* 43. *n.* 13. Domus ruinosæ scienter, non potest ob eam causam ante finitum locationis tempus (nisi integra pensione soluta) ab ea migrare, secùs si vitium ignorauit, *q.* 45. *nu.* 10. Nec ob timorem mali aëris, vel spirituum immundorum, si cõductionis tempore sciuit, *ibid.* Secundus cui res tradita est, præfertur priori, cui tradita non est, *q.* 23.*n.* 6.

Conductori regulariter propter sterilitatem, vel pestem remissio fit mercedis, *d.q.* 45.*nu.* 8. Non remittitur merces propter bellum, quod iam conductionis tempore vigebat, propter pestem, vel sterilitatem imminere solitæ, *ibid. num.* 7.

Conferre Beneficium.

Conferre pauperi beneficium, potiùs dicitur de iustitia, quàm gratia, *q.* 7.*n.* 31.

Confessio.

Confessio mariti dicenti se vergere ad inopiam, non admittitur, nec probat contra creditores, sed simulata præsumitur, *q.* 5.*nn.* 24. Etiam extraiudicialis admittitur contra ipsum maritum, vt ab illo tanquam à paupere possit vxor dotem repetere, *ibid.n.* 35. Limita, & intellige vt *num. seq.*

Confessus.

Confessus in iudicio pro iudicato habetur, *q.* 44.*n.* 8. In causa ciuili, quod tempus ad soluendum habeat? Et an sponte confesso concedatur? *ibidem.*

Congrua.

Congrua debetur portio Rectori, seu Vicario, *q.* 12.*n.* 18. Et talis debet esse, vt ex ea commodè pro conditione sua Rector, seu Vicarius sustentetur, *ibid.n.* 20.& 22. A principio congrua assignata, & acceptata augenda postmodum non est, *ibidem numer.* 23. Limita, & intellige vt *numer.* 24. & 25. In congrua non sunt imputanda incerta, *ibidem numer.* 21.

Coniunctus.

Coniunctus vsque ad quartum gradum in profanis admittitur pro coniuncto absque mandato, *quæstio.* 13. *numer.* 1. Debet tamen cautionem de rato (ne iudicium reddatur illusorium) præstare, *ibid. num.* 2. Et an huiusmodi cautionem ante litem contestatam præstare teneatur? Etsi non opponatur, quod absque ea gestum est, valeat, iudiciúmque teneat? *ibid. num.* 3. In beneficialibus coniunctus pro coniuncto non admittitur, *ibid.n.* 4. Et quæ sit ratio? *num.* 6. 7. & 8. Fallit ob paupertatem, *ibidem num.* 9.

Coniux.

Coniux pauper nulla, vel inæqualia bona ad matrimonium adducens, an æqualiter adquirat lucra constante matrimonio quæsita? *q.* 18. *n.* 2. & 3.

Coniux non nisi in defectum consanguineorum vsque ad decimum gradum coniugi succedit, *q.* 56. *num.* 8. Pauper in quartam bonorum coniugi diuitis decedentis cum filiis, si tres, vel pauciores sunt, sin verò plures, in virilem portionem iure Codicis succedit. *ibid. nu.* 9. Et quid hodie de iure Regio? *ibid. num.* 10. & *seq.* Etiam hodie coniuge testato decedente, ab eóque extraneo quinta bonorum parte relicta, pro quarta cùm filiis concurrit, *ibid. num.* 12. & *seqq.* Locuples decedens superstitem pauperem quarta hac priuare non potest, *ibid. num.* 44. Nec delinquendo; & licèt ad Fiscum ob coniugis delictum eius bona perueniant, quartam coniux superstes habebit, *ibid. num.* 45. & *num.* 116 Etiamsi confiscatio alicuius particularis statuti fieret vigore, *ibid. num.* 46. Et etiam in læsæ Maiestatis crimine, *ibid. num.* 47. Sicut in totum quarta coniugem superstitem priuare non potest; ita nec in parte, nec legatum (etiam alimenta excedens, si quartam non æquet) ei relinquendo, *ibidem num.* 48. & *num.* 56. Imputat in quartam legatum à coniuge sibi factum, *ibidem num.* 49. & 56. Non detrahit quartam si ei in vita donauit coniux ex quibus viuere posset, *ibid. num.* 50. Intellige, vt *num. seq.* Et quid si à coniuge in vita donata consumpsit, vel dilapidauit? *d. quæst.* 56. *num.* 52. Non imputat in quartam legatum à coniuge cum grauamine illuc alteri restituendi factum, si nullum inde commodum sentiat; secùs si sentiat *ibid. num.* 53. & *seq.* Poterit legatum à coniuge factum repudiare, & quartam habere, nisi quartam compleat, *ibid. num.* 55. Simpliciter sibi legatum à coniuge factum acceptans, si ad quartam non ascendat, ea non priuatur; debet tamen illud in quartam imputare *ibid. num.* 56. Limita vt *duobus num. seqq.* In quartam quæ debeat imputare? *ibid. num.* 59. Superstes ad debitorum solutionem pro rata obligatus est, *ibidem num.* 60. Tenetur pro pignoris luitione in quartam succedens *ibidem num.* 65. Quartam prætendens verum matrimonium interceßisse probare debet, *ibidem num.* 67. Et quid si matrimonium fuerit clandestinum? *ibidem numer. seq.* Pauper quartam in bonis coniugis prædefuncti prætendens paupertatem suam (vt illius concessionis causam; intentionisque fundamentum) probare debet, *ibidem num.* 74. Et quid de eo qui in mortis tempore inops reperitur, si ditior postmodum etiam in continenti fiat? *ibi.n.* 77. & 78

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Vel pauper cum diues est? *ibidem remissiuè.* Pauper superstes quartam sine diminutione habebit, licèt ampla sit, minorique quantitate honestè viuere posset, *n.* 81. Nec maiorem habebit, etsi ad vitam transigendum maiora alimenta desideret, *ibid. n.* 82. Concurrens pro quarta successione cum nepote ex filio communi præmortuo, vel cum ascendentibus coniugis mortui, quoad vsumfructū tantùm quarta fruetur, *d. q.* 56. *n.* 87. Pro quarta cum septem, vel octo nepotibus ex filio communi concurrens quartam nihilominus debet habere, *ibid. n.* 88. Si plures quàm tres sunt liberi, quartam non habet, sed in virilem succedit, *ibid.* Quartā absque diminutione habet, transuersalibus succedentibus, etsi plures quàm tres in eodem gradu defuncto coniūcti extent, *ibid. n.* 90. *& seq.* Quartam hanc ex omnibus prædefuncti coniugis bonis, siue mobilibus, siue immobilibus, in quoquóve territorio existentibus detrahit, *ibid. n.* 93. *& seq.* Et quid in bonis feudalibus, *ibid. n.* 95. *& seq.* Non detrahit quartam ex emphyteusi, siue Ecclesiastica siue laicali, *ibid. n.* 97. Nec ex bonis fideicommisso subiectis *ibid. n.* 98. Nec ex bonis maioratus, *ibi. n.* 99. Quæ prædefuncti coniugis hæreditatem expilauit, quartam hanc non deducit, *ibi. n.* 100. Limita, & intellige vt *n. seq.* Nec quæ post mariti mortē ante quartæ receptionem impudicè viuit, *ibid. n.* 102. Nec quæ coniugem occidit, vel ob eius culpam, aut iniuriam coniux decessit, quæve coniugali affectu coniugem non tractauit, *ibid. num.* 103. *& duobus seqq.* Nec cuius causa matrimonij separatio, Iudicisque auctoritate facta est, quæ mortis tempore durat, *ibid. d. q.* 56. *n.* 106. Nec quæ à viro absque causa diuertit, secùs si culpa viri. *ibid. n.* 107. *& seq.* Sterilis impedimento Naturæ quartam non deducit, *ibid. n.* 112. Nec quæ à primo viro quartam habere potuit, eam in bonis secundi habebit, *ibid. n.* 113. Limita *n.* 114. *&* 115. Quæ à primo coniuge (etiam cuius bona confiscata essent) quartam non petiit, in bonis secundi eam non habebit, *ibid. n.* 116. An quartam hanc propria possit auctoritate deducere, *ibi. n.* 117. Pauper superstes an possit ad *renocationem donationis gratuitæ* à coniuge factæ agere, si ob illius immēsitatem quarta priuetur? *ibi. n.* 117. Alia supple verb. *Vxor*, verb. *Mater.* & verb. *Maritus.*

Consanguineus.

Consanguineus eius, qui ad aliquam magnam dignitatem euectus est si ante illius adeptionem sufficientia bona habeat, an eisdem postmodum pauper reputetur? ob idque lautiora consequi debeat, vel possit alimenta, pinguiúsque à consanguineo beneficium, maiorémue præbendam? *q.* 4. *n.* 29. Retrahens ab emptore consanguinei rem, tenetur illi necessarias, vtilésque expensas reficere, *q.* 41. *nu.* 55. Limita vt *num. seqq.*

Consecratio.

Vide lit. *E* verb. *Ædes.*

Consentire.

Consentire non dicitur, qui contradicere non potest, *q.* 51. *nu.* 10? *remissiuè.* Consentire tacitè, aut expressè non potest alienationi, alienare prohibitus, *q.* 22. *n.* 31.

Consuetudo.

Consuetudo efficere non potest generaliter, & in omni casu, quandóque de tertij agitur præiudicio *non leui*, vt vnico testi plena adhibeatur fides, *q.* 5. *nu.* 3. *remissiuè.* Facit licitum aliàs illicitum, quando præsertim Euangelicæ doctrinæ non repugnat, *q.* 44. *n.* 59.

Constitutio.

Vide *Synodalis constitutio.*

Consules.

Consules duo post Regum à Romana Republica ob Demerati Corinthi filij superuiam electionem creati sunt. Et quæ eorum esset potestas? *q.* 6. *n.* 55. *vers. Procedente deinde populo Romano.* Qui primi fuerint creati? *ibid. vers. Consulatus autem*

Contemptio.

Contemptio, vel honor ad diuitiarum, vel paupertatis mensuram procedit, *q.* 6. *nu.* 7. In iudice timenda non est, nisi se ipse contemnat, *ibid. n.* 70.

Contrahens.

Contrahens cum aduena, vel forensi, quem statim recessurum putabat, non poterit eum in loco contractus conuenire, nec cautionem, vel securitatem aliquam ab eo exigere, sed domicilium eius sequi, *q.* 45. *n.* 15. Conditionē eius cum quo contrahit, scire præsumitur, *ibid. num.* 11.

Contrauenire.

Contrauenire non dicitur prohibitioni, qui ex necessaria causa alienat, *q.* 22. *n.* 36.

Contumacia.

Contumacia an sit delictum, *q.* 65. §. 1. *num.* 122. *remissiuè* Multipliciter incurritur, & qualiter? *ibid. num.* 125. Alia vera, alia ficta, & vtriusque effectus, *ibid. n.* 126. *remissiuè.* Litis contestationem inducit, *ibid. n.* 143. Crescente, augetur pœna, & ad secundi decreti interpositionem contra contumacem deuenitur, *ibid. n.* 155. Et quod hodie tempus, quæve ad id requiratur contumacia? *ibid. n.* 156.

Contumax.

Contumax quis dicatur? *ibid. d. q.* 65. §. 1. *n.* 124. Verus, vel fictus quis dicatur? *ibid. nu.* 127. *remissiuè.* Non censetur, nec nocet contumacia antequam per aduersarium incusetur, *ibid. n.* 128. Ampliat vt *num. seq.* Quibus pœnis puniatur? *ibid. n.* 130. *remissiuè.* Non auditur, nisi restitutis, refectisque expensis, *ibid. n.* 131. Et quid in minore contumace? *ibid. nu.* 132. Tam reus, quàm actor pro his tenetur expensis, *ibid. num.* 136. Etsi denarius deficiat, ante

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ante integram satisfactionem audiri contumax non debet,*ibid.n.*154. Contumaci denegatur audientia ante expensarum reparationem,non solùm in causa in qua commissa contumacia est; sed & in alia separata, coram eodem iudice, & inter easdem personas,*ibid. nu.* 135. Contumax solutas ob contumaciam expensas non recuperat, etsi victor postmodum in causa existat, *ibid.n.* 136. Etiam eo non citato in expensis condemnatur, *d.q.*65.§.1.*nu.* 137. Ad reconuentionis remedium admittendus non est,*ibid.n.*144. In his quæ eius damnum, incommodúmque respiciunt, pro confesso habetur,*ibid.n.*145.*& seq.*Limitâ *n.*172. In dubio malam præsumitur habere causam, *ibid.n.*150.Limitatur *d. n.* 172. Ob contumaciam condemnatus, ob malam causam condẽnatus non videtur, *ibid n.*151. Patitur missionem in possessionem ex primo decreto,*ibid.n.* 152.Et ex secundo, *ibid.n.*155.Et tam verus, quàm fictus,*ibid.nu.* 153. Et etiam post litem contestatam, *ibid.nn.*154. Non priùs bona recuperat, quàm refectis expensis, *ibid. n.*157. Exceptiones dilatorias amittit,*ibid.n.*160. Limitatur *ibid.n.*173. In appellando,appellationémve prosequendo, pro appellationis desertore reputatur,*ibid. n.* 165. Post duas,vel tres sententiás per Audientiam latas,ad restitutionem, vel iudicium non admittitur, nisi cum clausula *Parito iudicato,ibid.n.*169. Limita vt *ibid.n.*171. in paupere.

Contumax.

Contumax in comparando non dicitur,qui ob paupertatem comparare absque verecundia non potest,*quæst.*36.*num.*8.

Conueniri.

Conueniri non potest.alius pro alio, filius pro patre, nec vxor pro marito,*quæst.*48.*n.*4. *&* 5. Et quando secus paupertatis fauore?*vide ibid.num.*7.*& seqq.*

Copia.

Copia instrumentorum, & actorum cum termino opponendi cuilibet regulariter danda est, aliter acta, vel instrumenta non nocent, *quæst.* 66. *n.* 1. *&* 2. Processus & indiciorum ante torturam reo etiam non petẽti danda est, *ibid.num.* 10. Contra *num. seq.* Miserabilibus omnino etiam non petentibus danda est, *ibid. num.*14.Ampliatur *ibid.num.*15. Ex formatione Pauli V. etiam non petentibus hodie danda est,*ibid.num.*18.

Copula.

Copula ininsta nulla causa iustificari potest, *quæst.*65.*n.*68.

Cornelius.

Cornelius Ruphinus,quòd decem pondo vasa argentea comparasset,ab ordine Senatorio à C.Fabricio remotus est,*q.6.n.*56.

Corpus.

Corpore luere debet, qui non habet in ære, *quæst.* 65. *num.* 15. Lamita *ibid. num.* 118. Intellige vt *n.*119.

Correlatiua.

Correlatiuorum idem est iudicium, *quæst.* 4. §. 3. *numer.* 142.

Crates.

Crates Thebanus cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnam auri pondus (tamquam literarum studio repugnans) abiecit, *quæst.* 7. *num.* 38.

Credere.

Credi non debet ei,cuius mores reprobati sunt, *quæst.*53.*num.*31.

Creditor.

Creditor qui iurà debitorum de iure, & de facto exigibilia habet,si eis solutis pauper non sit, licèt ea non exigerit, nec sint soluta;pauper non iudicatur,secus si creditores exigibiles non sint de iure, vel de facto,*q.*4.§. 2.*n.*139. In creditoris bonis computantur, quæ sibi debentur,*ibid.n.*99.Conditionalis,vel in diem in moratoria concessa à Principe aduersùs creditores non includitur *ibid.n.*114.Ratione delicti,propriè creditor dici non potest, *q.* 44.*n.* 49.Interesse lucri cessantis prætendens se solitum negotiari, articulare, probaréque debet *q.*26.*n.*3.Limita vt *n.*6.*ibid.* Et quando etiam non solito negotiari debeatur? & qualiter probatio facienda sit?quidque debeat creditor in probatione deducere? Et an necesse sit certum, & determinatum lucri cessantis, vel per coniecturas, præsumptionésque interesse probare sufficiat?*ibid. n.*4. *& seqq. vsque ad n.* 11. An ei, qui semiplenè interesse lucri cessantis, vel emergentis probauit, iuramentum pro certo, & determinato deferri debeat? possitque si non deferatur appellare?*ibid.n.* 11. Interesse lucri cessantis etiam post moram, si aliam pecuniam habet otiosam, qua potuisset negotiari,non consequitur,*ibid.n.*12. Intellige *vt n.*13. *&* 14. Et an à principio possit de damno emergenti,vel lucro cessante paciscí?*ibid. n.* 20.21. *&* 22. Et an de certo, & determinato lucro? *ibidem numer.* 23. 24. *&* 25. Et an de toto lucro sperato? & quid inde deduci debeat? *ibid. n.* 26. *&* 27. Non potest statim in initio contractus lucrum conuentum de sorte principali extrahere, sed illud à debitore expectare, *ibid. n.* 29. Non potest paciscí de lucro, nec illud exigere, si sponte, non coactus, nec rogatus pecunias obtulit, mutuauitque,licèt negotiationi expositæ essent, lucrumque sit probabile, nec alias pecunias habeat exponendas, *ibid. d. quæst.* 26. *num.* 30. Limita *vt num. sequenti.*Paciscí potest,non ratione mutui,sed nomine pœnæ,vt si intra certum tempus debitum non soluatur, aliquam summam debitor vltra sortem principalem soluat,eámque exigere, *in specialibus post q.fin.n.*8.Limita *n.*9. *&* 10.*Alia* supple verbo,*Interesse*,& verbo Debitor.

Creditoris conditio potior est in pari necessitate,*quæst.* 27. *n.* 21. Et quid si necessitas sit extrema *ibi.n.*22. vel grauis modo de quo ibi? *num.*23.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Creditor tenetur pauperi pro debito incarcerato alimenta præstare, *quæst.* 39. *numer.* 33. Et etiamsi pauper in carcere inclusus non sit, sed in eius domo (vulgò *Preso en omenage*) *ibidem numer.* 35. Et etiam de iure Regio, *legis* 4. *titul.* 16. *lib.* 5. *nouæ Reg. Collect.* dispositione stante, *ibidem numer.* 39. Intellige *vt numer.* 38. *&* 40. Amplia *vt numer.* 34. *&* 37. Tenetur curare debitorem carceratum pauperem infirmum, *ibid. d. quæst.* 39. *num.* 37. Ante diem debitorem conueniens, qua olim pœna puniebatur? Et puniatur hodie, *quæst.* 43. *num.* 2. 3. 4. *&* 5. Ante diei, vel conditionis implementum non potest à debitore cautionem de soluendo post diei, vel conditionis euentum exigere, nisi nouus superuenerit casus, *ibid. n.* 6. Et qualiter si hanc cautionem exigat, puniatur? *ibid. n.* 7. De iure duodecim tabularum post triginta dies ad soluendum datos, debitores suos distrahere poterat? *quæst.* 44. *numer.* 4. Non debet se acerbum exactorem aduersus debitorem ostendere *ibid. n.* 36.

Creditores minoris summæ maioris summæ creditoribus ad quinquennalem dilationem concedendum, si debitor pro debitorum solutione bona habeat, consentire, cum eisve concurrere non tenentur, *ibid. num.* 42. Minor creditorum pars cum maiori quinquennalem dilationem concedenti, etiam in debito iurato tenetur concurrere, *ibid. num.* 51. Minoris summæ creditores etiam dotales concurrere, & consentire maioris summæ creditoribus quinquennalem dilationem concedentibus debent, *ibid. num.* 71. Æqualium summarum possunt quinquennalem dilationem creditoribus concedere, eisque tenentur cæteri assentiri creditore., *ibid. numer.* 112. Maior creditorum pars potest debiti partem in totum remittere, minorisque summæ creditores tenentur cum eis concurrere, *ibid. num.* 11.

Creditor eius, qui à Principe moratorias literas impetrauit in debito iurato, potest ad iuramenti obseruantiam debitorem coram Iudice Ecclesiastico, si ab eo absolutionem non obtinuit, cogere, *dicta quæst.* 44. *n.* 65. Scienter à debitore hominem liberum in solutum recipiens, qualiter puniatur? *q.* 22. *num.* 69. Et quid si ignoranter? quidque ignorantia operetur? *ibid. n.* 70. Et quid si tradens, & recipiens ignorauerint? *ibidem num.* 71. Qui minùs idoneos pauperésque fideiussores accepit, eis contentus esse debet, nec de nouo erit satisfandum, licèt ignorantiam creditor alleget, *quæst.* 45. *numer.* 11. Non potest petere satisfactionem si à principio eam non petiit, nisi noua, & non leuis superueniat causa, *ibidem numer.* 12. Aliud pro alio recipere non compellitur, *quæst.* 49. *numer.* 1. Etiamsi ei melior offeratur conditio, *ibidem numer.* 4. Decoctoris an aliud pro alio accipere compellatur? *ibid. num.* 22. *remissiuè.*

Creditori chirographario creditoribus aliis anterioribus, vel æqualibus non priuilegiatis instantibus, si pro omnibus debitoris bona non sufficiant, an integrè solnere per gratificationem liceat? *in specialibus post quæstio. fin. numer.* 2. Et quid si creditor, cui fit solutio, pauper sit? *ibid. num.* 3. *&* 4.

Creditores hæreditarij mouere non possunt actiones contra hæreditatis emptores, etiam cum quibus pactum est, vt creditoribus hæreditariis satisfacerent, *ibid. num.* 6. Nisi Fiscus, vel pauperes hæreditatem vendiderint, *ibid. numer. sequenti.* Mutuantes pecunias an nomine saltèm pœnæ sibi aliquid vltra sortem dari paciscí possint? vide verb. *Mutuans.*

Creditor cui vendendi ad libitum pignus cuique vellet, facultas data est, sibimet vendere non potest, *q.* 62. *num.* 11.

Crudelitas.

Crudelitas est, tam omnibus ignoscere, quàm nulli, *q.* 55. *n.* 8. Iustitia sine misericordia; crudelitas est, *ibidem.*

Culpa.

Culpa alicui obiecta, siue agendo siue excipiendo, certa, & limitata opponi debet, ac probari, *q.* 53. *n.* 38. Non imputatur in consumptione, vel administratione rerum propriarum, nisi ad casum præordinata sit, *q.* 16. *n.* 6. vers. *Quorum opinionem.* Ad casum non præordinata, nocere non solet, *q.* 54. *n.* 25.

Cupiditas.

Cupiditas est radix omnium malorum, *q.* 6. *n.* 13. Vbi plura mala, quæ ex ea nascuntur. Pauperum faciliùs saturatur, ac expletur, quàm diuitum, *ibid. n.* 75. Diuitiarum vadit in infinitum, *ibid. n.* 74.

Curator.

Curator in dubio soluendo esse præsumitur, *q.* 33. *n.* 13. Debet resarcire damnum minori ob non solutum canonem, *ibid. n.* 12. Ad litem dari debet à Iudice ex officio ei, qui lite contestata, furiosus, vel prodigus factus est, *q.* 35. *n.* 10. Ius minoris remittere, aut donare non potest, & quando secùs, vide verb. *Tutor.*

Curia.

Curia accusato alimenta, & semptus ad se defendendum ministrare tenetur *q.* 39. *n.* 42. Potest imponere collectam pro pauperibus carceratis alendis *ibid. n.* 42.

Custodia.

Custodiam arcis suscipiens tempore belli, tenetur etiamsi vi extrahatur, *q.* 45. *n.* 9.

Custos.

Custos carceris pro custodiæ expensis cæteris creditoribus, etiam anterioribus præfertur *q.* 28. *n.* 40.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

D

Debitor, Debitum.

DEbitor qui non est soluendo, non potest ingredi Religionem, si intra paucos annos manens in sæculo sit probabilis spes fore vt possit creditoribus satisfacere, *quæst.* 11. *n.* 8. Et si ingrediatur Religionem, non habet vnde soluat, si decens artificiis sciat, illud in monasterio de Superioris licentia, vel sine ea, si illam non concedat, vt creditoribus satisfaciat, exercere debet, *ibid. num.* 7. Et an ad id teneatur habitu etiam si necesse sit, deposito? *ibid. missiuè* Ære alieno grauatus an tam de iure communi, quàm ex Motu proprio Sixti V. & Clement. VIII. validè Religionem profiteatur? *ibid. num.* 9. Sub conditione omnino extitura, quando dies in consideratione non est, non conditionalis, sed purus dicitur, *quæst.* 4. §. 2. *num.* 101. Sub conditione casuali, vel mixta, si dum non venit dies, vel conditio impletur, secundùm conditionem suam viuere potest, pauper non dicitur, *ibid. n.* 103. *& seqq.* Propriè dicitur à quo pecunia statim exigi potest, *ibid. n.* 104. Petrus, à quo statim debitum peti potest, etiã ante solutionem, si ea facta pauper remaneat, iudicatur pauper, *ibid. n.* 97. *& seqq.* In diem, vel sub conditione, propriè debitor non dicitur, quoad effectum saltèm, & exactionem, *ibidem num.* 105. Propriè dicitur, licèt differatur executio, *quæst.* 45. *num.* 29. Sub conditione potestatiua, vel ad diem, cuius proximus est aduentus, etiam ante diei, vel conditionis implementum, vel solutionem factam, pauper reputatur, si ea perfecta, pauper remaneret, *dict. quæst.* 4. *numer.* 120. *& sequentibus.* Solitus pro aliis fideiubere, capi potest vt suspectus, *quæst.* 5. *num.* 48. Seruus est fœnerantis *quæst.* 45. *num.* 5. In diem incertum, vel sub conditione, per aduentum diei, vel conditionis absque interpellatione non constituitur in mora, *quæst.* 35. *num.* 7. Et etiamsi adsit iuramentum, *ibid. num.* 8. *&* 10. Minoris absque interpellatione in mora constituitur, *ibid. num.* 13. Idem in debitore Ecclesiæ, *ibid. numer.* 14. Et Fisci *ibid. num.* 18. Pauperis, etiam absque interpellatione expressa in mora constituitur, si ea indigentia creditori nota est, *ibid. quæst.* 25. *num.* 11. Et tam in foro exteriori, quàm interiori, *ibid.* Statuta die non soluens, tam de iure Ciuili, quàm Canonico ad lucri cessantis, & damni emergentis interesse tenetur, *quæst.* 26. *num.* 1. Intellige, si solitus sit creditor negotiari. *ibid. num.* 2. Vel etiamsi solitus negotiari non sit, habeat tamen pecuniam emptioni prædij, vel tensus destinatam, & propter non factam solutionem destitit ab emptione, & lucro, *ibid. num.* 16 *&* 17. Qui ob paupertatem, & impotentiam non soluit; ad pœnam conuentam non tenetur, *in special. post quæst. fin. num.* 9. *&* 10. Qui probabiliter statuto tempore se non posse soluere cognouit, an ad interesse damni emergentis, vel lucri cessantis teneatur? *quæstio.* 26. *num.* 47. Alia circa hæc supple verbo, *Creditor*, verb. *Interesse*, & verb. *Mutuans.* In diem cogi non potest, vt ante illum soluat, *q.* 43. *n.* 1. *& seqq.* Limita *n.* 8. *& seqq.* Nec cautionem ante diem, vel conditionem, de soluendo post conditionẽ, vel diem præstare cogitur nisi nouus superueniat casus, *ibid. n.* 6.

Debitoribus de iure duodecim tabularum triginta dies ad soluendum dabantur post quẽ terminum facultas creditoribus concedebatur debitores suos distrahendi, *quæst.* 44. *num.* 4. De iure Ciuili antiquo, duorum mensium terminus in actione personali debitoribus concessus fuit, *ibidem numer.* 5. De iure Codicis, ad quatuor menses fuit prorogatus, *ib. n.* 6. Et idem de iure Canonico *ibi. n.* 7. Et an idem terminus debitori, & etiam spontè confesso concedatur? *ibid. n.* 8.

Debitor intra quod tempus hodie post incœptam executionẽ, vt à decimæ præstatione excusetur, solutionem facere debeat? *d. quæst.* 44. *num.* 16. Qui potest statim restituere, & non restituit, legalibus etiam dilationibus vtendo, dolo versari videtur, *ibid. num.* 18. Creditoribus non soluens qualiter lege 12. tabularum puniebatur? *ibid. num.* 20. Ex dispositione legis Petiliæ (iure postmodum Cæsareo approbatæ) non poterat pecuniatum debitor in carceribus detineri, sed eius bona erant creditoribus obnoxia, *ibi. d. quæst.* 44. *n.* 21.

Debitores, eorúmque filij, lege Diuina creditoribus addicebantur, & ad septimum vsque annum eis seruiebant, *ibidem num.* 22. De iure etiam Regio debitores soluere non valẽtes, creditoribus suis addicuntur, *ibidem num.* 23. Et quid sit tempore quo contraxit iam soluendo non erat debitor? *ibi. remissiuè n.* 24.

Debitoribus debitorum partem aliquam remittendam Principes aliqui statuerunt, *&* qui? *ibid. n.* 33. 34. *&* 35.

Debitor ex instrumento guarentigio, & post incœptam executionem, & etiamsi in carcerem sit detrusus moratorias literas obtinere potest, eique capta pignora restituuntur, *d. q.* 44. *num.* 46. Ratione delicti, debitor propriè dici non potest, *ibid. num.* 49 Volens consequi literas moratorias in debito iurato, vt tutus sit, absolutionem iuramenti priùs debet ab Ecclesiastico Iudice obtinere, *ibid. num.* 64. Qui à Principe super debito iurato literas impetrauit, si à Iudice Ecclesiastico absolutionem non obtinuit, poterit coram eo ad obseruantiam iuramenti compelli, *ibid. num.* 65. Qui debitum inficiatus est, an moratoria dilatione gaudeat? *ibidem num.* 66. *&* 67. Principalis fideiussorem defendere debet, & exceptiones, quæ fideiussoribus non communicantur, ratione sui interesse opponere, *ib. q.* 44. *n.* 77. Vt concessa dilatione gaudeat, satisdare idoneè debet, *ib. n.* 83. intelligere vt *n.* 89. Et præstare debet cautionem, etiamsi in moratoria remittatur, *ibid. num.* 84. Nisi in moratoria adsit clausula, *Non obstante*, *ibid. num.* 85. Dives, & valdè idoneus, qui moratorias impetrauit literas, cautionem præstare debet, *ibi. n.* 86. Dives, & soluendo, regulariter satisdare non tenetur, etiam in casu quo satisdatio requiritur, *d. quæst.* 44. *num.* 87. Præstare debet cautionem, etiam in annali dilatione, *ibi. n.* 88. Satisdare non tenetur in dilatione à maiori

credi

UAB Biblioteca de Ciències Socials

creditorum parte concessa, *ibid. num.* 90. Nec in dilatione quinquaginta dierum à Principe concessa, nisi de fuga debitor suspectus sit, *ibi. n.* 91. Qui ob paupertatem satisdare non potest, an in præsenti iuratoria cautionem præstando, vel cum generali bonorum hypotheca excusetur? *ibid. num.* 92. Gaudere non debet secunda dilatione, licet ad pinguiorem fortunam non deuenerit, *ibid. num.* 96. Nec ad cessionis beneficium admittitur, si post dilationis terminum non soluerit, sed in carcerem detruditur, *ibid. num.* 97. Non gaudet cessionis bonorum beneficio, quando creditor est in pari, vel maiori egestat, *ibid. n.* 100. Pendente dilatione sibi concessa, an exigere debitores suos possit? *ibid. num.* 108. Quantumcumquè pauper, arrestari, & detineri pro debito poterit, *quæst.* 45. *n.* 2. *&* 27. Intellige vt *n* 32 Suspectus die etiam feriato in honorem Dei capi potest, *ibid. num.* 13. Intellige vt *num.* 14. si suspicio post contractum emersit, non si tempore contractus aderat. Non constituitur in mora etiam post interpellationem, si à principio non erat soluendo, idque notum erat creditori, *ibid. num.* 26. Pauperrimus contracti debiti tempore, non potest *pro eo capi*, *ibid. d. quæst.* 45. *n.* 25. *& seqq. præcipuè n.* 37. Inuitus aliud pro alio soluere non cogitur, *quæst.* 49. *num.* 5. Pauper an & quando possit aliud pro alio soluere? *ibid. n.* 7. *& seqq.* Censualis, qui ad paupertatem deuenit, an rem censualem vendendo eamve æstimatam in solutum dando liberetur? *ibidem, n.* 7. *in fin. remiss.* Quæ bona offerre creditori debeat, in solutúmque dare, vt beneficio Auth. *Hoc nisi debitor*, C. de solut. gaudeat? *ibid. num.* 23. Non debet alteri ex creditoribus chirographarii beneficio prælationis carenti (instantibus præsertim aliis) per gratificationem satisfacere, integréque soluere, vbi *eius* bona omnibus creditoribus non sufficiunt *in specialibus post quæstionem final. numer.* 2. Et quid si creditori pauperi de debito, vel damno illato satisfaciat? *ibid. n.* 3. *&* 4. Est quodammodo creditoris seruus, *q.* 45. *n.* 3.

Debitum in creditoris bonis computatur, *quæst.* 4. §. 2. *numer.* 99. Die, vel conditione pendente, exigi non potest, *ibid. n.* 104. Conditione pendente, inesse non dicitur, *ibid. n.* 109.

Decimæ.

Decimas detrahens excommunicatur, nec ante plenam restitutionem factam, nisi commodè restitutio fieri nequeat, absoluitur, *q.* 27. *n.* 13.

Decimarum multæ sunt species, & de earum natura, & differentia *remissiuè*, *q.* 37. *num.* 1.

Decimæ in honorem Dei Optimi Maximi debitæ, iure Diuino præstari debent, *ibidem numer.* 2. Debentúrque in recognitionem vniuersalis dominij, *ibidem numer.* 3. Et de iustitia *ibidem* Dicuntur Ecclesiæ, possúntque (secundùm probabiliorem sententiã) ab ea vendicari, *ibid. num.* 4.

Decocti.

Decocti an aliud pro alio soluere possint? *quæst.* 49. *num.* 22. *remissiuè*. An & quando dilatione sibi à creditoribus concessa gaudeant? *quæst.* 44. *n.* 120. *remissiuè*.

Delictum.

Delictum præsumitur potius, quàm donatio, *q.* 21. *n.* 5.

Delinquens.

Delinquens an sibi indultum debeat priuilegium perdere? *quæst.* 54. *n.* 19. *& seq.*

Denunciatio.

Denunciatio requiritur, nec sufficit simplex scientia, vbi sciens ad aliquem actum inuitandus est, *quæst.* 40. *num.* 4.

Alia supple verbo *Venditor*, & verb. *Emptor.*

Depositarius.

Depositarius in proprios vsus re disposita vtens furtum committit, *quæst.* 65. *num.* 44. limitatur in paupertate, *ibid. num.* 45.

Descendens.

Descendens qui ad descendentis bona cum aliis descendentibus vult viuere profectitia conferre debet. *quæst.* 59. *num.* 2.

Deus.

Dei imitatores esse debemus, *q.* 6. *n.* 61.

Deus Optimus Maximus pauperes, & egenos in Reges, & Gubernatores eligit, *ibid. num.* 62.

Dictator.

Dictator qui primus fuerit electus? & quæ Dictatorum potestas? *q.* 6. *n.* 55. verſic. *Populo deinde.*

Dictio.

Dictio, Et, ponitur inter diuersa, *q.* 1. *n.* 17. Et, quid si inter duo idem significantia apponatur? *ibid. num.* 18. *Incontinenti*, qualiter accipiatur, *q.* 4. §. 2. *num.* 135. *&* 136. Et qualiter dictio *Statim*? *ibid. num.* 137. Et qualiter Dictiones *Mox, celeriter, & Confestim*? *ibid. num.* 138. *remissiuè*. *Alius, alia, aliud*, est repetitiua similium, eandémque cum præcedentibus naturam induit. *quæst.* 7. *num.* 14. *& quæst.* 9. *num.* 22. *Siquis*, tam masculos, quàm fœminas comprehendit, *q.* 22. *n.* 79.

Dies.

Dies interpellat pro homine, *quæst.* 25. *num.* 3. Siue ab homine, siue à lege appositus sit, tacitéve intelligatur, *ibid. num.* 4. Feriati etiam in honorem Dei in termino supplicationis, appellationis, eiúsve prosequutionis computatur, *q.* 31. *n.* 8. *&* 10.

Dies festi sanctè & deuotè sunt tractandi, *q.* 65. *n.* 38. Et in eis labor corporalis prohibetur, *ibid.* Nisi necessitas vel paupertas adsit, *ibid. num.* 39. Ampliatur, *num.* 40. Intellige

UAB Biblioteca de Ciències Socials

vt *n.* 41. Iudiciorum ſtrepitus in eis requieſcere debet, liteſque & iurgia ceſſare, *ibid. num.* 42. limita *num.* 43. In pauperum miſerabiliúmque perſonarum cauſis.

Differre.

Differre non dicitur, qui non poteſt facere, *q.* 17. *n.* 32. Nec dicitur differre, qui non negligit, *ibid. n.* 33. Dicitur, qui poteſt non differre *ibid. num.* 35. Non dicitur impeditus, *ibid. num.* 38. Alia ſupple, verb. *Verbum differre* verb. *Negligere*, & *Negligens.*

Difficultas.

Difficultas expreſſa, & euidens an obligationem quantitatis vitiet, in contractibus ſaltē ſtricti iuris? *q.* 45. *n.* 34. Inueniendi fideiuſſorem iuramento probatur, *q.* 53. *n.* 17. Magna impoſſibilitati comparatur, *ibid. n.* 15.

Difficultas iuramentum implendi, an à periurio excuſet; *q.* 65. *n.* 27. Eſt quid ſi promiſſionis tempore difficultatem prouidit *ibid.*

Diffinitio.

Diffinitio bona debet conuerti cum ſuo diffinito, nec aliis à diffinito, competere, *q.* 4. *n.* 3. Et omnem naturam, & eſſentiam rei diffinitæ comprehendere, *ibid. n.* 6.

Dignior.

Dignioribus ſunt beneficia curata conferenda, *q.* 7. *n.* 2. *& ſeqq.* Etiámque beneficia curata in menſibus Apoſtolicis, ſine per reſeruationem in Curia vacantia, *ibid. n.* 4. Beneficia quoque Iuriſpatronatus Eccleſiaſtici, vel mixti, partim laici, & partim Eccleſiaſtici, *ibid. n.* 5. Et etiamſi pro duabus partibus ius patronatus laicorum ſit, & pro vna tantùm Eccleſiaſtici, *ibidem num.* 6.

Dignior hodiè ex Bulla Pij V. ius in beneficio habere dicitur, *ibid. n.* 11. Et porerit ſi eo omiſſo, dignus tantùm electus ſit appellare, renocabitúrque electio, à Superiore examine habito, *ibid.* Ad beneficia, dignitateſque Eccleſiaſticas, ex quibus quis iudicetur? *ibid. num.* 34. Reipublicę officia dignioribus conferenda ſunt *q.* 6. *n.* 22.

Dignitas.

Dignitas quid ſit? *ibid. n.* 18.

Dignitates Eccleſiaſticæ, an & qualiter hodiè vniri poſſint? Vel beneficia eis? *q.* 12. *n.* 7.

Dignus maritus? vide verb. *Indignus.*

Dilatio.

Dilatio ſecunda concedi debitori non debet, licèt ad pingniorem fortunā non deuenerit *q.* 44. *n.* 96. Modici tēporis parui eſt prędiudicij, *ib. n.* 29. Alia ſupple verb. *Moratoriæ literæ.*

Diligens.

Diligens in dies ditari præſumitur, *quæſt.* 4. §. 2. *num.* 118.

Diligentia.

Diligentia fruſtratoria, & ex qua nullus proueniret effectus, facienda non eſt, *quæſt.* 17. *num.* 48.

Diſcordia.

Diſcordiæ initium, vide verb. *Homines*, & verb. *Nomina.*

Diſmembratio.

Diſmembratio Eccleſiæ an & quando fieri poſſit? quaque ſolēnitate? *q.* 12. *n.* 26. 27. & 28. Alia ſupple verb. *Eccleſia.*

Diſpenſatio.

Diſpenſari cū pauperibus literatis, ſicut cum nobilibus ad beneficiorum pluralitatem poteſt, *q.* 7. *n.* 43. Cum pauperibus beneficiorum pluralitatem diſpenſandum eſt? *q.* 12. *n.* 29. & 33.

Diſpenſatio ad pluralitatem beneficiorum obtenta, magis dicitur per exquiſitos modos, & ſubreptitiè impetrata, quam legitimè acepta *ibid. num.* 31. Ceſſat, diſpenſationis cauſa ceſſante, *q.* 44. *num.* 95.

Diſpoſitio.

Diſpoſitio text. in l. *Cum plures.* 13. §. *fin. D. de adminiſtr. tut.* etiam fratres comprehendit, *quæſt.* 16. *num.* 17. *in fin.* Diſpoſitio Authen. *Res quæ, C. commun. de ſegat.* an in tranſuerſalibus etiam, & in quibus locum habeat? *quæſt.* 22. *num.* 52. & 53. Et an in naturalibus? *ibid. n.* 50. Et an in penitus extraneis? *ibi. n.* 54. Ad omnes teſtatoris deſcendentes, tam exſtantes, quàm futuros extenditur, *ibid. num.* 55. Alia in id à ſuis locis mutua, & *num. ſequentibus dictæ quæſtionis.* Legis *Quoties*, 15. *C. de reiuendic.* in quibus caſibus locum habeat, vel non? *q.* 23. *per tot.* Legis *Ad perſonas*, 15. *D. de iureiurand.* an ad pauperes extendenda ſit? *q.* 36. *n.* 1. & *ſequentibus.* Principis generaliter loquens, ad catum iuratum non extenditur, *quæſt.* 44. *n.* 53. Nec ſummi etiam Pontificis, *ibib. num.* 54. Niſi in ſupplicatione facta fuiſſet de iuramento mentio, *ibid. n.* 55. Generalis pauperes non comprehendit, *q.* 52. *n.* 57. & 58. Ius ſpeciale non corrigit, *ibid. n.* 42. Specialis generali derogat, *q.* 47. *n.* 3. *Pro redimendis captiuis*, etiam captiuos ex delicto comprehendit? *q.* 54. *n.* 10.

Diſpoſitio Auth. præterea, C. vnde *vir & vxor.* quibus in caſibus locum habeat? *q.* 56. *per totam.* Ita in marito paupere ſuperſtite, ſicut in vxore, marito diuite decedente, locum habet dictáque in vno coniugum, in alio quoque hac in ſpecie procedunt, *ibid. num.* 15. An locum habeat quando pater vſufructuarius exiſtit bonorum à matre filiis relictorum? *ibid. num.* 16. & *ſequentibus.* Non ſolùm locum habet vbi mulier nullam omnino ad matrimonium dotem attulit: ſed etſi attulit, paruam tamen, & incongruam, *ibi. n.* 27. & *ſeq.* Et quæ paruitas ad id requiratur, *ibid. num.* 30. & *ſeq.* Quæ eius cauſa finalis? *ibid. num.* 28.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Etiam in muliere ignobili cui laborare non esset indecorum, si valetudinaria, vel senex sit, locum habet, *ibid. n.* 39. Vt procedat, quatuor principaliter desiderãtur, & quæ? *ibi. n.* 66. Alia supple verb *Coniux*, verb. *Quarta* & verb. *Vxor*.

Dispositio quælibet de prima tantùm intelligitur vice, *in specialib. in vltim. voluntatib. post q.* 64. *n.* 21. Fallit miserabilium personarum fauore, *ibid. n.* 22. Peccati nutritiua non valet *q.* 65. *n.* 74.

Distributio.

Distributiones quotidianæ ei, qui sua culpa in morbum incidit debentur, *q.* 54. *n.* 15. Distributio *supple* verb. *Executor*.

Ditari.

Ditari quis præsumitur in dies, si diligens saltèm sit, & industrius, *q.* 4. §. 2. *n.* 118.

Diuitiæ.

Diuitiæ suo genere neque bonæ, neque malæ sunt, sed indifferentes, *q.* 2. *n.* 9. Quæ vitia gignant? *q.* 6. *n.* 82. A vitiis denominantur, *ibid. n.* 83. Recto repugnant, *ibid. n.* 78. Non faciunt diuitem, sed animus, *ibid. n.* 70. Obsidis loco habentur, *ibid. n.* 23. Contra *n.* 76. *& seqq.* Nobilitatem conseruant, & augent, & sine eis intermortua, manca, & mutila dici potest, *q.* 36. *n.* 11. Diuitiarum desiderium, vidè verb. *Cupiditas*.

Dives.

Dives eisdem facultatibus quibus alius pauper, quis dici potest, vel è contra, *q.* 4. *n.* 11. Pro alimentis sibi relictis, aduersarium suum laicum coram Iudice Ecclesiastico conuenire non potest, *q.* 52. *n.* 15. & 16. Malis moribus imbutus pauper est, *d. q.* 4. §. 5. *n.* 182. *&* 185. Soli ad honores, & Reipublicæ officia euehuntur dites, *q.* 6. *n.* 1. *& seqq.* Digniores sunt ad dignitates, Reipublicæque officia, *ib. n.* 22. Contra *n.* 28. *& seqq.* Diuites censu quinquaginta modiorum, & iugerum ad Magistratus ex Solonis decreto eligendi erant, *ib. n.* 24. Et ex Indorũ consuetudine optimi, ditissimique eligebantur, *ibi. n.* 25. Et ex Carthaginensium legibus, *ibi. n.* 26. Non solùm ad populi Romani regimẽ non eligebantur; sed mediocris in Magistratibus fortuna crimen erat, *ibi. n.* 56. Aptiores sunt, eligique debẽt ad officia, honores, & munera sumptum annexum habentia, *ibi. n.* 68. Eodem gradu quo diuites: & cupidi, & auari sunt, *ib. n.* 72. *& seqq.* Eorum cupiditas difficiliùs, quàm pauperum saturatur, & expletur, *ib. n.* 75. Æqualiter cruciantur cupiditate acquirendi, quàm amittendi opes metu, ob quæ multa committunt scelera, *ibid. n.* 77. Honorum excellentiam in Republica habentes, alios iniuriis afficiant, *ibid. n.* 99.

Dines præsumitur luxuriosè viuere, *ibid. dicta q.* 6. *n.* 82. Præfertur pauperi in beneficij Ecclesiastici assecutione, si Ecclesia pauper sit, diuitisque indigeat, *q.* 7. *n.* 40. Vel si pauper illiteratus sit, & beneficium magnum, aut Ecclesiæ Cathedralis Canonicatus, *ib. n.* 41. Secus si pauper literatus sit, *ibid. n.* 42.

Diuites coguntur tempore necessitatis, vel caristiæ frumentum iusto pretio pauperibus vendere, *quæst.* 24. *numer.* 4. & 6. Et etiam viliori iusto pretio, *ibid. num.* 7. Tenetur sub peccati mortalis reatu pauperibus in extrema necessitate constitutis subuenire, *quæst.* 4. *n.* 1. Compelli possunt Iudicis officio, vt pauperibus subueniant, *ibid. n.* 4. Et quando iure actionis? *ibid. n.* 5. *&* 6. Et ob hoc excommunicari, *ibid. n.* 7. An & quando pauperi collitiganti teneantur de alimentis, & expensis lite durante prouidere? *q.* 39 *per tot.*

Diuitibus etiam moratoriæ literæ ob incõmoditatem, & grauamen in solutione facienda concedi solent, *q.* 44. *n.* 86.

Diuites quantumuis, & idonei in hoc casu satisdare debent de soluendo post dilationem, *ibid.* Satisdare regulariter non tenentur in casu etiam in quo requiritur satisdatio, *ibidem num.* 87.

Doctor.

Doctor dicitur persona egregia, *q.* 4. *n.* 36. Non est persona indigna cui Comitissa possit nubere, *ibid. n.* 38. Quæ priuilegia habeat? *ibi. n.* 36. *remiss.* Legens habet pro salario tacitam in bonis Vniuersitatis hypothecam, & aliis creditoribus præfertur, *q.* 28. *n.* 36. *&* 38. Non præfertur habentibus expressas hypothecas, *ibid. n.* 39.

Dolus.

Dolus non præsumitur, sed charitas potius ex actu, ex quo agens commodum non reportat, *q.* 51. *n.* 9.

Dominium.

Dominium absque traditione non transfertur, *q.* 23. *n.* 3. In piis causis absque traditione transfertur, *ibid. n.* 10. Et in dote, *ibid. num.* 11. Transfertur per traditionem fictam, *ibid. n.* 13. Ex possessione præsumitur, *q.* 39. *n.* 9.

Dominus.

Domini temporales & Ecclesiastici peritos Iudices creare debent, aliter mortaliter peccant, & ad damnorum per Iudices datorum restitutionem tenentur, *q.* 6. *n.* 42. Temporales non possunt se in Ecclesiasticam iurisdictionẽ intromittere, *q.* 52. *n.* 10. Superiorem recognoscentes an possint moratorias literas concedere? *q.* 44. *n.* 39.

Dominus vtilis si necessaria pro conditione percipiat, pauper non est, *q.* 4. §. 1. *n.* 82.

Dominus non potest vassallos inuitos alienare, *q.* 22. *num.* 81. Limita vt *num. seq.* Inferior Principem recognoscens, an possit ob paupertatem subditis gabellam imponere? *q.* 38. *n.* 12. *& seqq.* Sine causa deuestiens vassallum, directo dominio, & superioritate priuatur, *q.* 42. *n.* 7.

Dominus an rem melioratam pro solutione expensarum necessariarum, quæ in ea factæ sunt, vendere teneatur? *q.* 41. *n.* 58. Dines, qui aliunde quàm per rei melioratæ venditionem, vel nouum debitum contrahendo, bonæ fidei possessori soluere potest necessarias vtiléue, quantumcúmque excessiuas expensas, & melioramenta, non excusatur, *ibid. num.* 60. Et quid si pauper sit? & qualiter tunc melioramenta deducantur? *ibid. num.* 61. *& seq.* Dines æstimationem melioramento-

rum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

rum necessariorum, vel vtilium provt ædificio iuncta valent, soluere tenetur, *ibid. n.63.* Pauper tenetur soluere expensas vtiles, & necessarias, etiam per rei melioratæ venditionem, si eadem, similésve ellet ipse facturus, *ibid. num. 64.* Vel quando rem melioratam vendidit, aut mox venditurus sit, *ibid. n. 65.* Et tunc etiam voluptarias reficere debet expensas, inquantum res pretiosior facta est, *ib.n.66.* Vel quando meliorameuta facta sunt de mandato, vel consensu domini, vel ea postmodum approbauit, *ib.n.67.* Et quid si tempore factorum melioramentorũ dominus diues erat; tempore verò restitutionis pauper reperitur, *ibi.n.68.*

Dominus exponens, vel exponi permittens seruum, eius dominium amittit, *q. 65. §. 2. n. 192.* Periclitantes vassallos deserens eorum dominio, vassallagióque priuatur, *ibid num. 193.* Ignorantia expositionis serui excusatur, *ibid. num. 205.* Excusatur etiam paupertate, si in aliquo Xenodochio seruum exponat, *ibi.n.207.* Et quid si Xenodochium in quo expositio fiat, præstò non sit, *ib.n.208. & seq.*

Domus Ludi.

Domus ludi vide verb. Alearij, & verbo *Ludus.*

Donatarius.

Donatarius secundus cui rei traditio facta est præfertur primo cui absque traditione donatio facta fuit, *q.23.n.8.* Non tenetur de alimentis donatori prouidere, nisi postquam sibi prouiderit *ibid.n. 18.*

Donatio Donare.

Donationes propter nuptias an ab hodiernis differant arrhis? *q.18.n.1.2.3. & 4.*

Donatio propter nuptias ad dotis summam ascendere poterat, non excedere *ib.n.3.*

Donatio non præsumitur vbi alia sumi potest etiam leuis coniectura, *q. 21. num. 1.* Et quare? *ibid. num.2.* Et potiùs præsumitur error, quàm donatio *ibid. num. 4. & 7.* Et etiamsi fauor dotis adsit, *ibid. num. 5.* Et potiùs præsumitur fatuitas, *ibid.num.6.* Et nullitas actus, delictum, fraus, & simulatio, *ibid. n. 7.* Præsumitur si sit in moderata quantitate, & fiat à diuite pauperi, *ibid. num.8.* Causa mortis quoad ordinationem, in multisque casibus contractui æquiparatur, *q.22.n.8.* Quoad effectum vltimæ voluntatis sortitur naturam, *ibid. n.9.* Semel facta reuocari non potest, *q.42.n.9.* Reuocatur propter ingratitudinem, *ibid.n.10.* Et ob quam? *ibid.n.12.* Pauperibus absque insinuatione non solùm vltra quingentos solidos: sed etiam omnium bonorum fieri potest, *in præfat. n.4. & 5.*

Donare est perdere, *q.21.n.2.* An possit tutor curator, procurator etiam cum libera, vel alius legitimus administrator? *in specialib. post q. fin. n.11. & 12.*

Dos.

Dos vel legatum relictum habenti vnde viuere possit, non tamen decenter, congruámve dotem, dicitur relictum in causam piam, *q.4. n.54.*

Dotis, & studii causa, vide verb. *Causa studii.*

Dotem constituere an teneatur, qui alere adstrictus est? *d.q.4.§.3.n.151. & 162.*

Dos vna vice soluenda est, non minutatim, *ibid.n.163.*

Dotis constitutio longè grauior est, quàm alimentorum præstatio, *ibid.* Fructus pro oneribus matrimonii seruire debent, *q.5.n.32.*

Dos, & alimenta, à pari procedunt, *q.15. num.9.*

Dotandi onus, vide verbo *Onus dotandi.*

Dotare qui tenentur, non tantùm pro matrimonio carnali, sed etiam pro spirituali dotem debent assignare, *d.q.15.n.19.*

Dos filiæ naturalis quantitatem alimentorũ excedere non debet, *ibid.n.24.* Et si quantitatem alimentorum excedat, pro excessu reuocabitur, *ibi.n.25.* Mensurata ad alimenta, si non sufficiat ad maritandam filiam naturalẽ condigno viro, an sit augenda? *ibid.n.26.*

Dotare, vel alere iterum tenetur, qui ex iuris dispositione dotare, vel alere adstrictus est, si dolus absit, *q.16.n.19. & 20.*

Dos minui potest filiæ, quæ absque patris consensu nupsit, ex indignitate vel minori viri dignitate, etiam de iure Canonico, *q.17.n.17.* Succedit loco alimentorum, eorúmque regulis iudicatur, *q.16.n.10.*

Dotis bona sunt propria mulieris, *q.16.n.6.* vers. *Et quod.*

Dos constante matrimonio alienati potest, vt propinquorum necessitati succurratur, *q. 22. num 38.*

Dotis promissæ dominium absque traditione transfertur, *q.23. n. 11.* Instrumentum præsumitur priùs celebratum, *q.28.n.37.* Causa dicitur pia, *q.35.n.15.* Intellige vt *q.52.n.18. & 19.* De iure communi (ex recepta sententia) mixti fori erat, *d.q.52.n.52.* Et quando id procedat? *ibid.*

Sine dote volunt nulli, aut pauci vxores ducere, *q.17.n.49.*

Dos patua & Authent. *Præterea, C. vnde vir, & vxor*, dispositioni locum faciat quę dicatur? *q.65.n.30. cùm seq.* An respectu diuitiarum prædefuncti mariti, vel conditionis viduæ indicanda sit: *ibid.n.33.* Congrua vel incongrua vt dictæ Authent. dispositioni locus sit, quo tempore attento sit iudicanda? *ibid.n.76.*

Dubia.

Dubia pro certis dimittenda sunt, *q.39.n.57.*

E

Ecclesia.

Ecclesia tenetur Patronũ pauperẽ, eiúsque Ministros alere, *q.4. n. 30.* Dicitur mater pauperum, *q. 7. n. 25.* Quælibet suum debet habere Rectorem, *q.12. n.2.* Pauper, tenuisque reditus an & quando alteri possit vniri, *ibid. num. 3. 4. & 5.* Et quæ ad id pauper dicatur, Iudicis arbitrio relinquitur, *ibidem, num. 38.* Poterit propter eius pinguedinem, & populi multitudinem dismembrari, *ibid. num. 26.* Et qua solemnitate? *ibid. n. 27. remissiuè.* Et an ad id citari debeat is apud quem est Ecclesiæ regimen? & ad quem Ecclesiæ fructus pertinent? de illiúsque cõsensu fieri debeat

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

dismembratio? *ibid. num.* 28. Ad restitutionem in integrum petendam, quadriennium habet, *q.* 30. *num.* 9. Ecclesia, & pauperes æquiparantur, *q.* 23. *num.* 10. & *q.* 25. *n.* 15. & *q.* 40. *n.* 14. Minoribus æquiparatur, *d. quæst.* 45. *num.* 14. & *quæst.* 40. *numer.* 13. Habet regressum contra Prælatum cuius culpa læsa fuit, nec in integrum restitutionem habet, nisi Prælatus soluendo non sit, *q.* 31. *n.* 30.

Contra Ecclesiam non minori 40. annorum spatio præscribitur, *q.* 32. *n.* 9.

Ecclesia habens rem emphyteuticam ab Ecclesia, vel à priuato, si per biennium Ecclesiæ, vel triennium priuato in solutione cesset, à iure suo cadit, *q.* 33. *num.* 9. Et an per biennium etiam priuato non soluisse, vt in commissum cadat, sufficiat? *ibid. num.* 10. Quod pro se vult, æqualitatis seruanda ratione contra se velit, necessum est, *ibid.* & *q.* 55. *n.* 7. Potest decimas non solutas, à debitoribus (ex probabiliori sententia) vendicare *quæst.* 36. *n.* 4. Potest agere de euictione, licèt non nunciauerit venditori litē motam, si venditor aliter sciuit, nec defendit, litémque prosequutus fuit, *q.* 40. *n.* 11. Constituit debitorem in mora etiam absquè interpellatione sicut minor, *ibid. n.* 13. Licèt Patronum egenum alere teneatur, excusatur, si præter alimenta necessaria Curati, aut familiæ, vel præter necessarios ad ipsius Ecclesiæ reparationem sumptus, nihil ei supereſt, *q.* 42. *n.* 19. Dives, miserabilis dici nequit, vt fori priuilegio gaudeat, *q.* 52. *n.* 33. & *n. seq. in fin.* Ecclesiæ miserabiles, quæ dicantur, vt prima instantia aduersarios ad Curiam Regis trahere, forique priuilegio possint gaudere? *ibid. n.* 34.

Ecclesia inuentario debito tempore non confecto hæreditatem adiens an vltra hæreditatis vires teneatur? *quæst.* 58. *num.* 14. & 18. Ei competit aduersùs Omissionem inuentarij confectionem restitutio, *ibid. n.* 28. Non repetit expensas, quas cum expositis facit, nec protestatione præcedente, *q.* 65. §. 2. *n.* 191.

Edere.

Edere etiam ad intentionē fundandam miserabilibus reus tenetur, *q.* 55. *n.* 16. In cæteris cōtra? *n.* 17. Etiam in quantumuis summario iudicio, *ibid.* Non teneturi reus actor ad intentionē fundandam, secùs ad iam fundatam iuuandam, *q.* 39. *n.* 30.

Ædes.

Ædes de proximo sacrandæ pro sacratis habentur, *q.* 4. §. 2. *n.* 126.

Edictum.

Edictum generale an ad procedendū contra Clericos mercatores sufficiat? *q.* 8. *n.* 8. & 9.

Ædificator.

Ædificatoribus, vel his, qui ad aliquod magnum opus locauerunt operas suas, quo tempore salarium soluendum sit *q.* 29. *n.* 13.

Ædificium.

Ædificium destruendum non est, vt inde bonæ fidei possessor, vtilisve dominus meliramenta extrahat, *q.* 41. *n.* 62. Non æstimatur ex valore, & sumptibus, sed ex redditu, *q.* 4. §. 4. *num.* 166.

Egenus,

Egenus, & pauper an differant? *q.* 1. *n.* 28. 29. 30. & 31. Dicitur, qui soluendo non est, & etiā cui nihil satis est, *ibid. n.* 30. & 31.

Egestas.

Egestas debilitat testimonium, non paupertas, *ibid. n.* 29. Alia supple verbo *Pauper.*

Ægyptij.

Ægyptii ad æs alienum contrahedum faciles erant, *q.* 44. *n.* 19. Et qua lege mutuam pecuniā accipere deberent. Quāque punirentur pœna, si debitum statuto tempore non soluerent? *ibid.*

Egregiæ Personæ.

Egregiæ personæ à comparendo corā Iudice pro testimonio ferendo excusantur, *q.* 36. *n.* 1.

Electio.

Electio facta de digno omisso digniori ad beneficium curatum, valet, licèt Episcopus eligens mortaliter peccet, *q.* 7. *n.* 3. Facta de digno omisso digniori, si appellatum à digniore sit (præhabito à Superiore examine) declarabitur irrita, *ibid. n.* 11.

Electio maius Ius tribuit quàm præsentatio, & in quo ab ea differat? *q.* 62. *n.* 24. *remissiuè.* Alia supple verb. *Executor testamenti.*

Eleemosyna.

Eleemosyna facienda est à diuite pauperi in extrema cōstituto necessitate sub peccati mortalis reatu, *q.* 34. *n.* 1. Et etiam ex bonis, quibus quis ad statum suum non tamen ad naturalem necessitatem subleuandam eget, *ibidem.* In talique necessitate ita obligatur ad eleemosynam pauper quoad actum interiorem, sicut dives quoad actum exteriorem, *ibi. n.* 2. Ex voluntate facienda est. *ib. n.* 3.

Eleemosyna resistit peccato & illud extinguit sicut aqua ignem. Et plura de eleemosyna *q.* 62. *n.* 1.

Eligendus.

Eligendus ad aliquam dignitatem, vel officium ad quod aliquis à iure requiritur gradus, licét illum non habeat, eligi nihilominùs poterit, si illud statim consequi valeat, ad idque aptus sit, *q.* 4. §. 2. *n.* 131.

Emere.

Emere rem alienam nemo cogitur. *quæst.* 24. *num.* 1.

Emptor.

Emptor non potest agere de euictione si venditori litem non renuncianit, *quæst.* 40. *n.* 1. Amplia vt *n. seqq.* Non excusatur, & si probet nullum ius venditori competere potuisse, vel etiamsi

UAB Biblioteca de Ciències Socials

etiamsi id notorium esset, *ibid. num.* 6. Contra *ibid.* Nec solùm tenetur venditori nunciare, sed etiam admonere, & protestari vt litem defendat, & prosequatur, *ibid. n.* 7. Contra *ibid.* Nec sufficit emptoris denunciatio, & requisitio, sed libelli contra se propositi copiam ad venditorem transmittere debet, *ibid. num.* 8. Et litem pariter prosequi debet, aliàs de euictione agere non poterit, licèt denunciationem, vel monitionem debitis requisitis fecerit, *ibid. num.* 9. Contrà *ibid.* Pauper potest de euictione contra venditorem scientem litem super re vendita motam agere, & si litē non nunciauerit, *ibid. num.* 10. *& seqq.* Posterior cui res tradita est priori cui tradita non est præfertur *quæst.* 23. *num.* 1. Etiamsi venditio sit iurata, *ibid. num.* 4. Cui rei traditio facta est, etiam tempore quo eius dominus venditor non erat, si postea dominus efficiatur, eámque alteri tradat, præfertur secundò emptori, *ibid. num.* 5. Ante traditionem rei venditæ nullum ius in ea adquirit, *ibid. num.* 2. Potest tamen ad interesse contra venditorem agere, *ibid.* Primus cui res tradita non est, præfertur secundò cui tradita est, in casibus in quibus absque traditione dominium transfertur, *ibid. num.* 12. Consequitur expensas melioramentorum necessariorum, & vtilium, quas in re quam venditor remedio legis 2. C. *de rescindend. vendit.* auocauit, fecit, *q.* 41. *n.* 42. Et à cōsanguineo retrahente rem consanguinei, *ibid. nu.* 55. Nisi vt consanguineum à tetractu auerteret, nimium magnas, onerosásque faceret expensas, *ibid. n.* 56. Hæreditatis etiamsi pactum sit vt creditoribus hæreditariis satisfacere teneatur conueniri à creditoribus non poterit, *in specialibus*, *n* 6. Nisi Fiscus vel pauperes hæreditatem vendiderint, *ibid. n. seq.* Emptor & venditor simul quis esse non potest. *q.* 62. *n.* 10.

Emphyteutà.

Emphyteuta pensionem, vel canonem biennio in Ecclesiasticis, vel triennio in sæcularibus soluere cessans, à iure suo cadit, *q.* 33. *n.* 1. Limita *n.* 21. *& seqq. in paupere.* Et etiāsi sua culpa ad casum non præordinata, in paupertatem deuenerit, *ibid. n.* 28. *q.* 54. *n.* 37. Præfato tempore canonem non soluens, ipso iure absque aliqua sententia, vel declaratione domino volente, à iure suo cadit. *ibid. n.* 2. *d. q.* 33. Et potest propria domini authoritate expelli, *ibid. n.* 3. Et quando secus? *ibid. n.* 4. Et etiamsi lite durante tempus solutionis canonis transierit, *ibid. n.* 5. Et licèt in solutione vnius tantùm nummi deficiat, siue pensio magna sit, siue paruà, *ibid. n.* 6. Nec recuperat melioramenta in re emphyteutica facta, *ibid. n.* 8. *& q.* 41. *n.* 6. Iurans soluere pensionem quolibet anno, si in primo deficiat, ab emphyteusi, biennio, vel triennio non expectato, cadit, *ibid. n.* 17. Non potest censum absque domini consensu super re emphyteutica imponere, *q.* 22. *n.* 23. Tam Ecclesia, quàm priuatio potest absque domini consensu rem emphyteuticam hypothecæ, pignoti, vel seruituti subiicere, *ibid. num.* 26. Rem emphyteuticam irrequisito domino alienans à iure suo cadit, *ibid. n.* 64. Et quid si saluo iure, vel consensu domini, nec aliter, nec alio modo alisue similibus clausulis alienet? *ibid. remissiuè n.* 65. Ex causa necessaria rem emphyteuticam irrequisito domino alienans in commissum non cadit, *ibid. n.* 66. Etiamsi culpa sua ad paupertatem, vel necessitatem ad casum non ordinatam deuenerit, *ibid. n.* 67. Emphyteusi finita, an & quando melioramenta, expensásque necessarias, & vtiles in ea factas deducat? *q.* 41. *n.* 2. 6. 36. & 48. Deducit etiam eas, quas renitente, & contradicente domino fecit, *ibid. n.* 47. Negans cædit ab emphyteusi. *q.* 44 *n.* 66. *propè fin.*

Emphyteusi finita (cuius renouatio facienda est) inter pares petentes præferuntur pauperes, eisque erit concedenda *quæst.* 24. *numer.* 9.

Emphyteuta canonem domino debito tempore ob paupertatem non præstans excusatur, *q.* 65. §. 1. *n.* 174.

Episcopus.

Episcopi singuli in principio nascentis Ecclesiæ singulis ciuitatibus fuerunt constituti, pauperésque erant, *q.* 6. *n.* 65.

Episcopus tenetur in foro conscientiæ Vicario, vel Iudici suo salarium constituere, & soluere, *ibid. n.* 88. Eligens dignum, omisso digniori, ad beneficium curam animarum habens mortaliter peccat, licèt electio teneat, *q.* 7. *n.* 3. Dignorique ad restitutionem tenetur, *ibid. n.* 10. Tenetur eligere digniorem ex præsentatis à Patrono laïco, si plures fuerint præsentati, *ibid. n.* 9. Non debet quem ad sacros Ordines absque beneficij, vel patrimonij saltèm congrui titulo promouere. Et cui se tunc si promoueat, obligationi submittat, *q.* 9. *n.* 11. Et an ad alimenta sic promoti, si patrem diuitem habeat teneatur? *q.* 4. *n.* 155. Et quæ sit ratio? *d. q.* 9. *n.* 13. Poterit pauperem Doctorem, vel literatum absque beneficij, vel etiam patrimonij titulo ad Sacros Ordines promouere, *ibid. n.* 18. Non tamen musicum, Magistrum Grammaticæ, pictorem, vel eum, qui ex his, similiue licita professione posset victum quærere, si aliunde non habeat, *ibid. n.* 19. Resignationem eius, qui præter beneficium, quod resignare intendit, vnde congruè viuere possit, non habet, admittere non debet, *ibid. n.* 17. Et ad quid teneatur, si eam admittat? *ibid.* Quæ & qualitet Seminario puerorum possit vnire? *q.* 12. *n.* 8. Potest pauperes Ecclesias vnire, *ibid. n.* 3. *& seqq.* Etsi in tali casu vniones non faciat, reprehenditur, *ibid. n.* 10. Qui facultatem recedendi à beneficio vsque ad certum diem concessit Parocho, si intra concessum terminum non redeat, an absque, alia citatione possit eum beneficio priuare? *q.* 25. *n.* 6. Visitans à pauperibus Cleticis procurationem exigere non potest, *q.* 28. *n.* 69. Quam aliàs debet habere, *ibid. n.* 70. Potest etiam ante annū, ad soluendum legata pia pauperibúsque relicta hæredem compellere, *q.* 35. *n.* 16. Pauper sumptus, vel charitatiuum subsidium à subditis petere potest, *q.* 38. *n.* 27. Eósque ad id per Ecclesiasticas censuras cogere, *ibid. n.* 28. *& 29.* Et appellatione non obstante, sententiam exequi *ibid. n.* 10. Et quid si in necessitatem sua culpa incidit?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Ciències Socials

quæst. 54.*n.*24. Ecclesiæ suæ Princeps dicitur, *quæst.*44.*num.* 40.Et potest moratorias literas subditis concedere, *ibid.* Et an moratorias literas simpliciter super debito iurato concedendo, cum iuramento dispensare videatur?*ibid.* *n.*56. Habet iurisdictionem in laicos respectu causæ piæ,*q.* 52.*n.* 40. Pro legatis non piis in testamento relictis exequendis, non poterit inter laicos ad petitionem partium,ante hæredis,vel executoris vnius anni moram à die insinuationis testamenti, vel hodie à morte testatoris,se intromittere,*ibid.n.*55.

Episcopus nullam tutelam testamentariam datiuam vel legitimam etiam volens gerere potest,*q.*61.*nu.*4.gerere potest,ac debet pauperum,miserabiliúmque personarum tutelam, si non sit alius, qui benè,ac tutè gerat, *ibid.* *num.*7.

Æqualitas.

Æqualitas in omnibus,in iudiciis præcipuè sine personarum delectu seruanda est,*q.*55.*n.*4 Æqualitas concordiam, inæqualitas discordiã parit, *ibid.n.*5.Ad æqualitatem seruandam, & inducendam,verborum toleratur improprietas, & ampliatio fit, & restrictio, *ibidem* *num.*6.

Æquiparata.

Æquiparatorum idem est iudicium, *q.* 26. *n.*13. Si eadem sit ratio,secus si diuersa, *ibid.* *num.*15.

Error.

Error præsumitur potiusquam donatio, *q.* 21.*nu.*4. Et etiam vbi fauor dotis adest, *ibid.* *num.*5.

Æstimum.

Æstimum patris,dicitur æstimum filij, *q.*4. §.3.*n.*154.

Euidentissimè.

Euidentissimè aduerbium notoriũ denotat, *q.*5.*n.* 8.Et qualiter accipi soleat? *ibi.nu.*49.v. *Aduerbium enim illud.*

Exactor.

Exactor,quis propriè dicatur? *quæstio.* 44. *num.*36.

Exigere.

Exigere, sicut repetere pauperem, qui soluendo non est, periculo non caret, *ibidem.*

Exigentes gabellam notoriè iniustam, an mortaliter peccent? *quæstio.* 38. *numer.* 6.

Exceptio.

Exceptio dilatoria est modici præiudicij, *q.*44.*n.*30. Quòd coniunctus non habet mandatum, debet ante litem contestatam opponi, *q.*13. *n.* 3. Quælibet legitima, quæque intra decem dies probabitur, aduersùs executionem admittitur, eámque impediet, *quæst.* 45. *num.*38.

Exceptio inuentarij non confecit si litis impedit ingressum, *q.* 57. *num.* 6. Incompetentiæ dilatoria est, & per consequens ante litis contestationem apponenda,*quæst.*65.§.1. *num.*142.

Excommunicare.

Excommunicati possunt diuites,qui nolunt pauperibus subuenire,vt eis subueniant,*q.*34. *num.*6.

Excommunicatio, Excommunicatus.

Excommunicatio ob contumaciam ferri potest,*q.*65.§.*n.*162.Etiam ob contumaciam ex re minima insurgentem, *ibi.n.* 163.Ob contumaciam excommunicatus ante expensarum præstationem aduersæ parti factam, aut nisi de mandatis parendo cautionem præstet, non absoluitur *ibid.* *n.* 164. Limitatur in paupere, *ibid.n.*175.Excommunicatus *nisi soluerit intra mensem,* licèt aliquando intra mensem soluere; non tamen circa finem potuerit, si in malitia non fuit,paupertate excusabitur,*ibid.* Excommunicationis sententia contra pauperem ob non factam solutionem lata, si de eius paupertate notoriè constet, nulla est ipso iure;si verò notoria paupertas non est, infirmabitur, *ibid.* *num.*176.

Excusatio.

Excusatio,vide verb. *Præsumptio.*

Executio.

Executio sententiæ impeditur quousque melioramenta soluantur,*q.*41. *n.*19. Et an etiã non liquidato melioramentorum valore procedat? *ibid.n.*20. Et etiamsi ab eo,qui executionem petit, offeratur de soluendis melioramentis cum fuerint liquidata, cautio? *ibid.* *n.*21. Et quid si in sententia diceretur, *solutis priùs expensis? ibid.n.*22.Retardari non debet ob defectum solutionis melioramentorum, quando in dilatione periculum subesset, quia tunc admittenda esset cautio,*ibid.n.*23. Vel si incontinenti non adesset factorum melioramẽtorum probatio,*ibid.* *n.* 24. Competit contra debitorem ex propria confessione in iure facta iureiurando sententia quæ in rem iudicatam transiuit,vel instrumento guarentigio,*q.*44.*n.* 1.*&* 3. Sententiæ arbitri, à qua fuit appellatum, vel in alio casu, qui executionem meretur, retardanda non est, ex eo quòd eam petens, satisdare cum fideiussoribus non possit? Qualitérque in hoc casu prouidendum? *q.*53.*n.* 45. Quælibet legitima exceptione intra decem dies probata, impeditur, *quæst.* 45. *num.*38.

Executioni mandari non potest contractus, vel obligatio, nisi de purificata conditione parte citata Iudici liqueat, *quæst.* 4. §. 2. *num.*117.

Executio contra hæredem sicut contra debitorem principalem,& ad petitionem hæredis sicut ad petitionem principalis facienda est, *quæst.*54. *num.* 4. Etiamsi dicat statutum, mandandum executioni instrumentum contra debitorem in ipso comprehensum, vel descriptum,*ibid.*

Executor Testamenti.

Executor testamenti cui destributio inter pauperes commissa est, potest distributionem facere Monasterio habenti vnde Monachos, vel Moniales sustineat; si vltra victum, vel alimenta vnde ipsius fabricæ subueniatur,non *supereſt,q.*4.*n.*49. Poterit etiam distributionẽ alicui nobili facere,qui licèt vnde se alere possit habeat; non tamen pro conditione sua, *ibid.n.*41.Limita vt *ibid.n.* 48. Si patrimoniũ testatoris,qui illud inter pauperes distribui iussit, esset parum. Et talis executor distributionem etiam facere poterit ei, qui licèt ad victum necessaria habeat; non tamen pro puellis (quas maritare tenetur) dotandis quamuis

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

quamuis de dote nulla à testatore sit facta mentio, *ibid. n.* 42. Et poterit non solùm in extraneos; sed etiam sibi ipsi (si pauper sit) aut filiis, vel filiabus alimenta, dotémue congruam non habentibus, distribuere, *ibidem num.* 46. Datus ad distribuendum bona in causam piam, vel pro redimendis captiuis: distribuere ea potest pro liberandis carceratis etiam ad pœnam pecuniariam pro maleficiis condemnatis, *q.* 54. *num.* 10. Alia vide verb. *Nuncij.*

Executor testamenti ad distribuendum bona inter pauperes in genere, nullis specialiter designatis, potest inter suos, vel testatoris consanguineos verè pauperes distribuere, *q.* 62. *n.* 2. Executoribus duobus testamento constitutis, quorum alter coniunctos testatoris pauperes, alter extraneos elegit, éius erit præferenda electio, qui testatoris consanguineos nominauit, *ibid. n.* 3. Commissarius testamenti executor non arctatur pauperes de domicilio testatoris nominare, sed extraneos etiam poterit eligere, *ibid. n.* 4. An teneatur ordinem charitatis seruare? vt primò in testatoris consanguineos, deinde in parochianos, tertiò in pauperes de testatoris loco, quartò in forenses pauperiores, vel magis meritos distribuere? *ibid. n.* 5. Et quid in restitutione malè ablatorũ in pauperes facienda, an in pauperiores, vel sanctiores necessariò facienda sit, aut in pauperes fieri sufficiat? *ibid.* Nominatus ad distribuendum inter pauperes an se ipsum, vel filios suos pauperes possit eligere? *d. q.* 62. *n.* 6. *& seqq. præcipuè à n.* 16. *& seqq.* An possit distributionem hanc in nobilem facere, qui pro conditione suâ bona non habet? *ibid. n.* 17. Non poterit testatoris filios spurios pauperes eligere, aut præter alimenta eis de iure Canonico debita aliquid distribuere, *ibid. n.* 31. Merus testamenti executor contra hæredes defuncti, aliósque hæreditatis debitores actiones mouere non potest, *q.* 63. *num.* 1. Potest tamen Iudicis implorare officium vt hæres bonorum possessor, hæreditatisue debitor bona tradere, ac debita soluere cogatur; *ibid. n.* 2. Ad distribuendum inter pauperes, vel in piam causam datus actionem contra suprà dictos mouere potest, *ibid. n.* 3. Aut si pro alimentis præstandis nominatus sit, *ibid. n.* 4. Habens à testatore conueniendi potestatem hæredes, vel hæreditarios debitores conuenire poterit, *ibid. n.* 5. Vel si cum libero, amplo & generali mandato executor constitutus sit, *ibid. n.* 6. Aut si aliquid ei cum aliis à testatore sit relictum, etiãsi de restituendo sit grauatus, *ibid. n.* 7. Executor testamenti (ex receptiori sententia) conueniri à legatoriis, vel hæreditariis creditoribus non potest, *ibid. n.* 8. Nisi nominatus ad distribuendum inter pauperes fuisset, *ibidem num.* 9.

Exemptus.

Exemptus, vel Iudicem Conseruatorem habens, coram illo, & non alio conueniendus est, *q.* 47. *n.* 1. *&* 6. Non gaudet priuilegio exemptionis aduersùs pauperem, *ibid. n.* 7. *&* 12.

Exitus.

Vide verb. *Finis.*

Expectans, Expectatiua.

Expectantes pauperes, vide verb. *Clerici pauperes*, & verb. *Pauperes.*

Expectatiuam habens *in forma pauperum*, præfertur habenti eam *in forma communi*, *q.* 7. *num.* 25.

Expellere.

Expellere & non admittere idem est, *q.* 56. *num.* 109.

Expensæ.

Expensarum testium taxatio qualiter faciẽda? & quid in ea attendendum? *quæst.* 4. *num.* 19.

Expensæ pro eundo stando, & redeundo testibus sunt præstanda, *quæst.* 36. *num.* 5. Studiorum alimentorum appellatione continentur, *d. quæst.* 4. *num.* 56. Veniunt relicta sustentatione, necessitare, vel victu, *ibid. num.* 57. Eas præstare non tenetur, qui alere iure actionis, & hominis dispositione obligatus est, *ibid. §.* 3. *n.* 161. Lites an & quando pauperi litiganti præstandæ sint à diuite collitigante? *q.* 39. *per tot.* Et quæ ad id necessariò concurrere debeant? *n.* 8. *& n.* 22. *& seqq.* Et an tam pro re particulari, quàm pro vniuersitate bonorum contendenti, præstentur? *ibid. num.* 47. Et an dentur etiam hodie vbi pauperum sunt Aduocati, & Procuratores? *ibid. n.* 48. Et an ei, qui ab alio iure sanguinis alimenta consequi potest, concedantur? *ibid. n.* 49. *& seqq. vsque ad* 62. *exclusiuè.* Non nisi pauperi præstari debent? *ibid. n.* 50. *&* 58. Supernenientibus diuitiis, cessat huiusmodi expensarum, alimentorúmque prouisio, *ibid. n.* 51. Et crescente inopia crescere quoque debent, *ibid. n.* 52. An debeant restitui à paupere, qui eas recepit, si succumbat, vel compensari, si vincat? *ibid. n.* 62. *& seqq.* Contra eum qui iustam litigandi causam habuit, earum non debet fieri condemnatio *ibid. n.* 65. Secùs si non habuit. *ibid. n.* 66. Semel pauperi assignatæ, præstandæ sũt, donec lis debitum finem recipiat, *ibid. n.* 68. Ad quam vsque summam possit earum prouisio fieri? *ibid. n.* 70. Necessariæ, vel vtiles bonæ fidei possessori debentur, *q.* 41. *num.* 1. *& sequentibus.* Necessariæ, quæ dicantur, cum de illis restituendis hæredibus de restituendo grauatis, qui illas interim fecere, vel coram etiam hæredibus agitur? *ibid. n.* 11. An etiam re meliorata, vel eisdem melioramentis perempti debeantur? *ibid. num.* 25. 26. *&* 27. Et quid in vtilius tantùm? *ibid. num.* 46. Facta à bonæ fidei simplici possessore, vel dominium aliquod in re (quantumcumque reuocabile) habente, an cum fructibus computentur? *ibid. num.* 28. 29. 30. 31. 32. 33. *&* 34. Et vide verb. *Possessor.* Vtiles, quæ dicantur? *ibidem num.* 35. Magnæ, vel modicæ, quæ? *ibid. num.* 50. Quæ onerosæ, & magnæ, ad quas dominus pauper non teneatur? *ibidem, num.* 57.

Expensas nimis magnas, & melioramenta in rebus Ecclesia faciens, vt eas ante melioramentorum restitutionem nequeat Ecclesia vendicare, censuras incurrit, & pœnas latas à Sacro Conc. Trid. sess. 22. c. 11. de refor. contra conuertentes in proprios vsus res emphyteuticas; vel alia iura Eccleſiæ directè, vel indirectè, *ibid. d. q.* 41. *n.* 54.

Expensæ necessariæ, quandóque stricto, quandóque lato modo dicuntur, & qualiter? *ibidem*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ibidem, num.59. Neceſſariæ, vel etiam vtiles (quantumcumque exceſſiuæ) ſoluendæ à domino ſunt bonæ fidei poſſeſſori, ſi aliunde quam per rei melioratæ venditionem, vel nouum creditum contrahendo, ſatisfacere dominus poteſt, *ibid.n.60.* Et qualiter deducantur, quando huiuſmodi ſoluendi facultas non datur? *ibid. num.61. & ſeq.* Et quando dominus diues eſt? *ibid.n.63.* Etiam voluptariæ ab eo, qui rem melioratam vendidit, vel ſtatim venditurus ſit, in quantum res pretioſior facta eſt, refici debent, *ibid.d.q.41.n.66.*

Expenſarum, melioramentorúmque taxatio, æſtimatio, & ſolutio, quo tempore attento facienda ſit? *ibid. n. 69. & ſeqq.* Et an & quando executionem impediat, vide verb. *Executio.* Alia ſupple verb. *Pauper*, & verb. *Dominus.*

Expenſum, & melioratum, in dubio æquiualere videntur, *ibid.dict.q.41.n.73.*

Expenſæ factæ cum filio in ſtudio in legitimam ſi pater velit imputantur *q.59.n.12.* Et quando ſecus? *n.13. & ſequentibus.* Faciendæ cum filio in patris domo, in legitimam, aut in tertium, & quintum imputantur, quamtumuis animo credendi facere proteſtetur pater, *ibid.n.18.* Et ad hoc vt expenſæ hæ conferri debeant, aut in legitimam imputentur, factarum expenſarum tempore proteſtatio à patre fiat neceſſe eſt, eas credendi animo facere, *ibid.n.19.* Petendi tutorem, de pupillis bonis ſunt faciendæ, *q.60.n.22.* Factæ cum expoſito poſt decennium cum ſeruitiis computantur, *q 65.§. 2.n. 188.* Niſi Dei Amore, qui infantem ſuſcepit, eas feciſſet *ibid.n.189.* Et qualiter Amore Dei factæ probentur? *ibid. num.190.*

Exponere, Expoſitus.

Exponens infantem quibus plectatur pœnis & de huius criminis atrocitate *q. 65. §. 2. n. 180. cum ſequentibus.* Exponens languidum cuiuſcunque ætatis ſit, incurrit pœnas contra exponentes infantes conſtitutas, *ibid. n. 24.* Expoſitus patrem occidens parricidium non dicitur committere nec vt parricida punitur *ibid. n. 195.* Expoſitos alentes nullum in eis adquirunt, *ibid. n. 196.* Expoſiti poſſunt ad ordines beneficia Eccleſiaſtica, & dignitates abſque aliqua diſpoſitione promoueri legitimique cenſentur *ibid.n. 198.* Contra *n.201.* Nec excluduntur ſtatuto requirente ne ex Iudæis mauriſue deſcendant; néue ad beneficium: aut dignitatem admittendi aliqua macula ſint infecti, *ibid. n. 199.* Secùs ſi puri ſanguinis aut ex notis parentibus qualitatem deſideret, *ibid.n.200.* Expoſitis quis ab inteſtato ſuccedat, *ibid.n. 203.*

Extenſio.

Extenſio non fit in ſtatutis de perſona ad perſonam, *q.67.n.4.*

P

Facere.

FAcere poſſe videtur, qui poteſt facere vt poſſit, *q.4.§.2.n.131.*

Facienda, Facta.

Facienda de proximo, pro factis habentur, *q.4.§.2.n.121. & ſeqq.*

Facta contra prohibitionem legis non tenent, etiamſi in tempus habile conferantur, *quaſt. 22.n.3.*

Falcem.

Falcem in meſſem alienam non licet mittere, *q.52.n.8.*

Fama.

Fama, aut vulgi opinio an probet paupertatem? *q.5.n.30. 31. & 32. & 33.*

Fatalia.

Fatalia aduerſus pauperem non currunt, *q. 31. n.11. & 13.* Et an ipſo iure currere deſinant? vel per reſtitutionem pauperi ſuccurratur? *ibid. num.12.*

Fatuitas.

Fatuitas præſumitur potiusquam donatio, *q.21.n.6.*

Fauendum.

Fauendum pauperi non eſt cum alterius iniuria, vel iactura, *q.34.n.4. q.39.n.4. & q. 55. n.8. & 23.*

Fauor Animæ.

Fauor animæ liberorum commodo & fauori prævalet, *in ſpecialib. in vlt voluntatib. poſt. q.64. num.5.*

Felicitas.

Felicitas non externis, ſed internis conſiſtit bonis vide verb. *Beatitudo.*

Feudatarius.

Feudatarius feudo conceſſo à Principe, nec etiam de plenitudine poteſtatis priuari poteſt, *q.42.num.6.* Priuari poteſt, ſi domino ingratus exiſtat, *ibid.n.8.*

Fictio.

Fictio in ſpiritualibus non attenditur, *quæſt. 62. num. 26.* Quandóque plus operatur in caſu ficto quàm veritas in caſu vero, *q.65.§.1. num.149.*

Fidei commiſſum.

Fidei commiſſum vniuerſale à filio poſt ipſius mortem alicui relictum, imbibitam habet conditionem, *ſi ſine liberis deceſſerit, in ſpecialib. in vltim. voluntatib. poſt quæſt. 64. num.5.* Fallit ſi hac formula pauperibus pro conſcienſiæ exoneratione, maléque ablatorũ reſtitutione relictum ſit, *ibid. num.4.* Et quid ſi de male ablatorum reſtitutione mentio non fiat? *ibid. num.6. & 7.*

Fideiubens.

Fideiubens pro alio malè vti ſubſtantia ſua dicitur, *quæſt. 5. num. 46.* Conſentire videtur contractui, in quo fideiubet, *quæſt. 22. num.22.*

Fideiuſſor.

Fideiuſſor, qui diu in promiſſione conditionali ſtetit, ſe à fideiuſſione liberari, dum non impletur petere nequit, *quæſt. 4. §. 2. num. 106.* De proximo condemnandus poteſt ſe liberari ab obligatione petere *ibid. num. 124.* A paupere peti pro ſportulis ſalario Cuſtodis carceris, Iudicis, vel aliorum Officialium ſub grauibus probibetur pœnis, *quæſtione 28. numer. 68.* Aliquem infra octo dies præſentare promittens, *Si fuerit requiſitus* intelligitur, nec ante requiſitionem iuramento etiam interueniente adſtringitur, *quæſt. 35. num. 8.* Condemnati ad ſoluendum eandem quam principalis condemnatus dilationem habet, *quæſt. 44.n.11.* An & quando moratoria principali conceſſa gaudeat,

ibidem

UAB Biblioteca de Ciències Socials

*ibid.num.*75.*& seq.vsque ad num.* 83. *exclusiuè.* Qui diu in fideiussione stetit, etiam ante condemnationem ; vel solutionem , ab ea liberari petere meritò potest, *q.* 45. *n.* 20. Aut si debitor malè vti substantia cœperit, *ibidem n.* 21. Nisi pro paupere scienter fideiussisset, vel pro eo , qui bona sua dilapidabat, *ib.n.*22.

Fideiussorem inuenire, in quolibet difficile, est, *q.*53.*n.*14. In paupere impossibile reputatur, *ibid.n.*15.

Fides.

Fidem fallere , graue nimis est , *quæst.* 6. *num.*31.

Fides etiam hostibus seruanda est, *ibid.n.*39 Recta in Principe præ cæteris virtutibus micat, *ibid.n.*32.

Filia , Filius.

Filia an possit iteratam dotem, vel alimenta, quæ consumpsit, vel perdidit , à patre petere ? *q.* 16. *per tot.* Alia circa hæc vide verb. *Pater.* Naturalis minorem quàm legitima, & naturalis dotem habere debet ; *q.*15.*n.*23. Alia circa hæc vide verb. *Dos.* Minor viginti quinque annis sine patris consensu nubens, vel in corpus suum peccans, an à patre exhæredari , dotéve priuari tam de iure ciuili , & Regio , quàm Canonico possit ? latè *quæst.*17. *num.*1.*& seq.* Quæ in corpus suum peccauit, aut turpem vitam elegit , si resipiscat; & pœniteat , an post pœnitentiam dote , vel hæreditate priuari possit ? *ibidem, num.*7. *& seq. vsque ad num.* 12. Minor viginti quinque annis, quæ in corpus suum pecauit , si postmodum etiam cum indigno matrimonium contrahat, an exhæredationis pœnam euitet? dotémque consequatur ? *ibid. num.* 8. *&* 9. Maior viginti quinque annis absque patris consensu nubens digno , vel indigno , cum dotis promissione , vel sine ea , in corpúsue suum peccans , dote , vel hæreditate priuari non potest, *ibid.n.*25. Nec etiamsi post prædictam ætatem publicè filia meretricetur, dote, vel hæreditate priuari poterit, *ibid. num.* 26. Nec si clandestinè, absque parentum consensu matrimonium contrahat , *ibid. num.* 28. Contra *ibid.num.* 24. De iure consuetudinario ciuitatis Neapolis, si filia decimum sextum ætatis excedat annum , exhæredari non potest, eo quòd sine patris consensu nupserit, vel in corpus suum peccauerit , *ibid. n.* 27. Vel si vigesimum secundum ætatis annum excedat, ex aliorum consuetudine, *ibid.* Et quid de iure Fori legum ? Pauperis maior 25. annis quæ absque patris consensu nupsit , vel in corpus suum peccauit, an dote, vel hæreditate priuari possit ? *ibid.d.q.*17.*n.*29.*& seq.* Quæ vigesimum quintum ætatis annum attigit, licèt non impleuerit, si absque patris consensu nupserit; an dote, vel hæreditate priuari possit ? *ibidem, num.*50. *remissiuè.* An repetere possit à viro dotem , vt pauperem patrem alat ? *quæst.*22. *num.*39.

Filius clandestinas contrahens nuptias, insciis parentibus, dignè, vel indignè, an exhæredari possit? *d.q.*17.*n.*24.*&* 28. Indignam vxorem parentibus inuitis ducens, exhæredari potest, *ibid.n.* 11. Et quid si dignam ducat ? *ibid. num.*13.

Filij spurij Clericorum, veniunt appellatione suorum, *q.*4 *n.*52. Naturales tantùm, vel etiam spurij , an alimenta non tantùm pro viuendi necessitate ; sed etiam pro dignitate habere debeant, *ibid.n.*65.*& 66.& q.*15.*n.*27 Et ad quam vsque quantitatem possit eis hodie pro alimentis relinqui? *d.q.*15.*num.*28. Naturales , vel etiam spurij pauperes dicuntur, si parentes suos alere non possint, *ibid.n.* 69. Filij, vel descendentes illegitimi, aut spurij an ascendentibus alimenta pro dignitate , vel necessitate debeant præstare? *ibid.n.*70. *remissiuè.* Et quæ filiis illegitimis debeant parentes præstare alimenta ? *ibid.n.*65.66.*&* 67. Et an eis vltra quintum aliquid relinquere pater possit ? vide verb. *Pater*, Præsbyterorum (etiam post extrauag. Pij V,) à parentibus sunt alendi, *dicta q.*4.*n.*68.

Filius an patri egeno , qui artem ex qua viuere posset cùm docere cõtempsit, subuenire teneatur ? *ibid.num.*61. Qui artificium habet ex quo viuere potest, non tamen decenter, à patre alendus est, *quæst.*4.§.3.*num.*141. Secus si decenter officium exercere possit, *ibid.n.*143 Et idem quoad patrem , quem alere debet filius, si dicenter officium exercere nequeat; *ibid.num.* 142. Secus si decenter , *num.*143. Diuitis , dines quoque dicitur , tantúmque habere in bonis , quantumuis eius pater habeat, *ibid.num.*153. Potest admitti ad officium ad quoad certa patrimonij quantitas requiritur , licèt eam non habeat , si tamen patet habet , *ibid. num.* 155. Voto Religionis non adstrictus , Religionem ingredi , existentibus eorum parentibus in magna necessitate; non debet , si aut possit eis subuenire ; aut spes sit probabilis fore vt possit ; nec est alius, qui subueniat , *quæst.* 11. *num.*1. Nec si voto Religionis adstrictus sit *ibid.num.*14. Et quid si solemniter professus est , an Religionem egredi teneatur ? *ibid. n.*15. Et quæ necessitas ad id sufficiat , vel requiratur ? *ibid. num.*22. *& sequentibus* Omni iure parentibus subuenire præcipitur , *ibid. num.* 2. *& seq.* Qui cùm subuenire parentibus possit, eos in necessitate iacere patitur ; grauissimam eis contumeliam infert . *ibidem , d. num.* 3. Et dicitur necare, qui alimenta denegat , *ibidem num.* 4. Deserens parentes etiam Diuini cultus ratione, anathematizatur *ibidem num.* 12. Et moraliter peccat , *ibidem. num.* 13. Qui absque Superioris licentia aliquando castra ob parentum affectionem deseruit , emensionis crimine excusatur , *ibidem num.* 17. An validè profiteri valeat eius parentibus in graui , seu maxima existentibus inopia ? *ibidem , numer.* 18. *& sequentibus.* Monachus in grauis parentum necessitatis casu , etiam habitu (si necesse est) dimisso parentibus subuenire tenetur : necessitate verò cessante statim ad Monasterium redire ; *ibidem , num.* 19. 20. *&* 28. Et etiam absque Prælati licentia (si eam non concedat) vt parentum extremæ necessitati subueniat Religionem egredi debet , *ibidem , num.* 27. *&* 28. Et quid si parentum necessitas non sit extrema, sed grauis , modo ibi dicto ? *num.* 29. 30. 31. *&* 32. Fortiùs patri obligatus est , quàm domino seruus ; *ibidem , numer.* 11. An & quando matrem pauperem viduam dotare teneatur ? *quæstio.* 16. *numer.* 24. *remissiuè.* Familias Aduocatus de adquisitis

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sitis ex aduocationis officio potest liberè testari, nec vsumfructum patri adquirit, nec post patris mortem ea cum fratribus confert, *quæst.* 28. *num.* 20. Qui patri egenti alimenta negauit, exhæredari potest *quæst.* 42. *num.* 13. Pauper non tenetur de alimentis patri prouidere, nisi sibi priùs prouideat, *ibid. n.* 16. Non tenetur pro debito patris, *q.* 48. *num.* 9. Dives pro pecunia mutua à patre recepta pauperi, qui ex illa eum aluit, necessariáque pro conditione minis trauit, poterit conueniri, *d. q.* 48. *num.* 8. 10. *& seq.* Vel si pater pauper emptas merces recipiat, eásque vt filios aleret, reuendiderit, licèt immediatè earum pretium in alimenta non fuerit conuersum, *ibid. num.* 13. Secùs si pater pauper cùm recepit, non esset, *ibid. n.* 14. Fideicommisso grauatus sicut alienare non potest contrahendo; ita nec delinquendo, nec actum agere per quem ad alienationem deueniatur, *q.* 54. *n.* 18.

Filia non imputat in legitimam dotem à patre datam, & deperditam, *q.* 58. *n.* 9. Mediolanensis patris iussu extra Mediolanum nubens, etsi statutum disponat, *vt extra Mediolanum nubens hæreditate priuetur*, ea non priuabitur, *q* 64. *n.* 18. Honestè nubere nequit contra, vel præter parentum voluntatem, *ibid.*

Filiorum primus est in successione gradus, siue ex testamento, siue ab intestato, *q.* 56. *n.* 1 Et quæ pars bonorum paternorum antiquo iure filiis erat relinquenda? *ibid. n.* 2. Et quæ de recentiore Authenticorum? *ibid. n.* 3. Et qualiter & in quibus bonis succederent filij? *ibid. n.* 4. De iure nouissimo Regio in quibus bonis tam ex testamento, quàm ab intestato parentibus succedant? *ibid. & n.* 6.

Filius ab intestato patri succedens quintum pro eius anima necessariò distribuere non tenetur, nec ab eo per Iudices Ecclesiasticos ad id erit extorquendum, *d. q.* 56. *n.* 7. Ab intestato omnia parentum bona filij legitima censentur, *ibid.* Patris hæres, qui innentarium non confecit, an in solidum teneatur? *q.* 58. *n.* 9. 10. 11. *&* 12. Filius vel succedens, qui ad ascendentis bona cum aliis descendentibus vult venire, profectitia bona conferre debet, *q.* 59 *num.* 2. Pro quo pater in studio expendi tacitè vsque ad tertium, & quintum melioratus videtur, talésque expensas in tertium, & quintum computat. *ibid. num.* 17. Non imputat in tertium & quintum, aut in legitimam sumptus, quos pater in ipsius domo cum eo esset facturus, quantumuis animo credendi facere protestetur, *ibid. n.* 18. Filius & pater vna & eadem persona censentur, *quæst.* 62. *num.* 13. Quidquid adquirit, quoad vsumfructum saltèm hodie patri adquirit, *ibid. n.* 14. Fallit in spiritualibus, *ibid. num.* 26. Filij suffragium patri prodest, & è contra, *ibidem numer.* 27.

Filius vt parentum necessitati subueniat, Religionem deserere potest, *q.* 65. *n.* 29. Et an absque Superioris licentia, vel eo renitente, habitúque dimisso? *ibid. n.* 30. Et quæ ad id necessitas, vel paupertas desideretur? *ibid. remissiuè.* Potest à parente propter paupertatem alienari, *ibid. n.* 37. *remissiuè.*

Finis.

Finis vel exitus ad expensarum necessariarum, vel vtilium solutionem non attenditur, *q.* 41. *n.* 13. *&* 68.

Fiscus

Fiscus salarium Iudicibus, de iure communi, etiam præter sportulas, solvit, *q.* 6. *n.* 84 *&* 89. Et quid de iure Regio? *ibid. n.* 100. Litigans cum paupere, tenetur ei de alimentis, litisque expensis prouidere, *q.* 39. *n.* 32. Conueniens debitorem suum ante diem, ius debiti amittit, *q.* 43. *n.* 3. Nisi ob Fisci paupertatem, quia tunc ante diem poterit debitorem suum conuenire, *ibid. n.* 12. Potens, & locuples reputatur, *q.* 55. *n.* 19. Alia supple verb. *Debitor Fisci.*

Fiscus an & quando inuentarium conficere teneatur, *q.* 58. *num.* 16. Æquiparatur Ecclesiæ pauperibus, & piæ causæ, *ibid. n.* 17.

Fœminæ.

Fœminæ appetunt marem, sicut materia formam, *q.* 17. *n.* 29. Earum proprium munus est, concipere, *ibid.*

Fœnus.

Fœnoris nomen extra naturam est, *q.* 65. *n.* 5 alia supple verb. *vsura.*

Forma.

Forma omissa, actus corruit, *q.* 53. *n.* 34. Limita *n.* 36. *&* 37.

Fornicatio.

Fornicatio nulla causa iustificari potest, *q.* 65. *n.* 68. In quibus differat à furto? *ibid. n.* 72 simplex de iure Ciuili nec prohibita nec punibilis erat, *ibid. n.* 95.

Frater.

Frater sororem inopem alere compellitur, *quæst.* 4. §. 3. *num.* 156. Et dotare *ibid. num.* 157 & latiùs *quæst.* 16. *num.* 14. Et sororem etiam naturalem, & spuriam, *d. q.* 4. *num.* 158. Et iustè quoque à patre exhæredatam, *ibid. n.* 159 Ob ganem fratris, vel sororis pauperratem, etiamsi voto adstrictus non sit, Religionis ingressum differre non debet, *quæst.* 11. *num.* 36. Limitatur *num.* 37. *&* 38. *ibid.* Obligatus per pactum, statutum, vel legem ad sororem dotandam, vel alendam; an semel dotatam, iterum dotare, vel alere teneatur, si absque dolo, vel lata culpa dotem amisit, vel alimenta? *quæst.* 16. *num.* 2. 3. 14. 15. *&* 21. *in fin.* Et quid si culpa dotem? vel alimenta amisit? Et quæ culpa ad liberandum fratrem ab iterata dotis, vel alimentorum assignatione sufficiat? *ibid. num.* 6. *&* 15. Clericus & dotare, & redotare sororem ex fructibus beneficij, aliis bonis propriis deficientibus, si absque dolo, vel culpa dotem amisit, adstrictus est, *ibid. num.* 16. Limitatur *num.* 20. *in fin.* Et non tanquam pauperem tenetur dotare sororem; sed tanquam sororem, eius conditione, & qualitate attenta, *ibid. n.* 17. Et qualiter id vt Clericus sit secutus, faciendum? *ibid.*

Fratris nomine etiam soror continetur, *ibid. d q.* 16. *n.* 21.

Frater qui profectitia bona pro necessitatibus, ac indigentiis suis, consumpsit, casúve amisit à conferendi onere liberatur, *q.* 59. *n.* 8. Nec in legitimam eam imputat, nisi dolo, & culpa consumpsisset, *ibid. n.* 10. *&* 11. non potest fratris testamentum inofficiosum dicere quod mulierem, quę amore capta sui copiam fecerat, tamquam turpem personam instituerit, *q.* 65. *n.* 104. Vt fratris, vel sororis necessitati subueniat an deserere religionē possit: *ibid. n.* 31. *remissiuè.*

Fraus.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Fraus.

Fraus præsumitur potius quàm donatio, *q.* 21.*n.* 5.

Fraudibus via aperienda non est, *quæst.* 39. *num.* 2.

Fructus.

Fructus dotis pro oneribus matrimonij seruire debent, *quæst.* 5. *num.* 32. Beneficiorum, dicuntur vita, & sanguis pauperum, *q.* 7. *n.* 30 Ecclesiæ vnitæ verbo, aut facto solùm, tamquam malè percepti restituuntur, *q.* 12. *n.* 12. Percepti à bonæ fidei simplici possessore, vel dominium aliquod (quantumcumque reuocabile) habente, an cum expensis, melioramentis computentur? *q.* 41. *n.* 28. *& seqq. vsque ad nu.* 35. *exclusiuè.* Percepti à bonæ fidei possessore ex melioration ibus etiam post litem contestatam cum expensis non computantur, *ibid. n.* 33. Nec ex melioramentis percepti, sunt restituendi, aut à bonę fidei possessore compensandi, licèt ad fructus restitutionem fuerit condemnatus, *ibid. n.* 34.

Frustra.

Frustra requiritur aliquid fieri cuius nullus inde resultat effectus, *q.* 60. *n.* 52.

Fur, Furtum.

Furem quando liceat occidere? *q.* 51. *n.* 21.

Furtum magnum, vel paruum, ex personarum conditione reputatur, *q.* 4. *n.* 21. Magnum mortis vindicatur pœna *ibidem, num.* 22.

Fur infamiæ, & aliis grauissimis pœnis ponitur, *q.* 65. *n.* 18. *&* 20. *remissiuè.*

Furtum est grauissimum delictum, omni iure prohibitum, *ibid. n.* 19. Paupertate excusatur, *ibid. n.* 21. Amplia vt, *num.* 22. Non dicitur committere, qui in extrema necessitate rem alienam aufert, *ibid. num.* 69. *& duobus sequentibus.* In quibus à fornicatione differat? *ibid. n.* 42.

G

Gabella.

Gabella quotuplex sit? De multiplici eius significatione, quidque sub se comprehendat? *remissiuè, q.* 38. *n.* 1. Odiosa est, & contra eam in dubio iudicandum, *ibidem num.* 3.

Gabellarum nouæ impositiones, siue exactiones, iure Ciuili, Canonico, & Regio improbatæ sunt, *ibid. n.* 2.

Gabellam imponere subditis non licèt Principi, etiam pro bello gerendo, *ibidem, num.* 4. Limitatur *num.* 10. *& sequentibus.* Nec ratione suæ coronationis, vel quia natus sit sibi filius, vel quia vult filiam maritare, *ibid. num.* 5. Princeps qui pro ipsius commodo absque iusta causa gabellam, seu vectigal imponit, maximam iniustitiam, & rapinam committit, moralitérque peccat, *ibid. num.* 6. Et etiam notoriè iniustam gabellam exigentes, *ibidem.* An possit imponere ob paupertatem subditis dominus etiam inferior, superiorémque recognoscens? *ibid. n.* 12. *& sequentibus.*

Gabellæ impositio est de Regalibus nec aliis quàm Imperatori, vel Regi, aut ab eis facultatem habentibus permissum est, *ibidem, num.* 13. Et an soli Regi Romanorum? *ibid. num.* 14. Alia supple verb. *Clericus mercator.*

Generalis Prouisio.

Generali prouisioni specialis derogat, *q.* 47. *num.* 3.

Genus.

Genus mortis durius est ipsa morte, *q.* 51. *num.* 15.

Gesta.

Gesta à coniuncto nomine coniuncti absque mandato agente, nec cautionem de rato præstante, valent, si ante litem cõtestatam opposita exceptio non fuit, nec cautio petita, *q.* 13. *n.* 3.

Glossa.

Glossa fin. in l. fin. C. de alend. liber. reprobatur, *q.* 39. *n.* 21.

Glossæ sententia *in cap.* 1. *de postulând.* impugnatur, *q.* 9. *n.* 5. *& seq.*

Gradus.

Gradus requisitus à lege, vel statuto in eo, qui eligendus, vel præficiendus est alicui beneficio, dignitati, vel præbendæ? sufficit si de facili, statimque ab eo possit obtineri, *q.* 4. §. 2. *n.* 131.

Gratia Beneficiales.

Gratiæ beneficiales ambitiosæ sunt, *q.* 7. *n.* 19. Limita *n.* 20. *&* 21.

Grauatus.

Grauatus de restituendo poterit res fideicommisso, vel restitutioni subiectas si pauper sit, pro suis, suorúmque, quos alere tenetur, alimentis, redemptione, vel excarceratione alienare, *quæst.* 22. *num.* 43. Et pro filia dotanda, aut dote accepta restituenda: *ibidem, num.* 44. Vel pro illius Religionis ingressus *ibidem, num.* 48. *&* 49. Vel pro dotis parte, si incongruè dotata sit, *ibidem, num.* 56. Vel pro nuptiarum apparatu, *ibid. num.* 57. Et siue prohibitio tacita sit, siue expressa, *ibid. num.* 45. Intellige supra dicta, vt *ibid. num.* 52. 53. 54. *&* 55. Et quid si nominatim ex causa dotis alienationis prohibitio facta sit? an nihilominus fieri ea ex causa alienatio possit? *ibid. num.* 46. *&* 47. Sicut alienare non potest contrahendo; ita nec delinquendo, nec actum agere per quem ad alienationem deueniatur, *q.* 54. *n.* 18. In vno, in alio debet releuari, *q.* 55. *n.* 29.

Grauatus hac conditione *si nupserit*, sub eáque legatum relictum habebit, quandocúmque nuptias contrahat, *q.* 64. *n.* 1. Alia supple verb. *legatum.*

Grauitas.

Vide verbo *Maiestas.*

Græci.

Græci nequaquam mercatores in vrbe recipiebant, *q.* 8. *n.* 1. *in fin.*

H

Habere.

Habere vnde se alat non dicitur qui eò propriis bonis alimenta percipere nequit *q.* 56. *n.* 26.

Habitatio.

Habitatio, alimentorum nomine continetur, *q.* 50. *n.* 18.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Habitationes antiquæ multum ad nobilitatem conferunt, *q.* 4. §. 4. *n.* 175.

Habitus.

Supple verb. *Potentia.*

Hæreditas.

Hæreditas tota etiam magna venit *paupertate relicta*, *q.* 1. *n.* 5.

Hæredes patris eius filias etiam naturales dotare tenentur, *q.* 15. *n.* 13. *& sequentibus.* Nec recipere possunt onus, quod nec recusare potentis cuius hæreditatem susceperunt, *ibid.* Doctoris, qui promisit legare per annum, si ante moritur, integri anni salarium habere debent, *q.* 8. *n.* 34. Et idem in hæredibus Iudicis mortui, *ibid. n.* 5. Et in Aduocati hæredibus, *ibid. n.* 16.

Hæres.

Hæres de restituendo grauatus, purè in diem vel sub conditione sumptus consequitur necessarios, quos ante restitutionem fecit, *quæst.* 41. *num.* 9. Et etiam vtiles, *ibid. num.* 37. Et eo deficiente, eius hæredes eosdem sumptus consequuntur, *ibid. num.* 10. De restituendo grauatus, consequitur sumptus, quos pro litium rerum hæreditariarum tuitione fecit, siue vincat, siue vincatur; modò litem euidenter calumniosam non tractauerit, *ibid. n.* 12. *&* 13. Si in restituendo morosus non fuerit, non compensat cum melioramentis, aut meliorамenta cum fructibus etiam post purificatum fidei commissum perceptis, *ibid. n.* 30.

Hæredem se contendens an sumptus, quos in lite prosequenda fecit, consequatur? *ibid. num.* 14.

Hæres mariti ad restitutionem dotis rerum mobilium, se mouentium, aut incorporalium annum habet, nec antea pro eis conueniri potest, *quæst.* 43. *n.* 9. Nisi mulier egestate laboret. *ibid. n.* 10. Et an post anni lapsum absque alia interpellatione ad interesse damni emergentis, vel ad vsuras viduæ cui restituenda dos erat, tenetur? *quæst.* 26. *num.* 48. *& seq.* Pendente confectione, inuentarij, conueniri personalibus, vel hæreditariis actionibus non potest, *quæst.* 43. *num.* 14. Nisi ob exigentis paupertatem, *ibid. n.* 15. *remissiuè.* Debitoris dilatione debitori concessa non gaudet, *quæst.* 44. *num.* 101. Nec beneficio, *Ne quis conueniatur vltra quàm facere potest*, quod defuncto competebat, *ibid. n.* 102. A quo relicta sunt centum, quæ erant penes campsorem, & si ea non præstiterit, vineam dare grauatus est; si centum illa, quæ penes campsorem erant, expendit, licèt velit alia centum legatorio dare, non satisfacit, poteritque vineam optare legatarius *quæst.* 49. *num.* 2. Intellige vt *n.* 3. si quantitas illa vt species relicta erat.

Hæreditatis nomen etiam debita includit, *q.* 56. *n.* 64. hæreditaria onera inter hæredes diuiduntur *q.* 58. *n.* 3.

Hæres qui in causa est vt defuncti mariti vxor alteri seruire cogatur vel aliter per artem vilem sibi victum quærat indignus hæreditate efficitur, *d. q.* 56. *n.* 36. Intellige & limita vt *num. sequenti. Confectione inuentarij* durante non potest à creditoribus legatariis, vel fideicommissariis conueniri, *quæst.* 57. *n.* 5. Et quid hodie de iure nouiore, *ibid. n.* 9. Et quid in actionibus realibus, & quando hæres vt quilibet alius conuenitur *ibid. num.* 8. Non conficiens inuentarium in solidum pro testatoris debitis, legatisque in testamento relictis, licèt eius ad bona non sufficiat, tenetur *quæst.* 58. *num.* 1. Amplia *num.* 7. *&* 8. Etsi plures sunt hæredes vnusquisque inuentarium suum conficere debet, *ibid. num.* 2. *& sequentibus.* Limitatur, *num.* 5. *&* 6. Quilibet tenetur pro ea parte pro qua hæres est, *ibid. num.* 3. In actione reali, & in dote quilibet hæredum rei possessor in solidum tenetur, *ibid. num.* 4. Hæres pauperis vltra vires hæreditarias ob non confectum inuentarium non tenetur, *ibid. num.* 30. Et an tunc necessaria sit hæredis protestatio? *ibid. num.* 31. Hac conditione relictus *si nupserit*, nulla alia temporis adiectione interposita; quandocunque nuptias contraxerit, hæreditatem habebit, *q.* 64. *n.* 1. An transeat ad hæredem ius quartæ coniugi inopi superstiti debitæ? *quæst.* 56. *num.* 119.

Hæres defuncti personam repræsentat, & vna, & eadem cum defuncto videtur; & in illum (licèt hæredis nulla sit facta mentio) defuncti actiuè, & passiuè obligatio transit, *quæst.* 57. *num.* 1. Etiamsi in principalis obligatione adsit taxatiua *Tantùm*, *ibid. num.* 2. Poterit pro defuncti debito incarcerari, si statutum dicat, *vt debitor possit pro debito incarcerari*, etsi de hærede nullam faciat statutum mentionem, *ibid. num.* 3. Comprehenditur in statuto constituente certam pœnam petenti illud, quod iam solutum erat, aduersusque hæredem locum habebit, quando de eo notitiam habuit *ibid.*

Hieronymus Gigas.

Hieronymi Gigantis refertur sententia, confirmatur, & intelligitur, *quæst.* 60. *num.* 15. *& seq.*

Homo.

Homo libet vendi, aut pignorari non potest, *quæst.* 22. *num.* 68. Et qualiter puniatur creditor hominem liberum scienter à creditore recipiens? *ibid. num.* 69. Et qualiter alienans? *ibid. num.* 72. Et an ignorantia creditoris, vel alterius in quem alienatio hominis liberi fit, excuset? Et quid operetur? *ibid. num.* 70. Et quid ignorantia vtriusque alienantis, & eius in quem alienatio fit, operetur, *ibid. num.* 71. In adiutorium mutuum generatus est, nullaque re propiùs ad Deum accedit, quàm salutem hominibus procurando; hominisque interest, hominem beneficio affici, *q.* 51. *n.* 7. *vbi alia circa hæc.*

Hominem liberum vendere, pignorare, alienaréue, tetrimum est nefas, grauibus pœnis vindicatum, *q.* 65. *n.* 36.

Homines quietissimi in terra viuerent, si hæc duo nomina *Meum*, & *Tuum* tolerentur, *q.* 3. *n.* 3.

Honestum

Honestum inspicitur in nuptiis contrahendis, & non solùm quod licet, *q.* 65. *n.* 98.

Honor.

Honor omnibus diuitiis anteponendus est, & debet quis potiùs mori, quàm honorem non conseruare, *q.* 4. §. 4. *n.* 177. Est maximum bonorum externorum, *ibid.* Honor & vita æquiparantur in iure, *q.* 48. *n.* 10. Honor, vel contemptio ad diuitiarum, vel paupertatis

mensuram

UAB Biblioteca de Ciències Socials

mensuram procedit, tribuitúrue, *q. 6. n.* 7. Ob paupertatem, honoris quis diminutionem patitur, *q.* 14. *n.* 7.

Honor non modò filiis, sed propriæ vitæ antefertur, *quæstio.* 65. §. 2. *num.* 213.

Hospitale.

Hospitale auctoritate Episcopi constructum Ecclesiarum habet priuilegia, eorúmque dispositione ineluditur, *quæstio.* 58. *numer.* 20. Non conficiens inuentarium vltra vires hæreditarias non tenetur, *ibidem num.* 21.

I

Iactare.

IActare ius suum nemo præsumitur, *quæst.* 21 *num.* 4.

Idoneus.

Idoneus est quem virtus probat, *quæst.* 6. *num.* 29. Æstimatur, non tam patrimonio, quàm fide, *ibid.* Alia supple verb. *Dignus*, & verb. *Dignior.*

Ignobilis, Ignobilitas.

Ignobilis an dicatur indignus maritus? *q.* 17. *num.* 23.

Ignobilitatem, & paupertatem nemo sapiens maledixerit, *ibid.*

Ignorantia.

Ignorantia creditoris, vel eius in quem alienatio hominis liberi fit, quid operetur? Vide verbo *Homo liber.* Non præsumitur in contrahente, sed scientia conditionis eius, qui cum alio contrahit, *q.* 45. *n.* 11.

Ignorantia parentum vel dominorum in filiorum, vel seruorum expositione eos excusat *quæst.* 65. §. 2. *numer.* 205. Parentis, vel domini iuramento in præsenti probatur, *ibidm.* 206.

Illefonsus.

Illefonsi de Azeuedo reiicitur sententia, *q.* 52. *n.* 43. *& seq.*

Impedimentum.

Impedimentum facti, vel iuris an ad præscriptionem impediendam æquiparetur? *q.* 32. *n.* 14. *& seq.*

Impedimentum qualiter à periurio excuset *q.* 65. *n.* 27. *tenuissimè.*

Impeditus.

Impeditus non dicitur differre, *q.* 17. *n.* 38. Tenetur facere quidquid poterit, vt impedimentum cesset, *ibid. num.* 43. Debet probare diligentiam, *ibid. num.* 44. An satisfaciat probando impedimentum, nisi probet, quòd feciſſet illud ad quod erat adstrictus ni impedimentum adesset? idque debeat protestari? *ibidem numer.* 45. Et an debeat de impedimento vt excusetur, protestari? vide etiam *quæstio* 32. *numer.* 21. Non excusatur, si impedimentum potuit remouere, *ibidem numer.* 20. Non dicitur impeditus, qui impedimentum potuit remouere, *ibidem.* Debet de impedimento constare, vt impeditus excusetur, *ibidem numer.* 19. Impedito tempus non currit, aut præscriptio, *ibidem, numer.* 12. Tam reo, quàm actori restitutio datur, *ibid. num.* 15. In tempore non soluens, à iure suo non cadit, *quæst.* 33. *num.* 24. Excusatur, licèt dederit impedimento causam *q.* 54. *n.* 12. *& n.* 34.

Impensa.

Vide verbo *Expensa.*

Imperator.

Imperator electus, contra pacta, vel concessiones præcessoris venire nequit, *quæst.* 6. *numer.* 38. An possit concedere Ecclesiæ, vt contra eam non currat præscriptio? *quæst.* 32. *num.* 5.

Impietas.

Impietas pietatis prætextu cõmittenda non est, *q.* 65. *n.* 11.

Impossibilitas.

Impossibilitas à natura proueniens promissionem inutilem reddit, non quæ ab accidenti, *quæst.* 45. *num.* 5. *&* 28. Alia vide verb. *Impotentia.*

Impossibilitas an & qualiter à periurio excuset? *q.* 95. *n.* 27. *remissiuè.*

Impositio.

Vide verb. *Collecta.*

Impotentia.

Impotentia quæ tempore contractus ad fuit; An actionis ortum, vel debiti exactionẽ impediat? *quæst.* 45. *per tot.* Inueniendi fideiussorem iuramento debitoris probatur, *q.* 44. *n.* 93. *& q.* 53. *n.* 17.

Improprietas.

Improprietas verbi toleranda est vbi lex tolerat, *q.* 1. *n.* 23. Et ad æqualitatem seruandam, ac inducendam, *q.* 55. *n.* 6.

Impropria loquutio, vide verb. *Loquutio.*

Incarceratus.

Vide verb. *Carceratus.*

Incerta, Incertitudo

Incerta, non sunt imputanda in congrua, *quæst.* 12. *num.* 21. Pro certis dimittenda sunt *q.* 39. *n.* 57.

Incertitudo paupertatis fauore actum non vitat, *q.* 20.

Indocti.

Indoctis Magistratus concedendi non sunt, *q.* 6. *n.* 41.

Indignus.

Indignus quis dicatur in matrimonii materia, vt filia ei nubens exhæredari, dotéue priuari possit? *q.* 17. *n.* 19. 20. 21. 22. 23.

Indigno nubere, & turpem vitam agere, in iure æquiparantur, *ibid. num.* 10.

Inæqualitas.

Inæqualitas discordiam generat; *q.* 25. *n.* 5. Nec causæ piæ, aut Ecclesiæ fauore sustinenda erit, *ibid. n.* 7. Nec egestatis, aut miserabilitatis ratione admittenda in iudicio est, *ibid. n.* 8. *Contra ibid. n.* 9. *& seq.* Ætatis, vel sexus potioris, vel deterioris conditionis quem reddit; *ibid. n.* 27.

Infamis.

Infamis Aduocatus esse non potest, *q.* 9. *n.* 14. Nec Procurator in Curia Pontificis, vel Regis, *ib. n.* 15. Et quid in aliis extra Curiam degentibus? *ibid. n.* 16.

Infans.

Infans aduersus canonem non solutum, si tutorem habeat, à quo interesse consequi possit, non restituitur; secus aliter, *q.* 33. *num.* 12. *&* 14.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Inficiatus.

Inficiatus debitum ad cessionem bonorum, si iustam negandi causam habuit, admittitur, *quæst.* 44. *num.* 68. Alia supple verbo *Negans.*

Infirmitas, infirmi.

Infirmitati æquiparatur paupertas, *q.* 30. *n.* 3. & *q.* 26. *n.* 12. Et quando secùs? *ibidem num.* 15.

Infirmis in integrum restitutio conceditur, *d. quæst.* 30. *num.* 4.

Infirmi à comparendo coram Iudice ad deponendum excusantur, *d. quæst.* 36. *num.* 1.

Ingenium.

Ingenium magnos facit, non diuitiæ, *q.* 6. *num.* 70.

Ingratitudo.

Ingratitudinis vitium grauissimum, *q.* 42. *num.* 1.

Ob ingratitudinem quandóque peccatum incurritur mortale, si contingat contemptus beneficij accepti, *ibidem numer.* 2. Contra ingratos apud plures nationes actio prodita erat, *ibid. remissiuè.*

Ingratus.

Ingratus amissione beneficij accepti punitur, *ibid. num.* 3. Domino existens libertus, in seruitutem reuocatur, *ibidem num.* 5. Et quæ sit ingratitudinis in hoc casu sufficiens causa? *ibidem* Ob ingratitudinem reuocari potest donatio, *ibidem, num.* 10. Et quæ ingratitudinis causa in præsenti sufficiat? *ibidem num.* 12.

Ingratus non est, qui gratus esse non potest, *ibid. num.* 23.

Ingressus Religionem.

Vide verb. *Filius*, verb. *Monachus*, & verb. *Religionis ingressus.*

Inimicitia.

Inimicitia iustam causam excusationi tutelæ præbet, licèt culpa eius, qui excusationem prætendit, acciderit, *quæstio.* 54. *numer.* 28. Et ad recusandum Iudicem, testes, & similes, licèt recusans causam inimicitiæ dederit, modò ad casum recusationis ordinata non sit, *ibid. num.* 29.

Inimicus.

Inimicus satisdare inimico de non offendendo eum tenetur, si offensionis adsit timor, *quæst.* 53. *numer.* 21. Et quid si pauper sit, nec fideiussorem habeat? *ibidem numer.* 22. & 23.

Iniuria.

Iniuriam facit, qui vno Iudice relicto, ad alium vadit, *q.* 52. *num.* 6.

Iniuria corporalis non etiam magna grauis est & qualibet pecuniaria maior *q.* 65. *n.* 77. dicitur atrox, *ibidem num.* 73. Alia supple verb. *Percussio* Iniuriam inferens iussu eius cui imperanti potestas est, etsi à pœna legis excusetur? non tamen à peccato, *ibid. n.* 80.

Iniquitas.

Iniquitas an & qualiter à peccato differat? *q.* 1. *n.* 20. *remissiuè.*

Inistium.

Vide verb. *Finis.*

Iniustitia.

Iniustitia propter inopiam faciendanon est, *quæst.* 39. *numer.* 4. & *quæstio.* 55, *num.* 8.

Inopia.

Inopia & paupertas, siue inops, & pauper an differant? & in quo? *q.* 1. *n.* 14. 19. & 24.

Inopia vnde dicatur? *ibid. n.* 15. Inopia, & auaritia ad turpe compendium mouet, *q.* 6. *n.* 12. Ob inopiam multi deliquerunt, *ibid. n.* 14. & 15. Inopia debitoris reddit actionem inutilem, *q.* 45, *n.* 6.

Inops.

Inops, quis dicatur, Iudicis arbitrio relinquitur, *q.* 4. *n.* 76. An de bonis futuris possit promittere arrhas? *q.* 18. *n.* 5. & 6. Alia supple verb. *Pauper.*

Inquilinus.

Inquilinus in aliqua solutionis pensionis parte deficiens, expelli potest, *q.* 33. *n.* 16. An & quando necessarias, vtilésque in re factas deducat expensas, *q.* 41. *n.* 40, & 49. Non potest expelli ante harum expensarum à domino factam solutionem, licèt inquilini culpa locatio finita sit, *ibid. n.* 5. & 41.

Inquisitores.

Inquisitores, vel Commissarij pecuniam prætextu officij extorquentes, excommunicantur, neque ante restitutionem absolui possunt, præterquam in mortis articulo, *q.* 27. *n.* 14. Nisi pauperes sint, *ibi.* Et à quibus hodie possint absolui? *remissiuè ibid. n.* 15.

Institutio.

Institutio beneficij maius ius tribuit, quàm præsentatio. Et in quo à præsentatione differat? *q.* 62. *n.* 24. Et in quo ab electione? *ib. remissiuè.*

Instrumentum.

Instrumentum Doctoris honorarium continens priùs celebratum præsumitur, sicut de dotali dicitur, *q.* 28. *n.* 37. Guarentigiũ, quantumcunque publicum, de iure Ciuili executionem paratam non habebat, *q.* 44. *n.* 2. Si ex statuti dispositione executioni mandari iubetur, & ne contra illud alia, quàm solutionis possit opponi exceptio an possit exequi contra tertiũ, ab eóque aliæ opponi possint exceptiones? *q.* 48. *n.* 3.

INTELLECTVS AD Leges iuris Ciuilis, Regij, Canonici, Concil. Trident. Ad Motus proprios, & Congregationis Cardinalium declarationes.

Ex Digesto veteri.

Intellectus ad text. in *l.* 3. *D. de testib. q.* 1. *n.* 29. Ad text. in *l. Necessariò.* 8. *D. de pericul. & commod. rei vend. q.* 14. *n.* 14. Et ad *l. fin. D. eod. quæst.* 26. *num.* 42. Ad text. in *l. Lutius*, 11. *D. de euict. d. quæst.* 14. *num.* 16. & 17. Ad text. in *l. Stipulatio de dote*, 64. & *l. Dotis promissio*, 69. vers. *Quod enim, & in l. Si seruus pro filia*, 82. *D. de iure dot. quæstio.* 16. *num.* 13. Ad text. in *l. Si procuratore*, 8. §. *Igitur si ignorauerunt, D. mandat. quæst.* 31. *num.* 12. *prope fin. & seq. præcipuè num.* 20. & 24. Ad text. in *l. Ad personas*, 15. *de iureiurand. quæst.* 36. *num.* 1. & *seq.* Ad text. in *l. Si instituta*, 27. §. *De in officios. D. de inofficios. testam. quæst.* 39. *num.* 22. & 27. Ad text. in *l. In fundo*, 39. D. *de rei vendic. quæst.* 41. *n.* 74. Ad text. in *l. Bona fides*, 31. D. *positi, quæst.* 54. *n.* 20. Ad text. in *l. Papinianus*, 21. D. *de minoribus & in l. Ab hostibus*, 15. § *fin.* &

UAB Biblioteca de Ciències Socials

& l. sequenti, D. ex quib. cauſ. maior. q. 54. num. 34. Ad text. in l. *Quoties, 15. D. de re iud. q. 23. per tot.*

Intellectus ad textum in l. *Qua pater, 51. D. fam. erciſc. quæſt. 59. num. 13. & ſeqq.* Ad text. in l. *Si mandauero, 22. §. Si tibi centum, D. mandat. q. 62. num. 22.* Ad text. in l. *Palam, 43. §. Non eſt ignoſcendum, D. de ritu nuptiar. q. 63. n. 65. & ſeq.*

Ex Digeſto Infortiato.

Intellectus ad text. in *l. Imperatores, 17. D. de tutel. & rationib. diſtrah. q. 39. num. 31.* Ad text. in *l. Lutius Titius, 78. §. Heredum, D. ad Senat. Conſult. Treb. quæſt. 1. num. 6.* Ad text. *l. Vxorem, 39. §. Pater naturalis, D. de legat. 3. quæſt. 15. n. 29. & ſeqq.* Ad text. in *l. Domos, 61. D. de legat. 1. quæſt. 41. n. 75.* Ad *l. Si conſtante, 25. §. Quotiens, D. ſolut. matr. &* ad *l. Poſtquam, 5. §. Imperator, in fin.* verſ. *Poſſeſſio autem, D. vt legat. ſeu fideicom. nom. caueat, & leg. Filiusfamilias, 117. §. Idem Principes. D. de legat. 1. q. 53. n. 40. 42. 43. & 44.*

Ex Digeſto Nouo.

Intellectus ad text. in *l. In condemnatione perſonarum, 134. D. de regul. iur. quæſt. 4. §. 3. n. 145.* Ad text. in *l. Reſcripto, 6. &* in l. *Honor, 14. §. De honoribus, D. de muner. & honor. quæſt. 6. numer. 67. & 68.* Ad text. in *l. penult. D. de ceſſione honor quæſtio. 44. numer. 67.* Ad text. in *l. Continuus 137. §. Illud, D. de verbor. obligat. quæſtio. 45. numer. 28. 30. & ſequenti, & quæſt. 53. num. 32.*

Intellectus ad text. in *l. 1. §. An bona, D. de iure Fiſci, q. 58. n. 16.*

Ex Codice.

Intellectus ad text. in *Auth. Quod locum, C. de collationib. quæſt. 16. num. 6.* Ad text. in *l. Quoties, 15. C. de reiuendic. quæſt. 23. per tot. præcipuè n. 9. & ſeq.* Ad text. in *l. fin. §. Quod ſi ei, C. de ordin. cognit. quæſt. 39. num. 8. & ſeq. vſque ad numer. 21. excluſiuè.* Ad text. in *l. fin. C. de Carbon. edict. ibid. num. 23. & 27.* Ad text. in *l. Domum, 5. §. fin. C. de reſci. vendit. quæſtio. 41. numer. 45.* Ad text. in *l. Incendium 11. C. ſi cert. petat. quæſtio 45. numer. 31.* Ad text. in *l. Neque filius, 7. C. de reb. credit. quæſtio. 51. numer. 26.* Ad text. in *Auth. Quæ ſupplicatio, C. de precib. Imperat. offert. quæſt. 53. num. 7. 26. & 45.* Ad text. in *l. 2. C. de tutor, & curat. qui ſatis non ded. ibid. num. 41.* Ad text. in *l. Sancimus, 34. C. de donationib. in præfation. num. 5.*

Intellectus ad text. in *l. fin. §. Donec, C. de iure deliber. quæſtio. 57. numer. 9.* Ad text. in *Authen. Præterea, C. vnde vir, & vxor. & plenè de eius materia, quæſtio. 56. per tot.* Ad text. in *l. Fratres, 27. C. de inoffic. teſtam. q. 65. num. 104.*

Ex tribus vltimis libris Codicis.

Intellectus ad text. in *l. Ad ſubeundā, 46. C. de decurionibus & filiis eorum lib. 10. quæſt. 6. num. 67. & 68.* Ad text. in *l Placuit, 4. C. de collat. fundi patrominial. lib. 11. q. 29. num. 8.*

Ex Fori legibus.

Intellectus ad text. in *l. 2. tit. 8. lib. 3. Fori leg. quæſt. 39. numer. 9.* & in *l. 45. num. 33. Et* ad *leg. 12. & leg. fin. in fin. tit. 20. eod. lib. ibid. d. n. 33.* Ad text. in *l. 2. tit. 3. lib. 2. q. 53. n. 11. & 40.*

Ex Partitarum iure.

Intellectus ad text. in *l. 6. tit. 18. par. 2. quæſtio. 6. numer. 67. & 68.* Ad text. in *l. tit. 7. p. 6. q. 17. n. 6.* Ad *leg. 6. tit. 4. par. 3. verſ. E deſpues que los Iuezes, q. 53. num. 12. & 40.*

Intellectus ad text. in *l. fin. tit. 13. p. 1. & l. 19. tit. 7. p. 7. quæſt. 57. num. 9.* Ad text. in *l. 3. tit. 4. p. 5. & in l. 5. tit. 15. p. 6. q. 59. num. 16.*

Ex noua Regia Collectione.

Intellectus ad text. in *l. 1. tit. 4. lib. 4. noua Reg. Collect. q. 65. §. 1. n. 129. Et* ad *l. 5. t. 21. eod. lib. ibid. num. 146.*

Intellectus ad text. in *l. 1. ad tit. 19. lib. 4. noua Reg. Collect. quæſt. 31. numer. 28. & 29.* Ad text. in *l. 1. tit. 6. lib. 7. quæſt. 38. n. 26.* Ad text. in *l. 4. tit. 16. lib. 5. quæſt. 39. num. 39.* Ad text. in *l. 4. tit. 16. eod. lib. 5. q. 45. n. 33.* Ad text. in *l. 6. tit. 18. lib. 4. q. 50. n. 20. & ſeq.* Ad text. in *l. 10. titul. 1. lib. 4. quæſt. 52. n. 40. & ſeqq.* Ad text. in *l. 4. tit. 21. lib. 4.* Et ad *l. 2. & 19. eod. tit. & lib. q. 53. num. 8. 9. 10. 28. 40. 44. & 45.* Ad text. in *l. 23. t. 7. lib. 3. ib. n. 12. & 40.* Ad text. in *l. 1. t. 20. lib. 4. ibid. c. 25.*

Ex Inſtitutionibus.

Intellectus ad text. in *§. Soror, inſtit. de inoffic. teſtam. q. 65. n. 104.*

Ex Authenticis.

Intellectus ad text. in *auth. Vt cum de appellat. cognoſc. §. Sancimus, col. 2. col. 8. q. 57. num. 9.*

Ex Decreto.

Intellectus ad text. in *c. Eſt probanda, 86. diſtinct. q. 4. n. 39.* Ad text. in *c. vnic. 15. q. 2. q. 9. n. 25.*

Intellectus ad text. *in c. Cyprianus, 21. q. 3. q. 61. n. 6. ad fin. remiſſiuè. Ad text. in c. fin. 87. diſt. q. 65. §. 2. n. 186.*

Ex Decretalibus.

Intellectus ad text. in *c. De illis, 5. deſponſalib. & matrimon. q. 14. num. 24.* Ad text. in *c. Siqui teſtium, 8. de teſtib. q. 36. num. 16. & 17.* Ad text. in *c. Si Clericus laicum, 5. de foro comp. q. 52. n. 24. 25. 26. & 27.* Ad text. in *capit. Super literis, 20. de reſcript. q. 44. n. 66.* Ad text. in *c. Ex parte, 10. de conſuet. q. 54. n. 31. & ſeqq.*

Intellectus ad text. in *c. Conſuluit, 15. in c. Per veſtras, 26. de iur. patron. & in c. fin. de inſtit. q. 62. n. 23. & 24.* Ad text. in *c. 1. de adulter. q. 65. n. 81.* Ad text. in *c. Quoniam, 40. de ſimon. ibid. n. 113.*

Ex lib. 6. Decretalium.

Intellectus ad text. in *c. Qui certus eſt, de regul. iur. in 6. q. 40. n. 4.*

Intellectus ad text. in *c. vnic. §. Sanè, de ſtat. Regular. lib. 6 q. 65. n. 115.*

Ex Extrauagantibus.

Intellectus ad extrauag. *1. de ſimon. quæſt. 65. num. 114.*

Ex Clementinis.

Intellectus ad text. in *clem. In pleriſque, 5. de elect. q. 7. n. 39. & 40.* Ad text. *in clem. 2. de hæretic. q. 27. n. 14.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Ex motibus propriis.

Intellectus ad Motum proprium *Clementis VIII. de largitione munerum interdicta Religiosis.* Et ad Motum proprium *Gregorij XIII. de datis, vel acceptis pro iustitia vel gratia, q. 27. num. 16.*

Ex Concilio Tridentin.

Intellectus ad *c.* 18. *de reform. sess.* 24. *q.* 7. *n.* 39. Ad *c.* 1. *de reform. sess.* 25. *q.* 4. *n.* 39. Sess. 21. *de reform. c.* 2. *q.* 9. *n.* 17. *&* 18. Sess. 25. *de reform. c.* 12. *q.* 27. *n.* 13.

Intellectus ad Concil. Trident. sess. 25. *c.* 3. *de reform. Regul. q.* 65. *n.* 115. *remissiuè.*

Ex declarationib. Congregat. Cardinal.

Intellectus ad declarationem Congregationis Cardinalium *c.* 2. *de reformation. sess.* 21. *Concil. Trid. q.* 9. *n.* 19. *& seq. vsque ad n.* 25. *exclusiuè.*

Interdictum.

Interdictum vnde vi, spoliique actio non solùm contra ipsum spoliatorẽ, sed etiam contrà quoscumque ad quos res ipsa peruenit competit, *q.* 46. *n.* 5.

Interesse.

Interesse lucri cessantis debetur post moram, *quæstion.* 26. *num.* 1. Intellige in solito negotiari, secùs si non negotietur, *ibidem num.* 2. *& seq.* Et quid probandum sit vt debeatur? *ibidem num.* 4. *& seq. vsque ad num.* 11. Et quando etiam non solito negotiari debeatur? *ibidem numer.* 16. *&* 17. Non debetur etiam post moram creditori, qui aliàs pecunias otiosas habebat, quibus commodè potuisset negotiari, *ibi. n.* 12. Intelligitur, & limitatur *n.* 13. *&* 14. Damni emergentis, etiam non solito negotiari, damno probato debetur, *ib. n.* 15. Lucri cessantis, vel damni emergentis, non nisi post moram, tam in foro exteriori, quàm interiori debetur, *ibid. num.* 18. *&* 19. Et an possit à principio in pactum, etiam ante moram deduci? *ibidem numer.* 20. 21. *&* 22. Et certum etiam & determinatum lucrum? *ibid. num.* 23. 24. *&* 25. Lucri cessantis æstimationem, modúmque à conditione personarum, negotiationis, Religionisque consuetudine recipit, *ib. n.* 28. Lucri cessantis peti non potest, nec de eo paciscí creditor, qui mutuas sponte, non coactus, neque rogatus pecunias obtulit, *ibid. d. quæst.* 26. *num.* 30. Limitatur *num. seq.* Lucri cessantis, vel damni emergentis absque pacto, vel mora debetur, si vis in contractu interuenit, *ibid. num.* 32. Limitatur, *n.* 35. Et quid quando iusta est coactio vel vis? *idem num.* 33. In contractibus stricti iuris nullum intrinsecum continetur de iure, *ibidem num.* 35. Et in eis interesse extrinsecum lucri cessantis venit, *ibidem numer.* 36. In contractibus bonæ fidei venit interesse intrinsecum ex ipsa re proueniens, *ibidem num.* 37. Lucri cessantis an veniat, debeatúrque in contractibus bonæ fidei? *d. quæst.* 26. *num.* 38. *&* 39. Et etiamsi multò plus intersit, excedátque valorem fructuum rei, modúmque vsurarum, quem leges Ciuiles legitimum arbitrabantur, si illud poterat lucrari creditor? *ibidem num.* 40. *&* 41. Alia supple verb. *Creditor*, & verb. *Debitor.*

Interpellatio.

Interpellatio requiritur vt debitor in mora constituatur, *quæstio.* 25. *numer.* 1. Et an solùm requiratur interpellatio vbi dies obligationi appositus non est? vel etiam si dies, vel certum tempus à lege, siue ab homine obligationi constitutum sit? *ibid. n.* 3. 4. 5. 6. *&* 7. Et quid si iuramentum intercedit? *ibid. num.* 8. *&* 10. Et an ad constituendum debitorem in mora vnica sufficiat iudicialis, vel extra iudicialis citatio? vel trina requiratur? *ibid. n.* 2. Requiritur, nec sufficit scientia sola vbi quis ad aliquem actum commouendus est, *quæst.* 40. *n.* 4. Non constituit debitorem in mora, qui à principio non erat soluendo, idque notum creditori erat, *quæst.* 45. *n.* 26. Alia supple verb. *Mora*, & verb. *Debitor*, & verb. *Paupertas creditoris.*

Inuentarium.

Inuentarij non confecti exceptio litis ingressum impedit, *quæstio.* 57. *num.* 6. Inuentarium non conficiens in solidum pro debitis legatisque à defuncto relictis tenetur, *quæstio.* 58. *numer.* 1. *& seq.* Est caput rationum, *quæstio.* 60. *numer.* 2. Contra non conficientem inuentarium est præsumptio iuris, & de iure quod res hæreditarias subtraxerit aduersus quam non admittitur probatio, *d. q.* 58. *num.* 23.

Ioannes Gutierrez.

Ioannis Gutierrez reiicitur distinctio *q.* 52. *n.* 44. *& seq.*

Iudex.

Iudex non debet impartiri officium suum, nisi petenti, *quæstio.* 35. *numer.* 1. Etiam si ad ipsum Iudicem dirigatur dispositio, quia debet intelligi, *Si petatur*, *ibidem numer.* 2. Ampliatur *num. seq.* Poterit publicatis attestationibus testes admittere, nisi pars opponat, *ibidem numer.* 6. Non potest ferre sententiam parte non petente, *ibidem numer.* 9. Ex officio, etiam non requisitus dabit curatorem ad litem ei, qui lite pendente curatore cœpit indigere, quia furiosus, vel prodigus factus, *ibidem numer.* 10. Aduocatos pauperibus, & miserabilibus personis, etiam nemine petente, dare tenetur, *ib. n.* 11. *de quo vide latius infrà.* Debet impartiri officium suum etiã non petitum, licèt priuatam vtilitatẽ respiciat, si miserabiles personas, actúmque respiciat pium, *ibid. num.* 12. Et in causa alimentorum, *ibid. num.* 14. Et in causa dotis, *ibid. n.* 15. Compellere non potest partes ad concordiam, vel compromissum, *d. quæst.* 35. *num.* 17. Limitatur in paupere cum diuite litigante, *ibid. num.* 18. Potest impartiri officium suum non petitum, cum periculum animæ vertitur, *ibid. numer.* 19. Non consequitur præmium ordinatum capienti bannitum, vide verb. *Potestas*, & verb. *Præmium.* Non debet admittere ad accusandum, non habentem 50. in bonis, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, *quæst.* 4. *num.* 79. Magnæ, timẽdæque esse debet authoritatis, *quæst.* 6. *num.* 2. Vilis, aut contemptibilis esse non debet, *ibid. num.* 8. Creandus est, qui splendorem publicum augeat, *ibidem num.* 9. A cupiditate, & anaritia alienus esse debet, *ibidem num.* 10. Magis publicis, quàm priuatis vtilitatibus studere debet, *ib. n.* 16. Dicitur Princeps, quòd Reipublicæ, vel Ciuitati præsit, primúmque teneat locum, *ibid. num.* 19. Creandus est, qui per se non per Adsessores Rempublicã gerere possit *ib. n.* 43. Non indiget diuitiis

UAB Biblioteca de Ciències Socials

diuitiis conseruandam, augendam quo tam suam, quam publicam Maiestatem *ibidem* 70. Debet relaxare pauperem à carcere, si creditor, qui eum in carcerem detrudi fecit, de alimentis ei non prouideat, *q.* 39. *n.* 34. & 37. Et qualiter contra creditorem absentem, nec pauperi alimenta præstantem procedat? *ib. n.* 36. Et si debitor infirmetur, nec eum curari faciat creditor, poterit eum iudex relaxare, *ibid. num.* 37. Laboris ratione sportulas etiam præter salarium habere debet; *quæst.* 28. *num.* 5. Ampliatur *num.* 4. 5. & 6. *ibid.* A pauperibus sportulas exigere nequit, *ibid. n.* 41. Nec si pauper sponte aliquid pro salario, vel sportulis offerat, illud recipere potest, *ib. num.* 42. Potest cogere Aduocatum vt absque mercede pauperem adiuuet, *ib. n.* 47. Ad idque etiam sub officij priuatione Aduocatum compellere, *ibid. n.* 48. Omnino tenetur partibus (pauperibus præcipuè, ac miserabilibus) de Aduocato prouidere, *ib. n.* 49. Non prouidens pauperi de Aduocato mortaliter peccat, *ib. n.* 50. Ad quem potest compellere notarium Iudicis à quo, stante paupertate appellantis, vt absque salario illi det processus copiam, *ibid. n.* 61. Etiam sub pœna priuationis officii, *ib. n.* 62. Sæcularis an possit Clericos, vel Religiosos ad venditionem frumenti tempore necessitatis compellere? ad taxámque à sæculari Principe impositam seruandam, tam de iure Regio, quàm communi illorúmque fructus ad id sequestrare? *quæst.* 24. *num.* 5. Non potest Clericum distringere, vel condemnare, *quæst.* 52. *n.* 3. An possit adiri ab Ecclesiasticis, si Ecclesiasticus negligens sit? *ibid. n.* 12. Non debet, nec potest in Ecclesticam se intromittere iurisdictionem, *num.* 10. Ecclesiasticus, pariter in temporalem se intromittere iurisdictionem non debet, neque potest, *ib. n.* 9. Adiri poterit à laicis, si sæcularis negligens in administranda iustitia sit *ib. n.* 12. Etiam hodie de iure Regio erit competens inter laicos pro legato facto alicui pio loco Ecclesiæ, capellæ, vel hospitali authoritate Episcopi constructo, pro Missis, aut anniuersario dicendis, Cruce, vel calice reparandis, *q.* 52. *num.* 44. An competens sit in causa dotis, vel alimentorum, siue in testamento relictorum, siue aliter debitorum? *d. q.* 52. *n.* 50. & *seq.* Faceret vim exequẽdo appellatione remota, non admittendo contra lapsum temporis, exceptionem inopiæ, *q.* 31. *n.* 11. *pag.* 2. *ad med.*

Iudex pro iureiurando recipiendo à personis egregiis, vel valetudinariis ad earum domum mittere debet, *q.* 36. *n.* 1. In dubio, pauperibus, ac miserabilibus proferre sententiam debet, *quæst.* 55. *num.* 18. & 24. Et regulariter in dubio pro quibus iudicare debeat? *ibid. n.* 20. Potest in miserabilium causa etiam post conclusionem, testes interrogare, *ib. n.* 12. & *seq. in fin.* Satisdare in initio officij debet, *q.* 53. *n.* 12. Et quid si satisdare non possit an iuratoria sufficiat cautio? *ib.* & *n.* 40. Precibus calamitosorum illacrymari non debet, *d. q.* 55. *n.* 8.

Iudicis arbitrio relinquitur, quis pauper dicatur? *quæstio.* 4. *numer.* 75. & *numer.* 150. *in fin.* 164. & 178. Limitatur *numer.* 78. *ib.* Et etiam ad hoc vt appellationis tempora non currant, quæ sufficiens paupertas sit Iudicis arbitrio relinquitur, *quæstio.* 31. *num.* 25. Et ad effectum vt collitigans diues alimenta, litisque sumptus pauperi collitiganti præstet, *q.* 39. *n.* 71. Et vide verb. *Pauper* Et quæ alimenta, pauperibus à creditoribus incarceratis præstanda sint? *ibid. n.* 73. Et quæ paupertatis probatio ad tribuendum fori electionem sit sufficiens, *q.* 52. *n.* 64. Et quando cautio de non offendendo iuratoria sufficiens sit, *quæstio* 53. *num.* 24. Quis inops dicatur, *quæstio* 4. *num.* 76. Et quæ miserabiles personæ, *ib. n.* 77. An ex rei venditione & creditoribus satisfieri, & domino sufficienter possit prouideri, *q.* 4. §. 4. *num.* 178.

Index Ecclesiasticus an filiam patris hæredem ab intestato decedentis compellere possit, vt quintum pro parentis anima distribuat? *q.* 56. *n.* 7. An ob paupertatem multam præcisè teneatur remittere? aut in eius residear potestate? *q.* 65. *n.* 56. Cuius violatur præceptum contumaciæ pœnam imponere potest, *ibid. nu.* 138. Etiamsi nullum ius habeat actor, *ibid. n.* 139. Et etiamsi incompetens reum vocauerit, *ibid. n.* 140. Etiam incõpetens schedulæ agnitionẽ fieri iubere potest, *ib. n.* 148. Non potest expensarum præstationem ob contumaciã remittere, *ib. n.* 258. Requisitus super expensatũ condemnatione, eam intermittens, de suo reficere ac resarcire parti læsæ tenetur, *ibid n.* 159. Etiam non petenti in criminalibus copiã processus, & indiciorum dare debet, *q.* 66. *n.* 3. Si reus se defendere nolit, ex officio tenetur veritatem, defensiones, & innocentiam eius inuestigare, *ib. n.* 8. Et de aduocato, Procuratoréque ei prouidere, *ibid. n.* 9. Reo etiam non petenti ante torturam copiam processus, & indiciorũ dare debet, *ib. n.* 10. Cõtra *n. seq.* Quid ad torturam non data copia processus, & indiciorum processit ea non petita excusatur in syndicatu, *ib. n.* 12. Pauperibus, ac miserabilibus etiam non petentibus omnino tenetur copiam processus, & indiciorum dare, *ib. n.* 14. Amplia vt *n.* 15.

Iudicis arbitrio relinquitur quis in hac specie pauper dicatur, *ib. n.* 16. Et in casu, & materia. *Auth. Præterea, C, vnde vir, & vxor. q.* 56. *n.* 43. Et ad hoc vt per modum saltem prouisionis sententiam interlocutoriam contra debitorem pro alimentis intra tempora conficiendi inuentarium obtineat, debitáque possit ab eo exigere, *q.* 57. *n.* 15.

Iudicium.

Iudiciorum strepitus & lites diebus festis conquiescere debent, *q* 65. *n.* 27. *remissiuè.*

Iulius Cæsar.

Iulius Cæsar quid in fauorem pauperum debitorum circa debiti remissionem, ac solutionem statuerit? *q.* 44. *n.* 34. & *q* 94. *n.* 8.

Iuramentum.

Iuramentum debet intelligi, *rebus sic stantibus, q.* 14. *n.* 3. & *q.* 49. *num.* 14. Interpellationem supplet, iurantémque absque interpellatione constituit in mora, *q.* 25. *n.* 9. Creditori, qui lucri cessantis, vel damni emergentis semiplenè interesse probauit pro certo, & determinato interesse deferri debet, *q.* 26. *num.* 11. An possit tollere, vel super eo dispensare Princeps sæcularis? vide verb. *Princeps.* Semper intelligitur præstitum, *Superioris authoritate salua, q.* 44. *n.* 61. Duplex præstandum est à paupere, qui ad cautionem iuratoriam admitti desiderat, & qualiter? *q.* 53 *n.* 18

Iuramento partis probantur, quæ in ani-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

mo consistunt, *quæst.* 14. *num.* 27. Probatur impotentia inueniendi fideiussorem *q.* 44. *n.* 93. & *q.* 53. *n.* 17.

Iurans se restiturum, vel facturum, paupertate excusatur, *q.* 27. *n.* 6. Limitatur, *n.* 7. & 8. & *vide q.* 33. *n.* 22. & 23. Canonem soluere quolibet anno iurans, si primo deficiat anno, biennio, vel triennio non expectato à iure suo cadet, *q.* 33. *n.* 17. Soluere quolibet anno 50. vsque ad decem iurans, si in vno anno deficiat; an pro omnibus virtute iuramenti conueniri possit? *ib. n.* 18. Soluere canonem iurans, an si paupertate non soluat, excusetur? *q.* 33. *n.* 22. & 23. *Non opponere compensationem iurans* si paupertate prematur; iuramẽto non obstante poterit compensare, *ib. n.* 25. In pecunia numerata simpliciter, vel cum qualitate, & *non aliter*, soluere iurans, an æstimationem soluendo, si pauper sit liberetur? *q.* 49. *n.* 10. 11. 12. 13. & 14.

Iurans promissa adimplere, si paupertate non adimpleat; immunis est, *q.* 65. *n.* 27. Et quid si iurans difficultatem seu impotentiam adimplendi præuidit? *ibid.*

Iurisdictio.

Iurisdictiones Ecclesiastica, & Sæcularis distinctæ sunt; & confundi non debent, *q.* 52. *num.* 7.

Ius.

Ius non fauet ei, qui se in necessitate posuit, *quæst.* 54. *n.* 1. Speciale per generalem prohibitionem non corrigitur, *quæst.* 52. *n.* 42. Collectandi est de Regalibus, *q.* 38. *n.* 13. Et an aliis, quàm Imperatori, vel Regi Romanorum competat? *q.* 38. *n.* 14. Suum iactare nemo præsumitur, *q.* 21. *n.* 3.

Iuris Canonici dispositioni, etiam in foro Ciuili, cum ratione peccati agitur, standum est *q.* 15. *n.* 11. Et in causis piis, *q.* 52. *n.* 40.

Iuris Professores honoribus decorandos, Iustinianus, & aliis diui statuerunt Imperatores, *q.* 6. *n.* 30. & *n.* 51. & 52.

Ius adeundi hæreditatem alicui competens non efficit vt locuptes dicatur *q.* 56. *n.* 25. Quartæ coniugi pauperi superstiti debitæ an ad hæredes transeat? *ib. n.* 119.

Iussus.

Iussus illius qui imperare potest à pœna excusat eum qui actum facit, per quem si iussus non foret eam incurret, *q.* 65. *n.* 46. Limita in atrocissimis delictis *ib. n.* 47. Licet à peccato non excuset? *ib. n.* 80.

Iustitia.

Iustitia non nouit patrem, non nouit matrem veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur, *q.* 55. *n.* 8.

L

Labor.

Laborantes debito præmio fraudandi non sunt, *q.* 6. *n.* 45. & *seq.* & *n.* 53.

Labor sine mercede esse nõ debet, *q.* 28. *n.* 1 Et labori debet commensurari præmium, *d. q.* 6 *n.* 54. Aduocatorum vix æstimationem recipit, *q.* 28. *num.* 9.

Labor est irritus repugnante Natura, *q.* 59. *n.* 14. Corporalis diebus festiuis prohibetur, *q.* 65. *n.* 28. Limitatur necessitatis ac paupertatis ratione, *ibid. n.* 39. Ampliatur. *ibid. n.* 4. Intellige vt, *n.* 41.

Læsus.

Læsus sua culpa an restituatur. *q.* 54. *n.* 2. & 34.

Laicus.

Laïcus olim poterat se foro Ecclesiastico submittere, secus hodie de iure Regio, *q.* 52. *n.* 5. Adire poterit iudicem Ecclesiasticum, si Sæculari negligens in administranda iustitia sit, *ibid. n.* 12. An conueniri coram iudice Ecclesiastico prò rebus Clerici, vel Ecclesiæ possit? *ibid. n.* 24. & *seq.* præcipuè *n.* 28. 30. & *seq. vsque ad n.* 35.

Languidi.

Languidos exponens qualiter puniatur? vide verb. *Exponens.*

Legatarius.

Legatarius cui centum quæ penes campsorem sunt, legata fuerunt, & si hæres ea non præstiterit, vinea relicta est; non tenetur alia centum accipere ab hærede, si vineam velit, *q.* 49. *n.* 2. Intellige vt *n.* 3.

Legatum.

Legatum relictum habenti vnde viuere possit, non tamen secundùm conditionem suam dicitur etiam stricto modo in causam piam relictum, *q.* 4. *n.* 45. Pro pauperibus virginibus maritandis, in piam causam, vel pro anima, virginibus, quæ suo labore viuunt, distribui potest, *d. q.* 4. §. 3. *n.* 147. *Pensionis pro vna domo* sufficit si in fine soluatur anni. *q.* 29. *n.* 10. Pauperibus in genere relictum an præscribi possit? *q.* 32. *num.* 11. Diuitis factum, *etiam pro alimentis, pium non dicitur q.* 52. *num.* 17. Et idem si pro puellis non pauperibus maritandis relictum sit, *ibid. n.* 18. Nec si testator se pro anima relinquere fateatur, pium dicitur, si diuiti fiat, *ibid. n.* 19. Pauperi relictum, absque alia expressione, vel adiectione, pium dicitur, *ibid. n.* 20. Et poterit corã iudice Ecclesiastico peti, & si laïco & à laïco relictum sit, *ibid. n.* 21. Factum alicui pio loco, Ecclesiæ, Capellæ, vel Hospitali authoritate Episcopi constructo, pro Missis, aut anniuersario dicendis, Cruce, vel Calice reparandis, etiam hodie stante iuris Regii dispositione, *coram Ecclesiastico iudice peti poterit ibidem, num.* 44.

Legatum à coniuge coniungi pauperi factum in quartam sibi debitam imputari debet, & quod quartæ deest, suppleri, *q.* 6. *n.* 49. & 56. Alimentorum non pauperi factum intra tempora conficiendi inuentarium exigi non poterit, *q.* 57. *n.* 12. Hac conditione relictum *si nupserit*, nulla alia temporis adiectione interposita, quandocunque nuptias contrahat grauatus legatum habebit, *q.* 64. *n.* 1. Corruit conditione de nubendo certæ, & determinatæ personæ adiecta, qualibet in conditione positarum personarum ante illius *implementum* decedente, mora etiam vel culpa non interueniente, *in specialibus in vltim. volunt. post quæst.* 64. *num.* 1. Limitatur si pauperi conditio hæc apposita sit, *ibid. num.* 2. Consanguineis pauperibus factum potiùs ex pia causa, pietatisque ratione, quàm sanguinis factum præsumitur,

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

præsumitur,*ib. n.* 10. Et tale legatum debetur, etsi omnes iuris ciuilis solemnitates non fuerint seruatæ,*ib.n.*17. Ad pias causas in minùs solemni testamento relictum valet, etsi alia non teneant,*ib.n.*18.Miserabilibus personis relictum ad pias causas factum censetur,*ib. n.*19. Intellige *vt n seq.*Eis relictum annuum præsumitur,*ib.n.*22.

Legatus.

Legatus Papæ procurationem à Clericis pauperibus exigere non potest, *q.* 28. *n.* 69. Ab aliis potest,*ibid.n.*70.

Leges, Legislator.

Leges earum Professoribus pollicẽtur, opes, neque in egestate eos viuere permittunt,*q.*6.*n.* 40. *&* *q.* 9. *n.* 18. De nihilo seruirent earum Professoribus deficientibus,d. *q.*6.*n.*46.

Legis beneficium an implorare possit, qui committit in legem?*q.*54.*n.*3.

Legislator si aliter voluisset expressisset,*q.*9. *num.*21.

Lex de debitore loquens, debitorẽ sub conditione non comprehendit,*q.*4.§.2.*n.*113.Nec de creditore loquens conditionalem creditorem comprehendit,*ib.n.*114. Excludens omnes exceptiones aduersùs publicum instrumentũ,exceptionẽ diei,vel conditionis non impletæ excludere non censetur,*ib.n.*116. Prohibitiuè loquens formam incommutabilem inducit,*q.*22. *n.*1.Etiamsi lex in nudis prohibitionis terminis quiescat, neque clausulam irritantem adiiciat, *ib.n.*2. *&* 3.Duodecim tabularũ,debitores non soluentes creditoribus suis dilaniandos tradi permisit,*q.*44. *n.*20. Petilia cauit, ne quis ob pecuniam in vinculis detineretur, postmodum à iure Cæsareo approbata,*ib.n.*21.Lege Diuina debitores,& eorum filii creditoribus addicebãtur,& ad septimum vsque annum eis pro debito seruiebant,*ib.n.*22.Regia lex quid circa id statuat?*ib.n.*23. Disponens aliquid ipso iure fieri? intelligitur,*si à parte petatur,q.*35.*n.* 7. Ciuilis super rebus pertinentibus ad pias causas, vel piis actibus deputatis facta,non valet, nisi authoritate Ecclesiæ firmetur,*q.*52.*n.*41.Generaliter loquens,generaliter intelligẽda est *ib.n.*56 Generaliter loquens,pauperes non comprehendit,*ib.n.*57. Satisdationem requirens, intelligi debet,*modò fideiussor haberi possit,q.*53.*n.*16.Per verba de præsenti loquens,dispositionẽ inducit ipso iure,*q.*31.*n.*12. vers. *Et quòd.*

Leges posteriores legitimam augentes per priores intellectũ, limitationémque recipiunt, *q.*56.*n.*11.Et quod lege noua non exprimitur, id veterum legum regulis relictũ intelligitur,*ib.*

Lex fingit,rem post moram peremptam stare,*q* 59.*n.*11. Mitiùs agit,quàm homo,*q.*65.*n.* 93. Secundùm titulum sub quo iacet intelligi debet,*ib.n.*97. Prima *t.*23.*lib.*4. *Fori leg.* eiúsque dispositio in vsu non est,*ib.*§.2.*n.*197.

Lenocinium.

Lenocinij crimen grauissimum est,& multa de eius grauitate,& pœnis,*q.*65. *n.* 58. *remissiuè.* Grauius est adulterio, *ib* Infamiæ notam ipso iure infert,*ib.n.*59.In Regno Neapolitano sola magna Curia Vicariæ de illo cognoscit,*ib. n.*60. Detestabilius est, puod parentes in filias committunt,*ib.n.*61. An ob parentum paupertatem vtique illi subueniant excusetur. *ib.n.*62. *& seq.*Lenocinium facere non est minus quàm quæstum Corporis exercere *ib.n.*64.Quod forũ exterius paupertate excusatur licet non quo ad interius,*ib.n.*87. Ampliatur *n.seq.*

Libellus Appellationis.

Vide verb. *Appellatio.*

Liberatio.

Liberatio efficit liberatum locupletiorem, *q.* 4.§.2. *n.*100.

Liberi.

Liberorum appellatio masculos & fœminas comprehendit,*q.*56.*n.*84. Liberorum primus est in successione gradus, *ib. n.* 1. Alia supple verb. *filij.*

Libertas.

Libertas semel à domino concessa,regulariter nullo queit reuocari modo,*q.*42. *n.*4. Propter ingratitudinem reuocatur,*ib.n.*5. Relicta sub cõditione præstandi rem,vel quantitatem, an propter casum, vel impotentiam rem, vel quantitatem præstandi,inpediatur?*q.*45. *n.*30. *col.*2. *ad med.*

Libertus.

Libertus Patronum pauperem,eiúsque ministros alere tenetur,*q.*4. *n.*30. Pauper non tenetur alere Patronum,priùsquàm sibi, suisque necessaria detrahat,*q.*42.*n.*14.

Libra.

Libra auri ducatorum septuaginta duo continet valorem,*q.*56.*n.*79.

Licentiatus.

Licentiatus an Doctorum gaudeat priuilegiis?*q.*4.§.2.*n.*130.

Limachus.

Limachus fuit pauperrimus,*q.*6.*n.*60.

Literatus.

Vide verb. *Doctor*,& verb. *Scientia*,& verb. *Indocti.*

Literæ.

Literæ *in forma pauperũ*,ambitiosæ non sunt, sed de iustitia dicuntur,*q.*7.*n.*20.Gratiarum de beneficiis concessæ, infra sex menses expediri debent,*q.*33.*n.*29. Limitatur in paupere,*n.seq.* Moratoriæ,vide verb. *Moratoriæ literæ.*

Lites.

Lites breuiari conuenit, *q.*51. *n.*6. vers.2. Limita,vt *ib.n.*8.

Lites & iurgia diebus festis conquiescere debent,nec agitantur,*q.*65.*n.*42.

Locare, Locatio.

Locare non potest ad longum tempus alienare prohibitus,*q.*22. *n.*14. Non cogitur quis,*q.* 42 *n.*2. Et quando secus?& etiam viliori iusto pretio?*ib.n.*8.

Locatio ad longum tempus alienatio dicitur, dominiúmque vtile transfert,*q.*22.*n.*13.

Locuples, Locupletior.

Locuples vndè dictus?*q.*4.*n.*10. prope fin.

Locupletior fit,qui liberatur,sup.v.*Liberatio.*

Locuples non dicitur is cui adeundi hæreditatem ius competit,*q.*56.*n.*25.

Longum Tempus.

Vide verb. *Tempus longum.*

Loquutio.

Loquutio impropria,non dicitur significatio, *q.*1.*n.*22.

Lucratiuæ Causæ.

Lucratiuæ causæ vide verb. *Causa.*

Lucrum.

Lucra constante matrimonio quæsita an habeat æqualiter maritus qui inæqualia ad matrimonium bona attulit?vide verb. *Maritus.*

Lucrum

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

Lucrum conuentum non ſtatim de ſorte extrahendum *q.26. n. 29.* Alia ſupple verb. *Intereſſe* & verb. *Creditor.*

Ludus.

Ludi domum tenentes quibus plectantur pœnis? *q.65.n.32.* Ludus, ludíque domus, quæ mala offerant? *ibid.* Domus ludi publicatur, *ibid.n.33.* Limitatur in paupere *ibid. n.34.* Et qualiter hodie puniatur? *ibid.n.35.*

Luere.

Luere debet in corpore qui non habet in ære, *q.65.n.118.* Intellige & *n.119.*

Lutius quintius.

Lutius Quintius Cincinnatus primus Dictator pauperrimus, *q.6. num.55.* verſ. *Populo deinde.*

Luxuriosè viuere, quæ dicatur? *q.17. n.5.*

M

Magiſter.

MAgiſter Grammaticæ ad Sacros Ordines promoueri non poteſt, ſi aliàs beneficium, congruúmve patrimonium ex quo viuere decenter poſſit, non habeat. Licèt Grammaticam docendo, victum quærere poſſit, *q.9.n. 16.* Pro docendi labore ſalarium, mercedémque debet habere, *q.28.n.32.* Poterit à ſegendo deſiſtere, ſi ob non ſolutum ſalarium magnam patiatur incommoditatem, *ibid. num. 33.* Vniuerſitatis bona pro ſalario ſibi conſtituto, hypothecata cum priuilegio prælationis habet, *ibid.n. 35. & 38.* Transfert ad hæredes ſalarium totius anni, licèt eo nondum finito deceſſerit, *ibid.num.34.* Gratis docere diſcipulos pauperes debet, *ibidem num.67.*

Magiſtratus.

Magiſtratus, & honores Reipublicæ literatis, ac doctis præſtandi ſunt, *ibid.n.11.* Magiſtratuum authoritas magna eſſe debet, *q.6. num.2.* Alia ſupple verb. *Iudex.*

Maieſtas.

Maieſtas in animo conſiſtit, nec diuitiis externis eget, *q.6.n.70.*

Maioratus Poſſeſſor.

Vide verb. *Poſſeſſor maioratus.*

Mala.

Mala non ſunt facienda vt eueniant bona, *q.65.n.10.*

Malè.

Malè ablata aut quæſita ſi domus ignoretur, pauperibus reſtituenda, erogandáque ſunt, *q.62.n.19.*

Mali Mores.

Vide verbo, *Mores.*

Malitia.

Malitia gratuita nulli placet, & ſuo etiam authori diſplicet; *q.51.n.9.* verſ. *Commodum enim.* Et fœditatem ſuam fallaci mercede tegit, *ibid.*

Malitiis via aperienda non eſt, *q.39.n.2.*

Malum.

Malum per obedientiam fieri non debet, licèt aliquando bonum, quod agitur, debeat remitti, *q.65.n.84.*

Mandatum.

Mandatum generale ad omnes lites, & cauſas, an beneficiales cõprehendat *q.13.n.5.*

Manius curius dentatus.

Manij Curij Dentati Conſulis factum memorabile, *q.65.§.1.n.138.*

Marc. Craſ.

Marci Craſſi & Q. Hortenſij ditiſſimorum nefandum auaritiæ crimen. *q.6.n.80.*

Maritus.

Maritus pro vxore, & eius ſeruientibus, & pediſſequis alimenta præſtare tenetur, *quæſt.4 num.27.* De litis expenſis, *infra.* Marito, & aliis, qui *in id quod facere poſſunt, conueniuntur*, tantùm relinquendum eſt, quantum ad vitam decenter pro eorum conditione degendam ſit ſufficiens, *ibid.n.20.* Maritus, vel alij qui *in id quod facere poſſunt conueniuntur*, ſi officium, vel artificium habeant, ex quo decenter viuere valeant, huiuſmodi non gaudent priuilegio, *ibid.§.3 num.145.* Maritus, vel alij, qui *in id quod facere poſſunt conueniuntur*, rem magni valoris vendere non tenentur, ſi vltra neceſſarium victum redditus non præſtet, nec ab eis res illa erit extorquenda, *ibid.§.4.num.168.* An cum conſenſu vxoris cenſum ſuper re dotali imponere poſſit? *q.22.num.22.* An poſſit ſeruum dotalem manumittere? *ibid.num.29.* vel dotalis debitoris obligationem nouare? *ibid. num.30.* Alimenta, & litis expenſas vxori præſtare tenetur, ſiue conueniatur, ſiue de adulterio acculetur, ſiue pro dote recuperanda, vel pro matrimonio ſeparando, aut dirimendo agat, *quæſt.39.num.21.* Non tenetur pro vxore, *q. 48.n.5.* An & quando priuilegio, *ne conueniatur vltra quàm facere poſſit*, gaudeat, etiamſi ei culpa, vel dolus in rerum conſumptione obiiciatur? *q.16.n.6.* verſ. *Et quod in caſu noſtro.* Tenetur cauere de non offendendo vxorem, quando ob illius fæuitiam, vel alia cauſa offendi ab eo timet, *quæſtion. 53. num. 21.* Pauper an in ſuperiori caſu iuratoriam cautionem præſtando ſatisfaciat? *ibidem num.22. & 23.* Qui ſua culpa ad paupertatem deuenit, an debeat ab vxore ali, ex quibuſque bonis? vide verb. *Vxor*, Dignus, quis dicatur? vide verb. *Indignus.* Nulla, aut inæqualia bona ad matrimonium adducens, an æqualiter acquirat lucra durante matrimonio quæſita? *q. 18.n. 2. & 3.* An poſſit eligi ad aliquod officium ad quod certa patrimonij quantitas deſideratur, ſi eam non habet ex propriis bonis, habet tamen ex dote? *q.4.§.3. n.155. in fin. remiſſiuè.*

Maritus pauper ſuperſtes filiis communibus non ſtantibus quartam in bonis vxoris diuitis præmortuæ habet, *q. 56.n.17.* Et quid filiis communibus exiſtentibus? *ibid.num.18.* Alia ſupple verb. *Coniux.*

Mater.

Mater an vendere, vel pignorare filium propter famem poſſit? *q.22. num.78. & 79.* Quæ ob culpam ſuam in neceſſitatem incidit, ſi ad ſecundas conuolet nuptias, antequam reliqua ex adminiſtratione tutelæ filio ſoluat, an excuſetur? *quæſt.54. num. 3. & 35.*

Mater quam filij alere tenentur, an fauore. *Auth. Preterea, C. vnde vir, & vxor* gaudeat? *quæſt.56. num. 19. & ſeqq.* Pauper dicitur, quæ contra pauperem, vel non exigibilem de iure aut de facto actionem habet, *ib. num.21.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

num. 21. *& par.* 1. *quæſt.* 4. §. 2. *num.* 139. Quæ alimenta percipere poteſt, vt pauper non dicatur, remouerique à quarta valeat, requiritur vt aliunde, non ab ipſius mariti ſubſtantia alimenta percipiat, *d. q.* 56. *n.* 22. Filiorum tutrix inuentarium conficere, & rationes reddere debet, *q.* 60. *n.* 4. Inuentarium non conficiens quas pœnas incurrat? *ibid. num.* 5. *& 6.* Ante finitam tutelam ſi ad ſecundas conuolet nuptias rationes reddere debet, reliqua ſoluere, filióque tutorem antequam nuptias contrahat aſſignari facere; aliter filij hæreditate priuatur, *ibid. num.* 9. Et quid ſi aliquid iſtorum deficiat? *ibid. n.* 10. Filiorum tutrix ad ſecundas conuolans nuptias antequã prædicta faciat, etiam poſt annum luctûs pœnas contra nubentes intra annum luctûs ſtatutas incurrit, *ibid. n.* 12. Etiamſi naturalis tantùm ſit *ibid. n.* 13. Etiamſi matrimonium non fuerit conſummatum, ſi illud mater celebrauit, ſponſaliáque per verba de præſenti verum exprimentia conſenſum contraxit, *ibid. num.* 14. Etiam hodie iuris Canonici, Regiique diſpoſitione ſtante, *ibid. num.* 15. Hodie etiam patitur pœnas intra annum luctûs nubentium, licèt poſt annum luctûs nubat, ſi antequam ad ſecundas tranſeat nuptias, rationem tutelæ geſtæ non reddiderit, reliqua ſoluerit filióque tutorem fecerit aſſignari, *d. quæſt.* 60. *num.* 16. Pauper ad ſecundas conuolans nuptias antequam hæc fecerit, an paupertate excuſetur? *ibidem num.* 17. *& ſeq.* Minor viginti quinque annis filiorum tutrix conſtituta ſi antequam tutorem filio fecerit aſſignari, rationes reddiderit, ac reliqua ſoluerit, nubat, excuſatur, *ibid. num.* 18. Ad ſecundas conuolans nuptias ante dationem tutoris, rationúmque redditionem, ob caſum fortuitum excuſatur, *ibid. n.* 20. Pupilli pauperis tutrix excuſatur, ſi antequam ad ſecundas tranſeat nuptias, tutorem ei non petierit, *ibid. n.* 23. Filii tutrix, quæ ad ſecundas tranſit nuptias poſtquam tutorem ei fecit aſſignari rationéſque reddiderit, non tamen quod debere conſtitit, ſoluit, paupertate excuſatur, *ibid. n.* 26.

Mater pupilli non excluditur per tacitam pupillarem ſub vulgari expreſſa filio impuberi facta contenta, *in ſpecialib. in vltim. voluntat. poſt. quæſt.* 64. *n.* 8. Limita ſi pauperes ſubſtituti ſint, *ibid. num.* 9. Et an vt limitatio procedat pro conſcientiæ exoneratione maléque ablatorum reſtitutione in pauperum ſubſtitutione mentionem fieri neceſſe ſit? vel etiam ea non facta vera ſit? *ibid. n.* 10. *&* 11. Per pupillarem expreſſam excluditur, *ibid. n.* 12. Etiam à legitima, *ibid. n.* 13. Et etiam in foro cõſcientiæ, *ibid. n.* 14. Fallit ſi mater inops ſit, quæ legitima tunc priuari non poteſt, *ibid. num* 15.

Matrimonium.

Matrimonia, abſque dote contrahi non ſolent *quæſt.* 17. *n.* 46. *&* 49. Clandeſtina nulla ſunt, *quæſt.* 24. *ad fin. præcipuè.* Et an & quas pœnas ea contrahentes incurrant? *ibid.* Et de filia maiore 25. annis, quæ clandeſtinè matrimonium contraxit, an exhæredari à patre poſſit? *ibid. n.* 28. Alia vide verb. *Filia*, & verb. *Filius.*

Matrimonium clandeſtinè contractum, an matrimonium dicatur? & vt tale iudicandum ſit? *q.* 56. *n.* 68. In matrimoniis contrahendis, non ſolùm quod licèt, ſed quod honeſtum eſt, inſpici debet, *q.* 65. *n.* 98. Quibus cum perſonis de iure ciuili matrimonium contrahere fas non erat? *ibid.*

Medicus.

Medico non pro ſanitate reſtituta, ſed pro labore ſalarium debetur, *q.* 28. *n.* 25. Et etiamſi infirmus nolit curari, Medicúmque exoſum habeat, *ibid. num.* 28. Et etiam infirmo decedente, *ibid. num.* 29. Et licèt à principio non fuerit certum ſalarium Medico aſſignatum, nec ſuper eo conuentum, *ibid. n.* 30. Et an Medicus qui gratis curari non incœpit, poſſit infirmum deſerere, ſi ſibi merces, ſalariúmque non ſoluatur? *ibid. n.* 31. Medicorum cauſa iuſtior eſt, quàm aliorum Profeſſorum, *d. q.* 28. *n.* 26. Et magis Medicis pro ſalario, quàm Aduocatis fauendum, *ibid. n.* 27.

Medicus pro ſalario, cæteris creditoribus anterioribus præfertur, *ibid. num.* 40. Gratis curare pauperes debet, *ibid. n.* 65. Aliquid à pauperibus accipiens, ad reſtitutionem tenetur, *ibid.* Intellige, vt *num.* 53. Recuſans pauperes infirmos curare, poterit à iudice etiam ſub priuationis officii pœna cogi, *ibid. num.* 66. Non poteſt, niſi poſt curationem (niſi aliter ſe conſuetudo habeat) ſalarium ab infirmis exigere, *q.* 29. *n.* 2.

Mediocris.

Mediocris conditionis homines eligendi ad Magiſtratus gerendos ſunt, *q.* 6. *n.* 98.

Meliorameuta.

Vide verb. *Expenſæ.*

Mendacium.

Mendacium in Principe abominabile eſt, & ſtellionatus horribile, *q.* 6. *n.* 35. Priuat impetratis, *q.* 44. *n.* 66. Et qualiter id procedat? vel intelligatur? *ibid.*

Mendicantes, Mendicitas, Mendicus.

Mendicantes validi à ciuitate expelli debent. Grauiter peccant. Ad reſtitutionem tenentur. Pœnaque falſi puniuntur; *quæſt.* 5. *num.* 44.

Mendicantium Ordines, vide verb. *Ordines Mendicantium.*

Mendicitas, vel Mendicus, quibus modis ſumatur? *q.* 1. *n.* 27. *remiſſiuè.* Quis & vnde dicatur? *ibid. n.* 25. *&* 26.

Menochius.

Menochii ſententia impugnatur, *q.* 54. *n.* 18 *& ſeq. vſque ad n.* 28.

Mens.

Mens teſtatoris potiùs quàm verba inſpicienda eſt, *q.* 1. *n.* 6.

Mercator.

Mercatores, verſuti, aſtuti, fallaces, aliiſque ſunt malis moribus imbuti, multiſque nationibus exoſi, *q.* 8. *n.* 1. *& latè etiam in* 2. *parte.*

Mercatura.

Mercaturæ exercitium, multùm nocens, *ibi.* Mercatores an priuilegio, & fauore *Auth. Hoc niſi debitor, C. de ſolut.* gaudeant? *q.* 42. *n.* 21. *&* 22. *remiſſiuè.* Falliti quibus à maiori creditorum parte quinquennalis dilatio conceſſa eſt, an & quando ea gaudeant, teneantúrque fideiuſſorem præſtare? *q* 44. *n.* 90. *remiſſiuè.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Mercatura exercitium exesum est, vixque sine peccato exercetur, *q.65.num.57.* Et quid si ob paupertatem exerceatur, *ibid.*

Meretricari.

Meretricari aut adulterium committere ob paupertatem non licet, *q.65. n.63.* Alia supple verb. *Copula.*

Meretrix.

Meretrix est persona miserabilis, & vt talis priuilegio, *legis vnicæ, C. quando Imperat. inter pupilli. & vid.* gaudet, *q.54.n.9. & in præfat.num.8.* Quæ dicantur? *q.17.n.6.in fin. remissiuè.*

Meritum.

Meruisse præsumitur, qui non demeruit, *q.51.n.9.*

Metus.

Metus omnium bonorum amissionis, mortis metui æquiparatur, *q.51.n.93.* Iustus, & grauis causam præbet renocationi, vel repetitioni eius, quod promissum vel donatum est, etiamsi talis metus culpa eius qui promisit, vel donauit, eueniat, *q.54.n.11.*

Metus nullus amissionis bonorum nec etiam vitæ à peccato excusat. *q.65.n.83.* Et an à pœna legali excuset? *ibid.num.86.*

Meum.

Meum est quod commune est. *q.63. n.71.*

Miles, Militare.

Militibus pauperibus stipendia congruà tempore soluenda sunt, ne cogantur cogitare, quod auferant, *q.6.n.21.*

Militare propriis stipendiis nemo cogitur, *q.28.n.1*

Minister.

Minister Ecclesiasticus pauper, an aliquid temporale pro spirituali vel sub spiritualis rei obligatione excipere aut recipere possit? vel ei licitè detur? *q.95.n.107.* Et an super eo pacisci possit, *ibid.n 112.*

Minor.

Minoribus æquiparantur pauperes *quæst.25. num.16.*

Minori tutorem, vel curatorem habenti aduersùs lapsum instantiæ ex tutoris, vel curatoris negligentia restitutio denegatur, quia cum obligatum habet, si tutor, vel curator soluendo sit, *q.31.n.20.*

Minor in solutione canonis rei emphyteuticæ per biennium Ecclesiæ, vel triennium priuato cessans, à iure suo cadit *q. 33. n. 11.* Nec ei conceditur restitutio, non solùm vt minori; sed neque ex clausula generali, Si tutorem, vel curatorem soluendo habeat, *ib.n.12.* Secus si tutorem, vel curatorem non habeat; vel habeat, non tamen soluendo, *ib.n.14.* Agere potest de euictione contra venditorem, licèt ei litem motam super re vendita non nunciauerit si aliter venditor litis notitiam habuit *q.40.n.11.* Constituit debitorem in mora, absque interpellatione, *ibidem numer. 12.* Non absolutione expensarum necessariarum, vel vtilium excusatur, *q.41 num.52.*

Minores, & pupilli inuentarium non conficientes vltra vires hæreditarias tenetur, *q.58. num.15.* Minoribus a luersùs omissam inuentarij confectionem in integrum competit restitutio, *ib.n.25.* Limita & intellige vt *n.seq.* Minor contumax an ante expensarum restitutionem audiatur? *q.65.§.1.n.132.*

Minus.

Minus soluere dicitur, qui post tempus soluit, *q.4.n. 27.* Et attulisse minus etiam qui nihil attulit, *q.19.n.4.*

Miserabilis.

Miserabiles personæ quæ dicantur? *in præfat. num. 7. & seq.* Relinquitur arbitrio iudicis, *ibid. & quæst. 4. num. 77.* Nisi lex eas designet, *ibid. num. 78. in fin. & in præfat. d. num. 7.* Dicuntur pauperes *quæst. 35. num. 13. & quæst.2.n.14.* Et meretrices, vide supra verb. *Meretrix.* An dicantur viduæ, vel pupilli diuites: forique gaudeant, tam quoad forum Sæculare, quàm Ecclesiasticum priuilegio, *d. q. 52. num.35. 36.37. & 38.* Et quid in Ecclesia, Et quæ dicuntur miserabiles? vide verb. *Ecclesia.* Miserabiles solùm personæ pietatis causa, eligendi fori Ecclesiastici aduersùs laicos, priuilegio gaudent, *ibid. num. 30.* Dicuntur, super quibus natura monetur ad miserendum, *ibid.n. 31.* vel ex eo quod fœlicitate amiserint, *ib.n.32* Etiam quæ culpa sua in miserũ statum deuenerint priuilegio, *leg. vnica C. quando Imperator inter pupill. & vid.* gaudent, *quæst. 54.numer. 8.& 9.* Possunt ad Principem, vel ad Papam omisso medio appellare, *quæstio. 55. numer. 14.* Principisque forum eligere, etiamsi cessionario nomine veniant, *qnæst. 52. num. 61.* Renunciare non possunt priuilegio miserationis causa sibi concesso, *quæst.47.n. 10. & 11. & in specialib. in quæstionum calce adiectis, n. 5.* Contra miserabiles fori priuilegio non gaudent, *q.52.n.59.* Limitatur, *num. seq.*

Miserabilibus edenda an instrumẽta ad fundandam intentionem sint? vide v. *Reus.*

Misericordia.

Misericordia, miseriæ vicina, *d. quæstio 52 num.31.* Sine iustitia non misericordia, sed fatuitas, & crudelitas, & *quæst.55. num. 8.* Miserendum an pauperi in iudicio sit? *ibid. & num.23.*

De Misericordiæ vitute, plura *quæst. 62. num.1.*

Missio In possessionem.

Vide verb. *Contumacia, Contumax.*

Mitius.

Mitius, vide verb. *Lex.*

Modus.

Modus secundus, & qualiter? *in præfat. num.2.*

Monachus.

Monachus mox professurus, habetur pro professo, *q.4.§.2, n. 125.* Potest habere peculium ex Superioris permissu, beneficiúmque ad nutum Superioris amobile, nec voto paupertatis repugnat, *ibid. n. 132. & 133.* Ob Monasterij necessitatem iubente Superiore, etiam coram Iudicibus sæcularibus in causa Monasterij sui postulare poterit, *q.9. n. 9.* Et etiamsi causa ipsius Monasterii non sit, *ib.n.10.* Per ingressum Religionis à debitis anteà per ipsum contractis non liberatur, sed eius persona obligata manet, *q.11.n.6.* Et si non habet vnde soluat, si artem decentẽ sciat; debet eam in Monasterio, vt creditoribus satisfaciat, de Superioris licentia, vel absque illa, si eam concedere nolit, exercere, *ib. n.7.* Et an ad id habitu etiamsi necesse sit deposito teneatur? *ib. remissiuè.* Tenetur extremæ proximi necessitati, etiam absque Prælati licentia,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tia si eam non concedat ne absit alius, qui subueniat, succurrere, *ibid. n.* 27. & 28. Habere docet alimenta, & litis expensas à Monasterio, à quo se iniustè expulsum contendit, *q.* 39. *n.* 16. Et etiãsi ad aliquod officium discorditer sit electus, ad quod se admitti postulet, *ibid. n.* 19. Et idem si litiget cum Abbate, eúmve accuset, *ibid. n.* 17. Monacho an possit conferri beneficium? vide verb. *Regularis*, An, & qui decimas debeat, & de quibus rebus? vide verbo *Ordines*.

Monachus nullam tutelam testamentariam datiuam, vel legitimam etiam volens gerere potest, *q.* 61. *n.* 4. An pro pauperibus, & miserabilibus possit tutor existere? si non sit alius saltèm qui rectè gerere possit? *ibid. n.* 8. Nominatus ad distribuendum inter pauperes poterit Monasterium suum egens eligere, *q.* 62. *num.* 29.

Monasterium.

Monasterium dicitur pauper licèt vnde Monachos, monialésue sustineat, pro necessitatibus tamen aliis, vel fabrica non habeat, *q.* 4. *num.* 49. Alia supple proximè, verbo *Monachus*.

Monasterium pauper an pro ingressu Monachi aliquid absque simoniæ labe exigere, aut super hoc cum ingrediente pacisci possit? *q.* 65. *n.* 113. Et quid si Monasterium diues sit? *ibid. n.* 114.

Monitio.

Monitio trina requiritur, vt Clericus negotiator pœnas à iure statutas incurrat, nec vna etiam peremptoria sufficit, *q.* 8. *n.* 8. Limita vt *num. seq.*

Mora.

Mora absque interpellatione non committitur, *q.* 25. *n.* 1. & *seq.* Vt committitur, quando interpellatio necessaria sit? *ibid. n.* 3. 4. 5. 6. & 7 Et an vna, vel trina requiratur? *ibid. n.* 2. Nulla intelligitur mora fieri, vbi nulla petitio est, *ibid. n.* 1. in fin. Quæ ex aduentu diei, fortior est quàm quæ ex interpellatione contrahitur, *ibid. n.* 5. Modici temporis, magnum damnum non affert, *q.* 44. *n.* 29.

Moram impedit committi paupertas, q. 17. *n.* 39. Alia suple verb. *Interpellatio*, & verb. *Debitor*.

Moratoria Literæ.

Moratoriæ literæ à Principe aduersus creditores concessæ debitores conditionales, vel in diem non includunt, *q.* 4. §. 2. *n.* 114. Frequenter, apud omnésque ferè nationes conceduntur, *q.* 44. *n.* 25. Ampliatur, *n.* 26. 38. 39. 40. 41. 43. 44. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 55. 59. & *seq. vsque ad num.* 69. *inclusiuè*, & *n.* 76. & *seq. vsque ad* 83. *exclusiuè*. Limitatur, & intelligitur, *n.* 70. 72. 73. 74. 75. 83. 94. 95. 98. 101. 103. 104. 105. Conceduntur summa cum ratione, & de iustitiæ honestate, ex præsumptáque creditorum mente, vel quæ saltèm in tali casu esse debebat, *ibid. n.* 73. An post sententiam, vel conclusionem in causa debitori concedi possint? *ibid. n.* 45. 46. 47. & 48. Concedi possunt debitori ex instrumento guarentigio, etiam post executionem incœptam. *ibid. n.* 46. Et pro debit. ex delicto descendenti, *ibid. num.* 49. & *q.* 54. *n.* 14. An pro debito iurato concedi possint? ad illúdque extendantur *d. q.* 44. *n.* 50. Et tam si ab Ecclesiastico quàm Sæculari Principe concedatur? *ibid. n.* 52. & *seq. vsque ad n.* 65. Concessæ principali, an & in quibus casibus fideiussoribus possint? *ibid. n.* 75. & *seq. vsque ad n.* 83. Concessæ debitori, eius hæredibus non prosunt, nec ad eos extenduntur, *ibid. n.* 101. Alia supple verb. *Debitor*, & verb. *Tempus moratoriæ dilationis*.

De moratoria à maiori creditorum parte concessa qui egerint? *ibid. n.* 110. Et an decoctis mercatoribus concessa prosit, pactáque, & conuentiones inter eos creditorésque celebratæ teneant, & obligent? *remissiuè*. Non conceditur habenti vnde omnibus creditoribus satisfaciat, *ibid. n.* 95. *remissiuè*.

Mores.

Mores mali nec pauperes excusant, *q.* 4. §. 5. *num.* 186.

Mors.

Morte durior est paupertas, *q.* 51. *num.* 13. & *seq.*

Moyses.

Moyses ob remunerationem, quam à Deo expectabat, se nepotem Pharaonis negauit, *q.* 6 *num.* 50.

Mulier.

Mulier nubens de dote mentione non facta, an omnia sua bona in dotem dare videatur? *quæst.* 14. *num.* 12. & 18. Pauper intra annum à morte mariti potest mariti hæredes, etiam pro rebus mobilibus, vel se mouentibus conuenire, vt vel eam alant, vel integram dotem, aut partem saltèm ad illius paupertatem leuandam sufficientem restituant, *quæst.* 43. *n.* 10. & 11. Et an vsuras, interesse vel damnum post annum luctûs, absque alia interpellatione pro dotis restitutione à mariti hæredibus consequatur? *q.* 26. *num.* 48. & *seq.* Non præfertur pro dote anterioribus creditoribus expressas habentibus hypothecas, *q.* 28. *n.* 39. Ob mariti inopiam dotem repetere potest, *quæst.* 45. *num.* 23. Nisi cum paupere contraxerit, *ibid. num.* 24. Quæ cum vagabundo scienter matrimonium contraxit, eum sequi tenetur, *quæst.* 45. *num.* 24. *remissiuè in fine*.

Mulieres ad hoc natura progenuit, vt partus ederent, earúmque præcipuum munus est concipere, *q.* 17. *n.* 29. Post vigesimum quintum annum, vix se continere valent, *ibidem*. Nuptæ inutilem maritum habentes miserabiles personæ dicuntur, *in præfat. num.* 9. *remissiuè*.

Mulier secundas contrahens intra annum luctûs nuptias, an hodie pœnas aliquas incurrat? & quas? *q.* 60. *num.* 15. Quæ adulterium commisit, turpémue se prostituendo vitam elegit, an paupertatis prætextu à peccato nota, aut pœna excusetur, *q.* 65. *n.* 1. & *n.* 63. *cum seq.* Quæ amore capta sui copiam fecit, à pœna excusatur; nec meretrix, infamis, aut turpis dicitur persona, & ea instituta, non potest frater fratris testamentum inofficiosum tamquam turpi persona instituta dicere, *ibid. num.* 104.

Mulcta.

Mulcta non nisi pro peccato, delictóque imponitur, *q.* 65. *num.* 53. Ob paupertatem semel remissa, & si melior superueniat mulctato conditio; amplius non exigitur, *ibid. num.* 55.

Munera.

UAB Ciencies Socials

Munera.

Vide verb. *Onera.*

Muſicus.

Muſicus ſi beneficium, vel patrimonium cõgruum non habet, licèt ex muſica victum quærere valeat, ad ſacros Ordines promoueri non poteſt, *q.* 9. *n.* 19.

Mutuans.

Mutuans licitè poteſt aliquid vltra ſortem pœnæ nomine ſibi dari paciſci, ſi intra conſtitutum tempus non ſoluatur, pœnámque exigere, *in ſpecial. poſt q. fin. n.* 8. Limitatur, *duobus num. ſeq.* Alia circa hæc ſupple verbo, *Creditor*, verb. *Debitor*, & verb. *Intereſſe* Mutuans pecuniam pauperi, & exiſtenti non ſoluendo, qui ex ea aluit filios, poterit contra filios, qui res habent fortè maternas, vel aliàs diuites ſunt, agere, *q.* 48. *n.* 8.

Mutuum.

Mutuum recipiens ſeruus eſt funerantis, *q.* 45. *num.* 3.

N

Natura.

NNatura ad quid mulieres progenuerit? vide verb. *Mulieres.*

Natura quoſdam ſic excæcauit vt ſummis vigiliis diſcere nulla valeant, eáque repugnãte, irritus eſt labor, *q.* 56. *n.* 14.

Naturalia.

Naturalia non mutantur ob paupertatem, *quæſt.* 53. *num.* 6.

Naturali vitio parcendum, *q.* 17. *num.* 29. & 41.

Necare.

Necare dicitur, qui alimenta denegat, *q.* 11. *num.* 4.

Neceſſaria.

Neceſſaria amittere propter voluntaria, nefas eſt *q.* 11. *n.* 5.

Neceſſitas.

Neceſſitas vbi eſt, nec damnatio, nec corona eſt, *q.* 2. *n.* 6.

Neceſſitate relicta, veniunt ſtudiorum expenſæ, *q.* 4. *n.* 57. Neceſſitate multa facimus mala, *q.* 6. *n.* 14.

Neceſſitas parentum quæ eſſe debeat, vt impedire filiorum valeat Religionis ingreſsũ, ſiue voto ad eam adſtricti ſint, ſiue non? Vel etiam vt egredi Religionem poſt eorum profeſſionem, obliget? *q.* 11. *n.* 21. & *ſeq.* Et quid de neceſſitate aſcendentium vlterioris gradus? *ibid. n.* 33. Grauis ſufficiens ad differẽdam reſtitutionem, quæ ſit? *q.* 27. *n.* 10. An illa ſolùm dicatur verè, ac propriè, quæ principium habet neceſſarium? *q.* 54. *n.* 22.

Neceſſitas qualiter à periurio excuſet, *q.* 65. *n.* 27. *remiſſiuè.* Omnibus dominatur eiuſque potens eſt imperium, *ibid. n.* 48. Excuſat à turpitudine *ibid. n.* 49. Facit licitum, quod in lege licitum non erat, *ibid. n.* 50. Legi non ſubiacet, *ibid. n.* 51. Nulla, nec extrema peccatum mortale excuſat, *ibid. n.* 67. Omnia communia facit, *ibid. n.* 70. Non minus imperium, quàm amor habet, ſed potentius, *ibid. num.* 105. & *ſeq.*

Negans.

Negans veritatem, ſi dolo non negat, & aliqua iuſta moueatur cauſa non punitur, neque beneficio, aut emphyteuſi ob negationem vel inficiationem priuatur, *q.* 44. *n.* 66. Alia ſupple verb. *Inficiatus debitum.*

Negatiua.

Negatiua præcepta, vide verb. *Præcepta negatiua.*

Negatiua qualiter poſſit probari? *q.* 5. *n.* 13. Sua natura improbabilis eſt, *ibid. n.* 29.

Negligens.

Negligentiæ pœnas pati non debet, qui negligens non eſt, *q.* 17. *n.* 33.

Negligens appellandus non eſt, qui faciendi potentia caret, *ibid. n.* 34.

Negligere.

Negligere non dicitur, qui non poteſt facere, *ibid. n.* 32.

Negligitur, quod communiter poſſidetur, *q.* 1. *num.* 9.

Nepos.

Nepotes, Clerici ſuorum appellatione veniunt, *q.* 4. *n.* 52.

Nepos vel alii deſcendentes an Religionem ingredi poſſint, auis, vel aliis aſcendentibus in graui, vel maxima indigentia relictis, ſi eis ſubuenire poſſint nec ſit alius qui ſubueniat, ſiue voto adſtricti ſint ad Religionis ingreſſum, ſiue non? Et an etiam poſt profeſſionem, vt prædictæ neceſſitati ſubueniant Religionẽ egredi poſſint? *q.* 11. *n.* 33. & *præcedentibus.*

Nequitia.

Supple verbo, *Malitia.*

Nobiles.

Nobilis vti non debet groſſis, aut vtilibus cibis, *q.* 4. *num.* 17. Dicitur pauper eiſdem facultatibus, quibus ruſticus diues, *ibid. n.* 11. Et etiamſi mille habeat in bonis, pauper dicitur, *ibidem.*

Nobilis qui pro conditione ſua, ita vt decenter ſtatum ſuum conſeruare valeat, ſufficientia bona non habet, pauper dicitur, diſtributióque in pauperes facienda, & fieri poteſt, *q.* 62. *n.* 17.

Nobilitas.

Nobilitas ex ſcientia prouenies nobilitati ſanguinis, ac generis præualet, *ibid. num.* 34. & *quæſt.* 7. *num.* 43. Arguitur, & conſeruatur ex antiquis habitationibus, *d. quæſt.* 4. §. 4. *num.* 275. Paupertate amittitur, *q.* 36. *n.* 3. Contra *ibid. num.* 10. Animi nihil habet cum diuitiis commune, ſicut nec proprietas cum poſſeſſione, *ibid. d. num.* 10. Diuitiis conſeruatur, falcitur, & augetur, & ſine eis, intermortua, quaſi manca, & mutila dicitur, *ibid. n.* 11.

Nolle.

Nolle non dicitur, qui non poteſt velle, *q.* 17. *n.* 35. & *ſeq.* & *à n.* 32.

Nomen.

Nomen, quandóque largè, quandóque ſtrictè ſumitur in iure, *q.* 1. *n.* 20,

Nominis origo, vide verb. *Origo.*

Nomina *Meum*, & *Tuum*, quæ mala mundo attulerint? *q.* 3. *n.* 3.

Nomen *bonorum* quid contineat? vide verb. *bona*, & quid *Hæreditatis* nomen? verb. *Hæreditas.*

Notarij.

Notarii licitè pro ſcripturis ſalarium exigunt, *q.* 28. *n.* 22. Et abſque eo ſcripturas edere non

non coguntur, *ibid.num.*23. Etiam non conuentum debetur eis ſalarium ſaltèm de conſuetudine, ex æquitate, & verosimili contrahentium, vel litigantium mente, *ibid.num.*24. Gratis pauperibus tenentur inſtrumenta, & acta conficere, ac edere, *ibid.num.*61. Etiam ſub officij priuationis pœna, ex iudicis præcepto, *ibid.num.*62. Alia ſupple verb. *Tabellio.*

Nubere.

Nubere indigno, & turpem vitam agere, in iure æquiparantur, *quæſt.*17.*num.*10.

Nullitas.

Nullitas actus præſumitur potiuſquàm donatio, *quæſt.*21.*num.*5.

Nuntij.

Nuntij, & executores gratis pauperibus inſeruire debent, *quæſt.*28.*num.*63. Et an ſi in cauſa vicerint pauperes, ab eis debeant habere expenſas? *ibid.* Ante finitam cauſam ſalarium non percipiunt, *quæſt.*29.*num.*5.*&* 6.

Nuptiæ.

In nuptiis contrahendis non ſolùm quod licet, ſed quod honeſtum eſt, inſpicitur. *quæſt.*65.*num.*98.

O

Obedientia.

OBediendum non eſt in illicitis ſuperiori, *quæſt.*65.*num.*81. Ampliatur, *ibid.n.*82. *&* 83. Per obedientiam malum fieri non debet, licèt aliquando bonum quod agitur debeat remitti, *ibid.num.*84.

Obligatio.

Obligatio efficit obligatum pauperiorem, *quæſt.*4.§.2.*num.*100. Conditionalis tantùm ſpem continet debitum iri, *ibid.n.*107. Omnis ceſſat conditione pendente, *ibid. num.*112. Conditionalis exequi non poteſt, niſi de purificata conditione, parte citata, Iudici liqueat, *ibid. num.*117. Filij circa patrem, fortior eſt, quam ſerui ad dominum, *quæſt.*11. *num.*11. Poſterior priori non præiudicat, *ibid. num.*16. Antiquior, & potentior poſteriori, & minùs potenti prævalere debet, *quæſt.*39. *num.*56. Certa, & indubitata incertæ, & dubiæ prævalet, *ibid. num.*57. Quantitatis, in qua adeſt expreſſa, & euidens difficultas, an in contractibus ſaltèm ſtricti iuris vitietur? *quæſt.* 54. *num.*34. Expreſſa, potentior eſt obligatione neceſſaria non ſic expreſſa, *ibid.num.*30. Semel extincta non reuiuiſcit, *quæſt.*16.*n.*1.

Obligatus.

Obligatus ad dotandum, non ſolùm pro matrimonio carnali; ſed etiam pro ſpirituali dotem conſtituere tenetur, *quæſt.*15.*num.*10. Ad aliquid dandum, vel faciendum, ſemel dando, vel faciendo obligationi ſatisfacit, *quæſt.*16.*num.*1. Intellige, vt *num.*13. Ad reſtitutionem, ſi commodè reſtituere non valet, de lucro ceſſante, vel damno emergenti interim non tenetur, *quæſt.*26.*num.*44.

Occidere.

Occidere ſicut ob defenſionem vitæ licet, ita & ob defenſionem bonorum, vbi ſaltèm res non ſunt parui momenti, nec ſpes eſt probabilis eas commodè recipiendi, *quæſt.*51.*n.*21.

Occidens alium propter ſuperioris vel tyranni mortem minantis metum in foro exteriori excuſatur, *quæſt.*65.*n.*86.

Offendere.

Offendens alium ob ſuperioris vel tyranni minantis mortem metum, in foro exteriori excuſatur, *quæſt.*65.*n.*86.

Officialis.

Officiali, vel Poteſtati non debetur præmium ordinatum capienti bannitum, niſi de Officiali nominatim ſtatutum loquatur, *q.*2. *n.*7. Officialibus ſoluendum eſt in fine operis ſalarium, *q.*29.*n.*11.*&* 12. Vnus non debet ſe in alterius officium ingerere, *q.*52.*n.*8.

Officium.

Officia, dignitates, muneráque ſæcularia dignioribus ſunt conferenda, *quæſt.*6.*num.*22. Eccleſiaſtica, aut ſæcularia ambienda non ſunt, *quæſt.*7.*num.*17.

Officium omne exigit ex honeſtate pecuniam, *quæſt.*28.*num.*1. Procuratoris, vide verbo *Procuratoris officium.*

Omiſſio.

Omiſſio eius, quod eſt de ſubſtantia, vel forma, actum annullat, *quæſt.*53.*num* 34.

Onera.

Onera ordinaria, vel extraordinaria, quæ dicantur? *quæſt.*37.*num.*14.

Onera hæreditaria inter hæredes diuiduntur pro parte pro qua quiſque hæres eſt, *q.*58. *num.*3.

Onus.

Onus dotandi cum bonis ex quibus conſtituenda dos eſt, tranſit, *quæſt.*15.*num.*15.

Opera.

Opera pia quæuis veniunt pauperum appellatione, *in præfationib.num.*5.

Operarius.

Operariis in fine operis ſoluendum eſt ſalarium, *quæſt.*29. *num.*12. Et quid in his, qui ad aliquod magnum opus ſe conduxerunt? *ibid. num.*13.

Operatio.

Operatio bona voluntaria eſſe debet, *q.*34. *num.*3.

Ordinari.

Ordinati non poteſt quis ad titulum officij, vel artificij liciti, ex quo congruè viuere poſſit, *quæſt.*4.§.3. *num.*149. & latiùs *quæſt.*9. *num.*19. Poterit tamen pauper literatus, *ibid. num.*18.

Ordines.

Ordines Mendicantium an & ex quibus rebus decimas præſtare teneantur? *quæſt.*37. *num.*9. Quæ fori priuilegio gaudeant? vide verb. *Eccleſiæ.*

Ordinandus de proximo, an poſſit ad iuriſpatronatus beneficium præſentari? *remiſſiuè, quæſt.*4.§.2.*num.*128.

Ordo charitatis.

Supple verb. *Charitatis ordo.*

Origo.

Origo nominis in primis cognoſcenda, *quæſt.*1.*num.*1.

P

Pacta.

PActa ſunt ſeruanda, *q.*6.*n.*31.*& ſeqq.*

Par.

Par Pietas, & Religio eſt, pauperibus, & Eccleſiæ relinquere, *quæſt.*52.*n* 47. Paria ſunt

 inſidiari

UAB Biblioteca de Ciències Socials

insidiari vitæ, vel omnibus bonis, *quæst.* 51. *num.* 22.

Paria sunt extare bona, vel non extare, locupletiorem tamen ex consumptis fieri, *q.* 59. *num.* 14.

Parentes.

Parentes filiarum leones vt paupertati suæ subueniant, an excusentur? *quæst.* 65. *n.* 62. *& seqq.* Exponentes infantes, quibus plectantur pœnis? *ibid.* §. 2. *n.* 180. *& seqq.* Alia supple verbo *Pater.*

Parochus.

Parochus pauper an & qualiter Parochianis diuina possit officia denegare ob non præstitas sibi oblationes? *quæst.* 28. *n.* 2.

Parochus vide verbo *Sacerdos*, & verbo *Cleric.*

Pars.

Pars producens testes debet eis expensas pro eundo, & redeundo præstare, *quæst.* 36. *n.* 5. Et quas? *ibid. num.* 6. Non tenetur ad eorum damna, *ibid. num.* 18.

Idem dicendum de parte, quoad partem, quam de toto quoad totum, *quæst.* 50. *num.* 19.

Parum.

Parum & nihil æquiparantur, *quæst.* 56. *num.* 29.

Pater.

Pater tenetur non tantùm filium, sed etiam eius vxorem, & ministros si aliunde non habeat, alere, *quæst.* 4. *num.* 26. Qui pro conditione filias maritare non valet, pauper dicitur, *ibid. num.* 44. Et qui de expensis in studio prouidere non potest, *ibid. num.* 53. Tenetur ad sumptus, & expensas pro primis filiorum rudimentis, *ibid. num.* 54. Et qui pro legali scientia, medicina, & similibus? *ibid. num.* 55. Quantumcumque infimæ conditionis sit, tenetur filio expensas præstare, vt discat legere, scribere, artémque post hæc quæstuariam eum docere, *ibid. num.* 59. Sicut tenetur dotare filiam, & donationem propter nuptias filio dare; ita & eum artem ex qua viuere possit, docere, *ibid. num.* 60 Non solùm legitimos, & naturales descendentes alere, & dotare tenetur; sed etiam spurios, *ibid. num.* 64. 65. *& 66. & latiùs quæst.* 15. *num.* 9. *& seqq.* Hodie non potest filiis illegitimis quidquam præter quintum relinquere, siue legitimi extent, siue non. Et quid si ad congruam, vel etiam ad necessariæ vitæ sustentationem non sufficiat? *d. q.* 4. *num.* 66. Qui filias non adhuc nubiles dotare non potest, an ex eo pauper dicatur? *ibid.* §. 2. *num.* 119. Tenetur alere filium, qui ex artificio viuere potest, si illud absque dedecore exercere nequeat, *ibid.* §. 3. *num.* 141. Secus si decenter viuere possit, *ibid. n.* 143.

Pater, & filius correlatiua sunt, eadémque iudicantur regula, *ibid.* §. 3. *num.* 143. Alendus est à filio licèt ex artificio viuere possit, si illud decenter exercere non possit, secus aliter, *ibid. d. num.* 142. *&* 143. Qui filios naturales, & spurios alere non valet, pauper dicitur, *d. quæst.* 4. *n.* 68. An possit ingredi Religionem relictis filiis in graui, vel maxima necessitate, siue voto Religionis adstrictus sit, siue non? vel an ob eam indigentiam Religionem egredi debeat? *quæst.* 11. *num.* 34. *&* 35. & vide verbo *Filius.* Dotare tenetur filias, idque eius officium est, *quæst.* 15. *num.* 1. Et etiam diuites, ad idque iudicis officio compelli potest, *ibid. num.* 2. Et etiam nuptas, *ibid. num.* 3. Et si incongrua dote nupserint, eam augere debet, congruéque dotare, *ibid. num.* 5. Secùs si congruè dotata sit, *ibid. num.* 7. Et etiamsi inconsulto, & inuito patre filia nubat, & ante 25. annum, nulláque dote promissa, *ibid. num.* 4. Et etiamsi alter ad filiæ dotem adstrictus sit, *ibid. num.* 6. Naturalis tantùm, an filiam dotare teneatur? *ibid. num.* 8. *& seqq.* Tenetur dotare filiam naturalem, spuriam, vel bastardam, *ibidem, num.* 12. *& quæst.* 22. *num.* 51. Limitatur in paupere, *ibid. d. quæst.* 15. *num.* 16. 17. *&* 33. Præsbyter etiam ex beneficij redditibus, aliis deficientibus bonis, filiam ex damnato coïtu dotare tenetur, *ibid. num.* 18. Naturalis tenetur etiam pro Religionis ingressu filiam naturalem dotare, *ibid. num.* 19. *& seqq.* Intellige vt *num.* 22. Naturalis minorem constituere debet dotem filiæ naturali, quàm legitimæ, & naturali, *ibid. num.* 23. Legitimus tenetur dotare filium si velit ad sacros Ordines promoueri, *ibid. num.* 20. Dotando filiam, de bonis propriis præsumitur dotasse, licèt bona filia habeat, *ibid. num.* 30. Etiámque si de bonis suis, & filiæ se dotare pater dicat, quia bona filiæ in subsidium, in defectúmque bonorum paternorum videntur adiecta, *ibidem num.* 31. Naturalis tantùm dotando filiam, cuius bona habet, animo compensandi dotare præsumitur, *d. quæst.* 15. *num.* 32. Legitimus, & naturalis semel dotem filiæ præstando, an ab iterata dotis præstatione liberatus existat? *q.* 16. *per tot. præcipuè à num.* 4. *& seqq. & quæst.* 54. *num.* 23. Non tenetur præstare aliam legitimam filio, qui primam sibi assignatam dissipauit, *d. q.* 16. *n.* 7. *& d. q.* 54. *n.* 23. Et quid si absque culpa legitimam amisit? *ibid. num.* 9. Alimenta moderata debet præstare filio, qui legitimam assignatam profudit, *ibid. n.* 8. Non tenetur iterum dotare filiam, quæ absque dolo, & culpa dotem primo matrimonio durante amisit, *ibid. n.* 12. Clericus legitimus an etiam de fructibus beneficij, aliis non stantibus, filias redotare debeat? & quid in illegitimis? *ibidem, num.* 18. Legitimus, & naturalis an dote, vel hæreditate priuare filiam possit, quæ etiam post vigesimum quintum ætatis annum, absque eius nupsit consensu, vel in corpus suum peccauit? *quæst.* 17. *num.* 29. *& seqq.* Qui fecit quidquid potuit pro maritanda filia, nec tamen eam maritare valuit, si post 25. ætatis annum sine eius consensu indigno nubat, vel in corpus suum peccet, poterit eam exhæredare, dotéve priuare, *ibid. num.* 41. Et an probare diligentiam debeat, séque fecisse, quod potuerit, idque protestari, *ibid. num.* 42. *& seqq.* Præsumitur in dubio de maritanda filia agere, *ibid. num.* 52. An possit dote, vel hæreditate priuare filiam, quæ in corpus suum peccauit, vel sine illius consensu matrimonium contraxit, si 25. ætatis annum attigit, licèt non impleuerit? *ibidem, num.* 50. Sic tenetur dotare filiam pro matrimonio spirituali, sicut pro carnali, *quæst.* 22. *num.* 48. Potest bona fideicommisso, vel restitutioni subiectæ pro dote filiæ naturalis, sicut pro dote legitimæ, & naturalis alienare, *ibidem, numero* 50.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

50. Alia ſupple verbo, *Grauatus de reſtituendo*. Famis neceſſitate filium vendere poteſt, *ibid.n.*73. Limitatur *n.*80.in filio Clerico. Poteſt etiam filium pignorare,vel permutare famis cauſa, *ibid. num.*74. & 75. Et non ſolùm ratione famis, ſed etiam alia ſimili, *ibid.n.*76. & 77. Quando dicatur dotare pōſſe, vel non? *quæſt.*58.*num.*22. Pauper non tenetur filio de alimentis prouidere, niſi ſibi priùs prouideat, *quæſt.*42.*num.*16. Legitimus filij adminiſtrator non poteſt donare,iúſve filij remittere, *in ſpecial.poſt quæſt fin.n.*11. *remiſſiuè*, Limita vt *num.ſeq.*

Pater habet in bonis à matre filiis relictis, vſumfructum, & an tunc fauore *Auth. præterea, C.vnde vir,& vxor*,vti poſſit? *quæſt.*56. *num.*16. & *ſeqq.* Quem filius in Caſtrenſi, vel quaſi hæredem ſcripſit, inuentario non confecto in ſolidum vltra vires hæreditarias tenetur, *quæſt.*58. *num.*8. Expendens in ſtudio pro filio, an & quando donandi animo videatur expendiſſe? *quæſt* 59.*num.*15. Expendens in ſtudio pro filio, videtur eum tacitè vſque ad tertium, & quintum meliorare, *ibid.num.*17. nec aliud tertium, aut quintum illi, vel alteri filio poterit pater aſſignare, *ibid.* Non imputat ſumptus in legitimam, tertium, aut quintum, quos in ipſius domo cum filio eſſet facturus, quantumuis animo credendi facere proteſtetur, *ibidem, num.* 18. Et quo tempore proteſtatio hæc fiat neceſſe ſit, vt expenſæ à patre cum filio in ſtudio factæ conferantur? aut in legitimam imputentur? *ibid. num.*19. Filiorum tutelam adminiſtrans an inuentarium conficere, rationéſque reddere debeat: *quæſt.*60.*n.*7. Qui Clericum tutorem filiis relinquit, ſeueriſſimè punitur,quáſque ob id patiatur pœnas? *quæſt.*61.*num.*3.

Pater & filius vna & eadem perſona cenſentur, *q.*52. *n.*13. Patronus an poſſit filium ad iuriſpatronatus beneficium præſtare, *ibid. n.*25.& *ſeqq.*

Patris ſuffragium filio prodeſt, & è contra, *ibid.n.*27.

Pater naturalis in teſtamento ad diſtribuendum bona inter pauperes nominatus poterit filios ſuos ſpurios, & inceſtuoſos pauperes eligere licèt nihil eis ex propriis facultatibus relinquere valeat, *ibid. num.*30. An vt filij neceſſitati ſubueniat deſerere Religionem poſſit? *quæſt.* 65. *num.* 31. *remiſſiuè.* Propter paupertatem filios diſtrahere poteſt; *ibid. num.*37. *remiſſiuè.* Qui filium expoſuit quibus plectatur pœnis, *ibidem* §.2.*num.*180. & *ſequentibus.* Qui filium expoſuit an & quando eum repetere poſſit? *ibidem n.*187. & *ſequentibus.* An & quando morte puniatur? *ibidem num.*181. & *ſequentibus.* Filium exponens patriam poteſtatem amittit, *ibidem num.*192. Filio expoſito inteſtato non ſuccedit, *ibidem num.*202. excuſatur in præſenti ignorantia, *ibidem, num.*205. Et paupertate, ſi in aliquo Xenodochio filium exponat, *ibidem num.* 207. Et quid ſi Xenodochium in quo expoſito fiat,præſto non ſit? *ibid.n.*208. & *ſeqq.* Ob mortis timorem poteſt filium exponere, *ibid. n.*213. & *ſeqq.* Filiæ leno vt paupertati ſuæ ſubueniat, an excuſetur? *dicta quæſt.*65.*n.*62.& *ſeq.*

Patronus.

Patronus laicus an digniorem ad iuris Patronatus beneficium teneatur eligere, ac præſentare? vel dignum eligi ſufficiat? eíque ſit conferendum beneficium? *quæſt.*7. *num.* 8. Et quid ſi plures patronus præſentauerit, an dignior ſit ab Epiſcopo eligendus? *ibid. n.*9. Alia ſupple verbo *Eccleſiæ.*

Patronus non poteſt ſeipſum, ad iuriſpatronatus beneficium neque per ſe, neque per Procuratorem ab ipſo conſtitutum præſentare, aut elicere, *quæſt.*62. *num.*7. & 8. Limita & intellige vt *num.* 9. Et quid ſi patronus pauper ſit, aliáſque idoneus, an ſeipſum tunc præſentare poſſit? *ibid. num.* 24. Vnus patronus præſentat alium, *ibid. num.*9. An poſſit filium ſuum ad iuriſpatronatus beneficium præſentare?*ibid.n.*15.& *n.*25.& *ſeqq.*

Pauper.

Pauper dicitur qui parum habet, *quæſt.*1. *num.*3. An ab inope differat? *ibid. num.*25. & 26. Et an ab egeno? *ibid. num.*28.29.30. & 31. dici poteſt quis eiſdem facultatibus, quibus alius diues,*quæſt.*4.*num.*11. Non delicatis, ſed vilibus cibis vti debet,*ibid. num.*14. Sumptuosè viuens apud Corinthos puniebatur, *ibidem, num.*16. Rusticus, pedeſtris; nobilis, eques debet ambulare, *ibid. num.*18. An dicatur conſanguineus eius, qui ad aliquam magnam dignitatem euectus eſt,ſi ante illius adoptionem bona pro conditione ſua ſufficientia habebat? vide verbo *Conſanguineus.* Dicitur,qui licèt ſatis bonorum vnde viuere poſſit habeat,non tamen ſecundùm conditionem ſuam,vt & familiam decenter poſſit habeat, non tamen ſecundùm conditionem ſuam,vt & familiam decenter poſſit alere, déque neceſſariis prouidere, *d.quæſt.*4. *num.*40. Dicitur puella, quæ licèt ſufficientem victum habeat; non tamen ſufficientem pro conditione dotem, *ibid. num.*43. Dicitur pater, qui filias ſecundùm conditionem ſuam maritare non valet, *ibid. num.* 44. Et qui filio de expenſis in ſtudio prouidere non poteſt, *ibidem num.*53. Dicitur beneficiarius, cuius redditus, licèt ad victum, alimentáque ſufficiant, non tamen pro ſe, ſuíſque, & familia ſecundùm ſuam conditionem? *ibidem num.*50. 51. & 52. Dicitur quis attenta negotij qualitate, *ibid. num.*71. Dicitur qui non tantùm in bonis,quantum continet debitum cuius reſpectu contenditur,habet,*ibid.n.*72. Quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur; *ibid. num.*75. 164. 150. *in fin.* 178. & *quæſt.*12. *num.*38. Alia circa hæc vide verbo *Iudicis arbitrio.* Limitatur, *d.quæſt.*4.*num.*78. Vbi à lege, vel ſtatuto certa patrimonij quantitas conſtituta eſt. Qui non habet in bonis quinquaginta, non debet ad accuſandum admitti, niſi ſuam, vel ſuorum proſequatur iniuriam, *ibid. num.*70. Quando poſſit caſum curiæ,de iure Regio,vel communi facere? *ibid.num.*80. Non dicitur dominus vtilis,ſi modò ad vitæ neceſſaria pro cōditione habeat, *d q.*4.§.1.*n.*82. An poſſit appellare à cōdemnatione,à qua diues propter eius paruitatem appellare non poſſet?*ibid.n.*20.*remiſſiuè.*

Pauper non eſt, qui iura debitorum exigibilia de iure, & de facto habet, ſi eis ſolutis decenter viuere poſſit, ſecus ſi exigibilia non ſint de iure, & de facto, *ibidem, num.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

139. Est qui officium habet, licèt eo viuere possit, non tamen decenter illud exercere, *ibid. num.* 140. Non est qui artem nouit ex qua decenter viuere possit, *ibid. n.* 141 Contra *num.* 140. *& seqq.* Dicitur quis etiamsi magni valoris bona possideat, parui tamen redditus, ex quibus decenter viuere nequeat. *ibid.* §. 4. *num.* 165. *& seqq.* Dicitur non solùm qui externis bonis, sed etiam qui internis, & animi caret, *d. quæst.* 4. §. 5. *num.* 179. Bonis moribus imbutus, diues est, *ibidem num.* 182. *&* 185. Malis moribus imbutus licèt diues, pauper est, *ibidem.* Vilis non est, si bonis præditus sit moribus, & ingenuis parentibus ortus, *quæst.* 6. *num.* 29. Quis dicatur vt dotare possit, vel non? *quæst.* 38. *num.* 22. Animi (id est prauis moribus imbutus) pauperum priuilegiis non gaudet, *d. quæst.* 4. *num.* 186. Litiganti præsumptionem, vel vnius testis dictum pro se habenti alimenta præstanda sunt, *quæst.* 5. *n.* 19. *& quæst.* 39. *num.* 25. & dicemus infra verbo *Paupertas sola*, & latiùs vide verbo *Alimenta.* Pauper olim, & nunc pauper præsumitur, *d. quæst.* 5. *num.* 28. Pauperes an ad honores, & Reipublicæ officia promoueri possint? *q.* 6. *num.* 1. *& seqq.* Omnibus ludibrio sunt, *ibid. num.* 3. Et viles, *num.* 6. Contra *num.* 70. *ibid.* Pauperum scientia, vide verbo, *Scientia pauperis.* Vita, vide verbo, *Vita pauperis.* Cupiditas, vide verbo, *Cupiditas pauperum.*

Pauperes, sicut auari, & cupidi à iudicandi arcentur munere, *d. quæst.* 6. *num.* 11. contra *num.* 71. *& seq.* Probi, & honesti, ad honores, & Reipublicæ officia admittenda sunt, *ibidem num.* 28. *& seqq.* Et diuitibus etiam præferendi, *ibidem num.* 54. *&* 95. Liberales, & minùs cupidi quàm diuites sunt, *ibidem num.* 73. Dicuntur omnes secundùm appetitum, *ibidem, num.* 74. Aptiores sunt ad Magistratus gerendos ex auaritiæ capite, quàm diuites, *num.* 76. *& seq. ibid.* Rectiores, æquíque amantiores, quàm diuites, *ibid. num.* 78. *& seqq. præcipuè num.* 81. An ab accusando, à testimonio, & à tutela repellantur? *quæst.* 1. *num.* 29. *& d. q.* 6. *num.* 94. Nimium viles, & abiecti Magistratum gerere nesciunt, *ibid. num.* 79. An ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica admittendi sint? *quæst.* 7. *per tot.* Etiam in his, diuitibus præferuntur, *ibid. num.* 22. Et dignioribus diuitibus, vel minus pauperibus, *ibid. num.* 26. *& num.* 35. Ampliatur *num.* 27. Et procedit fortiùs in beneficiis simplicibus, & iurispatronatus, *ibid. num.* 32. *&* 33. Expectantes præferuntur etiam officialibus, & familiaribus descriptis Papæ, *ibid. num.* 24. Dicuntur Domini bonorum Ecclesiasticorum, *ibid. num.* 20. Amantiores sunt literarum, quàm diuites, *ibid. num.* 37. Nudi, & pauperes nascuntur omnes, *quæst.* 5. *num.* 27.

Pauper non beneficiatus concurrens in data cum beneficiato, præfertur eidem, *ibid. num.* 23. Literatus, ad magnas potest, & debet dignitates extolli, *d. quæst.* 7. *num.* 42. Dum non habet, quod offerat, non solùm audiri contemnitur, sed contra veritatem opprimitur, *quæst.* 9. *num.* 12. *& quæst.* 55. *num.* 21. Non tenetur alere alium pauperem, *d. quæst.* 9. *num.* 11. *vers. Item quia, & quæst.* 39. *num.* 70. *& quæst.* 42. *num.* 20. An dicatur indignus maritus? *quæst.* 17. *num.* 23. An possit promittere vxori arrhas, de bonis futuris? *quæst.* 18. *num.* 6. Pauperes, & Ecclesia æquiparantur, *quæst.* 23. *num.* 10. *quæst.* 25. *num.* 15. *quæst.* 32. *num.* 9. *& quæst.* 52. *num.* 23. Et minoribus, eorúmque gaudent priuilegiis, *d. quæst.* 25. *num.* 16. *quæst.* 30. *n.* 10. *& quæst.* 40. *num.* 14. Et etiam filco, *d. quæst.* 25. *num.* 17. *remissiuè.* Qui priùs contraxerunt, licèt eis non fit facta traditio, præferuntur diuitibus, quibus traditio facta est, *quæst.* 23. *num.* 9. Siue sint pauperes congregatim, siue separatim viuentes, *ibidem num.* 14. Præferuntur inter pares petentes renouationem emphyteusis; *quæst.* 24. *num.* 9. Ad interesse lucri cessantis, vel damni emergentis non tenentur, *quæst.* 26. *num.* 43. Limita *num.* 48. *&* 49. Alia circa hanc materiam, supple verbo *Interesse*, & verbo *Debitor.* Non tenentur ad pœnam in contractu appositam, si ob paupertatem tempore constituto non soluerunt, *ibid. n.* 46. Excusantur à restitutione statim facienda, si animum deliberatum restituendi habeant, *quæst.* 27. *num.* 5. Ampliatur, *num.* 9. 10. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 22. 23. *&* 24. Limitatur *n.* 19. 20. 21. 25. *&* 26. Excusatur pauper, etiamsi se restituturum, vel quid aliud facturum iurasset, si paupertate, vel impotentia impediatur, *ibid. num.* 6. Limitatur *num.* 7. *&* 8. Et quæ ad id paupertas sufficiens sit? *ibi, num.* 10. *& seq.* In multis grauatur, & in quibus, *quæst.* 55. *num.* 28.

Pauperibus erogandum, quod pro iustitia acceptum est, nec interim conceditur absolutio, nisi moraliter restitutio fieri non possit, *d. quæst.* 27. *num.* 16. Solent concedi commissiones ad Magistratus eius loci sub quo testes domicilium habent, vt eos recipiant, ne pauperes grauentur, *quæst.* 28. *num.* 64. Qui operas suas locarunt, etiam ante earum præstationem, in parte saltem, salarium soluendum est, *q.* 29. *num.* 14. Præter salarium soluendum est, quod ostenderint de suo in opere expendisse, *ibidem, num.* 15. Competit in integrum restitutio, *quæst.* 30. *num.* 1. *& sequentib.* Et etiam aduersus tres conformes sententia in contradictorio iudicio latas, *ibid. num.* 6. Et an ex capite generali, vel iure minorum, & Ecclesiarum? *ibid. n.* 7. *& sequentib.* Conceditur restitutio etiam à lapsu trium dierum ad supplicandum à sententia interlocutoria Iudicum superiorum, *quæst.* 31. *num.* 28. Pro pauperibus in dubio iudicandum, *quæst.* 55. *num.* 18. *&* 24.

Pauper non tenetur sportulas Iudici præstare, *quæst.* 28. *num.* 41. Inquietari pro salario Aduocatorum non potest, dum melior non supernenit conditio, *ibidem, num.* 54. Pro carceris custodis, Iudicis, aliorúmve Officialium sportulis, pauperis iuramento de paupertate constito, non est in carcere detinendus, *ibid. num.* 68. Neque pro dictis expensis fideiussor à paupere præstandum est, *ibidem,* Non appellans, vel appellationem intra tempora non prosequens, an & quando excusetur? illæsúmque sibi conseruet ius? *quæst.* 31. *num.* 11. *& sequentibus.* Excusatur etiamsi culpa ad paupertatem deuenerit, *ibidem, num.* 26. Et quæ paupertas ad id sufficiens sit? *ibid. n.* 24. *&* 25. An vt excusetur, debeat protestari? *ibidem, num.* 22. *&* 23. Negligens dici non potest, cùm non possit facere, *quæst.* 32. *n.* 18. An aduersùs temporis lapsum restituatur? vel

UAB Biblioteca de Ciències Socials

desinat currere tempus? *ibid. n. 12. & sequentib.* A caducitate, ob non solutum canonem excusatur, *quæst. 33. n. 21. & sequentib.* Etiamsi iuramentum in contractu emphyteutico appositum, *ibid. n. 22.* Limita, & intellige vt *n. 23.* Et quæ ad id sufficiens sit paupertas? *ibid. n. 26.* In extrema necessitate, sub reatu peccati mortalis etiam ex bonis quibus quis ad statum suum, non tamen ad naturalem necessitatem indiget, subueniendum ei est, *q. 34. n. 1.* Tenetur subuenire pauperi in extrema indigentia constituto, quoad actum interiorem, sicut dies quoad actum exteriorem, *ibid. n. 2.* Habet actionem ad petendum panem, quem auarus detinet, *ibid. n. 5. & 6.* Excusatur à comparendo coram Iudice ad deponendum, *q. 6. per tot.* Excusatur à tutelæ administratione, *ibid. n. 20.* Et à contributionibus, & seruitiis, præsertim personalibus, *ibid. n. 21. remissiuè, & q. 37. n. 11. & sequentib.* An à decimarum præstatione excusetur? *dicta quæst. 37. per tot.* Qui ob paupertatem decimas non soluit, an eas restituere data possibilitate teneatur? *ibid. n. 8.* A decima Papali excusatur, *ibid. n. 10.* Cum alterius iniuria, vel iactura ei fauendum non est, vide verb. *Fauendum.* Probata coram Ordinario paupertate in causa matrimoniali, prouinciam exire ad litigandum in secunda, aut tertia instantia non cogitur, nisi altera pars alimenta, & litis expensas velit ei subministrare, *q. 39. n. 7.* Et in aliis causis, *dicimus infrà.* Potest agere actione iniuriarum, si ex bonis sibi sequestratis alimenta, litisque sumptus non præstentur, *ibid. n. 15.* An debeat alimenta, & litis expensas, si succumbat restituere, vel si vincat, compensare, *ibid. n. 61. & sequentibus.* Qui alimenta, & litis expensas recipit, de illis restituendis cauere non tenetur, *ibid. num. 63.* Non tenetur præstare pauperi alimenta, neq; litis sumptus, *ibid. num 72.* Neque victū suum decentem arctare, aut proprietatem ad id vendere, *ibid. n. 73.* Emptor agere potest de euictione contra venditorem scientem litem motam, licèt eidem litem non nunciauerit, *q. 40. n. 10. & sequentib.* Non excusatur à solutione expensarum necessariarum, vel vtilium, *quæst. 41. num. 51.* contra *n. 53. & sequentibus.* Quando teneatur ad solutionem melioramētorum, & expensarum, etiam per rei meliorate venditionem? *ibid. n. 64. & sequentib.* Potest hæredem personalibus, vel hæreditariis actionibus, intra tempora conficiendi inuentarium conuenire, *q. 43. n. 15. remissiuè.* Qui satisdare non potest, an moratoria sibi concessa iuratorum præstando cautionem fruatur? vel cum generali bonorum hypotheca? *q. 44. num. 92.* Alia circa hæc supple verb. *Debitor.* Qui spoliauit, etiam ante fructuum, & expensarum restitutionem audiendus est, *q. 46. n. 10.* Extra prouinciam trahi non potest, ipse verò alios trahere potest, *q. 47. n. 8.* Nec post primam sententiam compellitur prouinciam exire, *ibid. n. 9.* Nec huiusmodi priuilegio potest renunciare, *ibid. n. 10.* Aliud pro alio soluere potest. *q. 49. n. 7.* Ampliatur *n. 20.* Et etiamsi solutio in pecunia numerata, & non aliter fuisset promissa, *ibid. n. 9.* Et quid si cum huiusmodi obligatione soluendi in pecunia, & non aliter, adesset iuramentum? *ibid. n. 10. cum quatuor seqq.* Et an pauper, qui iurauit, debeat omnino absolutionem obtinere, vt periurium euitet in præsenti? *ibid. n. 15.* Et quid si huic fauori, & Auth. *Hoc nisi debitor,* renunciasset? *ibid. n. 16. 17. & 18.* Vel generaliter omni legum auxilio? *ibid. n. 19.* Conuenire non potest aduersarium laïcum coram Iudice Ecclesiastico, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Iudicis sæcularis, *q. 52. num. 11.* Contra *n. 13. & seqq.* Etiam iuris Regij dispositione stante, *ibid. n. 39 & seqq. præcipuè n. 49.* Et an etiam pro relictis tam in vltima voluntate, quàm aliter debitis? *ibid. n. 50. & seqq.* Dicitur miserabilis persona, *ibid. n. 14.* Non dicitur, qui ab alio alimenta consequi potest, *q. 39. num. 55.*

Pauperes habent omnia priuilegia Ecclesiarum, *d. q. 52. n. 23. & in præfat. n. 2.* Dicuntur fabricæ viuæ, quæ Ecclesiæ reparationi præferri debent, *d. quæst. 52. n. 45.* Possunt ad Papam omisso medio appellare, *q. 55. num. 14.* Forúmque Principis eligere etiamsi cessionario nomine agant, *q. 52. n. 61.*

Pauper contra pauperem fori priuilegio non gaudet, *d. q. 52. n. 59.* Limita *n. seq.* Vt fori priuilegio gaudeat, paupertatem probare debet, *ibid. num. 62. remissiuè.* Et quæ ad id paupertas sufficiat? *ibid. n. 64.* Qui ad cautionem iuratoriam admitti desiderat, duplex præstare debet iuramentum; alterum de impotentia inueniendi fideiussorem; alterum, de obseruando omnia, ad quæ tenetur, *q. 53. n. 18.* A sententia reuisionis supplicans, qui ob paupertatem fideiussorem mille quingentarum duplarum inuenire non potest; an ad cautionem admittatur iuratoriam? *ibid. n. 25. & seqq. vsque ad n. 40.* Regium recusans Senatorem, non tenetur summam aliquam deponere, sufficitque si pro ea se obliget soluturum cum possit, si in recusationis articulo victus fuerit, *ibid. num. 39.*

Pauperi creditori chirographario an licèt priùs aliis soluere? vide verb. *Debitor in vers. fin.* Pauperior fit qui obligatur, licèt nondum solnerit, *q. 4. §. 2. n. 100.* Pauperum appellatione, veniunt quævis opera pia, *in præfatione num. 6.*

Pauper dicitur habens actionem contra pauperem, vel non exigibilem de iure, & de facto, *q. 56. n. 21.* In specie *Auth. Præterea, C. vnde vir, & vxor,* quis pauper dicatur, Iudicis arbitrio relinquitur, *ibid. num. 43.* Etiam intra tempora conficiendi inuentarium poterit sibi debita, vel relicta, vt necessitati suæ subueniat, ab hæredibus exigere, *q. 57. n. 10. 13. & 14.* Et siue sint pro alimentis relicta, siue non, dummodò pauperi relinquantur, *ibid. num. 11.* Quis dicatur ad hoc, vt per modum saltèm prouisionis sententiam interlocutoriam contra debitorem pro alimentis intra tempora conficiendi inuentarium obtineat, debitáque possit ab eo exigere, Iudicis relinquitur arbitrio, *ibid. n. 15.*

Pauperes, & Ecclesia hæreditatem absque inuentario adeuntes, vltra vires hæreditarias (ex communiori, vsitatiorique sententia) non tenentur, *q. 58. n. 18.* Et de quibus pauperibus intelligendum sit? *ibid. n. 19. 22. & 23.* In genere inuentarium non conficientes, licèt vltra vires hæreditarias teneantur; possunt in integrum restitutionem aduesùs omissam

UAB Biblioteca de Ciències Socials

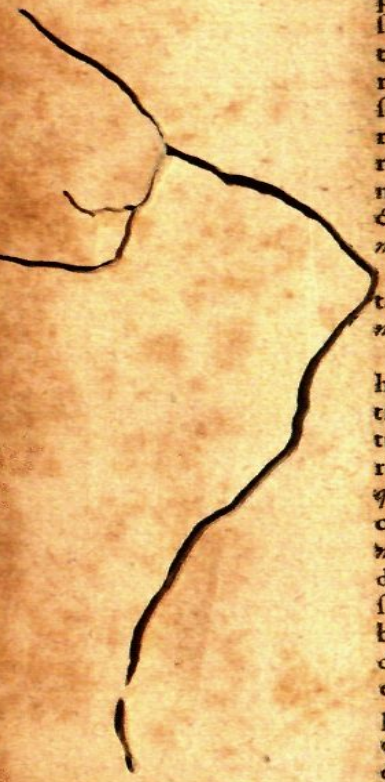

Inuentarij confectionem obtinere, *ibid.n.*24. *& seqq.* Pauperibus in genere, & non collegiatè viuentibus restitutio iure minorum, vel Ecclesiarum competit, *ibid.n.*27.

Pauper qui pro indigentiis, ac necessitatibus suis profectitia bona consumpsit, casúve amisit, à conferendi onere liberatur, *q.*59.*n.*8. Nec in legitimam ea imputat, dotémve deperditam, *ibid. n.* 9. Nisi dolo, & culpa consumpsisset, *ibid.n.*10. *&* 11. Potest malè ablata, iniustéque ab eo quæsita, quæ pauperibus restituenda forent, retinere, sibíque, aut filiis suis pauperibus erogare. Nec si ad pinguiorem deuenerit fortunam, aliis pauperibus ea restituere tenetur, *q.*62.*n.*20. Et quid Domino post distributionem prædicto modo factam comparente, si res in specie extet; *ibidem num.*21.

Pauperibus eroganda sunt malè ablata, quorum Dominus ignoratur, *ibidem, num.* 19.

Pauper cui sub hac conditione. *Si nupserit*, hæreditas, vel legatum relinquitur, an intra trium annorum spatium eam implere arctetur, si commodè ob paupertatem eam implere, matrimoniúmque contrahere nequeat? *q* 64.*n.*10. *& seqq* Ludi domum tenens an excusetur? aut qualiter puniatur hodie? *quæst.*65. *n.*35. Non dicitur, qui pecunias ad vsuras credere valet, *ibid.n.*116. Creditur, qui pecunias sub vsuris accipit, ex eóque paupertas probatur, *ibid.n.*117. Qui absque dedecore ad iudicium venire nequit, contumaciæ pœnam euitat, *ibid.*§.1.*num.*167. Et antè expensarum parti aduersæ refectionem, factámque emendam audiri debet, *ibid. num.*168. Etiam post duas, vel tres sententias per Audientiam latas ad restitutionem, iudiciúmque admittitur, dilata, seu reseruata in finem litis fructuum, expensarúmque solutione, *ibid.n.*171. Qui paupertate impeditus in termino opponere exceptiones non potuit; etiam post terminum eas opponere valebit, *ibid.n.*173. Excommunicatus ob non solutum debitum, absolui debet, *ibid.dict. q.*65.§.1.*n.*175. Amplia ibi. *& n.*176. Qui incidit in Canonem. *Si quis suadente Diabolo*, 17. *q.*4. ad Curiam Romanam pro absolutione petenda accedere non adstringitur, *ibid. n.*177. Ampliatur *n.seq.* Qui intra debita tempora, aut appellationem non proposuit, aut non fuit eam prosequutus cõtumax non reputatur; nec causa pro deserta, *ibid.n.*179. *remissiuè.* Quis dicatur vt tanquam pauperi etiam non petenti copia processus, & indiciorum danda sit, arbitrio Iudicis relinquitur, *q.*66. *num.*16. Gratis copiam processus, & indiciorum habere debet, *ibidem num.*17.

Pauperes substituti, vide verb. *Substitutio*, & verb. *Mater.*

Pauperies.

Pauperies nomen apud bonos Authores pro paupertate sumitur, *q.*1. *num.*12. In iure quid significet? *ibid.n.*13.

Paupertas.

Paupertas dicitur à parua potentia, *ibidem n.*3. A parua pecunia, paruo ære, parua penu, possessionéve parua, *ibid.n.*4. Paupertate relicta, venit hæreditas tota, etiamsi magna sit, *ibid.n.*5. Paupertas, & inopia in quo differant? *ibid.n.*14.19. *&* 24. Paupertas, & mendicitas an & in quo differant? *ibid.n.*25. *&* 26. Et in quo paupertas, & egestas? *ibid.n.*28.29.30. *&* 31. Paupertas non debilitat testimonium, sed egestas, *ibid.num.*29. *& q.*6.*n.*15. *&* 104. An differat a penuria? *d.quæst.*1. *n.*32. Secundùm Theologos quotuplex? *q.*2.*n.*1. *& seqq.* Exterior suo genere neque bona, neque mala est, sed indifferens, *ibid num.*6.7.8. *&* 9. Interior quid sit? *q.*4.*n.*1. Exterior quid? *ibid.n.*2.4.8. *&* 9. Quo iure sit introducta? *q.* 3. *per tot.* Quotiens quæritur de paupertate respectiuè ad aliquid, semper metimur eam respectiuè ad illud, *d. q.*4. *n.*73. Probanda est in specie, quando quantitas à lege taxatur, vel quando agitur ad certum, & determinatum effectum, respectu, ad illum, *ibid.n.*81. *& q.*39.*num.*54. Duobus testibus probanda est, *q.*5.*n.*7. Ab eo, qui pauperem se dicit, plenè probanda est, *ibid.n.*11. *& q* 39.*n.*53. Probatur aptè per vicinos, qui aliquem tot bona habere dicunt, & non plura, quòd si plura haberet, ipsi scirent, *d q.*5. *n.*13. Sufficienter probatur, si vicinus dicat. *scio, quia vicinus*, *ibid.n.*15. Ad effectum trahendi aduersarium ad Curiam in prima instantia vnico teste etiam parte non citata probatur, *ibid.n.*16. Et ad effectum, ne stipendia, vel salaria Officialibus soluantur, & vt omnia fiant gratis, tam de iure communi, quàm Regio, *ibid. n.*17. Et quid ad effectum vt litiganti pauperi præstentur alimenta, *ibidem n.*18. Probatur per iuramentum, vel testimonium Magistratus vbi pauper degit, *ibid. num.* 20. Et per ipsius partis iuramentum ad hoc vt liberè ob Iudicis, vel Officialium sportulas à carceribus relaxetur, *ibid. num.*21. Et simplici partis assertione; refunditque in aduersarium onus contrarium probandi, *ibidem num.*22. Et an præter assertionem requiratur præsumptio, suspicio, aut verisimilitudo? *ibid. num.*23. *& sequentib. vsque ad n.*30. Vt naturalis qualitas inesse præsumitur, *dict.q.*5.*n.*27. Sua natura improbabilis est, *ibid.n* 29. Probatur per famam publicam, ex eo quòd quis communiter pauper reputatur, *ibid. num.*30. Limitatur & intelligitur, *num.*31. 32. *&* 33. Item ex eo quòd quis in Hospitali degit non tanquam Medicus, Administrator, vel similis, *ibid.num.*37. Et ex eo quòd ob æs alienum ad Ecclesiam confugit, *ibid. num.*38. Vel si domum æris alieni timore non extat, in carcerémve sit ob id detrusus, *ibid. n.*39. Vel quia in proprio domicilio stare non potest, aut quia decoxit, *ibid. num.* 40. Vel quia bonis cessit, *ibidem numero* 41. Vel quia eius bona fuerunt confiscata, & Cameræ Regiæ, seu Apostolicæ applicata, *ibid numero* 42. Vel ex eo quòd quis discalceatus incedit, ostiatímve mendicat, *ibidem numero* 43. Probatur per discutionem bonorum à nuncio mandato Iudicis factam, vel per librum æstimi, *ibidem numero* 45. Vel ex eo quòd quis solitus sit pro aliis fideiubere, *ibidem numero* 46. Limita *num seq.* in fideiubere solito pro minima summa, Ex eo quòd pecunias sub vsuris quis retinet, probatur, *ibidem numero* 48. Ad honorum, & dignitatũ impetrationem, quandóque affectatur, *q.*6. *num.*57. *& quæstione* 7. *num.*16. Affectata non prodest, *d.num.*57. Vtilitas, vel vtilitatis causa est, *d.quæst.*6. *num.*6. Contra *num.*70. *& seqq.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

& quæſt. 36. *num.* 2. A cupiditate aliena, optima qualitas eſt ad Magiſtratum gerendum, *d. q.* 6. *n.* 96. Eſt vna ex clauibus per quas ianuam intramus Sapientiæ, *q.* 7. *n.* 38. Eſt magiſtra omnium artium, *ibid.* Iuſtam concedendi diſpenſationem ad pluralitatem beneficiorum cauſam præbet, *q.* 12. *num.* 29. *&* 33. Eſt grauior quolibet morbo, vel morte ipſa, *q.* 14. *n.* 5. *& q.* 51. *n.* 13. *& n.* 14. *&* 16. Superueniẽs an ſponſalia dirimat? *d. q.* 14. *per tot.* Diminutionem exiſtimationis, & honoris inducit, *ibid. n.* 7. Paupertatem, & ignobilitatem nemo ſapiens maledixerit, *q.* 17. *n.* 23. Excuſat à mora, eámque committi impedit, *ibid. num.* 29. *& d. q.* 17. *n.* 51. *& q.* 26. *n.* 43. *& q.* 20. *n.* 5. *& q.* 33. *n.* 22. & à proteſtatione ſi ſit notoria, *q.* 31. *numero* 23. Creditoris ſi debitori nota ſit, ab interpellatione expreſſa excuſat, conſtituítque debitorem in mora. *q.* 25. *n.* 11. *& q.* 40. *n.* 14. *&* 15. Tamen foro conſcientiæ, quam iudiciali, *d. q.* 25. *n.* 12. Extrema, vel grauis, quæ dicatur, vt gratis debeat quis in lite ab Aduocato, vel Procuratore iuuari? *q.* 28. *n.* 53. Æquiparatur abſentiæ, *q.* 30. *n.* 2. Et infirmitati, *ibidem n.* 3. *& q.* 36. *n.* 12. Et quando ſecus, *ibid. n.* 15. Dicitur infirmitas, *ibid n.* 14. Ratione modicę impenſæ, non eſt in conſideratione, *q.* 31. *n.* 19. Non excuſat procuratorem ab onere denunciandi, *ibid. n.* 21. Excuſat à periurio, & à pœna, *q.* 33. *n.* 21. Excuſat à regula de litteris non expeditis, *ibid. n.* 30. Idẽ operatur quod mors, *q.* 36. *n.* 12. Ad inducendum obligationẽ collitiganti diuiti præſtandi alimenta, & litis expenſas pauperi collitiganti, ſola non ſufficit, ſed certis indiciis, & præſumptionibus concurrentibus, *q.* 39. *n.* 24. Et quæ ad id ſufficiãt? *ibid. n.* 25. *& ſeqq.* Alia ſupple verb. *Alimenta.* Excuſat ab ingratitudine, & eius pœna *q.* 42. *n.* 14. *& ſeqq.* Limita & intellige vt *n.* 24. *ibid.* An impediat actionem naſci contra pauperem? vel ſaltèm obligationis differat executionem, donec melior ſuperuenerit conditio? *q.* 45. *per tot.* Executionem in ciuilibus impedit, *ibid. n.* 25. Et an vltra tempus, quod iudicatis miſerationis cauſa datur? *ibid. num.* 27. *& ſeqq.* Et an etiamſi poſt contractum interueniat? *ibid n.* 36. In quacumque generali diſpoſitione videtur excepta, *q.* 52. *n.* 58. Non prodeſt ei, qui ſua culpa in eam ſe coniecit, *q.* 54. *n.* 1. Contra *n.* 7. *& ſeqq.* Intellige vt *n.* 16. *& ſeqq.* Præſcriptionem impedit, licèt culpoſa ſit, ex delictóque proueniat, *ibid. n.* 13. *remiſſiuè.* Naturalia non mutat, neque eius ratione à ſubſtantia rei, vel actionis recedi poteſt, *q.* 53. *n.* 6. Excuſat à reſtitutione ſtatim facienda eum qui animum deliberatum reſtituendi habet, vide verb. *Reſtitutio.* Et quæ paupertas ad id ſufficiens ſit? *q.* 27. *n.* 10. Excuſat à commiſſione pœnæ promiſſæ, *in ſpeciali. poſt q. fin. num.* 9. *&* 10.

Paupertas an excuſet à peccato, nota, ac pœna mulierem, quæ eius obtentu adulterium commiſit turpémve ſe proſtituendo vitam elegit, *d. q.* 65. *n.* 1. *& n.* 63. *& ſeqq.* Non excuſat ſimoniacos ab infamia, & aliis pœnis contra eos iure ſtatutis, *ibid. n.* 2. Contra, & quando, & qualiter id procedat? *ibid. n.* 106. *& ſequentibus.* Nec vſurarios excuſat, *ibid. num.* 3. *& ſeqq.* In delictis regulariter non excuſat, *ibid. num.* 16. Contra *num. ſeqq.* A furto excuſat, támque à peccato, quàm ab aliis pœnis furantem immunem reddit, *ibid. num.* 21. *& num.* 69. *cum duobus ſeqq.* Et an grauis tunc ſufficiat, nec extrema requiratur? *ibid. n.* 22. A periurio excuſat eum, qui cum iuramento promiſſa ob paupertatem non adimplet, *ibidem numero* 27. Et quid ſi iurans difficultatem, ſeu impotentiam promiſſum adimplendi præuidit? *ibidem.* Potens tenet Imperium omnibúſque dominatur, *ibid num.* 48. A turpitudine & aliàs illicitis excuſat, *ibidem numero* 49. *& ſequentibus.* Neceſſitas ſpecies eſt, *ibidem numero* 52. A mulcta eiúſque condemnatione liberat, *ibidem numero* 54. Amplia *duobus numeris ſeq.* An à neceſſitate differat, *ibid. num.* 65. In quam quis ſua culpa incidit ad caſum non præordinata, in delictis excuſat, *ibidem numero* 121. A contumacia eiúſque pœna, ſi à contumacia cauſam trahat, excuſat, *d. quæſt.* 65. §. 1. *num.* 166. *& ſequent.* Inter fortuitos caſus numeratur, *q.* 60. *n.* 21.

Peccans, peccatum.

Peccans ſpe veniæ grauiùs peccat, ac punitur, *q.* 27. *n.* 26. *& ſeq.*

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, *quæſt.* 27. *numero* 1. An & qualiter ab iniquitate differat? *quæſt.* 1. *num.* 20. *remiſſiuè.* Peccat venialiter delitioſa cibaria pauperibus præparans, *quæſt.* 51. *numero* 19. Alia huc tangentia vide verb. *Vitia,* & verb. *Malitia.*

Peccare nulla ratione, nec etiam vitæ conſeruandæ fas eſt; potiúſque mala omnia debet quis pati quàm peccato conſentire, *q.* 65. *n.* 14. *& n.* 85.

Peculium.

Peculium quandóque pro patrimonio ſumitur, *q.* 1. *n.* 7.

Pecunia.

Pecunia vnde dicta? *q.* 4. *n.* 10. Nil ad animum pertinet, *q.* 6. *n.* 70. Neque bona, neque mala eſt, ſed indifferens, *quæſt.* 2. *n.* 8. *&* 9. *in fin.* Eſt anima miſeris mortalibus, *quæſt.* 51. *num.* 29.

Pecuniam exigit omne officium ex honeſtate, vide verb. *Officium.* Pecuniæ appellatione quid contineatur? *q.* 4. *n.* 10.

Pedagium.

Pedagium quid ſit, vel ſignificet? *q.* 38. *n.* 1. *remiſſiuè.* Alia ſupple verb. *Gabella.*

Pœna.

Pœna amputationis pedis ſi imponatur delinquenti per ſtatutum, vel alia arbitrio Iudicis; debet de amputatione membri intelligi *q.* 9. *n.* 23. Si imponatur pecuniaria, ſeu alia Iudicis arbitrio; pecuniariam excedere non debet, *ibid. num.* 24. Apponi poteſt in contractu mutui, de aliqua ſumma vltra ſortem principalem perſoluenda, ſi conſtituto tempore debitor non ſoluat, non ratione mutui, ſed nomine pœnæ, exigíq; poteſt, *in ſpecialibus in calce q. adiectis n.* 8. Limitatur *ibidem num.* 9. *&* 10 Priuationis omnium bonorum, maior eſt quàm mortis, *q.* 51. *n.* 17. Negligentiæ non punitur, qui negligens non eſt, *q.* 17. *n.* 33.

n.33. Pœnam non meretur, qui lege permittente facit, *ibid.n.29.*

Penu, Penuria.

Penu appellatione quid veniat? *q.1. n.33. remissiuè.*

Penuria vnde dicatur? & an à paupertate differat? *ibid.n.32.*

Pensio.

Pensio domus, vel prædij conducti, quo tempore soluenda sit? *q.29.n.7.8.9.&10.* Assignata pro alimentis Clerici, præstanda est appellatione non obstante, *q.38.n.31.*

Pensionarius.

Pensionarius pensionem beneficij in tempore de quo in litteris non soluens, beneficio priuatur, *q.33. n.20.* Limitatur in paupere, *ibid.n.7.*

Percussio.

Percussio quælibet manu flagello aut quovis instrumento in non subditum de se peccatum est mortale, nisi facti modicitas excuset, *q.65.n.79.*

Perdere.

Perdere ius suum nemo præsumitur, *q.21. num.3.*

Periurium.

Periurium teterrimum est nefas omni iure prohibitum, *q.65. n.26.* A periurij pœna immunis est, qui ob paupertatem cum iuramento promissa non adimplet, *ibid.n.27.*

Periurus.

Periurus multas patitur pœnas, *ibid. n.23.* infamiam incurrit ipso iure, *ibid.n.24.*

Permissum.

Permissum non debet quis in se iudicare, quod in alios facere prohibetur, *quæstione 65. num.13.*

Personæ Egregiæ.

Vide verb. *Egregiæ personæ.*

Pictor.

Pictor ad Sacros Ordines promoueri non potest, si beneficium, congruúmve patrimonium non habeat, licèt ex picturæ exercitio victum quærere possit, *q.9.n.19.*

Pietas.

Pietas vide verb. *impietas.*

Plinius.

Plinius nepos vt faciliùs amico præturam ab Imperatore Traiano impetraret; eius paupertatem cum integritate commendat, *q. 6. num.57.*

Pluralitas beneficiorum.

Pluralitatis beneficiorum materiam, qui latè tractauerint? *q.12. n.30.* Qualiter puniatur, qui duo incompatibilia beneficia retinere intendit? *ibid.*

Plus.

Plus & minus specie non differunt, *q.56. n.31. ad finem.*

Pœnitentia.

Pœnitentia an deleat delictum? ex hæredationísque pœnam extinguat? *q.17 n.11.*

Pontifex.

Pontifex non potest contra gesta præcessoris venire, *quæstione 6. numero 38.* Propter importunitatem supplicantium sæpè præoccupatus, vel circumuentus non concedenda concedit, *quæstio.12. numero 32.* Moratoriam dilationem super debito iurato concedendo simpliciter; si de iuramento mentio facta non sit; non videtur voluisse iuramento derogare, *quæstione 44. numero 54.* Secùs si de iuramento facta sit mentio, *ibidem numero 55.* Pontifici soli vbi de magno tertij agitur præiudicio, an credatur? *quæstione 5. numero 6. remissiuè.*

Posse.

Posse videtur, qui potest facere vt possit, *q.4.§.2.n.131.*

Possessio.

Possessio contemptum rei possessæ parit, *quæstio. 1. numero 9.* An transferatur absque apprehensione dotis fauore? *q.23. numero 11. in fin. remissiuè.* Facit præsumi dominium, *q.39.n.9.*

Possessor.

Possessor maioratus fructuarius tantùm est ex plurium sententia, *quæst. 4. §.1. num. 83. remissiuè.* Transfert probandi onus in aduersarium, *quæstione 29. numero 10.* Bonæ fidei, siue titulum habeat, siue non necessarias deducit expensas, quas in re bona fide possessa fecit, *quæst.41. num.1.* Et vtiles, *ibidem numero 35.* Malæ fidei necessarios detrahit sumptus, *ibid. num.15.* Et pro eis non solùm retentio, sed repetitio, actióque competit illi, *ibidem n.17.* Et quid in vtilibus? *ibid. num.43. 44. & 45.* Bonæ fidei non aliter melioramenta consequitur, quàm retentionis iure, dolì mali exceptione opposita, *ibid. num.26.* Bonæ fidei simplex fructus cum expensis compensat, non verò si dominium aliquod quantumcúmque reuocabile habeat, *ibid.num.28. & 29.* Intelligitur in fructibus à bonæ fidei possessore in ipla re perceptis; secùs ex ipsis melioramentis, quia eos illibatos debet habere, *ibid. num.32.* Et quid in malæ fidei possessore? *ibidem.* Bonæ fidei non tenetur fructus perceptos etiam post litem contestatam ex meliorationibus, cum expensis compensare, *ibid. num.33.* Nec etiamsi ad fructus restitutionem fuerit bonæ fidei possessor condemnatus, quia ex meliorationibus perceptos restituere non debet, aut compensare, *ibidem numero 34.* Malæ fidei vtiles expensas, & melioramenta facienda, an videatur donare? *d. quæstione 41. numero 44.* Bonæ fidei consequitur expensas necessarias, & vtiles, quantumcúmque excessiuæ sint, si aliunde, quàm per ipsius rei venditionem, nouúmve debitum contrahendo, eas soluere Dominus potest, *ibidem numero 60.* Et qualiter eas deducat, *ibidem numero 61. & seq.* Maioratus, quibus ex bonis sumptus pro litibus, quæ in maioratibus accidunt, facere teneatur, *ibidem numero 11. remissiuè.* Et an sumptus, quos in litibus maioratus agitandis fecit, cum eius fructibus compenset, *ibid.n.31.* Bonæ fidei habet pro melioramentis, & expensis necessariis retentionem, licèt aliter ei obligata non sint, *d.quæst.41.n.16.* Beneficij, si de illius dismembratione agatur, an citandus sit, *q.12.n.28.*

Possessor iudicatur, qui dolo desit possidere, *q.59.n.10.*

Potentia.

Potentia actui proxima; pro actu habetur, *quæst.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

q.4.§.2.n.129. & seq. Magis attenditur, notabiliúsque est, quod in potentia, quàm quod est in actu, *ibid. num.131.*

Præceptum.

Præcepta non sunt omittenda propter consilia, *q.11. n.5.* Negatiua obligant semper, & pro semper, *q.27.n.4.*

Præceptum legis debet in specifica forma adimpleri, *q. 53. n. 2.* Intellige vt *n. 16. & n. 37. ibid,*

Preces importunæ,

Vide verb. *Pontifex*, & verb. *Princeps.*

Prædicator.

Prædicator an pauper esse debeat? *q. 6. num.79.*

Prælatus.

Prælatus Ecclesiasticus eligens imperitos, & ignaros Iudices, mortaliter peccat; & ad damnorum per eos datorum restitutionem tenetur, *quæstio.6. numer. 42.* Tenetur Iudici, vel Vicario suo salarium constituere, ac soluere in conscientiæ foro, *ibid. n.88.* Religionis potest duo Monialium Monasteria, si Moniales in altero Monasterio non possunt decenter, & sine penuria viuere, vnire, Monasteróique euacuato Capellanum deseruire facere, *quæst.12.n.6.* Pauper Ecclesias diœcesimque visitans, procurationem à Clericis pauperibus exigere non debet, *quæst. 28. num. 69.* Ab aliis potest, *ibid. num. 70.* Deducit expensas, & meliora menta vtilia, quæ in rebus Ecclesiæ de propriis ipsius bonis fecit, *quæst. 41. num. 39.* An & quatenus possit ex bonis Ecclesiæ cognatis tribuere, qui habent vnde viuere secundùm conditionem suam possunt, non tamen secundùm auctam consanguinei dignitatem? *q.4. num.39.*

Præmium.

Præmium non meretur, qui aliquid coactus facit, *q. 2. n. 6.* Ordinatum capienti bannitum, non debetur Potestati, nisi de Potestate, vel Officiali expresse disponatur, *ibid.n. 7.* Inuitat ad labores, ad virtutem, & ad scientiam amplectendam, *quæst. 6. numer. 47. 49. & sequentibus vsque ad n. 55.* Debet commensurari labori, *ib. n. 54.* Exigit omnis labor, *q 28.n.1.*

Præscriptio.

Præscriptio intra breue tempus perficienda, habetur pro perfecta. *q.4. §. 2. n. 115.* Quo iure, & quibus rationibus fuerit introducta? *q. 32. n.1. 2. 3. & 4.* Quid sit? *ib. n. 3.* Spatio 10. 20. *vel* 30. annorum contra quaslibet personas terminatur, *ib.n.7.* Contra Ecclesiam, vel pauperes, quanto tempore præscribatur? *ib.n.8. & seq.* An currat contra pauperes certos, & determinatos? *ibid. num. 12. & seq.* Contra legitimè impeditum non currit ipso iure, *d. num. 12.* Etiamsi impedimenti origo culpa impediti proueniat, dum ad casum non fuerit ordinatum, *ib. n. 13.* Et an tam impedito impedimento iuris, quàm facti procedat? *ib.n.14. & quatuor seq.* Non currit contra eum, qui negligens non est, *ib. n.17.* Præscriptionem videtur comprobare, qui præscriptionis tempora compleri passus est, *d. q. 32. n. 4.* Præscriptioni an possit per partes renunciari? *ibid.n.6. remissiuè.*

Præsens.

Præsens rei status, non qui euenire potest, inspiciendus est, *quæstione 4. §. 2. num.115.*

Præsentatio.

Præsentatio patroni ius in re non tribuit, *q. 62.n.24.* Et in quo ab institutione differat? *ib. remissiuè.*

Præsumere, Præsumptio.

Præsumitur nemo suum iactare, *quæstio. 21. num. 3.* Bonus animus, charitas, ac meritum præsumitur potiùsquàm dolus, ex actu præsertim agenti non vtili, *quæstio. 51. num. 9.*

Præsumptio non vrget contra iustam absentiæ, vel contumaciæ excusationem habentem, *q.65.§.1.n.172.* Iuris & de iure est contra non conficientē inuentarium, quod res hæreditarias subtraxerit, contra quam non admittitur probatio, *q.58.n.23.*

Pretium.

Pretium quod superest ex venditione necessaria rei alienari prohibitæ, in alterius minoris fundi, vel rei emptionem conuerti debet, *q.22. num.63.*

Princeps.

Princeps efficere non potest, vt generaliter, & in omni casu, quandóve de tertij agitur non leui præiudicio, vnico testi plena adhibeatur fides, *quæst.5. num.3.* Fidem seruare debet, promissáque adimplere, *quæst.6.n.33.* Debet habere vnum calamum, & vnam linguam, *ibidem.* Et esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in cœlo, *ibidem.* Debet habere constantem, & perpetuam voluntatem tanquam iustitiæ fons, *ib.* Frangendo fidem, grauiùs quàm inferior peccat, *ibid. numer. 34.* Ad obseruantiam contractuum, vel pactorum tenetur, *ibidem numer. 36.* Nec de plenitudine potestatis, valet pacto contrauenire, *ibidem numer.37.* Ampliatur *ibid. numer. seq.* De proprio patrimonio expendere tam pro bellis gerendis, quàm pro subditorum paupertate leuanda, próque Iudicum salariis tenetur; *ibidem numer. 69.* Propter importunitatem supplicantium sæpè præoccupatus, vel circumuentus, non concedenda concedit, *quæstio. 12. numer. 32.* Non potest aliquam de suis ciuitatibus vassallis inuitis alienare, *quæstio.22. numer. 81.* Nisi ob maximam necessitatem, *ibidem numer. 82.* Ad interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, si per vim aliquem negotiari solitum, siue iustè, siue iniustè vt sibi aliquam pecuniæ mutuet quantitatem compellat an teneatur? *quæstio.26. numer.32.33. & 34.* An & quando gabellam subditis imponere possit? *quæst. 38. num. 4. & sequentibus.* Non debet absque iustissima causa per noui vectigalis impositionem subditos bonis suis priuare, solitísque stipendiis, ac tributis contentus esse debet, *ibid.n.7.* Et aliter faciens, ad exacti vectigalis restitutionem tenetur, *ibid. n. 8.* Non debet subditis grauis existere, sed boni Pastoris, Patrísque vicem præstare, *ibid. n. 9.* Studere debet, vt non exactor, sed Rector, nominetur *ibidem.* Propter necessitatem gabellam imponere potest, *ibid. num. 10.* Et etiam subditis mediatis, *ibid. num. 11.* Nec de plenitudine potestatis potest vassallum, vel feudatarium feudo priuare, *quæst.42.num.6.* Moratorias literas frequenter concedere solet, *quæst.44.n.25. & seq.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

In tertij præiudicium non reſcripta concedere ſolet, *ibid.n.*28. Ad Principem ſpectat, qualiter pauperibus debitoribus, prouideatur, *ibid. n.* 32. Poteſt tollere iuramentum, *ibid. n.*50. 60.61.& 63. Contra *num.*58. An literas moratorias pro debito iurato concedere poſſit? ad illúdque conceſſæ extendantur? *ibid.d. n.* 50. & 52. *cum ſeq. ad n.* 65. Alia in id vide verb. *Moratoriæ litteræ.*

Prior.

Prior ad diſtribuendum bona inter pauperes nominatus, poterit Monachos ſuos eligere, *q.* 62.*n.*29.

Priuatus Bonis.

Vide verb. *Bona.*

Priuilegium.

Priuilegium dicitur lex priuata. *q.* 47.*n.*2. Adſtringit fortiùs, quàm generalis lex, *ibid. num.* 3. Eligendi forum Eccleſiaſticum aduersùs laïcos, ſolùm miſerabilibus perſonis pietatis ratione conceſſum eſt, *quæſt.* 52. *num.* 30. *Legi vnicæ, C. quando Imperat. inter pup. & vid.* etiam ei, qui culpa ſua ad paupertatem, vel miſerum ſtatum deuenit conceditur, *queſt.* 54. *num.* 8. & 9. In corpore iuris clauſum nunquam per alia priuilegia etiam ampliſſima, & prægnantiſſima ſublatum videtur, *quæſt.* 47. *num.* 7. Priuilegia pauperibus, ac miſerabilibus perſonis conceſſa per clauſulam, *Non obſtantibus*, niſi de eis expreſsè fiat mentio, non reuocantur, *q.* 52. *n.* 58. Eligendi Principis forum miſerabilibus competit perſonis, etiamſi ceſſionario nomine veniant, *ibid. num.* 61. Miſerationis cauſa datum, an per renunciationem à miſerabilibus factam tolli poſſit? *in ſpecial. poſt quæſt.* 55. *num.*5.

Priuilegia conceſſa minoribus pauperibus competunt, *q.*60.*n.*19.

Probatio.

Probatio manifeſta, euidens, vel euidentiſſima, quæ dicatur? & quæ facienda ſit, quando à lege requiritur? *q.*5.*n.*8.9. & 10. & 49. Plena dicitur, quæ fit per duos teſtes, *ibid. n.*12. Per coniecturas an pro lucro ceſſante conſequendo ſufficiat? vel neceſſario certa, & euidens requiratur? *q.* 26. *n.*5. & *ſeq.* Incumbit ei, qui dicit alium ſua culpa ad caſum præordinata in paupertatem incidiſſe, *quæſtio.* 54. *num.*38.

Procuratio.

Procurationes debitæ Epiſcopis, & Prælatis Papæ, diœceſim, Eccleſiáſque ſuas viſitantibus vel Legato, nec longiſſimo temporis ſpatio præſcribuntur, *q.*28.*n.*70.

Procurator.

Procuratores licitè pro labore ſuo ſalarium exigunt, *ibidem, num.* 22. Pro ſalario aliis creditoribus etiam anterioribus præferuntur, *ibid. num.* 40. Voraciſſimi Reipublicæ canes, pauperum excoriatores, pecuniæque accipitres appellantur, *ibid. num.* 55. Gratis pauperes adiuuare debent, *ibid. num.* 60. An percipere ſalarium ante finitam cauſam debeant? *quæſt.* 29. *num.* 5. Pauperes an ob paupertatem ab interpoſitione appellationis excuſentur? *quæſt.* 31. *num.* 20. Non excuſantur ob paupertatem ab onere denunciandi *ibid. num.* 21. Curiæ Principis, vel Pontificis honorabile officium dicuntur habere, *quæſt.* 9.*n.* 15. Etiam extra Curiam Papæ, vel Regis, viles, aut infames non ſunt, *ibid. num.* 16. An & quando in cauſa criminali admittantur? *quæſtio.* 35. *num.*6.

Procurator quantumuis generale mandatum cum liberáque habens, donare, aut remittere ius domini abſque ſpeciali ad remittendum, vel donándum mandato non poteſt, *in ſpecial. poſt quæſt. fin.n.*11. Nec etiam Procurator Cæſaris, *ibid.* Et ſiue à lege, ſiue ab homine mandatum cum libera habeat, *ibid. remiſſiuè.* Remittere, vel donare poteſt pauperi, *ibid. n.*12.

Procurator conſtitutus ad reſignandum in fauorem perſonæ per ipſummet procuratorem eligendæ, ſeipſum eligere non poterit, *q.* 62. *num.* 10. Neque cui velit vendere procurator conſtitutus ſibimet vendere valebit, *ibidem, num.*12.

Profana.

Profana quæ dicantur, *q.*52.*n.*48.

Profectitia.

Profectitia bona vide verb. *Bona.*

Profeſſor Iuris.

Vide verb. *Ciuilis ſapientia.*

Profeſſio.

Profeſſio eius, qui ære alieno granatus eſt, an valeat, tam de iure veteri, quàm recentiori? *q.*8.*n.*9. Facta à filio exiſtentibus parentibus in graui, grauiſſimáue egeſtate, an valeat? *ibidem, num.* 18. & *ſeq.* Profeſſurus ſtatim, habetur pro profeſſo, *quæſt.* 4.§. 2. *num.*125.

Prohibitio.

Prohibitio alienationis à teſtatore cum cauſa facta, dominii tranſlationem impedit, *q.* 22. *num.* 5. Hominis, & legis æquàliter operatur, *ibid.* In contractu facta, an dominii tranſlationem impediat? & quid operetur? *ibid. n.* 6. Appoſita in donatione cauſa mortis, idem operatur quod in teſtamento facta, dominiique tranſlationem impedit, *ibid.n.*7. & 10. Alienationem neceſſariam non includit, *ibid.n.*35. & *ſeq.* Generalis ius ſpeciale non corrigit, *q.* 52. *num.*42.

Prohibitus.

Prohibitus alienare, ad longum tempus locare non poterit, *q.*22.*n.*14. Nec in emphyteuſim dare, *ibid. num.*19. Nec in vſum fructum, *ibid. n.*20. An annuum cenſum ſuper re alienari prohibita conſtituere poſſit? *ibid.* An poſſit hypothecam in re ſtabili conſtituere? *ibid. n.*24. & *tribus ſeq.* Nullam imponere poteſt ſeruitutem in re alienari prohibita, *ibid. n.*28. Nec ſeruum dotalem manumittere, *ibid. num.* 29. Nec dotalis debitoris obligationem nouare, *ibid.n.*30. Nec alienationi tacitè, aut expreſsè conſentire, *ibid.n.* 31. Nec fideiubere in contractu rei alienari prohibitæ, *ibid. n.*32. Nec ſuper ea compromittere, aut tranſigere, *ibid. n.*33. Nec in teſtamento de re cuius alienatio prohibita eſt, diſponere, vel hæredem inſtituere, *ibid. num.* 34. Alia ſupple verb. *Granatus*, verb. *Res alienari prohibitæ*, & verbo *Alienatio.*

Prohibitum.

Prohibitum in aliis, in ſe non debet quis iudicare permiſſum, *q.*65.*n.*13.

Promiſſio.

Promiſſa adimplere omnes tenentur, *quæſt.*6 *num.* 32.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Promissio etiam iurata *rebus sic stantibus* intelligi debet, *quæstio.* 14. *numer.* 3. Dotis siue expressa, siue tacita, est veluti conditio sub qua sponsalia celebrantur, qua deficiente, non obligant, *ibidem numer.* 17. & 18. Rei impossibilis inutilis est, si impossibilitas proueniat à natura, secùs si ab accidenti, *quæstio.* 45. *numer.* 5. & 28. Arrharum, à paupere facta de bonis futuris, valet, & quando, & infra quod tempus peti possit? *quæst.* 18. *numer.* 6. De præsentando aliquem infra octo dies, si promittens fuerit requisitus intelligitur, nec ante requisitionem tenetur iuramento etiam interueniente, *quæstio.* 35. *numer.* 8. Promittens aliquem vt filium tractare, ministrare expensas ei tenetur vt legere, scribere & Grammaticam discat, si id eius exposcat conditio, *q.* 4. *n.* 58.

Pronomen.

Pronomina illa *Meum*, & *Tuum*, paupertatem induxerunt, *quæst.* 3. *n.* 3. Et discordiam. *ibidem.*

Prophetæ.

Prophetæ boni an modica munera pro prophetia victus causa acceperint *quæstio.* 65. *num.* 109.

Proprietas.

Proprietas verbi in dubio attendenda est, *q.* 1. *n.* 11. Et secundùm Grammaticalem sensũ accipi debet, *ib.* & *n.* 21. & *seq.*

Proprietas vendi non debet, vt pauper, aut dines quis dicatur, sed redditus rei ad id considerandi sunt, *quæst.* 4. §. 4. *n.* 167. & *seq.* Limitatur *num.* 172. & *seq.* Proprietatem vendere non debet vt alimenta præstet, qui alere obligatus est, *ibid. num.* 169. Et in quibus casibus proprietas ad id vendi debet? *ibid. num.* 170. *remissiuè.* Exigui redditus vendi debet, quando ex eius pretio comparari res posset, quæ sufficientes ad vitam præstaret redditus; annuúsve census congruus constitui posset, *ib. n.* 172. & 173. Limitatur *n. seq.*

Propter quod vnumquodque tale, & illud magis, *q.* 9. *n.* 7.

Protestatio.

Protestatio parentis expendentis pro filio in studio, animo credendi expendere dicentis, quo tempore facienda sit? *q.* 59. *n.* 19. vide verb. *impeditus.*

Prouisio.

Specialis prouisio, vide verb. *Specialis.*

Publius, Valer. Publicola.

Publius Valerius Publicola pauperrimus, primus Consul creatus, tresque postmodum Consulatus acceptissimos populo Romano gessit, *q.* 6. *n.* 55. versic. *Consulatus autem.*

Pupillus.

Pupillus pauper cuius bonorum redditus vix pro ipso alendo sufficiunt, decimam partem fructuum tutori non tenetur præstare; secùs si pauper non sit, *quæst.* 28. *num.* 72. Cessans in solutione canonis biennio Ecclesiæ, vel triennio priuato, cadit à iure suo, *quæst.* 33. *num.* 12. Nec restituitur, si tutorem habeat, qui soluendo sit, à quo interesse consequi possit: secùs si tutorem non habeat, vel non soluendo, *ibid. n.* 14. Dines an propriè, & verè miserabilis dicatur? Forique electionem tam quoad Ecclesiasticum, quàm sæculare habeat, *q.* 52. *n.* 35. & *tribus sequentibus.*

Pupilli inuentarium non conficientes an vltra vires hæreditarias teneantur? *q.* 58. *n.* 15.

Q

Quadrimestre.

Quadrimestre datur in actione personali debitori condemnato ad soluendum, de iure Codicis, *q.* 44. *n.* 6. Et de iure Canonico, *ibid. num.* 7. Et etiam confesso, *ibid. num.* 8. Et quid hodie? *ibid.* Et condemnato per sententiam arbitri, *ibid. n.* 9. Et condemnato ex iuramento decisorio, *ibid. num.* 10. Et fideiussori condemnati, *ibid. n.* 11. Et an debitori ex publico, guarentigióque instrumento concedatur? *ibid. numer.* 12. Paupertatis fauore concessum fuit diuitibúsque denegatur, quando præcipuè debitum est leue, commodéque illud posset debitor soluere, *ib n.* 13. & 14. An hodie condemnatis ad soluendum detur? & ad quod tempus redactum sit? *ib. num.* 15.

Quantitas.

Quantitas magna, vel parua, quæ dicatur, ex personarum conditione perpenditur, *quæst.* 4. *num.* 20.

Qualitas.

Qualitas accidentalis an possit, vel attendatur? *q.* 4. *n.* 32. & *seq.* Naturalis inesse præsumitur, *q.* 5. *n.* 27.

Quarta.

Quarta coniugi pauperi debita est? debitum legale tempore celebrati matrimonij cum paupere coniuge contractum *quæst.* 56. *n.* 12. & 44. Tanquam æs alienum priusquam tertium, & quintum deduci debet, illúdque minuit, *ib. n.* 14. Et quid si melioratio tertij, & quinti per contractum donationis irreuocabilis facta fuisset? *ibid. remissiuè.* Non vt quota bonorum? sed vt quota hæreditatis debetur, *ibid. n.* 68. Centum librarum auri summam excedere non debet? et si excedat, ad centum auri libras conditione ex lege coniux superstes aget, *ibid. n.* 80. Debetur coniugi pauperi superstiti sine diminutione, licèt ampla sit, minorique quantitate honestè viuere posset *ibid. num.* 81. Non augetur, licèt maiora alimenta ad vitam decenter transigendam coniux desideret, *ibid. num.* 82. An & quando quoad vsumfructum, & proprietatem, vel vsumfructum tantùm debeatur? *ibidem*, *numer.* 83. 84. 85. 86. 87. 89. & 92.

Quartæ locus non est, si plures quàm tres extent filij? sed in virilem coniux superstes succedet, *dict. q.* 56. *n.* 88. In quibus casibus, & ex quibus causis quartæ detractioni locus non sit? *ibid. à n.* 95. *cum multis seq.* An detrahatur ex feudo? *ibid d. n.* 95. & *seq.* Non detrahitur ex re emphyteutica Ecclesiastica, vel sęculari, *ibid, n.* 97. Nec de bonis fideicommisso subiectis, *ibidem, numer.* 98. Nec ex bonis maioratus, *ib. n.* 99. Non detrahitur si vtriusque coniugis culpa, & mala gratia diuortiũ factum sit; secus si bona, & in casu licito, *ib. n.* 110. & *seq.* Alia supple verb. *Coniux.* verb. *Dispositio* & verb. *Maritus.*

Quint. Hortens.

Quinti Hortensij ditissimi, testamenti suppositi nefandum crimen, *quæstione* 6. *num.* 80.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Quintum.

Quintum à patre illegitimo pro alimentis filio relictum integrum debetur, licèt alimenta excedat, *q.* 4. *n.* 66.

Quintum bonorum paternorum ab intestato decedentis, an necessariò pro anima distribuendum sit, *q.* 56. *n.* 7.

Qui non habet in ære, vide verb. *Luere.*

R

Ratio.

Ratio, quæ sola reddi potest, habetur pro expressa, *q.* 50. *n.* 7.

Rationes tutelæ post finitam tutelam regulariter reddi debent, *quæst.* 60. Reddere is verè dicitur, qui eas edit, & reliqua soluit, nec reddere rationes videtur, qui reliqua non soluit *ib. n.* 11.

Recognitio.

Recognitio ficta schedulæ (per contumaciam nempè) ad executionem sufficit, *quæst.* 65. §. 1. *n.* 146. Recognitio, vel denegatio chirographi iurisdictionis probationem non inducit; & ex cuiuslibet Iudicis auctoritate etiam incompetentis fieri potest, *ibid. n.* 148.

Recusatio.

Recusans Regium Senatorem certam dedet deponere pecuniæ quantitatem, amittendam, si recusationis causam non probauerit, *quæstio.* 53. *numer.* 38. Et quid in paupere? *ibidem numer. seq.* Recusari potest Iudex inimicitiæ causa, licèt culpa recusantis contracta sit, si ad casum non fuerit ordinata, *q.* 54. *n.* 29.

Redemptor.

Redemptor retinere poterit pro redemptionis pretio redemptum, donec solutum sit, *q.* 54. *num.* 3.

Regularis.

Regulari potest conferri beneficium ad mutum Superioris amobile, quin id voto paupertatis repugnet, *quæstione* 4. §. 2. *num.* 132.

Relegatus.

Relegato an & quando restitutio concedatur? *q.* 54. *n.* 34.

Relicta.

Relicta pro pauperibus virginibus maritandis, in piam causam, vel pro anima inter virgines, quæ suo labore viuunt, distribui possunt, *quæst.* 4. §. 3. *numer.* 147. Ad pias causas respiciunt spiritualia, remissionémque peccatorum; *q.* 52. *n.* 53. Alia supple verb. *Legatum.*

Religio.

Religionis ingressus non est de præcepto, sed de consilio, *quæstio.* 11. *numer.* 5. Non liberat ingredientem à debitis ante ingressum contractis, *ibidem numer.* 6. Alia supple verb. *Debitor*, & verb. *Professio.*

Remedia.

Remedia subsidiaria vbi duo absunt; minùs subsidiarium prævalet, *q.* 39. *n.* 59. Extraordinaria faciliùs denegantur, *quæstione* 54. *num.* 34.

Remedium minus subsidiarium prævalet vbi duo subsidiaria remedia adsunt, *quæst.* 56. *num.* 34.

Remissio.

Remissio carcerati pauperis, vel etiam non pauperis ad alium Iudicem, cuius expensis facienda sit? *q.* 39. *n.* 44. *& duobus seq.* Mercedis quando facienda sit? Vide verb. *Conductor.* Remissionem debiti an facere possit procurator cum libera, vel alij legitimi administratores? Vide verb. *Donare.*

Remissio correctionis inuentarij à testatore in creditorum præiudicium facta non præiudicat, secùs in legatariorum odium, *q.* 58. *n.* 13.

Renunciare.

Renunciare defensionibus suis in criminalibus quis non potest, *quæst.* 66. *n.* 4. Etiamsi talis renunciatio fuerit iuramento vallata, *ibid. n.* 5. Nec defensionibus delictum minuentibus renunciare reus potest, *ibid. numer.* 6. Nec tacitè defensionibus suis renunciare reo licet, *ib. n.* 7.

Renunciatio.

Renunciari non potest priuilegio miserationis concesso, ne quis extra prouinciam ad litigandum extrahatur, vel è conuerso, quod aduersarium suum extra prouinciam trahere non possit, *q.* 47. *n.* 10. Nec priuilegio cessionis bonorum, *ibid. n.* 11. & latiùs *q.* 49. *num.* 17. Neque alteri priuilegio miserationis causa concesso, *in specialibus post q. fin. n.* 5. Nec prohibitioni, ne maritus vltra decimam bonorum suorum partem arrhas constituat, *q.* 18. *n.* 4.

Repetitio.

Repetitio indebiti soluti pauperi non soluendo, datur aduersùs eum cui pecunia profecit, si causam habuit lucratiuam, *q.* 48. *n.* 7. Repeti potest solutum ante diem, vel conditionem, *q.* 4. §. 2. *n.* 108. Et quod ob iustum, grauémque metũ donatum est, licèt metus culpa eius, qui donauit acciderit, *q.* 54. *n.* 11.

Rescriptum.

Rescriptum contra rem iudicatam non valet, *q.* 44. *n.* 46.

Res.

Rei suæ quilibet est moderator, & arbiter, *quæstio.* 24. *numer.* 3. Res magni valoris, quæ redditus tantùm necessarios domino præstat? ab eo extorquenda non est, qui in id quod facere potest, conuenitur, nec vendi potest, *quæst.* 4. §. 4. *num.* 168. Ecclesiæ ad Diuinum cultum constitutæ in laicos alienari prohibentur, *quæstio.* 22. *numer.* 40. Etiamsi res consecratæ ipsorum laicorum sint, *ibidem.* Alienari possunt pro pauperum subuentione, vel captiuorum redemptione, *ibid. num.* 41. *& q.* 52. *num.* 46. Etiamsi pauper captiuus, vel incarceratus ad paupertatem, captiuitatem, vel carcerem sua culpa ad casum non præordinata deuenerint, *d. quæstione* 22. *numer.* 42. Prohibitæ alienari, fideicommisso, vel restitutioni subiectæ, an ex causa alimentorum, dotis, vel alia necessaria alienari possit? siue prohibitio expressa sit, siue tacita? Et in quibus personis id locum habere possit, vel non? *idem, num.* 43. *& seq. vsque ad numer.* 58. Dotalis, vt propinquorum necessitati succurratur, sororíque inopi dos constituatur, alienari poterit, *ibidem, numer.* 38. Semel alienatæ ex dotis causa an semper liberæ maneant? *ibidem, num.* 58. Alienari probibitæ, nec ex causa necessaria alienandæ

sunt

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sunt si earum fructus sufficiant, *ibid.num.60.* Limita, & intellige vt *numer.* 61. 62. & 63. Transeunt cum suo onere, *q.* 11.*n.*16.*in fine.*

Res diuino cultui destinatæ pro captiuorum redemptione vendi possunt, *q.*85. *n.*8.

Rescripta.

Rescripta in tertij præiudicium à Principe concessa non tenent, *q.*44. *n.* 28. Nisi leue contineant detrimentum, modicéque præiudicent, *ibid.n.*28.

Reseruatio.

Reseruatio beneficiorum in id fuit facta, vt de illis pauperibus prouidere posset Pontifex, *q.*7.*n.*15.

Resignatio.

Resignatio beneficij eius, qui aliunde non habet vnde viuere possit, admittenda non est, tenet tamen si eam admittat Episcopus: & ad quid teneatur? *quæst.*9.*num.*17. Qualiter facienda, & qua cum probatione? *ibid.*

Respublica.

Respublica egestate laborans potest conductores gabellarum, vt ante diem soluant compellere, *q.*43. *n.*13. Alia supple verbo *Ciuitas*, verb. *Castrum*, verb. *Vniuersitas*, & verb. *Roma.*

Restituere, Restitutio.

Restituere qui tenetur malè ablata, vel adquisita ex illicitis contractibus arbitrio Prælati, vel Confessoris, quia certus dominus non cognoscitur; poterit propter suam necessitatem, vel quia filias habet, sibi, vel filiarum dotibus dicta bona applicare, *q.* 4. *num.* 47. Restituere obligatus, si commodè restituere non valet, interim de lucro cessante, vel damno emergenti non tenetur, *q.*26.*num.*44. Restituere an teneatur quis, quod in extrema abstulit necessitate, si ad pinguiorem fortunam deuenerit; *q* 27.*num.*28. Restitutio statim facienda est, quia præceptum de restituendo, tanquam negatiuum, vel à negatiuo descendens obligat semper, & ad semper, *ibid. num.*2. Limitatur in paupere, qui animum deliberatum restituendi habet, *ibid.num.*6. Ampliatur, *num.* 9.10. 12.13.14. 16.17.18.22. 23.& 24. Limitatur, *num.*7.8.19.20.21.25. & 26. Facienda est eius quod quisque à Religiosis accepit, nec ante restitutionem præstanda absolutio est, nisi moraliter restitutionem facere non possit, *ibid. num.*16. Facienda est pauperibus, eius quod quis pro iustitia accepit, nec antè præstari debet absolutio, nisi paupertas excuset, *ibid.* Facienda est pauperibus de acquisitis ex illicita negotiatione si dominus ignoretur, *q.* 8.*n.*10. A restitutione an excusetur, absoluíque debeat ante eam, qui à Religiosis munera accepit; *d. quæst.*27, *num.*16. Et quid in dante, vel accipiente aliquid pro iustitia? *ibid.* Restitutionem per multum tempus differens, an multa committat peccata, vel idem continuetur? *ibidem num.* 3. *remissiuè.*

Restitutio in integrum denegatur ei, qui aliàs restituendus foret, si opponere, vel probare exceptionem dilatoriam omisit, *quæst.*44. *num.*31. Non conceditur pro modica læsione, *ibid.* An concedatur læso sua culpa? *quæst.*54, *num.*2. & *num.* 34. Et an carcerato sua culpa? *ibid. d. num.*2.& *n.*29.*in fin.* Pauperibus conceditur, *q.* 30. *num.* 1. & *seqq.* Etiam contra tres conformes sententias in contradictorio iudicio latas, *ibid.num.*6. Et an ex capite generali, vel iure minorum, aut Ecclesiarum pauperibus competat restitutio? *ibid.n.*7. & *seqq.* Conceditur absenti vel infirmo; *ibid. num.*4. Denegatur aduersùs lapsum trium dierum, qui ad supplicandum à sententiis interlocutoriis iudicum superiorum datur, *q.* 31. *num.* 6. Et quid in paupere? *ibid. n.* 28. Non conceditur minori tutorem? vel curatorem habenti, si tutor, vel curator soluendo sit, *ibid.d. n.*28. & *seqq.* Alia circa hæc vide verb. *Minor.*

Restitutionis remedium extraordinarium est, & facilè denegatur, *q.*54.*n.*34.

Restitutio malè ablatorum cuius dominus ignoratur, pauperibus facienda est, *q.* 62. *num.*29. In integrum an & qualiter concedatur ei, qui post duas, vel tres sententias per Audientiam latas comparet? *quæst.* 65. §. 1. *num.*169

Restrictio.

Restrictio fit pro inducenda, æqualitatéque seruanda, *q.*55.*n.*6.

Retentio.

Retentio pro melioramentis competit bonæ fidei possessori, etiamsi aliter ei bona obligata non sint, *q.*41.*n.* 16. Malæ quoque fidei possessori, *ibid.n.*17. An in vna re pro melioramentis in alia factis concedatur? *ibid. n.* 18. Retineri non potest vna res pro alia, *quæst.*49. *num.*6.

Retrahens.

Retrahens rem consanguinei, an reficere expensas vtiles, & necessarias debeat emptori? vide verb. *Consanguineus.*

Reuocatio.

Reuocari potest quod ob iustum, grauémque metum quis promisit, vel donauit, licèt metus culpa eius, qui donauit, vel promisit, euenerit, *q.*54.*n.*11.

Reus.

Reus edere miserabilibus etiam ad intentionem fundam tenetur, *q.*55.*n.*16. Regulariter contra *ibid. n.* 17. Etiam in quantumuis summario iudicio, *ibid.* Non tenetur ad actionem fundandam copiam instrumentorum aduersario edere, secùs ad iam fundatam iuuandam, *q.*39.*n.*30.

Reus vide verbo *Copia*, & verbo *Renunciare.*

Rex.

Rex etiam potens attenta eius conditione pauper dici potest, *q.* 4.*n.* 11. vers. *Ex diuerso* An & quando possit gabellam subditis imponere? Vide verb. *Gabella* & verb. *Princeps.* Romanorum ante coronationem non vocatur Imperator *q.*38.*n.*14. Regi soli non creditur plenè vbi de tertij magno agitur præiudicio, *q.*5.*n.*6. *remissiuè.* Regis verbo nemo decipi debet, *q.*6.*n.*33. Alia supple verb. *Princeps.*

Roma.

Roma floruit, mundíque domina effecta est, dum eius regimen apud doctos, peritósque extitit; corruit cùm hic peruersus est ordo, *q.*6.*n.*44. Romana iura ex Athenienſium legibus originem sumpsere, *ibid.n.*60.

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

Rusticus

Rusticus delicatis cibis vti non debet sed grossis, & vtilibus,*q.*4.*n.*14. Dicitur dives eisdem facultatibus,quibus nobilis pauper,*ib.n.*11 Dives dicitur si habeat centum scuta, *ibid.* An dicatur persona miserabilis?*in præfat. num.* 10. *remissiuè.*

S

Sacrilegium.

SAcrilegium an committatur, si non Deo dicata, sed destinata auferantur? *quæst.*4. §.2.*n.*126.

Sacerdos.

Sacerdos qui ex beneficij fructibus commodè se alere non potest,absque simoniæ labe Sacramenta, Diuináque officia vt sibi oblationes solitæ, dentur, populo subtrahere potest, *quæstio.* 65. *numer.* 110. Intellige vt *numer. seq.* Alia vide verb. *Clericus*, & verb. *Minister.*

Salarium,

Salarium Iudicum ex quibus bonis anteà solnebatur?& hodie soluatur? *q.*6.*n.*84.*&* 90. Datur Iudicibus etiam præter sportulas in omnibus ferè partibus,*ib.n.*84.86.87.*&q.*28.*n.*3. *& seq.* An debeatur Iudici infirmo,mortui hæredibus vel absenti?Et quo tempore soluendum sit?*ibid.q.*6 *& d. q.*28.*n.*4. *& seq. & n.*93. In fine operis soluendum est *quæst.*29. *num.* 1. *& seq.* Alia vide verb. *Solicitator*, & verb. *Sportulæ.*

Sanguinolenti.

Sanguinolenti infantes quare dicti?*q.*65. §. 2. *n.* 182.

Satisdatio,

Satisdatio præstanda est ab eo,qui dilatione concessa à Principe frui vult,*q.*44. *n.*83. Ampliatur *n.*84.86. *&* 88. Limitatur *n.* 85. 89. 91. *&* 92. Non requiritur in quinquennali dilatione à maiori parte creditorum concessa,*ib.n.* 90. Est de substantia in vsufructu, nec iuratoria sufficit cautio,*q.*53.*n.*5.Contra *n.*29.33.*& seq. vsque ad n.*38. Intellige vt *n.*30.Alia vide verb. *Cautio iuratoria.*

Schedula.

Schedula vide verb. *Recognitio.*

Scientia.

Scientia omnis incipit à cognitione vocabulorum, *quæst.*1.*n.*2. Reddit quem nobilem, *q.*4.*n.*33.*& seq. &* 9.7. *n.*47. *remissiuè.* Nobilitat magis quàm sanguis, *ibid.* Pauperis contemnitur,inscitiáque reputatur, *q.* 6. *n.* 5. Sua vi homines allicit,*ib. n.* 48. Alia supple verb. *Ciuilis sapientia.*

Scientia simplex quando denunciationem suppleat?*q.*40.*n.*4.

Seminarium.

Seminarium de proximo erigendum,habetur pro iã erecto,*q.*4.§.2.*n.*127. Seminario puerorum nondum erecto beneficiorum vnio,fraude cessante,fieri potest,*q.*11.*n.*9.Et qualiter Seminario possit Episcopus facere vniones,*ib.n.*18.

Senatores.

Senatores Regij possunt moratorias literas concedere,*q.*44.*n.*38.

Senex.

Senex dicitur persona miserabilis,*in præfat. n.*9. *remissiuè.*

Senex dicitur quinquagenaria, *quæst.* 56. *num.*40.

Sententia.

Sententia ex abrupto prolata, ob temporis breuitatem redditur nulla,*q.*6. *n.*20. Ferri potest in personam Monachi pro debito ante ingressum Monasterij contracto, *q.* 11. *n.* 6. A qua intra decem dies non fuit appellatum, de iure communi firma manet, in rémque iudicatam transit, *q.* 31. *n.*1. Et quid hodie? tam in sententia diffinitiua, quàm interlocutoria, siue Iudicum inferiorum, siue superiorum, *n. seq. ibid.* Lata absque partis petitione nulla est, *q.* 35.*n.* 9. Non requiritur pro paupere, vt ei alimentata, litisque sumptus à diuite collitigante præstandi sint, *quæst.*39.*n.*26. Mercedis: eiusque taxationis pro paupere lata, inappellabilis est, *quæst.* 50. *num.*22. In dubio pro pauperibus ferenda est, *q.*55.*n.*18. *&* 24. Sententiæ acquieuisse videtur,qui tempora appellandi elabi patitur,*q.*51. *n.*6. vers. *Quarta & vltima.*

Sententia contra defunctum lata,contra hæredem tempore confectionis inuentarij durante exequi non potest,*q.*57.*n.*7.

Seruus.

Seruus absque domini consensu Religionem ingredi non potest,aut in ea permanere, *quæst.*11.*num.*10. Non tenetur domino de alimentis prouidere, nisi sibi priùs prouideat, de iure saltem Canonico, & in terris Ecclesiæ, *q.*42.*n.*15.

Seruus expositus iuris sui manet,*q.*65. §.2. *num.*196.

Seuerus.

Beatus Seuerus ex lanificio in Archiepiscopum assumptus est,*q.*6.*n.*66.

Significare,Significatio.

Significare, quid sit? *quæstio.*1. *num.*21. *&* 22.

Significatio propria, quæ dicatur? *ibid.* Quandóque largè,quandóque strictè sumitur, *ibid.n.*20.

Silere.

Silere ille propriè dicitur,qui potest loqui *q.* 17.*n.*36.

Simulatio.

Simulatio præsumitur potiùs quam donatio, *q.*21.*n.*5.

Simonia.

Simonia est similis vsuræ, & de vno ad aliud valet argumentum,*q.* 65.*n.* 3. An & qualiter paupertate excusetur?*ib.n.*2. *&* *n.*106. *& seq.* simoniæ definitio,*ibid.n.*106.

Socer.

Socer non potest loco dotis congrua genero alimenta assignare, nec dotis obligationi satisfacit,*q.*4 §.3.*n.*163.

Solicitator.

Solicitatoribus debetur salarium etiam non conuentũ,de generali saltèm consuetudine, ex æquitate,& verosimili contrahentium,vel litigantium mente,*q.*28.*n.*24.

Solon.

Solon Magistratus omnes ex nobilibus, & locupletibus, ex censu quingentorum modiorum, & iugerum constitui decreuit, *q.*6.*n.*24.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Id primum in sua Republica constituit, vt debitoribus pauperibus aliqua debiti pars remitteretur, *q.44.n.33.*

Soluere, Solutio, Solutum.

Soluere minus dicitur, qui post tempus soluit, *q.44.n.27.* Soluere posse an quis præsumatur in dubio? *q.33.n.13.*

Solutio expensarum, & melioramentorum, quo tempore attento facienda sit? *q.41.n.69. & sequentibus.* Solutum ante diei, vel conditionis euentum repeti potest, *quæst. 4. §. 2. num.108.*

Soror.

Soror dines an alere, & dotare sororem inopem teneatur? *quæst.4. §.3.num.160.* & latius *q.16.n. 20.* Vt sorori inopi dotem constituat, matrimonio durante rem dotalem alienare potest, *ibid. & quæst. 22. num. 38.* Iterum dotare, vel alere sororem tenetur, dote, vel alimentis constitutis absque culpa deperditis, *ibid. & num. seq.* Continetur fratris nomine, *ibid. num.21.*

Specialis.

Specialis prouisio generali derogat, *q. 47. num.3.*

Spes.

Spes præmit inuitat ad labores, vide verb. *Præmium.* Spe veniæ peccans, grauiùs peccat, ac punitur, *q.27.n.26. & seq.*

Spiritualia.

Spiritualia interesse, siue æstimationem non recipiunt, *q.33.n.7.*

Spiritus Generosus.

Vide verb. *Maiestas.*

Spoliator, Spoliatus.

Spoliator non antè auditur, quàm rem cum fructibus, & expensis restituat, & non solùm fructus perceptos, & extantes, sed etiam qui percipi potuerunt, restituere debet, *q.46.n.6. & 7.* Tenetur fructus rei in loco spolij commisit præstare, *ibid.n.8.* Spoliatoris an spoliati in restitutione fructuum rei ablatæ sit habenda ratio? *ibid.n.9.* Spoliator pauper ante fructuum, & expensarum restitutionem audiendus est, *ibid.n.10.* Spoliatus ante omnia est restituendus omni exceptione postposita, *ibid. n.1.* Nec respondere si vnus deficiat nummus tenetur, *ibid. n.2.* Et siue iustus, siue iniustus possessor sit, *ibid.n.3.* Et siue re corporali, siue incorporali spoliatus sit, vtili saltèm interdicto vnde vi, *ibid.num.4.*

Spolij actione non solùm contra ipsummet spoliatorem, sed etiam contra quoscumque ad quos res ipsa peruenit egi potest, *d. quæst. 46. num.5.*

Sponsa, Sponsalia, Sponsus.

Sponsalia an per superuenientem paupertatem dirimantur? *quæst.14.per tot.* Dissoluuntur per superuenientem grauem morbum, vel deformitatem externam, *q. 14. n. 4.* Et propter deformitatem animi, vt si alter ex exponsis furti, homicidij alteriúsue criminis grauis ratione damnatus sit, *ibid.n.6.* Et si sponsaliorum tempore talis adesset deformitas, ab altero spõsorum incognita, *ibid.* Sub promissione dotis celebrata videtur, siue expressa sit dotis promissio, siue tacita, *ibid.n.17. & 18.* Non dissoluũtur propter superuenientem paupertatem, si certa dotis quantitas fuit promissa, eáque solnatur, *ibid.n.15.* Etiam iurata per superuenientem dirimuntur paupertatem, *ibid. num. 19.* Et tam si sponsæ, quàm sponso superueniat paupertas, *ibid.n.20.* Non ex eo, quod sponsorum altero in eodem statu manente; alteri ingentissima diuitiarum copia accreuerit dirimuntur, *d. q.14. num.21* Non dirimuntur propter superuenientem sponsæ paupertatem, si ita eam sponsus adamaret, vt etiam paupertate, vel casu illo præuisio, cum ea contraheret, *ib.n.25.* Spõsique in hoc casu stabitur iuramento, *ib. n. 26. 28.* Sponsi an casuum compensationem, vt sponsalia non dirimantur opponere possint? *ibid.n.22. & 23.*

Sponsa de præsenti etiam ad viri domum traducta, nec carnali copula sequuta, quartam, ex *Auth. Præterea, C. vnde vir, & vxor* dispositione deducit, *quæst. 56. num. 69. & 73.* Sponsi de præsenti absque copula, vel traductione ad domum, verè coniuges, vir atque vxor vocantur, *ibid.d.num.69.* Sponsa de præsenti etiam ad domum viri non traducta, nec carnaliter cognitæ mariti forum sortitur, *ibid. num.70.* Et statuti dispositione, quæ maritatas à successione excludit, includitur, *ibid.num.71.* Et omnia iura de matrimonio, seu de marito, & vxore loquentia, in sponsa etiam per verba de præsenti copula quoque vel traductione ad domum non sequuta procedunt, *ibid. num. 72.* Sponsa de futuro quartam ex *d. Auth. Præterea* non detrahit, *ibidem num.74.* Sponsa quam maritus ex iniusta causa admittere recusat in quartam marito succedit, *ibidem, num.109.*

Sportulæ.

Sportulæ laboris ratione, etiam præter salarium Iudicibus debentur, *quæst.28.n.3.* Et etiam infirmo, vel absenti cum causa, & de licentia, *ibid. num. 4.* Et an etiamsi partes inter se concordauerint, à litéque destiterint? *ibid.num.6.* Alia vide verb. *Salarium,* & verb. *Iudex.*

Statutum.

Statutum loquens in filiis, intelligitur etiam in nepotibus, *quæst. 4. num. 9* Excludens omnes exceptione aduersus publicum instrumentum, exceptionem diei, vel conditionis non impletæ non censetur excludere, *ibid.§.2. num. 116.* Efficere non potest, vt generaliter, & in omni casu, quandoue de tertij igitur non leui præiudicio, vnico testi plena adhibeatur fides *quæst. 5. num.3. remissiuè.* Puniens delinquentem pœna corporali amputationis pedis siue alia, de amputatione membri intelligi debet, *quæst. 9. num. 23.* Et idem si statutum pœnam pecuniariam, vel aliam arbitrio Iudicis imponeret, quia tale arbitrium pœnam pecuniariam excedere non debet, *ibid. num. 24.* Imponens pœnam iurisdictionẽ Potestatis declinanti, in Ecclesiastico, qui etiamsi velit non potest coram Sæculari litigare, non habet locum, *quæst. 17. num. 37.* Dictans, vt Iudex teneatur causam cum consilio sapientis expedire, intelligitur *si à parte fuerit petitum; quæst. 35. num. 3.* Et idem si ex forma statuti teneretur Iudex cogere affines ad compromissum, *ibid. num. 4.* Vel si iubet dari terminum ad aliquid agendum, *si pars petierit,* intelligi debet, *ibidem, num.5.* Potest legi derogare, *quæst. 47. num. 4.* Tanto fortius est, quanto

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Ciències Socials

ſpecialius, *ibid. num.* 5. Diſponens vt inſtrumenta guarentigio executioni mandentur, & ne contra ea alia exceptio, niſi ſolutionis opponi poſſit; ſolùm quoad principalem procedit debitorem, non quoad tertium, *q.* 48. *n.* 3. Diſponens, vt vnus pro debito alterius teneatur, non valet, *ibid. n.* 6. Laïcorum non ſe ad piam extendit cauſam, *q.* 52. *num.* 41. Generaliter loquens, panperes non comprehendit, *ibidem, num.* 57.

Statutum maritas à ſucceſſione excludens, eas quoque quæ per verba de præſenti, licèt nec ad domum viri traductæ, nec ſint carnaliter cognitæ maritatæ ſunt, excludit, *quæſt.* 56. *num.* 71. *& ſeq.* Diſponens, vt Mediolanenſis mulier extrà Mediolanum ſub hæreditatis priuationis pœna non nubat; ſi patris iuſſu extra nubat non priuabitur, nec eius diſpoſitio tunc procedit, *quæſt.* 64. *num.* 18. Iuri communi contrarium reſtringitur, nec vltra id quod exprimitur, extenditur, *quæſt.* 65. §. 2. *num.* 199. Si dicat *vt debitor poſſit pro debito incarcerari*; eius quoque hæres poterit, etſi de eo non faciat ſtatutum mentionem, *q.* 57. *n.* 3. Conſtituens certam pœnam petenti illud, quod iam ſolutum erat; in eius quoque hærede, quando de eo notitiam habuit, procedet, *ibidem.*

Stipendia.

Stipendia congruo tempore militibus pauperibus ſoluenda, ne cogantur cogitare quod auferant, *q.* 6. *n.* 21.

Studia.

Studij cauſa, & dotis à pari procedunt, *q.* 4. *n.* 60. *&* 62.

Studiorum expenſæ, vide verbo *Expenſæ ſtudiorum.*

Stuprator.

Stuprator virginis ea volente, nec importunis precibus coacta, à pœna *c.* 1. *de adulter.* liberatur, *q.* 65. *n.* 91.

Subſtitutio.

Subſtitutio pupillaris tacita ſub vulgari expreſſa filio impuberi facta contenta matrem pupilli non excludit, *in ſpecialib. in vltim. voluntatib. poſt q.* 64. *n.* 8. Fallit ſi pauperes ſubſtituti ſint, *ibid. n.* 9. Et an vt fallentia procedat requiratur pro conſcientiæ exoneratione maléque ablatorum reſtitutione pauperum ſubſtitutionem fieri, vel etiam ea non facta vera ſit? *ibid. n.* 110. *&* 11. Pupillaris expreſſa matrem excludit, *ibid. n.* 12. Etiam à legitima, *ibid. n.* 13. In foro conſcientiæ, *ibid. n.* 14. Fallit, ſi mater inops ſit quæ legitima tunc priuati non poteſt, *ibid. n.* 15.

Subuenire.

Subueniendum an ſit ei, qui culpa ſua ad neceſſitatem deuenit? *q.* 54. *per tot.* Subueniendum non eſt eis, quibus imputari poteſt, cur ſibi non proſpexerint, *q.* 12. *n.* 17. Subueniendum eſt ei, qui ſua culpa (etiam ad caſum ordinata) in paupertatem deuenit, ſi neceſſitas exigat, *q.* 54. *n.* 29.

Subtrahere.

Subtrahere non debet quis ſibi neceſſaria, vt Eccleſiæ det, vel pauperibus, *quæſt.* 36. *num.* 7.

Succedens, Succeſſor.

Succeſſor in dignitate ad obſeruantiam tenetur pactorum, contractuum, & conuentionũ, quas præceſſor fecit, nominéque dignitatis celebrauit, etiamſi tyrannus eſſet, *q.* 6. *n.* 38. Contra geſta præceſſoris venire nequit, etiamſi ei non hæreditario iure, ſed per electionem ſuccedat, *ibidem.*

Sucedens in quota bonorum à creditoribus conueniri non poteſt: ſecùs ſi in quota hæreditatis, *q.* 56. *n.* 62.

Suffragium.

Suffragium patris filio prodeſt & è contra? *q.* 62. *n.* 27.

Suorum Appellatione.

Suorum appellatione qui veniant, vt Clericus eos alere teneatur, quorúmque reſpectu beneficium pauper, vel tenue dicatur? *q.* 4. *n.* 51. *&* 52.

Superior.

Vide verb. *obedire.*

Supplicatio, Supplicans.

Supplicatio intra quot dies à ſententiis ſuperiorum Iudicum interponi debeat, Tam ab interlocutoriis quàm à definitiuis? *q.* 31. *n.* 4. Et an à lapſu termini detur reſtitutio? *ibid. n.* 5. Et an à die latæ ſententiæ, an verò à die notificationis terminus currat? *num.* 6. Et an de momento ad momentum; ipſéque notificationis latæve ſententiæ dies, feriatúſque etiam in termino computetur? *ibid. n.* 7. *&* 8. A ſententia reuiſionis ſupplicans an cum cautione iuratoria, ſi quingentarum duplarum fideiuſſorem ob paupertatem non inueniant, admittatur: *quæſt.* 53. *num.* 25. *& ſeq. vſque ad numer.* 48.

Suſpectus.

Suſpectus dicitur, & vt ſuſpectus capi poteſt pro aliis fideiubere ſolitus, *quæſt.* 5. *num.* 48.

Suſtentatio.

Suſtentatione relicta, ſtudiorum expenſæ veniunt, *q.* 4. *n.* 57.

Synodalis Conſtitutio.

Synodalis conſtitutio pro trina monitione habetur, *q.* 8. *n.* 9.

T

Tabellio.

TAbellio inſtrumentum arrharum maioris quantitatis, quàm decimę partis bonorum mariti conficiens, legíque id prohibenti renunciationem apponens, qualiter puniatur? *q.* 18. *n.* 4. *remiſſiuè.* Licitè pro ſcripturis mercedem, ſalariúmque exigit *q.* 28. *n.* 22. Nec ſcripturas edere parti tenetur, ſi ſalarium ſibi non ſoluatur, *ibid. n.* 23. Etiam ſalarium non conuentum, de generali conſuetudine, ex æquitate, & veroſimili litigantium, vel contrahentium mente, exigere poteſt, *ibid. n.* 24. Tabelliones voraciſſimi Reipublicæ canes, pauperúmque excoriatores, & pecuniæ accipitres appellantur, *d. q* 28. *n.* 55. Gratis pauperibus ſcripturas cõficere, & exhibere tenentur, *ibid. n.* 61. Gratiſque pauperibus acta, ſcripturáſque exhibere cum ad Tabellionatus officium recipiuntur, iurant. Quod & in noui quoque; Orbis Tabellionibus obſeruatur, *ib. d.* Et ad id etiam ſub officij priuationis pœna poſſunt à iudice compelli, *ibid. num.* 62.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Talis.

Talem qualem quis se facit, non tenetur probare, qui præsumptionem naturalem pro se habet, *quæst. 5. num. 27. vers. Et præsumptionem.*

Talliare.

Talliare non licèt Principi subditos etiam pro bello gerendo, *q. 38. n. 4.* Limitatur, *n. 10. & seq.* Alia supple verb. *Gabella*, verb. *Princeps*, & verb. *Vasallus.*

Tempus.

Tempus breue, vel longum, quod dicatur Iudicis relinquitur arbitrio, *q. 4. §. 2. num. 134.* Quòd dicatur longum in materia locationis? *q. 22. n. 15. 16. 17. & 18.* An contrà impeditum tam impedimento facti, quàm iuris currat ipso iure? *q. 32. n. 14. & seq.* Quod ad expensarum, melioramentorúmque solutionem debeat attendi? *q. 41. n. 69. & seq.* Datum ad soluendum mitterationis causa iudicatis, vel confessis in actione personali, quod fuerit olim? Et quod sit hodie? *q. 44. n. 4. & seq. vsque ad n. 16.* Moratoriæ dilationis à die concessi beneficij, & datæ, non à die præsentationis, vel notificationis, currere incipit, *ibid n. 109.* Tempora litium ob paupertatem protrahuntur, *q. 51. num. 8. remissiuè.*

Tempus non præfinitum in perpetuum extenditur, *q. 64. n. 3.*

Terminus.

Terminus supplicationis, appellationis, vel eius prosequutionis, currit de momento ad momentum, *q. 31. n. 7. 8. & 10.*

Tertius.

Tertius pro alterius debito conueniri non potest, *q. 48. n. 4.* Nec ex vi statuti, *ibid. n. 6.* Fauore paupertatis actione personali conueniri potest, *ibid. n. 7. & 8.* An & quando pro alio possit appellare, *q. 51. per tot.* & vide verb. *Appellare.*

Testator.

Testatores abusiuè sæpè loquuntur, ironicè, simulatè, vel fictè *q. 1. n. 6.*

Testis.

Testi quæ expensæ sint soluendæ ab eo, qui *q. 4. n. 19. & q. 36. n. 5. & 6.* Non sunt præstanda damna, licèt præstentur expensæ, *d. q. 36. num. 18.*

Testis si vltra expensas capiat, corruptus dici potest, *ibid. num. 19.* Vt idoneus sit, tanti debet habere valoris bona, quanti est causa super qua deponit, *q. 4. n. 74.* Reddens rationem scientiæ, *quia vicinus est*, sufficienter probat in his, quæ verosimiliter, & à communiter accidentibus vicinos latere non solent, *q. 5. n. 15.* Vnicus nulla in causa probat, *ibid. num. 1. & sequentib.*

Testes pauperum vt recipiantur à Magistratu, sub quo domicilium habent; commissiones decerni solent ne pauperes grauentur, *q. 28. n. 64.* Duo in omni causa requiruntur, nec vnius testis dicto plena adhibetur fides, *q. 5. n. 1* Etiamsi Senatoria, aut Præsidiali dignitate præfulgeat, *ibid. num. 2. remissiuè.* Neque statuto caueri potest, consuetudinéue induci, vt generaliter, & in omni casu, quandóue de tertij non leui agitur præiudicio, vnico testi credatur, *ibid. num. 3. remissiuè*, Nec piæ causæ fauore vni creditur testi, *ibid. num. 4.* Neque vbi iudici sola veritate inspecta iudicare commissum est, *ibid. num. 5. remissiuè.* Neque Cardinali, Regi, aut Pontifici creditur, vbi de magno patris agitur præiudicio, *ibid. n. 6.* Possunt recipi publicatis attestationibus, nisi pars opponat, *q. 35. n. 6.*

Timor.

Vide verb. *Metus.*

Tonsurandus.

Tonsurandus de proximo an ad beneficium iurispatronatus promoueri possit? *q. 4. §. 2. n. 128. remissiuè.*

Traditio.

Traditio ad dominij translationem requiritur, *q. 23. n. 3.* Operatur, vt licèt res tradentis non sit, si postea eius dominium consequatur, reualidet traditionem, & secundæ præferatur traditioni in alium factæ tempore, quo tradens dominus est, *ibid. n. 5.* Dominium transfet, impedítque dominium in alium eiusdem rei transferri, *ibid. n. 13.*

Transactio.

Transactio super alimentis etiam cum de eorum parte tractatur, prohibita est, *q. 50. n. 19. ad fin.*

Transigere.

Transigere non potest prohibitus alienare, *q. 22. n. 33.*

Tributum.

Tributum quid sit, vel significet? *q. 38. n. 1. remissiuè.* Alia à suis sedibus pete.

Turcarum Imperator.

Turcarum Imperator plura Iudicibus quotannis donare solebat, *q 6. n. 85.*

Turpe.

Turpe an sit quod vi, aut necessitate fit? *q. 65. n. 49.*

Tutor.

Tutor de iure Fori *leg. (vniuersali Hispaniæ consuetudine comprobato)* pro administratione rerum, personæque pupilli, decimam partem fructuum illius exigere potest, *q. 28. num. 71.* Et quid si minor pauper sit? *ibid. n. 72.* In dubio soluendo esse censetur, *q. 33. num. 13.* Debet damnum ob non solutum canonem resarcire minori, *ibid. n. 12.* Ius minoris donare, aut remittere nequit, *in specialib. in quæstionum calce adiectis num. 11. remissiuè.* Limita, *num seq.*

Tutor pauperis vltra vires hæreditarias ob non confectum inuentarium non tenetur, *q. 58 num. 30.* Et an tunc necessaria sit tutoris protestatio? *ibid. n. 31.* Regulariter rationem, tutelæ post finitam tutelam reddere debet, *q. 60. num. 8.*

V

Valetudinarij.

VAletudinarij à comparendo coram Iudice pro testimonio ferendo excusantur, *q. 36. n. 1.* Pauperibus æquiparantur, *ibid. num. 12.* Et quando secus? *ibid. n. 15.*

Valor.

Valor rei ex redditu, & fructibus cognoscitur, *q. 4. §. 4. n. 160.*

Vassallus.

Vassalli tenentur subuenire domino, non solùm pro filia carnaliter maritanda, sed etiam spiritualiter pro Religionis ingressu, *q. 15. nu. 21. & quæst. 38. num. 18.* Talliari possunt non solùm

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſolùm pro Regis; ſed etiam alterius Domini redemptione, *d.q.38.n.12.& 15.* Etiam pro filia domini maritanda, ſi dominus eam maritare non poteſt, *ibid.n.16.* Et pro filia tantùm naturali, vel ſpuria maritanda, *ibid.n.17.* Et pro eius Religionis ingreſſu, *ibid.n.18.* Et pro nepte Domini, vel Baronis pauperis dotanda, *ibid. n.19.* Intellige *vt num. ſeq.* Renitentes vendi à dominis non debent, *q.22.n.81.* Niſi pro dominorum neceſſitatibus, *ibi.n.82.* Qui ob paupertatem ſeruitium domino non præſtat, excuſatur, *q.33.n.26.* Deducit expenſas neceſſarias, quas in re feudali fecit, *q.41.n.3.* Vtiles etiam, *ib.n.36.* Limita vt *n.48.* Non ſolũ habet pro his expenſis retentionem, ſed etiam actionem, *ibid. n.8.* Priuari non poteſt feudo etiam à Principe, nec de plenitudine poteſtatis, *q.42.n.6.* Domino ingratus exiſtens feudo priuari poteſt, *ibid. n.8.* Non tenetur anteà Domino, quàm ſibi de alimentis prouidere, *ibid.n.17.* An poſſit ſuper re feudali inconſulto Domino cenſum imponere? *quæſt.22.n.23. remiſſiuè.*

Vaſſallus contumax in ſeruitio Domino præſtando, tribus vicibus requiſitus feudo priuatur, *q.65.§.1. n.161.* limitatur in paupere, *ibid.n.174.*

Vectigal.

Vectigal quid ſit, vel ſignificet, *q.38.n.1. remiſſiuè.* Alia à ſuis repete ſedibus.

Velle.

Vide verb. *Nolle.*

Vendere, Venditio, Venditor.

Vendere proprietatem pro alterius alimentis, in aliiſve caſibus, an & quando quis teneatur? vide verb. *Proprietas.* Non cogitur quis domum maiorum, quantumcúnque iuſto pretio, nec etiam Eccleſiæ conſtruendæ, ampliandæve cauſa, *q.4.§.4. n.176.* Vendi an debeat res magni valoris, & exigui redditus, vt iudicati quis pauper, vel dives poſſit? Et an creditoribus poſſit ex eius pretio ſatisfieri, & domino conſuli? *q.4.§.4.n.178.* Vendere nemo cogitur rem ſuam, *q.24.n.1.* Et quando ſecus? *ibid.n.4.5.& 7.* Qui compellitur iuſto pretio, *ibid.n 6.* Alia ſupple verb. *Dominus.*

Venditio etiam inrata abſque traditione dominium non transfert, *q.23. n.4.*

Venditor diſponere poteſt de re, quàm vendidit, non tamen tradidit. Licèt ad intereſſe teneatur, *ibid.n.2.* Non tenetur de euictione ſi ei emptor litem non nuntiauit, *q.40.nu.1.* Etiamſi venditor promiſiſſet emptori rem venditam ſuis ſumptibus defendere, *ibid.n.2.* Etiamſi aliter quàm per denunciationem, & requiſitionem ab emptore factam, ſcientiam habuiſſet litis motæ, *ibid.n.3.& 4.* Et quid ſi venditor iurauerit emptorem defendere? *ibid. n.5.* An teneatur de euictione, quando ei nuntiatum non eſt, ſi emptor nullum poſſe venditori ius competere probet? idve notorium eſſet; *ibid. nu.6.* Tenetur de euictione, licèt ei non fuerit facta nuntiatio, ſi ſuper re minori, vel Eccleſiæ vendita litem ſcit motam, *ibid. nu.11.* Et an teneatur pauperi? *ibid. n.10. & ſeqq.* Pro euictione ſatisdare non tenetur, niſi noua ſi perueniat cauſa, *q.45.n.16.* Tenetur reficere expenſas neceſſarias, & vtiles emptoris, quas in re quam venditor remedio *legis 2.C.de reſcind. vendit.* auocauit, fecerat, *quæſt.41.n.42.* Qui læſionem ſciuit, an beneficio *leg.2.C.de reſcind.vend.* gaudeat, *q.45.n.17*

Vendi poſſunt diuino cultui deſtinata pro captiuorum redemptione, *q.65.n.8.*

Venditor.

Venditor & emptor ſimul quis eſſe non poteſt. *q.62.n.10.*

Venter.

Venter non patitur dilationem, *q.50.n.8.*

Veracruz.

Veracruz reprobatur opinio, *q.17.n.18.*

Verba.

Verba propriè & ſtrictè in ſtatutis intelligenda ſunt, *q.1.n.10.* Narratiua, nihil de nouo diſponunt, *q.52.n.27.* Præſentis temporis à lege adiecta diſpoſitionem ipſo iure inducunt, *q.31..n.12. prope fin.*

Verbi proprietas in dubio attendenda, *d.q. 1.n.10.& ſeqq.* Improprietas toleranda eſt, vbi lex tolerat, *ibid.n.23.*

Secundùm Grammaticalem ſenſum accipi debent, *ibid. n.10. 11.12.& ſeq.* Quandóque largè, quandóque ſtrictè in iure verbum accipi ſolet, *ibid.n.20. Beo & Beare,* quid ſignificet? *b.4.§.5.n.181. Euident.ſſimè,* vide Aduerbium *Euidentiſſimè.* Verbum *Differre* veram ſupponit potentiam. *q.17.n.31.*

Veritas.

Veritas, teſtatoriſque mens magis quàm verba inſpicienda eſt, *q.1.num.6.* Argumentis eluceſcit, *q.39.n.1.* Et magis elucet, quò ſæpius ad manum venit, *ibid.ante n.1.*

Veſtis, Veſtire.

Veſte relicta, ſecundùm conditionem perſonæ præſtanda eſt, *q 4.n.13.*

Veſtire non omnes æqualiter debent. *ibid. num.12.*

Vicinus.

Vicinus præſumitur ſcire facta vicini, *q.5. num.14.*

Victus.

Victus appellatione, quæ contineantur? *q.4. num.5.& n.57.*

Victum ſuum arctare non debet quis vt alium alat, *q.42.n.21.*

Victus in teneatur ad expenſas victori, qui eas non fecit, quia Aduocatus, Procurator, aliive Officiales gratis, eum adiuuarunt, mercedémque remiſerunt? *q.28.n.58.& num. ſeq.*

Victus victori an & quando in expenſis teneatur? *q.39.n.65.& 66.*

Vidua.

Vidua pauper nubere volens, an & quando à filio dotari debeat? *q.16.n.24. remiſſiuè.* Dives an miſerabilis propriè, & verè dicatur? forique priuilegio, tam quoad Sæculare, quàm Eccleſiaſticum gaudeat? *q.52.n.35. & tribus ſeqq.* Pro recuperatione dotis agens, an aduerſarios ſuos coram iudice Eccleſiaſtico conuenire poſſit? *ibid.n.53.* Pro repetitione dotis aduerſus pupillos agens, poteſt primum iudicem habere Senatum, *q.52.n.65.* Et an vſuras, intereſſe, vel damnum poſt annum luctûs, abſque alia interpellatione à mariti hæredibus pro dotis reſtitutione conſequatur, *q.26.n.48.& ſeqq.* Pauper dicitur, quæ patrem fratrémve divitem habet, hæredum mariti reſpectu, ab eiſque alimenta intra annum luctûs dote non reſtituta conſequetur, *q.4.§.3.n.164.* Alia ſupple verb. *Vxor,* & verb. *Mulier.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Vilis.

Vilis non dicitur pauper bonis præditus moribus, ingenuisque parentibus natus, *q.9.n.29. ad fin. & n.70.*

Virgo.

Virgo dicitur persona miserabilis, *in præfat. n.9. remissiuè.*

Virtus,

Virtus sua vi homines ad sui amorem allicit, suiquemet pulcherrima est merces, *quæst. 6. numer. 49.* Non amplectitur, si præmium desit, *ibid. num. 50.* Verum, & mansurum est bonum, *quæst. 4. §. 5. num. 184.* Magnos facit, *quæst. 6. n. 70.*

Vita, Viuere.

Vita pauperis est in cogitatione victus *quæstione 6. numer. 17.* Mortis genus est *q. 51. num. 14.* Turpem, & luxuriosam degere quæ dicatur? *quæstio. 17. numer. 5.* Turpem degere, & indigno nubere, in iure æquiparantur, *ibid. n. 10.*

Viuere debet de altari, qui altari seruit, *q. 12. num. 19.*

Viuens ex proprio artificio an cedere possit bonis? vide verb. *Cessio bonorum.*

Vitia.

Vitia etiam auctori displicent, *quæstio. 51. numer. 9.* Ad peccandum fallaci mercede solicitant, *ibid.*

Vitio naturali an parcendum? *q. 17. n. 29. in fin. & n.4.*

Vnio.

Vnio beneficiorum est odiosa, & iuri communi repugnans, *quæstio. 12. num. 1. & seq.* Dignitatem, vide verb. *Dignitas.* An possit fieri à Prælato duorum Monialium Monasteriorum; vide verb. *Prælatus.* Beneficiorum potest fieri Seminario puerorum, etiam futuro, & nondum constructo fraude cessante, *quæst. 12. num. 9.* Et qualiter huiusmodi vnio Seminario fieri debeat? *ibid. num. 8.* Plenè probanda est *ibid. num. 11.* Et quando tempore probari possit? *ibid. n. 13. remissiuè.* Solo verbo, aut facto fieri non potest, & si fiat irritatur, *ibid. num. 12.* Vnionis modus, per quem vnio facta est, probandus erit, *d. quæst. 12. numer. 14.* Necessitas vel causa probanda est nec sufficit necessitatis nuntiatio, *ibid. numer. 4.* Vnio beneficiorum non solùm pauperum Ecclesiarum respectu sed etiam ipsius Cleri, eiusque attenta conditione fieri potest, *ibid. num. 15.* Limitatur in eo, qui à principio pauperem Ecclesiam acceptauit, *ibid. num. 16. & 17.* Episcopatuum ob paupertatem à Sede Apostolica fieri potest, & solet, *ib. n. 3.*

Vniuersitas.

Vniuersitas absque Regia facultate collectã imponere non potest, *q. 38. n. 23.* Nisi paupertatis, vel necessitatis ratione, *ib. n. 24.* Et quid de iure Regio? *ib. n. 25. & 26.* Administratorem habens, an aduersus canonem non solutum restituatur? *q. 33. n. 11. & 14.*

Vocatus.

Vocatus ab incompetenti Iudice, si non compareat, præscriptionem fori, quàm antea opponere posset. amittit, *quæst. 65. §. 1. num. 141. & 147.*

Voluntaria, Voluptaria.

Voluntaria esse debet omnis bona operatio *quæst. 34. n. 3.*

Voluptariæ expensæ quando soluantur? vide verb. *Expensæ.*

Votum.

Voto paupertatis non repugnat habere beneficium ad voluntatem Superioris amobile, *quæst. 4. §. 2. n. 132.* Nec peculium ex Superioris permissu habere, *ibid. n. 133.*

Vox.

Vox hæc, *Redde quod debes*, æquissima est, *quæst. 44. num. 18.*

Vsuarius.

Vsuarius alia non habens bona præter vsuaria, an pauper sit? *quæst. 4. §. 1. num. 87. & tribus seq.* Et qualiter re vsuaria vti possit? *ibid. num. 86.*

Vsucapio.

Vsucapio intra breue tempus perficienda, pro perfecta habetur, *q. 4. §. 2. n. 122.*

Vsufructuarius.

Vsufructuarius si necessaria ad vitam percipere potest, pauper non est, *q. 4 §. 1. n. 84.* Qualiter re fructuaria vti potest? *ibid. n. 85.* Deducere debet expensas, & melioramenta vtilia, *q. 41. n. 28.* Limita *n. 48. & 49.* Poterit vsum fructum habere, fructúsque suos facere non data satisdatione si petita non sit, *q. 53. n. 35.* An omnino satisdare teneatur? & an de necessitate vsus fructus satisdatio requiratur? vide verb. *Satisdatio.*

Vsurarius, Vsura.

Vsurarius ob paupertatem à restitutione excusatur, *q. 54. n. 4.* Et quid si culpa sua ad paupertatem deuenit? *ibid. n. 5 & 36.*

Vsuræ an currant moratoria dilatione concessa? *q. 44. n. 106.* Etiam in casibus in quibus dilatione durante currunt; exigendæ non sunt vsquequo finiatur dilatio, nec interim peti possunt, sicut nec principale exigitur, *ibid. n. 107.* Alia vide verb. *Mutuans.*

Vsura paupertatis prætextu non excusatur, *q. 65. num. 3.* Similis est simoniæ, & de vno ad aliud valet argumentum, *ibid.* Vsuratum crimen infamiam irrogat, *ibid. n. 4.* Omni iure prohibita est, *ibid. n. 5.* Nec pro captiuorum redemptione permittitur, *ib. n. 6.* Nec pro Diuino cultu, *ibid. n. 7.* Nec pro alendis pauperibus, pupillis, vidnis, vel quibusnis aliis miserabilibus personis, quauisve causa pia, *ibidem num. 9.* Nec ob propriam paupertatem leuandam vsura committenda est, *ibidem, num. 12. & seq.*

Vtiles Expensæ.

Vtiles expensæ quæ dicantur? *q. 41. n. 35.* Alia vide verb. *Expensæ.*

Vtilitas.

Vtilitas publica deposcit vt pauperes illæsi seruentur, *q. 51. num. 7. prope fin.* Magis quàm priuata appetenda, *q. 6. n. 16.*

Vulnerans.

Vulnerans alium propter Superioris vel tyranni minantis mortem metum, in foro exteriori excusatur, *q. 65. n. 86*

Vxor.

Vxor filij Clerici venit appellatione suorum, *q. 4. n. 52.* Repetere potest dotem à viro, qui licèt bona sufficientia pro dote restituenda habeat; non tamen pro conditione sua, & ad decentem victum redditus ex eis percipit necessarios, *ibid. §. 4. n. 171.* Habet dominium in rebus dotalibus, *quæst. 16. n. 6. post med.* An possit

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Ciencies Socials

possit cum consensu viri censum super re dotali imponere? *q.* 22. *n.* 22. Nullum interesse, vel lucrum prætendere potest pro dote post annum à morte mariti non restituta, *q.* 26. *nu.* 51. Et quid si vxor pauper esset, & pro alimentis, vel aliis necessariis sumptibus pecuniam sub vsuris acciperet; vel aliter ex dotis retardata solutione læderetur, *ib. n.* 52. *& seqq.* An damnum emergens vxor dives post annum consequatur? *ibid. n.* 53. Consequitur à marito alimenta, litisque expensas, siue agat, siue conueniatur, siue de adulterio accusetur, siue pro matrimonio separando, vel dirimendo, pro dotéve recuperanda agat, *q.* 39. *num.* 21. Non tenetur pro debito mariti, *q.* 48. *num.* 5. Dives tenetur soluere pecuniam, quam vt se, suosque aleret, mutuam maritus pauper recepit, *ibid. n.* 9. Et non solùm pecuniam à marito pro alimentis acceptam necessariis, sed & ad status conseruationem, *ibid. n.* 10 Et pro pensionibus domorum, *ibid. n.* 11. Et pro expensis in emendo sustinendóque curru, si id eius exposcat conditio, *ibid. n.* 12. Vel si merces emptas acceperit maritus, easque vt vxorem aleret, reuendiderit, licèt immediatè reuenditarum mercium pretium in alimenta non conuertatur, *ibid. num.* 13. Secus si maritus tempore quo debitum contraxit, pauper non esset, *ibid. n.* 14. Alimenta, necessariáque ex fructibus dotis, vel aliis etiam bonis, licèt sua culpa ad paupertatem deuenerit maritus, illi præstare tenetur *q.* 54. *n.* 32. Quæ adulterium commisit, non solùm bonis mariti; sed etiam dote priuatur, *ibid. n.* 33. Vagabundi cum quo scienter contraxit, eum sequi tenetur, *quæst.* 45. *num.* 24. *remissiuè, in fin.* Vxorem ducere absque dote, pauci, aut nulli volunt, *q.* 17. *n.* 47.

Vxor pauper, quæ fratrem diuitem habet, à quo alimenta consequi potest, an quartam ex bonis prædefuncti mariti diuitis ex dispositione, *Auth. Præterea, C. vnde vir, & vxor* deducat? *q.* 56. *num.* 23. Et quid in ea, quæ patrem diuitem habet? *ibid. n.* 24. *& seqq.* Facultates in actu, non in habitu habere debet, vt beneficium hoc ei denegari possit, *ibid. n.* 25. Quæ ex redditibus dotis alimenta non percipit necessaria, quartam prædictam habere debet, *ibid. num.* 32. Nec ad hoc proprietas vendi debet, *ibid. n.* 34. Quæ vnde viuere possit, habet, non tamen sic honorificè, & lautè vt cum marito viuebat, an à beneficio quartæ remoueatur? *ibid. n.* 41. Et quid si secundùm necessitatem, licèt non secundùm dignitatem viuere possit? *ibid. n.* 42. *& seqq.* Industriosa indotata, vel dotata incongruè, si ex artificio, iunctisvè dotis redditibus viuére possit, an quartam habeat? *ibid. n.* 35-38. *&* 39. Nobilis nec viro viuente tenetur operari, nec mortuo, viliores operas quàm eo viuente faceret, exercere, *ibid. d. num.* 35. Quæ mortis mariti tempore inops reperitur, quartam retinere, aut consequi potest, licèt ad meliorem postmodum fortunam deueniat, ditiórque fiat, cum maritóvè diuite matrimonium contrahat, *ibid. n.* 77. Et quid si dives incontinenti fiat? *ibid. d. quæst.* 56. *n.* 78. Aut etiam pauper, cum dives esset? *ibid.* Quartam non detrahit si plures quàm tres extent liberi, sed in virilem succedet, *ibid. n.* 88. Ex quibus causis, & quibus in casibus quartam hanc non detrahat? *ibid. n.* 95. *cum multis seqq.* Pauper, quæ à primo coniunge cuius etiam bona confiscata essent, quartam non petiit, in bonis secundi eam non debet habere, *ibid. n.* 116. Quartæ huius ius an ad hæredes transferat? *ibid n.* 119. Alia vide verb. *Coniux*, & verb. *Dispositio.* Sui potestatem non habet; sed meritus, *quæst.* 65. *num.* 9.

Finis primæ partis.

D. GABRIELIS

UAB
Biblioteca de Ciencies Socials

D. GABRIELIS ALVAREZ

DE VELASCO

VALLISOLETANI,

DE PRIVILEGIIS

PAVPERVM,

ET MISERABILIVM

PERSONARVM,

PARS SECVNDA.

UAB
Biblioteca de Ciències Socials

AD LECTOREM

CVM non Nobis minor sit erga Pauperes, Miserabilesquè personas charitas, & affectio, quàm eosdem pro facultatibus nostris iuuandi obligatio, vt *suprà quæstione nostrâ trigesimâ quartâ* satis diffusè demonstrauimus; Ideò hanc secundam de Pauperum, Miserabiliumquè personarum priuilegiis partem priori adiecimus, vt ea, quæ breuitatis causâ in ipsâ prætermiseramus, hoc in loco meliùs, & fusiùs tractentur: Tanta equidem, tàm ex Diuinis, quàm ex scriptoribus Ethnicis ad Pauperum, miserabiliumquè personarum fauorem, studio, & diligentiâ nostrâ aduocauimus, vt iis omnibus; quæ in præcedenti parte deesse videbantur, ex integro satisfeciisse arbitremur: Hunc nostrum gratum habeas laborem, quem tibi, vtilem omnino exoptamus, Vale.

Dans veniam scriptis, quorum non gloria Nobis;
Causa, sed vtilitas, officiumquè fuit:

Licent. GABR. ALVAREZ de Velasco.

C. D. R.

ELENCHVS.

Quæstionum in ac Secundâ Parte contentarum.

QVÆST. I.

Nomina hæc, Miſer, Miſerabilis, & Miſerandus, quid ſignificent? & an, & quatenus interſe differant? pag. 10. col. 1.

II.

Miſerabilis, vnde & quis dicatur? pag. 11. col. 2.

III.

Vtrum viduæ pupilli debiles, aut diuturno morbo fatigati Miſerabiles *ſint; poſſintquè aduerſarios ſuos in prima cauſæ cognitione ad principem trahere inuitos? ab aliis autem ipſi trahi nequeant? quatenuſquè priuilegiati exiſtant? pag. 17. c. 2.*

IV.

Vtrum Orphani miſerabiles ſint, legiſquè noſtræ vnicæ priuilegio gaudeant? Pag. 52. col. 2.

V.

Vtrum minores Miſerabiles ſint, legis noſtræ vnicæ fori priuilegio vtantur, quatenuſquè priuilegiati exiſtant? pag. 54. c. 1.

VI.

Vtrum Virgines, cælibemquè vitam agentes Miſerabiles ſint & quomodo legis noſtræ vnicæ Priuilegio gaudeant? pag. 65. c. 1.

VII.

Vtrum Nupta inutilem Maritum habens legis noſtræ vnicæ fori Priuilegio gaudeat? pag. 70. c. 1.

VIII.

Vtrum Eccleſia inter Miſerabiles perſonas contineatur, legis noſtræ vnicæ favore vtatur; quatenuſque priuilegiata exiſtat? pag. 72. col. 1.

IX.

Vtrum clerici & Eccleſiaſticæ perſonæ, quas Doctores nominant, Eccleſiæ nempe ſeruientes, in ea manumiſſi, illius Officiales Ruſtici vel Coloni, publicæ penitentes, aut nouiter ad fidem catholicam conuerſi, miſerabiles dicantur, legis noſtræ priuilegio gaudeant? quibuſque aliis? pag. 117. c. 2.

X.

Vtrum Vniverſitas Miſerabilis perſona dicatur, priuilegio legis noſtræ vnicæ gaudeat, & quatenus priuilegiata exiſtat? pag. 125. c. 2.

XI.

Vtrum Carcerati Miſerabiles dicantur, fori electionem iuxta legem noſtram vnicam habeant; quibuſquè aliis priuilegiis fruantur? pag. 136. c. 1.

XII.

Vtrum Scholaſtici Miſerabiles ſint perſonæ, & legis noſtræ vnicæ priuilegio gaudeant? pag. 143. c. 1.

XIII.

Vtrum Agricola ſit perſona Miſerabilis, & legis noſtræ vnicæ priuilegio gaudeat? pag. 147. c. 2.

XIV.

Vtrum Mercator ſit Miſerabilis perſona & legis noſtræ vnicæ ſicut prædicti, priuilegio gaudeat? pag. 159. c. 1.

XV.

Vtrum Peregrini, & Aduenæ Miſerabiles perſonæ ſint, & legis noſtræ vnicæ Priuilegio donati ſint? pag. 163. c. 1.

XVI.

Vtrum Captiui Miſerabiles ſint perſonæ & legis noſtræ priuilegio vtantur, & quatenus? pag. 170. c. 2.

XVII.

Vtrum Milites, Miſerabiles ſint perſonæ, vtque Miſerabiles legis noſtræ vnicæ priuilegiis gaudeant, quibuſque aliis fruantur? pag. 180. c. 1.

XVIII.

Vtrum Senex miſerabilis ſit perſona, & legis noſtræ vnicæ diſpoſitione comprehendatur; quibuſque aliis priuilegiis gaudeat. pag. 200. c. 1.

XIX.

Vtrum prodigus, aut Auarus Miſerabilis ſit perſona, fori electione, aut aliis quibuſque priuilegiis gaudeat? pagin. 214. col. 1.

XX.

Vtrum cupidineo amore captus Miſerabilis ſit perſona fori priuilegio, aliiſve gaudeat? pag. 217. c. 1.

PROOEM.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

PROOEMII SVMMARIVM.

1 TRACTATVS huius conſcribendi ratio, diſcriminiſque ab altero de priuilegiis pauperum, & miſerabilium perſonarum ab Auctore iam in lucem edito, & n.12.

Error communis maiori animaduerſione dignus, cauendumque ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem. ibid.

Error, aut confuſio circa legem vnicam C. quando Imper. inter pupill. & vid. *vnde praecipuè deuenerit?* ibid. & nu. ſeqq.

2 *Relatiuum alius, alia, aliud, cuius naturæ?*

3 *Diuerſa ratio diuerſũ ius poſtulat ſtatuẽdũ.*

4 *Perſonæ miſerabiles quæ dicantur? Et an omnes fori priuilegio gaudeant. & ſeqq.*

Labori cum parcitur, recta ſæpè via perditur. ibid.

5 *Miſerabilium diuerſæ ſpecies numerantur.*

6 *Miſeri* à lege vnica C. quando Imper. inter pupill. & vid. *nominati, ad eiuſque priuilegium vocati, non etiam ad alia ſæpè miſerabilium priuilegia admittuntur.*

Si diuites ſint, gratis ab Aduocatis, aut Procuratorib. iuuari neceſſariò non debent. ib.

7 *Neque eorum cauſæ ſummariæ dicuntur, neque ſummariæ tractantur.*

8 *Neque legatum miſerabilibus factum conſequuntur; nec prædictis diuitibus factum pium dicitur, nec ſi pro dote, alimentis, aut pro anima relinquatur eiſdem.*

9 *Reſcriptum contrà miſerabilem impetratum miſeriæ qualitate non expreſſa ſurrreptitium, & inutile redditur.*

10 *Qualitas, quæ ad reſcripti conceſſionem difficiliorem Principem reddere poteſt, exprimi in ſupplicatione neceſſariò debet.*

11 Franciſcus Carraſcus in tract. de caſibus Curiæ *reprehenditur.*

12 Ioan. Maria Nouar. in tract. de priuilegiis miſerabilium perſonarum, *carpitur, & ſequent. & num. 85.*

13 *Factum à maiori vniuerſitatis parte, an in miſerabilium perſonarum teneat præiudicium. & num. ſeqq.*

14 *Minor pars maiori potiorique ratione nixa, maior reputatur.*

15 *Generalis, aut etiam ſpecialis renunciatio, an legata miſeris facta comprehendat.* & nu. 16. 17. & 18.

16 *Beneficium alicui miſerationis, ac pietatis intuitu conceſſum, per verba generalia non tollitur.*

17 *Miſerabilis, an priuilegio pietatis intuitu conceſſo à lege valeat renunciare.*

18 *Facilius admittitur renunciatio hominis, quam legis priuilegij.*

19 *Confeſſio extraiudicialis, an miſerabilium fauore probet.*

20 *An poſt litem conteſtatam, exceptiones dilatorias opponere miſerabiles poſſint.*

21 *Miſerabilium, & piæ cauſæ fauore, an enunciatiua verba diſponant, & probent.*

22 *Falſi pœna, an miſerabiles puniantur.*

23 *Iure ſibi ceſſe onoroſa, vel lucratiua cauſa, agere & Principem habere primum iudicem, num miſerabilis poſſit.*

24 *Ceſſio miſerabilibus facta, ſimulata non præſumitur.*

Et an id ſpeciale, vel regulare ſit.

25 *Primum teſtamentum ſolemne, in quo miſerabiles perſonæ inſtitutæ ſunt, vel pia cauſa tollatur.*

26 *Legatum miſerabilibus, aut piæ cauſæ factũ an diminutionem pro rata non patiatur, licet patrimonij vires non ſufficiant.*

27 *Donatio miſerabilibus, aut piæ cauſæ facta, latè interpretanda.*

28 *Miſerabilium, & piæ cauſæ gratia, an donatio præſumatur, vel in eorum præiudicio non præſumatur.* & num. ſeq.

30 *An in facultatiuis præſcriptio, & obligatio miſerabilium fauore inducatur.* & tribus num. ſeqq.

31 *In facultatiuis nulla regulariter præſcriptio currit.*

32 *Tempus non eſt inducendæ obligationis modus, neque pia quidem cauſa, aut alimentorum fauore, ni aliquis, etiam inualidus, obligationis titulus adſit.*

33 *Pia cauſa quilibet ſtipulari poteſt, quod hodiè regulare eſt.*

34 *Legata miſerabilibus facta, etiam non adita hæreditate debentur.*

35 *Miſerabilium, vt Eccleſia fauore, an inſtrumenta nouiter reperta (eorum etiam negligentia data) poſt concluſionem in cauſa produci valeant.*

36 *Sententia contrà miſerabiles perſonas lata, an vt contrà Eccleſiam, repertorum de nouo inſtrumentorum prætextu, retractari poſſit.*

37 *Mobilium legatum miſerabilibus factum, an acquiſita poſt teſtamẽtum cõprehendat.*

38 *Legis taxatiuè loquentis, an Eccleſiæ, & miſerabilium fauore extenſio fiat.*

39 *Donatio miserabilibus facta, cum pacto præstandi alimenta donanti, si non præstentur, non reuocatur.*

Et an id speciali fauore, vel natura pacti (quod magis in modum, quam resolutionem sonet) eueniat.

40 *Miserabilium, vt Ecclesia Aduocata femina esse potest.*

41 *A domo conducta, an miserabiles expelli possint, si tantùm quantum alij offerunt, præstent.*

42 *Miserabilium gratia, an executionis ordo præuerti possit.*

43 *Persona miserabiles legataria, an propria authoritate capere legata possint.*

44 *De legatis miserabilibus factis, an non detrahatur falcidia.*

45 *Monitoria reuelationis, an etsi res de qua agitur non exprimatur, miserabilibus concedantur.*

46 *Duabus sententiis, altera pro miserabilibus, aduersus eos altera; an qua miserabilibus fauet attendatur?*

Et quid in Fisco; ibid.

47 *In duarum opinionum conflictu, qua miserabilibus fauet, in dubio tenenda.*

48 *Duobus testamentis eodem die confectis, quod miseris fauet, prius celebratum præsumitur.*

49 *Actore miserabili non probante, an reus sit absoluendus.*

Ex speciali ad generalem casum non licet arguere.

50 *In criminalibus miserabilium personarum causis an per inquisitionem officio suo procedere index possit?*

Et an ad id iam regulare ius, consuetudoque effecerit? ibid.

51 *Ad honorabile officium promotus, an Ecclesiæ, miserabiliumvè fauore, ad vile subeundum cogi possit.*

52 *Pauperibus relicta pro malè ablatis, reuocari non possunt.*

Et quid si solùm miseris absque alia adiectione relinquantur? ibid.

Legata pia, an eiusdem coniecturis reuocata, quibus alia censeantur. ibid.

53 *Legatum miseris relictum, an alienatione, etiam post testamentum facta, debeatur, aut videatur reuocatum.*

54 *Legata miserabilibus facta, si cancellata reperiantur, nec testatoris voluntate deleta constet, an vt Ecclesia debeantur.*

55 *Æquitas non scripta miserabilium, & pia causæ fauore, an scripto rigori præferatur.*

56 *In causis piis ius Canonicum attenditur, neque in eis instantia perit.*

Et an idem in miserabilium causis.

57 *Legatum indebitum miserabilibus solutum, an vt pium non repetatur.*

58 *Mandatum miserabilium gratia, an, morte mandantis expiret.*

59 *Miserabiles an eligendi meliora facultatem habeant.*

60 *Prælegata an veniant in fideicommissi restitutione, quando Hospitale, vel miserabiles personæ sunt substituta.*

61 *Bona administratoris Hospitalis malè administrantis, tacitè eidem sunt obligata.*

62 *Pro miserabilib. an fideiubere femina possint.*

63 *Testamentum imperfectum, non voluntatis, sed solemnitatis ratione, an miserabilium fauore sustineatur.*

64 *Executor testamẽti miserabiliũ vel pia causa commodum continentis, si executoris munus subire recuset, an mortaliter peccet.*

Executoris testamenti munus voluntarium est. ibid.

65 *Testamenti executor, an vt in propria causa, pro miserabilibus munus suum alteri committere possit.*

66 *Executor testamenti, in quo miserabiles personæ legatariæ relictæ sunt, an hereditate non adita, bona hereditaria alienare, dispensareque possit.*

67 *Testamentum, in quo miserabiles personæ institutæ sunt, an præsumptionibus, aut etiam nutu testatoris firmum sit.*

68 *Testium rogitus, an in testamento in quo miseri instituti sunt, desideretur.*

Quidque regulariter hodiè. ibid. remissiuè.

69 *An coram Parocho, & duobus testibus huiusmodi testamentum subsistat.*

70 *Legatum rei aliena, siue scienter, siue ignoranter miserabilibus factum, an valeat.*

71 *Donatio miserabilibus facta, an insinuatione egeat.*

72 *Exemptus iudicẽq; conseruatorẽ habens, aduersus miserabiles exceptione vti nõ potest.*

73 *Miserabiles an à domo conducta, domini superueniente necessitate, expelli possint.*

74 *Testes etiam non periti instrumenti deperditi tenorem fauore Fisci probant.*

Et an miserabilium gratia. ibid.

75 *Gratia, seu beneplacitum publicam vtilitatem respiciens, sicut morte concedentis non expirat: an ita quoque si miserabilium commodum tangat.*

76 *Testium reprobatio, an in miserabilium causis locum habeat?*

In iudiciis summariis, an testium reprobationi sit locus. ibid.

77 *In miserabiliũ causis, an cõclusio desideretur.*

78 *Dos miserabilib. personis data, ab eo qui dotem constituere tenebatur, an incongrua, earum fauore censeatur.*

79 *Sententia in fauorem tutorũ, vel administratorum rerum miserabilium prolata, an executioni mandetur, si tutor, vel administrator rationes non reddiderit.*

80 *Executor testamenti, in quo miserabiles sunt instituti, an inuentarium conficere debeat.*

81 *Monachi aut Religiosi clausirales, an miserabilium fauore, vel regulariter etiam, Superiorum licentia, testamentorum executores esse possint.*

82 *Et quid circà Fratres Minores de Obseruãtia? Quidq; si testator præcipiat, vt executores testamenti sui, pecuniam inter pauperes per Fratres Minores, vel de eorum consilio eligendos distribuant: an pauperũ electionẽ Minores tunc facere possint.* & n. 83.

84 *Tutor qui aliquid à sponso, vel eius patre accepit, vt illi pupillam nuptui traderet, an si acceptum miseris restituat, liberetur.*

Ad restitutionem obligatus si dñus ignoretur, pauperibus erogando, liberatur. ibid.

86 *Scriptores amplius ratione niti quam opinionibus debent. Non enim quod multorum, ideò melior sententia est.*

PRO

UAB Biblioteca de Ciències Socials

PROOEMIVM.

QVAMVIS *de Priuilegiis Pauperum* in tractatu, *Miserabilium* † quoque *personarum*, titulum adiecerimus: de pauperum tantùm priuilegiis (vt de miserabilioribus, in quibus dicta, aliis etiam conueniunt) non de cæteris (quemadmodum ibidem in proœmio notamus) sigillatim agere decreuimus, præstitimusque pariter. Separatim enim *Miserabilium* priuilegia (& materiam præcipuè *legis vnicæ, C. quando Imperator inter pup. & vid.*) pertractare nobis cordi inerat. Cui & inferiùs subiiciendus casus desiderio calcaria addidit. Confusè namque, & absque aliqua distinctione, eius *Miserabilibus* Doctores commodant priuilegium. In ipsorumque numero infinitos propè congerunt, quorum tamen multi, nec dictæ legis, nec pleraque ex priuilegiis, quæ gregatim *Miserabilibus* tribuunt competunt. Qui non tam dictæ legis generalibus verbis, quàm Doctorum incuria. communis factus est error. Maiori ideò animaduersione dignus. *Nihil enim* (vt perbellè *Senec. de vita beata, cap. 1.*) *magis præstandum est, quàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem; pergentes, non qua eundum est; sed qua itur.* Insuper addens: *Versatque nos, & præcipitat traditus per manus error; alienisque perimus exemplis. Sanabimur, si modo separemur à cœtu.* Huic (nos à cœtu separantes) occurrere curabimus. Quem illi recusarunt, sustinentes laborem. Ex eo enim, quòd pupillis, viduis, diuturnoque morbo fatigatis indulserit Imperator, vt eum primum habere possint iudicem; aduersariosque in primæ causæ cognitione ad Curiam trahendi, & ne ab aliis ipsi trahantur, potestatem fecerit: huncque fauorem aliis etiam fortunæ iniuria *Miserabilibus* porrexerit: non solùm si-
2 miles nominatis (vt relatiui. *Alij* † in præfata lege adiecti, est natura; veluti, *1. part. de priuileg. pauper. quæst. 7. num. 14. & quæst. 9. num. 22.* notauimus.) Sed longè dissimiles inter *Miserabiles* & numero, & auctoritate validissimi) Doctores recensent; omnibusque æqualiter & prædictæ legis, & cætera omnia priuilegia concedunt: cum tamen diuersa inter eosdem sit ratio:
3 quæ diuersum, † per consequens, ius postulat statuendum, ex *l. duobus 25. de testament. tutel. & l. Tuis, 25. D. de mort. caus. donat.* Miserabiliumque numerum (præter iam relatos) ex pere-
4 grinis, † rusticis pauperibus, minoribus, captiuis, Ecclesia, Ecclesiasticis personis, his seruientibus, ciuitate, meretrice, scholaribus, publicè pœnitentibus, expositis, senibus, cæcis, carceratis, nouiter ad fidem conuersis, cruce signatis, Virgine, Cælibe nupta inutilem maritum habente, milite, prodigo, aliisque in discursu adducendis, iuris monarchæ componunt. *Innoc. in cap. significantibus, de offic. & potest. indic. deleg. num. 1. & seqq.* Anton. de Butr. *num. 22.* Imol. *num. 19. vsque ad 23. specul. in tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliqua, num. 62.* Sylvest. *in summ. verb. Miserabiles personæ*, Petr. Rebuf. *ad constit. Gallic. tit. de sentent. prouisional. art. 3. glos. vlt.* Ioseph. Mascard. *de probat. concl. 1065.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 66.* March. *de commiss. auoc. caus. part. 2. §. 2. nu. 1. & seqq. & num. 27. 28. & 29.* Ricc. *collect. 2720. part. 7.* Marta *in Comm. succes. legal. part. 3. quæst. 18. art. 4. num. 18.* Antonin. Thesaur. *decis. 177. nu. 1. & seqq. & ibidem eius Additionator, lit. A* Card. Tusch. *practic. conclus. lit. M. concl. 273.* Thom. *Acti. de infirmitate, 1. part. cap. 13. nu. 5. & seq.* Quorum plerique, *Miserabilium*, simul priuilegia recensendo, absque aliqua distinctione relatis *commodant. Vt cùm de Miserabili* vel eius in specie priuilegio quæritur, decidituruè: de omnibus actum velint. Mirabile quidem, inter tot tantosque eximios Doctores hanc ex professo materiam tractantes, nullum (quem viderim vidi autem relatos omnes) in tam aperto *Miserabilium* discrimine differentiam aliquam constituisse, aut desideraſse: sed eis eorumque fauoribus glomeratim congestis; eisdem gaudere indistinctè firmasse: profusi sermonis velamine, difficiliorem prouinciam, prolixioremque laborem recusantes. Quibus illud *Lucretij de rer. natur. lib. 1.* conuenit.

Ardua dum metuunt, amittunt vera viarũ.

Sensit hoc vitium, & in *Petro Rebuffo*, (quem recentiores sequuti sunt) *Prosper. Carauita*, damnauit in *ritib. magnæ Cur. ritu 219. numer. 6.* non tamen emendauit. Veritatem inquirendi, ansam præbet, quam non inquirit. Viam à longè indicat: gradum tamen ab ea reuocat. Ait enim: *Quia multæ sunt personæ, quas* Rebuf. *inter miserabiles posuit; quibus hoc priuilegium electionis non tribuitur; etsi aliàs alio respectu essent miserabiles.* Nec longè ab eodem, eruditissimus D. Præses *Couar.* abesse videtur. Qui *practicar. cap. 6.* generalem proponens disputandam quæstionem: *De his qui pro iure exigendo, possunt alios ad curiam Regis vocare; quoad primam causarum cognitionem*: pupillis, & viduis à lege nostra vnica; pauperibusque à *lege Regia. 5. tit. 3. part. 3.* ab eademque lege vnica virtualiter comprehensis (vt ponderat) relatis: etsi *Miserabilibus* hoc fori competere priuilegium *num. 1.* dicat: non de aliis quæsiuit, aut egit.

Miserabilium namque diuersæ sunt species.
† Quidam enim, actu simul & habitu; habitu 5
quidam tantùm. Strictè, & verè alij; quidam interpretatiuè; largè, & impropriè. Alij natura, ab accidenti alij. Fortunæ iniuria; propriaue culpa. Quidam absolutè, & simpliciter: alij; quoad quid, & aliquo respectu *Miserabiles* existunt. Quibus miseræ conditionis diuersitas; diuersum quoque ius tribuit; vt in huius tractatus progressu (cum de minore, vniuersitate, Ecclesia, rustico, mercatore, similibusque agimus) apparebit.

Ex *Miserabiliumque* diuersitate, plures quoque differentiæ descendunt. Iidem namque ipsi ab eadem lege nostra vnica nominati, ad eiusque priuilegium vocati, vidua, pupillus, diuturnoque morbo fatigati: † non etiam ad alia sæpè

miſerabiles iudicantur, neque miſerabilium priuilegiis gaudent. Non enim ſi diuites ſint, gratis ab aduocatis, procuratoribuſvè iuuandi neceſſario ſunt; nec ab ſportularum iudicum ſolutione excuſantur, vt notant: Proſper. Caraui t *in ritib mag. curiæ tit. 19. nu.* 11. Vincent. de Frach. *deciſ.* 100. *num.* 20. Philip. Paſchal. *de virib. patr. poteſt. 2. p. cap. 2. num.* 98. Adrian. Neguſan *reſp. quæſt.* 186. *num.* 2. *& quæſt.* 251. *num.* 30. *& ſeqq.* Iacob. Cancer. *variar. reſolut. tom. 2. c. 2. n.* 6. ita Cathaloniæ praxi ſeruatum aſſerens. Firmantque dicta à *nobis de priuil. pauper. 1. part. q.* 28. *num.* 41. *& ſeqq.*

Neque eorumdem cauſæ (ſi pariter diuites
7 ſint † ſummariæ dicuntur, vt ſummariæ tractantur, teſte, defenſoréque, Maranta *in praxi iudic. 4 part. diſt. 9. num.* 79. antiquioris impreſſionis; recentioris autem, *num.* 195. quem *dict. 1. part. quæſt.* 55. *num.* 10. Nos quoque adducimus. Vbi pariter miſerabilium cauſas ſummarias eſſe, ſummariéque tractandas, multorum auctoritate oſtendimus.

Non item vidua, pupillus, orphanus, infirmus, & ſimiles diuites, legatum *miſerabilibus*
8 † factum conſequentur; neque his relictum, pium dici, firmat ſcientiſſimus Andr. Tiraquell. *de priuil. piæ cauſ. in præfat. num.* 12. quem ſequitur, *Monet. de commutat. cap. 4. num.* 35. Imò nec ſi pro dote, alimentis, aut etiam anima relinquatur eiſdem, vt *de priuil. paup. 1. part. q.* 52. *num.* 17. 18. *&* 19. oſtendimus.

Denique (vt alia in præſenti faciamus omiſſa, in diſcurſu videnda) ſi contra *miſerabilem*,
9 quis reſcriptum impetret; nec miſeriam ſpecialiter, qua laboret, in ſupplicatione declaret; † ſurreptitium inutileque reddi (ex Cardin. *conſ.* 136. *num.* 10. Archidiac. *in cap. licèt nos* 8. *diſt.* & Innocent. *in dict. cap. ſignificantibus, de offic. delegat.* cùm Felin. *ibi, n.* 6.) aſſerunt Marqueſ. *de commiſſ. auoc. cauſar. part. 2. §. 2. num.* 4. *&* Card. Dominic. Tuſch. *pract. concluſ. dict. lit. M. concl.* 274. *n.* 1. Neuizan. *in ſylu. nupt. lib. 6. n.* 37. *inter communes opiniones, lib.* 5.

Miſeriæ namque ſpecifica qualitas, maiorque,
10 vel minor *Miſeri* infœlicitas feciliorem, † difficilemve ad conceſſionem principem reddere poteſt, cuius ad reſcripti valorem ſpecificam declarationem omninò requiri, cùm propè infinitis (qui nos ab aliorum allegatione excuſat) tradit (erudiſſimus pariter, & in relatione fideliſſimus Pat. Sanchez *de matrim. libr.* 8. *diſputat.* 21. *nu.* 10.

An prædicta, hac in materia ſcribentium
(æquè *miſerabilium* priuilegia omnibus indiſtinctè donantium, nouiſſiméque *Franciſci Caraſti*,
11 † à quo nobis leuamen pollicebamur, in libello de caſibus Curiæ, qui ad manus noſtras cum vltimâ penè huic imponeremus, peruenit) deſidiam meritò incuſſiſſent; cùm inſcitiâ nequeant: aliorum relinquimus iudicio. Tritam enim viam ambulauit & ipſe, priorum veſtigiis, ſectæque inhærendo, à *num.* 50. cum aliquibus ſequentibus *miſerabilium* collectione facta (cœtui ſe reliquorum inuoluens) *miſeros* dictæ legis vnicæ forique priuilegio indiſtinctè, ſine altiori indagine gaudere affirmans.

12 Neque abſimile, quod cum *Ioanne Maria Nauario.* † Nobis accidit. Poſtquam enim *de priuilegiis pauperum, & miſerabilium perſonarum*, primam, & ſecundam perfeceramus, prælioque dederamus partem; cum de *miſerabilium* priuilegiis librum edidiſſe Fama tulit. Quæ & mihi nonnullam, & librario (cuius ſumptibus noſter in lucem tunc prodierat) maiorem curam ingeſſit. Nec quidem immeritò, cum & copioſus, & acceptus *Nauarius* ſuis prioribus extaret ſcriptis: poſterioribuſque potiori commendatione, acceptioneque dignum reddendum ratio poſtularet. Solicitudinem libri carentia auxit, cõiecturiſq; præbuit locũ. De quibus cũ inter doctiſſimum (mihique pariter arctiſſima amicitia iunctum, regalium ſupernorum Senatum diſertiſſimum Aulicum, omniumque bonarum artium acerrimum cultorem) meque, inter alia, ſermo incideret: an à *Nauario* ego: an à me ille, in *Miſerabilium* priuilegii decerpendis, diſcederet: an differentem, eandemve elegiſſet viam: Diuerſam, illud mihi ſuadebat; quod pauperum præcipuè (tanquam maximè miſerorum, in eiſque dicta, in aliis quoque *miſerabilibus* prolata cenſerentur) priuilegia recenſerim: Nauarium autem, *miſerabilium* omnium ſigillatim fauores proſequuturum, videbatur mihi. Animo ceſſit vtilitate, & pulchritudine labor, ac mihi quod illac non pergerem, increpaui. Ea imaginationis, mentiſque conceptus, vis? quem enim in ea modum formaueram *Nauarium* ſequutum, adeò mihi perſuadebat, vt nullum penè dubitationi locum faceret. Nec ideò minor videndi librum cupiditas inſtabat. Quem cùm anxiè perquiſiiſſem apud digniſſimum tandem Italiæ tunc regentem (Iuriſprudentiæ Antiſtitem, animi dotibus non minùs quam ſanguine clarum, virtutumque ſplendore fulgentem, ad ſupremum iam meritò Senatum euectum) D. Ioannem Baptiſtam Valençuela Velazquez; non tamen quem finxeram ac deſiderabam inueni. Paruũ quidem libellum; ſed (ſi ita dicere fas eſt, contemptu, & iniuria procul) vtilitate minorem, nihil enim aliud quam à Tiraquello *de pia cauſa* dicta tranſcribere, *miſerabilibus* commodando, effecit. Si quid ab eo non deſumpſit; à Marco Anthonio Genuenſe *in practicabilibus Eccleſiaſticis* (à pia cauſa, Fiſco, republica, minoribus, ſimilibuſque, Eccleſiæ priuilegia, operoſius licet, ac ſubtiliori calamo formante) mutuatus eſt. Gratias vterq; Tiraquello agat, cuius labor, eorum fuit otium, cuius fatigatio requies. Quorum nos vitium effugere cupientes, ab ipſis dicta, peritiſſimoque *Surdo de alimentis* (quæ miſerabilibus conueniebant, vt tranſcriptionis notam vitemus) omiſſa data opera fecimus. Quemadmodum & in *1. part. de priuil. pauper. pralud. num.* 3. aduertimus. Etſi quandoque in eos incidere ſit omninò neceſſe. Quod enim ſemel aut bis aptè, ac decorè; ſæpè, ineptè, ſemper fit verecundè. Quid autem ineptiùs, Quid indecentiùs, quam ſemel, & iterum *miſerabilium* priuilegia ex piæ cauſæ ſimilitudine petere; Integrumque hoc modo librum componere? Nec legis, nec Doctoris ſpecifica aſſertionis ſuæ authoritate nixus? Quodque breui quidem pagina comprehendere (dicta æquiparatione præhabita) poſſet ad libri vſque volumen protendere? Effingendo quæſtiones quibus ſi conuenirem ſcripta vtilitatem præ ſe ferrent mererent laudem, maximumq; honorẽ auctori cõpararent. Sed aut eis non reſpondent, aut formatum ſpeciale nullo aut leui quidẽ

argu

UAB Biblioteca de Ciències Socials

argumento (modo iam dicto) probat: dissimilibus verbis, eadem tamen substantia priuilegia componens. Si pleraque, & præcipua adiecerimus; veritas libro carentibus apparebit. Quæ, vt & liuoris nota longè absit; & nostrum quisque opus hac ratione non carpat; ab eo nec nos mutuasse quidquam, & difficiliorem, longéque dissimilem prouinciam aggressos pateat: breuiter (nec enim ad latam impugnationem nostra se conuertit oratio) compendij loco, cursimque nectemus.

13 Igitur priuilegio 2. regulæ *legis quod maior, D. ad municip.* miserabilium fauorem pro limitatione adducit. Vt licèt à maiori vniuersitatis, vel Concilij parte † factum teneat: non quidem, si in *miserabilium* præiudicium vertatur. Neminem firmantem profert, in casusque tantum contingentia se ita consultum respondisse, ait. Quia cùm in quadam Neapolitani Regni ciuitate, foret per maiorem ciuium partem conclusum, vt pro egenis, infirmis, *miserabilibusque* fieret Hospitale: aduersus maiorem contradicentem, posse fieri obtinuit. Ea ratione, quòd in minore parte aderat maior pietas, maiorque per
14 consequens ratio, † minorque tunc pars, maior reputetur, ex *glos. in cap. §. quod circa, verb. rationabiliter, de his, quæ fiunt à maior. parte capituli.* Quam quidem decisionem non miserabilium specialis fauor; sed generalis ratio introduxit. Quæ vbi potior, saniusvè iudicium affuerit, præualebit ex tex. *in cap. 1. 2. & per tot. de his quæ fiunt à maior. parte. cap.* expressoque de iure Regio. in *l. 10. titul. 4. part. 1.* cum multis aliis, quos in id conciuis noster congerit *Ioan. Garcia de nobilit. glos. 3. §. 2. n. 20.* totum ius in hoc concordare affirmans. Illudque in *Nauarij* casu extitisse, satis quod addit ipse, monstrat: In ciuitate nempè opulenta Hospitale non esse.

Ita similiter priuilegio tertio, *miserabilium* fauore generalem, aut etiam specialem renun-
15 ciationem † legata *miserabilibus* facta non comprehendere; sine aliqua lege, vel auctore firmat; sed sic pariter consultum respondisse. Ex eo quòd beneficium alicui concessum miserationis, &
16 pietatis gratia, † per verba generalia non tollatur, ex traditis ab *ipso in praxi, quæst. 46. num. 20. cum seqq. sect. 2.* Quæ quidem ratio priorem nequaquam decisionem comprobat, differentia ex facto hominis, vel legis (quæ illius confirmatione deducitur) existente. Aliud est enim *miserum* ipsum specialiter fauori suo renunciare: aliud in specie concessum à lege, per alterius generalem dispositionem non tolli, neque ea *miseros* comprehendi, vt infrà *quæst. 3. num. 26.* notamus. Inductione verò concessa: eadem ipsa difficultas. manet. Cùm ad generalem tantùm renunciationem; non etiam ad specialem ratio trahi valeat; nec confirmationem suam (qualemqualem) ad specialem renunciationem; sed generalem referat ipse.

17 Posse autem *miserabilem* priuilegio eidem pietatis intuitu à lege concesso † renunciare (post multa hinc inde) ipsemet *Nauarius in praxi, sect. 2. q. à n. 5. cum seqq* concludit, *Nosque dict. q. 3. num. 27.* aduertimus. Fortiùs ergò hominis (& sic legato) poterit renunciare fauori: cuius
18 faciliùs † quàm à lege trahentis originem admittitur renunciatio, *Sigismund. Scaccia* teste, *de appellat. q. 7. n. 115.*

Confessionem extraiudicialem, miserabilium † fauore probare (nemine pariter in specie firmante adducto, piæ causæ similitudine) *priuilegio* comprobat *octauo.* 19

Ad mulieris quoque, & minoris similitudinem (ex *l. de die, §. si seruus*, & ibidem doctoribus, *D. qui satisd. cog.*) etiam post litem contestatam † exceptiones dilatorias opponere miserabilem posse; *priuilegio* 9. tantummodo profert. Qua de re *nos i. fr. q. 8. n. 173.* 20

Eodem etiam modo (piæ causæ instar, neminemque in specie citato) *priuilegio* 13. miserabilium fauore enunciatiua verba † disponere, & probare asserit. Quam in pia causa assertionem firmarunt (quos non adducit) Mascard. *de probat. concl. 388. n. 3. concl. 622. n. 41. & concluſ. 1176. n. 58.* Nicol. Genua *de verbis enunciatiu. lib. 2. q. 23. num. 1. & seqq.* ex *text.* præcipuè in *c. fin. de succeſſ. ab inteſt.* in verbis illis: *asserunt se, &c.* 21

Falsi pœna miserabiles † non puniri; ad illius Regni pragmaticam notari dicit *priuilegio* 15. & ratione, & auctoritate omninò destitutus. Nulla quippè (generaliter etiam; aut indistinctè, vt ipse loquitur) fuleiri legitima possit. 22

Ex iure sibi onerosa, vel lucratiua causa cessso, miserabilem agere † posse, aduersus Regni illius constitutionem (etsi iure communi, vtroque in casu id regulare sit, *l. Per diuersas. 22. l. ab* Anastasio, *23. C. mandati*) *priuilegio* 16. affirmat. Fortiùs autem *nos* infrà *q. 3. n. 16.* posse miserabilem ex iure cesso Principem primum habere iudicem, quamuis id cedenti ius non competeret, ostendimus. 23

Cessionem deinde miserabilibus factam, † simulatam non præsumi; *priuilegio* 17. tradit. Quod specialem nequaquam fauorem constituit, sed commune est omnibus. Cum simulationem, dolum, aut fraudem præsumi, leges, vetent, quas adducimus in *axiomatib. nostris lit. D. n. 177.* Nec gratuitam, aut etiam onerosam cessionem (certis casibus exceptis) simulationis vitio damnant, *dict. leg. Per diuersas, l.* ab Anastasio, aut Regia *64. tit. 18. part. 3.* Cessionemque regulariter non præsumi simulatam, ab allegante ideo simulationem probandam; aduertunt Roland. à Vall *conſ. 6. num. 28. & seq. lib. 3.* Hippol. Bonacos. *in tract. de præsumpt. lit.* S. Iacob. Menoch. *eod. tract. lib. 3. præsumpt. 125. num. 2.* 24

Priuilegio 21. primum testameutum solemne, † per secundum minus solemne, in quo miserabiles personæ institutæ fuere, tolli contendit. Nil tamen in confirmationem adducit: sed in qualibet pia causa id obseruari solitum, ex Tiraquel. *de pia causa, priuileg. 2. in princip. & priuilegio* 53. necnon Couar. *de test. part. 2. n. 1. ad med.* Cuius & allegatio vitiosa est, non enim ibi, sed in *2. p. rubrica. n. 3.* impressionum forsan diuersitas, errori causam præstitit. 25

Legatum miserabilibus factum, diminutionem † pro rata non pati, licèt patrimonij vites non sufficiant; ex aliis causis piis *vigesimo secundo priuilegio*, probat. Quod (licèt ab eo non adductus) Tiraq. *priuileg. 72.* tradit, inferiusque *nos q. 8. n. 288. & seqq.* præcipuè *n. 290.* 26

Donationem etiam miserabilibus factam † interpretandam latè (piæ causæ similitudine cùm solo *Genuense* de Ecclesia loquente *in practicabil. Eccleſiaſticis, q. 2. priuil. 23.*) prodit. 27

Pariter atque *priuilegio* 30. Miserabilium gratia † donationem præsumi. Qua de re *nos de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 21. numer. 8.* 28

Quod si à similibus argumentum petamus ; è conuerso , etiam in casibus , qui donationis præsumptionem inducunt , aduersus eos de-
29 ficere † nec in eorum præiudicium donationem præsumi,ex dictis in Ecclesia,*quæst.*8.*num.*187. apparet.

30 In facultatiuis , † præscriptionem, & obligationem miserabilium fauore induci (ex *Rota*, & *Gabriele*,apud quos non inueni)*priuileg.*24. prodit.Cùm in his nulla regulariter præscriptio
31 † currat,*l.*2.*§. deinde* Marcellus , *& l. si eo fundo, D. de aqua pluu. arcend.* Stephan. Gratian. *discept. forens.cap.*745.*num.*83. *tom.*4.Addoque id probantia iura,*l.*Proculus,26.*D. de damn.infect.& in l.qui iure familiaritatis*,41.*D.de acquir. poss.* pleniſſimèque tradentem nouiſſimè Castill.*de tertiis debitis* Regib.Hiſpan.*cap.*32.*à n.*1.*vsque ad* 14.

Ex limitatione(quam non probat *Nauarius*) inferens ; eum qui quolibet anno , per multos, pauperibus quotidie aliqua erogabat;pro futuris præstationibus compellendum. Quod mihi absurdum, omninoque iuri repugnans videtur : ni
32 aliquem,†aut etiam inualidum(quod miserabilium, causæque piæ priuilegium est)pauperes titulum obligationis allegent , *iuxta notata infrà, quæst.*8.*num.*320.quæ & *Antonij Gabrielis* opinioni(pro limitatione hac non fideliter à *Nauario* adducti , eam tamen firmantis , *commun. concluſ.lib.*5.*concluſ.*10.*num.*12.Abbatis auctoritate comprobatæ *in cap.ſuam* , 29. *num.*8.*de ſimon.*) ſatisfaciunt.

Cum aliter, tempus non ſit inducendi obligationem modus, vt in *axiomatib. noſtris, lit.T. num.* 34. diximus nec miserabilium , causæque piæ quidem fauore , vt in alimentorum ſpecie, *Surdus* (quem pro ſe *Nauarius*, allegat ineptè) *de aliment.tit.*8.*priuileg.*28. *num.* 1. 2. *& ſeqq. tradit;in qualibet* etiam causa pia *num.*3.procedere affirmans. Conducuntque dicta in 1. *de priuileg.paup.parte.quæſt.*34.*num.*3.

33 Stipulari pro miserabilibus † quemlibet posse,piæ causæ æquiparatione cui id *Tiraq.* conceſſum oſtendit,*priuil.*115.& infrà *Nos* Eccleſiæ comprobamus,*q.*8.*n.* 378. Idque omnibus pariter hodiè commune factum esse , ibidem) Nauar.*priuileg.*25.tradit.

Ex eademque comparatione, legata miserabi-
34 libus † etiam non adita hæreditate deberi (& *Tiraq.priuil.*33. multisque aliis id in pia causa firmantibus)ipse quoque *priuileg.*26.firmat.

Miserabilium pariter fauore,posse instrumenta†nouiter reperta,post concluſionem etiam in
35 causa,eorumque negligentia data , produci (ad Eccleſiæ æquiparationem, cum *Marco Antonio Genuenſe*, de ea loquente , *in practicab. Eccleſiaſt.q.* 231. cui etiam infrà *Nos* id datum *q.*8. *n.*167. oſtendimus)ille *priuileg.*27.notat.

Ita ſimiliter Eccleſiæ priuilegium,quod latam
36 contrà eam ſententiam, † repertorum de nouo inſtrumentorum prætextu retractat. (Qua de re eiusque intellectu *Nos d.q.*8.*n.*164.165.*&* 166.) Miserabilibus *Nauar* ſimpliciter *priuil.*commodat 28.

Mobiliúmque legatum perſonis miserabilibus
37 factum,† acquiſita poſt teſtamentum comprehendere (conſueto ſolum argumento , à causa pia ſimilitudinem petens, in qua , in Eccleſiaque id *Nos* procedere repetita *q.*8.*n.*159. dicimus)*priuileg.*29.probat.

Eadem item Eccleſiæ ſimilitudine (quæ legis 38
taxatiuè loquentis,† extenſioni locum facit , vt *q.*8.*n.*282.ſcribimus) ſpeciale idem miſerabilibus tribuit *priuileg.*36.

Donationem miserabilibus factam , cum pacto præstandi alimenta†donanti:ſi non præſten- 39
tur;non reuocari,*priuileg.*39.determinat.Quod & *Nos* in Eccleſia tradimus,*d.q.*8.*n.*249.Cuius hoc in caſu ſimilitudine *Nauarius* (vt aſſolet) non vſus,inermem,auxilioque deſtitutam determinationem ſuam omninò relinquit.Ex eo enim illam confirmat, quod pactum hoc , magis in modum,quam reſolutionem ſonet , ex Gratian. *diſcept.*44.*n.* 0.*&* ſeqq. & Tuſch. *practic. concluſ.lit. D. concluſ.* 643. Id ergo pacti natura, non ſpeciali fauore ea ratione accidere nemo non videt.

Ad Eccleſiæ ſimilitudinem *priuileg.* 41.reddit,cuius procuratricem , † & aduocatum fœ- 40
minam eſſe poſſe,Genuenſ*in practicabil. Eccleſiaſt.*docet *q.*346.*&* 436. Quod & miserabilibus,ſuo more,ibi *Nauarius* tribuit.

Eadem quoque ſimilitudine, à conducta domo † tempore locationis finito, ſi quantum alij 41
offerant,ſoluant , miserabiles expelli non poſſe (quemadmodum neque Eccleſia, vt *notamus*, *dict.quæſt.*8. *num.* 331.) ipſe *priuil.* 42. profitetur.

Eodemque propoſito retento , miserabilium gratia,executionis ordinem † neceſſariò ſeruan- 42
dum non eſſe (vt in Eccleſia Doctores obſeruant,*Noſque dict.q.*8.*num.* 267.) ille *priuilegio ſequenti*,43.nempè,ſcribit.

Ad piæ causæ inſtar,poſſe perſonas miſerabiles legatarias†propria capere auctoritate lega- 43
ta,*priuileg.*45. tradit , & in pia cauſa Tiraquel. *priuileg.*26.*&* 45.& poſt eum Farin. *de furt. q.* 175.*num.*336.

Ad eandem pariter ſimilitudinem , ſequenti *priuilegio* 46. de legatis † miſerabilibus factis 44
Falcidiam non detrahi (*Tiraquelli* auctoritate , *dict.priuileg.*26.) confirmat.

Ipſaque ratione,monitoria reuelationis † (et- 45
ſi res de qua agitur non exprimatur,vt piæ cauſæ)miserabilibus concedi poſſe(in idem ſæpè recidens)*priuilegio* 49.ait.

Duabus ſententiis contrariis exiſtentibus, al- 46
tera † pro miserabilibus ; aduerſus eos altera ; eam quæ miserabilibus fauet (Fiſci ad inſtar) attendendam *priuileg.*53.docet. Qua in re ſuppoſitum ſi non falſum , maximè dubium, controuerſumque extat: An nempè Fiſcus (à cuius ſimilitudine ad miseros deſcendit) hoc vtatur fauore,vt apud *Farinacium* , & ab eo citatos *fragmentor.crimin.lit.F.num.*192.& 193. videre licet.

In duarum autem opinionum conflictu , † 47
eam quæ miserabilibus fauet, tenendum in dubioque pro eis iudicandum; *de priuileg. pauper.* 1.*p.q.*55. *n.* 18. aduertimus Idémque *Nauar. priuileg.*99.

Non abſimile , de duobus inſtrumentis ea- 48
dem die†confectis,quorum, miserabilium priùs celebratum præſumi,& Nauar. *priuil.*54.profert & ex dictis à *Nobis dict.*1.*par.q.*28. *n.* 37. robur capit.

Reum præterea,etſi actor non probet , non
esse abſoluendum,† ſi actor perſona miserabilis 49
ſit,*priuilegio* 56.contendit *Speculatoris* auctoritate, *in titul. de probationibus* , §. 1. incip. *Probare* ,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Probare, numero 13. Cuius assertio generalem *Nauarij* non confirmat. Eius in id proferantur verba: *Quintum est actoris priuilegium: Nam qui repetit tanquam indebitum, quod iam soluit, regulariter debet probare indebitum. Tamen si repetens sit priuilegiata persona puta pupillus, vel minor, vel miles, vel Agricola, reus debet probare se debitum recepisse.* Quæ ineptè assertioni suæ *Nauarius* commodat; cum ex speciali ad generalem casum non liceat arguere, ex §. *Planè, instit. de iure natur. gent. & ciuil.* Specialiter autem, præcipuaque ignorantiæ, & simplicitatis ratione præsenti reus onere probationis debitum recepisse grauatur, aduertenterque ideò *Speculator* ignaras solum personas (quarum simplicitati ius sucurrit) numerauit; ad alias etiam miserabiles sagaces id non porrecturus: inaduertenter verò *Nauarius*, qui ad omnes id extendit. Cùm non tam misera conditio, quàm vel naturalis, vel præsumpta ignorantia illud ius pupillo, Minori, militi, vel rustico concedat; quod diuturno etiam morbo laboranti, sagaci seni, aduocato pauperi, aliisvè ex miserabilium turba denegaret. Cuius quidem lapsum profusa (vt diximus) miserabilium prolatio velat: detegunt verò quæ in huius *proœmij* initio notamus, *à num.* præsertim *tertio cum sequentib.* Ne in impugnationibus dilabamur, longioremque (aduersus desiderata) protrahamus sermonem.

50 Per inquisitionem † officio suo in *miserabilium* criminalibus causis procedere iudicem posse (ex *l. Ne quidquam, §. Aduocatus, & §. fin. D. de offic. Proconf.*) tradit *priuileg.* 59. Quod & ius non solum Canonicum, sed etiam ciuile, & vniuersalis consuetudo (de qua & *Farinac.* plurimique ab eo relati testantur, *quæstio.* 1. *numero* 10.) ordinarium, non speciale, aut extraordinarium reddidit, in quibuslibetque iam causis ad inquisitionem iudicibus procedendi facultatem tribuit, vt (præter relatos) aduertit Paz *in praxi*, 5. *part. tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 4. experimur in foro, ostenduntque Regia iura (quæ nec ipse adducit) *in l.* 8. *titu.* 2. *lib.* 1 *l.* 21. *titul.* 9. *lib.* 3. *& l.* 2. *titul.* 19. *libr.* 8. *noua Reg. collection.*

Ad tertiam *priuilegio sequenti* (60. nempè) viam reuertitu, Ecclesiæque similitudine repetita, eius causa concessum, vt ad honorabile offi-
51 cium † promotus, ad vile deinde subeundum cogi possit (tradente Genuense *in practic. Ecclesiast. quæst.* 327. contra textus prohibitionem, in *l.* 2. *C. quemadmodum ciuil. mun. indic. lib.* 10. in *l. Vniuersos*, 15. *C. de Decur. eod. lib.* Doctorumque commune placitum *ibid.* & Vnesembech. *conf.* 40. *numero* 61. *& sequenti*;) ad miserabiles simpliciter trahit.

Sic, quod Vincent. Carot. *decis.* 7. *numero* 13. (ab ipso non fideliter relatus) tradit: animæ fa-
52 uore † legatum pro incertis malè ablatis, pauperibus relictum, reuocari non posse; ad miserabilibus legatum factum, indistinctè refert. Quod nemo vsquam (ne Ecclesiæ quidem, alimentorum, libertatis, pauperumque solum, non malè ablatorum contemplatione, alteriusvè cuiusuis piæ causæ) dixit, ne dubitabit quidem. Cum testantium voluntates vsque ad postremum vitæ exitum ambulatoriæ sint, liberaque antecedentium reuocatione quauis in causa pro libito potestate fruantur, ex *l.* 3. *§. fin & l.* 4. *D. de admend. legat. l. cùm his status*, 33. §. *ait oratio, & §. sequenti*; *D. de donat. inter vir. & vxorem, l. fideicommissum*, 27. *C. de fid. icom. ff.* adductisque à Petro Surdo *de alim. titul.* 8. *priuileg.* 20. *numero* 1. *& sequentib.* In eo autem solum dubitatio verti solet (cùm de testantium expressa voluntate, & reuocatione non appareat, sed coniecturæ adsunt, quæ legatorum reuocationem regulariter inducunt) an pia quoque ex eisdem reuocata censeantur? Quam non mediocrem facit, text. in *l Verum est*, 58 *D. de manumiss. testam.* & alij adducti à Surd. *d. priuileg.* 8. *n.* 2. *&* 3. De quibus & *Nos quæst.* 8. *num.* 219. 220. *&* 221. *& num.* 424. *& quæst.* 16. *num.* 71. & proximè duobus *numeris seqq.* Ineptè igitur casum illum specialissimum, ad miserabilium turbam (diuites etiam, vt suprà ostendimus, & *q.* 3. latiùs apparet, comprehendentem) porrigit. Cuius quidem resolutio, nec miserrimis quidem, sed animæ tantum præcipuo fauori (speciali ratione, aliis non conueniente) competit.

Piæ item causæ comparatione, miserabilibus legatum † relictum alienatione post testamen- 53
tum facta, deberi *priuileg.* 68. deducit ex Tiraq. *de pia causa priuileg.* 41. falso allegato Mascardo, *concl.* 1281. *numero* 113. qui potius *concluf.* 1281. *num.* 102. *&* 115. *verf. Sed non recederem, & duobus seqq.* fauore quoque piæ causæ legatum factum, alienatione voluntaria reuocatum videri, eleganter defendit. Qua de re etiam *Nos infrà quæst.* 8. *num.* 221.

Eadem similiter piæ causæ similitudine, *priuileg.* 69. legata miserabilibus facta si cancellata † reperiantur, nec testatoris voluntate deleta 54
constet, deberi affirmat, quem Ecclesiæ fauorem, *dict. quæst.* 8. *num.* 424. assignamus.

Repetito etiam argumento, vt piæ causæ in tùitu, æquitas † non scripta scripto rigori præfe- 55
ratur (quemadmodum *dict. quæst.* 8. *numero* 407. aduertimus) ita & miserabilium gratia, *priuileg.* 75. tradit.

Eodem, *priuileg.* 76. vt in piis causis, in miserabilium, ius † Canonicum attendi (vt & 56
Nos de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 52. *num.* 40. scripsimus) in eisque instantiam ideò non perimi; cum iure canonico non pereat, notat.

Priuilegio 97. proposito, suo retento) legatum indebitum miserabilibus solutum, vt pium 57
non repeti, cum Tiraq. *de pia cauf. priuileg.* 119. profert. Dicimusque in Ecclesia infrà *dict. q.* 8. *num.* 361.

Mandatum † præterea morte mandantis (vt 58
piæ causæ) miserabilium gratia non expirare (ex *Tiraq. de pia cauf. priuileg.* 82.) ipse *priuileg.* 98. scribit.

Eligendi meliora † (ex eadem ipsa piæ cau- 59
sæ similitudine) facultatem miserabilibus tribuit *priuileg.* 100. Nos Ecclesiæ, *quæst.* 8. *num.* 148. tribuimus.

In idem sæpè residens (piæ causæ instar) in fideicommissi restitutione † prælegata venire, 60
quando Hospitale, & inde miserabiles personæ substitutæ sunt (ex Tiraq. *de pia cauf. priuil.* 62. & Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 6. *tit.* 3. *num* 39.) ille *priuileg.* 104 ait; & Nos in Ecclesia, *dict. q.* 8. *num.* 385.

Sic & pauperum Hospitalis (ad Ecclesiæ instar cuius nunc omninò similitudo conuenit) 61
administratoris † malè gerentis bona esse tacitè obligata; *priuileg.* 105. scribit. Cùm bona pauperum

perum bona reputentur Eccleſiæ, eiſdem fauoribus gaudeant: Eccleſiæque Hoſpitale comparetur. Vtrumque Nos *de priuileg. pauper. 1. p. q. 52. n. 23. & p. 2. q. 58. numer. 20.* Prædictumque Eccleſiæ priuilegium (minori comparatæ) aſſignat, cum multis, Eſcobar *de ratiocin. c. 39. n. 13.* Illatiuéque Hoſpitali, *num. 14.* & *nos q. 8. n. 36.*

62 Poſſe mulieres pro miſerabilibus † fideiubere piæ cauſæ ſimilitudine retenta, cui hoc dedimus *d. q. 8. num. 171.*) ille *priuileg. 110.* tradit.

63 Ita pariter, teſtamentum imperfectum, † non voluntatis, ſed ſolemnitatis ratione miſerabilium, vt piæ cauſæ fauore, ſuſtineri (*Tiraquello de pia eauſ. priuileg. 7. Riccio collect. 300.* & aliis in pia cauſa ſimpliciter loquentibus, adductis) probat.

Eidem ſimilitudinis argumento inſtans, miſerabilium commodum teſtamento continente,

64 † cuius executor munus ſubire recuſat (quantumuis munus huiuſmodi aliàs voluntarium ſit; Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 329. num. 21.*) mortaliter peccare (ex *gloſ. in cap. ſicut, 11. quæſt. 1.* Felin. *in cap. Paſtoralis, n. 6. de offic. delegat.* Spin. *de teſtam. gloſ. 28. num. 47.* de cauſa pia nominatim agentibus) *priuileg. 113.* ſcribit. Etſi neque ad pias cauſas præcisè hoc munus ſubire quis compellatur firmet, cum multis, Gutier. *de tutel. 3. part. cap. 45. num. 12. verſicul. Secundo.*

Poſſeque teſtamenti executorem (aſſueto modo) vt propria cauſa, pro miſerabilibus alteri

65 † munus ſuum committere (vt in illa tradit Tiraq. *priuileg. 37.*) ille *priuileg. 123.* profitetur.

Executorem quoque teſtamenti, in quo miſe-

66 rabiles † perſonæ legatariæ relictæ ſunt, etiam hæreditate non adita (vnico argumento ſuo nixus, à pia cauſa petito) bona hæreditaria alienare, diſpenſaréque poſſe (ex *cap. cùm tibi, de teſtam. & l. ſi ita ſcripſero, de condit. & demonſtrat.*) *priuileg. 118.* comprobat.

Teſtamentum item, in quo Miſerabiles per-

67 ſonæ inſtitutæ ſunt, ſolis præſumptionibus, † imò teſtatoris nutu firmum eſſe (*non alio quàm* fundamento ſolito, ex Tiraquel. *priuileg. 8. & in l. ſi vnquam, verb. Donatione, numer. 266. C. de reuoc. donat.* & Couarru. *in dict. capit. cùm tibi, numero 6. de teſtament.*) *priuileg. 119.* aſſerit.

Teſtium rogitum in teſtamento, in quo inſti-

68 tuti † miſerabiles ſunt, neceſſarium non eſſe (inſtituto ſuo inhærens, piæ cauſæ ſimilitudine, cui id Achil. de Graſ. *deciſ. 1. de teſtam. & Gamma deciſion. 81. numer. 3.* arrogant) *priuileg. 124.* contendit, hodiéque regulariter neceſſarium non eſſe *quæſt. 17. num. 121.* infrà notamus.

69 Coramque Parocho † & duobus teſtibus huiuſmodi teſtamentum (vt in pia cauſa) ſubſiſtere, *priuileg. 126.* obſeruat. Cui Nos inferiùs aſſertioni *q. 8. num. 340.* ſpecialiùs addimus.

70 Legatum deinde rei alienæ, † ſiue ſcienter, ſiue ignoranter miſerabilibus factum (vt cum cauſæ piæ fit) valere, *priuileg. 130.* refert ex Tiraq. *de pia cauſ. priuileg. 66.*

71 Donationemque † miſerabilibus (vt piæ cauſæ) factam, inſinuatione non egere (etſi per ambages) *priuileg. 129.* deducit. Diximuſque in Eccleſia *dict. quæſt. 8. numero 87.*

Vnum illud *priuil. 70.* aptè miſerabilibus commodat, quod & *nos de priuileg. paup. 1. p. q. 47. n. 12.* commodamus exemptum, † iudi- 72
cemque Conſeruatorem habentem, exemptionis priuilegio aduerſus miſerabiles perſonas vti non poſſe, nec coram conſeruatore (eis inuitis) ſed coram ſuo iudice conueniendos.

Ab aliis item priuilegiatis miſerabilium priuilegia ad libitum petit, ſineque adiutore componit. Vt ab ſcholaribus; quorum fauorem, ne à domo locata † (etiam domini ſuperueniente ne- 73
ceſſitate) expelli poſſint; ad miſerabiles *priuileg. 93.* transfert.

A Fiſco, vt ſicut in eius cauſa inſtrumenti deperditi † tenorem teſtes etiam non periti pro- 74
bant; *l. 2. §. Diuus, D. de iure fiſci*; ſic & in miſerabilium cauſa, *priuileg. 106.* æquiparatione non firmata, firmauimus autem *nos* cum pauperibus eam *de priuileg. pauper. 1. p. in ſpecialib. extrà quæſtiones poſt finalem, n. 7.*

A publico item fauore, † vt ſicut gratia, ſeu 75
beneplacitum publicam vtilitatem reſpiciens, morte concedentis non expirat) ex Menoch. *de arbitr. q. 65.* Farin. *1. p. fragment. crim. lit. B. n. 99.*) ſic nec miſerabilium fauorem continens, nemine ad id in ſpecie adducto.

Teſtium reprobationem † in miſerabilium 76
cauſis locum non habere, *priuileg. 121.* probat ex eo, quòd in iudiciis ſummariis huiuſmodi reprobatio non fiat: duas licet contrarias rationis huius referat opiniones. Id quod etſi iudiciis ſummariis datum Farin. *q. 62. n. 193.* dicat: *ipſe* tamen idem, *à num. 201.* tot aſſertioni huic limitationes aſſignat: vt nullum pœnæ fauori locum relinquat: generaliter *num. 207.* ſtatuens: *calumnia* ceſſante, in ſummariis teſtium concedi repulſam, ex Bart. *in extrauag. Ad reprimend. verb. Et figura iudicij, n. 9.* Afflict. *deciſ. 351. n. 3. & 9. & ibid.* Cæſar. Vrſil. *in addit. n. 1. & 3. in fin.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 32. n. 9.* Præterquam quòd, *idem* hoc, quod *cætera* ab ipſo miſerabilium fauore ſpecialia tradita, vitium patitur: quippè quod non niſi ad miſerabiles paupere3 referri poteſt, quorum ſolùm, non aliorum autem miſerabilium ſummarias cauſas eſſe, vtque ſummarias tractandas, & *de priuileg. pauper. 1. p. q. 52. num. 10. ſuprà num. 7.* aduertimus; & in foro experimur.

Eidem autem incautus, pertinaciter tamen argumento inſiſtens; vt in ſummariis, in miſerabilium cauſis concluſionem † non deſidera- 77
ri, *priuileg. 125.* tradit. Quem proxima annotatio damnat. Cui illud ſaltem gratulamur, quod ſimilitudinem hanc latiùs (ſuo more auctoritate etiam deficiente) non eſt proſequutus.

Ad auctoritatem quoque propriam, vel contingentem caſum (eo pro auctoritate vſus vbi comparatio defecit) conuertitur. Dotemque miſerabilibus perſonis datam ab eo, qui dotem conſtituere tenebatur; earum fauore con-
gruam † non cenſeri (allegando nihil, ſed ſic an- 78
no 1622. reſponſum vidiſſe) *priuileg. 109.* ait. Ad laxiorem, tritamque viam ſe conferens; quæ nempè dos congrua dicatur, latè examinans.

Idem *priuileg. 67.* vitium contrahit, ſententiam in tutorum, vel adminiſtratorum rerum miſerabi

UAB Biblioteca de Ciències Socials

miſerabilium vtilitatem prolatam, eorum fauore
79 executioni † non mandari, ſi tutores, vel adminiſtratores rationes non reddiderint, relato nomine, etſi ita in caſus contingentia deciſum teſtetur, ex doctrina in ſimili data à *Socin.* & *Decio*, citatis ab Anna. ſingul. 214.

Eodem pariter modo, nec ratione, nec Doctore firmante, ſed tantum ſic conſuluiſſe dicens, *priuileg.* 117. ait Executorem †
80 teſtamenti, in quo ſunt miſerabiles inſtituti, eorum fauore, inuentarium facere debere,

81 Monachos item, ſeu Religioſos clauſtrales † teſtamenti in miſerabilium fauorem conditi, ſuperiorum licentia executores eſſe poſſe, *priuileg.* 112. affirmat ex *text. in cap. 2. de teſt. men. lib. 6.* Quod quidem in quibuſlibet vltimis voluntatibus, aut teſtamentis *text.* ipſe indiſtinctè concedit, & *text. in Clement. 1. eod. tit.* de quo regio iure in *l. 2. tit. 10. p. 6. verſ. Etſi tales omnes*, & ibidem notat Gregor. Lopex, *gloſ. 4. verb. Frayales*, vt in legali deciſione expreſſa alios omittamus, quos (præter ordinarios) Aug. Barboſ. *in collect. ad d. c. 2. n. 1. & 2.* refert. Quibus autem hoc religioſis
82 munus interdictum eſt, minoribus † nempè de obſeruantia Fratribus, nec de voluntate ſuperioris miſerabilium quoque fauore, illud exercere licet, decernente, non obſcure, *text. in Clement. exiui*, §. *Verum etiam, de verbor. ſignificat.* & notante Gloſſa marginali *in dict. cap. 2. de teſtament. lib. 6.* multiſque relatis ab Auguſtino Barboſ. *in dict. Clement. Exiui, num. 23. P.* præſertim Thoma Sanchez, *in præcept. Decalog. tom. 2. lib. 6. cap. 11. numer. 24. & ſequentibus*, ampliante *n. 27.* etiamſi executio, bonorumque diſtributio inter ipſoſmet fratres minores, monialesvè Sanctæ Claræ, eiſdem ſubiectas, ſit facienda. Quamuis teſtatore præcipiente, vt executores teſtamenti ſui, pecuniam inter pauperes, per fratres minores, vel eorum
83 conſilio eligendos, † diſtribuant; electionem pauperum facere minores poſſe; ex *Couarru. Queſad. Menoch. Ceuall. Pariſ. Gratian. Sanch. Emman. Roder. Molin.* multiſque aliis, rationibuſque adductis, concludat idemmet Barboſ. *in collect. ad d. c. 2. n. 9.* Quod mihi probat apertè, *text. in d. §. Verum etiam, ad fin. verſicul: Veruntamen.*

Non quidem abſimile, quod *priuilegio* 120. tradit. Tutorem ſcilicet, qui aliquid ab ſponſo, †
84 vel eius patre accepit, vt illi pupillam nuptui traderet; ſi illud miſerabilibus reſtituat, liberari, puella ſaltem, quæ damnum eſt paſſa, deficiente: cum pauperibus erogandum, aut reſtituendum id non ſit, cuius certus eſt dominus. Quem enim fauorem ex hoc *Nauarius* deducat, nec attentè quidem perſpicienti liquebit. Siquidem exiſtente puella, eidem ſatisfaciendum, & ius poſtulet, & ipſe dicat: ea verò, vel cui reſtitutio, ſatisfactiove facienda eſt, non extante, reſtituere, vel ſatisfacere obligatum, vt ignorato domino, damnumve paſſo, pauperibus erogando liberari, regulare eſt, ex traditis à *nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 8. n. 10. & part. 2. quæſt. 62. num. 19.*

85 Hæc ferè omnia, † præcipuaque Nauarij *miſerabilium* priuilegia. Quorum relatio diuerſam omnino vtriuſque prouinciam; longè noſtram difficiliorem; nihilque ab eo (nec minimum quidem mutuaſſe, monſtrabit: à malignantium liberabit morſu: & ipſius incuriam, & infructuoſum damnabit ſudorem: veramque de illo, quam in principio tulimus ſententiam, reddet: Tritam nempe viam ambulaſſe, aliorum veſtigia ſequutum, *miſerorum*, turbæ priuilegia ſine diſcrimine commodantem; cum tamen nullum ferè (vt relata monſtrant) niſi pauperibus conueniat: antiquis tenebris materiam inuolutam reliquiſſe, ſparſiſſeque nouiter denſiores, nulla inter miſeros diſtinctione facta, à cauſa pia præcipuè deducto argumento, quod neque in miſeris ab ipſa *lege* noſtra *vnica* nominatis ſæpè vigere, iam *ſup. num. 5. & ſequentibus num. 7. & ſequenti.* notamus: alienis vigiliis laudem, alienis laboribus quæſiuiſſe requiem. Quibus vbi quoquomodo non eſt vſus; deſtitutus reperitur omnino. Et cum proprias ad ſpeciale manus tendit: vel regulare profert, vel ſuæ ſimplici aſſertioni, ex vrbanitate, credendum relinquit. Seuerum me forſan, rigidumque cenſorem aliquis iudicabit. Cuius quantumuis naſi adunci, ſuperioribus perlectis) intrepidè (exculpationis ſecutus) iudicium ſubeo. Aliquam fortè nobis priora noſtra ſcripta (ni proprius decipiat amor, votumque commune) & fiduciam, & ab ea nota immunitatem præſtabunt; pariter & præſentia, quoad quæſtionum, quas diſputandas proponimus, materiam: etſi qualibet terminata, in priuilegiis verè, largè aliquovè reſpectu aſſignandis, aliorum morem ſequi ſit neceſſum. In quibus nec diſputatio deceret, nec ad eam vita quidem longiſſima ſufficeret. Cum vniuſcuiuſque ex miſerabilium vulgari numero, ſi ad eum pertinentia omnia ſigillatim diſcuterentur, integrum (nec mediocre) volumen confici poſſet, multique fecere diuerſa Quorum & nobis debitores ſtudioſi erunt. Omnia namque ad hæc ſpectantia (compendioſa licet via) complectimur. Ideo neque ſingula in controuerſiam trahimus; neque diſputationem omittimus, vbi res inſtitutumque *legis* noſtræ *vnicæ C. quando Imper. inter pupill. & vid.* poſtulat. Cuius exactè (vſque adhuc Doctorum incuria in tenebris iacentem, ad lucem reuocatam) materiam proſequimur.

Non tam aliorum opinionibus †, quàm ratione nixi, priſtinum noſtrorum ſcriptorum morem 86
ſeruantes. Non quòd ſingularitatem amemus: ſed ne aliorum iudicio, à noſtro deuio mancipati videamur. *Multum magnorum virorum iudicio credo; aliquid & meo vindico.* Senecam ſequutus *epiſtol. 45.* eiuſque conſilij memores, *epiſtol. 33. Hoc* Zeno *dixit* (ille ait) *tu quid? Hæc* Cleanthes, *tu quid? Quouſque ſub alio moueris? Et impera, & dic quod memoriæ tradatur: aliquid & de tuo profer.*

Quid ergo (vt cum eodem ibidem loquar) *non ibo per priorum veſtigia? ego verò vtar via veteri; ſed ſi priorem inuenero, hanc muniam. Qui ante nos iſta mouerunt, non domini noſtri, ſed Duces ſunt.* Et epiſtol. 80. *Non ergo ſequor priores: facio; ſed permitto mihi inuenire aliquid, & mutare, & relinquere. Non ſeruio illis, ſed aſſentior.* Non enim quòd multorum, ideo ſententia melior, iuxta iam *ſupr. numer. 1.* dicta. *Non tam bene cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant. Argumentum peſſimi turba eſt.* Verba ſunt ipſiuſmet, *de vita beat. c. 2.* Eiuſdem placiti *definib. bonor. & malor. lib. 2.* Cicero exiſtens ait: *Sed tamen non grauiſſimum eſt teſtimonium multitudinis. In omni enim arte, vel ſtudio, vel quauis ſcientia, vel in ipſa virtute, optimum quidque rariſſimum eſt.*

At vero *& refellere ſine pertinacia, & refelli ſine iracundia parati ſumus*; vt eiuſdem Ciceronis Tuſculan. *qq. lib. 2.* verbis vtamur.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

DE SIGNIFICATIONE NOMINVM MISER, MISERABILIS, ET MISERANDVS, ET AN, ET QVATENVS DIFFERANT?

SVMMARIVM.

1 VBI diuersa nomen de quo agitur, significatione fungitur, consimileve habet; ea in primis inuestiganda est, diffinitioni anteponenda, & constituenda diuisio.

2 Nomina miser, miserabilis, & miserandus, an eandem significationem habeant? promiscuumve sint? & num. seqq.

3 Miserabilis vox etiam inanimatis conuenit. Acridophagorum vita, mortisque miseranda genus. ibid. remis.

4 Vrbes sunt humanarum cladium concepta miseranda.

5 Nihil tam firmum, quod contradictore, tam certum (in hominum determinationibus) quod dubio careat: nec quidquam tam dubium, quod diligens non patefaciat indagatio.

7 Dictio, siue copula Et, inter diuersa poni solet. Fallit quandoque num. 14.

8 Diuersitas nominis diuersam significationem ostendit.

9 Apij filia facetum, & petulans pariter dictu.

10 Miseria quid sit?

11 Nomen sæpè vnum pro alio (ex laxiori saltem significatione) & apud probatos auctores, Iurisperitos, & legum Conditores sumitur, & num seq.

13 Diuersa nomina non semper diuersitatem rei significant.

QVÆSTIO I.

VBI diuersa nomen de quo agitur, significatione fungitur, consimileve habet; eius in primis significationem
1 † inquirendam, *in prima de priuileg. pauper. part. q. 1. n. 1. & 2.* notamus; diuisionem constituendam, anteponendamque diffinitioni (vt expeditior dicendis sit locus) Aristot. *libr. de cœl.* docet. Cui & Auson. *in exhortat. stud. pueril. ad nepotem*, conuenit, inquiens:

.....Distinctio sensum.
Auget.

Ostenditque Vlpian. *in l. 1. D. de reb. credit. & glos. marginalis ibid.* & multis confirmat Crauet. *de antiquit. tempor. in proœm.* Iacob Menoch. *in proœm. de arbitr. indic. quæst. num. 13.* latiúsque Ioann. Borcholt. *in consuetud. feudor. cap. 4. n. 1.* quibus nos obsequentes, monstratum arripimus iter.

Horum igitur nominum eandem significationem esse; † omnimodæ in fœlicitatis cumulum, & congeriem denotantem, esséque illorum promiscuum vsum: sequentia probant testimonia.

De primo (*misero* nempè) *Psalmista Psalm. 37.* (post multa flebilia) dicentis: *Miser factus sum.* D. Augustin. in soliloq; suis cap. 6. *Seruus eram, & seruitutem amabam: Cæcus eram, & cæcitatem desiderabam: Vinctus eram, & vincula non horrebam: Amarum dulce, & dulce amarum credebam:* miser *eram, nec cognoscebam.* Valer. Maxim. *lib. 7. de vafrè dictis, aut factis cap. 5.* ex externis: *Hærebat* misera *in maxima pariter & pecuniæ, & defensionis penuria: iamque è laqueo, & suspendio cogitabat.* Boet. de consol. lib. 1. *Cum te, inquit, mœstum, lacrymantemque vidissem: illico* Miserum, *exulemque cognoui.* Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortun. lib. 2 dialog. 111. *An non te mortalem, an non assidue fatiscentem, an non peccatorem, an non millecassibus expositum, an non morti obnoxium incertæ, an non denique te* miserum *meministi?* Accedant & ex Poëtis Papin. Stat. Thebaid. *lib. 11.*

Stabat in argolica ferrato margine turris
Egregius litno dextri Mauortis Enipeus
Hortator, sed tunc miseris *dabat vtile signum,*
Suadebatque fugam.

Plautus in *Aulular. actu 2. scen. 1.*

St. *Nam cur me* miseram *verberas?*
En. *Vt misera sis.*

Ouid. Trist. lib. 5. eleg. 7.

Sum miser: *hæc breuis est nostrorum summa malorum.*

Aliarum in id remissio suppleat, ad nostra *de priuileg. pauper. part. 1. quæst. 52. num. 31. & 32.*

De secundo † Miserabili *nempè) iudicum, cap. 5.* de Sisara à Iaël. clauo perforato, ac perempto: 3
Inter pedes ruit: defecit, & mortuus est: volnebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis, & miserabilis. Quam etiam inanimatis (non in eleganter) vocem commodant *Liui. prim. ab Vrbe condit. Euentus tamen belli* (ait) *miserabilem dimicationem fecit.* Et iterum: *Vos etiã* miserabiles *exaudiebantur.* Ouid item, *de consol. ad Liuiam.*

Vrbs gemit, & vultum miserabilis *induit vnum.*

Romanæ eloquentiæ parens Cicer. (cuius retulit sententiam Gellius, noct. Atticar. *lib. 10* hunc in modum (vtraque simul voce sine discrimine vsus) *Cædebatur, inquit, virgis, in medio fori messanæ, ciuis Romanum. Cum interea nullus gemitus, nulla vox* miseri, *inter dolorem, crepitumque plagarũ audiebatur, nisi hæc: Ciuis Romanus sum.* Et post pauca: eandem ex Cicerone relationem prosequens: *Huccine tandem hæc omnia recidunt, vt ciuis Roman. in Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio in Po. Ro. faces, ac secures haberet; deligatus in foro, virgis cæderetur?* Et ibi: *Sic te acerba illius imploratio, & vox* miserabilis *non lenieba?* &c. Comitatur (magnæ quoque auctoritatis, & in dicendo elegantiæ) Diodor. Sicul. *rerum antiquar. lib. 4. cap. 5. pag. mihi 225.* Archidophagorum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

phagorum vitæ, mortiſque miſerandæ genus enarrans: *Finis eorum* (ait) *non ſolùm* miſerabilis *eſt*: *ſed etiam incredibilis.* Pauciſque interiectis: *Hoc pacto, ſiue cibi, ſiue aeris cauſa,* Miſeri *ſortiuntur vitæ finem.* D. quoque Hieronymus (horum etſi tempore, non cultu, elegantiaque poſterior) epiſt. ad Aſſellam: *Tu* (inquit) *tales* miſeros *arbitraris: Nos te* miſerabiliorem *putamus.*

Eandem cum præcedentibus. Tertium † (*miſerandus* ſcilicet) nomen induere videtur naturam, ex *Ouid.* iterum *de conſolat. ad Liuiam.*

At miſeranda *parens ſuprema neque oſcula fixit.*

Et poſt multa, ibid.

Et cuicunque miſeranda *ero.*

Et *Metamorfoſ.* lib. 4.

Noſtra nocens anima eſt: *ego te* Miſeranda *peremi.*

Claudian. *in* Ruffin. *lib.* 2.

Iam plaga Pannonia, miſerandaque *mœnia Tracum &c.*

Valer. Maxim. lib. 7. tit. 2. cap. 8. *Qua conſolatione monſtrauit* (ait) *vrbes eſſe humanarum cladium concepta miſeranda.*

His forſan, aſſertioni propoſitæ, eiuſque cõprobationi, & infœlicitatis nempè congeriem, ea nomina denotare; & illorum promiſcuum eſſe vſum) contentus acquieuiſſet alius.

Nunc age dicta meo dulci quæſita labore Percipe.

Vt cùm *Lucretio rerum naturalium lib.* 2. § loquar. Quid enim tam firmum † quod contradictore tam certum (in hominum determinationibus) quod dubio careat? Quidvè tam dubiũ, quod diligens non patefaciat indagatio.

Illa ergò mihi inter *miſerum* & *miſerabilem* 6 diſcrimen † obtulit. Nec à prophanis tantùm; ſed à ſacræ paginæ irrefragabili teſtimonio, *Apoc. c.* 3. *Vtinam frigidus eſſes, aut calidus, ſed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus: incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis quod diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo. Et neſcis, quia tu es* miſer, & miſerabilis. Ex copulæ, Et 7 natura † inter diuerſa apponi ſolita, iuxta tradita per *nos de priuil. paup.* 1. *p. q.* 1 *n.* 17. Diuer- 8 ſitateque nominis, diuerſam ſignificationem † oſtendente. Si .n. idem forent, cur diuerſis appellarentur nominib. vt *Conſtant.* arguit in *l. Si idem* 7. *C. de codicill. & nos in axiomatib. lit. D. nu.* 176. A diuo quoque Bernardo ita *in ſuis meditationib. c.* 7. dicente *Ego autem*, miſer, & miſerabilis, *citius curro ad lectionem, quam ad orationem.* Et c. 17. *O* miſer & miſerabilis *homo quis te liberauit à vinculo improperij huius.*

Hæc inter *miſerum*, & *miſerabilem* differentiam eſſe prædicant: eam tamen non apertè deſignant. Vtrumq; autem fœliciter *Ouid.* ex quo inter præfata nomina diſcrimen, diſcriminis ratio, & vtriuſq; vocis natura colligitur. Vt *miſer* 9 ſit, † qui nec infœlicitatis conſolatorẽ, aut condolentem habeant, *miſerabilis* habeat, ſirq; miſericordia dignus. Sic enim ait in Ibim.

Siſq; miſer *ſemper: nec ſis* miſerabilis *vlli.*

Et Metamorf. lib. 8.

Moliturque genus pœna miſerabile *Sinon.*

Ille ſuis eſſet nulli miſerabilis *actis.*

Quo quidem *miſeri* verbo, Appij filia, à turba (eius non compatiente, arctè preſſa, è ludorum ſpectatione exiens, huc atq; illuc iactata) vſa eſt, eiuſvè caſus relator *Gellius, noct. Attic. lib.* 10. *c.* 6. Quem pulchra hac narratione deſcribit, *Appij namq; illius caci filia, à ludis quos ſpectauerat, exiens, turba vndiq; confluentis, fluctuantiſq; populi iactata eſt: Atque inde egreſſa, cum ſe malè habitam diceret: quid .n. in me tunc factum eſſet, inquit, quantòque arctius preſſiuſque conflictaſſem, ſi P. Claud. frater meus nauali prælio claſſem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidiſſet? Certè quidem maiore tunc copia populi oppreſſa intercidiſſem. Sed vtinam, inquit, reuiuiſcat, aliamque claſſem in Sciciliam ducat, atque iſtam multitudinem perditum eat, qua me malè nunc* miſeram *connexauit.*

Contrà verò, miſeratione dignos, quorumq; infœlicitate ad compaſſionem Imperator motus eſt *in d. l.* noſtra *vnic. C. quãdo Imp. inter pup. & vid.* (non caſu quidẽ) *miſerabiles* nominauit. Et ita *miſerabilis* nomen *Ambr. Calepin.* explicauit, in *Dictionar.* ſuo, eodem illo verbo.

Miſeriam † ideò (cui *miſer*, quàm *miſerabilis* 10 vicinior) *D. Aug.* lib. diffinitio. *Copiam* (dixit) *tribulationis, & inopiam conſolationis, quando multifariè quis patitur, & à nemine releuatur.* 11

Miſerandus † nomen ex his cum *miſerabili* conuenire deducitur, futurique in dus natura, vt *miſerandum* miſeratione dignum vertamus, quemadmodũ & *amandum*, amore, & *legendũ*, lectu dignum præ ſe ferat: à *miſero* (iuxta notata) differens, *miſerabiliq;* adhærens. Quo ſæpè verbo eo ſenſu Scriptores vtuntur. *Ouidio* cõtentus ero, humani generis extinctionem deflentem Pyrrham alloquentem Deucalionem, ſic *Metamof. lib.* 1. inducente.

Quis tibi, ſi ſine me fatis erepta fuiſſes, Nunc animus miſeranda foret?

Ea tamen diſcriminis, differentiæque inter prædicta nomina ratio, licet ſummo † (vt aiunt) 12 iure, ſtrictaque ſignificatione ſubſiſtat: laxiori verò, vſuque cõmuni corruit, vnumq; pro alio ſæpè ſumi, & apud probatiſſimos auctores ſuprà vidimus: & apud iuris interpretes, fieri frequenter ſolere, in *l. de priuil. paup p. q.* 1. *n.* 19. *& ſeqq.* latè comprobamus huius pariter inueſtigationis effectum tradentes.

Neque diuerſa nomina † rei ſemper diuerſi- 13 tatem ſignificare, perpetuum eſt: ſed ſynonyma, proque eodẽ ſæpè apponi oſtendunt Nicola. Tertius *in c.* 2. *in fin. de verb. ſignif. lib.* 6. & Bonifac. Octau. *in c. Ab eo* 31. *de elect. eod. lib.* pro eodẽ *Euidens, notoriũ, & manifeſtũ* ponentes.

Neque ſemper ideò dictionẽ, Et † inter di- 14 uerſa conſtitui, diuerſitatemvè inducere, *d. q.* 1. *n.* 18. (ſimili obiectioni reſpõdentes) notamus.

Quæ & nos à promiſcuo horum nominum vſu (ſic enim in diſcurſu vtemur) excuſant.

MISERABILIS VNDE, Et quis dicatur.

SVMMARIVM.

1 Miſerabilis, *quaſi miſeriæ habilis dicitur.*
Et an miſerabilis *naturæ Etymon id conueniat, num. ſeq.*
Natura neminem non miſeriæ habilem fecit.
Et qui hominem miſerabilem *conſequenter dicit*, ibid. d. nu. 1. ſeq. & 9.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

2 *Potentia actui proxima non solum pro actu habetur, sed notabiliùs magisque attenditur.*
3 *Alia* miserabilis *etymologia, & denominationes.*
4 Miserabilis *diffinitio.*
5 Homo *apud Iuristas locum generis tenet: apud Dialecticos speciem constituit.*
6 *Definitio bona quibus constare debeat.*
7 *Quis* miserabilis *dicatur, iudicantis arbitrio relinquitur.*
8 *Iudex hac in re coarctare arbitrium suum ad legum mensuram debet, non ad humana misera conditionis latitudinem illud protrahere. seqq. & fin.*
9 *Omnis homo, conditione humana attenta miser est. Hominisque describitur natura, & num.* 22.
10 *Peccatum* miseros *facit. Et quemadmodum sine peccato nullus; sic miseri omnes, & num. seqq.*
12 *Mundana fœlicitas* miseriam *non tollit. Nemo enim malus fœlix.*
13 *Superbum miserum esse demonstratur, & non nisi* miserum, *aut stultum superbire.*
14 *Auarum, & cupidum.*
15 *Luxuriosum, luxuriaque vitium miserum.*
16 *Iracundum.*
Ira furor breuis est. ibid.
17 *Gulosum pariter* miserum *esse ostenditur.*
18 *Inuidum quoque.*
19 *Otiosum, & pigrum.*
20 *Occupatum, & solitum.*
21 *Ingratus non inter* miseros *inferiorem tenet locum.*
23 *Miser est pauper. Et diues. & nu. seq.*
25 *Coniugatus, à coniugiovè continens, nubens & non nubens miseriam patiuntur.*
26 *Qui liberos habet, & qui non habet.*
27 *Qui amicos habet, & qui non habet. & seq.*
29 *Qui timet: & qui timetur. & n. seq.*
31 *Qui patitur, & qui committit furtum.*
32 *Deformis, & pulcher.*
33 *Qui spe sustinetur: & qui spe cadit. & num. seq.*
35 *Qui seruitium obsequiumque præstat: & cui præstatur.*
36 *Bonus, & malus miseriam patiuntur. Imò boni sæpè maioribus miseriis præmuntur, vt illis virtus perficiatur, quia vt ignis aurum; miseria fortes viros probat.*
37 *Humana fœlicitas miseria est. Et quantò quisque fœlicior, tantò miserior, metuendumque ne parum miseri simus.*
38 *Miseria ideò felicior est, quod infœlicitatis timore vacat.*
39 *Miseros, & tristes, quam gaudentes & plaudentes esse præstat.*

QVÆSTIO II.

HVius nominis significatione, natura, & vi cognita, aliorumque similium differẽtia (si quæ est) constituta: eius continuò inuestigandam originem, rectus postulat scribendi ordo, vt in *prima de priuileg paupe. p. q. 1. in princip.* notamus.

Etsi igitur plures denominationes præsto sint; an satis congruant, non satis adhuc compertum. Quæ enim nomini ex latinitate; non sensui, & significationi: quæ sensui; non satis nomini conueniunt.

Miserabilem † ergò (Dini Isidori authoritate) quasi *miseria habilem* dicunt Petr. Rebuf. *de sentent. prouis. art. 3. gloss. vlt. nu. 7. 5.* & Sigismond. Scacc. *de appellation. quæstio. 7. nu. 138.* 1

Affine certe nomini etymon; à natura verò, miserabilisque significatione distans. Quem enim mortalium *miseria habilem* natura non fecit? *Iob. 5.* dicente: *Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum.* Apparebitque inferiùs latiùs? Miserabilis autem nomẽ, passionem in actu (quæ ad miserationem mouet) non in habitu aptitudine, aut potentia solùm monstrat vt præcedenti quæstione notata iudicant. Nisi (cùm nomen hoc soli homini propriè, aliisvè cum relatione ad ipsum, competat: quique hominem dicit; & *miserabilem* consequenter dicat:) *Miserabilis* prolatione, & *miseria habilem*; & illius actu patientem intelligamus, ex vicissitudine, aut potiùs inseparabilitate humanæ conditionis cum *miseria* naturæ.

Cùm & potentia actui proxima † (vt *in 1. de priuileg. pauper. p. q. 4. §. 2. n. 229. & seqq.* aduertimus) non modo pro actu habeatur: sed notabiliùs magisque attendatur; Quique ideò *miseria habilem* dicat; *hominem*: qui *Hominem*; miseriis (cum *Iob. 14.*) repletum proferat. Sed hæc sophisticè, & per illationem potiùs, quam denominationis vi deducuntur. 2

Aliam † ex diuo etiam Isidoro *etymologiam* retulimus *d. 2. p. q. 52. nu. 31.* dici *miserabilem*, quod *amiserit fœlicitatem.* Proximior hæc denominationi, & sensui; à nominis deductione remotior. Cuius si vicinitatem attendamus; non procul distaret, si *miseria plenum* verteremus. Sed non vltima miseria, eiusque plenitudo, vt *miserabilis* quis dicatur, desideranda est. *Miserationem* alij *miseratione dignum* firmant cum *Archidiac.* à verbo impersonali *miseret* (dignum miseratione denotante) *in c. Tanta 5. n. 3. dist. 86.* eius denominationẽ deducẽtes. Quo vsus est verbo *Cornel. Tacit.* histo. lib. 4. *Vester me pudet* (inquit) *miseretque.* 3

Quæ quidem nominis etymologia, diffinitionis vices sustinet. Aptè enim diffiniri † *miserabilem* posse arbitror vt *homo miseratione dignus*, vel cuius natura mouemur ad miserendũ. Quæ quidem diffinitio (nostratum more) genere constat, & differentia. Nostratum (id est Iuristarum) dixi: quia secundum eos, *Homo*, † locum generis tenet, cùm secundum dialecticos, speciem constituat. *gloss. in l. 2. §. 1. verb.* Increditum, *vers. Et nota quod genus, D. si cert. pet.* Bart. *in l.* Mæuius. 68. §. *Duobus, in princ. D. de legat. 2.* Sylueſt. Aldobrand. *sine* Francisc. Cornel. (si eius illa annotatio est) *in parahrapho Plebs autem, institut. de iur. natur. gent. & ciuil. post Accursij glossam primam* in excusis cum horum annotationibus, anno 1618. Ioan. Parlad. *different. 31. n. 1.* Franc. Sarmient. *selectar. libro secundo, capite quinto, numero octauo.* Vbi differentiæ istius iuridicam rationem reddit, *Seneca* quoque auctoritatem adducens, nostratum morem, non Dialecticorum, hac in re sequentem, Ioan. Neuiz. *in sylu. nupt. libro 1. numero ducentesimo vigesimo-primo.* 4 5

Cùm

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Cum ſuo deinde diffinitio aſſignata conuertitur diffinito. Omnem eius ſubſtantiam comprehendit: nec aliis à diffinitis competit. Quæ optimam,† & perfectam diffinitionem conſtitu nt, 6 vt *prima de priuileg. pauper. p. q. 4. n. 3. 6. & 8.* longius proſequimur.

Generica igitur,& lata nominis huius *miſerabilis*,natura(etymologiam, ſiue diffinitionem appelles, cum omnem infœlicitatem vndequaque venientem, infortunij omne genus, ſingulaſque ſpecies contineat)effecit;vt certis finibus præfiniri nequeat; alio ſiquidem reſpectu *Miſerabilis*; alio idem ipſe fœlix reputari valeat. Quod in 7 cauſa fuit,vt ad iudicantis arbitrium † Doctores recurrerint,qui negotij,perſonæque attenta qualitate,miſerabilium dicat,aut neget vt *de priuileg. pauper. dict. quæſt. 4. num. 77.* diximus; ibidemque relatis nunc addimus ſic tenentes Didac. Perez *in l. 13. tit. 3. lib. 2.* Ordinam. Ioan. Mar. Nauar. *in praxi elect. & variat. for. ſect. 1. q. 4. num. 2. & ſect. 3. quæſt. 4. num. 7.* & *in deciſionib. eiuſdem, deciſ. 1. in addit. num. 4.* Neuizan. *in ſylu. nupt. lib. 6. num. 36. ad fin. inter commun. opin. lib. 5.* Cabed. *deciſ. 54. num. 8. & arreſt. 32. part. 1.* Petr. Barboſ. *in l. 1. part. 1. numer. 50. D. ſolut. matrim.* Bobadill. *in politic. lib. 3. cap. 14. numero 75.* Ioan. à Caſtill. *controuerſ. lib. 3. cap. 25. numero 18.* Alexand. Trentac. *variar. reſolut. lib. 2. titul. de citat. reſolut. 2. num. 25.* Proſper. Farinac. *deciſ. noniſſ. 862. numero 10.* Sigiſmund. Scacc. *de appellat. quæſt. 7. numer. 138.* Marcheſan. *de commiſſion. tit. de commiſ. auocat, cauſ. p. 2. §. 2. n. 165.*

Quamuis autem in omnibus quidem, animi ſui motum à legibns inſtruere iudex ad rectum iudicium proferendum,debeat:hac in re,materiaque præcipuè. Non enim extendere in immen- 8 ſum † (provt humana miſera ſe extendit conditio)arbitrium ſuum valet; ſed ad legum metas, intraque earum terminos illud continere. *miſerabilis* namque(ſi conditionem attendamus hu- 9 manam)omnis Homo † exiſtit. *Eccleſiaſtico cap. 40.* dicente: *Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ omnium.* Iob. 5. cuius ſupr. *numer. 1.* meminimus, & *cap. 7. Militia eſt vita hominis ſuper terram; & ſicut dies mercenarij, dies eius* cap. 14. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis.* Et cap. 25. *Homo putredo, & filius hominis, vermis.* Pulchre hominem deſcribens Pontifex maximus *Innocent. Tert.* de vtilitate condit. human. lib. 1. *Formatus eſt* (ait) *Homo de luto, de puluere, & cinere; quodcunque eſt, viliſſimo, & ſpurciſſimo ſpermate, conceptus in fœtore luxuriæ: quodque deterius eſt, in labe peccati: natus ad laborem, timorem, dolorem*; miſerrimus *ad mortem. Agit praua, quibus offendit Deum; offendit proximum; offendit ſe ipſum. Agit turpia, quibus polluit famam, polluit perſonam; polluit conſcientiam. Agit vana, quibus negligit ſana, neceſſaria.* Merito inde idem ipſe ibi flebiliter prorumpit: *Quis ergo det oculis meis fontem lacrymarum, vt defleam* miſerabilem *humanæ conditionis ingreſſum; culpabilem humanæ conuerſationis progreſſum; damnabilem humanæ diſſolutionis egreſſum? Conſiderauerim igitur cum lacrymis, de quo factus eſt homo; quid faciat homo: quid facturus ſit homo. Sanè formatus eſt homo de terra, conceptus in culpa, natus ad pœnam. Agit praua, quæ non licent, turpia, quæ non decent; vana quæ non expediunt.* Et D. Auguſtin. in ſoliloq. ſuis capit. 2. *Quid ſum ego qui loquor tecum? Væh mihi Domine, parce mihi Domine. Ego cadauer putridum, eſca vermium, vas fœtidum, cibus ignium. Quid ſum ego qui loquor tecum? Væh mihi Domine, parce mihi Domine. Infœlix ego homo. Homo, inquam, natus de muliere, breui viuens tempore, repletus multis miſeriis. Homo, inquam, vanitati ſimilis factus, comparatus iumentis inſipientibus, & iam ſimilis factus illis. Quid iterum ego? Abyſſus tenebroſa, terra miſera, filius iræ, vas aptum in contumeliam; genitus per immunditiam; viuens in* miſeria, *moriturus in anguſtia. Heu* miſer, *quid ſum? Heu, quid futurus ſum? Vas ſterquilinij, concha putredinis, plenus fœtore, & horrore; cæcus, pauper, nudus; plurimis neceſſitatibus ſubditus; & ignorans introitum, & exitum meum*: miſer, *& mortalis, cuius dies ſicut vmbra pertranſeunt cuius vita, ſicut vmbra lunatica euaneſcit: ſicut flos in arbore creſcit, & ſtatim marceſſit; nunc floret, & ſtatim aret. Vita inquam mea: vita, qua quanto magis creſcit; tanto magis decreſcit; quanto magis procedit; tanto magis ad mortem accedit. Vita fallax, & vmbratica, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo, ſtatim triſtor. Nunc vigeo; iam infirmor. Nunc viuo, ſtatim morior. Nunc fœlix appareo; ſemper miſer.* D. item Bernard. meditat. cap. 2. *Secundùm exteriorem hominem* (ait) *de parentibus illis venio, qui me ante fecerunt damnatum; quàm natum. Peccatores peccatorem in peccato nutriuerunt.* Miſeri miſerum *in hanc lucis* miſeriam *induxerunt. Nihil ex eis habeo niſi miſeriam.* Similiter D. Petr. Chryſol. ſermo. 17. *Quid agit, quid patitur fragilitas humana, talibus & tantis ſubiecta miſeriis?* Et ſermo. 45. in Pſal. 6. ſup. verb. illud: miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum, ait: *Quid infirmius homine, quem ſenſus fallit; ignorantia decipit, circumuenit iudicium, pompa lædit, tempus deſerit, mutat ætas, hebetat infantia, iuuentus præcipitat, ſenectus frangit?* Neque in humanæ conditionis deſcribenda miſeria, diſſentiunt ethnici. Inter quos *Apuleius*, in libello, quem *de Deo Socratis* inſcripſit, ſic eam, hominemque format: *Igitur homines ratione pollentes, oratione plaudentes, immortalibus animis, moribundis membris, leuibus, & anxiis mentibus, brutis, & obnoxiis corporibus, diſſimillimis moribus, ſimilibus erroribus, peruicaci audacia, pertinaci ſpe, caſſo labore, fortuna caduca, ſingillatim mortales, cunctis tamen vniuerſo genere perpetui, viciſſim ſufficienda prole mutabiles, volucri tempore, tarda ſapientia, cita morte, querula vita, terras incolunt.* Suaque ſolita elegantia Senec. *de conſolat. ad Marciam*: *Quid eſt homo? Inbecillum corpus, & fragile, nudum, ſuapte natura inerme, aliena opis indigens, ad omnem Fortunæ contumeliam proiectum: cùm benè lacertos exercuit, cuiuſlibet feræ pabulum, cuiuſlibet victimæ: ex infirmis, fluidiſque contextum; & lineamentis exterioribus nitidum: frigoris, æſtus, laboris impatiens; ipſo rurſus ſitu, & otio iturus in tabem: alimenta metuens ſua, quorum modo inopia, modo copia rumpitur: anxiæ ſolicitæque tutelæ; precarij ſpiritus, & malè hærentis.* Et continuò ferè: *Odor illi, ſaporque, & laſſitudo, & vigilia, & humor, & cibus, & ſine quibus viuere non poteſt, mortifera ſunt. Quocumque ſe mouet, infirmitatis ſuæ ſtatim conſcium: non omne cœlum ferens; aquarum nouitatibus, ſtatuque non familiaris*

aurę, & tenuissimis causis, atque offensionibus morbidum, putre, cassum: à fletu vitam auspicatum. Optimo ergo iure alter Senec. in Hercul. furent. *actu* 2.

Quemcumque miserum *videris, hominem credas.*

Exclamantque meritò Lucret. *de rer. natur. lib.* 2. *in princ.*

O Miseras *hominum mentes! ò pectora caca.*
Qualibus in tenebris vita, quantisque periclis
Degitur hoc aui, quodcumque est.

Et lib. 5.

O genus infœlix hominum!

Cornel. Gall.

O quam dura premit miseros *conditio vitæ!*

Vt enim Georg. lib. 3. Virgil.

Optima quæque dies miseris *mortalibus aui.*
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus,
Et labor, &c.

Iuuen. satyr. 9.

Festinat enim decurrere velox
Flosculus, angusta Miseræque *breuissima vitæ*
Portio.

Vnde coactus est dicere Herodotus *lib.* 1. *Omnino calamitosa res est homo.* Et Cicer. 1. Tuscul. *Nemo non miser.* Et *definib. bonor. & malor. lib.* 1. repetit. *Nemo igitur est non miser.* Quinimò nil miserius homine, ex Homero tradit Francisc. Petrarch. *de remed. vtriusque fortun. dialog.* 111. versum eius referens:

Nil miserius *terra nutrit Homine.*

Cui adhæret *Simon Nanquer.* infrà cum de superbis agimus, referendus. Non mirum ideo, si ad vitæ malorum eiusque miseræ conditionis repræsentationem, ab *Hegesia* factam, tot tantisque voluntariæ mortis appetendæ, cupiditas sit illata; vt à Ptolemeo Rege vlterius ea de re agere, prohibitus sit, auctore Valer. Max. *lib.* 8. *cap.*

10 Qua quidem, vel peccatum solum † misera conditione genus humanum afficeret. Quemadmodum enim sine peccato nullus: sic *miseri* omnes. Primum constat *Ecclesiast. cap.* 7. *Non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Psalm. 13. *Non est qui faciat bonum; non est vsque ad vnum.* Esdr. lib. 4. c. 8. *Quid est enim Homo, vt ei indigneris? aut genus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? In veritate enim nemo de genitis est, qui non impie gessit; & de confitentibus, qui non deliquit.* B. Ioann. Apostol. Epist. 1. c. 1. ad fin. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et iterum: *Si dixerimus, quoniam non peccauimus; mendacem faciemus eum, & verbum eius non est in nobis.* Paul. ad Roman. capit. 3. *Quoniam non est iustus quisquam.* Diu. Iacob. epistol. Catholic. capit. 3. *In multis enim offendimus omnes. Septies enim* (vt Sapiens Prouerb. capit. 24. ait) *cadet iustus.* Vndè, *Non peccare solius Dei est.* dixit text. in *capit. Inter hæc*, 34. *de pœnit. distin.* 3. Et Diu. Hieronym. in epist. ad Occean. *Res penè contra naturam est, vt sine peccato aliquis sit.* Vt enim & Horat. *sermon. libro* 1. *satyr.* 3.

Nam vitiis nemo sine nascitur.

Elegantèr inde Senec. (cuius Diu. Augustin. epistol. ad Macedon. sententiam probat) *Omnes odit, qui malos odit.* Et de Clement. libro primo, capit. 6. *Peccauimus omnes: alij grauia, alij leuiora, alij ex destinato, alij forte impulsi, aut aliena nequitia ablati, alij in bonis consiliis parum fortiter stetimus, & innocentiam inuiti, ac retinentes perdidimus. Nec delinquimus tantum; sed vsque ad extremum aui delinquimus, Etiamsi quis tam benè purgauit animum, vt nihil obturbare eum amplius possit, ac fallere; ad innocentiam tamen peccando peruenit.* Alter quoque *Senec.* controuersiar. lib. 2. controuers. 4. *Nemo sine vitio est.*

Secundum † (peccatum nempe *miseros* facere) 11
confirmat Sapiens, *Prouerb. cap.* 14. *ad fin.* inquiens: *Miseros autem facit populos peccatum.* Dolenterque Augustin. in soliloq. suis, capit. 4. *Vah mihi* misero, *toties occæcato, quia tu lux, & ego sine te. Vah mihi* misero *toties vulnerato, quia tu salus, & ego sine te. Vah mihi* misero, *toties infatuato, quia tu es veritas, & ego sine te. Vah mihi* misero *toties aberrato, quia tu via, & ego sine te. Vah mihi* misero, *toties annihilato, quia tu verbum per quod facta sunt omnia, & ego sine te*, Et capit. 6. *Cæcus eram, & cæcitatem desiderabam, victus eram, & vincula non horrebam: amarum dulce, & dulce amarum credebam: miser eram, nec cognoscebam. Et hoc quia sine verbo eram, sine quo factum est nihil per quod omnia conseruantur, sine quo omnia annihilantur.* Et in manuali, cap. 4. *Vah* miseræ *anima mea, quæ Christum non quærit, nec amat, arida manet, & misera.* Et de verbis domini: *Qui nequiter vult viuere, nonnè tanto* miseriòr *esse conuincitur; quanto facilius mala eius voluntas impletur?* Et de Eccles. dogmatib. cap. 53. relatus in capit. *quotidie* 13. in ordine, *de consecr. distinct.* 2. ibi: *ambo honorificantes saluatorem, diuerso, & quasi contrario modo: ambo peccatis miseri.* Diu. Gregor. super Ezechiel. *Peccantes quoque nunc consideremus amplius* miseros, *quando eos conspicimus in in culpa sua sine flagello derelictos.* Diu. Hieron. in epistol. ad gaudent. *Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes, vt cum ipse non pecces, aliis peccare videaris, vt exemplo sis* miseris, *qui nominis tui auctoritate delinquant?* Diu. Ambros. (cuius in *capit. salicibus*, 37. *de pœnit. distinct.* 30. refertur auctoritas) *filia Babylonis* misera. Misera *vtique quia Babylonis filia est, quæ Dei filia esse desinit.* Quod & nouit Cicero Tusch. *lib.* 5. *Potes igitur, aut qui malè viuat non eum miserum dicere aut? quem benè fateare; eum negare beatè viuere?* Et ibidem: *ita prorsus existimo: bonos beatos, improbos miseros.* Et iterum: *Quid cum fatentur satis magna satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam: nonnè fatendum est, eandem vim in virtute esse ad beatam vitam?*

Neque humanam fœlicitatem † (si fœlicitas 12
nominari potest) cum improbitate iunctam, fœlicitatem non modò non esse; sed miserrimam conditionem inducere; *Cicero* quoque professus est eodem *Tusculanor. lib.* 5. dicens: *An dubitas, quin præstans valetudine, viribus, forma, acerrimis, integerrimisque sensibus, adde etiam, si libet, pernicitatem, & velocitatem, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam; si fuerit is qui hæc habet, iniustus, intemperans, tumidus, &c. dubitabis ne eum miserum dicere?* Et epistol. 7. familiar. Caio Mario, *Ita viuere vt non sit viuendum*, miserrimum *est.* Malumque apparenter fœlicem; miserum verè esse, Iuuen. *Satyr.* 4. monstrat:

Quid refert igitur quantis iumenta fatiget.
Porticibus, quanta nemorum vectetur in vmbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?

Nemo

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Nemo malus fœlix.

Cum ergo ſine peccato nullus: ſic (ex eo quoque capite) *miſeri* omnes. Suppetuntque reliquæ humanæ conditionis mille miſeriam cauſæ malorumque ſpecies mille. Siquidem vt *de remed. amor. lib.* 2. Ouid. ait:

Omnibus illa Deus pluſvè, minuſvè dedit.

Et ne generalitas aſſertionis fidem extenuet; & ad ſingula vitia, & fœlicitates quoque apparentes deſcendere, & vtrorumque miſeriam (curſim ſaltem) oſtendere libet. Vtque per ordinem exequamur: ſuperbum † non modò *miſerum*, ſed 13 *miſeriam* ipſam eſſe firmauit Auguſt. *de catechiz. rudib.* inquiens: Magna eſt miſeria *ſuperbus homo.* Et non niſi *miſerum*, aut ſtultum ſuperbire; probat eleganter Franciſc. Petrarch. *de remed. vtriuſque fortun.* Dialog. 110. *Quod ad præſens malum attinet* (ait) *vnum illud adiecerim: ſuperbiam eſſe ægritudinem* miſerorum, *ac ſtultorum. Tales enim ſunt haud dubie, qui ſuperbiunt; neque enim aliter ſuperbirent. Neque verò ſine cauſa in libro ſapientiæ ſcriptum eſt: omnes inſipientes, & infœlices ſupra modum animæ ſuæ ſuperbiunt.* Vt enim Simon Naquer.

Quid iuuat ô homines tanto turgeſcere faſtu?

Et ibi:

O miſer! *interius ſecreta mente reuoluas,*
Carne quid humana vilius eſſe poteſt?

Et iterum ibi:

Inſpice quàm fragilis, quàm pauper, quamque miſellus
Viuas.

In idem Senec. Tragic. in Hercul. Oetæ. *actu* 2.

Vrit miſerum *gloriæ pectus.*

Auarum, aut cupidum † *miſerum* eſſe; quam de 14 auaritia deſcriptionem Valer. Maxim. facit, *lib.* 9. *capit.* 4. *in princ.* ſatis oſtendit. *Protrahatur etiam* (ait) *auaritia, latentium indagatrix lucrorum, manifeſtæ prædæ auidiſſima vorago: nec habendi fructu fœlix; & cupiditate quærendi, miſerrima.* Senec. etiam in prouerb. ait: *auarus ipſe* miſeriæ *ſuæ cauſa eſt.* Conſentitque Horat. *lib.* 1. Sermon. *ſatyr.* 1. de auaro loquens:

Quid facias illi? miſerum *iubeas eſſe libenter*

Et de arte Poët.

Quarit, & inuentis miſer *abſtinet.*

Iuuenal. ſatyr. 14.

Tanta parta malis, cura maiore metuque.
Seruantur: miſera *eſt magni cuſtodia cenſus.*

Franciſc. Petrach. *de remed. vtriuſque fortunæ.* dialog. 26. *Sed Auaritia nihil vnquam ieiunius, nihilque miſeriùs* Vtroſque, auaros ſcilicet, & cupidos complexus eſt (*miſeros* dicens) Lucret. *de rer. natur. lib.* 3.

Denique auaritia, & honorum caca cupido.
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines.
Iuris, &c.

Horat. dicto ſermonum lib. 1. ſatyr. 3.

Aut ob auaritiam, aut miſera *ambitione laborat.*

Et ſatyr. 6.

Hæc eſt
Vita ſolutorum miſera *ambitione.*

Miſeram auri famem Egeſip. dixit, *lib.* 5. *excidij Hieroſolymitani.* Miſerrimamque ambitionem Cicer. *officior.* . . *miſerrima* (inquiens) *eſt omnino ambitio. Tolle cupiditatem* (Petrarch. ait, de remed. vtriuſque fortun. lib. 2. dialog. 54.) *nauigationem ipſam, aut certè periculum nauigandi magna ex parte ſuſtuleris. Illa non in nauem ſolùm; ſed in ſcopulos, & in mortem cogit* miſeros.

De luxuria, † luxuriæque vitio, ſic Diu. Auguſt. de ſingular. clericorum: *Quantos leones domuit* 15 *vna infirmitas delicata, id eſt luxuria? Quæ cum ſit vilis, &* miſera: *de imaginis efficit prædam.* Tibul. *lib.* 2. *eleg.* 1. de amore loquens:

Ah miſeri, *quos hic grauiter Deus vrget!*

Aliis circa id hic omiſſis, quæſtione finali referendis,

De iracundo, † Terent. in Adelph. 16

Ah me miſerum! *vix ſum compos animi,*
Ita ardeo iracundia.

Lucan. de bello ciuil. lib. 2.

O rabies miſeranda *ducis!*

Papin. Stac. Thebaid. lib. 11.

Sic pater infrendens, miſeraque *exæſtuat ira.*

Comprobantque hæc eadem à nobis *quæſt.* 19. dicenda. Siquidem, vt Horat. ait, & Senec. *de ira lib.* 1. *in princip.* firmat:

Ira furor breuis eſt.

De Guloſo, † ſic *ſtat. lib.* 4. *ſylua. pag. mihi* 72. 17

Ah miſeri, *quos noſſe iuuat, quod phaſidis ales*
Diſtet ab iberna Rodopes grue, quis magis anſer
Exta ferat: cur Tuſchus aper, generoſior vmbro:
Lubrica quare cubent conchilia molius alga.

De inuido † Plaut. in Truculent. *act.* 4. *ſcen.* 2. 18

Nam inuidere aliy benè eſſe, tibi malè eſſe, miſeria *eſt.*

Et in captiui, actu 3. ſcen. 4.

Eſt miſerorum, *vt malè volentes ſint, atque inuideant bonis.*

Franciſc. Petrarch. *de remed. vtriuſque fortun. lib.* 2. *dialog.* 106. *Sed an non ſatis eſt, propriis malis angi, quæ tam multa ſunt: niſi & alieno vos crucient, vndique miſeri?* Iterumque ibi. *Ex omnibus vitiis nullum pigrius inuidia, altos in animos non aſcendit: nullum quoque* miſerius.

De otioſo, † & pigro, in *Prouerb. ſuis* Senec. 19 *nil agere ſemper, infœlici eſt optimum.* Et epiſt. 92. *Pigro ſupplicij loco labor eſt, delicatis* miſeria *eſt* Et ſiquidem (vt ipſe idem *de benefic. lib.* inquit (*pigritia eſt nutrix egeſtatis*: ſatis eius miſeram conditionem eſſe apparet, Sed non ab illationibus confirmatio ex inſtituto noſtro petenda: ſi enim id pateretur, quodlibet horum, librum, aut longum tractatum poſtularet.

Occupatorum, † & ſollicitorum *miſeram* 20 conditionem *Eccleſiaſtici* n. 9 relata verba oſtendunt, & Senec, *de breuit. vitæ, cap.* 9. *Non dubium eſt ergo* (inquit) *quin prima quæque optima dies fugiat mortalibus* miſeris, *id eſt occupauit,* & cap. 19. *Omnium quidem occupatorum* miſera *conditio eſt*; & epiſt. 99. *calamitoſus eſt animus futuri anxius, & ante miſerias, miſer.*

Non item inferiorem inter *miſeros* ingratus † 21 tenet locum. Plato in Epidic. *act.* 1. *ſcen.* 2. dicente:

Herclè miſeri *eſt, ingratum eſſe hominem.*

Nec modò qui manifeſtis peccatis, vitiiſque laborant, ſed (vt iam diximus) cæteri † omnes *miſeri* 22 ſunt. Dictiſque in id Innocent. addendus, *de vilitate human. conditionis. d. lib.* 1. *cap.* 10. *Non eſt quiſquam ſine labore ſub Sole, non eſt ſine defectu ſub Luna; non eſt ſine vanitate ſub tempore,* & cap. 13. *O quanta mortales agit anxietas, affligit cura, ſolicitudo moleſtat, metus exteret, tremor concutit, horror abducit, dolor affligit, conturbat triſtitia,*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

triſtitia, contriſtat turbatio! Pauper & diues, ſeruus & dominus, coniugatus & continens; Denique bonus & malus, omnes mundanis cruciatibus affliguntur, & mundanis afflictionibus cruciantur. Quodque ille collectiuè, etſi breuiter nos ſigillatim perſequemur.

23 Miſerum (à quo ille incipit) pauperem † eſſe, & *in prima, de priuileg. pauper. parte, quæſt. 35. num. 13. qu. 54. num. 14.* & in præſenti ſæpè oſtendimus. Nunc Plautum addimus *in Dramat.* ſeu *captiuis. actu tertio, ſcen. prima, in princip.*

Miſer eſt homo qui ipſe ſibi quod edat quærit.
Sed ille eſt miſerior, qui agrè quærit, & nil inuenit.
Ille miſerrimus eſt, qui cum eſſe cupit, quod edat non habet.

Et Iuſtini hiſtorici verba id ipſum teſtantia, *lib. 11.* quæ ſunt: *Inſignis præter cæteros fuit Abortomius, Rex ab Alexandro Sidonia conſtitutus. Quem Alexander) cum operam oblocare ad puteos exauriendos, hortoſque irrigandos ſolitus eſſet,* miſerè *vitam exhibentem) Regem fecerat.*

24 Diuites pariter *miſeros* † eſſe *1. part. de priuileg. pauper. diſt. quæſt. 52. num. 37.* comprobamus: ibique ſimiliter dictis, Diui Iacobi validum addimus teſtimonium *in epiſtol. Catholic. capit. 5. agite nunc diuites* (ait) *plorate vlulantes in miſeriis veſtris;* miſeraſque diuitias vocauit Horatius *ſermon. lib. 2. ſatyr. 8.* Deque pauperis, & diuitis ſpeciatim *miſeria,* idem ipſe Innocent. *dict. lib. 1. capit. 14.* egit. Quibus eloquentiæ parentis *Tullij* nouitet *Tuſcul. 5.* ſententia accedat: *Non ſunt igitur ea bona dicenda, nec habenda, quibus abundantem licet eſſe miſerrimum.*

25 Coniugatum, † à coniugiovè continentem, nubentemque, & *non nubentem miſeriam* pati, *Socrates* monſtrauit. *Qui ab adoleſcentulo quodam conſultus vxorem duceret, an ſe omni matrimonio abſtineret? reſpondit: Vtrum eorum feciſſet, acturum pœnitentiam. Hîc te, inquit, ſolicitudo, hîc orbitas, hîc generis interitus, hîc hæres alienus excipiet: Illic perpetua ſolicitudo, contextus querelarum, dotis exprobatio, affinium graue ſupercilium, garrula ſocrus lingua, ſubceſſor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus. Non paſſus eſt iuuenem in contextu rerum aſperarum, quaſi lata materia facere delectum.* Vt *Valer. Maxim.* prodit, *lib. 7. titul. 2. capit. 7.* confert & diuus Auguſtinus *lib. 6. cap. 11. Putabam enim* (ait) *me* miſerum *fore nimis, ſi fœmina priuarer amplexibus.* Boet. de conſolat. libro 2. proſ. 4. *Ille vtroque circumfluus vitam cœlibem deflet: ille nuptiis fœlix, orbus liberis, alieno cenſum nutrit hæredi.* Alia in id Innocent. ipſe *d. lib. 1. c. 16. De miſeria continentis, & coniugati.*

26 Et qui liberos habet, † & qui non habet. Ad ſongum firmat Petrarc. *de remed. vtriuſque fortun. libr 1. dialog. 70.* Gaud. *Pater filiorum ſum bonorum.* Ratio. *Quantò meliores filij, tanto periculoſior conditio tua eſt. Neſcis quam dolendi materiam gignendo quæſieris? quos aditus lacrimis in tuam domum patefeceris? quantum in te ius morti præbueris? O matres miſeræ,* ait Horatius! *O patres miſeri,* dico ego. Et poſt alia: Gaud. *Votiua fœlix latuſque ſum ſobole.* Ratio. *Fœlicitas anxia, ſolicitum gaudium, & ſæpè mœſtum gaudium, fœlicitas* miſera. *Boët.* quoque proximè relato loco. *Alius prole latus filiævè delictis mœſtus illacrymat.*

Qui amicos habet, † D. Auguſtin. *confeſ. lib. 4. cap. 6.* miſer *eram,* & miſer *eſt omnis amicus vinctus amicitia rerum mortalium, & dilaniatur cum eas amittit, & tunc ſentit miſeriam qua* miſer *eſt, & antequam amittat eas.* Et ibid. *Iam miſer eram, & habebam cariorem illo amico meo, vitam ipſam miſeram.* Conuenit Ouid. *metamorf. lib. 11.* 27

Horruit Alcyone, lacrymaſque emiſit obortas.
Amplexumque dedit, triſtique Miſerrima *tandem.*
Ore vale dixit.

Et qui amicos non habet, † *Ouid.* ipſe Triſt. lib. 3. & eleg. 5. 28

Idque recens præſtas, nec longo cognitus vſu.
Quod veterum Miſero *vix duo, treſvè mihi.*

Qui timet, † Plaut. in Aſinar. *actu ſecundo, ſcen. 4.* 29

Vah formido miſer?

Et *in ciſtellar. actu 4. ſen. 2.*

Nam & intus paneo, & foris formido ita nunc.
Vtrobique me metus agitat. & illo ſunt homines miſerè.

Miſeri.

Siquidem pauidis (vt Iuſtin. Hiſtoric. *lib. 24. ad fin.* ait) *Nulla ſub tectis acta nox: nullus ſine labore, & periculo dies.* Quos & conſilium pariter deſerit, vt apud Lutium Apulei. metamorfoſ. lib. 9. *At ille repentino malo perturbatus, & miſera trepidatione ad inopiam conſilij deductus, &c. Qui dolet, ac metuit*) Petrarcha ait, de remed. vtriuſque fortun. dialog. *113.*) *ille* miſer *eſt.*

Et qui timetur, † vt in hæc verba oſtendit *Æmil. Prob.* in vita Dioniſij. *Hic ſicut ante dictum eſt, quam inuiſa ſit ſingularis potentia, &* miſeranda *vita eorum qui metui, quam amari malunt, &c.* 30

Qui patitur, † & qui committit furtum, Senec. *de vita breuit.* in fin. *Interim dum rapiuntur, & rapiunt, dum alter alterius quietem rumpit; dum mutuo ſunt miſeri.* 31

Deformis, † & pulcher. Primum *Luceret.* probat *de rer. natur. lib. 4. ad fin.* 32

Et miſeram tetris ſe ſuffit odoribus ipſa.

Secundum Plaut. *de Milite glorioſ. actu 1. ſcen. 1.*

Nimia eſt miſeria, *pulchrum eſſe hominem nimis.*

Qui ſpe ſuſtinetur, † Plaut. *in Epidic. actu 3. ſcen. 1. in princ.* 33

Expectando exedor miſer.

Et *in Aſinaria, actu 3. ſcen. 3.*

Imò hercle verò.
Qui pendet, multò eſt miſerior.

Senec. *de vita breuit.* cap. 17. *Spes ſpem excitat, ambitionem ambitio:* miſeriarum *non finis quæritur; ſed materia mutatur.*

Et qui ſpe cadit, † Ouidius *de conſolat. ad Liuiam.* 34

Spem pone miſerrima *falſam.*

Qui ſeruit, † & cui ſeruitur, obſequenteſque adſunt. 3

adsunt. Primùm, & per se, & ex adductis in *Axiomatib. nostris, lit. A. numero 569.* & infrà *qu.16.*patet:Secundùm,ex *Senec.*de morib.*Numquid nobilitas gloriabitur affecta, nonnumquam indignis,*miserabilibus *seruiens?*

36 Iniustus, † & iustus miseriam patiuntur, Iob. *c.10.* dicente : *Etsi impius fuero, vè mihi est:etsi iustus, non leuabo caput, saturatus affliction*e, *& miseria.* Multis ostendit (quamuis huius loci immemor) Innocent. *de human.condit. vilit. lib.1. c.17. de miseria bonorum, & malorum.* Imò boni sæpè maioribus temporalibus præmuntur miseriis, vt illis virtus perficiatur, *ad Corinth. 2.c.12. & cap. non omnis, q. 5.* Vt enim Senec. *de diuin. prouid.* ait : *Ipse ignis aurum probat;miseria fortes.*Et prosequimur *de priuileg.pauper.q.6.n.81.*

Ne denique cætera dispungendo, in immensum se protrahat sermo, & finem propositus recipiat:eadem ipsa fœlicitas humana †*miseria* est,
37 quantoque fœliciot.*Tu tales* miseros *arbitraris: nos te* miserabiliorem *putamus*, Hieron.ait *ad* Asellam, de fœlic.bus, & miseris loquens. Ex fœlicitateque *miserum* iudicauit Senec.*de diuin. prouid.* titul.de prosperitate : *Miserum te iudico, quòd non fuisti miser.* Et de morib. *Nondum es fœlix, si te turba non deriserit.* Neque magis metuendum;*quàm ne quando forte parum* miseri *simus,*dixit Petrach.*in prolog.de remed.vtriusque fortunæ*, circa princip. *magna* enim *prosperitas magna viam facit aduersitati*, vt ipse idem ibi, *lib.1. Dialog. 91.* affirmat contestemque habet *Senecam epist.91.*dicentem : *Et cladis causas, si alia deficiunt, nimia sibi fœlicitas inuenit.* Ideo de *breuit.vitæ,c.17.*per bellè idem:*Alia fœlicitate opus est : & pro ipsis, qua successerunt votis, vota facienda sunt:Omne enim quod fortuito euenit,instabile est:quo altius surrexit, vergit pronius in occasum:neminem porro casura delectant.* miserrimam *ergo necesse est,non tantum breuissimam vitam eorum esse,qui magno parant labore, quod maiore possideant.Operosè assequuntur,quod volunt:anxiè tenent,qua assequuti sunt.* Dixeratque secundo ibidem capite : *De istis me putas disserere, quorum in confesso mala sunt ? Aspice illos ad quorum fœlicitatem concurritur, bonis suis suffocantur,*& in tract.*Quare bonis mala accidant,c.4.Illos merito quis dixerit* miseros, *qui nimia fœlicitate torpescunt.* Vnde cùm amplissimum regnum suum *Cyrus* seniori filio suo *Cambisses* assignaret:iuniori verò *Tanazoares* magnarum,atque opulentarum Prouinciarum Satrapam esse dedisset ; nullam sine *miseria* fœlicitatem cognoscens, intolerabilem autem, quæ in summo illius fastigio residet : tolerabiliorem quidem quo magis à summa fœlicitate discedit ; inquit : *Hæc verò dans tibi:existimo Imperium quidem maius, atque Regni nomen seniori filio reliquisse:at fœlicitatem, tibi cum minore molestia.* Vt auctor est Xenoph. *de Padia Cyri, lib.8.* Et confirmat Senec.*de vita breuit.c.7.* experientiam validissimum testem proferens : *Plerosque certe audies ex his quos magna felicitas grauat, inter clientium greges,aut causarum actiones, aut cateras* honestas miserias *exclamare interdum : mihi viuere non licet.* Rixa namque fœlicitati ipsi, cùm fortuna secunda est, *eodem de moribus* dicente*: mihi crede, non potes diues esse, & fœlix. Quis est enim* (vt Boët.de consolat.lib. 2. pros.4. ait) *tam compositæ fœlicitatis,vt non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, & qua vel nunquam tota proueniat : vel nunquam perpetua subsistat. Hunc census exuberat : sed est pudor degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit;sed angustia rei familiaris inclusus, mallet esse ignotus.* Et quisquis ille,adductus à P. Martino del Rio,in Senecæ Tragici *castigationibus. Non est tam bona fortuna, de qua nihil quæri possit.* Siquidem (vt Apul. Floridor. *lib. 3.* pag mihi *332* air.) *Nihil quidquam homini tam prosperum diuinitus datum;quin ei tamen admixtum sit aliquid difficultatis; vt etiam in amplissima quaque lætitia subsit quapiam vel parua querimonia,coniugatione quadam mellis,& fellis.Vbi vber,ibi tuber.*

Merito inde Aug. *Confession. lib. 10.c.8.*exclamat:*Væ prosperitatibus huius sæculi semel & iterũ,à timore aduersitatis,& à corruptione lætitiæ.* meritoq; ille de ornatu,fastigioque regali quærulus:*O nobile magis quàm fœlicem pãnum! quem si quis penitus cognoscat, quam multis solicitudinibus, & periculis, & miseriis sit refertus;ne humi quidem iacentem tollere vellet.* vt Valer. Max. tradit *lib.7.tit.2.c.5.* miserandam potestatem *Papin.Stat.* vocauit *Thebaid.lib 8.* Porentũq; vitam *miserrimam*, vltimo elogio fassus est *Germanus* ille tot regnorum,prouinciarumq; moderator,D. Augustini filius, Imperij particeps ; vt *annalium lib.3.Cornel.Tacit.* (eius in hunc modum amicis, parentique vltima verba, ac mandata referens) prodit. *Vltimas preces pectoribus vestris relinquo referatis patri, ac fratri,quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumuentus,* miserri- 38
mam vitam *pessima morte finierim.*

Eoque fœlicior † *miseria*, quòd infœlicitatis timore vacat.Ouid.*trist.lib.3.eleg.11.*

Non est quod timeas, fortuna miserrima *tuta est.*

Et de Ponto lib.2.eleg.2.

Tuta petant alij, fortuna miserrima *tuta est.*

Nam timor euentus deterioris abest. 39

Miseros tandem, & tristes, † non fellices,& gaudentes, nos consulit esse D. Iacob. Apostol epist. Catholic. c. 4. *miseri estote, & lugete,& plorate: risus vester in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.*

Summa igitur cum ratione iudicantem monuimus,ne in immensum facultatem hac in re, arbitriumque libito suo datum;sed legibus adhærens, incidentis negotij, causæque ratione putet.Quem satis notata in procemio, quæstionibusque sigillatim,instructum reddunt.

VTRVM VIDVÆ, PVPILLI, Debiles, aut diuturno morbo fatigati, *Miserabiles* sint ? possintque aduersarios suos in prima causæ cognitione ad principem trahere inuitos? A aliis autem ipsis trahi nequeant? Quatenusque priuilegiati existant?

SVMMARIVM.

1 Lex vnica, C. qui & aduersus Imper. inter pupil. & vid.*an duo separatos cõtineat casus, diuersimodè?*

2 *Legis huius origine, siue in ea* miserabiles *personæ consentiant:siue non.*

3 *Et profectò fauor à diuino iure trahit ten.solum in prima instantia, sed etiam in*

4 *Et inda,& vlteriori.*

an siue ante,siue post litem coram ordinario contestatam ; & in eius, per consequens, iurisdictionem concessum?

6 *Minori, aut miserabili personæ aduersus tacitum per contestationem in iudicem inferiorem consensum, an restitutio detur.*

7 *Ordinarium iudicem eligere, Principis deinde Curiam, iterúmq; ad ordinarium redire, an Miserabilibus liceat.*

8 *Ita miserabilibus fauendum, vt aliis iniuria non fiat.*

9 *An miserabili post conclusionem in causa variare liceat.*

10 *Fori dictum priuilegium, etiam miserationis causa cessante, quæ à principio aderat, durat.*

Iudicium ibi finiri debet, vbi cœptum est. ibid.

Causa cessante non cessat effectus, quando consummatus productúsque adest. ibid.

11 *Fori hoc priuilegio gaudent miseri, quibus post litem cœptam, vel contestatam, misera superuenit conditio, quæ antea non extabat.*

12 *Non solum miserabilibus ipsis, sed etiam eorum litium consortibus hoc fori priuilegiũ competit. Quando saltem indiuidua causa est,* num. 13.

Limita & intellige, vt num. 15.

14 *Indiuidua causa, quæ censeatur.*

16 *Nec solum iure proprio, sed cesso quoq; agentibus, hæc miserabilibus fori datur electio.*

17 *Si modo fraudulenta cessio non sit.*

18 *Et an etiam procedat, si miserabili diuiti cessio facta sit.*

19 *Aut quando cum eo qui miserabili cessionem fecit, lis foret incepta.*

Clericus laici hæres, cum quo lis fuerat incepta, prosequi coram seculari iudice debet.

Neque ab emptore (cui super re sibi vendita lis mota est) requisitus vt eum defendat, Iudicis laici forum subterfugere valet. ib.

Intellectus text. in l. venditor, 49. D. de iudic. & legis 57. tit. 6. part. 1. *ibid.*

20 *Miserabilis persona, quæ non miserabili successit, cum quo lis incepta erat legis nostræ vnica priuilegio, eius rei ratione, non gaudet. Secus filiis incepta non erat,* & n. seq.

21 *Priuilegiatus non priuilegiato succedens, suo vtitur priuilegio.*

22 *Cessionarius cui priuilegium hoc fori non competebat, cessionis virtute à miserabili facta, eo vti non poterit, cum priuilegium personale sit, quod cum persona extinguitur.*

23 *Legis nostræ vnicæ determinatio tam in ciuilib. quam in criminalibus procedat, necne.*

Causæ nomen generale est, ciuilem & criminalẽ complectens. Et quid de litis vocabulo.

Delictum nemini patrocinari debet. ibid.

Honor vita potior reputatur. ibid.

Criminalis causa tantùm à ciuili, & pecuniaria quantùm anima à corpore distat. ibid.

Vbi maius est periculum, cautiùs est agendum. ibid.

Lex generaliter loquens generaliter intelligenda, & vbi non distinguit, nec nos distinguere debemus. ibid.

Princeps fons est iustitiæ, lex animata, & ius ipsum. ibid.

Legis nostræ vnica priuilegio etiam hi, qui sua culpa, ad casum non ordinata, in miserum statum deuenerunt, gaudent. ibid.

Intellectus text. in auth. qua in prouincia, C. vbi de crim. agi oport. ibi.

24 *Miserabiles personæ non solum extrà prouinciam ad litigandum trahi non possunt; sed nec extra ciuitatem.*

25 *Miserabiles relata persona nõ solum Principis forum declinare possunt, quando extrà domicilium, aut prouinciam trahuntur, sed etiamsi in domicilio earundem coram principe ibi (per accidens tamen) existente, conueniantur.*

26 *Priuilegio huic præfatis miserabilibus cõcesso nullis rescriptis, quantumuis pragnantibus, & generalibus verbis, clausulisve quorumlibet priuilegiorum derogatoriis conceptis, nisi de miserabilibus specifica mentio fiat, videtur derogatum. Etiamsi in rescripto dicatur:* Non obstantibus priuilegiis, quorũ specialis mentio facienda foret.

27 *Huiusmodi priuilegio, an miserabiles renuntiare queant.*

28 *Legis nostræ vnica dispositio in causis etiam iurispatronatus procedit.*

29 *Et an locum habeat, si miserabiles diuites sint?* & duob. seqq. *Et an & quatenus miser actu, & habitu differat.* ibid.

Vidua diues an simplici paupere miserabilior sit. d. n. 29. vers. *Ex qq.* remis.

Naturalia immutabilia permanent, neq; accidentaliter euenientibus mutantur. ibid.

30 *Contra viduam, diuturno morbo fatigatum, aut senem, si diuites sint, tempus currit, cum aliis causas mandare possint gerendas. Secus contra hosce pauperes.* & n. seqq.

33 *Pupillus qui in aui potestatem recidit, an fori priuilegio legis nostræ vnicæ gaudeat,* & num. seq.

34 *Nepos patre etiam viuente in aui existit potestate, & patre mortuo, eius locum tenet. Ideoque neq; orbus videtur.*

Et quid hodiè? n. 39.

35 *Impubes parentem habens pupillus non dicitur neque legis nostræ fauore gaudet.*

Et quid in pupillo tutorem habente. ibid.

36 *Per matrimonium hodiè à patris potestate filius exit, proque emancipato habetur; neque eius filij in aui potestatem recidunt.*

37 *Pupilli spurij, an legis nostræ vtantur fauore.*

38 *Perhorrescentia iuramentum, vt legis nostræ remedium competat, non requiritur præcisè.*

Dictionis præsertim natura. ibid.

39 *Fori, legisque nostræ priuilegium miserabili euidenter malitiosè desideranti, non datur.*

Et an malitia præsumatur? n. seq.

41 *Nec miserabili alieno agenti nomine competit.*

42 *Nec proprio nomine agenti, si non vt principalis, sed vt tertius causæ adest, vtpotè ab emptore laudatus.*

43 *Neque in iudicij præparatoriis. Ad iudicemque citatus miser, vel aliàs priuilegiatus coram iudice comparere priuilegium allegaturus omninò debet, neque ad id vti fori præscriptione potest.* ibid.

Et an non cõparens fori priuilegiũ perdat. ibi.

44 *Vidua dotem exigens, an eo priuilegio vtatur.*

45 *Miserabilis in loco contractus conuentus, an legis nostræ priuilegio gaudeat.*

46 *Vidua honestè, & castè non viuens, an se indignã fauoris huius reddat. Et an si non vt vidua, vt miserabilis illum consequatur?* num. 49.

47 *Honestè ac turpiter viuere, quæ dicatur.* num seq. & num. 210.

50 *Vidua*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

50 *Vidua quæ luxuriosè vixit, ad meliorem tamen frugem se recepit, honestéque ad præsens viuit, an fori priuilegium habeat.*

Qualitas iuncta verbo, secundum tempus verbi intelligitur. ibid.

51 *Fori priuilegio non gaudet vidua, quæ maritũ occidit, eiusvè morti causam præbuit.*

52 *An inter pares priuilegiatos, huic sit priuilegio locus,* & n. seqq vsque ad 58.

54 *Naturalis qualitas, an accidentali præualeat?* & n. seq.

55 *Magis sæpè Accidens, quam Natura attenditur.*

56 *Miserabilis, an aduersus miserabilem minus, fori priuilegio gaudeat.*

57 *Reus ab æquè miserabili, aut priuilegiato, à foro suo extrahi non debet.*

Æquè priuilegiatus, iuris communis regulis vtens, præferendus est. ibid.

58 *Miserabilis effectus, lite coram Principe, collitigantis miserę conditionis prætextu pendente; an domicilij Iudicem causam remitti iure postulet.*

59 *Vidua, Pupillus, &c. Legis nostræ priuilegio non gaudent, si in eo foro in quo iurisdictio eorum nomine exercetur, litigare velint.*

60 *Incompetentis Iudicis forum miserabilis eligere nequit.*

61 *Qui vbique locorum se conuenire posse pactus est, an fori electionem habeat?* & num. seqq. vsque ad 67. inclusiuè.

62 *Clausula,* vt vbicumque locorum, & coram quibuscumque iudicibus conueniri quis possit, *quam vim teneat.*

Et quam si solutioni, eiusque obligationi adiecta sit? & n. seqq.

Et quam si à miserabili sit apposita; n. 64.

Clausula instrumenti Cameralis, per quam contrahentes omni loco, & foro se submittunt, ita vt vbicumque locorum conueniri possint, qualiter restringatur? cuiusque sit virtutis? ibid nu. 63.

64 *Miserabilis foro suo renunciare non potest.*

65 *Foro proprio renuncians, an communi, vel priuilegiato, vtriquevè etiam renunciasse sit visus?* & n. seq.

Renunciatio ad alia quam nominatim expressa, non extenditur. ibid. d. n. 65. & 66.

67 *In causa executiua, an fori vtatur miserabilis priuilegio.*

68 *Miserabilis excommunicatus, aut hæreticus, an hoc fori priuilegio gaudeat?* & n seq.

69 *Hæretici excommunicationem ipso iure incurrunt.*

70 *Hæretici priuilegiis Catholicis concessis priuantur.*

71 *In fiscali causa, regaliumvè reddituum, fori huic priuilegio non est locus.*

72 *Pupillus vel miserabilis persona, à tutore vel administratore rationes postulans, an & quando hoc fori priuilegio vtatur,* & duob. num. seqq.

75 *In feudalibus causis huic fori priuilegio locus non est.*

76 *Neque in officialium, qui syndicantur causis.*

Iudices præcipuos habentes, qui ad curiam trahi ea ratione nequeant? remiss. ibid.

77 *In reconuentionis causa fori non datur electio.*

78 *Laicus non nisi coram iudice Ecclesiastico Clericum potest conuenire.*

79 *Nisi in reconuentionis causa. Si clericus enim laicum apud iudicem sæcularem conuenit, ibique reconueniatur: sustinere coram illo reconuentionis iudicium debet.*

80 *Quinquennalem dilationem petens, fori hanc electionem non habet.*

81 *Fori priuilegium non nisi de illo opponenti competit.*

82 *Iudicium cum excommunicato agitatum, si de excommunicatione ab aduersario non fuerit oppositum, tenet.*

83 *Reconuenire actorem reus debet coram conuentionis iudice, non diuerso: nisi pars non contradicat.*

84 *Contra non infamatum non tenet inquisitio. Nisi parte non opponente.* & num. seq.

86 *Incertitudo actũ vitiat, nisi pars non opponat.*

87 *Sententia nulla sustinetur, si pars nõ opponat.*

88 *Executio legum non seruata forma facta, iudiciivè substantialibus carens, etsi nulla sit: parte non opponente conualescit.*

89 *Qualibet dispositio iudicem, partemvè ad aliquid faciendum adstringens,* si in iudicio fuerit petitum, *intelligi debet.*

90 *Pupillis & Diuinæ, & humanæ leges fauent.*

Nec pupillaris solum ætas (hoc est impuberum, parentibus carentium) sed puerilis quælibet fauorem meretur. ibid.

91 *Maius Pupillis in bonis suis, quàm mulieribus pro dote, quàmque fisco concessum priuilegium est.*

92 *Minor aduersus fiscum restitutionem habet. Pupillus, absque restitutione tutus est,* & num. præced.

93 *Mater negligens in idoneis tutoribus filiis suis petendis, qualiter puniatur?*

94 *Et qualiter consanguinei ad pupilli successionem vocati, in eo pariter negligentes?*

95 *Matre vel consanguineis tutorem pupillo non petentibus; eius educator, vel amicus petere potest.*

96 *His non petentibus, quilibet de populo tutorem pupillo petere valet.*

97 *Nemine pupillo tutorem, aut aduocatum petente, illum ex officio Iudex dare potest, & debet.*

98 *Officium suum non nisi petitum impartiri iudex debet.*

99 *De interesse suo non docens, à iudicio repellitur.*

100 *Pupillorum fauore, tertius cuius non interest, admittitur.*

102 *Inter vinos manumisso, cui expresse pecunium ademptum non est, concessum videtur.*

103 *Fallit in manumisso à Pupillo, tutore auctore.*

104 *Contra pupillos nec longissima quidem præscriptio, quæ contra quoslibet priuilegiatos procedit, currit.*

105 *Neque vsucapio.*

106 *Vsucapio an contra Romanam Ecclesiam triennio perficiatur.*

107 *Ad inuestituram petendam, tempus pupillo non currit; etsi adulto currat, egeatque restitutione.*

108 *Defunctorum voluntates pro legibus seruari, pietas suadet, & leges imperant.*

109 *Pupilli gratia, à defuncti voluntate recedi solet.*

110 *Tutor pupillo sub conditione dari nequit*

111 *Procurator ſub conditione in diem,& vſq;ad diẽ dari poteſt. Et quæ differentia ratio eſt.*

112 *Sine accuſatore contrà quemuis inquirere, aut procedere Iudex non poteſt.*

113 *Tutor ſuſpectus ſine accuſatore repelli poteſt.*

114 *Pro alio fideiubere non magis quam donare quis cogitur.*

Beneficium quid ſit? ibid.

115 *Pro filio tutore deſignato pater,vel fideiubere vel eandem cum filio tutelam ſubire cogitur.*

116 *Pro Reipublicæ munere filio impoſito, nec fideiubere pater, nec munus ſubire pro eo tenetur.*

Et quid hodiè circa id diſpoſitum ibid. remiſſ.

117 *Fideiuſſores plures ſimpliciter dati,exiſtentes,pro parte conueniendi ſunt,diuiſioniſque beneficium habent.*

118 *Fideiuſſores à tutoribus ſic dati, in ſolidum conueniuntur.*

119 *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum.*

120 *Tutores nominati, ſi excuſationem à tutela prætendant,per ſe non per alios eam proponere debent.*

121 *Sententia ex falſa cauſa, falſiſque allegationibus lata, ſua natura tenet.*

122 *Pupillorum gratia talis ſententia nulla eſt ipſo iure.*

123 *Pupillus in re pupillaribus pecuniis empta, triplici gaudet priuilegio.*

Et quæ ſint? & duob. n ſeqq.

126 *Procuratores plures ſi in ſolidum dati non ſint,vnus ſine alio agere non poteſt.*

127 *Nec teſtamenti executor, ſine aliis executoribus exequi poteſt, ſi in ſolidum datus non ſit.*

128 *Quilibet tutorum etiamſi inſolidum dati non ſint, pupilli fauore agere poteſt.*

129 *Pupilli quamuis non magis quam furioſi diſcernere queant: fauorabiliores quam alij, qui iudicio carent,exiſtunt.*

130 *Impuberes etiamſi ſe hæreditati immiſcuerint, abſtinere poſſunt; puberes non poſſunt, reſtitutioneque egent.*

Et quid ſi impubes tutore auctore damnoſam adiuit hæreditatem? ibid.

131 *Fauor pupilli, vel minoris, an etiam eius fideiuſſoribus proſit?* & n.132.133.& 134.

135 *Pupilli fauor participi,& communionem cum eo habenti prodeſt.*

136 *Fauor pupilli in cauſa eſt,vt poſſit quis per alium,quod per ſe non poteſt.*

137 *Pupillus ſine ceſſione agere poteſt,non vtique alij.*

138 *Debitor ſpeciei pupilli, an eius interitu liberetur.*

Et quid in aliis.

139 *Suſpecti tutoris cognitio,non alij, quam Præſidi prouinciæ pertinet.*

140 *Pupillorum vtilitate mandari huiuſmodi cognitio poteſt.*

141 *Fœminis accuſandi facultatem, cum ſuam, ſuorumvè iniuriam non proſequuntur,iura negant.*

142 *Tutorem ſuſpectum accuſandi facultatem eis præbent.*

143 *Mulier pro debito ciuili etiam fiſcali ad carcerem trahi nequit.*

144 *Pro debito pupillari etiam mater in carcerem trahi poteſt.*

145 *Pro pupillis Clericis poſtulare licet, non ſic pro aliis.*

Et generaliter,pro aliis poſtulare prohibiti,pro pupillis non prohibentur.

146 *Legatis, dum munere funguntur, proprij etiam negotij occupatio prohibita eſt.*

Conceditur in pupillorum fauorem.

148 *Pupillus tutore auctore, quauis agere vt maior poteſt;& hæreditatem adire,& ex ea obligari.*

149 *Si hæreditas damnoſa ſit,quam pupillus tutore auctore, adiuit ſine reſtitutione quoque tutus eſt.*

150 *In vtilibus tutoris auctoritas pupillo neceſſaria non eſt, poteſtque ſine ea conditionem ſuam meliorem efficere,obligat ſecum contrahentes; nec obligatur ipſe.*

151 *Contractus claudicare non debet.*

252 *In pupilli alienatione vtili de rebus ſuis facta, an ſolemnitates aliàs requiſitæ deſiderentur,* & num.ſeq.

Intellectus text. in l. Iulianus, §. Si quis à pupillo, & §. Si quis colludente, D. de actionib. empt.

153 *Vt bona pupilli alienari poſſint, qua requirantur? quoque ordine alienatio fieri debeat.*

154 *Iudicis decretum, an etiam in mobilium, iurium, & actionum alienatione requiratur. Iudex non ſine cauſa cognitione decretum ſuum ad rei pupilli venditionem interponere debet; & interponens peccat.*

156 *Sententia pro pupillo minorevè lata licet ipſe abſque tutore in iudicio extiterit,tenet.*

157 *Taciturnitas in præiudicialibus conſenſum non inducit.*

158 *Fauore pupilli inducit.*

Stipulatio minorum gratia fingitur vbi ſtipulatio deſideratur? ibid.

*In fideiuſſione ſtipulatio requiritur.*ibid.

159 *Pupillus contumaciam, eiuſque pœnam vitat.*

160 *Et ingratitudinem.*

161 *Exhæredari pupillus nequit.*

612 *An ob ſolutionem emphyteutici canonis non factam cadat in commiſſum pupillus.*

163 *Ad ſecundum decretum contrà pupillum non proceditur.*

164 *Carcerari pupillus nec pro delicto poteſt.*

165 *Carcerari omnes poſſunt qui legibus non reperiuntur expreſſi.*

166 *Torqueri pupilli nequeunt.*

167 *Torqueri omnes poſſunt,quos lex non eximit.*

168 *An omninò in delictis pupilli excuſentur. remiſſiuè.*

169 *Hæreditas non adita non tranſmittitur.*

170 *Pupillus etiam non aditam tranſmittit.*

De intellectu text. in l. Si infanti, 18.C.de iure deliber.*ibid. remiſſ.*

171 *Seruus tutor dari non poteſt.*

Limitatur & intelligitur num. ſeq. & n. 173. & 174.

175 *Charitas benè ordinata à ſeipſo incipit,& ſibi, ſuiſque rebus potius quam alienis prouidere quis debet.*

176 *Pupillorum vtilitates,an propriis anteponere tutores debeant.*

177 *Tutores qui pupillares pecunias in prædiorum emptionẽ non conuertũt,in fœnuſvè nõ locãt, etſi ſuam repoſitam ſeruent:ipſorum periculo cedit*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cedit. Debentquè in antiquarum vsurarum locum pupillares pecunias vel in prædiorum emptionem vertere; vel ad honesti lucri partem, ex regionis more, mercatori, ad redditusvè annui emptionem, facultate existente, dare. Et an ad cambium hodiè poni valeant? ibi. remiss.

Et an ad hoc iudicis decretum requiratur? ibid. remiss.

Vsuræ nec pietatis prætextu admitti debent. ibi.

178 Tutor qui inuentarium non fecit, in dolo dicitur præsumpto.

179 Et mox cùm fuerit ordinatus, illud conficere debet; anteque illius confectionem nil, nisi quod dilationem non recipiat, administrare valet.

180 Tutor mox inuentarium non conficiens, suspectus habetur, in furti suspicionem rerum pupillarum incidit; & in carceribus dicere causam debet. Et an contrà eum præsumptio iuris, & de iure vrgeat? n. 187.

181 Hæres intra quod tempus inuentarium conficere debeat?

182 Tutoris inuentarium cum iudicis decreto fieri debet.

183 In hæredis inuentario pleraq; ex prædictis non desiderantur.

184 Aduersus contenta in instrumento probatio admittitur.

Instrumentum an, & quatenus probatio probata dicatur? ibid.

185 Aduersus ea, quæ in inuentario descripta sunt, tutori probatio denegatur.

186 Hæredi aduersus ea, quæ inuentarium continet, probatio conceditur.

188 Inuentarij, vel instrumenti copia coheredi petenti, integra danda est.

189 Cum pupillo litiganti, principium tantum, & finis inuentarij edi debet.

190 A sententia excusationem tutori nominato non admittente, appellare licet: à datione ipsa non vtique.

191 Tutores dati, si intrà legitimum tempus excusationem non opponant; non admittuntur postmodum.

192 Sine interpellatione mora non committitur.

193 Pupillares vsuræ sine interpellatione currunt, & debentur.

194 Ab vsurarum pupillarium obligatione non sine consignatione, & depositione pecuniæ, oblatio liberat: in aliis cursum vsurarum impedire oblatio solet.

195 A muneribus personalibus excusatus Pupillus existit.

196 Maior annorum quatuordecim, minor 25. à muneribus personalibus, quæ consilium non requirunt, non excusatur. Longéque multo minus alij qui de immunitate sua non docent.

Intellectus text. in l. 2. §. 1. D. de vacat. muner. ibid. n. præced.

Domus fundusvè Pupilli, aut viduæ in quo falsa moneta cuditur, an pœnis ordinariis subiaceat?

197 Quinquaginta quinq; annorum ætas, à personalibus muneribus excusationem præstat.

198 Tutelæ, vel curæ onere, non minor quam 70. annorum ætas excusat.

199 Domus fundusvè Pupilli, aut viduæ in quo falsa cuditur moneta, an pœnis ordinariis subiaceat?

200 Repetitio denegatur, debitum naturaliter soluenti, licèt ciuiliter indebitum. Nisi sit pupillus. Et an ipso iure, sineque restitutionis tunc ope repetat?

201 Qui munerum simpliciter ciuilium, & publicorum vacationem, immunitatemq; obtinuit, licèt à patrimonialibus ordinariis non liberetur: à personibus, magistratibusque in dictis liberatus. Nisi munus tutelæ sit.

202 Viduæ (in his saltem, quæ Miseratio, Pietas, imbecillaq; natura ratio specialiter induxit) Pupillis inferiores an sint?

203 Vidualis status non multùm à Virginali distat.

204 Sacerdotum filiæ viduæ, sicut Virgines, de oblationibus sanctis vescebantur: nuptæ verò prohibebantur vesci.

205 Priuilegio alicui, suisque descendentibus tàm masculis, quàm fœminis dato, Virgines, & viduæ gaudent, non maritatæ.

206 Vidualibus fauoribus, ita demum viduæ gaudent, si earum statui, vidualis vita conueniat. & num. 209.

207 Vidua mariti forum, nobilitatem, & priuilegia retinet: de illius dicitur familia, & in eodem matrimonio præsumitur durare: viua, & vera mariti mortui imago; inque mariti obsequio esse dicitur.

208 Vidua inhoneste viuens, ad secundavè transiens vota, defuncti mariti forum, claritatem, & priuilegium amittit.

209 Nec priuilegiis viduis concessis gaudet.

210 Inhonestè viuere, quæ dicatur? Quibusque plectatur pœnis? & n. seq. remiss.

212 Quemadmodum matrimonio constante, dotalis fundus inalienabilis, & imprescriptibilis est; sic & matrimonio soluto, dum vidua restitutus non est, competitque illi de dote actio. & n. seq.

214 Matrimonio durante, vxor etiam dines, à marito ali debet.

215 Et an marito mortuo, de illius bonis siue dines, siue pauper, alenda quoque sit? & num. seqq. vsque ad 320.

Hæres non melioris conditionis, quam defunctus esse debet. ibid.

216 Maritus alere vxorem debet, quam etiam sine dote, eiusvè promissione duxit.

217 Mariti hæredes etiam post annum luctus, ad viduæ pauperis alimenta tenentur

Hæres personam defuncti representat; & quidquid ius est de aliquo, idem etiam est de eius hærede ibid.

Vidua in prateriti matrimonij dedecus mendicare non debet. ibid.

218 Hæres qui in causa est, vt defuncti superstes coniux, alimentis negatis, ad viliores operas, quam quas marito viuente exercebat, salua quæ dignitate faceret, descendat; prædefuncti mariti memoriam offendit, & indignum se illius hæreditate efficit. remiss.

219 Vidua pauper, quartam, si malit, in bonis mariti prædefuncti consequi potest.

220 Mariti hæredes, vestes lugubres viduæ secundum consuetudinem loci præstare debent.

221 Et an vidua intra luctus annum nubens, eas restituere compellatur? & n. seq.

223 *Quotidianus lectus superuiuenti debetur coniugi. Qui tamen secundas contrahit nuptias, illum restituere, ad partitionemque cum hæredibus trahere debet.*& n.seq.

225 *Quo tempore secundæ nuptiæ contrahi debeant, vt lectus restitui debeat? De quibus bonis eius sit facienda deductio? Qualiterque eius diuisio?* remiss.

226 *Acquisita constante matrimonio, inter coniuges communicantur.*remis.

227 *An vsuras, interesse, vel damnum post annum luctas, absq; aliqua interpellatione pro dotis restitutione à mariti hæredibus vidua consequatur?* remiss.

228 *Viduæ de bonis Ecclesiæ, si aliundè non habent, sunt alendæ.*

229 *Viduas diuites non nutrit Ecclesia, licet protegat.*

230 *Super rebus etiam profanis, & circa rem quoque feudalem, si oppressionem viduæ patiantur, quamuisque dominus feudi negligens non probetur, nisi cum limitatione de qua ibi, eis Signatura commissiones concedit.*

231 *Viduæ retentio bonorum mariti pro dote competit: marito in bonis præmortuæ coniugis denegatur.*

232 *Postulare prohibiti, pro viduis possunt.*

233 *Viduæ testimonium, aliarum fœminarum testimonio præualet.*

234 *Fœminæ, mares pietate, & deuotione præcellunt.*

235 *Cæteras fœminas charitate, & pietate viduæ antecellunt. Neque vt cæteræ sunt auaræ.*

236 *Iudex nemine petente, fœminis, & pupillis de aduocato prouidet.*

237 *Mitiùs cum fœminis in delictis regulariter agitur.*

238 *A pœna* legis Si quis in tantam, C.vnde vi. *excusantur fœminæ.*

Et an à præsumpta vsurarum fraude? A pœna falsi, ob scripturæ lacerationem? A periurio? Et an in hæresis crimine cum eis mitiùs agatur? ibi.remiss.

239 *Delicta mulierum, multa aliqua pecuniaria, apud gentes aliquas redimebantur.*

240 *Aduersus propriam confessionem, cum aliter de delicto non constat, mulieri restitutio datur.*

241 *Cæteris communis regula contraria obstat.*

242 *Muliebris sexus bonam fidem inducit, dolique præsumptionem excludit.*

243 *Facilè mulierem decipi lex præsumit.*
Instruitur omnis arte fœmina doli ibid.

244 *Vt testimonium ferat, ad iudicium trahi fœmina nequit.*
Et quid antiquitus in id obseruatum? ibid.

245 *Neque pro debito ciuili, priuato publico, vel Fiscali coram iudice comparere aut ad carcerem trahi debet.*

246 *Neque pro criminali causa, leui, aut non saltem atroci.*

247 *Fœmina, quæ in canonem* Si quis suadente; *incidit, Romam pro absolutione ire non adstringitur; à proprioque parocho absolui poterit: cum cæteri adstringantur.*

248 *Ignorantia facti, non iuris excusat.*
Et an mulieres iuris ignorantia excuset? numero seq.

250 *Mulierum priuilegia* remiss.

251 *Infirmitas corporis vires minuit, animi addit. Plures infirmitatis vtilitates, appetendique describuntur effectus: scientiarum, & artium magistram, multis exemplis, auctoritatibusque comprobatur.*

252 *Infirmitate graui laborans, an pro ciuili debito, crimineve carcerari possit;*

253 *Torqueri non potest.*

254 *Contra sic infirmantem executio fieri non potest.*

255 *A contumacia infirmitas excusat.*

256 *Infirmus, aut impeditus ad longum tempus, vel in perpetuum, citatus an saltem mittere procuratorem teneatur?*

257 *Suorum quoque infirmitas, citatum à comparendo excusat.*

258 *Infirmitatis impedimento allegato, oblataque de ea fide, Iudicis potestas suspenditur, inque valetudinis tempus iudicium differtur, & nullus interim processus factus redditur.*

259 *Fide de infirmitate non facta, iudice ad vlteriora procedente, processus tenet: sed infirmitate detento in integrum restitutio datur.*

260 *A negligentia excusat infirmitas.*

261 *Delicti pœnam infirmitas minuit, mitiusq; cum infirmo agendi causam præstat.*

262 *Ad infirmos non solum pro testimonio recipiendo mittendum est: sed neque testimonium præstare coguntur.*

263 *Infirmus, qui diuinis horis interesse personaliter nequit, vel absens est sanitatis recuperandi gratia: distributiones percipit quotidianas. Etiamsi propria culpa in infirmitatem inciderit. Saltem si sanus diuinis officiis adesse consueuerat.*& *duobus* & num. seqq.

266 *An & quando à mnmeribus personalibus, vel etiam realibus excusetur infirmus?*

267 *Ab omnibus excusatur infirmus, quæ sanitati obesse, aut incommode fieri possunt.*

268 *Quemadmodum iuramentum, quod sine dispendio salutis æternæ seruari non potest, obligatorium non est: ita quod nec sine corporalis salutis detrimento:*

269 *Pro absolutione etiam Romano Pontifici reseruata, Romam ire infirmus non cogitur.*

270 *Longa infirmitate grauatus à beneficio, præbenda, vel dignitate remouendus non est, sed coadiutor illi dandus.*

271 *Tutor ob infirmitatem à tutela remouendus non est, sed adiutorem recipit.*

272 *Iudex morbo inutilis effectus, officio remouetur.*

273 *Infirmitate durante, dumque in officio existit, salarium percipit, & seruire intelligitur.*

274 *Famulus infirmus seruire censetur. Et an pro infirmitatis tempore mercedem recipiat?*

275 *Aduocatus infirmus salarium consequitur; nec per substitutum seruire adstringitur.*

276 *Delegatus à Principe infirmitate detentus, subdelegat.*

277 *Ordinarius Iudex aliũ subrogare, substituereque infirmitatis ratione lege Regia potest.*

278 *Episcopus aduersa valetudine laborans, cõsecretionem suffraganeorum alicommittere potest, suasque ad id mand[illegible]*

279 *Quod publicè, & per proclama factum est, in communem notitiam venire præsumitur; nec eius ignorantiæ admittitur allegatio.*

280 *Ab*

280 *Ab huiusmodi ignorantia, an excuset infirmitas?*

281 *Infirmitatis, & curationis sumptus, vt funeris, de hæreditate deducuntur, cuiuisque alij creditori præferuntur, funerariique censentur.*

Et quid hodiè? ibi. remiss.

282 *Nil magis rationi congruit, quàm vt pacta seruentur.*

283 *Contractus ab infirmo cum medico factus Iudicis officio rescinditur; nec spontanea promissio, infirmitate durante, eidem ab infirmo facta, tenet.*

284 *Arbiter post susceptam causam, eam cogitur terminare, nisi infirmetur.*

285 *Dominus, qui seruum infirmum curare contempsit, illius priuatur dominio: filius qui parenti infirmo non prouidit illius hæreditate: serui emptor, qui eius incuria decessit, redhibitoria: coniux, qui coniugem infirmum diligenter non curauit, eius quoque hæreditate.*

286 *Iusta causa est manumissionis etiam per minorem faciendæ, consequendaque libertatis, quòd seruus dominum in infirmitate curarit.*

287 *Iniuriarum actio, partium conuentione, dissimulatione, tacitavè remissione extinguitur.*

288 *Iniuriæ remissio ab infirmo facta, non impedit, quominus iniuriarum actio persequi, instaurarique à valente possit.*

289 *Officij vacationem propter aduersam valetudinem adeptus, eisdem potitur, quibus in eo existens priuilegiis potiretur.*

290 *Obstrepentes, vel maleantes à vicinia expellere infirmus potest.*

291 *Ludouicus Gomez notatur.*

QVÆSTIO III.

ARgumentis legentem onerare, vbi expressa legis determinatio extat, puerile prorsus, & inane. Adest autem in præsenti non minus nota, quàm pietate plena Imperatoris Constant. Augusti, in *l. Vnica, C. quando Imperator inter Pupil. & viduas.* Quæ ita se sanctio habet. *¶ Si contra Pupillos, vel viduas, vel diuturno morbo fatigatos, & debiles, impetratum fuerit lenitatis nostræ iudicium: memorati à nullo nostrorum iudicum compellantur comitatui nostro sui copiam facere. Quinimò intra prouinciam in qua litigator & testes, vel instrumenta sunt, experiantur iurgandi formam: atque omnis cautela seruetur, ne terminos prouinciarum suarum cogantur excedere. Quod si pupilli, vel viduæ, aliique Fortunæ iniuria miserabiles, iudicium nostræ Serenitatis orauerint; præsertim cum alicuius potentiam perhorrescunt: cogantur eorum aduersarij ex animi nostro sui copiam facere*

1 Quæquidem licèt scrupulosis duos separatos videatur assignare casus: † Primum, vt Viduæ, Pupilli, diuturno morbo fatigati, ac Debiles, iurgandi fortunam in prouincia expetiantur, nec extra illam cogantur exire: Secundum, vt Pupilli & viduæ, alios ad Principis Curiam euocare possint; neque Debiles, diuturnoque morbo fatigatos in eo expresserit: eadem tamen vtrique ratio, imò & dictæ legis determinatio æquè comprehendit. Cùm etsi non eosdem, quos in primo, nominet in secundo: latiorem tamen in eo regulam, quam in primo constituit. Siquidem non tantum ab ea specificè nominatis sed cæteris aliis Fortunæ iniuria miserabilibus; hoc priuilegium indulsit. Et nè manifesta tempus (quo ad difficiliora egemus) vanè consumant: veritatem hanc Regia pandant iura in *l. 41. tit. 18. l. 5. tit. 3. & l. 20. tit. 23. p. 3.* Prioris verba, aliarum excusabunt relationem: *Mueuense a las vegadas maliciosamente omes ya, a ganar cartas contra los huerfanos, è las viudas, ò los omes muy viejos, ò cuytados de grandes enfermedades, ò de muy gran pobreza, parà aduzir los pleitos ante el Rey, ò ante los Adelantados, ò ante otros Iuezes, que no son moradores en la tierra do viuen estos sobredichos contra qui en las ganan. E porque esto no tenemos por guisada cosa, nin por derecha; mandamos que que la carta que fuere ganada contra qualquier destoi sobredichos, ò contra otra persona semejante dellos, de quien ome debiesse auer merced, ò piedad, porrazon de la mezquindad, ò miseria en que viue: que non vala, nin sea tenudo de in a responder por ella a ninguna parte, sino ante aquel juez de su lugar do viue Mas as otras que qualquier destas personas cuytadas contra otri ganase, para aduzirio ante el Rey, ò ante otro juez que le otorgasse que lo oyesse, è le fiziesse auer derecho; mandamos que vala.* Nouæ quoque Regiæ collectionis similis *l. 8. titul. 3. lib. 4.* in verbis illis: *Pleyto de viudas, y huerfanos, y personas miserables.*

Quarum quidem, etsi manifesta decisio, Doctorum numerosam allegationem culpabilem redderet: dilucidam tamen explicationem poscit. Quod vt fiat aptiùs, ampliationibus, limitationibusque vtemur: ad singulorumque deinde deueniemus fauores. Quem in cæteris quoque (post disputationem) morem seruabimus.

Primò igitur † *legis* nostræ *vnicæ, Regiarumque* concordium dispositionem à iure Diuino originem trahere, Sigismund Soac. firmat, *de appellationib. quæst. 7. numer. 114.* Quod & *Miserabilium* præcipuum, & ampliationibus deseruiens, prima sede locamus. 2

Amplia eandem secundò, † siue nominatæ miserabiles personæ agant, siue conueniantur, vt Accurs. in *dict. l. vnic. verb. Perhorrescunt.* sensit, asseruntque Ioan. Maria. Nouar. *in praxi election. & variat fori, sect. 2. quæst. 3. & sect. 3. quæst. 4.* Osuald Hilliger. *in Donel. enucl. lib. 17. cap. 20. lit. D.* vsque forensi id comprobatum etsi non satis à legibus explicitum) *Couarru.* testatur *practicar. capit. 7. n. 5.* & cum eo Azeued. *in dict. l. 8. tit. 3. lib. 4. nouæ Reg. collect. n. 6.* 3 4

Tertiò † vt non modo in prima instantia, sed & in secunda, & vlteriori procedat (dictæ legis vnicæ perpensis verbis, multisque rationibus, post antiquiores) firmant Roland, à Valle *consil. 55. n. 12. volumin. 2.* doctéque Marches. *de commiss. tit, de commiss. auoc. causar. part. 2. §. 2. n. 68 versicul. Amplia vigesimo secundo,* Sigismund. Scacc. *dict. quæst. 7. per tot.* 5

Amplia 4. † siue ante, siue post litem coram Ordinario contestatam, inque (per consequens) iurisdictionem eius concessum, posse quemlibet *Miserabilium* prædictorum, aduersarium ad Principem in prima causæ cognitione trahere. Cùm miserationis causa priuilegio dato aut renuntiari nequeat: aut tacita saltem eius renuntiatio non inducatur, vt latiùs infrà; *ampliatione* 13. notamus, in specieq; profitentur, cum multis, Giurba, *decis. 32. n. 5.* Iacob. Cancer. *variar.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

*riar.resolut.tom.2.cap.2.n.26.*Marches.*dict.loco, n.69.* Damil.Borrel.*in summ.decis.t.56.de iuramẽt.perhorrescent.n.36.* Cardin. Tusch. *lit. M. conclus.274.n.*8.Ioann.Mar.Nouar.*dict. sect.2. quæst.6.per tot.*Osuald.Hiliger.*in* Donel. *enucle. lib.17.c.20.lit.D.vers.Sed inter hos,*id verũ intelligens,si non vexandi aduersarij causa,iudicium cœptum alio transferre *Miser* velit. Alexand.Trentac.*variar.resolut.lib.2, resolut. 2. de citatione,n.16.* Cabed. *decis. Lusit.25.n.8.part.* 1. ALoys.*de* Leo. *in dict.l vnic.n.9.& seqq.*multique alij per *Nos* adducti in *Axiomatibus nostris,lit.I.n.*140.Azebed,*in l.9.tit.3. lib. 4. nouæ Reg. collect.n.5.*etsi in practica non admitti dicat;Regiumq;vidisse diploma, quo viduæ causa ad Vallisoletanam Cancellariam remixti iubebatur, *Nisi iam coram Ordinario cœpta esset,post nouem saltem dies.*Cui adstipulari praxi videtur *Regia lex 1.tit.1.lib.4.nouæ Reg.collect.*in verbis illis:*Y quen estemisino termino,el actor sea obligado a prouar el caso de Corte.*Cumq;aliis quatuor limitationibus aut exceptionibus Regias haslitteras expediri solere;imò nec aliis miserabilibus, nisi Viduis (tametsi *d.l.vnica*, dictæque Regiæ leges de cæteris pari iure, & ratione tractarint) Couar.notat,*practic.q.cap.7.n.5.*Deque præsenti ait: Tertius,*vbi causa fuerit cœpta coram iudice inferiori per litis contestationem, absq; fori præscriptione,& exceptione declinatoria tribunalis inferioris*

Neque aduersus huiusmodi tacitum per contestationem in inferiorem iudicem consensum †
6 in integrum restitutionem *Miserab.*nec minori, erroris causa dari, quo deceptus,absq;priuilegij sui allegatione,exceptionisque declinatoriæ,litem fuerit contestatus, idem ipse asserit Couarru.*ibi. versic.Nonò:*rationem sic reddẽs:*Huius equidem opinionis sum,ob fauorem ordinariæ iurisdictionis, & quia non admodum læditur ex hoc errore minor. Etsi* Matth.*de* Afflict.*in constit.* Neapolit. *rubr.37.n.24.contrarium responderit.*Et Couar. sequitur Adrian Negus.*responsorum,q.345.n.8.* Aduersus quos,relatorum auctoritates (cùm *Osualdi* saltẽ limitatione notata) rationesq; vrgẽt.

Plus imo voluerũt alij: Posse nẽpè *miserab.* Or-
7 dinariũ iudicem eligere;†Principis deinde Curiã: iterumque ad Ordinarium reddire,vt(multos referendo) *Marchesan.*tradit,*d.loco,n.*70.etsi *n. 35.* dissentiat:priorem tamen opinionem in praxi seruari, iurique consonam ex relatis dicit, de quo latiùs *ibi.n.85.& seqq.*agit.Eandem pariter priorem tenet opinionem Sigismund.Scacc. *dict. q. 7.n.121.*de praxis obseruantia,& pro ea sæpè iudicatum *Nouar.*testatur *in praxi election. & variat.fori,sect.1.q.3.n.10.& seqq.* Muscat.*in prax. sac.cons.glos.Competens,l.1.part.2.n.30.* Prosper. Carauit.*ritu 233. n.10. & sequentib.* Alexand. Trentac. variat.*resolut.lib.2.resolut.2.n.10.*

Quæ neque apud Nos praxis,imò(vt vidimus) contraria viget,vbi etiam solum persona miserabilis coram inferiore litem contestata est,eumque tacite delegit,priorisque partis sequaces, semel tantum in iudice,foroque eligendo variare concedant,vt Marches.*dict.tit.de auoc,causar. part.* 2.§. 2.*n.*149. & Scacc.*dict.q.7.n.*120. affirmant. Quod iuri, & rationi congruit; cum nec tunc *Miser.*priuilegio suo fraudetur;& à litibus,sumptibusque excusetur aduersarius. Ita siquidem
8 *miserabil.* fauendum,vt aliis iniuria † non fiat, ratio,iuraque decernant,vt in *prima de priuileg. pauper.p.q.39,n.4.& q.55.n.8.& 23.*aduertimus, & *infrà limit. 1.*

Nec potiori fulcitur ratione,†quod Nouar.*in* 9
praxi election,& variat. *fori,sect.3.q. 5. per tot.* & *de priuileg.miserab.person. priuil.* 35. asserit: etiam post conclusionem in causa *Misero* variare licere:aduersus quem auctoritates, rationes relatæ,praxisq;pugnant.

Principalis ampliatur conclusio quinto,†etiã- 10
si miserationis causa cesset, quæ litis initio aderat.Veluti,si vidua lite durante, nubat; pupillus, adultus;pauper,diues effectus sit:non enim ideo priuilegium cessabit,sed illæsum remanet, quod semel exiterat. Cùm nec alibi finiri lis debeat, quàm vbi est cœpta,*l.vbi acceptum, 30.D.de iudic.*cùm latè à *Nobis* adductis *in Axiomatib.nostris,lit.J.n.*135.Nec cessãte causa,cesset effectus, cõsummatusque adest.*Veri,& Antonini* Imperatorum ampliationem hanc,illiusque ratione verba probant,in *l. Cùm vxori,4.C.quando dies legat.ced.Cùm vxori,*(aiunt)*vsusfructus fundi legatur,& eius proprietas,cum liberos habuerit:nato filio,statim proprietatis legati dies cedit.* & text.in *l.fin.D.vnde liberi,in l.Inter stip.*83.§.*Sacram,D.de ver.oblig.in l.non putauit,*8.§. *Sed si post mortem,in l.Si post mortem,*10.§.1.*D.de bonor.possess.contra tab.in cap.Ab eo* 31. extra *de elect.lib.6.*fitmantque Tiraquel. *in tract.cessante causa,limit.*12.*n.* 2. Vincent. *de* Franch. *decis.* 257.*in fi. Gramm.decis.27.n.4.*Aluar.Valasc.*con-* *sult.57.n.*1.Prosper.Carauit *super tit.*magn.Cur. *ritu* 233.*q.4.n.*12.*& seq.*Nouar.*in praxi elect.& variat.fori,sect.1.q.5.n.2.& quæst.7.n.4.*& latius *sect.2.q.*10.per tot.præcipuè *n.* 67.*&* *seq.*copiosè Mar.Giurba *in consuetudin.Senat.* Messan. *capit.* 7.*glos2.n.6.part.1.& cap.*10.*glos.*10.*n.*12.*& decis.*82.*n.*12. Antoni.Thesaur.*decis.*177.*n.*4. *& in eius addit ibi.*Gasp.Thesaur. Iacob. Menoch. *de arbit.lib.2.casu* 66.*n.*36.Bernard. Grœuæ. *cõclus.* Camer.Imperial.*conclus.1.consider.1.n.6.* Camil. Borrel.*in summ.decis.1.part.titul.*56.*de iurament. perhorrescen.n.*30.Sigismund.Scacc.*de appellationib.dict.q.7.n.*118.*&* 119.Pelaez *de maioratib.1.part.q.9.n.7.& part.2.q.6.n.*12.Osuald.Hiliger.*in* Donel.enucl.*dict.lib.*17.*cap.*20.*lit.N.ad fin.*Philip.Paschal.*de virib.patr.potest.2.part.c.2. n.*100.*Nos in Axiomatib.lit.C.n.*44.num.idipsũ ampliantes sequenti.

E conuerso quoque amplia 6.si tempore cœ- 11
ptæ,†aut contestatæ litis misera non extaret conditio,postmodum autem superuenerit : huiusmodi enim tunc fori priuilegio esse locum, asseuerant *Felin.in c.Ex tenore,versic.Fallit vndecimo, de rescript.*Anton.Gabr. *commun. opinion.tit. de iudic.conclus.1. n.* 17. quos sequitur Marchesan. *de commis.auocat.caus.dict.2.part.*§. 2. *n.* 46. & latè *Nouar.in praxi elect.& variat.fori,sect.2.q.* 13.*per tot.Nos in Axiomat.dict.lit.I.n.*14. dictæ *legis vbi acceptum,*30.*D.de iudic.* conclusionem miserabilium gratia limitantes.

Amplia 7.vt non solum *miserabiles* ipsi,†hoc 12
priuilegio gaudeant;sed ipsorum litium consortibus aditum præbeant eidem.Sic tenuere Natta *consil.590.n.16.vol.3.*Antonin Thesaur. *d. decis.* 177.n.5.*Franc.Vini.*(ita per Romæ Signaturam iustitiæ,coram illustrissimo Sfortia, decisum referens)*decis.*521.*n.*1.Ioan.Mar.Nouar.*in praxi, sect.1.quæst.7.numero 6.*rationes [illegible] tibus reddens,& latius *quæst,* 45.*per tot.* Didac. Couar. *practicar. dict.c.7.in fin.vers.Solet autẽ,*

Iacob.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Iacob. Menoch. *de arbitr. dict. caſu 66. num. 29.* Marius Giurb. *dict. dec. 82. numero 1. verſic. quod iuris priuilegium*, Marcheſan. *dict. loco numero 42.* Camil. Borrel. *dict. titul. 56. n. 32. & 32.* Sigiſmund. Scacc. *d. q. 7. numero 122.* Oſuald. Hilliger. *d. lib. 17. cap. 20. lit. L. verſicul. Et prodeſt hoc priuileg.* Iacob. Cancer. variar. *reſol. tom. 2. c. 2. n. 27.*

13 Hanc tamen limita, intelligeque ampliationem, † quando indiuidua cauſa eſt, vt dicunt Abb. *in cap. verum, numero 6. de foro compet.* Felin. *in cap. 1. num. 6. verſic. Sunt autem predicta, de præſcript.* Roman. *conſil. 195. numero 4.* Marcheſan. *d. §. 2. n. 43.* ſic contrarium hac in re placitum componens, Gregor. Lopez, *in l. 5. titul. 3. part. 3. gloſ. 4. verb.* Huerſanos, poſt med. Camil. Borrel. *d. loco, nu. 33.*

14 Quæ autem indiuidua † cauſa cenſeatur, ab eodem Borrello *numero 43.* citatis diſces, pariterque à Nouario *d. ſect. 1. quæſt. 46. per tot.* Et *q. ſeqq.* Quid in mariti priuilegiati vxore? Quid in ſponſa? Quid in fideiuſſore, filio? aut *miſerabilis* ceſſionario? cognoſces.

15 Limita 2. † ſi *miſerabilis* ſuo vti priuilegio nollet; ad illud namque litis conſorti viam tunc præcluderet, vt firmant Caſſan. *in conſuetudin.* Burgund. rubr. 9. §. 17. *gloſ. 3. numero 2.* Marcheſan. *d. 2. p. §. 2. n. 44.*

16 Amplia 8. principalem concluſionem, † vt non ſolum iure proprio, ſed etiam ſibi ceſſo præfatis *miſerabilibus* agentibus hæc fori concedatur electio, ex ſententia Afflict. *in Conſtit. Statuimus, numero 25. qu. 6.* & ibid. Foller. *nu. 24.* Alber. *in tract. ſtatutor. quæſt. 202. part. 1.* Vrſil. ad Afflict. *deciſ. 257. num. 7.* Marcheſ. *vbi proximè, numer. 47.* Ioann. Mar. Nouar. *in praxi dict. ſect. 2. qu. 4. per tot.* & in fortioribus terminis, *ibid. deciſ. 31. num. 1.* Camill. Borrel. *dict. titul. 56. numero 39.* Ioſeph Cum. *in ritib.* Sicil. *cap. 82. numero 16.* Philip. Paſchal. *de virib. patr. poteſt. part. 2. c. 2. nu. 91. verſicul. quo priuilegio,* Iac. Cancer. *d. tom. 2. c. 2. n. 28.* ſic iudicatum referens, aliiſque adductis *in prima de priuil. p. q. 52. n. 61.* noramus.

17 Si modo fraudulenta † ceſſio non ſit, Afflict. *dict. loco,* Marcheſan. *dict. numero 47. verſ. Limita præmiſſa*, Camill. Borrel. *vbi ſuprà, numero 40.* Cumi. *d. capite 28. numero 17. & ſeqq.* Nouar. *d. q. 4. numero 3. & ſequentibus* Paſchal. & Cancer. *citatis proximè locis*

18 Dupliciter prætereà ampliationem iſtam *ibidem* limitat † *Marcheſanus.* Primò, ſi miſerabili perſonæ diuiti, ex lucratiua cauſa, non verò pauperi in eleemoſynam, & piam cauſam ſit ceſſio facta, *Follerij* ſententia *in dict. Conſt. Statuimus, nu. 78. verſ. quæro.*

Quæ mihi nullatenus differentia probatur; & in vtroque caſu (ſimulatione non extante) ſine diſcrimine ex iure ceſſo, lucratiua etiam cauſa, fori hac præſcriptione vti poſſe, in dubiè cenſeo. Tùm *legis* noſtræ *vnicæ* diſpoſitione, verbiſque attentis; quibus innixi tot viri prudentes primam ſine diſtinctione (fraude excepta) concluſionem affigiarunt: Tùm, quia cum miſera conditio hunc ſibi comparauerit fauorem: illa exiſtente; & ille quoque extabit. Neque acquiſitionis erit in conſideratione modus, ex Conſulti ratione in *l. Ex pluribus, 43. in fin. D. de adminiſt. tutor.* dicentis: *Nec enim cauſa, ſed perſona ſuccurritur, quæ meruit precipuum fauorem.* Cùm præſertim diuitiæ miſeram conditionem non tollant, nec ob eam fori priuilegium

conceſſum, vt latiùs apparebit inferiùs. Quare in hanc quam tuemur (Miſerabilem nempè fori priuilegio vti pro re lucratiua cauſa, non minus quàm onerosa, ceſſa) opinionem nominatim deſcendunt (poſt *Carauit. Camiam, & Menoch.* quos referunt) Camil. Borrel. *d. tit. 56. de iuram. perhorreſc. n. 39.* Ioan. Mar. Nouar. *d. q. 4. num. 2. & de priuileg. miſerabil. perſonar. priuileg. 16. n. 2.* Sigiſmund. Scacc. *d. q. 7. n. 133. verſ. contra hanc reſtrictionem,* & Philip. Paſch. *proximè dicto loco.*

Secundò limitat *Marqueſanus* (cuius in hoc iudicium probo) quando cum eo, qui *miſerabili* ceſſionem fecit, † lis foret incepta: adinſtar eius, quod de Clerico laici hærede cum quo lis cœpta fuerat, tradit, cum multis, Couarruu. *practicar. c. 8. nu. 2. & ſeq.* aſſerentibus Clericum tunc coram iudice ſæculari cauſam pertractare debere, ex *l. Venditor, 49. D. de indic.* cuius celebrem deciſionem in Clerico laico vendente, locum habere; denunciatumque vt emptorem defendat, ad Eccleſiaſticum cauſam trahere Clericum non poſſe, ſed coram iudice laico apud quem mota eſt, agitandum firmarunt, veramque, & communem (multis adductis) profitetur ſententiam Andr. Fachin. *controuerſiar. iuris, lib. 2. c. 38. verſ. communis eſt, & vera.* Quod apud noſtrates in Clerico laici hærede expreſſa extat determinatione ſancitum in *l. 57. tit. 6. part. 1.* de cuius intellectu Couar. *vbi proximè* agit. 19

Sicut nec *legis* noſtræ *vnicæ* priuilegio gaudere *Miſerabilem*, † qui non miſerabili ſucceſſit, cum quo lis erat incœpta, dicunt Iaſ. *in leg. hæres abſens, in princ. & n. 4. D. de iudic.* Franc. Marc. *deciſ. 364. num. 1.* quos refert, & ſequitur idem Marcheſan. *d. loco, n. 84. & 93.* Nouar. *in praxi elect. & variat. fori ſect. 1. q. 5 nu. 7. & ſeq.* latiuſque *ſect. 2. per tot.* Mar. Giurb. *d. dec. 82. nu. 2. verſ.* Ideo Pupillus, plenè firmans Scacc. *de appellat. d. q. 7. n. 133.* 20

Aliter ſi cum defuncto † lis cœpta non eſſet. Priuilegiatum enim non priuilegato ſuccedentem, ſuo tunc priuilegio vti, tradunt (latè vtrumque comprobantes) *Marcheſ.* repetito §. *2. n. 127. & ſeqq. & n. 133. cum ſeqq. aliis, proximoque loco Scaccia.* 21

E conuerſo † autem, ex iure à *Miſerabili* ceſſo, non poſſe ceſſionarium ceſſionis virtute, ad Principis tribunal primam cauſæ cognitionem deferre, haud dubie conſtat; cum perſonale priuilegium ſit, quod priuilegiatam perſonam non egreditur, iuxta vulgarem regulam text. in *c. Priuilegium, 7. de reg. iur. lib. 6.* cùm adductis à *Nobis in Axiomatib. lib. P. n. 179.* firmantque in ſpecie noſtra Bald. *in l. Etſi poſt diuortium, D. ſolut. matri* & ibid Roman. Fulgoſ. Imol. Caſtrenſ. & alij, Aret. *in rubr. inſtit. de except. n. 13. verſ. Etiam ex prædictis*, quos refert, ſequiturque, cum aliis, Marcheſan. *citato loco, n. 58.* 22

Amplia nonò † principalem concluſionem, vt tàm in criminalibus, quàm in ciuilibus dictæ legis noſtræ vnicæ determinatio procedat, cum indiſtinctè loquatur videaturque eadem in vno, quæ in alio ratio. Ita profitentur *Matth. de Afflict. dict. conſt. Statuimus, n. 23. verſ. 5. quæro,* Couart. *practic. c. 6. nu. 1.* Nouar. *in praxi elect. & var. fori, ſect. 1. q. 5. n. 4. &* pleniſſimè *ſect. 2. q. 2. per tot.* Marcheſ. *d. §. 2. n. 64.* Camil Borrel. *d. titu. 56. n. 38.* Card. Tuſch. *practic. concluſ. lit. M. concluſ. 274. numer. ſeptimo.* Etſi alios huic aduerſantes opinioni (rationibus adductis) referat 23

ipſe ibi, eamque amplectamur Nouarius.*d.q.2. a n.5.cum ſeqq.&* Marcheſ.*d.loco,n.92.* In prioris tamen confirmationem extare videtur deciſio textus *in l.8.tit. 5. lib. 4. nouæ regiæ collectionis.* Quæ poſtquam delicta, pro quorum vindicta Princeps adiri in prima cauſæ cognitione poteſt, retulit: Viduarum Orphanorum,miſerabiliumq; ſimul *Cauſas* indiſtinctè adiecit. *Cauſarum* autem,nomen, generale eſſe,ciuiles, & criminales æquè complectens, in dubium non venit *ex text. in capit.* Forus, 10.*in princ.& in §.Iurgium, de verb.ſign.* etſi *Litis* vocabulum,non ſic latum eſſe, ſed cauſas tantum ciuiles cõplecti voluerit Gloſ.*ib.verb.Lis autem,* ex eo *tex.& l.Litis,36. D.eod.tit.* quam probant Andr.Alciat. *in l. cauſas,vel lites,C.de tranſact.&* Pratei. *in lexic. iur. verb cauſa.* Quos tamen improbat Parlad. *differ.* 136.*n.4.* non minus *litis* vocabulum,quam *cauſæ* criminales,ciuileſque continere probans.

Neque(cum miſerabilis ſaltem perſona damnum,vel iniuriam perpeſſa eſt,actrixque exiſtit) efficax ſe mihi diſcriminis ratio offert, cur pro re familiari vindicanda Principem ei adire liceat, pro iniuria non liceat,potiori ad id in criminali ratione exiſtente. Si enim vt illæſos *miſerabiles* ſeruet, Maieſtatis ſuæ præſidio munire eos Princeps voluit:credendum nè eum facultatibus illorum intẽtum:vitam,& potiorem vita honorem(vt *in 1.de priuileg.pauper.p.q.4.n.177.&* in *Axiomatib.lit.* H. *num.*48.aduertimus)aut contempſiſſe. aut inferiori ſede locaſſe? animæ præpoſuiſſe corpus?(tantum enim ciuilis,aut pecuniaria, à criminali cauſa diſtat)& vbi maius eſt periculum, incautius (contra naturalem, ciuilemque rationem,à multis, vulgatis iuribus,expreſſam,de quibus *in axiomatibus noſtris, lit. P. num.* 59.qui omnia in ſcrinio pectoris ſui iura habet) egiſſe?

Quare licet in praxi,regias litteras in Viduarum fauorem concedi ſolitas,ab illarum cauſarum cognitione inferiores iudices interdicentes (vulgò *Ordinaria del fuero,* dictas)criminalem cauſam excipere *Couarru.*dicat,*practicar. d. c. 7. n.5.&* *Monterroſ.* quem *Franciſc. Carraſc.* (poſt hæc ſcripta viſus) refert,*de caſib.curiæ, nu. 65.* clauſulam conſuetam adiiciens:*Excepto en ſeis caſos,y cauſas:conuene à ſaber,en cauſa criminal, &c.* Eam vt *Nos,ipſe idem ibi,nu.*71.72.*&* 73. (cùm Cardin Tuſch.*d.lit.*M *concluſ.*274.*nu.* 7.) intelligit,vbi vidua, aut miſerabilis alter, reus, non actor exiſtit. Reo namque exiſtente,delicti, maleficijque patrati odium(quod patrocinium, aut commodum præſtare non debet,vt vulgaria ſunt iuris axiomata,de quibus in noſtris, *lit.* D *n.*189.*lit.*F *n.*167.*& lit.*E *n.*167.) diuerſum ſuadere videtur. Sed nec tunc (ſummo ſaltem, ſtrictoque iure(diuerſum fore conſtituendum, attentè rimanti liquebit forſan. Ex legum generalitate, priuilegium id *miſerabilibus* concedentium,generalem deſiderantium intellectum,iuxta nota iura,de quibus *nos in axiomatib.lit.* L *n.* 55. Neque enim non diſtinguente lege, nobis diſtinguere licet,vt ſimile firmat axioma. ibid. adductum *numero* 50.

Aduerſantia autem fundamenta non eſt laborioſum deſtruere. Nemini enim malitiã ſuã proficuam eſſe debere,fatemur:at nõ fauorem hunc malitiæ,aut delicto tribuimus, ſed miſeræ ante delictum exiſtenti conditioni.

Nec quod ad Principem referatur cauſa,delicti impunitas, aut quid à iuſtitia deuians, quoquomodo timeri poteſt,cum eius fons Princeps ſit,vt (ex *Ariſtot.*) *Petr.Vander.* tradit,*in tract. de priuileg.eorumq; origine,n.*32.Lex animata, & ius ipſum, Iuſtiniano Imperatore firmante, *in auth.de Conſulib.§. Deſcriptionem,coll.* 5.

Nec pariter, quod Fortunæ iniuria *miſerabilibus* in conceſſerit Imperator, eos qui ſua culpa ad miſerum ſtatum deuenerunt, niſi ad caſum fuerit ordinata,excludit, vt *de priuileg.paup.1.p. q.*54.(in hiſce terminis) *n.* 8.probamus, in præſentique ſæpè aduertimus.

Qui autem difficultatem hac in re auget text. *in auth. qua in prouincia, C. vbi de criminib. agi oport.(*quo nixus,Baldique *ibid.n.* 6. Caualcani *deciſ.*2.*n.*11. & aliorum auctoritate, Macheſan. *d.tit.de commiſſ.auoc.cauſar.p.*2.§.2.*n.*92. oppoſitum firmauit) duplicem recipit interpretationem primam,aut contemptam,vel ad quam parum attentos ſcriptores video, eiuſdem textus litteræ adhærentem: quæ habet,vt in qua prouincia quis deliquit, illic etiam priuilegiatus) iuri ſubiaceat. Cùmque prouincia non oppidi, aut etiam ciuitatis terminis (ex veriori opinione) circumſcribatur:ſed lõgiſſimis conſtet, vt *infrà q.*9.oſtendemus : nil prohibet,quominùs ad eam audientiam, vel cancellariam in cuius terminis prouinciaque delictum commiſſum eſt, cauſam priuilegiatus delinquens referat. Cùm præſertim hodiè tenere, prouinciarum locum Hiſpanas Cancellarias, *d. q. 9.n.*11. dixerimus. Saluumque inde miſerabilium manere ius,deducitur. Quam ſequens ampliatio interpretationem quoque iuuat.

Secundam tradit *Gloſſa ibidem verb.Illic omni priuilegio, verſic. Dic ergò,* Vt non *legis* noſtræ *vnicæ* priuilegium,aliudvè in corpore iuris clauſum dicta authentica tollat, licet omni priuilegio ceſſante, cognoſcendum de delicto eſſe in prouincia in qua commiſſum eſt, diſponat:ſed à Principe ſolum viuente conceſſum. Praxis autem hanc(tam etſi probabilem) reiecit,cuius fauore etiam *infrà* dicenda extant, *q.*11.*num.*16. 24

Decimò, † principalem ampliat concluſionem Luc.*de* Pen.*in l.3.C.de priuileg.Scol.lib.* 12. Matth.*de afflict. in d.conſtit.n.*16. eiſque relatis Marcheſan.*d.p.*2.§. 2.*nu.* 62 *verſic. Amplia* 14. vt non modo iam relatæ perſonæ extrà prouinciam ad litigandum trahi non poſſint:ſed neque extrà ciuitatem in qua degunt.

Vndecimo † amplia, vt Principis non modo 25
forum perſonis iſtis declinare liceat,ordinariumque eligere iudicem, quando extra prouinciam, aut domicilium trahuntur:ſed etiamſi earũdem domicilio coram Principe, ibi (per accidens tamen)exiſtente, conueniantur, vt in *dict. conſtit. Statuimus, numero* 34. *& ſeq. quæſtione* 11. relato, tenet *Cardinal. Dominic. Tuſch. dict. concluſ.* 274. *numero* 11. Ioann. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori,ſect. 1.q.5.nu. 2 verſ. Amplia.* 2.

Duodecimo † ampli., vt priuileg., huic pra- 26
fatis miſerabilibus conceſſo, reſcriptis aliis, quantumuis prægnantibus & generalibus verbis Clauſulisvè quorumuis priuilegiorum de[illegible]toriis conceptis, niſi de miſerabilibus ſpecialis mentio fiat,derogatũ ne vtiquam aut in aliquo detractum videatur. Ita obſeruant *Cyn.* in ipſemet *lege vnica,n.3.verſic. Primo quæro.* [illegible] *conſil.*436.*num.*20.*&* 21. Deci. *conſil.*165.*nu.* 5.

Grammat.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

*Grammat.deciſ.*20.*numero* 45.Antonin.Theſaur. *d.deciſ.*177.*n.*9. in cuius additionibus ſic refert iudicatum filius. Vincent. de Franch. *deciſ.*192. *num.*2.Ioan.Mar.Nouar.*in d.praxi,ſect.*2.*quæſt.*1. *per tot.& quæſt.* 47.*& de priuileg.miſerabil perſon.priuileg.* 101. Sigiſmund.Scacc.*de appell.d.q.* 7.*nu.*125.*&* 126. Garſ.Maſtril *deciſ.*127.*nu.*14. *&* 15.Aloyſ.*de Leo,in d.l.vnic.nu.*14.*&* 15.Proſper. Farinac. *in praxi crimin. quæſt.*27.*num.*82. Camil. Borrer. *dict. titul.*56. *num.*37.Oſuald.*in* Donel.*enucl. lib.* 7. *cap.*20.*lit.N.verſicul Sed id fallere,*Cardin.Tuſch. *dict.lit.M.concluſ.*247. *nu.*3.*&* 4.Philip.Paſch.*de virib. patr. poteſt.dict.* 2.*part.c.*7.*n.*106.*&* ſeq.Iacob.Cancer. *variar.reſolut.tom.*2.*cap.*2.*num.* 14.*&* 15.Marchef.*dict.*2. *part.§.*2.*num.*17. *& ſeqq. & numer.* 66. *& ſeqq.* extendens, etiamſi in derogatoriis diceretur:*Non obſtantibus priuilegiis, quorum ſpecialis mentio facienda foret.* De quo latius *ibidem ipſe n.* 68. *nu.*69.*&* ſeqq. Superioremque etiam tradidimus *Nos* aſſertionem *de priuileg.pauper.p.*1.*q.* 4.*n.*7.

27 Amplia decimotertiò, † vt nec huiuſmodi priuilegio *Miſerabiles* renunciare valeant, vt *antiquus* tenuit *Gloſſator.Io.* cuius ſententiam in *l.noſtra vnic.verb. Excedere, Accurſ.*refert Tenueruntque (poſt antiquiores alios) Vincent. *de* Franch.*deciſ.*187.*&* *deciſ.* 192.*nu.*7. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ tom.*1. *cap.* 182.*num* 22. Maſul.*ad* Capyc.*deciſ.*160.*num* 7. Ioan Baptiſt. Coſt. *de facti ſcient.& ignor.inſpect.*98.*n.*9.Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat fori,ſect.*2. *quæſt.*9. *num.*3. *& ſect.*3.*quæſt.*7.*n.*1.*& ſeqq. & de priuil.miſ.perſ.priuil.*85.Marius Giurb. (multos referens) *deciſ.*82.*num.*5. Didac.Perez *in l.*1. *titul.*1.*lib.*3. Ordinam.*verb. Pobres, verſic.Item quæritur, pag. mihi* 462.Azebed.*in d.l.*8.*titul.*3. *lib.*4.*nouæ Regiæ collectionis,nu.* 12. Sigiſmund. Scacc. (aliam præter ordinariam, *Quod miſericordiam tolleret huiuſmodi renunciatio*, adducta ratione) *de appellat.dict.qu.*7.*v.*115. Quia nempe nempè à iure Diuino (vt diximus) priuilegium hoc deſcendat;ideóque illi renunciari non poſſe nouiter contendit. Prædictam quoque opinionem (non ea licet ratione)defendunt Oſuald.*in* Donel.*dict.lib.*17.*c.*20.*lit.D.verſ. Et verius,*Iacob.Cancer.*dict.tom.*2.*c.*2.*n.*29. Aloyſ *de Leo.in dict-l.noſtra vnica, num.*16.*Nos de priuileg pauper.*1.*p.q.*47.*n.*10.*&* 11.*quæſt.*49.*n.*17.*& in ſpecialib.extra quæſtiones,n* 5.Etſi poſt multa hinc inde, Nouar. *dict ſect.*2.*qu.*9.*n.*5.*cum ſeqq.*poſſe *miſerabilem* fauori huic expreſsè renunciare, concludat ; quamuis tacita contra eum fori non inducatur renuntiatio, nec ei officiat, ex *l. De die,& ibi* Bart. *D.qui ſatisdar.cog.*

2 Decimoquartò † principalem amplia concluſionem in cauſis etiam Iurispatronatus, in quibus legis noſtræ vnicæ habere diſpoſitionem locum,idem ipſe *Nouar.dict.ſect.*2.*quæſt.*12.*per totam* firmat.

2 Amplia decimoquintò, † etiamſi præfati *miſerabiles* diuites ſint,vt tenuerunt (ex antiquioribus) Azo. *in ſum. C.quando Imper.inter pupill. & vid. ad fin.* Alberic.*in eadem lege noſtra vnica,*cùm aliis adductis à Couarru.*practicar.d.c.*6. *nu.*3. eorum ſententiam probante. Quam etiam ex recentioribus tenent Antonin. Theſaur.*dict. deciſ. c.*177.*nu.*2. Vincent.*de* Franch.*deciſ.*100. *num.*19. Franc. Rui.*deciſ.* 459.*num.*12.*&* *deciſ.* 2. *à numer.* ſeptimo. Ioſeph. Maſcard. *de probat.concluſ.*1065. *num.*4. *&* 6.Iacob.Menoch.*de arbitr.dict.caſu* 66. *num.*4. Camil. Borrel *dict.titul.*56.*à numer.* 9.Alex. Trentac. *variar.reſolut. libro* 2.*titul.de citat.reſol.*2. *num.*16. Azebed *in l.*8. *tit.*3. *lib.*4.*nouæ Reg collect.num.*9 *& in l.*8. *ibid.num.*8. Didac. Perez *in l.*1.*tit.*1.*lib.*3.Ordinam. *verb.*Probres.*verſic. Hinc dicit* Angel. *col. mihi* 462. Ioann. *à* Caſtill. *controuerſiar.lib.*3.*c.* 25.*num.*25.Franciſc.Carraſc. *dict. tract.de caſib. Cur.n.*63. Marta *de iuriſdict.* 2.*part.cap.*21.*n.*6. *voto* 209.*num.*5. Nouar. *in dict.praxi,ſect.*2 *qu.* 5.*per tot.*Oſuald.Hillig. *in* Donel. *enucl.dict lib.* 17.*cap.* 20. *lit. B. verſic. Quid ſi diuites ſint?*Iacob.Cancer.*d tom.*2.*c.*2.*nu.*5. Philip.Paſchal *de virib.patr.poteſt. dict.*2. *p.cap.*2.*n.*97. Diximuſque *Nos de priuil.paup.*1.*part.quæſt.*52.*num.*36. *verſ In contrarium,& n.* 37.

Contrariam licet, neque numero, neque auctoritate inferiores ſuſtinuerint, vt (ex *Cardin. Florent. Specul. Ioan.de Imol. Alex.* & aliis) tradunt Tiraquel.*in l.Si vnquam, verb.Facultatum, n.*1.*circa fin,C.de reuoc. donat.* Cornel. Benine. *de priuileg.paupertat.quæſt.*4.*numer.*12. Cardin. Tuſch.*practicar. concl.lit.M.concluſ.*173.*nu.*13. *& lit.V.concl.* 205.*in princ.*Bernard.Grœuæ.*concluſ.practic.*Camer.Imper.*concluſ.*1.*conſiderer.*1. *n.*5.Ioan.Mar.Nouar. (ſibi contrarius) in *praxi elect. & variat.fori, ſect.* 3.*q.*2.*num.*6.*& deciſ.*1. *in addit. n.* 3. latè Adrian.Neguſan.*reſponſor.q.* 86.*per totam,* tritiſſimam Legiſtarum & Canoniſtarum ſententiam hanc dicens, & *quæſt.*251. *n.*30. *& ſeqq.* aliique citati à *Nobis de priuileg. paupert.*1.*part.q.*52.*numer.*36. Ioſeph.Maſcard. *de probation. concl.* 1065. *num.*3.qui viduæ, pupillis, & Orphanis diuitibus priuilegium hoc négat: ſenibus autem, infirmis,cæteriſque aliis, quorum natura mouemur ad miſerandum, *nu.*5. & 6.concedit.Cuius etſi mentem coniicere datur (non enim eam exprimit) probare, nè vtiquam. Vel enim (vt inſinuat) Viduas, pupillos, aut Orphanos diuites miſerabiles perſonas non eſſe', ſuper quibus natura moueatur ad miſerandum, putat; & manifeſtè decipitur, generalibus legis noſtræ vnicæ veris, & natura ipſa contradicentibus: Aut hos *miſerabiles* habitu: illos, actu, & habitu reputat: Quæ rationes cæterorum turbæ cui & Nos quandoque inſeruiſſe *d.q.*52.*n.* 35. viſi ſumus,etſi in legis noſtræ terminis *nu.*37.diſceſſerimus ab ea) in cauſa ſunt, vt viduis, aut Pupillis diuitibus legis noſtræ fauorem deneget,cæteris concedat.Sed vtroſque falli, in dubiè cenſeo,falſaque diſcriminis fundamenta. *miſerabiles* namque viduas,& pupillos caſus, & Natura fecit, noſque ad earum perſonarum miſerationem mouet. Quam quidem miſeram conditionem, rationemque miſerendi,tollere diuitiæ nequeunt.Animi enim imbecillitatem infirmitatem iudicij,mentiſque trepidationem, qua natura eaſdem affecit, mariti, parentisvè orbitatem, non pecunia exterminat, non diuitiæ relegant. *Horatio epiſtolarum lib.*1. *epiſtola ad Bullatium* dicente:

...Naturam mutare pecunia neſcit.

Hancque præcipuam (inter alias) huius priuilegij ſteriſſe cauſam, Imperatoriſque animum ad illius conceſſionem mouiſſe:idem ipſe in eadem lege noſtra vnica illis verbis declarat: *Præſertim,cum alicuius potentiam perhorreſcunt, cogantur eorum aduerſarij examini noſtro ſui copiã facere.* Quam quidem piam conſtitionẽ,pupillos, & viduas principaliter reſpexiſſe,illius rubrum,

nigrum que demonſtrat, perpenditque *Bald. in auth. habita, n. 61. & ſeq. C. ne filius pro patr.* inquiens: *Ex hoc determinatur quæſtio propoſita; quia in vidua & pupillo maior eſt ratio ſpecialitatis, quia debiliores ſunt, & etiam paruam potentiam perhorreſcunt: Vnde ſuos habent iudices, &c.*

Quis ergò iam ad horum compaſſionem, & fauorem, ſpectandam paupertatem dicat? ipſa per ſe viduitate, orbitate, ætatevè pupillari vtriuſque digna exiſtente, à legeque noſtra vnica, & conſimilibus regiis, fori priuilegio diſtinctione nulla donata? Quatevè non diſtinguente lege, rationeque fauoris quolibet in caſu exiſtẽte (contrà vulgaria iura (Inuidiam (pietatis æmulam) diſtinguere patiemur? Quævè potentior in Sene diuite ratio, quàm in pupillo; vt illi tribuant, huic legis noſtræ priuilegiũ *Maſcard.* & ſequaces negent? Cùm non modo vterque æqualiter miſer exiſtat, ex ſimili imbecillitate, inualidoque iudicio (vt latiùs inferiùs, & *qu.* 18. notamus:) ſed ex horum quos lex ſpeciatim nominauit; vicinitate, ac exemplo, Senes, ſimileſq; miſeri priuilegium hoc conſequantur. Maximi exceſſus argumentum, quo & *Ouid.* vtitur, *de Pont. lib. 2. eleg. ad Maxim.*

Quorum tu Princeps, neque enim comes eſſe, ſed auctor.
Nec petere exemplum, ſed dare dignus eras.

Ne pariter vulgare, hic conueniens, axioma referamus, *Propter vnumquodque tale, & illud magis;* quod *in noſtris* tradidimus *lit. P. nu.* 224. Quod ſi diſcrimen aliquod inter vtroſque adeſt; vegetior Senum natura, firmiuſque iudicium conſtituit.

Ex quibus, aut fallor, aut falluntur ipſi, qui Viduas, & pupillos diuites, habitu tantùm miſeros prædicant. Quaſi magis in potentia, quam in actu miſerabiles putent, actuali qua premuntur, natura ſua, miſeria repugnante. Quam etſi communiter diſtinctionem traditam videam: rationem non video, nec reddunt ipſi. Ni vel diſcrimen, quaſi inter potentiam, & actum (vt diximus) conſtituere velint, à miſerabilium turba, quos lex Miſerabiles ſolos nominauit, omninò ſeparantes: Viduitatem, Orbitatem, Pupillarem ætatem, mentis imbecillitatem, inualidum iudicium, animique trepidationem, non præcipuam miſeram conditionem arbitrati, aut diuitiis ſaltem ſublatam, quaſi naturam accidentia ſuperent, vincant, aut mutent; cum & naturalia immutabilia permanere, vulgare dictet axioma, multis cõprobatum à *Nobis in noſtris, lit. I. n.* 147. *& lit. N. n.* 9. & accidentaliter euenientia naturalem qualitatem, reiq; ſubſtantiam mutare non valere, *text.* oſtendit *in l. naturalem, 5. §. Pauonum, D. de acquir. rer. dom.* multæque à *Nobis* auctoritates congeſtæ *anxiomatibus* iiſdẽ *lit. A. n.* 55. Miſerabiliorem denique Viduam diuitem, paupere miſero, maiorique commiſeratione, & fauore dignam (quippe quæ & natura, ſexus imbecillitate; & ab accidenti, orbitate mariti, miſera exiſtit) *Quintil. infr. n.* 56. referendus probat.

Habitu autem ſolum Miſer (ſi quo diximus ſenſu accipiatur) Homo, alterius etiam actualis infœlicitatis expers) tot caſibus expoſitus, tot calamitatibus proximus; tot miſeriis aptus dici non immèrito poſſet: Viduas autem, aut pupillos actu miſeros, pro talibuſque à lege noſtra reputatos. Ad cuius quippe fauorem non omne infortunij genus cõcurtat neceſſe ſit; ſed quodlibet ſufficiat, quod humanæ conditionis miſeriam (iudicantis arbitrio, vt præcedenti quæſtione aduertimus) ſupergrauet, ſiue viduitas, orbitas, iudicij, ſenſusvè imbecillitas, aut Paupertas ſit. Ideoque prouidè text. *l. 41. titul. 18. part. 3.* viduis, pupillis, & infirmis, pauperes adiecit, cuilibétque eorum priuilegium hoc indulſit. Vt iam liqueat, ad illud conſequendum, idem opulentam viduitatem, ætatemvè pupillarem operari, quod Paupertas, aliavè præcipua calamitas. Meritoque hanc praxis, vſuſque forenſis, recepit, teſte *Franciſc. Carraſc. de caſib. Curiæ, n.* 63. quotidieque Signatura amplectitur. *vt nos de priuileg. pauper. dict. quæſt. 52. nu. 36. verſ. Contrariam,* notamus.

Hæc planè quoad legis noſtræ vnicæ, ſimiliumque diſpoſitionem in aliis verò, diuitiarum exiſtentiam multum viduis, aut pupillis cæteriſque miſerabilibus detrahere; iam *in proœmio, n. 6. & ſeqq.* multorum caſuum relatione probamus, quibus & illum addimus: contra viduam, diuturno morbo fatigatum, aut ſenem, diuites † non agentes, tempus currere, cum aliis mandare cauſas gerendas, poſſint, *Vlpiani* ſententia in *l. 1. §. planè, D. de diuerſis, & temporalib. præſcript.* dicentis: *Planè is qui ea valetudine impeditur, vt mandare poſſit, in ea cauſa eſt, vt experiundi poteſtatem habeat.* Gloſ. *verb.* currit, *ad med. in c. fin. de election.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 223. num. 22.* Cùm aduerſus pauperes † non vtique currat, vt latè *de priuileg. pauper. 1. part quæſtion. 31. à num. 11. cum ſeqq.* oſtendimus. 30 31

Eoque fœdere (vt quoad legis noſtrę vnicæ, ſorique priuilegium pupillorum viduarumvè diuitiæ ad illud conſequendum in conſideratione non ſint; ad alia vero, iuxta iam à nobis notata attendantur) præfatam diſſentionem † componunt Didac. Couarru. *practicar. d. cap. 6. num. 2. verſic. Nam & horum opinio,* Vincent. *de* Franc. *d. deciſ. 100. nn. 20.* Iacob Menoch. *d. caſ. 66. n. 4.* Bernard. Grœuæ. *dicta conſideratione prima; numero ſeptimo,* Mar. Giurb. *dict. deciſ. 82. num. 8.* 32

An autem pupillo, qui in aui poteſtatem recidit, † ius iſtud competat, videndum. Et competere negant Vincen. de Franc. (ita referens iudicatum) *deciſ. 671.* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, ſect. 1. quæſt. 5. nu. 10. & quæſt. 11. num. 3.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. to. 3. c. 421. nu. 65. & 70.* Oſual. Heliger. *in* Donel. *enucl. d. lib. 17. cap. 20. lit. B.* Neque immeritò, ſi quidem in ſacris paternis (vt aiunt) & hic eſſe † videtur, quippè qui in aui poteſtate, patre quoq; viuente, exiſtat, *Vlpiano* auctore, *in l. Nam ciuium 4. §. Nam qui ex me, D. de his qui ſui, vel alieni iuris;* patre mortuo, eiuſdem locum nepos occupet, *Iuſtiniani* conſtitutione *in §. Poſthumorum, verſ. Sed ſi filius inſt. de exhared. liberor. Sed ſi filius eius* (Imperator ait) *vino eo moriatur, aut qualibet alia ratione exeat de poteſtate eius; incipit nepos, neptiſvè in eius locum ſuccedere: & eo modo iura ſuorum heredum quaſi agnatione nanciſcuntur.* Quare nec filius hic orbus cenſetur parente, cum auum pro parente teneat: parentem verò habens, nec pupillus dicatur, neque legis noſtræ, forique priuilegio vtatur, vt ſequenti apparebit quæſtione. 33 34

Cum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Cum neque pupillo tutorem habenti competere
35 † (ab omnibus licèt improbatus) in eiusdem legis vnicæ rubrica ausus sit tenere Castrensis. Cuius latiorem quæstione sequenti mentionem facimus.

Superius tamen (de filio in aui potestatem ob
36 parentis mortem recidente) non ita hodie † procedit argumentum. Cum per matrimonium de patris potestate filius exeat, pro emancipato habitus à *lege 47. Tauri, & l. 8. titul. 4. lib. 5. nouæ Regiæ collectionis*, suique factus iuris, suos habeat in potestate liberos; qui parentis morte, sui quoque iuris remanent, patria potestate liberati, neque in aui potestatem recidunt, vt *Iustinianus* Imperator decernit in *princip. institut. quib. mod. ius patr. potest. soluit.* Semel namque patria potestate liberatum, ad eam non reuerti, *Vlpian.* quoque rescripsit, in *l. qui liberatus*, 12. *D. de adoptionibus*, & Modestin. in *l. si pater*, 41. *& ibid.* Accurs. *glos.* 1. *D. eod. tit.* Si ergo patria potestas quæ in auo, mortuo quoque nepotis parente, durabat, fori priuilegio impedimentum Pupillo erat: extincta hodie, non erit vtique, vtque Pupillo parente orbato legis nostræ auxilium aderit.

37 Pupillis spuriis † fauorem hunc competere negarunt aliqui, quibus se quoque *Marchesan.* adiungit, *de commiss. auoc. caus. dict. 2. part. §. 2. à n.* 112. quos impugnat, meritóque refellit, contrarium defendens, Nouar. *in praxi electio. & variat. for. dict. sect. 2. quæst.* 19. *à numer.* 6. *cum seqq.*

Amplia decimo sexto, prædictas miserabiles
38 personas etiam sine perhorrescentiæ † iuramento, etiamque si neque cum potentioribus; quorumvè potentiam non timeant, experiantur, eo vti fauore. Non enim solum potentiores; sed etiam iudicij locum verentur *miseri*, vt legis nostræ ignarus; naturæ tamen *miserorum* conscius, expertusque *Ouid.* clamat, *Trist. lib. 3. eleg. 1.*

Me miserum! vereorque locum, vereorque potentem.

Cui imbecillitati, vtroque in casu prouidè lex nostra succurrit: *Præsertim cum alicuius potentiam perhorrescunt.* Ea namque implicita dictionis *Præsertim* natura est, vt eadem in casu contrario, quàm in proposito (licèt in hoc fortiùs) dispositionis rationem constituat, dubitabiliorem casum includat, etsi minus dubitabilem exprimat, simulque vtrosque complectatur, quemadmodum & dictionis *Maximè*, vt multis latè comprobat Guerard. *in locis communib. loco à natura dictionum explicatiuarum, n.* 1. Ioan. Gutier. *canonic. quæst. lib. 1. cap.* 20. *numero* 5. Azebed. *in l. 1. titul. 19. lib. 8. nouæ Regiæ collectionis, numero* 32. Octauian. Vrspell. *de præposit. & aduerb. significat. dictione Præsertim, pag. mihi* 80. Iacob. Menoch. *de arbitrar. casu* 416. *numero* 19. *& consil.* 9. *numero* 26. Petr. Cened. *singul.* 83. *numero* 1. *& seq.* Marc. Anton. Natta *consil.* 590. *numero* 4. *tom.* 3. Anton. Angel. Gratt. *de diction. dict.* 180. eruditissimus P. Thom. Sanchez *de matrimon. libro* 2. *disputat.* 39. *numero* 6. *lib.* 6. *disputat.* 14. *numero* 21. *& libro* 10. *disputat.* 5. *numero* 4. Prædictamque sententiam amplectitur, & praxim admisisse testatur scientissimus Didac. Couarru. *practicar. dict. capit.* 6. *numero* 1. tametsi Regia Neapolitana constitutio *libro* 1. *titul.* 37. præfatum iusiurandum exigat, vt & notant Vincent. de Franch. *decisione* 257. Camil. Borrel. *in summ. decision. part.* 1. *dict. titul* 56. *numero* 3. *&* Ioann. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, section.* 1. *quæst.* 2. *numero* 1. *& de priuileg. miserabilium personarum priuileg.* 55.

Aliquibus pariter principalis venit limitanda
conclusio modis. Primò, † si *miserabilis* malitiosè, & per euidentem calumniam, aduersariumque vexandi causa, fori hoc priuilegium desideret, nè ex malitia sua commodum consequatur, vt docent Foller. *in dict. Constit. Statutimus, numero* 71. latè Ioann. Mar. Nouar. *in dict. praxi, sect.* 2. *q.* 42. *per tot.* & Marchesan. *de commiss. titul. de commiss. auoc. caus. dict.* §. 2. *num.* 71. 39

In dubio † autem, malitiam, aut dolum præsumendum non esse, & ei qui factum malitia asserit, illius incumbere probationem; iura auctoritatesque à *nobis* adductæ in *Axiomatib. nostris, lit. D. n.* 177. ostendunt. In præsenti præcipuè specie, cum suo *miser* iure vtatur, ex congestis quoque à *nobis in dd. Axiomatib. lit. I. numero* 162. 40

Limita secundo, † si *miserabilis* alieno agat
nomine: cum & personale sit, & miseræ conditionis leuandæ causa priuilegium concessum extet, qua cessante, ipsum quoque cessare, consequens est, ex iuribus, & auctoribus congestis à *nobis in axiomatib. lit. C. num.* 40 Cessat autem cum mandantis, non mandatarij *miserabilis* causa, interesseque vertatur ex *Vlpiani* responso in *l. 3. §. sed vtrùm, D. de minorib. nec enim* (vt Papinian. in *l. Ex pluribus, 43. D. de administrat. & pericul. tutor.* ait) *causa, sed persona succurritur, quæ meruit præcipuum fauorem.* 41

Eandemque limitationem amplia, vel principalem, si malis, tertio limita conclusionem, non solum quando *miserabilis* alieno agit nomine: sed etiam † quando proprio, non tamen vt principalis, sed vt tertius causæ adest, vt puta ab emptore laudatus, quemadmodum latè comprobant Ioann. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, sect. 2. quæst.* 18. *per tot.* & Sigismund. Scacc. *de appellat. dict. q.* 7. *num.* 123. duobus id modis declarans. 42

Limita quarto, in iudicij præparatoriis, † ve-
luti ad apochæ recognitionem. De recognoscendo enim præceptum recusare *miserabilem* non posse, neque ad id fori electione vti; plenè *Ioan. Mar. Nauar.* confirmat. *d. sect. 2. quæst. 26. per tot. & quæst.* 27. de citato super tenore instrumenti agens. 43

In quolibet prætereà casu coram iudice comparere iussus, omnino, priuilegium suum allegaturus, comparere debet, quin fori ad id præscriptione vtatur, vt idem *Nauar.* tradit *dict praxi section. 3. quæst. 6. per tot. pagina mihi* 290. Etsi non comparendo, fori electionis iacturam *miser* non faciat; priuilegiatus alius, qui priuilegio suo renunciare potest, facit Primum, superius dicta *ampliatione decimatertia numero* 27. *hac eadem quæstione*: secundum à *nobis* quoque prolata, *de priuilegiis pauper. 2. part. quæstion.* 65. §. 1. *numero* 139. *cum seqq. vsque ad num.* 150. manifestum reddunt.

Quintò principalem quidam limitant conclu-
sionem, in vidua dotem † exigente quam fori electione non gaudere, domicilique mariti forum sequi debere, & in eo mariti hæredes conuenire, profitetur, Ioan. Mar. Nouarius *in ead. praxi, section. 1. quæstion. 7. numero* 11. *&* 12. cum *Molfes.* ab eo adducto, à me non viso, *in comment.* 44

ad consuetud. Neapol. part. 2. de bonis, quæst. 12. numero 18. formalem, & expressum ad id textum dicentes in *l. exigere dotem, 65. D. de iudic.*

Sed inexcusabili errore *Nouarius*, necnon *Molfesius* (si vera illius allegatio est) labuntur. Nequaquam enim assertionem præfatam *dict. l. exigere dotem* probat. Occurrentem namque solum quæstionem: *An pro dote à mariti hæredibus recuperanda, in loco celebrati instrumenti; an in viri mortui domicilio sit facienda exactio* proponit: in viri domicilio faciendam decidens, nil inde legis nostræ, forique priuilegio detrahens, sed veterem, generalemque fori regulam confirmans, *legisque hæres absens*, 19. cum similibus, *D. de iudic.* defuncti hæredes ibi conueniendos esse, vbi defunctus debuit, statuentis. Legis verba (vt veritas, errorque *Nouary*, & *Molfesij* appareat) hæc: *Exigere dotem mulier debet illic, vbi maritus domicilium habuit, non vbi instrumentum dotale conscriptum est. Nec enim id genus contractus est, vt potius eum locum spectari oporteat, in quo instrumentum dotis factum est, quam eum in cuius domicilium & ipsa mulier, per conditionem matrimonij, erat redditura.* Quæ neque prædictis vulgatis fori, regulis aduersantur, nec detrahunt quidquam: Lex verò nostra vnica, Regiæque concordes vtique detrahunt. Aduertitque in specie Osuald Hilliger *in* Donel. *enucl. lib. 17. cap. 20. lit. D. vers. nam regula.* Quæ ergo congrua reddi, aut excogitari quidem potest ratio, quare in cæteris regulariter causis, Principis fori viduæ concedatur, nouiori constitutione, electio: in dote verò exigenda quæ adeò fauorabilis est, nil præcipuum in *dict. l. exigere dotem* apparente, quod viduali, forique priuilegio impedimento esse possit) denegetur?

Infirmam igitur aut opinionem hanc cognoscens, aut eius immemor; contrariam idem ipse, Nauar. *quæst. forens. lib. 1. q. 47.* tenet. Imò, nec solum viduæ pro dote recuperanda, vel exigenda legis nostræ priuilegium competere: sed etiam mulieri marito adhuc viuente, firmauit. Quod vltimum, dotis solum ratione (qua ille, piæ causæ æquiparatione facta, mouetur, alia specifica miseriæ non existente) non satis mihi compertum, nec probo: cum non fauor hic doti, aut causæ piæ solum, sed miserabili personæ datus sit, vt Couar. *practic. qq. cap. 7. num. 3.* aduertit, *Nosque* latiùs *infra quæst. 8. à num. 3.* notamus, & firmat *Papiniani* responsum in *l. 3. §. Sed vtrum, D. de minor.*

Pro vidua verò dotem exigente, & misera viduitatis conditio, & dotis fauor adeò pugnant: vt merito Sabaudiæ Senatus decideret, posse viduam repetentem dotem aduersus pupillum, primum iudicem habere Senatum, vt in casus contingentia prodit, confirmatque eruditissimus Anton. Faber, *in suo Codice definit. lib. 3. tit. 13. quando Imper. inter pupil. & vid. definition. vnic.* Cuius tandem veritatem fateri coactus idemmet Nauar. *in ead. praxi*, integram *Fabri* decisionem transtulit, *ad praxis suæ* calcem *decis. 33.* pugnat etiam *Quintiliani*, allegatio, quàm *infra num. 56.* nectimus.

Similis pariter (ex limitatione, quam principali nostræ conclusioni assignat) eiusdem conuincitur *Nouarij* error, *in praxi election. & variat fori sect. 2. quæst. 28.* firmantis, *miserabilem* contra-
45 ctus † loco conuentum, legis nostræ vnicæ fauore se munire non posse. Quasi potentior contractus, quàm domicilij forus, ad priuilegium hoc impediendum sit, aut debilior non sit, ex eademmet lege *exigere dotem*, aliisque de contractus, domiciliique loco agentibus: cui tamen lex nostra nominatim (vt diximus) detrahit. Cuius ratio tam domicilij, quam contractus locum æquè complectitur.

Principalem sexto limita conclusionem, † pro- 46
cedereque intellige in vidua castè, honestéque viuente, vt multis relatis, asserit Couarru. *practicar. cap. 7. num. 1.* Oralor. *de nobilit. cap. 8. numero 1.* Iacob. Menoch. *dict. libro 2. de arbitrar. casu 66. numero 10.* plures congerens Benedict. Ægid. *de priuileg. honest. articul. 5. numero 3.* Marchesi. *de commiss., dict. 2. part. §. 2. numero 33.* Franc. Abil. *in capit. Prator. in proœm. numero 36.* Didac. Perez, *in l. 1. titul. 1. libro 3.* Ordinam. *verb.* Pobres, *versicul. Quod intelligendum est, column. 462.* Azeued. *in l. 9. titul. 3. libro 4. nouæ Regiæ collectionis, numero 11.* Bernard. Grœuæ, *conclus. practic.* Camer. Imper. *dict. consider. 1. numero 1.* Iacob. Cancer. *variar. resolution. tom. 2. capit. 2. numero 7.* Sigismund. Scacc. *de appellat. dict. quæstion. 7. numero 131.* Et ita vsus forensis apud Suprema tribunalia seruat, in quibus non aliter, quàm pro vidua honestè viuente dictæ Regiæ fori litteræ expediuntur, teste *Monterroso*, per *Francisc. Carras.* adductum, *dict. tract. de casib. cur. n. 66.* Regiam concedi prouisionem dicente: *Por la qual se inhibe a tos dos los Iuezes inferiores a las supremas audiencias, aunque sean Alcaldes de Corte, y Chancillerias, entretanto fuere Vinda, y viuiere honestamente, &c.* Priuilegia namque viduitati concessa, luxuriosa vita perduntur, vt *Couarruu.* nominatim proximo loco, cæterique relati aduertunt.

In honestam autem vitam, non solum illicita carnalis cum viris immixtio: † sed etiam 47
conuersatio, cultusve inhonestus reddit, quippè quæ faciant, vt legatum ea conditione mulieri relictum, *si honestè vixerit*, amittatur, auctore Bald. *cons. 207. vol. 4.* cuius probant sententiam Couarruu. *de sponsalib. 2 part. cap. 7. §. 6. num. 3. in fin.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltimar. volunt. lib. 11. titul. 19. numero 34.* Vtrumque complexus Sigismund. Scacc. *proximè relato loco*, P. Thom. Sanchez, *de matrimon. libro 7. disputat. 91. numero 38.* Benedict. Ægid. *vbi suprà, numero 4. & seqq* Apud homines enim, turpem verè esse; aut conuersatione, cultuvè apparere, & æquè vtrumque existimationi nocere; extra controuersiam est, & *Ausonij* elegans indicat epigrama, in duas diuersorum morum [illegible]ures, *pagina mihi 41.*

Delia, nos miramur, & est mirabile, quod tam.
Dissimiles estis, tuque, sororque tua.
Hæc habitu casto, cum non sit; casta videtur.
[illegible] præter cultum, nil meretricis habes.
Cultus casti mores tibi sint; huic cultus honestus:
Te tamen & cultus damnat; & actus eam.

Ouid. que Fastor. lib. 4.

Casta quidem, sed non est credita: rumor iniquus.
Laserat, & falsi crimine acta rea est.
Cultus, & ornatus, variis odiisse capillis.
Offuit.

Incontinentiæque [illegible] propter [illegible] niorem

UAB Biblioteca de Ciències Socials

niorem solum cultum, iustoque mundiorem Posthumiam Virginem Vestalem, & Minutiam viuam ea causa defossam, *Liui.* prodit, de illa, *lib. 4. decad. 1.* de hac, *lib. 8. decad. 1.*

Sed tamen turpis conuersatio, inhonestusvè
48 cultus, vt vitæ turpitudinem inducat, frequens † esse debet lasciuorumque actuum frequentiam, etiam citrà copulam, non raritatem, prædicti legati amissionem operari, firmat (moribus, & doctrina clarus) *P. Thom. Sanchez, dict. disput. 91. numer. 40.* Imò nec eam, quæ amore capta vni, aut alteri, semel, aut iterum sui copiam fecit; turpiter viuere, nec istud perdere legatum; plurimorum fuit sententia, quorum ad longum idem *ipse ibi numer. 31.* fundamenta recenset, *nosque* retulimus, *de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 17. numero 5. & part. 2. quæstion. 65. numero 103. & 104.*

Adhuc tamen sunt, nec pauci, nec contemnendæ auctoritatis, qui Viduæ omnino luxuriosè
49 viuenti, † fori hoc priuilegium competere, si non vt viduæ, vt *miserabili* quidem personæ, contendant. Cuius extitere voti Vincent. *de* Franch. *decision. 233.* Troisi. *in pragmat. Cursu dilationum, numero 32.* Menoch. *dict. casu 66. nnmero 25.* Francisc. Viui. *decision. 521. numero 5.* Gaspar. Thesaur. *in addition. ad patrem, decision. 177.* quos refert, & sequitur Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, sect. 1. capit. 7. numero 5.* Prosper. Carauit. *in ritib. magnæ Curiæ, ritu 9. numero 8.* Camil. Borrel. *in summ. decision. dict. titul. 56. numero 12. cum tribus seqq.* Philip. Paschal. *de virib. patr. potest. 2. part. capit. 2. numero 99.* Ioann. Aloys. Ricci. *collect. 3053. part. 7.* Cuius & nos opinionis mentionem fecimus *de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 54. numero 9.* Quæ & tunc nobis placuit, & minò placuit; & hodiè omnino displicet: leccati ratione, miseriæque ex eo prouenientis (vt plerique ex relatis volunt ad simplicem meretricem, peccato *miseram*, hunc potrigentes fauorem) eam proferant. Etsi enim peccatum *miseros* faciat: non priuilegij, ipsius ratione, dignos, vt præcedenti latè egimus quæstione: nè præmium vnde pœnam merentur, consequantur, iuxta *Vlpiani* responsum in *l. 3. §. si in metallum. D. de mun. & hon.* & ea quæ in *Axiom. nostris, lit. C. num. 84. & 86. & lit. M. num. 16.* notamus. Hi namque, non tam miseri, aut infœlices, quàm improbi dicuntur, nec *miserabilium* ideo priuilegiis gaudent, vt *de priuileg. pauper. 1. p. dict. quæst. 54. num. 1.* aduertimus.

Planè si vidua luxuriosè viuens pauper sit, alioquin infortunio miseram conditionem inducente, laboret, si non vt vidua; paupertatis, aut infortunij alterius ratione, legis nostræ priuilegium obtinebit. Imò tiamsi luxuriosa vita eam ad paupertatem, ad egestatem hunc non præordinata, deduxerit, iuxta ea, quæ lato sermone repetita *quæst. 54.* prosequimur. Namque vt optimè quisquis ille: *Miserordia non causam, sed fortunam spectat.* Nec enim vt luxuriosa vita vidualia priuilegia eruduntur: sic quæ paupertati, aut speciali miseriæ concessa sunt, vt ibidem congesta probant. Veraque hoc sensu, & tenenda relatorum sententia extat.

50 Sed nec vidua dies, quæ luxuriosè vixit, † ad meliorem (tamen iugem)e recepit, casteque ad præsens, honestè degit, hac fori electione carebit, secundùm Prosper. Carauit. *dict. ritu 19. ad fin. num. 26.* (quantumuis dubitet Scacc. *dict. quæst. 7. num. 131. versicul. quid si vidua*), & iuxta eorum sententiam, quos plena congessimus manu *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 17. num. 7.* quæ fortius in nostro procedit casu, in quo non sic grauiter Respublica, quàm pater in illo offenditur, cum in eo & pater, & Respublica simul offendatur: & tamen aboleatur pœnitentia delictum. Ideoque, non sic in præsenti pro contraria parte *ibidem* adducta *num. 11.* vrgent. Auxiliaturque huic dominicum illud *Ierem. cap. 3. tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Prætereà, quia hac in specie, si tempore quo vidua fauorem hunc desiderat, Regiasvè fori litteras est adepta, emendata existit, honestam vitam degens: earum fit satis (quem iam retulimus) tenori, ex *text. in cap. si eo tempore, 9. de rescrip. lib. 6. in l. in delictis 4. §. si damnum* (aliàs *si extraneus*) *D. de noxal. actionib.* cùm similibus cumulatis à *nobis in axiomatib. lit. Q. numer. 12.* qualitatem iunctam verbo, secundum tempus verbi intelligendam, probantibus.

Septimò principalem limita conclusionem, 51
in vidua quæ maritum † occidit, aut eius morti causam præbuit, ex notatis à *nobis de priuileg. pauper. 1. parte, quæstion. 54. numero 33. versicul. quo quidem casu*, actus hic ad viduitatem directò tendat, obseruantque in specie Couarru. *practicar. dict. capit. 6. numero 2. in fin.* Azeued. *in dict. l. 9. titul. 3. lib. 4. nouæ regiæ collectionis, numero 8. versicul. Est tamen notandum,* Ioann. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori, sect. 1. quæstion. 7. numero 13.* Sigism. Scacc. *de appellat. dict. quæst. 7. numero 131. versicul. Multoque minus.*

Octauò limita † inter pares priuilegiatos, ex 52
traditis à *nobis de priuileg. pauper. dict. 1. parte, quæstion. 52. numero 59.* ibique relatis adde, in eadem *lege nostra vnica* Aloys. *de* Leo, *numero 13.* Camil. Borrel. *dict. titul. 56. numero 4. part. 1.* Philip. Paschal. *de virib. patr. potest dict. 2. par. capit. 2. numero 105.* Osuald. Hillig. *in* Donel. *enucl. dict. lib. 17. capit. 20. lit. C. versicul. Planè.* Vnumque ex casibus in literis Regiis exceptis, hunc esse, primumque retulit Couarru. *practicar. quæst. dict. cap. 7. numer. &* Francisc. Carrasc. *de cas. cur. numero 65. & 66.* verba apponi solita describens: *O con persona que tenga igual priuilegio.*

Quam tamen aliqui limitationem arctant in 53
miserabili ex iure cessio † contra miserabilem iure proprio agentem; vt (ex Foller. *in practica. crimin. numero 105. versicul. hac regula*) tradit Marquesi. *de commis. anoc. caus. part. 2. §. 2. numero 79.* à nobis quoque *dict. quæst. 52. num. 60.* relatus. Quæ non se mihi (ex his quæ suprà *ampliatione 8.* perpendimus) commendabilem restrictio reddit.

Alij etiam eandem octauam limitationem re- 54
stringunt, in *miserabili* † ex accidenti, cum quo *miserabilis* natura contendit, illumque ad Principis tribunal in prima causæ cognitione euocat: quod *miserabilem* ex accidenti recusare non posse, seque sui fori præscriptione tueri (cum natura is causa debeat accidentali præferri, ex congestis à *nobis in axiomatib. lit. C. numero 52.* Baldi auctoritate in *l. qui habet, D. de tutel.*) obseruat Matth. de Afflict. *in constit. Neapolit. libro 1. rub. 16. numero 35.* tenueruntque alij à Sigismund. Scacc. relati, *dict. quæstion. 7. de appellation. numero 128. versicul. sub restringe*, 1. Quorum tamen

tamen opinionem perbellè fefellit Couarru. *practicar. dict. capit. 7. numero* 4. Præcipuè *in versicul. Primus etenim casus.* Cuius & adhæreo libenter,& noua opinioni fulcimina iacto: Tum ex eadem lege nostra vnica,& consimilibus regiis, pupillum (natura miserum) viduam infirmumque(ab accidenti) æquantibus.

Tum , quia esto quod *miseris* inuicem inter se pugnantibus; *miserioris* (iuxta dicenda proximè) fauor prævaleat : non tamen *miserior* à natura quam ab accidenti *miser* , ea sola existimari ratione potest ; imò *natura miserum* , non accidentali pariter miseria læsum, legis nostræ priuilegio non vti (vt in pupillo diuite) multorum opinionem fuisse; iam suprà, *numero* 29. *versicul. contraria* , adiecimus , *& quæstion.* 18. infrà adiiciemus in Sene. Sæpè enim magis ac-
55 cidens , † quam natura solet attendi, vt (per legem Gracchus, *C.ad leg. Iul. de adulter*) asseruit Fului. Pacian. *de probationib. capit. 3. numero* 89. eademque *additio glossæ fin.* (quæ pro contraria parte consueuit adduci) *in l. qui habent*, 3. *D. de tutel.* longè ante notarat.

Quare inter natura , vel accidenti *miseros* nullo seruato discrimine,attendi solum an vnus
56 altero miserabilior † sit , vt aduersus miserabilem minus , suo alter priuilegio gaudeat : firmarunt Aloys. *de* Leo. *in nostra lege vnic. numero* 13. & (post Marches. eumdemque afflictum, ab ipso adductos) Sigismund. Scacc. repetita *quæst. 7. numero* 129. Cardin. Tusch. *practic. conclusion. littera* M. *conclusion.* 274. *numero* 19. insinuat Couarru. *dict. cap. 7. numero* 4. *versicul. Tertio constat , non esse maiorem miserationis causam in pupillo.* & sensit Sabaudiæ Senatus in decisione, quam ex Fabro *suprà numero* 44. *in fine* , retulimus. Auxilianturque his, *Quintiliani*,& *Seneca* verba.Illius, *declam.* 338. sic in clientuli sui defensionem prorumpentis : *Etiamsi lis huic mulieri , cui adsum, Iudices, esset contra pauperem iustum : infirmo loco pars nostra , & indignior auxilio videtur : quia per se imbecilla res est Fœmina; & affert infirmitati naturali non leue pondus , quod vidua est.* Huius , *controuers. 6. ad finem, libro* 1. *Orba, inquit est : & hæc orba est. Inter duas orbas , ea mihi curanda est magis, quæ non orbam ego feci.*

Adeò autem æquè priuilegiati miserior præualet conditio, vt actoris, vel rei differentiam, ordinarij: vel extrordinarij fori ad præsens tollat, veluti si cum pupillo, aut vidua diuite, pupillus contendat pauper; è contràvè pupillus dives cum vidua , aut diutur no morbo fatigato paupere contendat , quemadmodum firmat (etsi in pupillo paupere cum diuite litigante exemplificet , cum in cæteris prædictis eadem subsit ratio) Sigismund. Scacc. *de appellat. dict, quæst. 7. numero* 128. *versic. Substringe secundo, & num.* 129. *in princip. & in vers. Extende eam.* Pauperem namque , vel miseriorem non solum si coram ordinario experiri velit , diuite , vel minus misero principem desiderante , sed etiam si coram ordinario dives , aut Miser causam agi desideret : coram Principe vero pauper, miseriorvè ; hoc fori priuilegio gaudere, idem ibidem *Scacc.* profitetur ; priuilegiatumque contrà pariter priuilegiatum priuilegio suo tunc non vti , cum & priuilegij, & personæ , causæ, miseriæque ratione æqualitas omnimoda adest, non si in aliquo sit excessus , vt & nos pariter annotamus *in axiomatib. nostris, lit. P. num.* 175.

Pari licèt misera conditione existente,† & rei, 57
& ordinarij fori habeatur ratio , vt non obscurè monstrat Bald. *in auth. habita, num.* 61. *C. nè fil. pro pat. Et quæro* (inquit) *si scholaris coram Potestate conuenitur à vidua, vel Pupillo, vtrùm habeat priuilegium huius auth. Resp. quando plures sunt priuilegiati sub eadem consideratione ; tunc melior est conditio rei.* similiter & Couarru. *d. c. 7. n. 4. versic. Sexto* , quando æquè miserabilis reus conueniri apud sui fori iudicem desiderat: cum regulis tunc communibus iuris vtatur ; alter verò deuiis , quo in casu , æquè priuilegiatum iuris communibus regulis nixum, præferendum (cum Decio *in cap. in præsentia, num.* 15. *de probat.* Bald. Aret. & aliis) tradit. Inde pariter, reum æquè priuilegiatum , ad Principem ire volentem, actore in proprio eum conueniente domicilio, audiendum non esse ; *idem ipse ibi, num. 5. vers. quinto* (multorum sententia) ex præsumpta malitia profert.

An verò si *miser* (cum non misero litiget, suoque priuilegio ad Principis tribunal in prima causæ cognitione litem deferri obtinuerit: eaque du- 58
rante collitigans quoque *miserabilis* † effectus sit ad domiciliique iudicem causam remitti postulet; iure petat: latè disputat *Mar. Giurb. decision.* 82. per totam , affirmatiuam aliquibus muniens fundamentis, cui & suprà *num.* præcipuè 11. dicta auxiliantur : negatiuam tandem melioribus probans.

Principalem deinde conclusionem limita nono , si vidua, pupillus , &c. in eo foro in quo iurisdictio † eius nomine exercetur , litigare vellet , vt 59
(post D. Couarru) asseuerat Iacob. Menoch. *d. casu 66. numero* 48. & plenè Iohann. Mar. Nouar. *in praxi electionis & variat. fori sect. 2. quæst. 29. per totam.*

Limita decimo, & intellige , vt incompetentis † iudicis forum eligere *miserabilis* nequeat , vt 60
profitentur Afflict. *in d. Regni constit. Statuimus* , *numero* 13. *& decision.* 153. *numero* 4. Prosper Carauit. *ritu* 233. *numero* 7. Iacob. Menoch. *de arbitrar. dict. lib. 2. cent. 1. casu* 66. *n.* 50. Ioan. Mar. Nouar. *in d. praxi, sect. 2. quæst.* 30. Marches. *de commiss. dict. 2. part. §. 2. numer.* 81. *&* 153. Cardin. Tusch. *dict. lit. M. concl.* 27. *n.* 14.

Limita vndecimo † (ex sententia *Ioann. Mar.* 61
Nouar. & aliorum, quos ipse refert *dict. praxi, sect. 2. quæstion. 32. per totam.*) in eo qui *vbique locorum* se conueniri posse , pactus est , quem fori electionem non habere , ait. Sed neque ab ipso adducti id in specie firmant; neque iure sustineri ur. Pactum enim hoc; nec electione aliàs competen te, nec foro pascisscentem priuat, ex texts dec. sione in *l. si conuenerit*, 18. *D. de iurisdict. omn. iudic.* vt (post antiquiores in hac ipsa lege tradit subtilis Roder. Suar. *in lectur. legis Post remdicatam, in declaration. legis Regni, q. 5. princip.* incip. *circa iudicem, numero* 18. *& seq.* Inutile dicens ad conuentionem extra proprium forum , clausulam eam,† quæ hodiernis instrumentis in- 62
seri solet: *Et reus . . . dit potestatem exequendi huius contractum omnibus , & quibuscumque iudicibus , coram quibus hoc publicum instrumentum ostensum fuit, & eius executio petita; iurisdictioni quorum se submittit, renuncians suo proprio foro, vt illud executioni mandent.* dicto n. 28. in fine concludens: *Et sic remaneat hac regula, quòd instrumentum*

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

partibus, potest exequi per quemcumque iudicem cui reus subest, & non per alium. & num. 19. *Vnde ista pacta, quæ quotidie apponuntur in instrumentis,* quòd quis posset vbique alium conuenire, *regulariter nihil reuelant, nec operantur ad conuentionem, & executionem.* De quo recentior extat, *l.* 20. *titul.* 21. *lib.* 4. *nouæ Reg. collect.* præcipuè *circa fin. verf. Y otrosi mandamos, que en virtud de las submissiones generales.* Aliter atque si
63 clausula dicta obligationi soluēdi † apponatur, soluereque reus vbicumque promittat, & ad solutionem compelli posse paciscatur, quia vbicumque fuerit inuentus, & conueniri, & exigi poterit, dicente Vlpiano *in l. contraxisse,* 20. *D. de action. & oblig. Contraxisse vnusquisque in eo loco intelligitur, in quo vt solueret se obligauit.* Cuius textus decisione, & text. *in l.* Titium, & Mæuium, 48. §. Tutores, *D. de administr. tutor.* eum qui vbicumque soluere promisit; vbicumque fuerit inuentus posse pro solutione conueniri (quod ibi contraxisse videatur) idem ipse Roder. Suar. *dict. loco* affirmat: Inde *num.* 20. consulens: *Quòd tum hodie in omnibus instrumentis apponatur hoc pactum:* Et dederunt potestatem omnibus Iudicibus, coram quibus dictum instrumentum fuerit ostensum, & ex eo petita executio; iurisdictioni quorum se submittunt, vt illud mandent executioni: *Quod vltra hoc addatur:* Et promisserunt soluere, adimplere contenta, & ibi promissa vbicumque inueniatur. *Nam virtute istius clausulæ finalis poterit peti executio in quocumque loco inueniatur, etiamsi non sortiatur forum in illo loco. Quia si hanc clausulam non poneres; virtute dicti pacti, cum tale pactum apponatur super iurisdictione: non posset peti executio cum effectu, nisi loco idoneo, vbi reus sortiretur forum, cum posset reus pœnitere ante litis contestationem, dicto pacto non obstante, vt dict. l. Si conuenerit, & ibi Bart.* Similiter clausulam instrumenti cameralis, per quam contrahens omni loco, & foro se submittit, ita vt vbicumque locorum conueniri possit (de qua, eiusque virtute agentes, plures *Steph. Gratian.* refert *decis.* 180. *nu.* 12. eiusque generalitatem, ad loca tantum in quibus alias sic pascisens poterat conueniri, restringendam; ipsemet (quem pro sua opinione ineptè *Nouar.* suprà citarat) *Stephan. Gratian. ibid. num.* 13. affirmat.

Quæ cum ita regulariter procedant: multo
64 fortius in *misero*, † qui vbicumque locorum conueniri se posse cum proprij etiam fori renunciatione, pactus est. Cùm per clausulam hanc, nec cuiuis alius forum suum inuitus perdat; *miser* autem, nec foro suo, nec legis nostræ vnicæ priuilegio renunciare valeat, iuxta dicta, *suprà ampliatione* 13.

Ex quibus descendit, *Miserabilem*, qui non solum vbique locorum conueniri posse (cum proprij fori renunciatione, ad quosuisque iudices submisione facta) pactus est; sed etiam qui simul soluendi obligationem vbique locorum adiecit, facultatemque exactionis concessit: neque priuilegio suo renunciasse, neque quidquam per eam conuentionem, vti detractum videri. Non ex eo, quòd miserationis causa priuilegio cessisse reputari (vt diximus) nequeat: sed quia valida etiam renunciatione, pactoque existente; integrum priuilegium electionis Principis fori, *miserabili* duret. Siquidem *vbique locorum* soluendi obligatio, inde vires sumit, quòd contraxisse vbi exigitur, promittens videatur, destinataque solutio est, veluti superiora probant: sed *miserabilem* in loco contractus conuentum, non minus fori Principis electionem habere, quàm si in proprio domicilio conueniatur; nemo iure negabat, cum principalior (aut nihil inferior) domicilij, quàm contractus forus sit, in quo miserabilis conuentus Principem iure aduocat.

A fortiori ergò, cum vbique locorum, vel certo loco soluere promisit. Nec simul proprij fori renunciatio nocumento *miserabili* esset: non solum quòd ab eo fieri (veluti prædiximus) nequeat: sed quia nec priuilegiato foro renunciasse, 65
visus sit, cum priuilegio suo † (& sic domicilij) renunciarit. (is enim proprius forus dicitur, ex *l.* 1. *D. si quis in ius vocat. non iur. & l.* 2. *C. de iurisd. omn. iudic.*) Neque ad alia, quàm nominatim expressa, renunciatio extendatur, vt probat, *text. in l. Præcipimus,* 22. *C. de appellat. & in cap. sanè,* 7. *de renunc.* vbi id nominatim docet, Glos. *verb. sustinere, in fin.* & tradit (cum Bar. Decio, Roland. *à* Valle, & Tiber. Decian. quos allegat) Ioseph. Mascard. *de probat. conclus.* 1264. *nu.* 12. plenè conclusionem hanc numeris seqq. ornans, & Ayn. Crauet. *cons.* 200. *n.* 10. *lib.* 1. Et in specie sententiam hanc (eum nempè, qui forum commune, & priuilegiatum habet; foro suo simpliciter renunciando, non priuilegato foro, sed communi renunciasse videri, priuilegiatoque vti posse, iure optimo (aduersus *Decium*, & *Iassonem*) aduertit eruditissimus Præses D. Couarru. *practic. q. c.* 10. *n.* 5. *verf.* 7. sic nostræ congruentem rationem sententiæ reddens: *Priuilegium fori, hac in parte non assumi pro foro, quod ex iure speciali datū sit alicui; sed pro illa fori præscription. quæ ex regula iuris cōmunis deducitur; qua cautū extat, reum esse in proprio domicilio conueniendū.*

Neque *Aleiati* assertio huic nocet, *in tract. de præsumpt. regul.* 3. *præs.* 36. *nu.* 13. dicentis: † facilius quem præsumi priuilegio, quàm iuri 66
communi renunciare, cuius simpliciter *Mascard.* refert placitum *d. conclus.* 1264. *n.* 17. quia id nec ratione, nec iure firmat. Text. enim in *l. Miles,* 11. § *Sexaginta, D. ad l.* Iul. *de adulter.* & Glos. *in l.* 2. *verb. consensus, D. de indic.* ab ipso adducti, nihil tale probant. Vtrobique enim de priuilegio, iurevè ex priuilegio, competenti, non de iure ordinario, & communi agitur; idque solum deducitur ex eis: *Duobus remediis alicui competentibus, alterum, de iure communi; alterum, ex priuilegio: si priuilegio renunciet, iure communi renunciasse non videri,* ad quod text. in dict. §. *Sexaginta,* cùm aliis *Mascard.* allegat *d. loco, n.* 15. Nos oppositum, cum communi iuri, id est foro proprio, & sic domicilij, renunciatum est, saluo virtualiter, ex priuilegio iure manente. Neque vni renunciando, alteri quoque renunciatum, videtur, ex *l. Si domus* 20. *D. de seruit. vrban. prædior.* iuncta *l. Stilicidij, D. quemadmod. seruit. amitt.* Mascard. *vbi suprà n.* 14.

De iuris igitur rigore, aduersus etiam instru- 67
mentum publicum † executiuum (quodque guarentigium vocant) prædictam clausulā *vbicumq; locorum* continens, facultatumque omnibus, & quibuscumque iudicibus, quibus illud fuerit ostensum, & coram quibus executio petita, exequendi potestatem tribuens, submissione renunciationeque proprij fori facta; posse *miserabilem* legis nostræ vnicæ priuilegio vti, hancque ad Principis tribunal causam euocare; satis firmiter superiora probant, Vsus tamen forensis (vel

nè malitiæ locum præstare videatur, cum de iure suo apertè doceat aduersarius, iuxta *limitationem primam* suprà huic regulæ traditam: vel nè ambagibus, aut subterfugiis, ordinariæ causæ, natura sua breuis, summariaque, executiua vices sustineat) hanc fori electionem Miserabilibus eo in casu negauit, regiasque fori literas, hac nota exceptione neque in hunc sanè modum, expediri solere; cum Monteroso Caraſc. prodit, *de casib. Curiæ num. 66. Excepto en seis casos, y causas. Conuiene à saber; en causa criminal, ò marauedis pertenecientes al Rey, ò sobre execucion de carta executoria, ò contrato guarentigio, que trae aparejada execucion; &c.* In idq; idem Cattaſc. *n.* 80. Et in facti contingentia, cameralis obligationis executionis (prædictas clausulas similiter, vt suprà adiecimus continentis) etsi ob maximam eius difficultatem, cum in camera incidisset, inque aliam audientiam eius fuisset decisio reseruata: tandem in illius executione aduersus miserabilem petitam, locum principis foro, legisque nostræ vnicæ priuilegio non esse, conclusum asserit Marchesan. *de commission. d. 2. part. §. 2. nu. 94. vers. Sed maxima quæstio.*

Duodecimo principalem limita conclusionẽ, 68 in excommunicato † etiam reo, qui hac fori præscriptione non vtitur (actionem enim neque in iudicio stare posse, dubium est nemini, *ex text. in cap cùm inter, 5. de exception. cap. 1. eod. tit. lib. 6. cap. 1. de rescript. eod. lib. cap. Intelleximus, 7. de iudic.* cum aliis adductis per Glos. *vnic. ibid.* cum excommunicatis iuris beneficia, priuilegiaque merito denegentur, vt tenet (cum *Riccio*, & *Satyr.* quos allegat) *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, dict. sect. 2.* 69 *quæst. 33.* Idem in hæreticis † eadem, fortioriq; ratione procedere notans, repetita *sect. 2. q. 11.* cum & hi excommunicationem ipso iure incurrant, *cap. cùm Christus, 7.* & ibi notat Glos. *cap. ad abolendam, 9. cap. Excommunicamus; 13. §. Credentes, de hæretic. cap. nouerit, 49. & ibi glos. 1. de sent. excommunic.* Qua de re (vt in dictis locis scribentes, Iacobum Simanc. *de Catholic. instit. titul. 29. nu. 1. & seq.* Tiber Decian. *tract. crimin. lib. 1. cap. 41. num. 2.* multosque alios, quos operosum valdè esset recensere, omittamus compendio vtentes) pleniſſimè copioſus egit Prosper. Farinac. *in tract. de hæres. quæst. 192. §. 2. per tot.* & recentiùs Anton. Ricciul. *de iur. personar. extrà Eccles. grem. existent. lib. 5. c. 13.* 70 *per tot.* Et priuilegiis Catholicis conceſſis † iuſtiſſimè priuentur: Imperatorum Conſtantini Theodoſij, & Iuſtiniani conſtitutionibus *in l. 1. & in auth. sequenti. & in l. Curiales, 7. Cod. de hæretic. & in auth. de priuilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstand. coll. 8.* Ideòque nec legis noſtræ vnicæ priuilegio vti viduam iudæam, aut hæreticam poſſe, aduertit Iſern. *in conſtit. regn. 18. lib. 1. verb. iudæis, vers. Cùm priuilegia*, quem probat. (contempto *Afflict.* contrarium ibidem tenente, *num. 47. versic. item 4.*) Anton. Ricciul. *d. tract. lib. 2. capit. 48. nu. 9.*

71 Limita decimotertiò in Fiſci cauſis reditibuſque regiis à quolibet præfatorum *miserabilium* exigendis, *ex l. 2. & toto titul.* (Vbi Doctores notant) *C. vbi cauſ. fiſcal. l. 1. de offic. procurat.* Cæſar. *l. Si vt proponis, 5. C. de bon. præscrip.* profitentur Atetin. *conſ. 83. num. 5. & ſeq.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. d. caſu 66. n. 52.* Ioan. Mar. Nouar. *d. ſect. 2. q. 15. per tot. & quæſt. 43. nu. 2.* Marcheſ. *de commiſſ. d. 2. part. §. 2. num. 102.* Hacque exceptione regias fori litteras expediri teſtatur D. Præſes Couarruu. *practic. dict. cap. 7. num. 5. verſ. quintus, vbi actum fuerit de redditibus regiis à vidua exigendis. nam in hiſce caſibus non licet ei vidua, quæ vocata fuerit ad iudicem inferiorem eius tribunal declinare,* & ex Monteroſ. Franciſc. Carraſ. *de caſib. cur. num. 66.* Hiſpanam limitationis adiiciens clauſulam; *Excepte en seis casos, y causas conuiene a saber: en causa criminal, ò marauedis pertenecientes al Rey, &c.* Cæteros ibi, numeriſque ſeqq. proſequens hunc eundem, *nu. 79.* repetens.

Limita decimoquarto in rationum iudicio; † non enim tutor, curator, vel adminiſtrator à 72 *miſerabili* conuentus ad curiam pro rationibus reddendis trahetur inuitus, ſed in loco adminiſtrationis geſtæ conueniri omninò debebit, *ex l. 1. & 2. C. vbi de ratiocin. agi oport.* vt expendunt Eſcobar. *de ratiocin. cap. 4 num. 56. & ſeq.* Ioan. Mar. Nouar. *dict. ſect. 2. quæſt. 17. per tot.* Steph. Grat. *in addition. ad deciſ. 180. nu. 6. & 7.* & Philip. Paſchal. *de virib. patr. poteſt. p. 2. c. 2. n. fin.*

Cæterùm vt rationes in loco tutelæ, † curæ vel 73 adminiſtrationis geſtæ reddantur, vtque ad id tutorem, curatorem vel adminiſtratorem Princeps compellat, poſſe *à miſerabili* Principem ipſum adiri, fatetur *Eſcobar. ibid.* vel ſi rationibus 74 ſe grauatum † ſentiat, Principem appellare poſſe, apud eumque rationum retentionem petere, iureque retineri: aut ſi inter magnatem, diuitem, vel potentem rationes minoris, alteriuſvè miſerabilis, cuius meritò potentiam perhorreſcat, diſpungantur, nullo etiam grauamine apparente, procedere idem ipſe *ibi. n. 58. & ſeqq.* firmat, & ita deciſum in regio Neap. Concil. *Nouar.* tradit, *de priuil. miſerabilium perſon. priuil. 65. num. 3.*

Limita decimoquinto, † in cauſis feudali- 75 bus, cum ſuos hæ proprios Iudices habeant, apud quos tractandæ neceſſariò ſint, vt monſtrant iura, quæ *infrà nu. 229.* citamus, & tenent Afflict. *in dict. Conſtit. Satuimus, num. 33. q. 10. & deciſ. 257. nu. 3.* vbi pleniùs Vtſil. *n. 4, & ſeq.* Ioann. Mar. Nouar. *in praxi, dict. ſect. 2. qu. 22. per tot. & quæſt. 43. n. 3.* Camil. Borrel. *de præſtant Reg. Catholic. cap. 62. num. 58. & in ſumm. deciſ. part. 1. titul. 56. num. 43.* Alex Trentac. *var. reſolut: lib. 2. tit. de citat. reſolut. 2. n. 21.* Bernard. Græuæ. *in practic.* Camer. Imper. *concluſione 1. conſider. 1. num. 15.*

Decimoſextò, principalem concluſionem 76 eadem limitatione, † in officialibus ſyndicatus, quod deſtinatos iudices adminiſtration[illegible] ſyndicantes habeant, quorum iudicium, ne [illegible] ſubterfugere ipſos, nec pro rebus in officio [illegible] ſtis ad alios trahi poſſe, iura decernunt *in rubr. & nigro, C. vt omnes iudices, tam ciuiles, quam [illegible] militares, poſt adminiſtrationem depoſitam, p. 50. dies in ciuitatibus, vel certis locis permanea[illegible] l. 6. titul. 4. part. 3. l. 23. titul. 7. lib. 3. nouæ Reg. collect.* Ita & in ſpecie tenet, & conſtitutum pariter in Regno Neapolitano *dicit* Ioan. Mar. Nouar. *dict. ſect. 2. quæſtion. 43. num. 4.* Apud quem alios ibidem [illegible]uoque caſus in quibus *miſerabilibus* cauſam a[illegible]uriam referre conceſſum non eſt, quia iudices [illegible]eciales [illegible]gnatos aduerſarij habeant videre licet. Conſulenduſque pariter ad id diligentiſſimus Oſual. Hilig. *in* Donel. *enucl. lib. 17. cap. 20. lit. E Simile vero, & lit. F. & ſeqq.*

Limita

UAB Biblioteca de Ciències Socials

77 Limita decimoſeptimo, principalem concluſionem † reconuentionis caſu: apud iudicem enim coram quo vidua, aut pupillus, &c. reum conuenerit, ſi ab eodem reconueniatur; eius ſubterfugere iudicium nequibit, aut forum priuilegij, prætextu declinare, æquitatis ratione à Iuſtiniano perpenſa in *l. Cùm Papinianus*, 14. *in fin. C. de ſent. & interlocut. omn. iudic. Cuius enim* (inquit) *in agendo obſeruat arbitrium, eum habere & contra ſe iudicem in eodem negotio non dedignetur.* proſequiturque in *auth. Et conſequenter*, ſtatim ſequenti.

Quæ quidem efficit, vt licèt laicus non niſi
78 coram Eccleſiæ iudice Clericum † conuenire poſſit, *cap. Si diligenti*, 12. *de foro compet. auth. Statuimus, C. de Epiſc. & Cleric.* cum aliis: Si tamen laicum coram eius iudice laico Clericus
79 conueniſſet; ab eo reconuentus, † ibidem cogitur ſuſtinere iudicium, Gloſ. *verb. Super ſuis quæſtionibus, poſt med. in c. 1. de mut. petit.* Gloſ. *in cap. At ſi clerici, 4. verb. Non tenet, poſt princip. verſ. Sed ſi clericus, de iudic.* Bart. *in d. auth. Et conſequenter, in fin.* Specul. *lib. 2. partic. 1. titul. de reconuentione, §. 2. incip. Nunc dicamus, n. 7.* Marant *de ordin. iudic. 4. p. diſtinct. 6. n. 44.* ſecundùm antiquiorem impreſſionem, *& in repet. legis Si actor, D. de procurat.* etiam, *nn. 44.* cum prope infinitis Farinac. *in praxi crimin. 1. p. q. 8. n. 99.* & recentiùs Carol. de Graf. *de effectib. clericat. effect. 1. nu. 746.* multiſque aliis adductis Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad dict. c. 1. de mutuis petition. num. 4.* & in ſpecie, caſúque præſentis limitationis, Nouar. *in praxi dict. ſect. 2. quæſt. 24. per tot.*

80 Limita decimooctauo in eo, qui quinquennalem † dilationem petit, quem quamtumuis priuilegiatum, fori electione, aut præſcriptione non vti, firmant Viui. *deciſ. 38. numero 8. &* Nouar. *dict. ſect. 2. quæſt. 25. per tot. præcipuè n. 3.*

Principalem denique decimonono limita
81 concluſionem, † eamque procedere intellige, ſi vidua, cæterivè prædicti Miſerabiles de priuilegio ſuo opponant, aliter agitatum iudicium tenet, vt notat Afflict. *d. Conſtit. Statuimus, numero 38.* & Marcheſ. *dict. 2. part. §. 2. nu. 77.* comprobantque tradita à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 35.* ferè per tot. & ab Anton. Ricciul. *de iure perſonar. extr. Eccleſ. grem. exiſtent. lib. 4. c. 31. num. 36. 37. & 38.* affirmante, † iudicium
82 cum excommunicato actore agitatum, ſuſtineri, ſi de excommunicatione non fuerit ab aduerſario oppoſitum, ex *text. in c. 1. de except. libro 6.* Abbate *in cap. Intelleximus, numero 13.* Felin. *nu. 9.* Decio, *numero 76. de iudic.* multiſque aliis, numeris id ſeqq. amplians.

Sic etſi reus actorem non coram alio, quam coram conuentionis iudice † reconuenire de-
83 beat, vt probat *text. in capit. 1. de mut. petit.* vbi Auguſtin. Barboſ. *n. 2. &* 3. in adducit *Marant. Muſcat. Cardoſ. & Petr. Barboſ.* ita pariter ordinatione Luſitana cautum referens: Si tamen de hoc pars non opponat, reconuentionis iudicium coram diuerſo iudice agitatum ſuſtineri, aſſerit Cald. Pereyr. *de reſolut. emphyt. capit. 17. numero 10. verſicul. Infero decimoquinto*, quem ipſemet Auguſt. Barboſ. *dict. n. 3.* referendo, ſequitur.

Sed, licèt inquiſitio contra non infamatum,
84 † non teneat, vt probant *text. in c. Inquiſitionis 21. & in cap. qualiter. & quando, 2. in ordine 24. de accuſation. & in cap. licèt Heli, 31. de ſimon.*

& communiter in dictis locis Stribentes, latéque *Farinac.* & ab eo adducti, aſſertionem hanc comprobans, amplians, & ornans à *nn. 1. cum ſeqq.* & ab Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad dict. c. qualiter & quando, n. 5.*

Parte tamen non opponente, † infamia etiam 85
non præcedente, inquiſitionem tenere, firmat idem ipſe Barboſ. *ibid. num. 13.* poſt Duen. *regul. 298. limit. 1.* Farinac. *dict. loco, numer. 12. & in collect. ad cap. 2.* per text. ibi *eod. titul. de accuſat. lib. 6. num. 1. & 2.*

Sic incertitudo, † quæ actum viciat, (vt *in* 86
Axiomatib. noſtris multis iuribus, & auctoritatibus comprobamus, *lit. I. n. 35.*) non viciat, ſi pars non opponat, iuxta *notata in l. in fin. C. de annal. except.* & aduertit. Andr. Fachin. *controuerſ. lib. 11. cap. 19. verſicul. Contrarium in fin.* Qui & in *verſicul. Reſpondeo*, cum gloſ. *fin. in fin. l. qui habebat, 54. D. manumiſſ. teſtam.* & Cephal. *conſ. 47. numero 20.* nemine † de ſententiæ nullitate 87
opponente, eſſe ac ſi valida foret (iuxta ſenſus, intellectuſque ibi aſſignatos) profitetur, ſimiliter & Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. part. 1. capit. 16. n. 35.*

88

Sic executionem nullam † ob non ſeruatam *legis 19. titul. 21. lib. 4. noua Reg. collect.* formam, præſcriptumque ordinem; parte non opponente conualeſcere, tradit (cum Paul. Boer. Tiraq. & aliis) *Parlador. rer. quotidian. libro 2. cap. fin. 5. part. §. 3. num. 6.* Steph. Gratian. Marchiæ *deciſ. 208. numero 12.* Decii, Crauettæque authoritate, firmantium, iudicium ſubſtantialibus carens, non aliter inualidum eſſe, quàm ſi pars opponat.

Et generaliter, quamlibet diſpoſitionem ali-
quid facere aſtringentem, † intelligendam, *ſi* 89
in iudicio fuerit petitum, neque aliter iudicem, aut partem actari (relatis *Bart. Felin. Alex. Caſtr. Corſet. Hippol. Puteo*, & aliis tenet Borgnin. Caualcan. *de tutore, numero 40.*

Hæc quoad legis noſtræ vnicæ diſpoſitionem, perſonarumque in ea contentarum fori priuilegium: quod alia verò an *miſerabilium* locum & ipſe teneant, quatenuſque priuilegiatæ exiſtant; ſupereſt videre.

Et quoad alia, in multis ſi diuites ſint, *miſerabilium.* priuilegiis non gaudere, iam in proœmio aduertimus: longè tamen plura, extra iam dicta, præfatis miſerabilibus lege noſtra vnica nominatis ſpecialia, conceſſaque priilegia in iure extant. Vtque per nominationem ab eadem lege factam exequar: pupillorum in primis recenſenda ſe offerunt, quibus eos diuinæ, † humanæque 90
leges proſequuntur. *Exodi 22. Zacar. 7. Ierem. 5. Iſai. 1.* & alibi ſæpè vt inferiùs, *nu. 202.* pariter notamus. Paruuloſque inter nos degens legiſlator Supremus, Chriſtus Dominus, & ſpeciali amore proſequutus; & proſequendos in poſterum monſtrauit, Matth. 18. *&* 19. *Tunc oblati ſunt paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret: diſcipuli autem increpabant eos.* Ieſus *verò ait eis: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium eſt enim Regnum Cœlorum.* Et Marc. 19. *Et accipiens puerum, ſtatuit eam in medio eorum: quem cum complexus eſſet, ait illis: Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris receperit in nomine meo; me recipit.* Idque ipſum *Luc.* refert, *capite nono.* Merito inde Galaſ. Papa in *capite ſecundo diſtinctione octuageſimaſeptima.* ait: *Defenſionis propriæ deſolatis auxilio, & qui*

ſuis actibus adeſſe pro ætatis infirmitate non poſſunt, exoratum Pontificem decet ſubuenire : quia Pupillis tuitionem etiam Diuitas iuſſit impendi.

Prophanæ quoque leges pupillorum præcipuam curam habent, commendant, communem faciunt, earumque Latores illam certatim oſtendere tentant. Pandent tot illico ab eis conceſſi, à Nobis numerandi fauores : interim Seueri Imperatoris edicti verba aſſertionem confirment; cuius chronographus *Modeſtinus* exiſtit, in *l. 3. D. qui pet. tutores.* Qui Vlpio Ruffino ſcribens, ait: *Omnem me rationem habere ſubueniendis Pupillis, cum ad curam publicam pertineat ; liquere omnibus volo.*

Adcóque ſubuentionis promiſſæ implementum præſtitere ; vt maius pupillis in bonis ſuis; quàm mulieribus † pro doribus, quamque fiſco
91 priuilegium dederint, quemadmodum ex *textu in l. ſi tutor, 6. C. de ſeru. pignor. dato manumiſ.* deducit ibid Gloſ. *vnic. in fin.* ex *lege* pariter *1. & 3. eiuſdem titul.* Minoreſque etiam vigintiquinque annis, aduerſus fiſcum in integrum reſtitui (huius rei fiſcalium rerum adminiſtratores admonens, certioreſque reddens) oſtendit Paul. *in l. in fraudem, 45. §. fin. D. de iure* Fiſc. *minoribus 25. neque fundus, neque vectigalia locanda ſunt; ne aduerſus ea beneficio ætatis vtantur.* ſimiliter Vlpian. in *l. ſi ex cauſa, 10. ſi in commiſſum, D. de minorib.* & Imperatore, verus, & Antoni. *in l. 1. C. ſi aduerſ. Fiſc.* decreuere.

92 Idque præcipuum pupillus in hoc Minore adulto habet, quòd hîc, † reſtitutione aduerſus fiſcum eget: ille, abſque reſtitutione tutus eſt, ex Vlpiani reſponſo in *l. Imperatores, 7. paragrapho fin. D. de public. & vectigal. & ibid. gloſ. verb. Commiſſi, in fin.* & *in d. §. ſi in commiſſum, verb. Reſtitutio.*

Sicque pupillorum commodis leges inuigilant; vt non modo matribus, aut conſanguineis illorum curam, ſolicitudinemque committant (naturalem affectionem pœnis quoque excitantes) ſed publicam, vt diximus, faciant. *Et ideo*
93 *mater, † quæ vel non petit tutores idoneos filiis ſuis; vel prioribus accuſatis, reiectisvè, non confeſtim aliorum nomina ediderit: ius non habeat vendicandorum ſibi bonorum inteſtatorum filiorum.* vt Seueri reſcripto in *d. l. 3. D. qui pet. tut.* concontinetur. Cuius & ab Vlpiano tranſlata ſunt verba in *l. 2. §. ſi mater, D. ad S. C. Tertyl.* Vndè textus quoque emanauit deciſio in *l. Omnem, 6. C. eod. tit. Omnem matri* (Imperatores Gra. Valen. & Theodoſ. aiunt) *ſiue ab inteſtato, ſiue iure ſubſtitutionis, ſi filius impubes moriatur, denegandam volumus ſucceſſionem : ſi ea legitima liberorum tutela ſuſcepta, ad ſecunda (contra ſacramentum præſtitum) aſpiranerit nuptias, antequam tutorem alium ei fecerit ordinari, eique quod debetur ex ratione tutelæ geſtæ, ſoluerit.* de qua latè Ioann. Gutier. *de tutel. 1. part. cap. 16. num. 134.* & *Nos, de priuileg. pauper. 2. p. quæſt. 60. numer. 5. 6. 8. & ſeqq.*

94 Conſanguineos † huius curæ immemores, parumvè ſolicitos, Theodoſ. & Valer. Imperatores ſic in *l. Sciant, 10. C. de legitim. hæred.* & admonent, & puniunt : *Sciant qui ad ſucceſſionem vocantur pupilli mortui, ſi defuncto eius patre, tutorem ei, ſecundum leges, non petierint intra annum: omne ei, ſiue abinteſtato, ſiue iure ſubſtitutionis, ſi impubes moritur, denegandam,* quæ concordem habet *legem 12. titul. 16. part. 6.* quarum materiam diſcutit, Gutier. *dict. cap. 16. nu. 136. & ſeq.*

In matris autem, vel aliàs iure ſuccedentium defectu † hanc petendi pupillo tutorem, curam, 95
etſi voluntariam, eius educatori, vel parentis amicis iniungit Modeſtinus, in *l. 2. D. qui petant tutores*, quam & *dict. leg. Regia, 12.* confirmat; & *in eo* illam quoque excedit, eiuſque diſpoſitionem extendit, vt cuilibet † de populo id non 96
modo liceat : ſed tutorem petendi neceſſitatem imponere videatur, prouidens : *O ſi non ouieſſe parientes que lo fizieſſen : eſtonce los amigos del moço, ò otros qualeſquier del pueblo deben pedir al Iuez : que dè al huerfano guardador que ſea a tal, que aliñe el pro de moço.* 97

Nemine tandem tutorem pupillo petente, † ex officio illum poſſe Iudicem aſſignare, probant, *text. in l. Illud, 5. D. de tutor. & curat. dat. ab his, & in l. 1. verſic. Magiſtratibus, D. de Magiſtratib. conueniend.* firmátque (cum Bart. Alexand. Purpur. Socin. Gregor. Lopez, & aliis ab eo adductis) Gutier. *dict. cap. 16. numero 140.* Quemadmodum, & Aduocato carenti *Vlpianus* prouidit in *l. Ne quidquam 9. §. Aduocatos, D. de offic. Proconſ. & legat.* neceſſitatem Iudici huiuſce prouiſionis imponens.

Quæ quidem aduerſus notas Iuris regulas, pupillorum fauor obtinuit, quæ & non niſi pe- 98
titum † impartiri Iudicem officium ſuum debere, & à iudicio pariter repellendum de ſuo intereſſe † non docentem dictitant. Vt primum, *in tract. de priuileg. pauper 1. part. quæſt. 35. numero* 99
1. & ſeqq. oſtendentes ornamus : ſecundum, in *Axiomatib. noſtris, lit. I. numero 92. & ſeqq.* Vbi 100
illud ſimul pupillorum gratia † *numero 96.* limitamus.

Vtque ad alia tranſitum faciamus : Inter viuos manumiſſo, cui expreſsè peculium adem- 102
ptum † non eſt, conceſſum videri ; *Paulus* edixit, in *l. ſi Stico, 54. D. de pecul. ſi Sticho* (ait) *peculium eum manumitteretur, ademptum non eſt: videtur conceſſum.* Cuius Imperatores Diocletianus, & Maximianus iudicium probarunt, in *leg. vnic. C. de pecul. eius qui libert. mer.*

Conceſſum tamen, & in hoc caſu peculium non videri † à Pupillo tutore auctore manumiſ- 103
ſo, apud Pupillumque remanere : in hæc verba *Paulus* idem reſpondit, in *l. Pupillus, 24. D.* de manumiſ. vindict. *Pupillus, qui infans non eſt, apud conſilium rectè manumittit* Paulus; *ſcilicet, tutore auctore: ita tamen vt peculium manumiſſum eum non ſequatur.* & *ibidem finalis* notat Gloſſa.

Pupillis, nec longiſſimam quidem præſcri- 104
ptionem † (quæ etiam contra quoſuis priuilegiatos curreret) nocere, Imperatores Honor. & Arcad. in *l. Sicut, 4. C. de præſcript. trigint. vel quadrag. annor.* in hunc ſanè modum decreuere: *Non ſexus fragilitate, non abſentia, non militia contra hanc legem defendenda: ſed pupillari ætate duntaxat (quamuis ſub tutoris defenſione conſiſtat) huic eximenda ſanctioni.* Qua de re plenè Franciſ. Bald. *de præſcriptionib. part. 6. c. incip. Poſtquam ſatis n. 29. cum ſeqq. pagina mihi 558.*

Id quod & in vſucapione † Paulus ſentit, in 105
l. 2. §. Tutor. D. pro emptore, in l. Alienationis verbum, 28. D. de verbor. ſignific. & in l. bona fidei, 48. D. de acquir. rer. domin. vbi ſic *Gloſſa* (contrariis reſpondens) firmat, *verb. Pupilli, Gloſ.* etiam *in l. Si communem, 10. verb. Et ego, D. quemadmod. ſeruit. amiſt. & in l. Apud Gelſum, 4. §.*

Si

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Si quis non tutor, verb. Suam, D. de doli mal. & met. except.

Licet eam (ex ſententia Angeli, per *authent. Quas actiones, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* in hoc ius antiquum non corrigentem) etiam contrà
106 Romanam † Eccleſiã triennio perfici, *Felin.* dicat, *in cap. ad audientiam, de præſcr.* relatus à Franciſc. Balb. *dict. tract. partis 5. 1. part. numero 23. pag. mihi 402. in princip.* etſi in progreſſu, ſatis controuerſum id eſſe oſtendat. Quam apud nos difficultatem regia *lex* ſedauit *16. titul. 29. part. 3.* dubitationem *ex dict. auth. Quas actiones*, eius, quoad id; inuolucro verborum inſurgentem, tollens: Vſucapionem triennio contra quamlibet Eccleſiam, Romana excepta, perfici ſtatuens, aduerſus quam centum annorum, tam quoad res immobiles, quam mobiles præſcriptionem requirit, requirebantque magis communiter, & Canonici, & ciuilis iuris interpretes, vt *Couarr.* tradit (legis prædictæ regiæ mentione nulla facta) *in relect. cap. Poſſeſſor, de regul. iur. lib. 6. part. 2. §. 2. numero 5.*

107 Quare neque ad inueſtituram petendam, † Pupillo tempus currere, etſi adulto currat, aduertit Vlderic. Zaſ. *de feud. p. 7. n. 11. inter tract. Doctor. tom. 10. p. 1. fol. mihi 310.*

108 Defunctorum voluntates ad amuſim, † proque legibus ſeruandas, pietas ſuadet, leges imperant, *auth. de nupt. §. diſponat, collat. 4. l. In conditionibus primum locum, 19. D. de condit. & demonſtr. cap. tua nos (& ibi gloſ. verb. voluntatem) extr. de teſtament.*

109 A quibus pupillorum gratia † recedi ſoluere, communis magiſter *Bartol.* notauit *in confirmando*, 8. *D. de confirmand. tutore.* eſtque in id ibi non obſcurus textus, *cum lege ſequenti*, 9. *&* 10. vbi Triphonius (dictæ quoque *legis In confirmando*, auctor) ait: *Vtilitatem pupillorum Prætor ſequetur; non ſcripturam teſtamenti, vel codicillorum.*

110 Tutorem pupillo ſub conditione, † vel die dari poſſe, *Papinianus* negauit, *in l. actus legitimi 78. D. de regul. iur.* & Vlpian. *in l. multo, 6. §. Sub conditione, D. de tutel.* Cum idem, procu-
111 ratorem † eo modo dari permiſerit *in l. 3. D. de procuratorib.* Cuius diſſentiæ pupillorum fauor in cauſa eſt, *ne dum diei, vel conditionis exiſtentia ſpectatur, bona pupilli negligantur, & pereant*, vt ex Bartol. *in dict. §. Sub conditione*, tradit *ibid. gloſſæ primæ Additionator.*

112 Sine accuſatore procedere, † aut inquirere contrà quemuis Iudicem non poſſe *Vlpianus* edixit *in l. Reſcripto 6. §. ſi quis accuſatorem, D. de munerib. & honor.* Modeſtin. *in l. fin. D. de in ius voc.* Imper Alex. *in l. 3. C. qui Accuſ. non poſſ.* Felix Papa *in c. 1. de accuſat.* inquiens: *Si legitimus non fuerit accuſator, non fatigetur accuſatus.* Diuus item Ambroſ. lib. 8. epiſt. ad Syagrium *Si leges publicas interrogemus, accuſatorem exigunt.* eſtque de iure regio text, in *leg. 3. titul. 17.* Quodque Chriſtus Dominus ſupremus legiſlator, facto comprobauit *Ioannis 8. capit.* Arguũtque plenè hac de re (vt antiquiores apud eos videndos, omittam) Paz. *in praxi 1. part. 5. tom. cap. 1. numero 2. & ſeq.* Proſper Farinac. *quæſtion. 1. num. 7.* Andr. Fachin. *controuerſ. iuris, lib. 1. cap. 34.* videndaque *ſupra in præmio* notata *num. 50.*

113 Pupillorum autem debilitas † tot iuribus fulcitam regulam infringit, Vlpiano in *l. 3. Præterea, D. de ſuſpect. tutor.* hæc proferente: *Præterea videndum eſt, an ſine accuſatione poſſit ſuſpectus repelli? Et magis eſt, vt repelli debeat, ſi Prætori liqueat ex appertiſſimis rerum argumentis, ſuſpectum eum eſſe. Quod fauore pupillorum accipiendum eſt.* obſeruatque gloſ. *in c. venerabilis, 37. verb. ſuſpectus, circa med. verſ. Et etiam iudex, de offic. & poteſt. iudic. deleg.*

Fideiubere pro alio † non magis quam donare 114
quis cogitur, cum ſpecies donationis fideiuſſio ſit, ex Iaſone *in l. qui pecuniam, num. 1. D. de pact.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 3. cap. 513. numero 19.* mera gratia, proueniens, vt *idem ipſe* Gratian. *diſcept. 459. numero 14.* ait, voluntariumque beneficium eſſe debeat, cum ſit *Benenola actio, tribuens gaudium, capienſque tribuendo: in id quod facit prona, & ſponte ſua parata.* vt Senec. definit, de *benefic. libr. cap. 6.* Probantque dicta à *nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 34. n. 3. & titul. D. & C. de fideiuſſor.*

Pro filio tamen Pupilli tutore deſignato, † 115
vel fideiubere pater, vel eandem cum filio tutelam ſubire *Adriani* Imperatoris edicto compellitur, ab Vlpiano relato in *l. ſi quis inter, 18. §. ſi quis, &* §. Imperator, *D. de excuſat. tutor, ſi quis creabitur tutor, exiſtens in patris poteſtate; deinde pater noluerit pro eo cauere; iuſſerunt leges, & ipſum patrem creari tutorem, vt nullo modo impediatur tutelæ cautio.* Vlpian. in *d. §. ſi quis*, ait, Adrianus verò, in dict. §. Imperator: Si Iſidorus Marcus, *quamuis filius familias ſit; idoneus tamen non eſſe videbitur: pater autem eius idcirco cauere non vult, vt filium ſuum tutela eximat, & in hoc artificio perſeuerauerit: exiſtimo te huic fraudi occurſurum, vt filius, & ipſe ad tutelam liberorum clementis, gerendam compellantur.*

Quem neque Reſpublica † adepta eſt fauo- 116
rem, vt ex *l. 3. § Si filius*, & *§. quod pater, D. de muner. & honorib.* & ex *l. ſpurij, 6. §.* Prætor, *D. de decurion. & eor. filiis*, notat Accurſ. *in dict. §. ſi filius, verb. non habet, in fin.*, & in *§. ſi duo*, eiuſdem *legis, verb. non compellitur.* Quæ pro munere filio impoſito, fideiubere patrem, idemvè cum filio ſubire munus non adſtringi, apertè probant. Hodie videnda circa id *Regia pragmatica edita anno 1623. capite, ſiue n. 19.*

Fideiuſſores vbi plures dati ſimpliciter exiſtunt; 117
† pro parte conueniendos, frequenter in cauſi-
dicorum ore verſatur, ex *Diui Adriani* epiſtola, diuiſionis beneficio vtentes, vt Caius notat in *l. inter fideiuſſores, 27. D. de fideiuſſorib. & mandat.* & Iuſtinianus ſanxit in *l. fin. C. de conſt. pecun. & in §. ſi plures, inſt. de fideiuſſor.* Regiáque *l. 8 tit. 12 part. 5.*

A tutoribus † autem ſic fideiuſſores datos, con- 118
uenire inſolidum poſſe, *Paulo* placuit in *l. fin. D. rem pupilli ſaluam fore*, vbi hunc pupillorum fauorem *Accurſ.* ponderat, *verb. diuidēda, & in d. §. ſi plures, verb.* Pater, & Paul. Montan. *de tutel. c. 32. regul. 7. n. 18.*

Poſſe quem per alium, † quod poteſt facere 119
per ſe ipſum, vulgaris eſt regula, tradita in *cap. Poteſt quis, 68. de regulis iuris, libro 6.* & aliis citatis à *nobis, in axiomatib. littera F. numero 5.*

In tutelarum tamen excuſationibus, † limitata 120
inuenitur. Per ſe namque ipſos tutores nominatos, excuſationem à tutelis prætendentes, non per alios, eam petere debere, non aliis mandare;

Papinianus censuit in *l. excusare* 28. (secundum tertiam lecturam, quam illi *Glossa* assignat *vnica*) *D. de excusat. tutor.*

121 Sententiam ex falsa causa,† falsisvè allegationibus latam, tenere, appellationeque ad illius recisionem opus esse, asserunt, Bernard. Diaz, *regul.* 677. Ioan. Gracian. *regul.* 417. *num.* 5. antiquioribus relatis, etsi ab eis in id citata *Glossa in l. is ad quem, D. de acquir. hæredit.* meæ vigilanti perquisitioni latuerit.

122 Talem verò aduersus pupillum † ex falsis allegationibus sententiam latam, nullam profert Sceuola, in *l. qui testamento*, 40. *D. de excusat. tutor.* quam sic *Dynus* summat: *insertio falsæ causæ, reddit sententiam ipso iure nullam fauore minoris.* Imperatorque *Alexand.* confirmauit, in *l.* 1. *C. si tutor, vel curat. falsis allegationib. excusatus sit.*

In re Pupillaribus pecuniis (alterius licèt nomine empta) triplici pupillus priuilegio gaudet.

123 Tacitam † namque in ea hypothecam habet, ex Vlpiani responso in *l.* 3. *de reb. eorum*, Imperatorisque *Alexandri* constitutione (Diuorum parentum suorum sanctione confirmata) in *l. si tutor*, 6. *C. de seruo pignor. dat. manumiss.* Estque apud nos Regia *l.* 25. *titul.* 13. *part.* 5. quam alij non habent, *l. quamuis ex ea*, 17. *C. de pignor. & hypothec.*

Omnibusque etiam anterioribus creditoribus

124 † in ea præfertur ab Vlpiano in *l. Idemque*, 7. *D. qui potiores in pign. habe. vbi* Accurs. *verb. res fuerit.* Bartol. *& cæteri scribentes* notant, Vital. de Camban. *de clausul. Et specialiter obligauit, numero* 5. Gasp. Rodr. *de annu. reddit. lib.* 2. *quæst.* 20. *num.* 6. *& lib.* 3. *quæst.* 10. *n.* 8. *in fin.* Francisc. Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. lib.* 11. *tit.* 14. *n.* 2. cum aliisque Antonin. de Amat. *resol.* 3. *n.* 66. *& seq.* Idemque lex prouidit *Regia* 30. *dict. tit.* 13. *part.* 5.

Cum aliorum priuilegia ex tempore metiantur *Aphrican.* in *l. qui balneum*, 9. Caius in *l. Potior*, 11. *D. qui potior, in pignor. habe.* cæterique ciuiles, canonici, Regiique legislatores, & eius Professores, quos plena congessimus manu in *axiomatib. nostris, liter. P. numero* 163.

125 Imò rem hanc Pupilli fieri, † vindicationemque pro ea pupillo competere; Imperator Anton. (iuxta antiquius *Vlpiani* decretum, in *l.* 2. *D. quando ex fact. tutor.*) in *l.* 3. *C. arbitr. tutel.* sanxit, confirmatum à *lege Regia*, 49. *tit.* 5. *part.* 5 Quod aliis iura denegant citanda *inferiùs q.* 8 *num.* 232.

Procuratoribus pluribus, insolidum non datis, † vnum sine alio agere non posse, *Iulianus*

126 respondit in *l. qui duos*, 47. *D. de procuratorib.* Bonif. VIII. sanxit, in *cap. si duo*, 6. extr. *eod. tit. lib.* 6. decernens: *si duo procuratores simul* (*non adiecto* In solidum) *deputentur: vnus sine alio non debebit admitti*, & Regia confirmauit *lex* 19. *tit.* 5. *p.* 3. Quæ glossarum, auctorumque profusam relationem excusant.

Idemque in pluribus testamenti executoribus

127 † datis; quorum vnum sine altero, si præsentes sint, exequi non posse, probat *text. in cap. Religiosus*, 2. §. *Sanè, de testament. lib.* 6. vbi sic (post Greg. Lopez *in l.* 6. *tit.* 10. *p.* 6. & Bened. Capr. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 21. *n.* 16.) asserit August. Barbos. *num.* 14.

128 Pluribus autem tutoribus † designatis, quemlibet eorum (etiamsi insolidum dati non sint) posse agere: pupillorum fauor (pietate ductrice) obtinuit, auctore *Paulo* in *l. decreto*, 25. §. *si duobus, D. de admin. tutor. si duobus* (inquit) *tutela simul gerenda permissa est, vel à parente, vel à contutoribus, vel à magistratibus: benignè accipiendum est, etiam vni agere permissum.* Iustinianoque Imperatore confirmante, in *l. fin. C. de auctorit. præst. & in l.* 1. *C. si vnus ex plurib. tutor.* & Regia *lege* 17. *titul.* 16. *part.* 6. Nullo ex iuribus his relatis aliis ornat, probatque Gratian. *discept. forens.* 1. *p. c.* 86. *num.* 10. 11. *& 12.*

Quamuis in ea sint pupilli ætate, in qua discernere nequeant: fauorabiliores † tamen quàm 129
alij qui iudicio carent, *Paulus*, in *l. pupillus*, 9. *D. de acquir. hæredit.* his verbis protulit: *pupillus si fari possit, licèt eius ætatis sit, vt causam acquirendæ hæreditatis non intelligat: quamuis non videatur scire huiusmodi ætatis puer (neque enim scire, neque discernere talis ætas potest, non magis quàm furiosus:) tamen, cum tutoris auctoritate, hæreditatem acquirere potest. Hoc enim fauorabiliter ei præstatur.* Conueniturque *text.* in *l. potuit*, 5. *C. de iure deliber. & in l.* 13. *tit.* 6. *part.* 3.

Impuberibus abstinendi, etsi hæreditati se immiscuerint, † potestatem facit: puberibus denegat 130
Pomponius in l. Impuberibus, 11. *D. de acquir. hæred.* inquiens: *Impuberibus liberis omninò abstinendi potestas fit: puberibus autem, ita si se bonis non immiscuerint.* Similiter & Caius in *l. necessariis*, 57. *D. eod. tit.* his verbis: *necessarijs hæredibus, non solum impuberibus, sed etiam puberibus, abstinendi se ab hæreditate, Proconsul. potestatem facit: vt quamuis creditoribus hæreditariis iure ciuili teneantur: tamen in eos actio non detur, si velint relinquere hæreditatem. Sed impuberibus quidem, etiamsi se immiscuerint hæreditati, præstat abstinendi facultatem: puberibus autem ita, si se non immiscuerint.* Etsi puberibus damnosa hæreditate læsis, restitutionis remedium superesse, idem ipse inferiùs dicat, *Verusque*, & *Anton.* Imperatores in *l.* 1. *C. si minor. ab haredit. abstin.* decernant, quibus *dict. l.* 13. *titul.* 6. *part.* 6. *versicul. E si el que fuesse establecido*, congruit. Et an superiora etiam cum tutoris auctoritate damnosam pupillus hæreditatem adiuit, procedant: inferiùs, *num.* 148. *& 149.* notamus.

Pupillorum fauor, non modò ipsis; sed fideiussoribus † prodest. Namque, *si pupillus hæreditate* 131
abstineat, succurrendum est ei, & fideiussoribus ab eo datis, si ex hæreditario contractu conueniãtur. vt verba sunt Sceuolæ in *l. si pupillus*, 88. *D. de acquir. hæredit.* Cui adhæret Vlpian. (ex Marcelli placito) in *l.* 2. §. *amplius*, *D. de administ. & pericul. tutor. & in l. fin. D. si quis caution.*

Cum aliorum, † minorum etiam fauor fideius- 132
soribus prodesse non soleat, iuxta *Vlpiani* responsum in *l. in causa*, 14. *D. de minorib.* Anton. Dioc. & maximiani Imperatorum decretum in *l.* 1. *& 2. C. de fideiussor. minor. & in l.* 4. *tit.* 12. *part.* 5.

Verum licèt sit, non perpetuam † vtramque as- 133
sertionem esse. Neque enim semper pupillorum fauorem fideiussoribus prodesse, *Vlpianus* ostendit in *l. Marcellus*, 26. *D. de fideiussor.* & Caius, in *l. si pupillus*; 40. *D. de recept. arbitr.* Et quandoque minorum fauores † eorumdem fideiussoribus 134
communicari; idem ipse *Vlpian. in l. minor.* 51. *D. de procur.* Inque restitutione minori competente,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

rente, an & illius fideiuſſori quoque competat affirmatiuam alij; negatiuam alij tuentur, vt conſtat ex Cal. Pereir. *in l. ſi curatorem, verb. minoribus, n. 43. verſicul. 3. circa fin. & num. 49. C. de in integ. reſtit.* Iacob. Menoch. *conſ. 179. num. 1. libro 2.* Valent. Franc. *de fideiuſſor. cap. 3. num. 63. & ſeqq.* Anton. Hering. *eod. tract. part. 4. cap. 27. num. 113.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Peruſ. 27. num. 4. par. 1.* Anton. Gomez, *variar. reſolut. p. 1. cap. 14. num. 9.* Pyrr. Maur. *de fideiuſſor. ſect. 9. §. 19. numero 2. & 3.*

135 Participi † quoque ac rem communem cum Pupillo habenti illius prodeſſe fauorem, *Paul.* verba monſtrant, in *l. ſi communem, 10. D. quemadmod. ſeruit. amitt.* quæ ſunt: *ſi communem fundum ego, & Pupillus habeamus, licèt vterque non vtereмur: tamen propter pupillum, & ego viam retineo.* vbi Gloſ. *verb. Et ego*, ex prædicto

136 pupilli fauore notat: poſſe quem per alium, † quod per ſe non poteſt, aduerſus textus regulam in *l. neque per ſe, C. de haredib. inſtit. & in. capit. quod alicui, de regul. iur. lib. 6.* latè à *nobis* traditam in *axiomatib. iur. littera. F. numero 7.*

137 Pupillum item ſine ceſſione † agere poſſe, *Bald.* firmauit in *capit. vig lanti, num. 5. de præſcript.* in aduerſæ regulæ limitationem, quam *infra q. 8. n. 258.* aſſignamus.

138 Debitorem ſpeciei, † eius, ante moram, interitu liberari, iura prædicant à *nobis* relata in *axiomatib. iur. litter. D. numero 19.* & infra *quæſt. 8. numero 393.* quibus Pupillorum fauorem opponit *Marc. Mant. in tract. de pupillorum fauorib.* eorum debitores, ſpecierum interitu non liberari affirmans, *legis ſi dictum, 56. §. fin. D. de euict.* auctoritate fultus. Cuius longè diuerſam aſſertionem, materiamque arbitror. Poſſet tamen ex Eccleſiæ æquiparatione firmari, cui hoc *Genuenſ.* ſpeciale ius competere dixit, vt *dict. quæſt. 8. numero 394.* inferiùs aduertimus; ſi ab eo in confirmationem auctoritates adductæ extarent.

139 Suſpecti tutoris cognitionem non alij † quàm Præſidi prouinciæ pertinere, Marcellus in *l. 1. §. ſuſpecti, D. ad S. C. Turpil.* in hunc modum protulit: *Et nullus alius de huiuſmodi quæſtione, quam Præſes prouinciæ pronunciare poteſt.*

140 Macianus verò, ſi pupillo interſit, † mandari huiuſmodi cognitionem poſſe dixit in *l. cognitio, 4. D. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd.* & Vlpian. *in l. 1. §. damus, verſ. an autem, D. de ſuſpect. tutor.*

Accuſandi facultatem (cum ſuam, ſuorumvè non proſequuntur iniuriam ſumma cum ratione)

141 fœminis † iura ademerunt, in *l. qui accuſare*, 8. *D. de accuſat.* in *l. de crimine, 12. C. de his, qui accuſ. non poſſ. in cap. Prohibentur, 2. quæſt. 1. in l. 2. tit. 1. part. 7.* & tradit, cum multis Farinac. *in prax. criminal. q. 12. n. 16.*

Eam tamen cuilibet fœminæ, quæ pietate ducta ſuſpectum tutorem † dicere velit, *Vlpianus*,

142 conceſſit in *l. 1. (. conſequens, D. ſuſpect. tutor.* Iuſtinian. Imper. in §. *conſequens, inſtit. eod. titul.* Aduertitque cum aliis, Farin. *proximè citato loco, verſ. Tertio.*

143 Quamuis item fœmina pro ciuili debito † ad carcerem trahi iura vetent, *in authen. hodie nouo iure* (alias, *Sed nouo iure*) *C. de cuſtod. reor.* (quæ neque pro fiſcali debito id permiſit) in *l. 3. & authen. ſeq. C. de offic. diuerſ. iudic. in l. 62.* Taur. *& in l. 10. titulo 3. libro 5. nona Regiæ collectionis*, quam multipliciter concluſionem ampliat Farin. *quæſt. 27. numero 42. & ſeqq.* nè multorum relatione immoremur.

Pro debito tamen tutelari, † matrem etiam 144
poſſe in carcerem trudi, firmarunt Bartol. *in auth. Matri & auiæ, numero 13. C. quand. mat. offic. tutel. fung. poſſ. & in l. ſi quis ſub conditione, numero 18. D. de teſtam. tutel. & ibid.* Salic. *numero 14. Doctores communiter in l. Plerique, D. de in ius voc.* Iaſ. *in l. pen. numer. 4. D. ſi cert. pet.* Matheſ. *notab. 109.* & multi alij quos refert *Conarruu. variar. reſolut. libro 2. cap. 1. numero 3.* ipſe licet ab eis (eruditis quidem rationibus) diſcedat, eumque equutus *Eſcobar de ratiocin. capit. 35. numero 2.* & huic contrariæ firmiter *Farinac.* adhæret, poſt longam pro vtraque parte Doctorum congeriem, *dict. quæſt. 27. numero 61. 62. & 63.* Priorem tamen (præter eos quos allegat ipſe) tenet etiam *Roland. à Valle, de inuentar. quæſt. 38. numero 5. pag. mihi 28.* totiſque viribus poſteriorem hanc (priorem ſuſtinens) conatur euertere (Couarruuias fundamentis reſpondere nixus) *Paul. Montan. de tutel. cap. 15. numer. 66.*

Pro pupillo Clericum poſtulare † poſſe, etſi 145
pro aliis in ſæcularibus cauſis, foroque ſæculari, prohibeatur; *tex.* decernit ex *cap. 1. ne cleric. vel* Monach. *in capit. 1. de poſtul. in cap. 188. dict.* aliique ex ciuili, Regioque iure adducti à *nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 9. numero 1.* Eſſéque regulare, vt quibus pro aliis poſtulandi, denegatur facultas; pro pupillis concedatur: prætoris edictum probat, in *l. 1. §. ſed eſt æquiſſimum, & §. fin. D. de poſtul.* traditque Ioan. Langl. *ſemeſtrium lib. 1. c. 2. mihi p. 22. ad med.*

Sic, etſi legato, dum munere ſuo fungitur, 146
† proprij etiam negotij prohibita ſit à Paulo, in *l. Paulus, 8. §. fin. D. de legationib.* his occupatio verbis: *Paulus reſpondit: eum qui legatione fungitur, neque alieni; neque propriis negotiis ſe interponere debere.*

Idem tamen, ipſe propriam ſententiam † (ex 147
Anton. decreto) in *l. Abſenti, 11 §. 1. D. eod. tit.* his verbis limitauit: *Qui legationis officio fungitur, licèt ſuum negotium curare non poteſt: magnus tamen Anton. permiſit ei, pupilla nomine, & inſtituere, & defendere cauſam: licèt legationi, quam ſuſceperit, nondum renunciauerit.*

Quæuis licèt tutore auctore, vt maior agere 148
† Pupillus poſſit, ex quolibetque obligari contractu, *l. Obligari, 9. l. poteſt, 18. & toto ferè tit. D. de auctor. tutor. text. in princip. inſtit. eod. tit. l. More, 8. D. de acquir. hared. l. 17. tit. 6 part. 6.* Hæreditatemque adire, *dict. l. obligari, §. pupillus, & §. neque tamen, inſtit. eod. tit. de auctorit. tutor.* Et additione obligari, *dict. l. more, & ibi gloſſ. verb. obliget, leg. non enim, 38. D. ad S C. Trebell.*

Si damnoſa, hæreditas ſit, † quam tutore etiam 149
auctore adiuit; adhuc ſine reſtitutione reſilire, abſtinereque poſſe, & ſibi ius integrum remanere, iura *ſuprà num. 130.* citata probant, & confirmat Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. p. 2. q. 62. num. 41.*

In vtilibus † autem tutoris auctoritatem pu- 150
pillo neceſſariam non eſſe, poſſeque meliorem conditionem ſuam ſine tutore, non deteriorem efficere; Diui Imperatores decreuere, Iuſtinian. *in princip. inſtit. de auctorit. tutor. & in §. pupil-*

lus 3

lus, inſtit. de inutilib. ſtipul. Diocletian. & Maxim. in *l. neque*, 7. *C. de contrah. & commit. ſtipul. & in l.* 1. *C. de auctor. præſt.* Secundum antiquiora iuriſconſultorum decreta: eos, qui cum pupillis ſine tutoribus contrahunt, obligatos deuinctoſque: Pupillos ipſos, liberos, ac ſolutos redentia, iuxta *Vlpiani* reſponſum in *l.* Iulianus, 14. § *ſi quis à pupillo*, *D. de action. empt.* dicentis: *ſi quis à pupillo ſine tutoris auctoritate emerit: ex vno latere conſtat contractus. Nam qui emit obligatus eſt pupillo: pupillum autem ſibi non obligat.* Cai in *l. contra iuris* 29. *D. de pact. d. l.* 17. *tit.* 16. *part.* 6. *& l.* 4. *titul.* 11. *part.* 5. dixeruntque Alber. *de ſtatut. q.* 90. *n.* 6. Guil. Rodoan. *de reb. Eccleſ. non alien. caſu* 7. *numero* 19. *& rubr.* 19. *num.* 176. Anton. Gomez, *variar. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 1. Caualc. cum multis à ſe relatis) *de tutor. numero* 170.

Qui quidem pupillorum fauor, generalis regulæ † infringit vires, quæ contractus claudicare non patitur, conſtitutæ à *Papiniano* in *l. ſi cum dies*, 26. § *vnde*, *D. de recept. arbitr.* & Paulo in *l. Labeo* 19. *D. de verbor. ſign.* ſupra proximis legibus, & à *nobis in axiomatib. iur. lit. C. num.* 186. Miſerabilem inde illum, vtque mirabile notandum *Accurſ.* dixit in *l. Poteſt*, 41. *verb. Dari*, *D. mandat.* aduertitque in *dict. princ. inſt. de auctor. tutor. verb. non obligantur*, & Gloſ. *in c. de illis*, 7. *verb. ſemel conſenſerit*, *circa med.* extr. *de ſponſat. impuber. & fin. in cap.* 1. *de ea qui duxit ei matrim.* 151

Vnde neque alienationem à pupillo in ſui euidentem vtilitatem † factam, ſolemnitates à iure requiſitas (in *l. lex qua tutores*, 22. *C. de adminiſtr. tutor. & toto titul. C. de prad. & aliis reb. minor.*) neceſſario deſiderare deſcendit, & dixit *Gloſ. in l. cum hi* 8. §. *eam tranſactionem*, *verb. alimentarius*, *D. de tranſaction.* quam (in minore, & Eccleſia loquentem) ſequuntur plures à *Tiraquel.* citati, *de iure marit. gloſ.* 8. *numero* 62. probatque *Surd. conſil.* 9. *numero* 10. *& ſeqq.* & *infra* plurimi *quæſtion.* 8. *numero* 56. referendi, in Eccleſiæ alienatione confirmant. Etſi Bartol. Alberic. Iaſ. Felin. & alij à Tiraquel. *dicto loco*, *numero* 56. *&* 57. allegati, dictam gloſſam reprobent, quibus adhæret (magis eorum opinionem communem receptam dicens) Arias Pinel. *in l.* 1. 3. *part. numero* 31. *C. de bonis matern.* aduertens *numero* 32. ab Eccleſia, vel Minore approbari, vel reiici alienationem hanc poſſe, electionemque iſtam præcedentem obligationem validam reddere, inuito eo, cum quo fuerat celebrata, ſic reſpondens contrario textui, in *dict. l. Iulianus*, 14. *paragrapho ſi quis à pupillo D. de actionib. empt.* Hæc inſuper intelligens, ſi pars aduerſa ante iudicium, vel actum conſummatum, de ſolemnitatis, defectu opponat: tunc priuilegiatæ perſonæ actum ſibi vtilem ſuſtinere volenti denegati electionem (ex plurium ſententia) tradens. Et quòd quando ita contractus claudicat, poteſtque ab altera tantum parte reſcindi, vel nullus declarari; poſſit pars agere aduerſa, vt priuilegiata perſona, in cuiusvè fauorem actus irritatur, an velit conuentioni ſtare, ab illavè recedere, declaret (ex *text. in dict. l. Iulianus*, §. *ſi quis colludente*, cum multis *numero* 34. probat: ſimulque *ſequenti*; modum hunc agendi in *dict.* §. *ſi quis colludente* aſſignatum; in minore, non in pupillo locum habere. Ait enim: *Quod is modus agendi ponitur in d.* §. *ſi quis colludente, in maiorem, vel minorem circumuentum. Deinde ſequitur ſtatim* §. *ſi quis à pupillo: Vbi in pupillo I. C. inquit: contractuum claudicare, nec repetit quod proximè dixerat in minore. Ideóque* Bartol. *ibi intelligit non procedere in pupillo, quod dictum fuit in minore: vt ſic contrahens cum pupillo, non audiatur petens eam declarationem, an pupillus ſtare velit contractui. Et ita intelligunt* Alber. Paul. Fulgoſ. & Salicet. ibid. &c. 152

In aliis autem non ſic euidenter vtilibus, prædictas pupillorum fauore † ſolemnitates in eorum rerum alienatione, meritò relata iura exigunt, neceſſitatemque inſtantem, omnium tutorum concurſum, iudiciſque decretum, vt & proſequitur Caualc. *de tutore, nu.* 123. *& ſeqq.* Præcipuè *num.* 129. æs pupilli apparare, creditores inſtare, nomina primo debitorum, mobilia deinde, vltimo immobilia diſtrahi, requirens, ex hiſque minus damnoſa publica ſubhaſtatione maiori licitatori dari, quæ & proximè citatæ requirunt leges. 153

Iudicis autem decretum non ad immobilium tantum pupilli alienationem: ſed etiam mobilium iurium, & actionum deſiderat text *in d. l. quæ tutores, iuncto* §. 1. notantque *ibid. Doctores*, & Iaſ. *in l. ſingularia, num.* 14. *D. ſi cert. pet. in l. mandata, num.* 3. *D. de offic. eius, & in l.* 1. §. *fuit quæſtum, n.* 28. *&* 32. *D. ad SC. Trebel.* Rolapd. à Valle. *de lucro dotis, quæſtion.* 45. Arias Pinel. *in rubr. Cod. de bon. matern.* 1. *part. numero* 35. His exceptis, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, ex eadem *l. Lex qua tutores*, Caualcan. *d. tract. numero* 125. *&* ſeq. Anton. Gomez. *variar. reſol. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 13. 154

Decretum verò ad rei pupilli venditionem, † non niſi cum cauſæ cognitione interponere Iudicem debere: *Conſtantini* Imperatoris verba in repetita *l. Lex qua tutores*, §. 1. haud obſcurè oſtendunt, dum ait; *Scilicet per inquiſitionem Iudicis, & probationem cauſæ, interpoſitionemque decreti, vt fraudi locus non ſit.* Diocle. & Maximian. *in l. ob æs*, 12. *Cod. de prad. & aliis reb. minor.* & ante eos Paul. *in l. magis puto*, 5. §. *non paſſim*, *D. de reb. eor. qui ſub tut. ſunt.* de iure regio *text. in l.* 60. *tit.* 18. *part.* 3. *in l.* 4. *tit.* 5. *part.* 5. *& in l.* 18. *titul.* 16. *part.* 6. Aliterque decretum interpoſitum, & nullum eſſe; & illud interponendo, Iudicem peccare (poſt Duen. *reg.* 185. *&* Anchar. *conſ.* 83. *nu.* 3.) Caualc. *vbi ſupr. num.* 128. *&* 129. aduertit. 155

Nec modo in pupillorum fauorem contractus claudicant, ſed & iudicia, † Siquidem pro eis ſententia abſque tutoris interuentu lata, firma, aduerſus eos, infirma exiſtit, *Gordiani* Imperatoris decreto (minoribus etiam 25. annis id concedens) *in l. non eo minus*, 14. *Codic. de procurat. Minoribus enim ætas in damnis ſubuenire non in rebus proſperè geſtis obeſſe conſueuit.* ipſe ait confirmauitque regia *lex* 11. *in fin. tit.* 2. *part.* 3. inquiens: *E el que de otra guiſa fizieſſe demanda contra à tal perſona, que non ouieſſe edad complida: ſi el juizio fueſſe dado contra el demandado; non debe valer: è ſi fueſſe dado a ſu pro, è a daño del demandador, es valedero.* Dicemuſque *quæſt.* 5. *num.* 45. 156

Taciturnitatem in præiudicialibus conſenſum non inducere; *text.* probat *in l. Sicut*, 8. §. *Non videtur*, *D. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolu.* cum adductis *à nobis in axiomatib. iur. lit. T. n.* 5. 157

Pupillo

158 Pupillorum verò gratia,† consensum inducere taciturnitatem; *Vlpiani* firmat responsum, in *l.4. §.fideiussores, D.fideiussor.tutor.* Eius sunt verba: *fideiussores à tutoribus nominati: si præsentes fuerunt,& non contradixerunt,& nomina sua referri in acta publica passi sunt : aquum est perinde teneri, atque si iure legitimo stipulatio interposita fuisset.* vbi glos. *verb.iure legitimo,*& id colligit speciale; & stipulationem fingi, vbi non est. Desideratur enim in fideiussione ; ex *l. Blanditus 12. C.de fideiuss.l.5.§.Satis acceptio,& leg.Sciendum, D.de verbor.oblig. §.fin.inst.eod.l.si hæreditatem, 32.ad fin.vers. Neque multum, D.*Mandat.Mascard.*de probation. conclus.781. num.1.* Menoch. *de præsumpt.lib.3.præsumpt.132. num.5. & cons. 212. nu.4.* cum multis aliis, Pyrrh.Maur.*de fideiussor.p.2.sect.3.cap.5. per tot.* Valent. Franc.*eod. tract.c.1.n.7.*Anton. Hering *eod. ipso c.11. n. 2.*

159 Pupillus contumaciam,† eiusque pœnam vitat, *Paulo* authore, in *l.Contra pupillum,54.D.de re indic.& ibi* Glos.*verb. Nihil momenti , D. de re indic.* Latiúsque notamus, *infrà quæstion. 5. numero 43.*

160 Ingratitudinem,† Bald.*de* Vbald *in tractat.de substit.rubr.de pupill.substitut.num.15.inter Doctorum tract. tom. 8. p.1.pag. mihi* 204.Ideóque
161 neque exhæredari† ob demerita potest,Paul.Leo, *de substit.numer.33. dict. tom. 8.part.1.pagina 278.& §.tertio, num.111.pag.301.& §.5.nu.88. pag.304.*

162 Neque in solutione canonis † emphyteutici deficiens,in commissum cadit,si vel tutorem non habeat , vel non soluendo habeat, iuxta tradita à *Nobis de priuileg. pauper.1.part.quæst.33.nu.12. & 14.* Contrà regulam textus in *cap. potuit , 4. de locat.in auth. qui rem, C.de sacrosanct.Eccles.in l. 2.C.de iure emphy.*& aliorum quos *d.qu.33.numero 1.*retulimus,latè materiam istam prosequentes.

Neque contrà pupillum ad secundum decre-
163 tum † procedi,probat,*text.in l.3.D.quib.ex caus. in possess.eatur*,vbi & Scribentes notant,infráque pariter *q.10.*notamus.

164 Nec carcerari † pro ciuili debito potest, Angel.*in l.Nemo carcerem,C.de exact.tribut.lib.10.* Roman.*consil.120.num.3.* vbi Mandos. *verb. pupilli,*veriorem dicit,Salyc.*in l.fin.quæst.11.C.qui bon.ceder.poss.* Caccial. *de debit.suspect. quæst.5. numero 3.*Paris.*cons.94.numero 40 libro 1.*Octauian.Simoncel. *de decret. minor.lib.2.titul.9.inspect.18.numero 128.* Stephan. Gratian.(hoc.referens) *discept.forens tom.2.cap. 160.numero 26.* Nec pro delicto Bald.Perus.*in tract. de carcerib. c.1.n.4.vers.quinto quæro.*

Contra generalem, quam assignat regulam †
165 Farin.*tom.1.praxis crimin.quæst.17. numero 41.* Omnes scilicet capi , & carcerari posse, qui legibus nominatim non reperiantur excepti.

Minúsque de pupillo quæstionem habendam
166 † Calistratus dixit in *leg. ex libero 15. D. de quæstion.* his verbis: *de minore 14. annis , in caput alterius quæstionem habendam non esse :* Diuus Pius Metilio, *rescripsit.* similiter & Vlpianus, *in leg. prima paragrapho , impuberi , D. ad S. C.* Syllan.his : *impuberi autem, vtrum supplicio tantum pareamus , an vero etiam in quæstione ? Et magis est, vt de impubere quæstio habeatur. Et aliàs solet hoc in vsu obseruari , vt impuberes non torqueantur : terreri tamen solent , & habena , vel ferula cædi.* Quorum placitum confirmauit Arcadius, in *l. de minore,10, C.de quæst.*sic: *de minore 14.annis quæstio habenda non est , vt &* Diuus Pius Celsilio Iubentiano, *rescripsit,* & recentius *l.2. titul.30. part.7.* Quæ neque vt principalem reum pupillum torqueri permittit , & ita notat ibi Gregor. Lopez *glos.2.verb.Mayor de catorze años.* Multos in id ad saturitatem vsque cumulat Farinac. *quæstion.41.n.36.*

Tametsi torqueri omnes , † cuiuscumque se- 167
xus,& conditionis) qui exemptionem istam nominatim à lege non meruerint) possint ; vt plurium authoritate idem *Farinac.* ipse *dict. loco,nn. 1.* confirmat, textusque in id apertus in *l. 8. tit. 30.part.7.*

An autem omnino in delictis pupillaris † ex- 168
cusset ætas:ab Vlpiano pete, in *l. Impubernm,23. D.furt.in l. Sed si quemcumque,5.§. Quod si impubes , D.ad leg.*Aquil.*in l.Cum autem,23.§.Capitalem* iuncto *§.seq. D. de adilit. edict.* à Caio in *leg. Pupillum , 111. D.de regul. iur.* Iustiniano Imperatore, in *§. In summa,instit.de obligat. qua ex delict.nasc.*à sum. Pontificibus Gregorio, in *cap.1.* Alexandro, in *cap.2.extr.de delict.pueror.* à sapiente Rege Ildephonso in *l. 15. titul.1. part.1.& in l 9.titul.1.part.7.* à Prosper. Farinac. *quæst.92.num.15.& seqq.* Augustin.Barbos.*in collect. ad dict. capit. 1.num. 2. & ad cap.2.num.5.* ab hisque relatis.

Quamuis hæreditas non adita † non trans- 169
mittatur,*text.in l. 1. In nouissimo, C.de caduc.tollend.* cum multis citatis à *Nobis in Axiomatib. iur.litera H.numero 8.*

Pupillus tamen etiam non aditam † transmit- 170
tit iuxta *Theodosij* Imperatoris decretum in *l. Si infanti, 18. C. de iure deliber.*de cuius intellectu,& materia agit Guil. Benedict.*in repetit.cap.* Raynuntius,*de testam. verb. mortuo itaque testatore,2.n.169.& seqq.*

Seruus item etsi tutor † dari nequeat,*l. 1. D.* 171
de tutel.& §.1.instit. eod.tit. & ibid. Sylvest.Aldobrand. notat post Accurs. *verb libero,& §.Seruus, inst.qui testam. tutor. dar.poss.l In seruili,7. C.eod.tit.*

Proprius tamen vtiliter à domino † tutor da- 172
tur , vtque tutoris datio teneat , etiam libertatis mentione non facta, concessa intelligitur, sic statuentibus Imperatoribus Valerian. & Galien. in *l.Etsi non adscripta,9.C.de fideicommiss.libert.&* Iustiniano *in l. quidam, 5.C.de necess.serv.hared. instit. & in princip. insti. qui testam. tutor. dar. poss.& l.7.titul.16.part.6.*

Imò seruo quoque alieno tutore scripto, cuius
nota † testatori conditio,fideicommissariam liber- 173
tatem datam videri ; & prudentibus placuisse referunt , & eorum probant placitum iidem Imperatores in *d.l. Etsi non ascripta.*

Idque in pupillorum fauorem † constitutum. 174
In dicta enim *l.Etsi non ascripta,* aiunt *Etsi non ascripta libertate , testator seruum suum tutorem filiis suis dederit : receptum est tamen & libertatis , & pupillorum fauore , vt per fideicommissum manumississe eum videatur. Etsi non suum proprium, sed alienũ seruum,conditionem eius sciens, tutorem ascripserit : aquè fideicommissariam libertatem datam (nisi aliud euidenter defunctum sensisse appareat) Prudentibus placuit* indicta verò *l.Quidam,§.Cum verò,*sic : *Cum igitur inuenimus,nostro iure id esse inductũ,vt si quis seruum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate;*

ex ipſa tutelæ datione præſumatur etiam libertatem ei fauore pupillorum impoſuiſſe.

175 Benè ordinatam charitatem à ſeipſo † incipere, vulgariter circumfertur, in omniumque ore frequens axioma, quod multis comprobamus in *noſtris*, *lit. C. numero* 71. Sibique ideo potius, rebuſque ſuis,, quàm proximi proſpicere quem debere, eadem ipſa poſtulat, & adūertit (ex Diu. Thom.) Sylueſt. *verb. charitas, numero* 2. ita inquiens: *Debet antē homo taliter ordinatè diligere: Primò, vt Deum diligat pluſquam proximum, & ſeipſum, & ſuper omnia. Et ſecundò, ſeipſum, & ſuum corpus, & ſuas res, pluſquam proximum, & eius corpus, aut res.* Conuenitque Senec. *de benefic. lib. 2. c. 15. Dabo egenti* (inquit ipſe) *ſed vt ipſe non egeam: ſuccurram peritro: ſed vt ipſe non peream.*

Sunt tamen qui indiſtinctè hoc etiam ſpeciale *pupillis competere profiteantur*: vt bonis potiùs pupilli, † quàm ſuis prouidere tutor debeat, 176 in æqualique vtriuſque bonorum amiſſionis periculo, ſi vtraque ſeruare incolumia nequeat: pupilli ſeruet. Sic tenuit *Roman. ſingul.* 705. cuius probauit iudicium Eſcobar, *de ratiocin. cap.* 19. *numero* 64. Cui non nihil fauet, *text. in l.* 11. *tit.* 16. *part.* 6. in verbis illis: *E que entienda, que le recibe mas por pro del moço que de ſi miſmo.* Validus autem, *text. in l. tutor ſecundum dignitatem*, 14. §. 1. *D. de adminiſtr. & pericul. tutor.* dum *Caius* inquit: *Non eſt audiendus tutor, cum dicat, ideo ceſſaſſe pupillarem pecuniam collocare, quòd idonea nomina non inueniret: ſi arguatur, eo tempore ſuam pecuniam bene collocaſſe.* Pupillaribus igitur commodis magis quàm propriis intentum tutorem eſſe, damnumque potius à pupilli rebus, quam propriis auertere debere, aptè quidem inde deducitur. Quod tamen hac in re moderamen *Accurſius* præſtat, *in l. ſi vt certo*, 5. § *Quod vero, verb. Saluas, D. commodat.* Adhibendum arbitror Silueſter *in ſumm. verb. Commodatum, numero* 9. & Iodoc. Damhouder. *in patrocinio Pupillor Minorum, &c. titul. de tutor. & curator. tom.* 7. *numero* 12. quem *à numero* 10. *cum ſequentib.* quæſtionem hanc diſputantem, videre licet.

Sed ſi cùm facultas adeſſet, pupillares pecu-
177 nias in prædiorum † emptionem tutor non vertat, *in fœnuſvè* collocet, otioſaſque retineat, licet ſuas repoſitas ſeruet ipſius periculo cedere, dixerunt Iulianus *in l. tutor qui repertorium*, 8. §. *Si poſt depoſitum*, Paulus *in l. Si tutor conſtitutus*, 16. *& in l. ob fœnus*, 50. *D. de admin. tutor.* Arcad. & Honor. *in leg. tutores, vel curatores*, 24. *Codice eodem, titul.* in antiquarumque vſurarum locum (cùm nec pietatis prætextu hodiè permitti debeant, vt *in 2. de priuileg. panp. parte, quæſtio.* 65. *numero* 3. 6. 7. 9. 12. *& ſeq.* Aduertimus) ad intereſſe tutorem hunc (ob non conuerſam in prædiorum, annuivè redditus emptionem, ad honeſtivè lucri partem, ſecundum regionis morem, mercatori traditam pecuniam pupillarem) teneri obſeruant, poſt antiquiores, Didac. Couarruu. *variar. reſolut. lib. 3. cap. 2. numero* 1. *verſ. Illud ſanè* Sylueſt. *in ſumm. verb. Tutela, quæſtione* 4. Surd. *de aliment. titulo vltimo, quæſtione* 46. *numero* 35. *cum ſeqq.* Ayor de *partic. 1. part. capite* 4. *numero* 2. *& ſeqq.* Tiber. Decian. *conſil.* 85. *numero* 3 *libro* 2. Borgnin. Caualc. *de tutor.* 116. Ioann. Gutier. *de tutel. parte ſecunda, numero* 5. *&* 23. Eſcobar, *de ratiocin. capite* 14. *numero* 3. *&* 7. *à numero* 14. differens, num hodiè ad cambium pupillares pecunias dare tutor queat? Neceſſariumque ad id Iudicis ſit decretum, vt à dāno ſi quod acciderit excuſatus exiſtat; *n.* 16. reſoluens. Eleganterq; hæc omnia Iodoch. Damhoud. *in patrocin. pupillor. & minor. titul. de pupil. minor. & prodig. intereſ. tom.* 1. *à num.* 44. *cum ſeqq.* vſque ad finem, *pagina mihi* 214. nullatenus prætermittendus, dilucida enim explicatione rem iſtam, omniaque materiam hanc concernentia pertractat, Digeſtorum Iuris, Codicis, & Canonum luculenta diſtinctione facta.

Sic pariter, & in eo quod intereſt, pupillo tu-
178 torem qui *inuentarium* † *non fecit teneri*, doloque verſatum videri; Iulianus reſpondit *in dicta lege tutor, qui repertorium*, 8. *D. de adminiſtr. tutor.* & ſanxit *l.* 5. *titul.* 26. *part.* 6. Proſequunturque latè Bero. Fulgoſ. Socin. Plot. Phanut. & alij, quos congeſſit Roland. à Vall. *in tract. de inuentar. quæſtione* 38. *per tot.* præcipuè *numero* 4. *& ſequent.* vbi mox † cùm ordinatus 179 fuerit, inuentarium conficere debere, & ante illius confectionem nil prorſus (niſi quod dilationem non recipiat) adminiſtrare poſſe: aliter, 180 vt ſuſpectum † tutorem remouendum, in furti ſuſpicionem rerum pupillarium incidere, in carceribuſque dicere cauſam debere, firmat, ac proſequitur.

Quod pupilli gratia conſtitum apparet: cùm huiuſmodi conficiendi inuentarij non ſic hæredes arctet. Quippè quibus † ad inuenta- 181 rium incipiendum triginta (poſt hæreditatis ſibi delatæ notitiam) ad perficiendum, ſexaginta inſuper coceſſi dies extent, facultate interim adeundi, vel ſe immiſcendi hæreditati præſtita ab Auguſto *in leg. fin. §. Sin autem dubius, Codice de iure deliber. & à lege quinta. titulo* 6. *part.* 6.

Sic, & cum iudicis decreto † à tutore inuen-
tarium conficiendum idem ipſe Roland. à Valle 182 *dict. tract. §. poſtquam viſum eſt, numero* 1. *pagina mihi* 67. multorum auctoritate probat, aliorumque Maſcard. *de probat. concluſ.* 939. *num.* 5. Ayor. *de partit.* 1. *part. cap.* 2. *numero* 2. *& ſeqq.* Quorum pleraque in hæredis † inuentario non deſiderari, Roland. *dicto loco per totum paragraphum* (*Inter vtrumque tutoris, hæredisque inuentarium differentias conſtituens*) latè oſtendit, & *Ayor.* vbi proximè. Hanc autem vnam non omittam: quod licet aduerſus con-
tenta in inſtrumento † admittatur probatio, Va- 183
ler. & Galien. Imperatoribus, *in l.* 1. *C. plus valere quod agitur*, dicentibus: *In contractibus, rei veritas potius quam ſcriptura perſpici debet.* ſimiliterque *Diocl. & Maxim.* diſponentibus, *in l. cum propria* 5. *C. ſi quis alter, vel ſibi.* Quamuis 184 enim probatio probata dicatur (vt illud *Alciat.* appellat *in tract. de præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 13. *nu.* 8. Grammat. *deciſ.* 103. *numero* 1. Oſaſc. *deciſ.* 17. *numero* 1. *& deciſ.* 72. *numero* 4. propéque infiniti alij, quos enumerat Ioſeph. Maſcard. *de probat. tom.* 2. *concl.* 907. *n.* 1.) in contrarium probationem non exclūdit: tuncque nomen illud, naturamque inſtrumentum retinet, cum contraria non adeſt, parsvè acquieſcit, vt ex Ioan. de Amic. *conſ.* 13. *n.* 18. aliiſq; *idem ipſe* Maſcar. *ibid.* tradit, *num.* 1. *&* 3. *& præcedenti quoque conclu. num.* 6 *&* 7. tradiderat.

Tutori † tamen aduerſus ea, quæ in 185
inuen

UAB Biblioteca de Ciències Socials

inuentario deſcripta ſunt, probationem denegat Iuſtinian. in *l. Veteris*, 13.§.1 *.C. arbitr.tutel.* & obſeruant Boër. *deciſ.*61.*num.*8. Afflict.*deciſion.* 13.*num.* 1. Borgnin. Caual.*de tutore,numero* 66. Maſcard. *dict. concluſ.*939.*num.*2.*&* 3.multique ab *eis citati*, quod præſumptionem *iuris*, & de iure pro pupillo,rebuſque ſuis tunc eſſe dicant.

186 Hæredi † verò hanc concedi aduerſus ea, quæ in inuentario ſuo deſcripſit, probationem (ex *d. l.fin.*§.*Licentia,C.de iure liber.*) omnes vno ore ibidem profitentur,firmátque Roland.*dict.queſt.* 38.*n.*7.

187 Contra tutorem pariter, inuentarium illicò † non conficientem, ſubtractionis rerum, Pupillarium, iuris,& de iure præſumptionem vrgere,iam ex plurimorum ſententia, retulimus *de priuileg. pauper.*2.*part.queſt.*58.*num.*23.

188 Edere item adſtrictum,integram † inſtrumenti copiam edere debere (iuxta modum ſaltem *legis* 1.§. *editione, D.de edend.* & *legis*,112.*titul.*18. *part.*3.) ex Vlpiano in eadem *l.* 1.§.*Edere*,deducitur, dicente: *Edere non videtur,qui ſtipulationem totam non edit.* & in *l.* 2. §.*Si quis non negans, D. quemadmod. teſtam. apper. Si quis non negans penes ſe tabullas eſſe, non patitur inſpici, & deſcribi : omnimodo ad hoc compelletur.*ex Bonifac. quoque VIII.in *cap.Cum perſonæ* 7.*de priuileg.lib.*6.*&* *ibid.gloſ.verb. Integraliter.*

189 Pupillus tamen, aut tutor eius nomine, ſi inuentarium edere † compellatur : non integrum edere tenebitur, principiumque & finem edendo obligationi ſatisfaciet, ſecundum Angel.*in l.*1.§. *Solent, D.de tab.exhibend.*& Franciſc.Porcellin. (huiuſmndi editionis practicam aſſignantem) *in tract.de confect.inuent. cap.* 1.*num.*16.Ne publicatione pompaque rerum familiarium Pupilli, aut paupertatis vilitas detegatur : aut inuidiæ diuitiæ pateant, vt Imperator Theodoſ. ait, in *l.*2.§.*Naturale,in fin.C. quando & quib.* 4.*pars debe.lib.*10. & Alex.in *l.fin.C.de alimen.Pupill. præſt.Caterum* (inquit) *ſi bonus vir, & innocens tutor, arbitrio ſuo aluit Pupillos: quod interdum etiam neceſſe eſt fieri, ne ſecreta patrimonij, & ſuſpectum ex alienum, pandatur; quod melius eſt interim taceri, quàm cum de modo bonorum quæritur, vltro proferri, & apud actaius dicentis, contra vtilitatem Pupillorum deſignari,&c.*

Quamuis prætereà, à ſententia auferente tutoribus datis † excuſationem, eis appellatio per-

190 miſſa ſit à *lege qninquaginta,6.C.de excuſ.tut.* & à *l.fin.tit.* 17.*p.* 6. A datione tamen ipſa (vt faciliùs pupillis conſulatur) appellandi facultatem denegarunt Modeſtin. *in l. Scire oportet*,15.*D.de excuſat.tut.* Vlpianus in *l.* 1.§. *Si quis tutor, D. quando appell.ſit.* Diocl. & Maxim.in *l. Tutores*, 18.*C.eod.titul.de excuſat.tutor.* & Iuſtin.in §.*qui autem*,2.*inſtit. ipſo eod. titul.vbi* Gloſ.*verb.Non appellant*,contraria ſoluens, præfatam huius conſtitutionis rationem aſſignat, & in *d.l.*50. *verb. Non prouocauit.* Intraque legitimum tempus, †

191 (ab iiſdem legibus præfinitum)excuſationes non proponentes,nullatenus poſtmodum admittuntur, *d.l.ſcire oportet*,§.1.*&* ſeq *d.l.* 50.*&* *ibi* Gloſ.*ver.*

192 *Acquieſcere*,cæteriſque citatis iuribus.

Mora licèt ſine interpellatione † non committatur (vt *de priuileg.pauper.*1.*p. queſt.* 25.*num.*5. plenè tradidimus, *ſequentibuſque numeris* exor-

193 namus) Pupillares tamen vſuras † abſque interpellatione contrahi,currereque, Papinianus cenſuit in *l.*1.§.*Papinianus, D.de vſur.& fruct.* cenſueruntque cæteri adducti à *Nobis d. loco*, *numero* 13.

Nec modò vt mora pupillorum fauore contrahatur, petitio neceſſaria non eſt : ſed neque ab vſurarum præſtatione pecuniæ liberabit oblatio, † niſi pariter & conſignatio, & depoſitio con- 194
currant,ex eiuſdem *Papiani* ſententia, à *Marcello* relata in *l.tutor pupillo*, 29.§.1. *D.de adminiſtr. tutor.*in hæc verba:Vlpianus *notat:non ſufficit obtuliſſe, niſi & depoſuerit obſignatam tuto in loco.* Cum aliàs ſoleat oblatio vſurarũ curſum impedire,iuxta,*l.*2.*&* *l. Acceptam*, 19.C.*de vſur.* notantque Menoch. *de arbitr.in addit.caſu* 232.*num.*2. Stephan Gratian.*deciſ.proum.*March 49.*nu.*9.*&* *in addit.n.*2.

A muneribus perſonalibus † & natura, & *Vl-* 195
pianus pupillos excuſat in *l.* 2.§. 1. *D.de vacat. muner.*Quæ licèt in Minore loquatur; in pupillo tamen eam arctat (puberem ab illius priuilegio excludens) Petr.*de* Vbald.*in tract.de collect.qu.* 15.*numer.*49.*&* *ſeq.* cum Guil. *de Cun.in l.Neminem,C.de ſacroſ.Eccleſ.*

Quatuordecim namque annis maiorem, † etſi 196
vigintiquinque minorem, à muneribus perſonalibus, quæ conſilium non requirunt,nequaquam excuſari, *dict.numer.* 50. *Petr. de Vbald.* firmat. Multoque longè minus cæteros nominatim non exemptos, dequè immunitate ſua non docentes, à muneribus his liberari,ex *l.*1.*&* *toto titul.D.de vacat.muner. & toto tit.C.de excuſat.muner.lib.* 10.manifeſtè conſtat.

Quinimò à muneribus perſonalibus aliàs exemptum (quinquagintaquinque nempè annis maiorem, † quæ à muneribus excuſationem præ- 197
ſtat ætas, *l.fin. C.qui etate,lib.*10 cum aliis *infrà quæſt.* 18. latiùs referendis) à tutelæ, † vel cu- 198
ræ munere non excuſari, ſeptuagintaque ad id annorum ætatem deſiderari, in *l.*3.*D.de iure immunit.& in* §.*Item. maior,inſtit.de excuſat.tutor.* diſpoſitum extat, & latiùs *dict. qu.*17.proſequimur. Quod in pupillorum obtinuiſſe fauorem, vt plures illi tutores adſint, conſtitutum dubitabit, nemo & *Portius incitato* §. aduertit : ſimileque proximè *n.*201. nectemus.

Pupillaris etiam ætas Imperatoris *Iuſtiniani* mouit animum, vt cum in *l.* 1.§. *Domus, C.de falſ.monet.*ita cauiſſet:† *Domus verò, vel fundus* 199
in quo hæc perpetrata ſunt, ſi dominus in proximo conſtitutus ſit (cuius incuria,vel negligentia punienda eſt,etſi ignoret) fiſco vindicetur,niſi dominus ante ignorans, vt primùm repererit, ſcelus produxit patratum : Hæc in §.*Viduas* adiicit:*viduas autem,ac Pupillos ſpeciali dignos indulgentia credimus.* addens inſuper: *Impuberes vero,etiamſi conſcij fuerint;nullum ſuſtineant detrimentum:quia ætas eorum,quod videat ignorat.*ſanxítque idem *l.fin.tit.*7.*part.*7.

Naturaliter debitum ſoluenti, † etſi ciuiliter indebitum,repetitionẽ,*Iulianus* negat in *l.Iulia-* 200
nus 60. *D.de condict. indebit.* cuius probant placitum *l.*16.*ad fin.titul.* 11.*part.*3. *&* *ibi* Gregor. Lopez *gl.* 8. *verb. Non menbrandoſe*, *&* *l.*31.*titul. decimoquarto part.* 5. *verſ.* Otroſi *dezimos.* Pupillo tamen naturaliter debitum ſoluenti repetitionem concedunt Vpianus in *l. Interdum*, 26.*D.de cond.indebit.*Caius in *l.Illud*,16. *D.de minor.* Imperatores Diocle. & Maxim. in *leg.*2. *C.ſi aduerſ.ſolut.*Idque ipſo iure,ſineque reſtitu-

tionis ope, rem extantem condicere pupillum posse; vel non extantem, restitutionis auxilio, *Glos.* docet in *dict. l. Interdum, verb. locum esse, versic. Sed secundum, & in l. Impuberibus, 11. in fin. D. de acquir. hared.* prolixior que hac de re *infra quaestion. 19.* faciendus sermo.

201 Munerum simpliciter ciuilium, † & publicorum immunitatem adeptus, licèt à patrimonialibus ordinariis non liberetur: à personalibus tamen, à Iudicéque in dictis immunem esse *text.* probat, & *ibi Accurs. in l. unic. C. de vac. pub. mun. lib. 10.*

Pupillorum vero fauore, à personali tutelæ munere, immunitate illa non vtetur, ex singulari *Modestini* responso in *l. Spadonem, 17. §. qui accepit, D. de excusat. tutor. qui accepit* (ait) *vel habet immunitatem ciuilium, vel publicorum munerum: hic à tutela, vel cura non excusabitur.* Quod speciali pupillorum beneficio sancitum, Glos. *ibi verb. Excusabitur*, notat & in *dict. l. unic. glos. 1. ad fin.* Hodieque exemptiones huiusmodi reuocatæ extant in *l. 21. tit. 14. lib. 6. nona Regia collectionis.*

Plura forsan pupillorum desiderabit priuilegia Lector, & cumulari possent: sed vel desiderio satisfaciet, ex his quæ in minorum fauorem suo loco protulimus: vel his saltem quæ plena manu *quæst. 8.* in Ecclesiæ fauorem cõgessimus: pupillis pleraque aut nominatim concessa; aut æquiparationis iure competentia. Non enim tanti priuilegiorum coacerbatio habenda est; vt aut repetitionis fastidium scriptor contemnat: aut ea suo Marte, sine lege, firmavè auctoritate effingat. Vt in multis *Marco Mantua* pupillorum fauores recensenti accidisse reperio.

Viduarum ex ordine priuilegia assignanda sequuntur. Quas (in his saltem quæ miseratio, †
202 pietas, imbecillæque naturæ ratio specialiter induxit) Pupillis inferiores non esse; earum crebra à diuinis, humanisque literis æqualis, vniformisque mentio, ac] dispositio facta suadet. *Exod. vigesimosecundo. Zachar. septimo. Isaiæ primo cap.* Quorum iam *suprà num. 90.* mentionem fecimus. Addimúsque *Deuter. cap. 10. Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo, & Viduæ.* Et cap. 26. *Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ.* Ierem. cap. 22. *Et aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare.* Ecclesiast. cap. 4. *In iudicando esto Pupillis misericors vt pater, & pro viro matri illorum.* & cap. 35. *Non despiciet preces Pupilli; nec viduam, si effundat loquela gemitus. Nonnè lacryma vidua ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt vsque ad cœlum: & Dominus exauditor non delectabitur in illis.* D. Iacob. epistol. Cathol. cap. 1. in fin. *Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem, hæc est: visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Quibus *Gelas.* obsequens, *in cap. 1. 86. dist.* ait: *Licèt omnibus de nobis sperantibus, non debeamus (in quantum possumus) nos negare: plus tamen viduarum, & Orphanorum causas, & impensius duximus exequendas, quas tueri à nobis, vel ab omnibus, diuina manifestat assertio.* Similiter *text. in cap. Regum officium, vigesimotertio, in ord. 23. quæst. 5.* ex *Diuo Hieronymo*, super Ierem. *dict. cap. 22.* deductus. *Regum* (inquit) *officium est proprium, facere iudicium; & iustitiam, & liberare de manu calumniantium, vi oppressos: & peregrino, pupilloque & vidua (qui facilius opprimuntur à potentibus) prabere auxilium.* In id ipsum, *text. in cap. Administratores, 27. eadem caus. & quæst.* Eandemque exæquationem Constantin. Imper. fecit in *l. 1. §. viduas, C. de fals. monet. viduas autem, ac pupillos* (ait) *speciali dignos indulgentia credimus.* Quare & Ecclesiastici, & sæcularis fori, Ecclesiastica sæcularia que iura pupillis, & viduis, vt æquè miserabilibus, imbecillæque naturæ, electionem debere, vt vel aduersarios suos etiam laicos, ad Ecclesiæ Iudicem trahere possint: ex *Innocent. III.* decreto, in *cap. Super quibusdam, 26. in fin. de verb. signific.* (de cuius intellectu *1. part. de priuileg. paup. quæst. 52. numero 35. & seqq.* egimus, circa quem non insistimus) vel ad Principis tribunal primam causæ cognitionem, ex *lege* nostra *vnica*, consimilibusque sæpè repetitis regiis.

Nec solum pupillos imbecilla natura, orbitate, & commiseratione viduæ æquant: sed status excellentia (multum quoque digni fauore) superant. Quippe qui † non multum à Virginitate di- 203
stat, assertore Imperatore, *Iustiniano in auth. de non elig. secund. nub. §. Optimum, coll. 1.*

Sacerdotum inde Viduis filiabus, de sanctis oblationibus, † sicut Virginibus vesci, licitum, nuptis autem prohibitum extitisse; ex *Leuit. cap. 22.* 204
constat. Vbi hæc leguntur verba: *Si filia Sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit; de his, quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur. Sin autem Vidua, vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit, ad domum patris sui: sicut puella consueuerat, aletur cibis patris sui.*

Indéque etiam ex *tex. in l. quoties, C. de priuileg. scolast. & ibi* Bart. aliisque Guil. Bened. *in repetit. c.* Raynuntius, *2. p. verb. Cuidam Petro tradiderunt, de testam. numero 47.* eadem æquiparatione, profert: priuilegio alicui, suisque descendentibus, tàm masculis, quàm fœminis dato, † filias Virgines, & viduas, non autem 205
maritatas gaudere, quæ per coniugium & statum, & forum mutant, nec patris iam illum retinent, sed mariti, vt proximè latiùs notandum nobis est. Eiusdemque placiti extitere Cassan. *in catalog. glor. mund. 3. part. considerer. 40. versic. tertius est, castitas*, Benedict. Ægid. *de priuileg. honest. art. 5. numer. 1.* Videndus tamen in id *Deci. in l. Fœmina, num. 83. & seqq. D. de regul. iur.*

Pluráque in status Vidualis fauorem *Nicolaum de Lira, Matth. 13.* congerere, *Gill. Bened. dict. loco*, refert. Quibus tamen ita demum gaudent, si viduali statui, † earum vidualis vita con- 206
ueniat illud *Pauli ad Timoth. 1. cap. 5. viduas honora, quæ verè vidua sunt.* Aliàs namque honestarum viduarum priuilegia perdere; & iam suprâ *hac eadem qu. numero quadragesimosexto.* in specie sua dicta probant; & in genere militant, & firmant Doctores. Licèt enim vidua mariti præmortui forum, † nobilitatem, & priui- 207
legia retineat, ex *l. Fœmina, 8. D. de Senator, l. Filij, 22. §. Vidua, D. ad municip. l. Cum te, 10. C. de nupt. l. fin. C. de bon. mater. l. fin. C. de priuil. scholat. lib. 12. in cap. Is qui, 3. §. Mulier, de sepultur. lib. 6.* Glos. *in* Clement. *Ne Romani, 2. ver. Vacare, de elect. leg. 7. titul. 2. part. quarta versic. E auna otra fuerça el casamiento segun las leyes antiguas: qua maguer la muger fuesse de vil linage: si casare con Rey, deben la llamar*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

mar Reyna, è ſi Conde Condeſa. E aun deſpues que fuere muerto ſu marido, la llamaran aſſi, ſi nõ caſare con otro de menor guiſa. Ca las horas, è las dignidades de los maridos, han las mugeres por razon dellos. Traduntque, & exornant Andr. Tiraq. *in tract. ceſſant. cauſa, part. 1. numero 117. & de nobilit. cap. 18. numero 5.* Otalor. *eod. de nobilit. tract. 4. part. princip. cap. 8. numero 1.* Ioann. Garc. *eod. ipſo tractatu, gloſſ. 1. §. 1. numero 44.* Ioann. Gratian. *regul. 499. numero 1. & ſeqq.* Gabed. *deciſ. 98. à numero 1. cum ſequent. & deciſ. 213, numero 5. & fin.* Benedict. Ægyd. *de priuileg. honeſt. artic. 5. numero 2.* Petr. Barboſ. *in l. qui tale ferè per tot.* præcipuè *numero 30. ad fin. & ſeq. D. ſolut. matrimon.* Girond. *de priuileg. nu. 175. & ſeqq.*

Dicantur de familia viri, & in eodem matrimonio durare: Surd. *de aliment. titulo 4. queſt. 29. numero 36. & 37. tiul. 6. queſt. 16. numero 12. & ſeq. titul. 9. queſt. 35. numero 5.* Pelaez *de maioratib. queſtione 27. numero 2. & quæſtione 6. numero 46.* Gaſp. Baez. *de inop. debit. capit. 14. numero 7.* cum multis, Carol. de Graſ. *de effect. cleric. effect. 1. numero 163. & ſeqq.* Cardin. Tuſch. *practicar. concl. lit. V. concl. 203. numero 2. 10. & 11. & concluſ. 204. per tot.* Dumque in viduitate manet, in mariti obſequio cenſeatur eſſe, Bald. *in l. diuortio, numero 5. D. ſolut. matrim.* Cardin. Tuſch. *d. concl. 203. numero 12. & 13.*

208 Sitque vera, & viua mariti mortui imago, in qua ipſe viuere iudicatur: vt dicunt Bald. *in l. Pignoris, numero 2. C. de pignorat. action.* Roland. à Valle *conſilio 15. numero 7. & 13. lib. 3.* Ioann. Cephal. *conſil. 416. numero 39. lib. 3.* Adrian. Neguſan. *in ſylua reſponſor. quæſt. 190. numero 10.* Cardin. Tuſch. *vbi proximè, numero 9.* Alex. Carter. *de ſponſ. & matrim. cap. 5. colum. 2. in princip. inter tract. Doctor. tom. 9. pag. mihi 74.*

209 Si tamen inhoneſtè † viuat, vel ad ſecunda tantum vota tranſeat; defuncti mariti forum, claritatem, & priuilegium amittere (præter ſuperius allegata id probantia iura) apertior in id Conſtantini Sanctio *in l. His ſolis, ad fin. Cod. de reuoc. donat.* in hæc verba extat: *De cæteris autem, quæ portentoſæ vtilitatis, abiectaque pudicitiæ ſunt; ſatis etiam tacitè cautum putamus. Quis eſt enim, qui iis aliquid arbitretur tribuendum eſſe, cum etiam illis, quæ iure ſecundas tamen contraxerunt nuptias: nihil ex his priuilegiis tributum eſſe velimus.* Regiarumque ordinationum, *in l. 6. tit. 2. lib.* Ordinam. quæ eſt *lege 9. titulo 11. libro 2. noua Regiæ collect. verſ. Totroſi las mugeres que fueron caſadas con hijoſdalgo, y mantubieren deſpues caſtidat.* & *in l. 18. tit. 14. lib. 6.* eiuſdem Reg. collect. *Mandamos, que la exencion otorgada por priuilegio a los nueſtros oficiales de nueſtra caſa, ſe guarde a los tales en ſu vida, y deſpues de ſu vida, ſe guarde a las mugeres legitimas dellos, no caſando, y mãteniẽdo caſtidad.* Quæquidẽ manifecta legum conſtitutio, multorũ allegationẽ DD. damnabit. Videri tamen (ſi libet) ad hæc poſſunt, & Ioan. Gratian. *dict. regul. 499. numero 9.* & Matienz. *in leg. 5. titulo 9. gloſ. 8. numero 4. lib. 5. nouæ Regiæ collect.* multoſque ab eis citatos. Generalem † pariter ibi Matienzius ipſe (poſt *Felin. & Bernard. Diaz* à ſe relatos) memoratam regulam conſtituens; viduam ſcilicet inhoneſtè viuentem, nequaquam priuilegiis viduis conceſſis gaudere.

Quæ autem inhoneſtè, † aut lexuriosè viuere dicatur, vt Vidualibus priuilegiis arceatur, lis eſt, iiſdem *Conſtantini* relatis verbis ortum, fundamentumque habens. Quæ à dictis *ſupra hac eadem quæſtione limit. 6.* & à Matinzo *proximè dicto loco, numero 4. & ſeq.* (vt multorum allegationi parcamus) ſolutionem recipit. 210

De pœnis † quoque Viduæ inhoneſtè viuentis, plenè *idem ipſe* Matienzius agit. *repetita gloſ. 8. per totam.* Nobis non pœnarum, ſed fauorum numeratio tangit. Inter quos, non inferiori loco reponendus ille; quòd quemadmodum dotalis fundus matrimonio conſtante inalienabilis, † & impræſcriptibilis eſt, *l. Si fundus,* 16. *& ibi* Bar. *D. de fund. dot. l. In rebus. 39. §. Omnis autem, D. de iure dot. l. 8. titul. 29. part. 3.* cum citatis à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. queſt. 22. numero 4. 22. 29. & ſeqq.* Ita & ſoluto matrimonio † donec ſaltem Viduæ reſtitutus non eſt, actioneque per conſequens de dote durante. Ita *Pauli* ſuadente reſponſo, in *l. 3. D. de fund. dot.* dicentis: *Toties autem non poteſt alienari fundus; quoties mulieri actio de dote competit; aut omnimodo competitura eſt.* & Papiniani in *l. Etiam dirempto, 12. D. eod. titul. Etiam dirempto matrimonio* (ait) *dotale prædium eſſe intelligitur.* Quam, ſi lubet, eleganter diſcuſſam quæſtionem, *An ſoluto matrimonio, dos amplius dicatur?* vide per Anton. Guibert. *in comment. de dotib. cap. 2. numero 15. 16. & 17.* 211 212 213

Quemadmodum item matrimonio durante, ali vxor † diues etiam debet, *l. Si filia. 20. §. 1. D. famil. erciſc. l. Dotis fructus, 8. D. de iure dot. l. fin. in princip. D. de dal. excepti. l. pen. D. vt in poſſeſſ. legator.* cum adductis à Surd. *de aliment. titul. 1. quæſtion. 32. per tot.* & à *Nobis, de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 4. numero 26. & ſeq.* Ita & de bonis mariti † Vdua quoque, ſiue diues, ſiue pauper ea ſit, ſecundum multorum opinionem, quos *Surd.* refert. *dict. tract. quæſt. 44. numer. 9.* ea nixi ratione, quam & *Surd. ipſe ibi, numero 10.* aſſignat: Quòd non melioris conditionis hæredes, quàm defunctus eſſe debeant, *l. Mortuo rea, 23. D. de fideiuſſorib. l. Maritum, 13. D. ſolut. matrim.* Quæ quidem efficit, vt quẽadmodum vir, qui ſine dote, illius vèpromiſſione vxorem duxit, eam alere, deque neceſſariis ad vitam illi prouidere tenetur *Pomponii* decreto in *l. Quod ſi nulla, 28. D. de relig. & ſump. funer.* quam ad id *Cyn.* allegat in *l. Si conſtante §. Si vir, D. ſolut. matrim.* ſic *Gloſ. margin. ibi* notante, multiſque fundamentis firmante *Surdo dict. quæſt. 32. numero 11.* Ita eiuſdem quoque Viduam pauperem, ductamque ſine dote, poſt annum etiam luctus, alere teneantur hæredes. Docuereque ſic Bartol. *in tract. alimentor. numero 48.* Ludouic. Roman *in l. Diuortio, numero 15.* Alexand. *numero 22. & 27. D. ſolut. matrim* Bero. *conſ. 130. per totum*, Ricard. Lancellot. & multi alii, quos refert, & approbat *Surd. dict. quæſt. 44. numero 44.* Quòd ſi cæteræ ad mariti obligationem in alimentis vxori pauperi præſtandis rationes, quas *Surdus dict. numero 11.* recenſet (plures namque adducit, contrarium licèt *num. 44.* ſequutus) non ita in hæredibus, vt in marito vrgeant: vel hæc quidem ſola ſufficiens eſt, cum à marito in hæredes obligatio deſcendat, illiuſque perſonam & hi repræſentent, & quidquid iuris ſit de ali- 214

quo, idem de eius sit hærede, in quem actiuè, & passiuè defuncti obligationes transeunt, vt vulgaria sunt iura; plenèque ostendimus,& ornamus *de priuileg.paup. 2.p.quæst.57. numero 1. & seqq.* Et quia in præteriti matrimonij, prædefunctique mariti dedecus, Vidua mendicare non debeat, cum defuncti mariti typum gerat, eiusque viua sit imago, in qua ille viuere (iuxta proximè dicta *numero 207.* censetur. Quam pariter huius assertionis defensores rationem tradunt, teste eodem *Surd.repetita quæst.44. numero 44. vers. Prima tamen.* Quæ adeò vrget, vt si hæres superstiti vxori alimentis negatis, in causa sit, vt ad viliores operas, quàm quas marito viuente
218 exercebat, † salvaque dignitate faceret, descendat: illius hæreditate veluti indignus priuetur, vt multorum fuit opinio, quos *de priuileg.pauper. 2.part. quæst. 56. numero 35. & 36.* retulimus, temperamento *numero sequenti* præstito.

219 *Si* verò quartam † in prædefuncti mariti diuitis bonis eligat Vidua pauper; habebit vtique, beneficio *authenticæ Præterea, C. vnde vir, & vxor*, fusè à *Nobis* explicatæ *dict. quæst. 56. per tot.* profiteturque idem *Surd.* ex ipso *versic. Prima tamen opinio.*

220 Vestes præterea lugubres † secundum consuetudinem loci, personarumque dignitatem, à mariti hæredibus Viduæ consequuntur, vt est commune Doctorum placitum in *l. Siis qui quadraginta, §. Si dos legata, D.ad leg.Flacid.* traduntque (omissis antiquioribus à referendis citatis) Couarru. *sup.4.libro* Decretal. *2.part cap.1.§. 9. numero 10.* Didac. Perez, *in l.7.titul.1. libro 1.* Ordinam. *verb.Vestir de luto*, conterraneus noster Ioann.Garc. *de expens,& meliorat. cap.8. à numero 37.* Matienz. *in l.3.titul.1.lib.5.nouæ Regiæ collect.glos.2.numero 36.* Ioan. Gutier. *practicar.quæst.lib.2.quæst.95. à numero 6.* P. Thom. Sanch. *de matrimon.libro 7.disput.87.numero 31.* Petr. Surd. *de aliment titul.4.quæstion. 2. num. 13.& 14.*

221 Quas etsi Vidua infrà annum luctus † ad secundas transiens nuptias, mariti hæredibus restituere (secundum multorum ex relatis sententiam) debeat: (cui se etiam subscribunt Quesad. *in suis quæstionib. iuris, cap.25.num.fin.vers. fic. Circa quas vestes*, Anton.Cuc. *lib.5.instit.maior. titul.12, numero 190.* Anton. *à* Padill. *in l. Fideicommissum, num.12.C.de fideicommiss.* Azebed. *in l.3.tit.1.lib.5.nouæ Regiæ collection.numero 8.*) Si tamen eius sit conditionis Vidua, cui alimenta
222 debeantur: † nec intrà luctus annum nubentem, hæredibus præteriti mariti eas restituere debere, iure quidem, aliis citatis, sustinet Petr. Barbos. *in l.quæ dotis, 34.num.81.& 82. D.solut. matr.* cuius amplectitur sententiam eruditissimus P. Sanchez *vbi suprà, dict.numero 31. vers. Sed placet.* Quia cùm hæres obligationi suæ vestes præstando eo in casu satisfecerit; repetitionis ius perdidit, à quo eum remouere Vlpianus in *l. Si quis pro vxore, 22. D. de donat. inter vir. & vxor.* & Neratius in *l. Quod dicitur, 15. D. de impens.in reb. dotal.fact.* cum & vestes illæ alimentorum nomine contineantur, *l. Verbo victus, 43. D.de verbor.signific. l. Legatis, 6. D. de alim.& cibar.legat.*

223 Lectum etiam quotidianum † superuiuenti coniugi deberi, *lex fori 6. titulo 6. libro 3.* statuit. quam vsu receptam testantur Quesad. *proximè dicto loco*, Aluarad. *de coniecturata mente defuncti lib. 4. capite 2. numero 39.* Gutier. *practicar. quæst. lib.2. quæst. 93. numero 5.* Salazar. *de vsu, & consuet. capite 2.numero 28.* Azebed. *in dicta lege 3. titulo 1. libro 5. nouæ Regiæ collectionis, numero 9.* eisque relatis, Sanchez. *vbi suprà, num.32.*

Quem tamen per secundas nuptias † restituendum, ad diuisionemque trahendum cum hæredibus eadem *Fori lege* ità sancitum: *Si el marido, ò la muger muriere, el leebo que auian quotidiano fingue al viuo: è si se casare, tornelo a particion con los herederos.* 224

Quisliberque secundas nuptias lecti amissionem inducere, † textus generalitas suaderet; ni ad contractas intrà annum luctus illum *Sanchez dicto loco, vers. intellige tamen*, cum *Didaco Perez* ab eo citato, restringeret, eiusque dispositionem in contrahente post luctus annum non procedere firmaret. Per quem, perque ab eo relatos de quibus bonis lectus deducendus hîc, qualiterque eius diuisio ob secundas nuptias, sit facienda; licet videre. 225

De lucris item constante matrimonio † quæsitis inter coniuges communicandis, regia sunt iura quæ nos & adducimus & interpretamur de *priuileg. pauperum, 1. part. quæstion. 19. per totam.* 226

Et an vidua vsuras † interesse, vel damnum post annum luctus, absq; aliqua interpellatione, pro dote non restituta, à mariti hæredibus consequatur? diximus *eod. tract. quæst. 26. num.48. & seqq.* 227

Viduas de Ecclesiæ bonis, *si aliundè non* habeant, † sustentandas (tanquam speciale) quidam dixere; sed immerito. Vel enim pauperes sunt; & commune id cum cæteris pauperibus habent, quorum mater Ecclesia est, cuiusque bona eorum sunt, *vt de priuileg. pauper. 1.part. quæstione 7. numero 28. cum tribus sequentibus.* sumus prosequuti: vel pauperes non sunt; & cessat † Ecclesiæ alendi eas obligatio, licet protectionis duret, vt dixit *Glos. fin.in fin. in capit. 1.12. quæst. 1.* Inde & fori Ecclesiatici electio eis (vt diximus) concessa, signaturæque styli in viduarum fauorem etiam super rebus profanis commissiones expedientis, testis est Staphil. *de commiss. & lit. instr. ver. dicendum, numero 17.* amplians, *numero 18.* etiam si oppressionem circa rem feudalem patiatur; quantumuis natura sua coram feudi domino tractanda esset, *cap. Cæterùm, de iudic. cap. Ex transmissa, & cap. Verum, de foro compet.* Et si negligens feudi dominus non probetur, nisi in partibus coram domino temporali lis penderet, si de ea in commissione mentio facta non esset, secundum *Ægidium concluf. 46.* 228 229 230

Viduæ præterea retentionem † bonorum mariti, pro dotis recuperatione competere, communis *Doctorum* consensus firmat, traditque (ex Bart. Bald. Socin. Decio, & aliis) Roland. à Valle, *consil. 77. numero 27. libro 1.* Thom. Grammat. *decis. 58. numero 5. lib. 2.* Ioseph. Ludouic. *decis. Perus. 61. num.2.* Quam marito in bonis præmortuæ vxoris Imperator Iustinianus negauit *in leg. vnic. §. Taceat, Cod.de rei vxor action.* 231

Pro viduis quoque alias prohibitos † Postulare posse; & *text. in cap. 1. de postul.* & cæteri suprà, *numero 145.* relati probant. Estque *Regia lex 11. vers. Fueras inde, titul.5. part. 5.* 232

quæ

UAB Biblioteca de Ciències Socials

quæ Regem, illuſtremvè perſonam, in iudicio alioquin ſtare prohibitam, pro Vidua ſtare concedit.

233 Viduæ etiam teſtimonium † aliarum fœminarum teſtimonio prævalere, & ſui, & aliorum iudicio aſſeruit *Anton. Gabr. commun. opin. lib. 1. tit. de teſtib. concluſ. 4. num. 67.*

234 Nec modò pariter mares deuotione, † & pietate præcellunt (quod commune cæteris eſt fœminis, quarum deuotum ſexum in *deprecatione ad Dei Genitricem Virginem Mariam* Eccleſia

235 prædicat, quaſque melioris pietatis *Ariſtoteles animalium libro 8.* affirmat.) Sed cæteras † quoque fœminas, vt teſtimonium ſacra Pagina prabet, *lib. 3. Regum, capit. 17. & 18.* Eliam (ab Achab, Iezabelque eius nequiſſima vxore Prophetas occidente, profugum) à Vidua paupere, validæ famis tempore ſuſceptum, nutritumque oſtendens. Maximum & pietatis, & liberalitatis ſimul Viduarum argumentum, quodque eas ab aliarum mulierum cœtu, & auaritiæ contracta labe, eximit: roboratum Iudith *capite 16* dicente: *Porrò.* Iudith *vniuerſa vaſa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopæum, quod ipſa ſuſtulerat de cubili ipſius, obtulit in anathema obliuionis.* Lucæ cap. 21. & Marc. 12. *Et ſedens IESVS contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in garzophylacium: & multi diuites iactabant multa. Cum veniſſet autem Vidua vna pauper, miſit duo minuta (quod eſt quadrans) & conuocans Diſcipidos ſuos, ait illis: Amen dico vobis quoniam Vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerat in gazophylacium. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis miſerunt: hæc verò de penuria ſua, omnia quæ habuit, miſit totum victum ſuum.*

Omittimus, quos in genere Fœminarum infirmus ſexus meruit, à legibuſque obtinuit fauores; cum non tam ſexus quàm Viduitatis ratione eorum Nos relatio tangat: aut leui ſaltem calamo (nè aliqua ex parte eas iure ſuo vel priuare, vel tantis perfraudare videamur, & breuitati, & earum præſumpto voto conſulentes) pertingemus, ad leges, & Doctores fuſius de his agentes, remiſſione contenti. Quorum faciat initium Vlpianus in *l. Nec quicquam, 9. §. Aduocatos, D. de offic. Proconſul.* inquiens: † *Aduocatos quo-*

236 *que petentibus debebit indulgere, plerumque Fœminis vel Pupillis, vel his, qui ſuæ mentis non ſunt; ſi quis eis petat: vel ſi nemo ſit qui petat; vltro eis dare debebit.*

Mitius cum eis † regulariter in delictis agen-

237 dum; benignè *Honorius & Arcad.* Imperatores ſanxere in *l. Quiſquis, 5. §. Ad filias, in fin. C. ad leg. Iul. Maieſt. Mitior enim* (aiunt) *circa eas debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſexus minus auſuras eſſe confidimus.* Prædixerant Vlpianus in *l. Sacrilegij pœnam, 6. D ad leg. Iul. pecul.* & Papinianus in *l Si adulterium, 38. §. Inceſtum, D. ad leg. Iul. de adulter.* probaruntque Alexander III. *in capit. Sicut dignum, 6.* extra *de homic, volunt. l. Regia 2. titul. 2. part. 7.* & tradunt plenè Tiraquel. *de pœn. temper. caſu 9. per tot. & de legib. connubial. l. 1. gloſ. 1. num. 85. & ſeqq. & in l. 9. numero 177. verſicul. Et huic opinioni*, Sfort. Odd. *de reſtit in integ. part. 1. quæſt. 10. art. 2. numero 3. & ſeqq. & numero 14.* Proſper. Farinac. *in prax. crimin tom. 3. quæſt. 98. numero 1. & ſequentibus.* Rauſnet. *deciſione vigeſima* Ioann. Aloyſ. Ricci. *collection. 1841. part. 5.*

Vnde, & à pœna *legis Si quis in tantam,* † *C vnde vi,* Fœminam excuſari profitetur (cum Bart. *in l. 1. numero 6. C eod. titul.*) Sfort. Odd. 238 *vbi proximè, numero 3. & ſeqq* & Farinac. *dict. loco, numero 3.* & à præſumpta vſuratum fraude, à pœna falſi, ob ſcripturæ lacerationem, à periurioque excuſari: & in hæreſis crimine ſi pertinaces non ſint, mitius cum eis agendum; idem ipſe proſequitur ibidem Farinac. *numer. ſeqq.* multipliciter limitans, & intelligens.

Adeòque venia Fœminarum delicta digna 239 Antiquitas reputauit: vt non corporali pœna, † aut grauiori quàm mulcta aliqua pecuniaria vindicari iuſſerit, teſte Diodor. Sicul. *Bibliothecæ lib. 12.* pagin. mihi 668. *Nam* (inquit ille) *cum apud cæteras gentes. mulieribus delicta cunctis argentea mulcta redimendi ius fiat. &c.*

Reſtitutionemque aduerſus ſuam confeſſionem, † cum de delicto aliter non conſtat, Fœmi- 240 næ dari; dixit Foller. *in pract. crimin. verb. Etſi confitebuntur, part. 1. numero 27.* ex *Afflict.* quos refert, & ſequitur Farinac. *quæſtion. 81. numero 382.* Cæteris † licèt communis regula obſtet à 241 *Iuſtiniano* tradita in *l. Generaliter, 15. C. de non numer. pecun.* & ab aliis *quæſt. 5.* (cum de Minoris ſimilli priuilegio agimus) referendis.

Bonam præterea fidem † muliebrem inducere 242 ſexum, dolique præſumptionem excludere (pro more ſuo, cum multis) probant *Tiraquel. de retract. conuent. in præfat. num. 35.* & Farin. *quæſt. 89. numero 50. & ſeqq.* Facilè potius ipſam ſeduci, † præſumit Iuſtinianus in *l. vnic. §. Et ſiquidem, ad fin. C. de rapt. virg.* vt latiùs *quæſt. 6.* oſtendemus: quamuis *Senec. Hippol. act. 2.* dicat: 243

Inſtruitur omnis arte Fœmina doli

Mulieres item ad iudicium vt teſtimonium † 244 ferant, trahendas non eſſe, ſed vel ad eas mittendum notarium, vel ſi cauſa, & conditio depoſcat, ire Iudicem debere, ſtatuit Bonifacius VIII. in *capite 2. de iudic. libro 6. gloſ. 1. verſicul. Idem de domino in. l. Ad perſonas, 15. D. de iureiurand. & ibi Caſtrenſ. numero 1. verſicul. Item in mulieribus, Romam. numero 2. &* Iaſ. 9. Bald. *in capit. Si quis teſtium, numero 2. in fin. verſicul. Item ad mulieres,* extr. *de teſtib.* Specul. *in titul. de teſte, §. Qualiter autem, numero 22. verſicul. Vel eſt honeſta mulier,* Lanfranc. *de teſtib. numero 17. in fin.* Vocac. *in tractat. de liter. remiſſor. capit. 2. numero 28.* Farinac. *quæſtion. 77. numero 224.* eſtque Regia *lex, 3. verſicul. Pero ſi los jugadores, titul. 7. part. 3.* Tametſi *Cornel. Tacit annal. libro 2.* dicat: *Cum Virgines Veſtales in foro, & iudicio audiri, quoties teſtimonium dicerent, vetus mos fuerit.*

Neque pro cauſa debitovè ciuili † coram Iu- 245 dice comparere perſonaliter in iudicio honeſtam Fœminam compellendam, *eadem ipſa Regia lex in principio* determinat. Proque nullo, publico etiam, vel Fiſcali ad carcerem trahi poſſe: iam *ſuprà num. 146.* aduertimus.

Neque item pro criminali non atroci, † aut 246 ſaltem leui. In ea enim, vel præſtito fideiuſſore, ſi eius copia adſit; vel iuratoria cautione, ſi non adſit, extra carcerem audiri debere, probat *text. in authen. Vt nulli iudic. §. Neceſſarium, verſicul. Si verò crimen, & in authen. Hodiè nouo iure, verſicul. Si verò tale ſit crimen, C. de cuſtod.*

ſtod. reor.& cum multis Farinac. *praxis crimin. 1. part. quæſtion. 27. num. 44.*

247 Fœminæ etiam, quæ in Canonem † *Si quis ſuadente diabolo, 17. quæſtion. 4* incidit, datum eſt, vt ab Epiſcopo abſolui poſſit, per *text. in capit. Ea noſcitur, 13. de ſent. excommunic.* Cum alios pro abſolutione eo in caſu Romam petere debere, eadem ipſa iura decernant, & in *capit. Mulieres, eod. titul. de ſent. excommunic.* celebreſque Regiæ *leges, 3.& 4. titul. 9. part. 1.* illa ſtatim inprincipio ait: *Manos ayradas, metiendo alguno en Clerigo, ò en ome, ò en muger de Religion para ferirlo, ò para matarlo, ò para prẽderlo; cae en dos penas: La vna de deſcomunion: La otra, que ha de ira Roma que lo abſuelua:* Hec: *Roma es logar fennalado onde ſe va a abſoluer el que mete manos ayradas en Clerigo, ò en Monge, ò en muger de Religion.* paulòque inferiùs: *Pero treze razones ſon, porque no debrian yr a ſu Corte, aunque. cayeſſen en tal deſcomunion*: quarum octauam, noſtram aſſigat: *La octaua es, ſi es muger.*

248 Etſi præterea facti, † non Iuris ingnorantiam excuſent vulgaria Iura in *capit. Ignorantia, 13. de regul. iur. libro 6. in capit. Si laicis, 3. diſt. 38.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. lit. I. numero 17.*

249 Mulierum † tamen vtramque ignoratiam excuſant Caliſtratas in *l. 2. §. fin. D. de iure Fiſci,* Vlpianus in *l. 1. § filij. D. de edend.*& Paulus in *l. Cum de indebito, §. Sin autem, D. de probat.* Non enim omni in caſu excuſatam iuris mulierum ignorantiam, habere Imperatores *Leo,* & *Anton.* voluerunt, in *l. fin. C. de iur. & fact. ignor.* ſanctione facta: *Ne paſſim liceat mulieribus omnes ſuos contractus retractare, in his quæ prætermiſerint, vel ignorauerint: ſtatuimus, ſi per ignorantiam iuris damnum aliquod circa ius vel ſubſtantiam ſuam patiantur: in his tantum caſibus, in quibus præteritarum legum authoritas eis ſuffragatur, ſubueniri.* Plurimi tamen à legibus ſpecificè nominati ſunt caſus, in quibus iuris ignorantiæ ſubterfugio, excuſationeque vtuntur, quos magiſtralis *Gloſſa fin. ibidem* recenſet. Aguntque hac de re & citati à *Nobis dict. lit. I. num.* 17. & Cald. Pereir. *de emphyt. extinct. cap. 6. numero 19. & ſeq.*

250 Et ne ſigillatim cetera proſequamur, † & ad præfatam *finalem Gloſſam*, & (plenè de his agentem) *Decium in l. Fœmina, à numero 70. cum ſeqq. D. de regul. iur.* plura deſiderantem remittimus, pro repetito etiam habito, quod fœmineo ſexui ſpeciale, indulgentiamque iura Regia conceſſere, ob non vltam defuncti, cui hæres Fœmina extitit, mortem, de quo *infrà quæſtione 5. numero 63. & 64.* faciendus ſerm.

Pupillorum, & viduarum fauores retulimus: Infirmorum nunc, ex contextu, literæque *legis noſtræ vnicæ*, ordine ſuperſunt. Quorum ille & primus, & maximus: quod licèt vires corpori

251 † Infirmitas demat: animo addat, *Paulo, 1. ad Corint. capit. 12.* dicente: *Cùm enim infirmor, tunc potens ſum.* Diu. Ambroſ. 1. lib. de pœnit. capit. 13. *Ægritudo carnis, peccatum repellit.* Et inferiùs: *Quod nocet corpori, iuuat ſpiritum,* translatus in *cap. Poteſt fieri, 52. de pœnit. diſt. 1.* De qua ſimiliter *Petrarcha* loquens, *de remed. vtriuſque fortunæ lib. 2. dialog. 3.* ait. *Conſequens eſt, vt quod alteri obeſt: proſit alteri.*

Plures numerat Infirmitatis effectus, bonaque ex ea naſcentia multa Guillelm. Benedict. *in repetit. cap.* Raynũtius, *verb. mortuo itaque teſtatore, el. 1. de de teſtam. num. 10.* hæc adiiciens: *Et ſæpè infirmitas peccatum impedit, ne ſcilicet fiat, vt ibi,& prouerbiorum vigeſimo: Liuor vulneris abſterget mala. Secundò, Infirmitas feruentiorem reddit iuxta illud Pſalmiſtæ: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſteà acceleranerunt Scilicet feruentiùs operantes. Tertiò, hominem humilem reddit, iuxta illud apoſtoli, 1. ad Corint. duodecimo; Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt in me habitet virtus Chriſti: ſcilicet humilitatis. Quartò conſtantem facit hominem ex conſuetudine patiendi, vt ibidem dicit* Apoſtolus: *Cùm infirmor, tunc potens ſum. Scilicet, contrà nequitias damonum, & tentationum, capit. Niſi cum priden, de renunc. Vltimò infirmitas ad perfectionem adducit. Quia virtus in infirmitate perficitur, vt ibi* Alia in id ipſum, ſic *Petrarcha ſuperiore loco:* Dolor. *Inualida valetudo eſt.* Ratio. *At eſt valida hortatrix parſimoniæ, dehortaturque libidinum,& magiſtra modeſtiæ.* Dolor. *Mala eſt valetudo corporis.* Ratio. *Si valetudo animi bona eſt; pone ſolicitudinem. Quidquid corpori euenerit, ſaluus es.* Dolor. *Corpus agrum, Infirmumque eſt.* Ratio. *Eſt quæ obliuionem, ſomnumque diſcutiat, & torporem abigat.* Dolor. *Valetudo Infirma eſt.* Ratio. *Infirmitatibus gloriare, & virtutem perfice: duo hæc vnius magiſtri ore didiciſti.* Dolor. *Valetudo miſera eſt.* Ratio *Comes iniucunda; ſed fidelis, quæ te crebro vellicet, interſignet, & conditionis admoneat: optimus in periculis monitor fidus.* Nec minus elegans, quàm doctrina referta, Infirmitatis commoda, & vtilitates demonſtrans *Plinij ſecundi, Maximo ſuo epiſtolar. libro 7.* ſcribens, epiſtola in hæc verba adeſt: *Nuper me cuiuſdam amici. angor admonuit; optimos nos eſſe, dum infirmi ſumus. Quem enim infirmum, aut auaritia, aut libido ſollicitat? Non amoribus ſeruit; non appetit honores; opes negligit; & quantulumcumque vt relicturus, ſatis habet. Tunc Deos; tum hominem ſe eſſe meminit. Inuidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit: ac nec ſermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur. Balnea imaginatur, & fonteis. Hæc ſumma curarum, ſumma votorum, molemque in poſterum,& pinguem (ſi contingat euadere) hoc eſt; beatam, innoxiamque deſtinat vitam. Poſſum ego, quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus Philoſophi docere conantur; ipſe breuiter tibi, mihique præcipere: vt tales eſſe ſani perſeueremus; quales nos futuros profitemur infirmi.*

Scientiarum, & Artium magiſtram Infirmitatem, *Ælian. var. hiſtor. libro 4. capit. 15.* his confirmat exemplis: Hieron. *Sicilia tyrannus. primum fuiſſe priuatus dicitur, & omnium hominum à muſica alieniſſimus, ac ruſticitati nihil inferior fratre* Gelone. *Verum, cum aliquando in morbum incidiſſet; factus eſt literatiſſimus; cum otium, quod ei corporis imbecillitas imponebat; doctorum hominum ſermonibus audiendis tribueret. Conualeſcens igitur ex aduerſa valetudine, frequenter audiebat* Simonidem Seum, Pindarum Thebanum,& Bacchylidem Iulietam. Gelon *verò, indoctus homo permanſit. Doctiſſimum etiam* Ptolomæum *ſecundum, aiunt euaſiſſe, cum agrotaret.* Plato *affirmat, Theagem nulla alia occaſione*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

casione philosophiæ operam dedisse, quàm morbi otio, Nam cùm is eum à ciuilibus rebus prohiberet; compulit ad sapientiæ studium, & amorem. Quis autem sapiens non optasset huiusmodi morbum Alcibiadi, Critiæ, Pausaniæ Lacædemonio, *& reliquis?* Alcibiadi, & Critiæ, *ne fugientes à* Socrate, *alter* Socratem, *iniuria lasisset, & tunc Spartanorum, nũc Bœotiorum partes fouens; nonnumquam etiam thessalorum, medorum, & personarum adhærens* Barnabazo: Critias *verò, truculentissimus euasisset, & infinitis cædibus manus suas polluisset; quàm multas calamitates intulit patriæ, & vitam omnium odiis propositam egit.* Straton *etiam filius* Chorragi, *vtiliter & commodè agrotasse videtur: quoniam cum esset ex illustri familia oriundus, & diuitiis abundaret: non antè corporis exercitia vsurpauit, quàm ex splene laborare cœpit. Tunc enim cum remedium petere ex palæstra, & corporis exercitiis oporteret: primum quidem ad recuperandam valetudinem, iis vsus est Deinde verò cum profectus in arte non pœnitendos fecisset: & iam specimen eius daret in ludis Olimpicis; vna die vicit luctam, & Pancratium: & sequenti Olimpiade, & in Nomeo, & in Isthimico, & in Pythico certaminibus similiter vicit. Democrates pugil etiam ipse, cum laborasset ex pedibus, ad certamina venit, & sistens in medio, descripsit sibi circum, & iubebat aduersarios vt se expellerent extra lineam. At illi cum nequirent; victi sunt: & ipse cum benè, & fortiter in statione sua perstitisset; coronam secum deportauit.* Ex recentioribus, præclarum in id exemplum *Dydimus Alexandrinus*, reliquit. *Qui cum ad quadragesimum ætatis annum peruenisset, in* Grammaticum, Geometram, *atque* Dialecticum, *consummatissimum enasit. Nam cum in supputandis numeris, dimensionibus, atque in scribendo, aliena vteretur manu; multa subtilissimè scripsit: atque haud pauca in Sacra Scriptura commentatus est.* Vti tradit Baptist. Fulgos. *lib.* 8. & ex eo Andr. Eborens. *locorum commun. libro posteriori, titul. de lectione, & studio, pagina mihi centesima-octuagesima-prima.*

Hæc ex ipsa infirmitate per se nascentia bona: alia *iuris beneficio concessa infirmitatibus priuilegia extant.* Namque, neque pro debito ciuili, † neque etiam pro delicto, graui infirmitate 252
labotantem in carcerem trahi posse, asseruit (ex Grammatic. *consil.* 55. *numero* 9. *& seqq.*) Prosper. Farinac. *praxis crimin. tom.* 1. *quæstione* 27. *nu.* 87. formam, modumque præscribens, qua vbi aduersus criminosum grauiter infirmantem iudex debeat. Et quamuis legum, quas in id ipse affert (*legem* nempè, 4. *C. finium regund.* & *leg. pœnæ, C. de stat. liber.*) prima mihi assertionem non probet: secunda non extet: eandem tamen firmant Sebastian. *de* Medic. *in tractat. de casib. fortuit.* 2. *part. quæst.* 6. *num.* 14. & Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *cap.* 805. *num.* 14.

253 Ex quibus, & à fortiori, nec torqueri † infirmum posse, eo saltem modo ægrotante, sequitur & tradit (cum *Cason & Ioseph. Ludouic.*) Farinac. *praxis crimin.* 1. *part. quæstione* 41. *nu.* 93.

254 Nec contrà infirmum executionem † fieri posse; Clementissima Hispaniarum Regum decreuit sanctio, *in lege vndecima, titulo nono, parte* 7.

255 A contumacia † pariter excusat infirmitas, dicente Hermogeniano *in l. Contumacia,* 53. §. *Pœnam, D. de re iudic. Pœnam contumacis non patitur, quem aduersa valetudo, vel maioris causæ occupatio defendit.* Ideòque & militem ad diem conuentum valetudine impeditum non venientem, excusat Paulus, *in l. qui commeatus,* 14. *D. de re militar.* cæteroscque, quantumuis citatos, & requisitos (cum iam relatis iuribus) *tex. in cap.* 1. 5. *quæstione* 3. *in cap. Si Episcopus* 13. *distinction.* 18. *& in cap.* 2. *de procurator.* vbi nec procuratorem † mittere infirmum citatum necessariò debere, *Alexander Pontifex* 256
Maximus, decernit. Quod ampliat ibidem Glos. *verb. detentus*, etiam si citatus quis fuerit, *vt eat, vel responsalem transmittat.* An verò ad longum tempus, in perpetuum impeditus procuratorem mittere teneatur? *Glos.* tradit *in cap. Cum dilecti,* 6. *de dol. & contum. verb. Responsalem, ad fin.* Indistinctéque legitimè impeditum procuratorem mittere non debere, dicunt Glos. *& omnes in cap. Si agrotans,* 5. *quæstion.* 3. Accurs. *in l. Interdum,* 36. *verb. Et similibus, D. de iudic.* Felin. *in cap. accedens,* 2. *numero* 8. *vt lite non contest.* Pinel. *in authentic. Nisi numero* 43. *versicul. Amplia,* 3. *Cod. de bon. matern.* Cald. Pereir. *de renouat. emphyteus. quæstion.* 7. *num.* 4. cum aliis citatis ab Augustino Barbos. *in collect. ad dictum capitulum secundum de procurator. numero* 6.

Nec modo legitimam excusationem citato à 257
comparendo ipsiusmet infirmitatem præbere: sed etiam suorum tantum, profitentur Glos. *verb. Suorum, in cap. communis, per text. ibi, dist.* 23. Ias. *in l.* 1. *numero* 84. *D. de offic. eius*; Petr. Rebuf. *ad leg.* Gallic. *tom.* 3. *titul. de excusat. numero* 31. Tiraq. *de pen. temper. capit.* 51. *num.* 78. Petr. Foller. *in practic. crimin. capit.* 10. *verb. non comparentes contumaces reputentur, sub numero* 51. Prosper. Farinac. (solo *Follerio* adducto) *praxis crimin. tom.* 1. *quæstione* 11. *numero* 53. *versic. Et quod iusta,* Cald. Pereir. *de renouat. emphyt. quæstione* 5. *n.* 23. Prosper. Carauit. *super ritu* 269. *numero* 24. Sebastian. de Medic. *de casib. fortuit. dicta* 2. *parte, qu.* 6. *num.* 15.

Interimque Infirmitatis impedimento allega- 258
to, deque ea oblata fide, Iudicis potestatem suspendi, inque bonæ valetudinis tempus differri iudicium, est *text. in leg. Quæsitum,* 60. *D. de re iudic.* & ita per illum tenet Sebastian. Vant. *de nullit. sent. titul. de nullit. ex defect. iurisdict. & vnde, & quibus mod. &c. numero.* 161. Sebastian. de Medic. *de casib. fortuit. dicta* 2. *parte. quæst.* 6. *numero* 19. nullum interim à Iudice processum factum dicentes: nullaque ideò reuocatione indigere firmauit (cum *Gandin.* & *Iodoc.* ab eo relatis (Farinac. *dict. qu.* 11. *numero* 55. tenetque pariter Ioach. Minsing. *practicar. obseruat. cent.* 4. *obser.* 58.

Fide verò de infirmitate non exhibita, † Iudi- 259
ceque ad vlteriora procedente, tenere quidem processum; sed infirmitate detento in integrum restitutionem dari (citato *Sfortia,* & aliis) tradit Baiard. *in addition. ad Clarum, qu.* 34. *numero* 24. & notat Sebast. *de* Medic. *in tract. de casib. fortuit.* 2. *part. qu.* 6. *num.* 15. Noscque notamus *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæstion.* 30. *nu.* 4.

A negligentia † similiter ægritudinem excu- 260
sare (iura firmantia referens) dixit Glos. *verb.*

Negligenter, in capit. Si clericus 11. de præbent. & dignitat. libro 6.

261 Pœnamque delicti † infirmitatem minuere, & iustam in ea dispensandi, mitiúsque agendi causam præbere, *text.* probat, iuncta Glossa, *verb. necessitate, in Clem. 1. §. quibus etiam, vers. super, de priuileg.* A pœnaque, & pœnitentia excusare dicit Sebastian. *de* Medic. *citato loco numero 22.* allegato, *cap. Placuit, 8. dist. & cap. Ab infirmis 26. quæst. 7.*

Neque solum pro ægrotantium testimonio
262 recipiendo mittere † ad illorum domos tabellionem Iudices debent; vel ipsimet ire, si causæ qualitas deposcat, iuxta *Pauli* responsum, *in l. Ad personas, 15. D. de inreiur.* dicentis: *ad personas egregias, eosq; qui; valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iusiurandum*; decretumq; *legis 22. tit. 11. part. 3.* & à Farinac. *praxis crimin. tom. 2. q. 77. num. 225. à nobisque* adductos *de priuileg. pauper. 1. part. qu. 36. n. 1.* Sed neque in propria domo testimonium ferre coguntur, iuxta text. *in cap. Si testes, 3. §. Inuiti, 3. qu. 4. & l. inuiti, la 1.* & ibi notat Glos. *verb. valetudinarij, Bald. in princip.* Alberic. *nu. 1. &* 3. Florian. *nu. 4. in fin. D. de testib.* Stephan. Gratia. *discept. forens. tom. 5. dict. capit. 805. nu. 28.* Medic. *vbi suprà num. 18.*

263 Infirmus item, qui interesse diuinis horis personaliter † nequit; distributiones nihilominus quotidianas percipiet, ex *Gregorij* constitutione, *libro 2. epist. 5.* translata *in cap. 1. de cler. ægrot.* & Bonifacij VIII. *in cap. vnic. de cler. non resid. libro 6.* docentque Didac. Couarru. *libro 3. variar. capit. 13. numero 8.* Paul. Fusc. *de visit. libro 1. capit. 15. numero 25. vers. Et infirmo & cap. 20. numero 26.* Thom. *Act. in tract. de infirm. part. 1. cap. 50. num. 25.* Ioan. Selu. *de benefic. 4. part. qu. 6. num. 9.* Carol. *de* Gras. *de effectib. clericat. effectu 1. num. 1172.* Petr. Cened. *practic. quæstion. 1. num. 7.* Nicol. Garz. *de benefic. 3. part. cap. 2. num. 363.* cum aliis citatis ab Augustt. Barbos. *in collect. ad dict. cap. vnic. de cler. non resid. in 6. num. 8. & seqq.* vbi non modo de iacente infirmitatis causa in lecto: sed & de aliàs debili, vel ad balnea, aliumvè locum sanitatis obtinendæ gratia, profecto, ob idque absente, intelligendum probat. *Camil.* etiam Borrel. *in summ. decis. titul. 9. num. 19.*

Quinimò, licet propria culpa † in infirmita-
264 tem incidisset, eas percipere infirmum debere, defendunt Couarruu. *d. loco*, Cened. *d. quæst. 1. n. 8.* & cum Zerol. Azor. Sanctarel. & aliis, Augustt. Barbos. *vbi proximè, num. 15.* tradidimusque; *Nos de priuileg. pauper. 1. part. q. 54. nu. 15.*

265 Id quod merito limitant, † verumque intelligunt. Petr. Cened. *citato loco, num. 9.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 7 q. 11.* Monet. *de distribut. quotidian. part. 2. quæst. 6. num. 21.* Henriq. *in summ. libro 13. cap. 23. §. 4. in fin. in comment. lit. I.* Cald. Pereir. *de renouat. emphyteut. qu. 5. num. 23. vers. Vnde si Canonicus*, hisque relatis, *Augustt. Barbos. d. cap. vnic. num. 16.* si in sanitate, diuinis officiis interesse consueuerat.

266 Morbo præterea pepetuo † saltem laborantem ad munera personalia *non* teneri, integer probat *titulus, Cod. qui morbo se excus. libro 10. & text. in cap. Licet, 4. extra, de sensib. §. Item propter aduersam valetudinem, instit. de excus. tutor.* Nec ad extraordinalia realia quandoque, dixit Syluest. *in summ. verb. Gabella 5. nu. 5.*

Ab omnibusque generaliter excusat infirmi-
267 tas † quæ sanitati obesse, aut incommodè ob illam fieri possunt, veluti ab obseruatiote ieiunij, vt concors *omnium Summistarum* est sententia, *verb. Ieiunium.* & ab esu carnium quadragesimali, vel solemnis ieiunij tempore, *Innocentij III.* decreto *in capite secundo, §. fin. de obseruat. ieiun.*

Vnde, quemadmodum iuramentum, quod si-
268 ne dispendio † salutis æternæ seruari non potest obligatorium non est, *capit. si vero 8. de inreiur.* cum similibus: sic, nec quod sine dispendio temporalis salutis, vt *diui Ambros. 3. officior. libr. capit. 10.* auctoritas relata *in capit. Innocens, 23.* in ordine, *§. quisquis, 22. quæstione 4.* manifestat. Cuius sunt verba: *Quisquis ergo, se iuramento firmauerit aliquid facturum, quo vel corporalis, vel spiritualis salus adimatur, vel sine quo vtraque salus reparari, vel confirmari non possit: fidem promissam seruare prohibetur.* Cuius etiam voti glossa extitit *in d. cap. Si verò, verb. salutis æterna.*

Nec ideò cogitur infirmus Romam † pro ab-
269 solutione obtinenda petere, etiamsi aliàs Romanus Pontifex pro ea adeundus foret, ab Episcopoque absolui poterit, *Clementis III.* constitutione *in cap. ea noscitur, 13. de sent. excommunic.* & notant Syluest. *in summ. verb. absolutio, 4. num. 3. vers. nonus*, Thom. *act. de infirm. part. 2. verb. absolutio, numero 4. & 5.* Carol. de Gras. *de effect. cler. effect. 9. num. 163.* & alij quos in *collect. ad dict. cap. Ea noscitur, numero 4.* Augustinus Barbos. refert, & *in capit. Si quis suadente, 17. quæstione 4. numero 92.* Infirmorum ad id numero comprehendentes, non modo incurabili, aut periculoso, aut longo morbo, sed & podagra, aut febri quartana laborantes. Suntque etiam iura in id Regia *in leg. 3. & 4. tit. 9. part. 1.*

Non item longa infirmitate grauatum, à be-
270 neficio, † præbenda, seu dignitate temouendum; sed coadiutorem illi dandum decreuere Innocentius III. *in capit. ex parte 5.* Honor. III. *in capit. Consultationibus, 6. de Cleric. ægrot.* & Cregorius *in capit. 1. 2. & 3. 7. quæstion. 1. glos. verb. coadiutor, in capit. venerabili, 37. de offic. & potest. Iudic. deleg.* Sebastian. *de Medic. dicta quæstione sexta, numero decimo-tertio*; Stephan. Gratian. *discept. forens. tomo quarto, dicto capite octingentesimoquinto*; *numero vigesimo-nono*: & Camil. Borrel. *in summ. decisione, dicto titulo nono, numero 6. 7. 8. & 22.*

Nec ob infirmitatem pariter à tutela † remo-
271 uendum tutorem; sed adiutorem illi dandum: *Pomponius* censuit, *in l. Solet. 13. D. de tutel. & l. regia, 13. tit. 16. part. 6.*

Diuersum licet in Iudice † infirma valetudi-
272 ne laborante, inutilique effecto Imperatores *Val.* & *Theod.* sanxerint *in l. 3. C. de offic. Præfect. Prætor. Orient.*

Infirmitate tamen durante; dumque in officio
273 exìstit, salarium percipere Iudicem, & seruire videri text. probat, *in l. Si cui 38. §. fin. D. ex quib. caus. maior.* Ias. *in l. diem functo, numero 48. D. de offic. assessor.* dictaque inferiùs, *num. 275.* estque *Regia Lex. 6. titul. 5. libro 3. noua Regiæ collectionis.*

Sicut & seruite famulus infirmus † intel-
274 ligitur, dicente Paulo, *in leg. Cum hæres 4. §.*

Stichus

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Stichus *D. de ſtat. liber. Sed ſi quibuſdam diebus, aut valetudo, aut alia iuſta cauſa impedimento ſit, quominus ſeruiat; Et hi anno imputandi ſunt. Seruire enim nobis intelliguntur etiam hi, quos curamus ægros, qui cupientes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem Impediuntur.* Et per conſequens pro infirmitatis tẽpore ſalariũ ægroto famulo deberi, vt & aſſeruit Accurſ. *in l. Arboribus*, 13. §. *De illo*, *verb. Ægrotantis*, *D. vſufruct. & quemadmod. quis vtat.* & cum eo Innoc. Ioann. And. & Barba. *in capit. 3. de locat.* vbi *Imol. numero* 10. profitetur communem, & alii, quos in id *Didac. Conarua.* refert *variar. libro* 3. *capit*, 13. *numero* 8. licèt in contrarium multos quoque numeret, quorum etiam aduerſantem opinionem ſequutus eſt Flores Dias de Men. *variar. libro* 1. *quæſt.* 8. §. 2. *numero* 17. Cald. Pereir. *quæſtion. forenſ. conſil.* 20. *numero* 9. & Ioann. Gutier. *practicar. quæſtion. libro* 4. *quæſtion.* 52. *numero* 13. qui *numero* 12. pro priore *Horacium* quoque *Didac. Perez*, *& Celſum* retulerat quam etiam tenet Sebaſtianus de Medic. *de caſib. fortuit. dict.* 2. *part. quæſtion.* 6. *numero* 16.

275 Aduocato † quoque pro ægritudinis tempore ſalarium deberi conuentum concors Scribentium ſententia eſt, ex *Vlpiani* reſponſo in *l.* 1. §. *Diuus*, *D. de var. & extraordin. cognit.* & Pauli in *l. Qui operas*, 41. *in princip. & in* §. *Aduocati*, *D. locat.* vt cum multis tradidimus, *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæſtion.* 28. *numero* 15. Neque ad ſubſtituti præſtationem tunc Aduocatum teneri (ex ratione *legis Inter artifices*, 31. *D. de ſolut. & liber.*) dixit *Gloſ. in dict.* §. *Diuus verb. Repeti*, *ad fin.* Idem in Poteſtate, Aſſeſſore, Doctore, vel Magiſtro intelligens, cum per eos non ſtet, quominus miniſterium ſuum peragant, vt *ibi text.* ait, in *dict. l. Qui operas*, *l. Si pecuniam.* 5. *D. de condit. cauſ. dat. & dict. l.* 4. §. *Sed ſi quibuſdam*, *D. ſtat. liber.*

276 Iudicique à Principe delegato † infirmitate laboranti, ſubdelegandi licentiam *Alexand. III.* conceſſit, in *capit. 3. de offic. & poteſt. iudic. deleg. Regiaque lex* 19. *titul.* 4. *part.* 3. hac licèt cauſa non expreſſa.

277 Ordinariumque Iudicem alium ſuo loco † Infirmitatis ratione ſubrogare, aut ſubſtituere poſſe (præter *eandem legem* 19. ſimpliciter loquentem) recentior in ſpecie decreuit *l.* 4. *titul.* 9. *lib.* 3. *noua Regia collect.* Generaliterque meri, & mixti Imperij cauſas, quæ aliàs non delegarentur, Infirmitatis cauſa delegari poſſe (cum *Salicet. Felin. Menoch.* & aliis per eum relatis) dixit *Sebaſt. de Medic. dict. quæſt.* 6. *numero* 12.

278 Sic & Epiſcopum aduerſa valetudine impeditum, ſuffraganeorum † conſecrationem aliis committere poſſe ſuaſque ad id mandare vices; *Innocentius III.* ſtabiliuit, in *cap. Quod ſedem*, 10. *de offic. Ordinar.*

279 Etſi prætereà, eius quod publicè, & per proclama, † ſeu banna factum eſt; in communem notitiam præſumatur venire, neque ignorantiæ admittatur allegatio; *text. in cap. fin. decima ſexta diſtinct. in cap. Qui diuinis* (aliàs, *Qui humanis*, 24. in ordine. 12. *quæſt.* 2. *in cap. Licèt ergo*, decimoquinto, 8. *quæſt.* 1. *in cap. Curæ*, vigeſimo, 11. *quæſt.* 3. Cum adductis à *Gloſ. vnic. in d. cap. fin.*

280 Infirmitas verò, † à notitia, ſcientiaque etiam tunc excuſat. Vtrumque probant *text. in cap. fin. Qui matrimon. accuſar. poſſ. & in l.* 5. *titul.* 9. *part.* 4. Etſi non oppugnatione careant; cum ille, Infirmitatem quæ à mente alienet, ad excuſationem hanc requirat: Hic, non tam ad ſcientiæ, vel notitiæ excuſationem, quàm ad denunciandi facultatem reſpiciat. Ideóque Infirmum ſic publicata ſcire præſumi, à viſitantibuſque didiciſſe (non ſatis ſibi conſtans) firmauit *Rimin. Iun. conſ.* 101 *lib.* 7. *numero* 17. priorem ſimpliciter (ad abſentis ſimilitudinem) *Sebaſt. de Medic. dict. quæſt.* 6. *nu.* 9.

281 Sicut impenſa funeris † cuiuis alij creditori præfertur, dicente Marciano in *l. Impenſa funeris*, 45. *D. de Religioſ. & ſumpt. funer. Impenſa funeris ſemper ex hæreditate deducitur; quæ etiam omne creditum ſolet præcedere, cum bona ſoluendo non ſunt.* cui *lex* conuenit 12. *titul.* 13. *part.* 1. *l.* 9. *titul.* 3. *& l.* 30. *titul.* 13. *part.* 5. *in fin.* Aguntque plenè hac de re *Gutier. practicar. quæſt. lib.* 2. *quæſt.* 72. *& libro* 3. *quæſtion.* 59. *per tot.* & Scribentes in *l.* 30. *Tauri*, *& in l.* 13. *titul.* 6. *libro* 5. *noua Regiæ collectionis.* Sic & Infirmitatis quoque impenſam inter funerarios ſumptus idem ipſe locauit Marcianus in *l. Funeris ſumptus*, 37. *D. eod. titul.* inquiens: *Funeris ſumptus accipitur, quidquid corporis cauſa, veluti vnguentorum, erogatum eſt.* Et vtroſque ſimiliter æquiparauit ſumptus Imperator Antonius. in *l. In reſtituenda*, 4. *C. de petit. hæred.* cuius, hæc verba: *In reſtituenda hæreditate, compenſatio eius habebitur, quod te in mortui Infirmitatem, in ſumptumque funeris, bona fide ex proprio tuo patrimonio erogaſſe probaueris.* Per quam ibi *Bald.* eandem pro Infirmitatis, curationiſque expenſis, quam funeris, priuilegiatam actionem competere firmat. & cum eo Fan. *de pignor.* 2. *memb.* 5. *p. num* 28, *ad fin.* Caſſan. *in conſuet.* Burg. *rubr.* 4. §. 9. *num.* 6. 7. *&* 8. Rol. à Vall. *conſ.* 14. *num.* 29. *lib.* 1. Anton. Gom. *in d. l.* 30. Taur. *num.* 2. *ad fin.* Azeb. *in d. l.* 13. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Reg. collect. num.* 3. alios citans.

Nil magis rationi conſentaneum, quàm vt pa- 282
ctaꝛ † ſeruentur, & ratio eadem & *tex.* ſuadet in *cap.* 1. *de pact.* cum citatis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. num.* 1.

Ab Infirmo tamen cum medico † facta, con- 283
tractuſque celebratos, Iudicis officio reſcindi, *Vlpianus* edixit in *l. Medicus*, 3. (quam in id ſingularem profeſſus eſt *in ibi Bart.*) *D. de var. & extraordin. cognit.* generaliter, nec in caſu ſolum, cuu aduerſa medicamenta inferendo, ægrum ad pactum, promiſſionemvè compulit (de quo lex ipſa loquitur) eam intelligens, quem ibidem ſequitur *Alberic.* repetitque *Bart. in l. Archiatri*, *C. de profeſſ. & medic. lib.* 10. verioremque opinionem hanc teſtatur (cum multis à ſe relatis) Arias Pinel. *in repet. l.* 2. *C. de reſcind. vendit. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 32. *&* 33. Quinimò neque ſpontaneam, proprioque motu promiſſionem medico ab infirmo ægritudinis tempore factam, ſubſiſtere, neque obligatoriam eſſe (cum ſpontaneæ liberalitati, ex infirmitate coactionis inſurgens præſũptio obſtet) firmarunt Franciſc. Rip. *in tract. de peſt. tit. de remed. præſeruat. contra peſtem*, *n.* 84. *&* 86. Petr. Rebuf. *ad conſtit.* Gall. *tõ.* 2. *in tract. de reſciſ. contr. in præfat. n.* 29. & aliorum quoque relatione Ioan. Gutier. *de iurã. confir.* 1. *part. quæſt.* 57. *n.* 28. *&* 29. Andr. Fachin. *cõtrouerſ. iur. l.* 2. *c.* 25 Cõducũtque inferius ſuo loco de carcerato dicẽda